N° 40

N°

SPICILEGIVM
EVANGELICVM

A. R. P. F.

IVNIPERI PARASCANDOLI

A NEAPOLI.

SPICILEGII EVANGELICI

EX SANCTORVM PATRVM GRAVISSIMORVMQ. SCRIPTORVM

MESSE COLLECTI, PER OMNES QVADRAGESIMÆ DIES DISTRIBVTI, Concionatoribus, Sacræq; Scripturæ Professoribus profuturi

PARS SECVNDA.

AVCTORE

A. R. P. FR. IVNIPERO PARASCANDOLO

A NEAPOLI ORDINIS MINOR. STRICTIOR. OBSER.

Prouinciç Neapolis Sac. Th. Generali Lectore, ac Concionatore: Olim Generali Diffinitore, ad præsens autem ordinis Patre, ac Illustrissimi, & Reuerendissimi Ministri Generalis Suptemæ Vniuersalis Sanctissimæ Inquisitionis de Vrbe contra hæreticam prauitatem in hoc Regno, Consultore.

Pertinet ad Conventum S. Mariæ Carmeli S. Antimi.

NEAPOLI, Ex Typographia Honophrij Sauij. M.DC.LII.

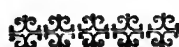
SVPERIORVM PERMISSV.

Reuerendissimo Patri Fratri

SEBASTIANO A CAIETA ORDINIS MINORVM

REGVLARIS OBSERVANTIÆ

In Cismontana Familia Obseruantium, ac Reformatorum Commissario Generali vigilantissimo.

Ræcellētissimis viris proprij ingenii dicare fætus, iam olim inoleuit consuetudo, Reuerendissime Pater, dicente Vegetio: *Antiquis temporibus mos fuit, bonarum artium studia mandare literis; atque in libros redacta offerre principibus*. Nec ob aliud (vt reor) nisi vt aliorum fama propriorum cresceret operum existimatio; eodem subdente Vegetio: *Quia neque aliquid rectè inchoatur, nisi quod post Deum fauerit Imperator*. Quod me maximè (quem longè cæteris scriptoribus inferiorem sentio) ad opusculum hoc tibi dicandum allicere sanè valeret: vt tua, scilicet, sapientia, tua prudentia, tua virtus: Tua in prouidendo sedulitas, in agendo dexteritas, & in regendo solertia: Tua, inquam, vita, quæ regula iugitèr extitit, & reliquorum censura, tuum exēplum, quod segnem quemquam ad præclara semper impulit facinora, tuus omnium virtutum ornatus, qui eum inspicientibus admirationi nunquam non fuit: Tuus deniq; conspectus, qui morum insinuat grauitatem, loquutio, quæ cælitus datam effundere videtur sapientiam, incessus, qui religiosam prætendit modestiam, & motus, qui vigilantiam præ se In Prolog. de re mil.

fert,informe hoc formaret opusculũ,atq; perficeret Verù n humanę opinioni animũ ego,qui minimè intẽdo,à tua vetere tãtùm erga me beneuolentia,meaq; erga te obseruãtia ad hoc t bi offerendũ allici fateor,atq; impelli.Et licèt hæc nostra Cismontana Familia laudum tuarum structuram erexerit,quando iuxta illud Iunioris Plinii:*Si adhuc dubium fuisset,fortè,casuq; rectores terris, an aliquo numine darentur;* *principem tamen nostrum liqueret diuinitùs constitutum. Non enim occulta potestate fatorum, sed ab Ioue ipso coram,ac palam repertus, electus est : quippè inter Aras, & altaria,* inter Aras Aracęlitani Cœnobii tuum in sinum,licèt absentem,confugiendo concussa;te è cælo potiùs (si fas est dicere)demissum,quàm ex hominibus declarauit assumptum. Et quamuis diuersæ Prouinciæ congestis meritorum tuorum præconiis,quasi arcum tibi erigant tryumphalem; ego nihilominùs vir alioqui rudis, atq; indisertus stridente fistula inculti eloquii librum hunc ad honorem tuum,velut lapillum in aceruum encomiorum tuorum coniicio : Non vt ad illius parui lapidis instar, qui statuam in pedibus percutiens magnum creuit in montem, ad tuæ beneuolentiæ pedes excrescat;sed vt dum opusculum quidem, sed mentis prolem,melioris partis hæredem, cariorémq; portionem (dicente Platone: *Libri liberis cariores sunt parentibus, quantò mentis filij sunt præstantiores,quàm corporis*) tibi offero, dico,& consecro,deuoti obsequii mei pignus accipias.Vale.

In Panegyr. Nerua.

Epist. lib. 7.

Paternitatis tuæ Reuerendissimæ

Seruus ex minoribus minimus

Fr.Iuniperus Parascandolus à Neap.

AD LECTOREM BENEVOLVM.

Riscorum illud proditum monumentis, illaudabile, scilicet, adeò esse, quod completum non est, vt Iunior dicat Plinius: *Quidquid peractum non est, pro non inchoato habetur*, probè teneas, minimè dubito, beneuole Lector; quare vix mei Spicilegii prima exarata parte, promisi secundam; vt sanè intelligeres, voti fuisse mei, nedum peractum, completumq; sed quàm citiùs etiam tibi meum præstare opus; siquidem: *lib. 5. Epist. 8.*

Gratia, quę tarda est, ingrata est; gratia namque; *Ausonius.*
Cùm fieri properat, gratia grata magis.

At popularium aliquando tumultuum iactatus ærumnis, aduersæ valetudinis sępè vexatus molestiis, necnon & quibusdam meæ religionis præpeditus muneribus, ad rem, quod fueram tibi pollicitus, meo pro voto conferre nequiui. Nec mirum, quandoquidem præfatus Plinius suadenti sibi Capitoni, vt historiam scriberet, sic rescripsisse dicitur: *Dices, potes simul & rescribere actiones, & componere historiam. Vtinam, sed vtrumque tàm magnum est, vt abundè sit alterum efficere*. Quæ si Plinius, quo pacto ingenii mei non satis robustus conatus, tot, tantisque poterat par esse curis? *Pluribus*, certè, *intentus minor est ad singula sensus*. Verùm diuinum fortè fuit consilium, vt sic in longum parua hæc protraheretur spicarum collectio, vt quò tardior, eò tibi ex sterilitatis annis offerretur maturior. Etenim vt sine tempore non maturescunt spicæ, sic absque eodem haud perfectè congesta digeruntur, inque necessarium ordinem Typis mandanda disponuntur. *Librum igitur* (vt eiusdem Plinii vtar verbis) *quem prioribus literis promiseram, iam tibi exhibeo. Hunc rogo ex consuetudine tua, & legas, & emendes.* Vale. *Loco citato.* *lib. 1. Epist. 2. ad Arrianum.*

IMPRIMATVR.

Gregorius Peccerillus Vic.Gen.Neap.

Fr. Ioseph de Rubeis Ord. Min. Conu. Eminentiss. Card. Filamarini Theologus, & Consultor S. Officij.

FR. SEBASTIANVS A CAIETA

ORDINIS MINORVM REGVLARIS OBSERVANTIÆ

In hac Cismontana Familia obseruantium, & Reformatorum Commissarius Generalis, & seruus.

DIlecto nobis in Christo P. Fratri Iunipero à Neapoli Prouinciæ nostræ Reformatæ Terræ Laboris Concionatori, ac Lectori generali, necnon Ordinis nostri Patri, Sanctiq; Officii Consultori Sal.

Cùm iuxtà Apostolicas sanctiones, & Ordinis nostri constitutiones reuisum, & approbatum fuerit à Patribus Theologis nostræ religionis opus à te collectum, cuius titulus est; Spicilegii Euangelici per omnes Quadragesimæ dies distributi pars secunda; tenore præsentium cum salutaris obedientiæ meritò facultatem tibi facimus, quatenus seruatis seruandis, illud Typis mandare posis. Vale. Datum Romæ die 12. Ianuarii 1652.

Fr. SEBASTIANVS A CAIETA Commissarius Generalis.

DE mandato Reuerendissimi Patris Fratris Sebastiani à Caieta huius Cismontanæ familiæ Commissarii Generalis; Ego Frater Dionysius à Neapoli Ordinis Minorum strictioris obseruantiæ Sacræ Theologiæ Generalis Lector, & meæ Prouinciæ reformatæ Neapolitanæ Custos librum Admodum R.P.F. Iuniperi Parascandoli Neapolitani, eiusdem instituti Concionatoris, Lectoris generalis, Ordinis Patris, ac Sancti Officii Consultoris, qui inscribitur (secunda pars Spicilegii Euangelici) scrutatus sum; eumque non modò ab omni errorum genere, tum, scilicet, contra fidem, cùm contra bonos mores, liberum; verùm maximè sana, ac splendidissima Sanctorum Patrum doctrina, hærentem sacræ paginæ sententiam explicante, refertum animaduerti. Quapropter dignissimum existimo, quòd ad maximam reipublicæ christianæ, & in primis Euangelicorum concionatorum vtilitatem, Typis mandatus, in lucem prodeat. Datum in Conuentu Sanctæ Crucis Neapolis 8. Maii 1652.

Fr. DIONYSIVS A NEAPOLI Sacræ Theologiæ Lector, & suæ Prouinciæ Custos, qui supra.

ILLVSTRISSIME, ET EXCELLENTISSIME DOMINE.

DE mandato Excellentiæ Vestræ vidi,ac diligentèr Opus expendi,cui titulus,Spicilegium Euangelicum,ab Adm.R.P.Fr.Iunipero de Neapoli compositum; nec in eo aliquid, quod Ciuilibus, aut Canonicis sanctionibus aduersetur, deprehendi: quinimmò vndiq; mira scatens eruditione,ac pietate reperi;vt dignissimum censuerim,quòd nedum licentia, sed & præcepto ad omnium vtilitatem in lucem prodeat. Datum Abellini die 20. Februarii 1651.

Excellentiæ Vestræ

Addictissimus seruus

Fr.Michael Angelus à Neap.

Visa supradicta Relatione IMPRIMATVR.

Zufia Reg. Garzia Reg.

Vidit Regius Consiliarius Io. Baptista Amendola Commissarius specialitèr Delegatus per Suam Excellentiam super reuisione librorum.

PARAGRAPHORVM
IN OPERE EXPENSORVM
LIBATIO.

Feria 6.Dom.tertiæ.

§.1. *IVgitèr virtutibus incumbendum,maximè antem in senectute.*

§.2.*Claras sãguinis elationes adeò affectare solent mundani,vt vix sit ignobilis vllus,qui nobiles sibi nõ effingat parentes.*

§.3.*Procul à Verbi Dei praeconibus sit auri cupiditas.*

§.4.*Cibus animæ virtus: Cibus Dei anima virtute pradita.*

Dom.quarta.

§.1.*Beneficiorũ multitudine propterea nos obruit Altissimus, quia ipsis erga se amorem nostrũ extorquere molitur.*

§.2.*Illum, qui ab humana conditione infra hominem se peccando deiecit,bestiã immò bestijs bestialiorẽ dicere nè verearis: cum ratione vigens ratione non viuat.*

§.3.*Sicut nemo repente ad extremam improbitatem insilit,sed pedetentim à minoribus ad maiora pracedit: sic leuia sunt cauenda errata,nè in maxima prolabamur.*

§.4.*Copia,non copijs;Panibus,nõ armis acquiruntur imperia.*

Feria secunda.

§.1.*Eleuat Deus ad puniendum manũ, ictum antem minimè infligit.*

§.2.*Ecclesiasticorum auaritia Deo admodùm inuisa.*

§.3.*Magnes Amoris,Amor.*

§.4.*Aperto Marte in illicitè negotiantium caternam irruenti Saluatori se opponere ausus est nemo,quia nequitia cùm sit timida,et iustus, & iusti vmbra et timorẽ incutit.*

Feria tertia.

§.1.*Væ regno,ac Reipublica cuius princeps inconsultus regit, quia citò ruet: stabit autem, & crescet, si reget consultus.*

§.2.*Lingua iacula iaculis omnibus diriora.*

§.3.*Ferè communis hominum huius tẽpestatis est error, sic in aliorum errata aliuare,vt esurire videantur, & sitire iustitiam: se antem grauioribus implicitos, suauitèr, leniterque palpare.*

§.4.*Horam expectat,qui tempus condidit,non quòd tempori subiaceat, sed quia ordine delectatur.*

Feria quarta.

§.1.*Nulla testatio operum testimonio par.*

§.2.*Nulla calamitas, nullumq; discrimen à libera,audaci,fortiq; veritatis confessione se retrahere debet.*

§.3.*Foris in seculo luctus,& dolor. Intùs in claustris gaudium, & lætitia.*

§.4.*Ambidexter iustus in omnibus,nec secundis inflari,nec tristibus frãgi consueuit.*

Feria quinta.

§.1.*Nulla temporalis iactura lacrymis est prosequenda: sed ha pro cælo amisso, vel pro peccato commisso effundi solummodò debent.*

§.2.*Retortis iaculis diabolum confodit Altissimus: dùm per eadem illum vincit,per qua nos ipse vincere satagebat.*

§.3.*Parentibus numquam satis rependimus.*

§.4.*Adolescẽte ad vitam reuocato,prophe-*

pheta magnus Christus proclamatur; quia ad honorum culmina mortuos suscitantis, vel saltem propè accedentes euehi debent. Deq; eligendi formula.

Feria sexta.

§.1.*E domus limine rarò pedem efferre debent mulieres.*

§.2. *Nec vita rationem habet verus amor.*

§.3. *Nunquam nō felicitatis indicium Maria nomen.*

§.4. *Terra, Cœlo, & Inferis obelent crimina.*

Dominica Passionis.

§.1.*Ructus cordis verba, quibus quale sit, redolet.*

§.2.*Mortem propterea non sentire, nec pati: sed vix gustare dicuntur iusti, quia nequaquàm eius afficiūtur molestijs.*

§.3.*Non tantùm homines, & angelos, verùm ipsos etiā pœnalibus claustris inclusos Christi dies exultare fecit.*

§. 4. *Sui copiam subtrahit multotiès Deus, vt auidius renocetur: quia amoris fallacia amorē magis inflammant.*

Feria secunda.

§.1.*Iure optimo principes ad capiēdum Iesum misisse dicuntur, quia nullus vnquam sic Saluatori infensus, vt nobiles, ac diuites.*

§.2.*Salua gratia incolumitate, etiam propria beatitudini proximorum praferenda est salus.*

§.3.*Vita echo mors: quia eadem, qua agebantur in illa, geri solent in ista.*

§.4.*Nullum facinus euangelizatione praclarius.*

Feria tertia.

§.1.*Sicut tota iustorum vita aterna festiuitatis breuis vigilia est, sic ingē peccatorum viuere aterna vigilia breuis est censendū solemnitas.*

§.2.*Doctoris manus lingua prȩambula, verbo parare debet semitam.*

§.3.*Nequaquam impetu propria voluntatis prouecti; sed eligentium vi prarepti ad dignitatum culmina ascendere debemus.*

§.4.*Sicut odij, indignationisq; indiciū est, quem non proprio nuncupare vocabulo: Sic uicissim proprio illum nomine appellare, legitimi amoris censendum est signum.*

Feria quarta.

§.1.*Recedente per culpā charitatis calore friget anima, & alget affectus.*

§.2. *Quàm maximus ira excessus est versipellium simulatio.*

§.3.*Quemadmodum autem citò excitātibus Dei vocibus prabere magnū est pradestinationis indicium; sic diù illis non cedere, maximum est censendum reprobationis prasagium.*

§.4.*Verè mirabilis veritatis potentia, qua sui testimonium etiam ab hostibus extorquet inuitis.*

Feria quinta.

§.1.*Nè impia pietas coràm Deo tua appareat eleemosyna; ex licitè, non illicitè partis illam efficere debes.*

§.2.*Vt ignominiosis nominibus virtutis ladere famam liuoris est propriū: sic vitiorum fœditatem vocabulorum comitate praetexere, Dei consueuit mos esse.*

§.3.*Pluris à Deo fiunt pœnitentes bello capti, quàm innocentes gratia iure possessi.*

§.4.*Perdita peccator conscientia pace durum nimis cōtra se, proximum, & Deum bellum assumit.*

Feria sexta.

§.1.*Iugitèr super aliorum exiguitatem, atque ruinam suam inutidia strnere celsitudinem molitur.*

§.2.*Suprema de inimicis vltio beneficentia.*

§.3.*Nullum est ius, quod mundialis politia non pessundet.*

§.4.*Truculenta ambitio sanguine semper,*

per, & cadibus ſuum conſtabilire principatum conatur.

Dominica Palmarum.

§. 1. *Impoſſibile eſt, vt qui malis bellum indixerit, preſſuris careat: quia ſemper iuſtis cõtrarij peccatores.*

§. 2. *Quàm pauperum Patri iucunda ſit voluntaria paupertas, expenditur.*

§. 3 *Ex ingenuo ſeruus, & ex Domini dæmonis fit ditionis qui peccat.*

§. 4 *Multò decentius quàm auro, & ſerico corpus; uirtutum anima decoratur amictu.*

Fer. 6. in Paraſceue.

§. 1. *Hoſtium nõ declinat incurſus Saluator, ſed obuium ſe eis præbet: quia non inſectantium minas, nec contra nos inſurgẽtes ærumnas fugere, ſed eas quærere, & amplexari debemus.*

§. 2. *Quo humanæ ſalutis æſtuaret ardore Saluator, oſtenditur.*

§. 3. *Ipſaſmet abiectionis adinuẽtiones, quibus ualidè iuſtos mundus deprimere ſatagit, in exaltationis media diuinitùs vertere ſolet Altiſſimus.*

§. 4. *Aulas, aureſq; Principũ, quas paupertas claudit, aurum aperit.*

Dominica Reſurrectionis.

§. 1. *Magnus ille lapis, qui in oſtio monumenti poſitus inuertibilis exiſtimabatur à longe, reuolutus uidetur è propinquo: quia religionis conditio niſu ardua, uſu facillima eſt.*

§. 2. *Eminùs inſpecta religioſorum uita candida adeò uidetur, ut penè angelica ſtuporem incutiat, atque terrorem: comminùs autem, ut cæterorum, uilis apparet, & deſpicabilis.*

§. 3. *Mulierum ſocietates, uelut muſcæ morientes, bonæ religioſi opinionis perdunt fragrantiam.*

§. 4. *Ex nunc ſumit exordium iuſtorum felicitas: dum etiam mortali corpore circumſepti æternam lambũt beatitudinem.*

Feria ſecunda.

§. 1. *In vtraque Ieruſalem, in militanti videlicet, & triumphanti Eccleſia, ſolus peregrinus Franciſcus: quia ſicut peregrino ſtigmatum priuilegio ſolus hic præditus fuit, ità ſolus forte eodem potietur in patria.*

§. 2. *Qui dignos deprimẽdo, extollit indignos: indigniſſimæ ſuæ electionis præbet indicium.*

§. 3. *Salutis æternæ negotium non alienum, ſed proprium requirit opus.*

§. 4. *Sic Deo de ſua omnipotẽtia noſtra eſt ingrata dubitatio, quòd ad hanc prorsùs abigendam, de quibus hęſitamus, vt eam oſtenderet, irrogatus etiam quandoq; mirabilia præſtet.*

Feria tertia.

§. 1. *Dirimit ſocietatis ius Principis inæqualitas.*

§. 2. *Humani cordis penetrare conſilia, illaq; pro libito mutare, quale ſit diuinitatis argumentum, expenditur.*

§. 3. *Æqua dignitatis magnitudini ſit humilitatis menſura.*

§. 4. *Non vulgari ſacrarum ſcripturarũ pollere debet notitia, qui concionatoris munus aſſumit.*

FERIA SEXTA
POST
DOMINICAM TERTIAM
QVADRAGESIMAE.

Hora erat quasi sexta. Ioan. 4.

§. I.

Iugitèr virtutibus incumbendum, maximè autem in senectute.

1 X parabola illa seruorum feriãtium ad vineæ culturam missorum: *Quid hic statis tota die otiosi? ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis,* Matt. 20. assiduè nos virtutibus mancipatos esse debere, satis acutè colligit Gorranus, dùm dicit: *De operando ratio non excusat; ideò dicit, quid hic statis? &c. locus congruit, ideò dicit, hic: facultas suppetit, quia statis: tempus iuuat, quia dies, ideò dicit, tota die: otium damnificat, ideò dicit, otiosi. Qua ergo ratione non laboratis?* Idipsum adnotauit Ambrosius lib. 7. super illud Lucæ 12. *Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes,* qui ait: *In superioribus vigilare nos voluit, per omnia expectantes momenta Domini Saluatoris aduentum.* Ex quibus, aliisque multis scripturæ locis, & præcipuè ex illo Sapientię 12. *Das locum pœnitentiæ;* dicere consueuit Rupertus Holchot: *Omne enim tempus est nobis datum ad merendum, vel pœnitendum. Et si est momentum sine merito, vel pœnitentia; exigetur à nobis tanquàm vtilitèr concessum, & inutilitèr consumptum:* sic ipse lect. 147. super citatum Sapientiæ locum. Quæ omnia, licèt plusquàm vera sint, quòd nempè, nulla prætermittenda sit temporis morula, in qua boni aliquid operari non teneamur; in senectute tamen maximè nobis virtutibus incũbẽdum iniungitur. Quia, si motus naturalis velocior est in fine, quàm in principio; cùm naturalis sit in rationali creatura beatitudinis appetitus, in senioribus feruentior, quàm in iunioribus esse debet, quia quò corporis viribus destituuntur, eò animo fortiores se ostendere debent. Quod in laudem Humberti Monachi post eius obitum satis luculentèr sequentibus verbis dixit Bernardus: *Porrò quanti feruoris in opere Dei diebus, & noctibus fuerit, non solùm vidistis, sed etiam admirati estis vsque ad diem mortis suæ. Cùm enim ferè iam ad decrepitam peruenisset ætatem, præter incommoda senectutis, etiam tot, ac tantis infirmitatibus, quas multi vestrum non ignorant, lassatus, atq; quassatus; erat tamèn vt dicitur animus victor annorum, & cedere nesciens infirmitati. Denique in frigoribus, & caloribus per montes, & valles ascendens, & descendens, iuuenum laborem prosequebatur; itdut admirationi omnibus esset, ac stupori.* Idipsum antè Bernardum de Abrahamo in senectute repuerascente obseruauit Ambr. lib. primo de Abraham cap. 5. nàm vbi nostra vulgata habet: *Nùm celare potero Abraham, quæ gesturus sum?* Gen. 18. Septuaginta legunt. *Nùm celare potero Abraham puero meo?* Ex quo modo dictus Ambrosius: *Senilis vtique ætatis Abraham superiùs scriptura significauit; quia nonaginta, & nouem processisset annos: quomodò nunc puerum dicit? Sed cùm immemorem senectutis exploratorem indefessum, cursu impigrum, standi patientissimũ, deducendi studiosissimum expresserit, nonnè conuenire nomen pueri videtur? Officiũ*

Matt. 20.

Gorranus.

Ambros.

In quolibet tẽporis morula virtutibus incumbendum.

Sap. c. 12.

Rupertus Holchot.

Bernardus.

Ambros.

Gen. c. 18. Septuag. Interp.

Plinius. Seneca.

meritò puer dicitur, qui senile nesciebat fastidium. Quod nec Plinium iuniorē, nec mirabilissimū Senecam latuit; quorum primus lib. 2. epist. 1. sic ait: *Senibus placida omnia, & ordinata conueniunt, quibus industria sera, turpis ambitio est*; Secundus verò senes ad virtutes hortans, sumpta a nautis metaphora, dicere consueuit; *Incipiamus vasa in senectute colligere. In freto, hoc est, in mari viximus, moriamur in portu.* Nec propter hos Nanzianzenum omitto canentem;

Nazianz.

In senectute autē potissimè.

Semper saluti tu quidèm stude tuæ,
Potissimum autē sub diē vitæ vltimū.
Venit senectus, exitium præco canit;
Parentur omnes, imminet Iudex Deus.

Ex quibus omnibus haud difficilè colligo. Cur tàm instâter Samaritanæ saluti studeret Saluator; quia, vt Euāgelista ait; *Hora erat quasi sexta.* Io. 4. quæ vltimam hominis figurabat ætatem, in qua maximè virtutibus ipsum studere oportet. Quam rem August. lib. 83. quæst. 64. tetigit, sic dicendo: *Venit Dominus Iesus hora sexta, idest, sexta ætate generis humani, tanquàm in senectute veteris hominis, quo iubemur exui, vt induamur nouo. Nàm sexta ætas senectus est, quia prima est infantia, secunda pueritia, tertia adolescentia, quarta iuuentus, quinta grauitas.* Quàm ergo in hac sexta hora, vel, vt apertiùs dicam, in hac vltima ætate virtutibus studere debeamus, sequentia ostendent.

Ioan. 4.

August.

Hora sexta de qua dicitur Ioan. 4. *Hora erat quasi sexta*: vltimam hominis figurabat ætatē.

2 Tam prouectæ ætatis viros, quàm vetulas mulieres, vt ad perfectionis tramitem duceret Apostolus, ad Titū scribens, hunc ait in modum: *Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam: Senes vt sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia: Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino seruientes, benè docentes: vt prudentiam doceant adolescentulas*: Pro iuniorum autem eruditione sermonem facturus, vnum hoc subdit: *Iuuenes similitèr exhortare, vt sobrij sint.* At vbi est pudicitia, prudentia, fides, dilectio, & patientia, quam grandæuis iniungit? An non eadem hi, & illi seruare tenentur? eadem quidèm: Cur igitur senibus multa, iuuenibus autem sobrietatem tantùm demādat? Chrysost. hom. 4. super citatum Pauli locū eadem prorsus adolescentibus, ac grandæuis præcipi asserit, cùm dicit: *Eadem admonitio adolescentulas tangit*; & itá equidèm est; nàm in Christi gymnasio in vno qui deficit, omnium reus efficitur. Cur itaque, sobrietate exceptâ, nil aliud expressè saltèm, de adolescētulis dicit? Difficultatem Ludouicus Sotto Maior enucleauit, dicēdo, quòd ijsdem virtutum regulis, tàm senes, quàm iuuenes imbuere intendebat Apostolus; verùm quia ardentiori studio virtutibus incumbere debent prouectæ ætatis viri, ipsis præcipuè tota virtutum committitur series. *Itaque noster Apostolus*, ait prædicatus Ludouicus, *singularitèr hanc virtutem expressit, cæteras autem subticuit in iuuenum institutione, vt benè etiam animaduertit D. Hieronymus. Quantò autem corpore infirmiore, ac debiliore sunt senes, quàm iuuenes, tantò equidem studere, dareque operam debent, vt sint validi, & vegeti, seu fortes in fide, atque etiam charitate, patientia, ac tolerantia, perseuerantiaque.* Ecce tibi; Cur, quæ diffusè senibus; cōpendiosè iuuenibus imponuntur; non quia ijsdem omnes studere non debeāt; sed quia, quàm ætate prouectiores, tàm virtutum studio feruentiores esse debent grandæui.

Apost. ad Titum c. 2.

Chrysost.

Ludouicus Sotto Maior.

Paulus, quę diffusè senibus, cōpendiosè iunioribus iniungit.

Hieron.

3 Verba nunc illa: *Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus*, Ioan. 13. expende si libet, & vix capere poteris, quomodo qui est mūdus totus, lotione indigeat; nàm qui hac opus habet, mundus totus nunquàm dici potest: Quem difficultatis nodum soluere nititur Glossa cùm dicit, quòd qui baptizatur, baptismi virtute mundus equidèm efficitur totus; verùm, quia affectus per pedes significati, mundano puluere sordescere solent, lotione indigent. En verba ipsius: *Baptismo lotus, est mūdus. Sed quia iterùm puluere terrenæ habitationis inquinatur, iterùm opus est pedes lauare, quos lauat Dominus interpellans pro nobis, & nos ipsi orādo*: Quæ expositio etsi plusquàm vera sit: nam, & baptismus mūdum totum hominem reddit, & baptizatus, si peccatorum sordibus se iterùm inquinatum agnouerit, non per baptismum, sed per pœnitentiam illas emundare contendat; tamen in Sal-

Ioan. c. 13.

Glossa.

Baptismus iterabile sacramentū

ua-

uatoris persistendo verbis, adhùc prima viget difficultas; nàm non de sordescentibus post munditiam, sed de omhinò mundis loqui videtur; cùm dicit: *Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus*. Verùm, si per pedes vltimam hominis ætatem figurari cõcesseris, rem facilè percipies, & dices, meritò pedes mundos lotione indigere, non quia immundi, sed quia extrema vitæ nostræ pars, per pedes significata, maiori virtute, ac perfectione pollere debet. Origenis est hæc subtilitas, dicentis: *Quòd si contra hæc quærat aliquis, cur cum dixisset; est mundus totus; lauit tamen Iesus pedes discipulorum; qui alioquin opus non habebant lauari? Huic illud dicendum est; omni habenti dabitur, & adijcietur, vndè habentibus discipulis munditiem, Iesus vt adijceret munditiei illorum, illorum pedes etiam lauare voluit.*

Origen.

Iustus nullus in vita præsenti sine propria iustitia cõtentus sit; sed ad maiorem, animũ semper intendat.

4 Patet nunc mihi aditus ad difficultatem illam; cur in ora sacerdotalis tunicæ tintinnabula Dominus collocari præceperit? *Deorsùm verò, ad pedes eiusdem tunicæ, per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacinto, & purpura, et cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis.* Exod. 28. quia, si per vestis fimbriam, extremæ vitæ nostræ pars præsignabatur, meritò in ipsa tintinnabula appendi debebant; quia semper præsentis vitæ vltima clariori virtutum sonitu perstrepere debẽt. Quod optimè Saluator docuit, qui in vltimo constitutus spiritu, voce magna clamasse perhibetur: *Circà horam nonam clamauit Iesus voce magna*, Matth. 27. vt (ni hallucinor.) vehementiùs nos tunc virtutum tubis personare doceret, cùm vltima præsentis vitæ tempora adesse agnouerimus. Paulus de Palacio super citatum Matth. locum: *Christus docuit magna voce, magno nisu in tempore mortis clamandum: ut Dominus spiritum suscipiat nostrum. Hic enim iacitur uita alea, ibi agitur de capitis periculo. In eo puncto totius nostræ salutis cardo uersatur. Clamet igitur magna uoce, qui se in magno periculo uidet; Voxquè magna magnum excitet Deum, vt magno auxilio accurrat, in magno periculo laboranti.* hæc ipse. Ex quibus liquidò constat,

Tintinnabula in ora Sacerdotalis tunicæ quid significent?

Exod. c. 28

Matt. c. 27.

Paul. de Palac.

In morte magna voce clamandum, quia in magno periculo versamur.

quód ex sacerdotalis tunicæ ora tintinnabula pendere debebãt; quia fortior virtutum sonitus audiri debet in fine.

5 Hinc Rupertus Holchot lect. 48. super cap. Sapientiæ 4. virtuosam senectam sacrificio vespertino comparare solebat. *Eleuatio manuum mearũ sacrificium vespertinum.* Psal. 140. quia, sicut sacrificium hoc, matutino satis præstabat. Vidè Gloss. *Sacrificium vespertinum huiuscemodi, sacrificium honoratius, atquè acceptius erat, quàm matutinum*; sic vespertina ætas matutinam in virtute antecellere debet. Citatus Holchot: *Senectus est veneranda, quia est libamen pœnitentiæ, est enim libamen sacrificium, & libare idem est, quòd sacrificare. Omnis autem senex tenetur seipsum in pœnitentia sacrificare Deo: vel saltem per contritionem, & disciplinam veteris vitæ, quia sacrificium Deo spiritus contribulatus* Psal. 50. *Istud est sacrificium vespertinum, de quo loquebatur Apostolus* 2. *Thimot. 4. Ego enim iàm delibor, & tempus resolutionis meæ instat.* Audis quàm à iuuẽtute distare debet senectus! quã illam præcedere! quàm sacrificium vespertinũ matutino prestabat. Quod optimè intellexit Vgo Cardinalis, qui verba considerans illa Psalmi 91. *Et senectus mea in misericordia vberi;* sic explicat; *Idest vita mea erit in misericordia vberi, idest, habebit vberes fructus operum misericordiæ. Naturalis senecta solet esse sterilis; vt patet in Sara. Genes. 18 desierant Saræ fieri muliebria, sed senectus ista fœcundior est in spirituali prole.* Propterea Deo carior, atquè acceptior senectus, vt sacrificium vespertinum; quia vberiores virtutum fructus senectus profert, quã iuuentus.

6 Fortis ille Eleazarus se mihi nunc offert, qui, vt sacer ait textus, inter cruentas carnificum manus mortem non metuens; *Cogitare cœpit ætatis suæ eminentiam dignam* 2. Machab. 6. At quam eminentiam, ac dignitatem sanctus fortisquè hic vir cogitabat? eam ni fallor, quæ senectuti conuenit; eminentiam nempè virtutum senectuti debitam. Ità Chartusianus art. 6. super idem: *Ætatis suæ, & senectutis eminentiam dignam, quia non solùm lõgitudi-*

Rupertus Holchot.

Psal. 140.

Glos.

Senectus sacrificiũ vespertinum vocari solet, & quare?

Psal. 50.

Thimo. 2. c. 4.

Vgo Card.

Psal. 91.

Genes. 18.

Iuuentute fęcundior.

Machab. 2. c. 6.

Chartus.

Longæuitas cum virtutum eminentia coniungi debet.

Sapient. 4. Seneca.

ne temporum, sed & decore virtutum fuit ornata. Senectus enim venerabilis est, non diuturna, vt dicitur Sapientia 4. (diuersimodè nimis ab illo, quem Seneca lib. 15. epist. 114. irridet; qui non de virtutum profectu, sed de annorum gloriabatur progressu; vnde dicit. *Quidam noster homo tantùm gloriabatur se diù vixisse; quòd inscribi suo monumento iussit, se nonaginta nouem annis vixisse.* Et subdit; *Quis tàm ætatem ferre potuisset, si contigisset centum annos implere?*) intellexit Eleazarus, nàm non senectutis caniciē, sed virtutū eminētiam canicie dignam præ oculis semper habebat. Ex quo in vltimo constitutus discrimine, omni prorsùs abiecto humano timore, dicere sic audebat; *Nequaquàm ætati nostræ licet fingere* 2. Machab. 6. apertiùs ac si diceret; quæ adolescentulos dedecent, senes quonam pacto decebunt? quæ in iuuentute horrui, quomodo in senectute amplectar? Ambros. de Iacob, & vita beata, lib. 2. cap. 10. *Nequaquàm ætati nostræ licet fingere. Nequaquā, inquit, contingat mihi, vt fiam senex incentiuum iuuenilis erroris, qui hucusquè eram forma salutaris instituti. Senectus portus debet esse, non vitæ superioris naufragium.*

Machab. 2. c. 6.

Ambros.

Senectus portus debet esse, non vitæ superioris naufragium.

7 Dictis, & factis, veritatem istam (quod nempè in fine magis sit virtutibus insistēdum) docuit Saluator: Dictis quidē; nā in parabola illa de nuptijs Regis filio factis, post multorum se excusantium inurbanitatem; vbi tandèm seruo, sic mandasse testatur Lucas cap. 14. **Exi in vias, & sepes: & compelle intrare, vt impleatur domus mea:** Mattheus non ad vias simpliciter, sed ad exitus viarum illos misisse describit, dùm dicit: *Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumquè inueneritis, &c.* & satis meritò equidèm non existens in via, sed in exitu viarum conuiuij locum intrare compellitur; quia, si per viam, vita præsens figuratur, ex quo viatores vocantur viuentes, per exitus viarum, vitæ finē importari nulli dubium est: hi ergo, qui in via, hoc est, in vita sunt, ad nuptias inuitantur quidèm, sed non vrgentur, qui verò in viarum exitu, hoc est morti proximi sunt, hi compelluntur etiam; quia Christi charitas plus in fine, quàm in principio vrget. Audiendus est Gualfridus: *Si via est vita nostra, vitæ exitus, terminus vitæ non inconuenienter accipitur. Illò ergo piscatores suos sapientia mittit, quò vberior, & felicior solet esse captura, cùm ad memoriam nouissima reducuntur.* Factis verò, dùm in fine maiora erga suos charitatis ostendit indicia, dicente Ioanne cap. 13. *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*: quod idem erat ac dicere; Totus sanè saluatoris vitæ decursus amoris excessus fuit, at dilectionem, quam erga suos in fine monstrauit, vix creatura aliqua capere potest. Verùm, cur in fine potius, quàm in principio hæc maxima charitatis signa demonstrarit; inquirit Chrysostomus homil. 69. in Ioan. cùm dicit: *Cum eos relicturus esset, vehementiorem dilectionem ostendit; hoc enim significat dicens: cum dilexisset, etc. Nihil omisit, quod vehementer amantem deceret. Sed cur à principio hoc non fecit?* statimquè solutionem affert, subdendo; *maiora posterius reseruat*; ac si diceret cœlestis noster magister, non verbis tantùm, sed factis etiā mundum instruere volo; proptereà maiora in fine dilectionis signa ostendo, vt percipiat mundus, in vita quidèm, sed in fine maximè Deum, & proximum (in quo tota virtutum cōsistit series) esse diligendum.

Luc. c. 14. Matt. c. 22.

Gualfridus. apud Tilmannum.

Ioan. c. 13.

Chrysost.

Christus in fine ardentioris charitatis ostēdit signa, & quare?

8 Pedetentim nunc ad scripturæ illius: *Coràm capite cano consurge, & honora personam senis*, Leuit. 19. intelligentiam accedo. Cur senibus potius, quā iunioribus impertiendus sit honor; non quia caniciem reuerentia deceat; sed quia, cùm honor virtutis sit præmium; & cùm in grandæuis virtus magis, quàm in iunioribus pollere debeat, illis potiùs, quàm istis tribuendus est honor. Optimè Chrysostom. hom. 7 in Epistol. ad Hebreos: *Canos enim honoramus, non quia album colorem nigro præferimus, sed quia est signum vitæ, quæ ex virtute agitur, vel videntes internos canos ex eo conijcimus. Sin autem ea gerunt, quæ caniciei sunt contraria, propterea magis fiunt ridiculi.* Eccè tibi, cur dicatur venerāda senectus, quia in ipsa maximè fulgere debent virtutes.

Leuit. c. 19.

Chrysost.

Senectus cur venerāda dicatur.

9 Sed proh dolor! quot video cum annis nō virtutes, sed vitia coaceruare

re

ræ! & quot ob corporis imbecillitatem ad perpetranda scelera inualidos perspicio, qui in præteritis peccatis per reminiscentiam saltem, & complacentiam, vt sues in cœno versatur assidue; & sic in senectute iuuenescentes iuuenilia scelera, animo denuò perpetrant. De his loquitur Ambrosius ad Valët. *Sunt enim quidam senes tàm male habituati in uoluptatibus, quòd dolent, vt videtur, quòd non sunt, vt solebant, ad voluptatem potentes: delectantur audire, etiam & confabulari de turpibus: delectātur imaginari de vilibus: & sicut non uescentes carnibus delectantur in brodio; sic illi dùm priuantur operatione, fruuntur imaginatione.* Quid turpius, bone Deus, quàm in senectute fatuari! vnde Saluianus Massiliensis Episc. lib. 7. *Esto enim quosdam aut stulta præsumptio longæuitatis, aut spes quandoque agendæ pænitentiæ consol. tur. Nonnè nouum hoc mōstri genus est, esse aliquos etiam in morte vitiosos?* Hos odit Altissimus, dicente Salomone: *Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valdè animæ illorum: pauperem superbum: diuitem mendacem: senem fatuum, & insensatum.* Ecclesiast. 25. horum præcipuè stilo ferreo, & in plumbi lamina scribit Deus scelera, de Salomone asserente scriptura: *Cùm esset senex deprauatum est cor eius per mulieres.* Et Dan. 13. *Egressa est iniquitas à senibus iudicibus, qui videbantur regere populum.* De his per Ezecchielem conqueritur: *Vides quæ fecerunt seniores domus Israel*, cap. 8. vbi Antonius Paduanus: *In quo notatur, quòd uitia in senibus maximè Deo fœtent, ut patet in senibus Danielis.* Non sit celte sculptum in silice peccatū tuum, ò senex; sed Isidorū Pelusiotam lib. 3. Epist. 1. ad tuū profectum audi, dicentem: *Messis tibi aduenit, alba est regio ad excisionem, quid tanquàm adhùc in semente sis, incuria laboras? Capitis tui pili finem tuum te docent. Quid est, quòd diuturnum tempus te finem tuum perspicere minimè docuit? Iudex cum terrore accedit. Quid tu opera tua ad collectionem non præparas?*

Ambros.

Senum fatuorum delicijs.

Saluianus Massiliens. ep.

Nouū mōstri genus est, esse in senectute vitiosum.

Ecclesiast. c. 25.

Dan. c. 13.

Ezecch. c. 8

Anton. Paduan.

Isidor. Pelus.

Num quid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii eius, & pecora eius? Ioann. cap. 4.

§. II.

Claras sanguinis elationes adeò affectare solent mundani, vt vix sit ignobilis ullus, qui nobiles sibi non effingat parentes.

1 VEram generis dignitatē non in auorum serie, sed in virtutum eminētia sitam esse, tàm sacros, quàm profanos scriptores percurrētem minimè latet. Nàm Democritus, teste Stobeo ser. 84. in quo vera nobilitas cōsisteret, interrogatus, respondit: *Pecudum nobilitas in bono, ualidoque corporis habitu sita est; hominum autem in bonitate morum.* Et Antisthenes virtute præditos, nobiles vocare solebat, dicente Laertio lib. 6. *Habent enim, inquit, Antisthenes, id undè uera nascitur nobilitas, aduersùs eos; qui maiorum imaginibus, aut diuitijs metiuntur nobilitatem.* Et Euripides in dict. *Bonus uir mihi nobilis uidetur. Qui uerò nō iustus est, licèt enim patre meliore quā Iuppiter sit, ignobilis mihi cēsetur.* Et Tullius quoties sibi generis ignobilitatē obijci audiebat, audacter respondebat: *Satis est, meis gestis florere, quàm maiorum opinione uti, & ità uiuere, ut sim posteris meis nobilitatis initium, & uirtutis exemplum.* Orat. contra Salustium. In cuius veritatis confirmationem cecinit Horatius serm. l. 2. Sat. 5.

Et genus, & uirtus nisi cum re, uilior alga est.

Et Iuuenalis Sat. 8.

Stemmata quid faciunt, quid prodest Pontice longè
Sanguine censeri, pictos ostendere uultus
Maiorum, et stantes in curribus Æmilianos?

Democritus.

Stobeus.

Laertius.

Non maiorū, sed morum est attendēda nobilitas.

Tullius.

Horatius.

Iuuenalis.

Tota licèt ueteres exornent undiquè cera
Atria nobilitas sola est, atquè unica uirtus.

Ouidius. Et Ouidius de Ponto;

Non census, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos, ingenuumq. facit.

Et ne profanis scriptoribus profanos addendo, rem in longum protraham: ex sacris, Isidorus Pelusiota, lib.
Isid. Pelus. 2. epist. 291. nonn ideem asseruit sequentibus verbis? *Vera nobilitas à probis moribus nata est, firmaque, & stabilis dignitas virtute comparatur.* Et Ambrosius super verba illa:
Ambros. Gen. c. 6. *Noe vir iustus, atquè perfectus.* Genes. cap. 6. *Noe non generationis nobilitate, sed iustitiæ, et perfectionis merito laudatur. Probati enim viri genus, virtutis prosapia est; quia sicut hominum genus homines, ità animarum genus virtutes sunt.* Idemque de Adam, & Eua; hac in Paradiso, illo extrà creatis sequentibus
Idem. verbis asseruit: *Illud autem animaduerte, quòd extra Paradisum uir factus est, intrà Paradisum Mulier; vt aduertas, quòd non loci, non generis nobilitate, et uirtute unusquisque sibi gratiam comparat. Deniquè extrà Paradisum, hoc est, in inferiori loco uir factus, melior inuenitur.* Et tan-
Clem. Alexandr. dèm, reliquos vt omittam, Clemens Alexandrinus lib. 2. stromm. cap. 8. de eodem Adam, audi quid dicat: *Quid enim Adæ profuit talis eius nobilitas, et quòd eius nullus esset Pater mortalis? ipse enim pater hominum turpia quidem pronto, et alacri animo delegit.* Quæ etsi, vt dixi, vix sit, quem lateant: mundani tamen omni virtutum splendore carentes, maiorum iactitant; imò mentiuntur multotiès nobilitatem. Adsit præsens Samaritana, quæ gẽtilis dùm esset, ab Abraham, & Iacob se origi-
Chrysost. Virtute carentes sese in aliorum nobilitatem impellere solent. nem ducere asserebat; vt benè adnotauit Chrysost. in catena relatus, dùm ait: *Vide autem qualitèr seipsam impulit in nobilitatem iudaicam. Samaritani enim Abraham progenitorem suum dicebant, quasi à Chaldæa existentem; sed et Iacob patrem uocabant, quasi ipsius existentem nepotem.* Aurea equidèm verba; sed præcipuè illa; *Vide qualiter seipsã impulit in nobilitatem iudaicam;* nàm ipsos mundanos inter nobilium seriem sese ingerere solere apertè demonstrat. Quod magis sequentia declarabunt.

2 Sunt in primis pro re ista iudæorum illorum quetimoniæ, qui Saluatorem dicentem, audientes: *Si uos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, et cognoscetis ueritatem, et ueritas liberabit uos,* Ioan. cap. 8. nòn Ioan. c. 8.
sine indignatione aliqua responderunt: *Semen Abrahæ sumus, et nemini seruiuimus unquam.* Quam iudæorum responsionem, immò iactantiam, mẽdacium vocat Vgo Card. cùm dicit: Vgo Card.
Mentiuntur secundùm consuetudinem suam, nàm Ioseph seruiuit in Ægypto, Genes. 39. et patres seruierunt in luto, Exod. 1. et isti ijdem Cæsari in tributo Matth. 22. At eorum omisso mẽdacio alia mihi se offert difficultas. Cur nõ Iacob, nec Ioseph se nepotes declarant, quòd de Abrahamo tantùm mentionem faciunt? si immediatiùs ab illis, quàm ab isto ducebant originem, cur non Iacob, nec Ioseph, sed Abrahæ tantùm semen se esse testantur? & ex modo dictis ab Vgone haùd difficilè solutionem reperio; nã Iacob, & Ioseph seruierunt quandoquè; Abraham autem nunquàm seruisse inuenio: quò circà illos fastidientes, de illius nobilitate se iactant. Citatus Vgo: *Extollentes generationem in* Idem.
nobilitate Abrahæ, ideò quasi admirando inconuenientiam dicti Christi submiserùnt, nemini seruiuimus: O quàm vani filij hominum! ò quàm mendaces in statetis! ò quàm vanitate decipiuntur! quid si Abraham seruus aliquandò fuisset? quid si parcè vitam quandoquè duxisset? quid si humiliter vixisset? nec ipsius sanè meminissent: at quia in gentem magnam, & robustissimam, Dei oraculo sic prædicente, factus fuerat; quia vndiquè crebris præconijs eius personabat nomen; ab illo se originem ducere asserebant; vndè Chrysost. hom. 31. in c. Gen. 12: Chrysost.
Vides quomodo antea ab initio ei prædicit claritatem, quam illi daturus erat: faciam te, inquit, in gẽtem magnam, & magnificabo nomen tuum, et benedicam te, erisque benedictus. Ideircò, et iudæi in patriarcham superbientes, uolebant se in eius familiam intrudere, et dicebant: filij Abraham sumus. Ecce tibi aliquorum clau-

Iudæi, quia ab Abraham non à Iacob, nec à Ioseph se originem ducere asserebant.

clauſtralium demētiam, qui cum habitu genus ſe mutaſſe exiſtimantes, humiles erubeſcentes parentes, illos nedùm progenitores vocare, ſed videre etiam grauantur; ſi verò quos nobiles, aut diuites audiunt, ſtatim ſe iſtis copulare, in illorumquè familiam ſe intrudere ſtudent. Hoc præ oculis habebat Saluianus Maſſi. lib. 3. ad Eccleſ. cùm ait: *Videas enim à quibuſdam infelicisſima uanitate inueſtigari quoſdam nouos, ac nobiles propinquos: Videas incognitarum agnationum pudenda nomina, & recentium, ac præpotentium affinitatum ridicula commenta, cum dicit quis de aliquo ſubitaneo propinquo. Et hoc maximè, ut dixi, aut locupletes, aut nobiles, aut honoratos, et qui niſi potentes eſſent, parentes forſitan nō fuiſſent.* De iſtis fortaſſe dicere potero, quòd fundamenta generationis, & generationis ſuſcitant; quia relicta humilium maiorum ſerie, ſi quos nobiles audiunt, ſtatim ſibi parentes aſciſcunt.

Saluianus Maſſi.

Clauſtraliū aliquorum demētia, qui parētes negare ſolent, quia humiles, & extraneos auos, & proauos vocant, quia nobiles, ac potentes.

3 Magnus ille Paduanæ Ciuitatis iubar Antonius, verba illa; *Prætériens Ieſus, uidit hominem cæcum à natiuitate.* Ioan. 9. conſiderans; diuerſas mentis humanæ cęcitates aſſignat, nàm, certum eſt, peccatum quodlibet mentis cęcitatem inducere, iuxtà illud Sapien. 2. *Excęcauit enim illos malitia eorum*, & Sophonię 1. *Ambulabūt, ut cæci, quia Domino peccauerunt*; verùm in cæcitate à natiuitate magis inſiſtens, acutiùs, quęnam ſit hæc cęcitas, inquirit, & relicta ſubtili Auguſtini expoſitione; cæcitatem hanc illam exprimere aſſerit, quæ per peccatum primo homini contigit, illumquè eſſe à natiuitate cæcum autumat, qui ex proprio ortu, & genere excæcatur, nobiliorem ſe quàm par eſt exiſtimans, atquè declarans. Sic ipſe fer. 4. Dom. 4. quadr. *Quidam excęcantur honoribus: homo cùm in honore eſſet non intellexit. Quidam excęcantur longa conſuetudine peccatorum: comprehenderunt me iniquitates meæ, et non potui, ut uiderem. Quidam excęcantur ex proprio ortu, et ex proprio genere, et tales creantur cęci à natiuitate.* Et ſtatim quonā pacto à ſęculo nūquàm fuiſſe auditum, aliquem oculos cęci nati aperuiſſe, ſit intelligendum; ſubdit, hunc dicens in modum. *O quot ſunt cæci hac cęcitate percuſſi! Dixit enim optimè iſte ſanctus cæcus. A ſeculo non eſt auditum. Non à ſeculo, quia omnis homo, ſi ad ſeculum oculum conuertat erit cęcus à natiuitate, uam circa ſuos conſanguineos ſemper eſt homo cæcus, quia ſemper ipſi uidentur alios quantumcunquè meliores excedere: et ideò uolunt ſemper alios ſubiugare.* Apertiùs ac ſi diceret: contradictio equidèm eſt, ad ſeculum oculos vertere, & cæcum à natiuitate non eſſe; nàm qui ſeculum proſpicit, quātumcumquè humilis generis, ſemper nobilitate tumeſcit.

Ioan. 9.

Peccatum cæcitas.

Sapien. c. 2.

Sophon. c. 1.

S. Ant. de Pad.

Quis verè à natiuitate cæcus dici poſſit, oſtenditur.

4 Tecum nunc cogita, quid nam ſit, quòd vix ingreſſo coràm Tobia ſene Angelo, quem virum exiſtimabat, ſtatim ab ipſo de quo genere eſſet, popoſcit: *Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu?* Tobiæ 5. & fortè dices, quòd vt, à quo filius duceretur, agnoſceret, familiam ducentis poſcebat & domum, vt cognito viæ ductore de filio non vltrà ſolicitus, in vtramuis aurē ſecurus dormiret; textualis equidem reſponſio, at mihi cur tàm citò mercenarij genus popoſcerit, fateri ſi liceret, dicerem vtiquè, quòd fortè ob id etiam de tribu, & domo efflagitauerit, vt videret, an mercenarius etiam ſuam extolleret ſobolem, ſeque magnatis alicuius, vt aſſolet, filium prædicaret; ſed quidquid de hoc ſit (quod tranſitoriè dictū exiſtima) ipſius Raphaelis verba: *Genus quæris mercenarij, an ipſum mercenarium, qui cum filio tuo eat?* ibid. libro, ac dico; cur te Angelum ſiles, O Raphael? cur te vnum de ſeptem primis cæleſtis curiæ principibus, qui quotidiè ante dominum adſtant non fateris? Cur nō declaras quis ſit magnus ille Azarias, cuius te tandē filiū dicis? an alta tuę creationis principia à Deo sūmo parente immediatè procedentia, idcircò ſiles, vt à natiuitate cæcos tuo ſilentio illumines? prorſus ità; nàm tu, qui Deum per creationē parentem agnoſcis, relicta tuæ productionis eminentia, mercenarij tantùm tibi nomen arrogas. Vgo Card. ſuper citata Raphaelis verba: *Genus quæris mercenarij: Quaſi diceret, potiùs quærendum eſſet de moribus, & fideli ducatu*

Tob. c. 5.

Serui etiam magnatum ſe eſſe filios iactare ſolent.

Vgo Card.

eatu filij tui, quàm de genere: & percussit Angelus hic eos, qui potius quærunt genus nobilitatis, quàm gratiam: Et Cornelius à Lapid. sancti huius Angeli admirans humilitatem: *Vide hic* (ait) *miram dignationem, & demissionem magni Sancti Raphaelis, qui se uocat, facitq; quasi seruum mercenarium Tobiæ*. Huius te memorem esse oportet, vt seculi cæcitate neglecta, videns voceris, dũ sapis, quæ Dei sunt, non quæ hominũ.

Cornel. à Lap. Raphael Angelus demissè de se loquitur.

5 Oseas nunc auribus meis insonat: *Ephraim quasi auis auolauit*, cap. 9. quod audiens, ad D. Antonium de Padua pro explicatione recurro; vt quid per Ephraim, quidue per alas, & pennas significari existimet, explanare dignetur; & mihi respondere videtur: per Ephraim viles mũdanos, sicuti per duas alas, diuitias, & dignitates importari, sed esto per Ephraim mundanos figurari, quæ postea connentio diuitiarum ad alas? quæ connexio inter dignitates, & plumas? magna equidem, præfatus respondet Antonius; nam si auis deplumis sursùm ascendere nequit, plumis verò referta statim se subleuat; non secùs viles mundani, quamdiu humilem, pauperemque vitam degunt, propriæ sobolis operiunt seriem; cùm verò diuitijs, ac dignitatibus plumescunt, tũc se suprà se eleuãtes, propriumq; fastidientes genus, Procerum assumunt stemmata. Præfatus Antonius: *Multi hodiè sunt, qui quamdiù sunt implumes, idest, pauperes, & ignobiles, sunt in nido humilitatis; sed cùm habent alas, et plumas, idest, diuitias, et dignitates auolant, et superbiunt, et gloria eorum in alis; cùm deberent omnes attendere quanta fuerit miseria eorum in conceptu, nutritione, et educatione*. Sanè vides, quàm propriæ sobolis immemores sint mundani, dùm vix ditati, vel ad dignitatem aliquam euecti, in primorum, siue optimatum prosapiam volasse se putant.

Oseas c. 9.

P. Ant. de Pad.

Diuitiæ, & dignitates duæ alæ quibus munda ni auolant, ac superbiũt.

6 Longè aliter à modo dictis Illustres se gerere solent ac diuites, qui nobilitate non indigentes, demissè sępè de se, suisque loquuntur. Adsit pro hac re magnus ille Ioseph, qui cũ diuitijs, & dignitate floreret, cùm totius Aegypti gubernacula teneret, cùm tantæ potestatis esset, quòd nullus in Aegypto absq; suo imperio manum, aut pedem mouere posset; tamen Patris, ac Fratrum aduentum Pharaoni nunciare volens, his verbis vsus fuit: *Fratres mei, et domus patris mei, qui erant in terra Chanaan, venerunt ad me: et sunt viri pastores ouium, curãq; habent alendorum gregum*, Genes. 46. & statim patri, ac fratribus cùm à Pharaone vocarentur, sic iussit respõderi: *Cùm vocauerit vos, et dixerit: Quod est opus uestrum? Respondebitis: Viri pastores sumus serui tui ab infantia nostra usq; in præsẽs, et nos, et patres nostri*. At quis te, tuosq; fratres de longa auorum serie percontatur, ò Ioseph, quòd respondere præcipis: *Viri pastores sumus nos, et patres nostri?* quod & si propterea dictum existimet Tostatus, quia præuidebat Ioseph quòd bellatores eos effecisset Pharao, & sic eos seiunxisset, quod non paruo patrem dolore affecisset: Tostat. *Hoc dicebat Ioseph ne rex faceret eos bellatores, et sic eos disiũgeret*; mihi tamen non multùm præsens arridet sententia, quia satis fuisset dicere: *Viri pastores sumus*, ac proindè imbelles, ad quid ergo patres etiam addunt; *Nos, et patres nostri?* Difficultatis solutionem Cornelius à Lapide attulit, cum dixit: *Nota Ioseph simplicitatẽ, quia fratres ad status non euehit, sed in arte pastoria, quam colebant, conseruat. Longè aliter faciunt hodiè, qui cùm humillimi prorsus sint; tamèn nobiles uideri uolunt; quiq; ad status euecti, suos pariter licèt ineptos eleuant cum suo, familiæ, et reipublicæ dãno, dedecore, et periculo*; Nõ se magni Iacob filium, nec clarissimi Abrahę nepotem prædicabat Ioseph, sed veræ humilitatis forma, fratres, & parentes pastores vocat, vt vilium illorum clàm percutiat superbiam, qui genere humillimi, semper nobiles, ac illustres se iactant.

Gen. c. 46.

Iusti nũquã nobilitate tument, sed semper humillimi.

Tostatus.

Quàm pauperes, & viles superbire, tàm diuites, ac nobiles humiles esse volunt.

7 Et nè inter tot pauperes superbos vnum tãtùm nobilem, humilem, ac diuitem demissum existimes Iosephum; quid de Moyse adoptiuam filiationem Pharaonis filiæ recusante, ac inter suos degentem, dixerit Greg. Nyss. de vita Moysi, audi; *Cùm uerò in regia educatione, doctrinaque seculari ephebis iam esset egressus, inglorius degere apud suos maluit, quàm filiam illam, cuius*

Greg. Nysse. Moyses fastum fugit.

cuius adoptatus in filium erat, matrem profiteri. De Daniele, qui cùm ex regio descenderet semine, iuxta illud: *Et ait Rex Asphenez præposito Eunuchorum, vt introduceret de filijs Israel, et de semine regio, et tyramnorum, pueros, in quibus nulla esset macula, etc.* Dan. 1. ipse tamē se non regis sobolem, sed tantùm de filijs Iuda vocabat: *Fuerunt ergo inter eos de filijs Iuda, Daniel,* ibid. Theodoretum in glossa perquire, & dicentem reperies: *Licèt illius intueri modestiam. Cum n. supra dixerit, electos ex stirpe regia iuuenes formosos, et decoros, et per hoc personarum nomina posuerit, Tribus Iudæ simpliciter mentionem fecit, et regiam cognationem occultauit.*

Daniel c. 1.

Theodoret.

Daniel se de semine regio minimè declarat.

8 Quis posteà Saluatore nostro præclarior? tamen rex regū cùm esset, & dominus dominantium, cui tàm terrestria, quàm Celestia curuantur, quotiès regale suum genus secūdùm carnem operire poterat, libentèr operiebat; hinc quotiès ab ipso Dauidem nominatum asserunt Euangelistæ, totiès sine titulo, aut dignitate aliqua illum appellasse reperio: *Non legistis quid fecerit David, quando esurijt?* Matt. 12. *Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo? etc.* Matth. 22. *Quomodo dicunt Scribæ Christum filium esse Dauid?* Marc. 12. & alibi sæpè, cùm non sine regali nomine eum nuncupare soleāt Euangelistæ, dicēte Matth. *Rex autem DD. genuit Salomonem, ex ea quæ fuit Vriæ* capit. 1. & non ob aliud, vt benè adnotauit Chrysost. homil. 40. super modò citatum Matth. locum: *Non legistis quid fecit Dauid?* nisi, quia ab illo secūdùm carnem originem ducebat, ne suum videretur genus extollere, dignitatem silebat: *Cur autem cùm Dauid mentionem faciat*, quærit præfatus Chrysost. *neque hic, neq; alibi adiecta dignitate, nunquàm nominauit?* Respondet: *Ideò forsan quoniam secūdùm seriem generis ab illo trahebat originem.* Ecce quàm à mundanis distet suprema maiestas, nàm quod illi mentientes iactant, hæc iustè sibi conueniēs transit, & celat.

Matth. c. 12

Matth. c. 22

Marc. c. 12.

Matth. c. 1.

Chrysost.

Christus nobilitatis nomen abhorrebat.

9 At si parua sunt hæc, mundanā Saluatorem subticuisse nobilitatem: audi quid in maiestatis solio coràm Angelorum, & hominū myriadibus dicturus sit: *Quamdiù fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Matth. 25. ergo, qui Dauid nec patrē, nec regem vocabat, miselios, & infimos cōsanguineos vocabit, & fratres? Ità sanè ait Imperfectus homil. 54. vt ignobilium arrogantium contundat superbiam: *Ecce homo, si ex humili generatur, et Deo præstante, ad aliquam ascenderit dignitatem, erubescit generationem suam audire: si quis dixerit eum illius esse filium, indignatur seipsum confiteri q esse, vt appareat q nō est. Et Christus adhùc gloriabitur pauperes fratres suos dicere, sedens in maiestate.* Et meritò, *quia veniens in iudicium non mutauit voluntatem priorem.* Citatus Imperfectus. Statuat sibi speculam, constituat sibi amaritudinem, qui nobilitatis nomen affectat, respiciat ad Abraham patrem suum, hoc est, ad Christum, & ad Saram, quæ peperit eum, idest, ad Sanctos, quorum exemplo renasci debet, vt honorem abijcere, humilitatemq; amplexari addiscat.

Matt. c. 25.

Minimos fratres vocabit in iudicio Christus.

Imperfect.

Vile, erubescentes vinci quod sint, appetunt q non sunt.

Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in Ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, & videte hominem, qui dixit mihi quæcunque feci. Ioan. cap 4.

§. III.

Procul à Verbi Dei præconibus sit auri cupiditas.

1 Auaritiæ mala D. descripsit Zeno ser. 3. *Est n. auaritia libido profunda: cupiditas cæca, tempestas insana: rapacitas sine fine: sollicitudo sine requie: ad sua nunquam perueniens vota: quia satiari non nouit: fidem frangit: charitatem negligit: iustitiam negat: non cognoscit affectus: Iura diuina contemnit. humana versutis argumentis excludit. Vultis scire quale calamitatis sit genus? Sanè plùs in* eum,

D. Zeno.

Auaritiæ mala describuntur.

eum, qui eam dilexerit, sanit: quam qui uicerit, habebit uitam eternam. Et ante ipsum omnium scelerum genitricem vocauit Democritus, cùm ait: *Auaritia omnis improbitatis est metropolis*, apud Stob. Quod etiam ex Menādro habetur: *Cupido habendi aliena, maximum malum*; & paulò infrà:

Democrit.

Menander.

Id nempè dicis omnium, quod est caput
Malorum; auaritiam mihi cùm nominar.

Quæ cùm talis sit, etsi nullus inueniatur, quem non dedeceat; in principibus tamèn, rempublicamq; gubernātibus satis fœdior apparere solet, dicente Tullio 2. offic. *Nullum est vitium tetrius, quàm auaritia, præsertim in principibus, & rempublicam gubernantibus. Habere.n quæstui rempublicam, non modò turpe est, sed sceleratum etiam, & nefarium.* Sic auaritiam in omnibus, præcipuè tamèn in rempublicam regentibus carpsere scriptores: ex quo deduco; quòd si pascere, & docere; præesse, & prædicare, iuxtà Pauli doctrinam, idem est, ad Ephesios 4. scribēte ipso: *Alios dedit pastores, & doctores*; quam fœda in pastoribus, tàm detestabilis in Concionatoribus est; Vndè Saluator discipulos concionatores instituens, quàm eos omnis cupiditatis expertes esse oporteret, sequētibus verbis edocuit: *Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquauit regnum Cælorum. Nolite possidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniam in zonis vestris: nō peram in via, neq; duas tunicas, neq; calceamenta, neq; virgam*, Matth. 10. Quæ considerans Ambrosius, sic consequenter inquit: *Qualis ergo esse debet, qui euangelizat regnum Dei, præceptis euangelicis designatur, hoc est, vt subsidij sæcularis adminicula non requirat, fideiq; totus inhærens, putet quominùs ista requirat, magis posse suppetere.* Optimè rem intellexit hanc gentilis illa Samaritana, quæ vt se Christi discipulam, mùltorumq; magistram iàm effectam agnouit, antequàm magisterij subiret honorem, & vt clariùs dicam, priusquàm Saluatoris magnalia prædicaret, omnis terrenæ cupiditatis hydriam reliquit: *Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatē, & dicit illis hominibus: Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumq; feci: numquid ipse est Christus?* Ioann. 4. patentiùs ac si dixisset; prædicandi munus non assumat, qui cupiditatibus tenetur terrenis, concupiscentiæ hydriam priùs relinquat, & tunc ad concionandum procedat. Ità Augustin. in catena relatus: *Proiecit ergo cupiditatem, & properauit annunciare ueritatem. Discant qui uolunt euangelizare, ut priùs hydriam ad puteum proijciāt.* Sanè vides mulierem hanc antè magisterij cathedram fuisse assecutam, quàm discipulatus subiret officium, dùm quomodò Concionatores se gerere deberent, edocuit.

Tullius.

In Principibus, ac prælatis execrāda.

Ephes. c. 4.

Matt. c. 10.

Ambrosius.

Procùl ab omni cupiditate Concionatores esse debent.

Ioan. c. 4.

August.

Samaritana antequam Christum annūciaret, hydriam relinquendo, Concionatores, quid agere debeant, edocuit.

2 Huic excursui, quòd nempè omnis cupiditatis expers esse debeat Concionator, ianuam aperiant verba illa Petri: *Argentum, & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do*, Actorum 3. quæ, meo consilio, non modicam pariunt difficultatem: Cur antequàm Petrus claudum sanaret, ac templum Christi nomen annunciaturus ingrederetur, sè auro, argentoq; expoliatum diceret? Prò cuius quæstionis solutione ad illum scripturæ locum recurro: *In uiam gentium ne abieritis, & in Ciuitates Samaritanorū ne intraueritis: sed potiùs ite ad oues, quæ perierunt domus Israel. Euntes autem prædicate, dicentes; Quia appropinquauit regnum Cælorum.* Matth. cap. 10. & quænàm sit hæc gentium via, in quam Apostolos ire vetuit Saluator, inquiro? & licèt communis sit opinio, per hanc viam ad gentiles accessum intelligi debere; nàm Saluator Israeli priùs prædicari præcepit, quo respuēte euangelium, iusta fieret ad gētium transmeatio. Ità reliquos vt omittam Gorranus: *In uiam gentium ne abieritis, idest, ad gentiles ne abeatis primò prædicare; Vndè Hieronym. Priùs oportet prædicare Iudæis nè causam habeant non recipiendi.* Tamèn si ad mysticam loci interpretationem mihi confugere licebit; dicam, per vias, mores in scripturis intelligi solere, iuxtà illud 1. Reg. 3. *Non ambulauerunt filij illius in vijs eius*, & 3. Reg. 15. *Fecit quod malum est in conspectu Domini, & ambulauit in uijs patris sui, & in peccatis eius*; & Ierem. 2. *Vide uias tuas in conualle*, & infrà; *Quàm uilis facta est nimis, iterans*

Act. cap. 3.

Matt. c. 10.

Via gētium de qua Saluator *in via gentium ne abieritis*. Quæ?

Gorranus.

Reg. 1. c. 3
Reg. 3. c. 15

Ierem. c. 2.

uias

Per viam in scripturis mores multoties significantur. Brugensis.

vias tuas, & alibi sæpè. Ergo in viam gentium non ire, est mores gentium non sectari: quod dixit Brugensis super citatum Matt. locum: *Vias gentium vocant Prophetæ, prophanos, & impios illorum mores*: mores autem gentium, ad rem nostram erant, diuitias diuitijs aggerare, iuxtà illud ipsiusmet Saluatoris:

Matt. c. 6.

Nolite ergo soliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc n. omnia gentes inquirunt, Matt. 6. Vndè Chrysost. hom. 33. operis imperfecti:

Chrysost.

Sicut paulò ante gẽtium exemplo eos ad perfectiorem charitatem inuitat; dicens: si n. diligitis eos, qui vos &c. nonnè, & Ethnici hoc faciunt? sic nunc commemoratione gẽtilium eos ad id, quod perfectius erat, inuitauit. Et quæ, inquit, amplior est fiducia vestra in Deo, quàm gentium? Igitur a primo ad vltimum, vias gentium prohibere, idem erat, ac thesaurizãdi cupidinem coercere. Verùm te minimè fugiat, quòd priùs gentium vias prohibuit, & postea ad prædicãdum destinauit: *In vias gentium ne abieritis &c. euntes autem prædicate*; quia, vt rectus ordo seruetur, antea terrena sunt abijcienda, quàm prædicatio inchoãda; quod obseruauit Toletus annot. 5. super caput Lucæ 9.

Toletus.

Matthæus narrat primum præceptum iniunctum Apostolis, quod quidem Marcus, & Lucas prætermiserũt, id autem tale est: In viam gẽtium ne abieritis, & in Ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Et paulò infrà: *Post hoc præceptum adiunxit secundum, vt infert Matthæus: Prædicate, inquit, dicentes: appropinquauit regnum Cælorum.* Itaq; rectus prædicãdi ordo est, priùs viam gentium, hoc est, thesaurizandi cupiditatem reijcere, & posteà concionem inchoare. Ità sanè. Audi nunc sublime mysterium. Cur Petrus priùs se aurum, argentumq; non habere testetur, quàm templum ad prædicandum ingrediatur? Vt declararet, vtiquè rectum seruasse se ordinem; nempè, antea gentium vias, hoc est, cupiditates esse respuendas, quàm concionem inchoandam. Sit pro hac re Carthusianus super cap. 3. act. 3.

Rectus prædicãdi ordo describitur.

Petrus non priùs concionem inchoat, quàm se pauperẽ declaret.

Carthusian.

Omnia n. propter Christum reliquit, nec pecunias à cõuersis, Apostolorum ad pedes positas, in suum vsum conuertit, secumquè detulit; Quia audierat à Christo: nihil tuleritis in via, neq; pecuniam. Ecce tibi, cur antequàm concionem inciperet Petrus, se nihil habere testatus est; quia iàm à Christo audierat, in vias gẽtium non esse eundum, nihilq; in via portandũ; & sic absq; cupiditate vlla, ad gẽtium conuersionem incedẽdum: propterea Petrus, vt idoneum se tanti Magistri præseferret discipulum, antea auri, argentique se declarat expertem, quàm templum ingrediatur, sermonemque incipiat.

3. Quærit pro hoc argumento Paulus de Palacio super locum illum Matt. 4. *Vidit duos fratres, Petrum, & Andream mittentes rete in mare: erant n. piscatores.* Cur piscatores potius, quàm alios artifices ad prædicandi munus elegerit Saluator? & statim duas adducit solutiones, quarum vna est: Quotcunq; opifices instrumentis saltem ad suum opificium spectantibus indigere, & sic aliquid habent; Piscatores autem nihil prorsùs, nisi retia habere solent: & cum rete euangelicam doctrinã significet, iuxtà illud;

Matt. c. 4.

Simile est regnum Cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti, Matth. 13. super quæ verba Gorranus: *Simile est regnum Cælorum, idest, euangelica prædicatio (sagenæ) idest, doctrinæ diuulgatæ (in mare) idest, in mũdo*; Prædicatores, euangelica doctrina excepta, nihil prorsus habere debent. Ità præfatus Paulus: *Sanè piscatores nihil ferè habent suum; nisi rete. O vtinam prædicatores nihil vellent habere suum, nisi verbum diuinum, quod esset eorum meditatio, die, noctuquè!* Altera verò, quòd propterea piscatores ad Dei Verbum disseminandum elegit; quia tales adeò rudes esse solent, vt excepta piscandi arte, omnium aliarum sint ità ignari, vt diuitias etiam si vellent, acquirere nesciant. Præfatus Paulus de Pal. *Ideò elegit homines adeò rudes, vt etiamsi vellent, nõ possent aliquid humanarum opum rei admiscere diuinæ.* Sanè quàm à verbi diuini præconibus auaritia procùl esse debeat intelligis; dùm illos ad prædicandum eligit, qui licet ad opes aspirent, ad illas tamen sibi comparandas, sint prorsus inepti.

Matt. c. 13.

Gorranus.

Paulus de Pal.

Cur piscatores ad prædicandum electi, non alij artifices.

Idem.

gatus, vt scripturam illam, quam à digitis quibusdam in pariete exaratam viderat, interpretaretur; ipse quamuis excidium regni, regisque internecionē contineret, illam explanare minimè fuit veritus, dicens: *Mane: numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Thecel: appensus es in statera, & inuentus es minus habens. Phares: diuisum est regnū tuum, & datum est Medis, & Persis*. c. 5. nec ob aliud sanè puto tantam in eo animi constantiam, ac increpandi libertatem fuisse repertam, nisi quia munera respuerat regalia. Ità paulò superius: *Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da: scripturam autem legam tibi, Rex*, ibid. ac si diceret: quonam pacto scripturæ interpretationem tibi ostendere potero, si tua accepero dona? quis est qui nesciat, ossa canes reddere mutos, quia quamdiù ipsa in ore habent, latrare minimè valent? num uis, vt & ego Canis mutus euadam? Tua sint, munera tua; & ego ab omni cupidine liber, veritatem fatebor, teque absq; timore vllo arguam. Audiendus est Carthusianus art. 6. super citatum Danielis locum: *Constantia, iustitia, atq; perfectio Danielis enituit, quia nihil veritus est, nec pro spirituali, temporale accipere voluit, atq; in omnibus ordinatè processit*. O si hunc æmularentur Concionatores! O si manus ab omni munere excuterent! Sanè de ipsis dici posset: Hi sunt, qui erudiunt multos: Qui fulgebunt sicut stellæ in perpetuas æternitates.

Daniel. c. 5.

Ibid.

Concionatores quæ sua sunt, nō quæ Dei quęrentes canes muti.

Carthusian. Daniel à cupiditate liber, nec reges corrigere verebatur

Rogabant eum Discipuli, dicentes: Rabbi, manduca. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Ioan. 4.

§. IV.

Cibus animæ virtus: Cibus Dei Anima virtute prædita.

1 Peccata, vitia, atque scelera, peccatorum fercula esse, benè adnotauit Philippus de Greue sermone 87. super psal. 36. exponens illud Iob 30. *Radix iuniperorum erat cibus eorum: De hac iunipero* (ait ipse) *dicitur Iob 30. Radix iuniperorum erat cibus eorum. Et fit hoc, dùm peccator delectatur in voluptate tēporali, quæ initium est æterni supplicij*. Peccatorem autem Diaboli esse escam, manifestum est ex eo, quod ad serpentem, & Protoplastum in initio dierum sæculi dixit Altissimus: nam illum supplicio (vt fas erat) afficiendo, hæc inter cætera ait: *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ*, Genes. 3. hunc autem plectendo, his verbis conclusit: *In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terram de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris*: ibid. Et sic serpentem terram comesturum prædicendo, & hominem per peccatum terram esse, & in terram fore couertēdum, denunciādo; peccatorem per peccatum, Diaboli cibum effici, satis apertè declarat. Ita Isidorus lib. 1. sent. c. 13. *Homo per peccatum traditus est Diabolo quando audiuit: terra es, & in terram ibis. Tunc. n. dictum est, & Diabolo terram manducabis; vndè & Propheta ait serpenti: puluis est panis eius; Serpens. n. diabolus est: puluis impij: & ipsi sūt cibus diaboli*. Virtutes postea, quæ spirituales animarum iustarum epulæ sunt, (dicente præfato Philippo, loc. cit. *Spirituales equidem epulæ la-*

Philippus de Greue.

Scelera peccatorum dapes.

Genes. c. 3.

Vitia vitiosum Diaboli cibum efficiunt.

Isid. Hispal.

Idem.

lacrymæ sunt pęnitentium. Vndè fuerunt mihi lacrymæ meæ panis die, ac nocte;) virtute prędirum, si fas est dicere, Dei cibum efficiunt: vtrumq; verò, nempè, quòd virtutes iustorum sint dapes, & quòd iusti Dei cibaria sint, optimè idem declarauit Philippus loco superiùs allato, verba trutinans illa:

Apoc. c. 3.

Ego sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cęnabo cum illo, & ipse mecum, Apocal. 3. dicendo:

Idem.

In operibus pęnitentiæ ipse comedit nobiscum, & nos cum eo. Ipse nobiscum, dùm adhibemus motum liberi arbitrij: nos cum ipso, dùm apponit gratiæ condimentum: & hoc est symbolum eius.

Virtutes iustorũ fercula; & virtute prędicti Dei dapes

Ex quibus satis apertè, & virtutes iustorum fercula, & iustos suauissimas Dei dapes vocari cõstat: Quod ex sequẽtibus satis clarius patebit; nam de peccatorum, & dęmonum cibis, nostèrin pręsentia nequaquam erit sermò.

2 Hominem quendam cęnam magnam fecisse, ad ipsamque multos vocasse per Lucam. cap. 14. ait Saluator:

Luc. c. 14.

Homo quidam fecit cęnam magnam, & vocauit multos. Hominem hunc, ipsummet Saluatorẽ esse ait Gorranus;

Gorranus.

Homo quidam, scilicet Christus, qui homo est. Cęnam autem magnam; vel vltimam, in qua Eucharistiæ institutum fuit Sacramentum, vel ipsam Beatorũ gloriam cęnam sępe numero in sacris paginis vocatam figurasse, vt idem dixit Gorranus:

Idem.

Homo iste (Fecit cęnam magnam) Idest, præparauit futuræ gloriæ refectionem, quæ cœna appellatur, communitèr sentiunt sacræ Scripturæ Expositores. Magnus tamèn Antonius de Padua sub nomine hominis istius; peccatorem etiàm, cęnam magnam quandoq; facientem significari asserit, quod quidèm latiùs explicat, dicendo: cùm peccator vitia abijcit, scelera deflet, & ipsorum loco oppositas virtutes amplectitur, tunc pęnitens iste cenam magnam facit animæ suæ, cùm virtutes spirituales sint animarũ fercula. Audi ipsum:

S. Antonin.

Cęnam magnam facit animæ suæ pęnitens, quãdo à vitijs ad virtutes conuertitur.

Cęna dicitur conuersio peccatoris, quæ dicitur cęna magna; quia ibi sunt magnæ epulæ. Felix sapientia, magna lætitia. Magnæ epulæ sunt, magnæ consolationis. Nàm multitudinem dolorum in corde peccatoris consolatur Dominus lætitia magna. Attende quæso verba illa; *dicitur cęna magna, quia ibi sunt magnæ epulæ*; & quàm verum sit virtutes animarum esse dapes, percipies.

3 Verùm quia hominem quendã cęnam magnam fecisse iàm diximus; quid de Matthæi conuersione Lucas scribat, subdo: *Fecit ei conuiuium magnũ Leui in domo sua* cap. 5. at cui Leui cõuiuium hoc fecisse existimas, dùm legis: *Fecit ei conuiuium magnum*? certè dices Christo. Ità quidèm; sed si prætèrea sibi magis conuiuium hoc fecisse, quàm Christo audires, an crederes? & tamen verum est, quia homo ille prętèritam fastidiens vitam, nouamq; assumens, magnam in proprij corporis domo animæ suæ cęnam fecit.

Luc. cap. 5.

Ità Ambrosius:

Ambros.

Conuiuij quoque magni exhibet apparatum: Qui .n. in domicilio Christum recipit interno; maximis delectationibus exuberantium pascitur voluptatum.

Matthæus cęnam magnã animæ suæ fecit, quando ad meliorẽ frugem conuersus est.

Quis cęcus igitur, illud, quod paulò superiùs diximus, quòd scilicet qui à vitijs ad virtutes conuertitur, cęnam magnam animæ suæ exhibet, non videbit, si homo iste (de quo modò loquimur) Christo quidèm, sed si dicere licet, sibi magis conuiuium fecit, dùm telonio relicto euangelicam amplexus est vitam?

4 Reperio hanc veritatem, satis vt splendidè, opiparèq; illum cęnare, qui veteri expoliato homine, nouo induitur, qui secundùm Christum creatus est, in ea cęna Domino facta, de qua Ioan. 12.

Ioan. c. 12.

Fecerunt autem ei cœnã ibi: & Martha ministrabat, Lazarus verò vnus erat ex discumbentibus cum eo: nàm si benè aduertis, nullum alium cum Domino cęnasse explicitè describitur, nisi Lazarum; cùm tamen discipulos etiam cum Magistro recubuisse ex eodem Ioanne colligatur: Quod ob id factum censeo, quia iugitèr iusti cum Domino epulantur, dicente Dauide:

Psal. 47.

In voce exultationis, & confessionis sonus epulantis, psal. 47. ideò cum Christo illos discubuisse explicitè describere necesse minimè fuit; Lazarus verò, quia paulò ante redìuiuus è sepulchro fuerat assumptus, pęnitentis erat figura, qui quamdiù in peccato erat, famem patiebatur vt ca-

nis;

nis; nunc in melius vitam mutando spiritualibus reficiebatur dapibus: propterea discipulorum, vt Christi sodalium, expressa nulla fit mentio; Lazarus vero quia nouus erat conuiua describitur; *Fit cœna in fide, & deuotione iustorum*, ait Glossa, *Martha ministrat, idest, dum quilibet fidelis opera deuotionis Domino impendit. Lazarus, idest, suscitati de grauibus cum his, qui manserunt in iustitia, læti epulantur de præsentia Domini.*

Glos. ord.

Iusti, Christi sodales.

5 Et quidem tam laute de Domini præsentia epulatur, qui à vitijs ad virtutes conuertitur, quòd primus conuersionis dies, Pascha (vt ita dicā) pro ipso vocari meritò possit: Quia, si assiduè spiritualem inediam patitur peccatores, iuxta illud. *Famem patientur vt canes.* psal. 58. & illud: *Mittam famem in terram, non famem panis, neq; sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini,* Amos 8. & posteà cùm ad meliorem conuertuntur frugē, epulari incipiunt: *In voce exultationis, & confessionis sonus epulantis* psal. 41. ergo in peccatis existentes ieiunant, pœnitētiam autem agentes Paschatis diem agunt. Optimè rem cōfirmat Glossa super illud: *Propè erat pascha dies festus Iudæorum,* Ioan. cap. 2. his verbis: *Pascha agimus, dùm à vitijs ad virtutes transimus.*

Peccatores sēper famescunt.

Psal. 58.

Amos c. 8.

Psal. 41.

Paschatis diem agit, qui a vitijs ad virtutes conuertitur.

6 Veritatem expertus est hanc Adolescens ille, qui quamdiù procul à patre erat, tamdiù famescens arctè ieiunabat, ipsomet dicente: *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo* Luc. 15. cuius adolescentis figuram ad populum gentilem vertens Glossa, ait: *Consumptis bonis naturalibus inutiliter, passus est populus gentilis inediam. Sustinuit .n. famem verbi Dei, famē virtutum, famem bonorum operum*: vbi verò ad patrem ipsum redijsse describitur, statim epulando, paschatis diem, quodāmodò, celebrasse narratur: *Māducemus & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Et cœperūt epulari:* ibid. Beda: *Nō solùm filius prò quo vitulus occisus est, reficitur; sed & pater, & serui eius, in cuius rei figuram dicitur: Epulaberis in festiuitate tua, tu & filius tuus, & ancilla, Leuites quoque, & aduena, & pupillus, & vidua, qui intra portas tuas sunt.* Ex quibus omnibus quàm verum sit, virtutes virtuosorum fercula esse, facilè percipies,

Ioan. cap. 2.

Luc. c. 15.

Glos.

Filius prodigus procul à patre arctè ieiunabat, quia parce, maleque comedebat.

Beda.

7 Si autem his minimè acquiescens, alia pro hac ratione quæris argumenta, DD. scrutare, & videbis; quòd eam ob causam lacrymas panes vocabat; *Fuerūt lacrymæ meæ panes die ac nocte,* psalm. 41. quia sicut pane vitam temporalem sumimus, sic lacrymis, & pœnitentia, spiritualitèr anima nutritur. Bernardinus Senens. tom. 3. serm. 7. cap. 1. *Spero Domine, quòd gratia tua ita cor nostrum immutabit, ad compunctionem, & fletum, quòd in ipso fletu pro peccatis ità delectabimur, sicut in cibo, & potu.* Idipsum etiam Isaiam si leges, dixisse comperies: *Panis eius datus est, aquæ eius fideles sunt.* cap. 33. super quæ verba Hector Pinctus: *Poteris per has aquas virtutes intelligere, quæ sunt animi pabulum, & nutrimentum quæ viris iustis nunquàm desunt, ideò fideles, & perennes appellantur.* Hic est panis, & hæ sunt aquæ, quas priùs in peccati statu attingere maximè horrebat peccator, posteà suauissimi appellantur pœnitentis cibi, vt aiebat Iob. 6. *Quæ priùs nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.* Anton. de Pad. *Pœnitenti .n. præ angustia contritionis, quam sustinet pro peccatis, vigiliarū instantia, lacrymarum abundantia, ieiuniorum frequentia sunt quidam quasi dulcissimi cibi, quos priusquàm rediret ad pœnitentiam anima, idest, sensualitas eius tēporalibus satiata, tangere abhorrebat.* Has dapes semel qui gustat, non nauseam, nec fastidium, sed assiduam esuriem generare, ad Ecclesiasticum si oculos vertes, inuenies: *Qui edunt me, adhùc esurient: & qui bibunt me, adhùc sitient,* cap. 24. ex quo Bernard. Senens. art. 3. cap. 1. exclamat: *O immensa charitas, et pietas dulcedinis Dei! cùm te amare, edere sit; quomodo te amantes sic reficis, vt magis esuriant cùm repleti fuerint, nisi quia tu es charitas infinita, simùl cibus, et esuries?* Prò suauissimo hoc cibo epulas omnes Tobiam reliquisse, qui ipsius scrutabitur historiam, reperiet; cùm de ipso habeatur: *Statimq; exiliens de accubitu suo, relinquens prandium ieiunus peruenit ad corpus,* cap. 2. vbi Interl. addit: *Cibum animæ, cibo corporis*

Psal. 41.

S. Bernard. Senens.

Lacrymæ pœnitentium, panis.

Isai. c. 33.

Hect. Pinct.

Iob c. 6.

D. Ant. de Pad.

Pœnitentia antequā inchoetur amara, gustata postmodū dulcis.

Eccles. c. 24

D. Bernard. Senens.

Spirituales deliciæ semper esuriem pariunt.

Tobiæ c. 2.

Prò charitatis operibus mensa relinquenda est.

Glos. interl.

poris

poris præferat. Hic tandèm est ille Eliæ,hoc est,penitentis panis,quo spiritualitèr roboratus, in fortitudine cibi illius quadraginta diebus,& quadraginta noctibus, per totam scilicet vitam, currit, vsq;dum ad montem Dei Horeb,idest,ad cęlestem gloriam perueniat. Ità dixit Philippus de Greue loco superius allato. Vndè optimè conclusit August. super illud psalm.100. *Superbo oculo,& insatiabili corde: Habet epulas suas cor pium, habet epulas suas cor superbum. Nàm propter cibos ipsos cordis superbi:ideò dixit,insatiabili corde.Cor superbum vndè pascitur? Si superbus est, inuidus est: alitèr esse non potest.Omnis ergo superbus,inuidus est:& si inuidus est,malis alienis pascitur. Vndè dicit Apostolus: Si mordetis,& comeditis inuicem, videte ne ab inuicem consumamini,*& statim: *Habent ergo impij epulas suas,habent & pij. Audi epulas piorum: Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam; quoniam ipsi saturabuntur.*

S. August.

Piorum, impiorumque epulæ quæ?

8 Quòd postea virtute pollens Dei sit nolus,ex eo maximè colligo; quia ipsum triticum vocatū reperio, vt videre est in parabola de zizanijs; *Ne fortè colligentes zizania,eradicetis simul cum eis,& triticum,*Matt.13.vbi sicut per lolium, malos, sic per triticum, bonos figurari communitèr sentiunt Doctores.Quæ res non paruam mihi ingessisset difficultatem; cur,scilicet, tritico comparentur iusti; nisi ex eame Antonius extraxisset de Padua, qui ait:propterea iustos frumento cōparari,quia vt ex frumento panis cōficitur, qui præcipuum est hominis alimentum,dicente Dauide:*Panis cor hominis confirmet.* psalm.103. Sic iusti tribulationum mola attriti, lacrymis subacti,charitateque decocti;suauissimus oris diuini panis efficiuntur. Sic præfatus Antonius locum illum: *Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit* Ioann.12. ad martyres reducendo exponit: *Granum frumenti est martyr,quod egressum est à plebe peccatorum,& rerum temporalium,virga timoris Domini; qui quasi super molam contritus est, quando varijs tormentis, & persecutionibus cæsus est.Et sic de membris Martyris, factus est delicatus panis in odorem suauitatis Domino:qui in clibano est positus,quando passioni,& martyrio est expositus,& sic curia paradisi est præsentatus,* serm.3.de vno mart. Audis quare tritico comparentur iusti, quia ex ipsis panis mundissimus diuino ori deseruiens,conficitur.Quod satis commodè inuictus ille Ignatius Antiochenæ Ecclesiæ tertius post Petrum Episcopus agnoscens, vt refert Hieronymus de scriptoribus ecclesiasticis, rugientes Leones audiens,& contra se famelicos venire perspiciens,clamare cœpit: *Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar.* Felix panis,qui tanti oris cibus efficitur! Mirum non est,si in tempore messis dicet messoribus: *Triticum autem congregate in horreum meum.* Matth.13.quia non alterius, quàm diuini oris ex ipso, panis perfici debet.

Matt. c.13.

Cur iustus triticum vocetur?

Psal.103.

Ioan. c.12.

S. Ant. de Pad.

Panis suauissimus oris diuini iustus

Ignatius martyr Christi frumentum se vocabat.

Matth c.13

9 Ad cuius dicti roborationem magnum Eliam adduco; qui missus semel à Deo in Sarephta ad mulierē quandam viduam,vt pasceretur ab illa, audiens quòd excepto farinæ pugillo, nihil aliud haberet omninò; *Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantùm pugillus capere potest farinæ in hydria* 3.Reg.17. statim ei præcepit,non propriæ,nec filij egestati primum consulere,sed suæ: *Mihi primum fac de ipsa farinula subcinericiū panem paruulum,& affer ad me: tibi autem, & filio tuo facies postea*, ibid. At quid est hoc,quod dicis Elia,*Mihi primum fac subcineritium panem?*Si farinā omnibus insufficientem præuidebas, ad quid tibi priùs panem effici iubes? An in mortis discrimine plus tibi, quàm sibi, ac filio mulier consulere tenetur?minimè quidem: Cur igitur nō sibi,nec filio, sed tibi priùs panem fieri mandas? An quia sicuti tu in hoc Summi Parentis,ità panis ille typus erat iustorum, ex quibus priùs Deo, quàm sibi & Angelis mundissimus, suauissimusq; panis confici debet?Ità præfatus Antonius fer.2.heb. 3.ad iustum in Dei persona loquitur. *Vade reuertere, scilicet,ad conscientiam, accipe farinam de hydria,idest,cogitationes de corde, vt ait Gregorius. Quæ sint tritæ inter duas molas,scilicet,inter spem, & timorem, vt idem dicit, & oleum de-*

Reg.3.c.17

Ibid.

D.Ant.de Pad.

Iustus non Angelorum, nec aliorũ, sed Dei bolus.

uotionis, & fac mihi panem pœnitentiæ subcinericium, scilicet, humilitatis,& tũc tibi, & filio facies postea ; quia pascendo Deum pane pœnitentiæ, pasces animam tuam, & corpus in vita æterna. Ecce tibi cur triticum hoc in horreum suũ congregari præcipiat Dominus;vt ex ipso priùs sibi,quàm alijs panis perficiatur.

10 Panis hic adeò diuino congruit ori, vt propter ipsum cętera cũcta fastidiat conuiuia. Acutè veritas ista extrahi potest, ex conuiuio illo Pharisæi, in quo nec ipse, neq; ipsius epulæ laudatæ reperiuntur,sed peccatrix illa, quæ lacrymis plantas Saluatoris rigando, capillisque capitis sui tergendo,quod poterat præstabat obsequium;pro qua tandem post multa

Luc. cap.7.

conclusit Saluator: *Remittuntur ei peccata multa, quoniàm dilexit multùm. Cui autẽ minùs dimittitur,minùs diligit. Dixit autem ad illam ; Remittuntur tibi peccata.* Luc.7.nam si plùs mulier,quã Pharisæus laudatur;ergo lautius apud illã,quã apud hunc conuiuebat Saluator?Nil prorsus aliter,vt ipsemet paulò superius innuit,osculum,lacrymas, & alia mulieris obsequia commendans. At quod fuerit hoc conuiuium tàm gratum, quod Saluatori Magdalena exhibuit, pro quo illud Pharisæi fastidiens, istud laudat, & prædicat,

Chrysolog.

explicat Chrysologus præsẽtibus verbis: *Dùm Pharisæus veste clarus,primus in sigmate,in ipsis oculis Christi tumens, epulis homini non Deo placiturus,festiuus infunditur: Venit mulier: venit pietatis illa,non voluptatis exhibitura conuiuiũ. Deniq; & pœnitentiæ ponit mensam,fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, potum lacrymis temperat mensura,& ad delicias deitatis totas,totã pulsat cordis sui,& corporis symphoniã. Organi planctus dat clamorem. Citharam per suspiria longa modulatur. Gemitus aptat in fistulam. Dumq; talitèr apportat diuinis oculis cibos,tantos misericordiæ copias sic reportat*,ser.93.Corpori conuiuium exhibebat Pharisæus,diuinitati mulier; materialia fercula apponebat ille,spiritalia hæc; quid mirũ si Christus illa fastidiens,hæc extollit, atquè commendat?

Gratius Christo cõuiuiũ Magdalena parat, quàm Pharisæus.

11 Ne graueris dùm de Magdalena loquimur, quid Marthæ ipsam incusanti,quòd solam se ministrãtem reliquisset,respondit Saluator,audire; *Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima. Porrò vnum est necessariũ. Maria optimam partem elegit.* Luc.10. Quæ Christi verba perpendens Toletus annot.70. super idem,conuiuium tale Magdalenam Domino prepara∫se asserit, pro quo facilè omnis Marthæ repudiandus fuisset magnificentissimus mensæ apparatus;quale autẽ hoc fuerit Magdalenæ conuiuium, in persona Christi explicat ipse,dùm dicit: *Veni vt vos docerem; tu autem circa prandium occuparis,varijs ciborum generibus me vis excipere: alium cibum para, sermonibus meis attende, sororis desiderium imitare.* Ecce tibi Magdalenæ cõuiuium,ecce & Marthæ;hæc solicita in ministrando erat, illa in audiendo: hæc cupedia præparabat,illa auditũ: sedula nimis hæc humanitati festinabat conuiuium,humilis nimis illa sui cordis buccellam diuinitati offerebat: meritò dictũ est Marthæ, *alium cibum para*, nàm satis à conuiuio corporali spirituale distat.

Luc. c.10.

Toletus.

Nõ tã Marthæ laborãtis, quàm Magdalenæ feriantis cõuiuium laudatur a Christo,& quare.

12 Tandèm, vt quàm spiritalis hæc buccella Domino sapiat, intelligere possis, vnum dico; quod etiam non vocatus ad illam accedere solet: moriar, nisi proprio ore ipse hoc dixit verbis illis: *Ecce stò ad ostium & pulso:si quis audierit vocem meam,& aperuerit mihi ianuam intrabo ad illum, & cænabo cum illo, & ipse mecum.* Apoc.3. Ergo non vocatus,& non inuitatus,quod raro apud homines cõtingere assolet, seipsum inuitat? ità quidèm dicit ipse; nam adeò buccella hac delector,vt meipsum inuitare non erubescam.Optimè Cancellarius Parisiensis Philippus de Greuè loco primitus allato: *Spirituales epulæ, ad quas Dominus inuitatur, vel aduocatur, sunt opera pœnitentiæ: imò non expectat, vt inuitetur,sed plerumq; ingerit se,quod plus existimandum est,quàm pretium totius conuiuij. Vndè ipse dicit Apoc.3. Ecce ego sto ad ostium,& pulso,&c.* felices epulæ sunt iusti,qui pęnitentia,& virtutibus conditi,tanti oris sapidæ efficiuntur buccellæ.

Apoc. c.3.

Philipp. de Greu.

Iustorũ cõuiuiũ adeò ori diuino suaue, vt etiã ad illud nõ vocatus accedat.

D O-

DOMINICA QVARTA QVADRAGESIMAE.

Cùm ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet, quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum; Vndè ememus panes, vt manducent hi? Ioann. 6.

§. I.

Beneficiorum multitudine propterea nos obruit Altiſſimus, quia ipſis erga ſe amorem noſtrum extorquere molitur.

Chryſoſt.

1 CHryſoſtomum in homil. 47. ſuper Geneſ. qui luſtrauerit, dixiſſe inueniet Deum multotiès beneficiorum telis erga nos pugnare ſolere: *Certat Deus muneribus*; ſic ipſe loco modò allato. Immò non tantùm Deum muneribus, ſed munera ipſa cum hominibus in hodierna Sancti Euangelij lectione certare reperio; nã quinq; panes cũ quinque millibus comedentibus pugnantes, tãdem victi iſti, quia expleti, ampliùs comedere non valuerunt, illi victores ſuperſtites remanſerunt, dùm ex ſuis fragmentis duodecim cophinos repleuerunt Apoſtoli. Quod bellum luculentiſſimè deſcripſit Enthymius ſequentibus verbis: *Non ſunt panes niſi quinque, manducantes autem plùs millibus quinque. Illi manducant, panes creſcunt: certamen fit inter panes, & homines, vincunt panes, ſuperantur homines, illi ſufficiunt, iſti deficiunt; niſi .n. manducare homines ceſſaſſent, fortaſsè in infinitum panes creuiſſent.* Cur autem adeò beneficus ſit Deus, vt ſic acerrimè beneficijs erga nos pugnare velit, explicat idem Chryſoſtomus loco præfato dùm immediatè ſubdit: *Beneficijs vincit mentem noſtram, & noſtras cogitationes*; quod idem erat ac dicere; vt intellectum, & voluntatem noſtram, vel, vt clarius dicam, vt amorem noſtrum erga ſe vertat, beneficijs voluntatem ſuperare conatur. Quam veritatem, beneficia nempè, amorem conciliare, declarauit Symmacus, qui benefactori dicere conſueuerat: *Quid tibi pro tanta in me, meoſq; cura dignum rependam? officia tua re vera æquare non poſſum; Spondeo tamen nunquàm te cultu mentis, & affectione caſurum.* Et Quintilianus ſenior declamat. 333. m. 9. 11. *Non fortunam tibi debeo, ſed affectum; non exitum, ſed voluntatem.* Et idem pro rapta repudiata amoris erga parentes rationem aſſignãs, beneficia in cauſa eſſe declarat: *Magnum beneficium eſt lucem dare. Idèò ſunt parentes chariſſimi, nã illi vitam dant, non ſentientibus.* Et tandèm beneficos beneficijs pugnare, quiq; beneficijs afficiuntur, victi dici debere, expreſsit Philo libro de Charitate, dùm dixit: *Qui beneficium accipit, inuitus ad reconciliationem trahitur, deuictus gratia, & qui profuit quaſi pignus dedit animi tendentis ad amicitiam.* Quod pluſquàm verum cùm ſit, mirũ non eſt, ſi tot beneficijs turbas in præſentiarum afficit Saluator, quia ipſas officijs veluti fortiſsimis iaculis vincendo (vltrà honorem, & cultum, qui ſibi, quia ſummè bonus eſt competit) vt beneficus etiam, earum erga ſe amoré extorquere moliebatur; quod non aliter eueniſſe deſcribit Ioannes, nàm beneficijs victa plebecula, ipſum Prophetam iàm diù expectatum prædicabat: *Illi ergo homines cùm vidiſſent*

Deus muneribus certat.

Enthymius.

Pugnant cũ hominibus diuina beneficia.

Chryſoſt.

Symmacus.

Quintil.

Philo.

Beneficia inimicorum amorem cõciliant.

Ioan. c. 6.

quod Iesus fecerit signum, dicebant; Quia hic est verè propheta, qui venturus est in mundum: ipsumque regem facere voluerunt. *Iesus ergo cùm cognouisset quia venturi essent, vt raperent eum, & facerēt eū regē, &c.* vbi Gorranus: *Postquàm descripta sunt suprà antecedentia ad mirabilem refectionem, & concomitantia: Hic describitur consequens, scilicet, turbarum deuotio ad Christum Iesum honorandum.* Ac si diceret, quòd Christum homines isti honorent, ipsumq; regem proclament, mirum non est; nàm amorem conciliare, beneficiorum proprium est.

Gorranus.

2 Feracem agrum auari illius, qui fructus vberes, non in famescentium viscerum horreis, sed intrà parietum septa recludere gestiebat, mente reuoluens Carthusianus art. 33. super caput Lucæ 12. Cur via illius impij prosperaretur, obstupescit; & meritò quidèm, nàm si diuitiarum copiam, & fructuum affluentiam, non ad proximorum, nec ad egenorum vtilitatem, sed ad sui cupidinem cumulabat, ad quid tanta concedebatur rerum exuberantia? *Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam; quia non habeo quò congregem fructus meos? & dixit: Hoc faciam: destruam horrea mea, & maiora faciam* Luc. 12. & tandèm Deum cōtrà ipsum non copijs, sed copia pugnasse asserit, nàm vt arcem sui cordis auaritia obseratum, & ingratitudine munitum expugnaret, non alijs instrumentis bellicis vti voluit, quàm beneficijs; vt sic victa ingratitudine, clausam reseraret arcem, amoremq; suum non ampliùs ad gazas, sed ad ipsum vincentem verteret omninò. Præfatus Carthusianus: *Deus naturaliter infiniteq; bonus ac pius, temporalia ista largitur iniquis, vt quantum in se est, per munificentiam suam trahat eos, et ad sui benefactoris inflammet amorem.* Si ingratissimus huiusce auari animus beneficijs vinci sperabatur, vt benefacientem amaret, cuius alterius fortissimis his telis quin amet, resistere valebit?

Luc. c. 12.

Carthusian.

Beneficia erga benefactorem amorem inflammant.

3 His spiculis, nullisq; alijs munitus, fratrum odium erga se in amorem vergere visum fuisse Ioseph comperio; quod vt aperiam locum illum aduoco: *Iussit ministris, vt implerent eorum saccos tritico, et reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibarijs in viā.* Gen. 42. Et quòd Ioseph frumenti pretium restituere, ac vlteriùs prouisionem prò itinere dare voluerit, magnum proculdubio primo apparebit intuitu, cùm non amoris, sed odij potius in illos occasionē haberet; Verùm maturiùs res si pensetur beneuolētiam potiùs, quàm asperitatem illis rependere debebat; Tùm quia persecutores beneficijs sunt afficiendi, cùm ad merendum apud Deū valde conducant; Tùm etiam quia eorum simultatem in amorem erga se voluere studebat, quod certè alitèr obtinere minimè poterat, quàm beneficijs. Vndè Chrysost. hom. 64. super Genesim; *Vide quanta liberalitate vtatur, dùm etiam inuitis eis benefacit; non solùm dedit frumentum, sed etiam pecuniam.* Dominum fortè malefactoribus benefaciendum esse, vt illorum animi cicurētur docturum fore, præuidebat; *Benefacite his, qui oderunt vos.* Matth. 5. Super quæ Imperfectus: *Sic præcipit; sciens, quia omnis dilectio ex beneficijs carnalibus nascitur, & nutritur;* propterea fratres, quos crudeles contra se senserat, beneficijs cumulabat.

Genes. c. 42.

Chrysost.

Fratrū odiū contra se in amorem beneficijs mutauit Ioseph

Matt. c. 5.

Imperfectus

4 Verùm, quia Ioseph iste in omnibus Saluatoris semper gessit figurā, mirum non est, ait Prosper super citatum Genesis locum, quòd ingratis benefaciat, & immeritis; quia pijssimus Dominus noster, vt nos lucrifaciat, libenter nobis sua bona largitur: *Fratres Ioseph,* (ait præfatus Prosper,) *dederunt pecuniam in emptione frumenti, sed etiam accepto frumento receperunt; quia noster Ioseph non quærit nostra, sed nos. Gratis enim dat sua munera, & in nostra emptione ditiores nos facit.* Decebat .n. decebat, vt vltrà frumentum, pecuniam etiam Ioseph fratribus cōdonaret; vt Christus, quem repræsentabat, quibus nummis sibi nostrum cōciliaturus esset amorem, notum faceret.

Prosper.

Christus qua pecunia nostrū emat amorē, ostēditur?

5 Aperit nunc se mihi eximiæ difficultatis vnius ianua. Cur discipulos Iacobum, & Ioannem contrà Samaritanos Dominum excipere nolē-

tes indignatos, illosque, vt dignum censebant, igne cæleiti plectere volentes: *Domine, vis dicimus, vt ignis descendat de Cælo, & consumat illos?* Luc. 9. durè nimis corripuerit Saluator: *Conuersus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis* ibid. cùm Phinees, & Eliæ, & aliorum multorum laudata inueniatur austeritas, & commendatus zelus? Quia quo inuentu inimicorum animos vincere soleret Saluator, ignorabant; nesciebant equidem non tàm flagellis, quàm donis; non tàm verberibus, quàm muneribus inimicorum amorem ipsum sibi comparare consueuisse; propterea ipsos nescire cuius spiritus essent, asserebat. Brugensis super citatum Lucæ locum: *Declarat his verbis Iesus non congruere munéri suo, vt ipse concedat, quod Apostoli postulauerunt. Suum enim non erat perdere peccatores, sed veniam eis per pænitentiã promittere; patientia, beneficẽtia, modisq; amoris omnibus ad salutem attrahere.* Nota quæso verba illa, *beneficentia, modisque amoris omnibus ad salutem attrahere*; & qua militari arte animos vineat, percipies.

Luc. cap. 9.

Brugens.

Non verberibus, sed muneribus amorem nostrum erga se vertit.

6 Stupebam priùs, nunc autem multùm non miror, quam ob causam sermonem in monte habitum à beatitudinibus Saluator inchoare voluerit: *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorũ est regnum Cælorum. Beati mites, &c.* Matth. 5. Quia, ni fallor, turbas ad se venientes viderat, vt idem testatur Euangelista: *Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem, & cùm sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiẽs os suum docebat eos, dicens: Beati &c.* ibid. & ideò, quia eas non multùm erga se beneuolas cognoscebat, vt illarũ lucraretur amorem, à Beatitudinibus, donisq; incepit. Adsit Guerricus meã confirmans sententiam: *Gratum prorsùs noui principium testamenti. Gratum noua legis initium, quando in ipso statim initio tot beatitudinum benedictiones dat Legislator, quibus delectati de virtute in virtutem, donec ad videndum Deum Deorum in Sion ingrediamur.* hæc ipse. Et equidem, quemadmodùm filio tenellas plantas terræ figere timenti, pomum pater ostendit, vt illo illectus ad ipsum eat, & sic securè ambulare addiscat; Ità pijssimus noster pater, vt ad se turbas adhùc in sua doctrina tenellas traheret, & ad sui amorem adduceret, Beatitudines in sermonis exordio proposuit. Audiendus est Richardus super verba illa prouerb. cap. 17. *Gemma gratissima expectatio præstolantis*; vbi sic dicit: *Sicut cùm aliquis puerum per se nondùm ambulare scientem, vt eum in gressu proprio firmet, ostendit ei pomum, vel aliquid aliud, quod sui decore oculos eius alliciat, & desideriũ excitet, vt rei conspectæ intentus ad eũ perueniat: sic Dominus, vt à tẽporalibus nos auocet, promittit æterna, vt rerum amorem labilium, meliorum desiderio superemus.* apud Tilmannum.

Matth. c. 5.

Ibid.

Guerricus.

Sermonem in mõte: cur à beatitudinibus inchoare voluerit Saluator, declaratur?

Prou. c. 17.

Richardus.

7 Plusquàm libentèr nunc audirem. Cur languido illo, qui triginta, & octo annos habebat in infirmitate, tã instantèr collatum sibi beneficium obijcitur? *Ecce, sanus factus es: Iàm noli peccare* Ioann. 5. nàm illa particula, *ecce*, multam habet vim, & illationẽ. Vndè Toletus: *Illa particula, ecce, multa indicat: primò quidèm magnitudinem beneficij, Ecce, quasi diceret, à tàm diuturno, & desperato morbo, quo laborabas, sanus factus es. Secundò mirum modum, quo sanatus est, quasi diceret, ecce, inexpectato, & inaudito, ac insolito modo sanitatem consequutus es. Tertiò, continuam memoriam beneficij &c.* Qua igitur ex causa huic præcisè magis forsan, quàm vlli alij concessa valetudo opponitur? Et postquàm non semel difficultatem exoluere studuerim, tandèm ad mysticum sensum confugiens, illam facilè enodaui; cùm per dictum languidũ peccatorem, iuxtà multorum Patrum sententiam, figuratum repererim, cui cùm duo à quadraginta defuissent, veluti dicit Augustinus annot. 17. in Io. Dei, scilicet, & proximi amor, vt ad amandum vtrumq; incenderetur, acceptæ sanitatis obijcitur beneficium. Ità Vgo Card. in sens. moral. *Commemorat præcedens beneficium, vt alliciat ad amorem.*

Ioan. c. 5.

Toletus.

Deus obijcit multotiès collata beneficia, vt ex ipsis etiã ad [illegible] proximum amandum [illegible]

8 Præterea particulam illam, iàm, *Iãnoli peccare* ibid. subtiliùs expẽdens Toletus, ad quid addita sit inquirit; si ad vitanda priora scelera, satis fuisset dicere, noli peccare, ad quid illud, *iàm*, additum est; *Iàm noli peccare?* & a

n-

nostram,particulam illam idem sonare asserit,ac deinceps, vt sit sensus: Vsque modò peccasti, amodò amplius ne pecces;clarius (ni fallor)dicere volens, hucusque peccando, me infinitè bonum nequaquàm amasti; ex hac saltem hora, in qua te beneficio tali affeci,à meo ne discedas amore: *Illa particula,iàm,*ait præfatus Toletus, *hoc exprimit,quasi dictum esset; hucusq; peccasti, iàm, idest, deinceps postquàm sanus factus es, muta vitam, nec amplius peccare velis.*

Toletus.

Beneficijs à Deo affecti ardentius ipsum ament.

9 Optimè, quem amorem etiam ob ipsa beneficia, Deo rependere,deberet, intellexit Dauid; qui postquam coràm arca Domini saltasset,ab vxore,nempè, à Michol filia Saul sibi exprobrari audiens: *Quàm gloriosus fuit hodie Rex Israel, discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur vnus de scurris.* 2.Reg.6. nihil prorsus ob tantam cōtumeliam commotus, sed minora de se, quàm antea sentiens,respondit: *Ante Dominum, qui elegit me potius, quàm patrem tuum,& quàm omnem domum eius ludā, & vilior fiam plusquàm factus sum,& ero humilis in oculis meis.* Quod nil aliud sonabat, nisi,quomodò non omnia amoris signa erga Deum ostendam,si ipse nō patrē tuum, nec quē de domo eius,sed me in Regem elegit? Ad quē sensum Dauidis verba reducens Tostatus, quonampacto ob beneficia Deum coleret Dauid, cùm potius ob illius infinitam bonitatem latriam ei debeamus,quest.23.super idem inquirit: *Quaret aliquis quomodo Dauid dixit hic,quòd luderet coràm Domino; eò quòd elegerat eum, nàm Deum diligere debemus,& honorare propter seipsum, quia summè bonus est,& non præcipuè propter beneficia nobis tradita?* Soluit autem difficultatem,subdendo: *Respondendū; quòd homo tenetur ad colendum, & diligendum Deum in gradu in quo colit,quia Deus est,& non quia benefactor.Vndè dato per impossibile, quòd aliqua creatura potuisset nobis facere, & fecisset omnia beneficia,qua Deus egit,non teneremur ei impendere cultum latriæ: ideò cùm homines impenderint Deo latriam, quia Deus est, possunt impendere specialiter alia obsequia Deo,quia benefactor est;& sic Dauid non tenebatur specialitèr ad istud obsequium,quod nunc impendebat; sed voluit illud impendere specialitèr in recognitionē beneficij magni suscepti, scilicet, quia elegerat eum in Regem.* Sanè vltrà latriam Deo debitam, quia Deus est, quàm ob beneficia etiam obsequens esset Dauid intelligis; dùm id quod specialitèr impendere non tenebatur, impendit.

Reg.2. c.6.

Tostatus.

Deus propter se, non ob munera diligendus.

Propter offi cia etiā aliquod ei speciale obsequium præstandum.

10 Quàm sedulò à turbis quandoq; Dominus quæsitus fuisset dicète Luca: *Facta autem die egressus ibat in desertum locum,& turba requirebant eū, & venerunt vsq; ad ipsum, & detinebāt illum,nè discederet ab eis.* cap.4.attende precor;& cur tàm impigrè eum quæsiuissent,& tā indissolubiliter ei adhærere studuissent,scrutari nisi dedigneris;quid beneficia valeāt,perspicies; nam vix aliàs turbas sic erga Dominum studiosas reperies.Vndè autem tunc maximè ad ipsum quærendum, & amandum impellerentur, scire si cupis, eundem lege Euangelistam, & immediatè anteà Saluatorem multa in turbas illas contulisse beneficia inuenies: *Cùm autem Sol occidisset,Omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens,curabat eos.* Ecce tibi cur nunc maximè erga Dominum beneuolas se ostenderent turbæ, quia infirmos curauerat, quia Dœmones expulerat, quia nullum in infirmitate reliquerat.Toletum ad huius rei confirmationem adduco,dicentem: *Turba tot, ac tantis affecta beneficijs à Christo, qui infirmos eorum sanauerat,& obsessos à Dæmonibus liberauerat, non inuenientes eum domi,requirunt illum. Trahunt beneficia homines.*Optima equidē verba,sed illa in primis, *Trahunt beneficia homines*, quàm officia ad trahendos animos polleant, ostendunt.

Luc.c.4.

Ibid.

Toletus.

Turbæ erga Christū cur quādoq; admodum beneuolentes?

11 Ferum nunc, immò feris ipsis feriorem illum nuncupare non erit incongruum, qui officijs nō mitescit, benefactoremq; suum non amat; nàm feræ ipsæ quantumuumque crudeles, cibo, alijsque blanditijs cicurantur. Locum illum: *Tunc responderunt ei quidam de Scribis, & Pharisæis, dicentes: Magister, volumus à te signum videre,* Matt.12. considerans Chrysost.hom.

Feris feriores,qui beneficijs nō cicurantur.

Matt. c.12.

34·

44. in Matt. ad quid illud aduerbium; *Tunc*, referatur, inquirit: *Tunc illud quando ſignificat?* &c. quòd ad antecedentia reducatur obſtupeſcit, quia ſi immediatè ante deſcripta legantur, multa Christum officia in ſcribas hos contuliſſe reperietur; & tamen nil meliores effecti, in ingratitudine, & liuore perſiſtentes, ſignum quærunt, ac ſi nullum vſque tunc patratum vidiſſent; *Tunc illud quando ſignificat?*

Chryſoſt.

Reſpondet: *Quando, ſcilicet, flexos iàm eſſe oporteret, quando admirari, atq; obſtupeſcere, quando ſaltem confuſi diſcedere debebant, tunc in malignitate, atq; pertinacia ſua pertinacitèr perſeuerant.* Proh nefas! quando feræ immites beneficijs manſueſcunt; homines ratione præditi muneribus, officijſq; non mitteſcunt. Quis hos feris feriores non vocabit? Quis non ſtupebit, quòd tūc, quando maximè erga ſe beneuolum Saluatorem agnoſcebant, magis contra illum crudeſcerent? Meritò tempus deſcribitur, meritò, Tunc, illud apponitur, vt quàm ſæui, duriq; eſſent, qui tot, tantiſque beneficijs minimè miteſcebant, oſtendatur.

Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeacos, &c. Facite illos diſcumbere. Erat autē fænum multū in loco. Ioan. 6.

§. II.

Illum, qui ab humana conditione infrà hominem ſe peccando deiecit, beſtiam, immò beſtijs beſtialiorem dicere ne verearis: cùm ratione vigēs, ratione non viuat.

1 DE differentia quotquot tractantes percurri, tot ipſam eſſentialē ſpecici perfectionem nuncupaſſe reperi; Nàm aliqui ipſam dicunt, qua ſpecies excedit genus, cùm homo vltrà animal, dicat etiam rationale. Alij generis perfectionem appellant, quia ſubſtantiæ animatæ ſenſibili, ſi rationale addatur, generi ſanè addetur perfectio. Alij ſimul cum genere, ſpeciei cōnſtitutiuam. Alij diſtinctionis principium aſſerunt eſſe. Vnum ex hoc colligo, quòd cùm eſſentialis ſpecici perfectio ſit, ab ipſa ſi demeretur, ſpecies amplius non remaneret, ſed genus; & ſic, ſi ab homine, rationale auferretur, purum animal remaneret, non homo. Quis peccatores nunc muta animalia, iuxtà illud B. Iudæ Apoſtoli; *Hi autem, quæcumq; quidèm ignorant, blaſphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquàm muta animalia norunt, in his corrumpuntur*, non vocabit?

Iudas Apo.

quia ſi per rationalitatem homo à brutis differt, qui rationalitate non vtitur, irrationalis eſt cenſendus: Vndè prodigus vt ſuam conſumpſit ſubſtantiam, ad porcos miſſus dicitur: *Miſit illum in villam ſuam vt paſceret porcos* Luc. 15. quia ratione qui nō vtitur, ac ſi rationalitatē hominis conſtitutiuam amiſiſſet, inter beſtias, veluti vna ex illis, vitam ducere debet.

Luc. c. 15.

Theophylactus: *Cōſumpſerat n. vt dicitur ſubſtantiam ſuam, & meritò propter hoc extra ſe ipſum erat; nàm qui non gubernatur ratione, extra ſeipſum eſt, & non manet in ſua ſubſtantia, hoc eſt, ratione.*

Theophyl.

Quod luculentiſſimè dixit Boetius lib. 4. proſ. 3. *Hoc igitur modo quidquid à bono deficit, eſſe deſiſtit: quo fit, vt mali deſināt eſſe quod fuerant. Sed fuiſſe homines, adhùc ipſa humani corporis relicta ſpecies oſtentat. Quare verſi in malitiam, humanam quoq; amiſere naturam. Sed cùm vltra hominem quemquam prouehere ſola probitas poſſit, neceſſe eſt, vt quos ab humana conditione deijcit, infrà hominis meritum detrudat improbitas, hominem exiſtimare non poſſis;* & ſubdit: *Ità fit, vt qui probitate deſerta, homo eſſe deſierit, cum in diuinam conditionem tranſire non poſſit, vertatur in belluam.*

Boetius.

Qui à bono deficit deſinit eſſe ꝙ fuerat.

Bruteſcunt homines per peccatum.

Et Laertius lib. 6. *De Diogene legitur, quòd enim aliquando lucernam accenſam geſtans ambularet in foro clariſſima luce, quaſi aliquid quærens; rogantibus quid ageret? hominem, inquit, quæro; cui illi enim dicerent: ecce quamplurimi homines præterierunt, ille reſpondit; iàm video* [illegible]

Laertius.

malta; cæterùm ego non reputo hominem esse præter illum, qui secundùm regulam rectæ rationis viuit. Hi verò tàm pauci sunt, quòd in foro non inueniuntur; vndè oportet eos cum lucerna inquirere per angulos. Quod verum cùm sit, omnis me dubitandi deserit ansa: Cur, scilicet, super fœnum, vt ait Matth. 14. *Iussit turbam discumbere super fœnum*, & panibus hordeaceis: *Est puer hic vnus, qui habet quinque panes hordeaceos* Ioan. 6. turbas pauerit Saluator; quia hordeo, & fœno aluntur iumenta, vt igitur parùm à iumentis peccatores distare ostenderet, iuxtà illud: *Homo, cùm in honore esset, nō intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis*, psalm. 48. eadem his, & illis alimenta suppeditauit. Ità Beda in Catena; *Hordeum pabulum est iumentorum, & lex vetus data est iumentis, id est, carnalibus.* Hinc sacros canones Clericos inhonestos, qui innominabilis vitij rei conuincūtur, in arcta custodia ferreis vinculis constrictos asseruari debere, terq; in hebdomada hordeaceo pane sustentari præcepisse inuenio; & rationem assignat Petrus Damianus opusc. 7. cap. 15. vt se ab homine degenerasse, & in bestiam transijsse intelligerent, non hominum, sed iumentorum sustentabantur pabulo. Citatus Damianus: *Quia factus est sicut equus, & mulus, congruè non cibo reficitur hominum, sed annona pascitur iumentorum.* Quo satis apertè peccatorem, bestiam potiùs, quàm hominem censendum esse constat, constabitq; ex dicendis.

Matt. c. 14. *Ioann. c. 6.* *Psal. 48.* *Beda.* Christus cur pane hordeaceo turbas pauit? Inhonesti annona pascebantur iumentorum, & quare? *Damian.*

2 Hominem illum à Latronibus sauciatum, ac penè mortuum relictū, quem Sacerdos, & Leuita absq; medicamine, atq; subsidio vllo pertranseūtes reliquerant; Samaritanus quidam illis humanior linitis, alligatisq; eius vulneribus duxit in stabulum, vt curā, quam ipse de illo longinquus habere non poterat, Stabularius haberet, tuos ante oculos statuo: *Alligauit vulnera eius, infundens oleum, & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit Stabulario, & ait: Curam illius habe.* Luc. 10. & curiosè inquiro. Cur non in domum, vel in palatium aliquod, sed in stabulum illum ducere voluerit? Si stabulū non hominum, sed brutorum locus est, dicente Virgilio 8. Aeneid.

Luc. c. 10.

Quatuor à stabulo præstanti corpore tauros
Auertit. *Virg.*

aliò illum ducere debuisset. Verùm priusquam ad sensum mysticum pro solutione recurramus; vndè descenderet, & quò tenderet homo iste, qui in latrones incidit, videamus. *Homo quidam descēdebat ab Ierusalem in Iericho*, ità Luc. loc. præfato: Ierusalem, visio pacis, seu visio perfecta dicitur: Iericho, Luna interpretatur; ergo à visione pacis, vel à visione perfecta ad lunam descēdebat? ità quidem: & quid per Ierusalem, nisi Iustus, quidue per lunam, nisi stultus figuratur, dicente Ecclesiast. cap. 23. *Stultus vt luna mutatur?* ergo à iustitia ad stultitiam descendebat iste? ergo peccatoris erat typus? ità sanè Expositores omnes; mirum igitur non est, si in stabulum, bestiarum locum ducitur, vt ex loco saltem, ab homine in bestiam descendisse intelligeret. Audiendus est Cassiodorus super illud psalm. 72. *Vt iumentum factus sum apud te: Apud Deum vitæ pecudum sunt, qui contra Deum sentiunt.* Ecce tibi cur in stabulū potiùs, quàm aliò à Samaritano ductus fit sauciatus, quia per ipsum peccator, & per Samaritanum Christus figurabatur, cui vitiosi iumenta videntur non homines; vt igitur de se sentiret, quod apud Deum factus erat, in stabulo collocatur.

Luc. c. 16. *Eccles.* *Cassiodorus.* Stabulū peccatoris domus, quia brutum animal.

3 Hinc Bernardus serm. 35. in Cant. Cur Dominus relictis ciuitatibus, palatijs, domibusq; omnibus in stabulo nasci voluerit, scrutatur, & tādem propterea id fecisse putat, quia hominem ab Ierusalem in Iericho, hoc est, à perfectionis, nobilitatisque statu, ad vilissimam iumētorum conditionem per peccatum descendisse agnouerat; vt ergo illum, qui ab homine transierat in bestiam inueniret, in stabulum venit; quem transitum deplorans idem mellifluus loco citato, sic clamat: *Heù tristis, & lacrymosa mutatio, vt homo Paradisi accola, terræ Dominus, Cæli ciuis, domesticus Domini, Frater Sabaoth, beatorum spirituum, &*

Christus cur in stabulo natus? *D. Bernard.*

Cæle-

Cœleſtium cohæres virtutum repentina ſe conuerſione inuenerit; & propter infirmitatem iacentem in ſtabulo, propter pecorinam ſimilitudinem indigentem fœno, & propter indomitam feritatem alligatum in præſepio, ſicut ſcriptum eſt: In Camo, & fræno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te. Agnoſce nunc, ò bos, poſſeſſorem tuum, & tu, ò aſine præſepe Domini tui. Cognoſce pecus, quem non cognouiſti homo. Adora in ſtabulo, quem fugiebas in Paradiſo. Comede fœnum, quē pauem, & panem Angelorum faſtidiſti. Sed quænam cauſa, inquis, tantæ deiectionis? Profectò, quòd homo cùm in honore eſſet, non intellexit. Nec vacat myſterio quòd in ſtabulo quidèm, ſed in ſtabulo Bethlehemitico naſci voluerit Saluator, quia Bethlehem, domus panis interpretatur, & ipſe non tantùm iumentis in ſtabulo commorātibus pabulum, ſed iuſtis etiam domi manentibus panem daturus aduenerat. Vndè

Chryſoſt.

Chryſoſt. hom. 2. in Lucam: *Quarè in præſepio? Vt cōpleretur vaticinium Iſaiæ. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus*

Hominum, & iumentorum pabulū.

præſepe Domini ſui. Scriptum eſt in alio loco: homines, & iumēta ſaluabis Domine; ſi homo es, panem comede, ſi animal es, ad præſepe accede.

4 Libeat nunc expendere, quæ repræſentabant aſina, & pullus ille, ad quorum ſolutionem, & reductionem

Matt. c. 21.

Apoſtoli miſſi ſunt, dicente Matt. cap. 21. *Ite in caſtellum, quod contra vos eſt, & inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſoluite, & adducite mihi*; & licèt

Ambroſius.

illicò te cum Ambroſio reſpondere noſcam, hæc animalia primos repræſentaſſe parentes: *Conſideremus qui fuerint illi, qui errore detecto, de Paradiſo eiecti, in Caſtellum ſunt relegati. Et vides, quemadmodùm quos mors expulerat, vita reuocauerit.* Ita prædictus Ambroſius lib. 9. in Lucam. Ego tamèn vlteriùs inſtans, quæro. Quonampacto iumenta progenitores noſtros repræſentare poterant, ſi ipſi vt homines, cūctorum animalium erant Domini? cuius difficultatis ſolutionem, vt faciliùs aſſequaris; quo die homo, & quo iumenta creata ſint, inquire: & ſi primum Geneſis caput luſtraueris, eodem die, ſexto nempè, hominem cum iumētis productum inuenies, licet diſtinctè illius ab iſtorū productio deſcribatur.

Auguſt.

Vndè Auguſtinus: *Aduertenda eſt quædam coniunctio & diſcretio animantium; nam eodē die factus eſt homo, quo beſtiæ;*

Homo eodē die cum iumentis creatus, & quare?

ſunt. n. ſimul omnia animantia, & tamen propter excellentiam rationis, ſecundùm quam ad imaginem Dei, & ſimilitudinem efficitur homo, ſeparatim ab illo dicitur: faciamus, &c. quod non ſolùm proptereà factum exiſtimo, quia eodem in genere conueniunt, vt nuperrimè dixit Auguſtinus, verùm etiam quia eodem die quo ille peccat, ex homine hominem exuēs, beſtiam induit, dum ſine ratione viuit. Sic Chryſologus

Chryſolog.

ſerm. 2. de filio prodigo, ſuper illud: *In ſe reuerſus.* Luc. 15. *A ſe migrat, & ab*

Luc. c. 15.

homine totus tranſit in beſtiam, paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris oblitus. Audi nunc, cur iumenta ad exprimēdos, ac præſentandos noſtros progenitores aſſumantur; quia cum ipſorum declararent lapſum, quid per peccatum euaſiſſent, indicabāt. Chryſoſt. hom. 23. Dominicæ 1. Aduentus:

Chryſoſt.

Aſinus animal immundum eſt, & cæteris iumentis magis irrationale, & ſtultum, infirmum, & ignobile, & magis oneriferum; ſic fuerunt homines ante Chriſtum, irrationales, vera ratione carentes. Ecce tibi, cur per Aſinam, & Pullum parentes primi cum filijs repræſententur; quia in beſtiam tranſit, qui recta ratione abutitur.

Aſina, & Pullus ad Dominum adducti peccatores exprimebant.

5 Ad Pharaonem legationem facturus Moyſes, virgam ipſum geſtare in manibus præcepit Altiſſimus: *Virgam quoq; hanc ſume in manu tua.*

Exod. c. 4.

Exod. 4. Quæ fuerit hæc virga, explicat Toſtatus: *Hæc. n. erat virga paſtora-*

Toſtatus.

lis, quam tenebat Moyſes ad minandum oues per paſcua. Ad quid autem aſſumi deberet, declarat textus, dùm ſubdit: *In qua facturus es ſigna.* Ergo virga paſtorali miracula operabatur & ſigna? Prorsùs ità: Ego verò ex hoc illud colligo; nempè, eadem virga Moyſen & gregem, & Pharaonem meritò percutere, quia Pharao peccando bruteſcebat, & cùm pecudum, imò ferarum more viueret, vt fera baculo percuti debebat. Theodoreti videtur ſubtilitas, qui quæſt. 9. dicit: *Quia Pharao cùm*

Theodoret.

natura eſſet animal rationale, crudelitate vſus eſt contra Hebræos, & quod in ipſo

D diui-

Per peccata brutescens, Pharao eadem virga, qua bestiæ flagella ur.

diuinum erat, belluinum esse declarauit; ideò præcepit Deus virgam, qua illum flagellauerat, in serpentem mutari; ad conuincendam illius feritatem, & maleuolentiam aperiendam. Nota quæso verba illa, *Virga, quæ illum flagellauerat;* nàm satis apertè eadem virga & bestias, & Pharaonem bestialem effectum, fuisse flagellatum ostendunt.

6 Nec te humani corporis forma decipiat, vt dicere velis, peccatores homines esse, ex eo quia ipsos non pronos, sed rectos vides; quoniam & si corpore recto sursum aspicere videantur, animo tamen non aliud, quã terram inspiciunt: Vnde ad Cain Dominum dixisse comperio: *Quare iratus es? Et cur concidit facies tua?* Gen. 4. ac si diceret; Cur ad Cælum oculos non leuas? cur superiora non inspicis? cur terrena amando, terrenus totus efficeris? An te per peccatum concidisse agnoscis? *Omnes*, (dicit Hieronymus, super cap. 13. Isaiæ,) *qui Creatore deserto, sæculi erroribus se dederunt, quadrupedes eos appella.* Et Bernardus serm. de primordijs: *An non confunderis sursùm caput habere, qui sursùm cor non habes? Corpore rectus stare, qui corde repis in terra?* Licèt igitur exteriùs belluæ nõ appareant, intus tamen nil ab illis distare puta: immò quandam belluinam formam, vt ità dicam, foris etiam, Deo sic permittente, quandoq; induisse videntur. Quod Nabuchodonosori accidisse luculenter nimis describit S. Paulinus epist. 4. dùm dicit: *Siquidè regi Assyrio in solitudinem, feritatemque damnato, luctuosa concretio capitis intonsi in iubam leonis horruerit: vt etiam corporis specie transiret in belluam, qui non solùm à Regnis suis, sed etiam à sensibus exulabat humanis, coma tristi leonẽ, vncis vnguibus vulturem, sensu, & pabulo bouem referens: ne vnius tantùm belluæ similitudinem ferret in pœnis, qui multarum similis fuisset in moribus.* Proh luctuosa mutatio! nedùm intrinsecus, verùm forinsecùs etiam bellua apparet, qui cunctorum animalium princeps constitutus fuerat & Dominus.

Genes. c. 4.

Hieronym.

Bernardus.

Ferinũ animum in corpore humano seruat, qui pec at.

Paulinus.

Feræ similitudinẽ etiã in corpore quodammodo assumit, qui ratione non vtitur.

7 Neutiquàm loci illius: *Respiciet homines, & dicet: Peccaui,* Iob. cap. 33. prætereunda intelligentia est; nàm potiùs dicere debuisset: aspiciet iustos, aspiciet Sanctos, & dicet; peccaui, quia non quorumcunque, sed proborum vita, improborum correctio est. Vnde Isaias cap. 51. *Attendite ad petram, vndè excisi estis, & ad cauernam laci, de qua præcisi estis. Attendite ad Abraham Patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos.* Quonam igitur pacto quoscumq; homines inspiciendo, suam poterit peccator agnoscere conditionem? an quia idem est homo ac iustus, & qui iustus non est; nec homo censeri potest? Ità sanè Gregorius lib. 25. moral. cap. 33. *Ideò n. nonnulli peccasse se nesciunt, quia homines non attendunt; nàm si considerarent homines, citiùs agnoscerent quantùm peccando infrà homines cecidissent: nàm qui carnali affectioni succumbunt, non homines, sed iumenta appellantur.*

Iob. c. 33.

Isaias. c. 51.

Gregorius.

Hominis vocabulum iustis cõpetit, peccatoribus nequaquam.

8 At quid peccatores per peccatum ferarum formam quandoq; induere assero? dicam, verùm me dicere existimabo, adeò eos per peccatũ stultescere, immò brutescere multoties, vt ipsis feris feriores, atq; peiores appareant. Mea non est hæc assertio, sed Bernardi, qui serm. 35. in cant. verba pertractens illa: *Abi post vestigia gregum* Cãt. 1. miratur multùm, quòd ratione præditi post vestigia gregum mittatur; & denique omni amota admiratione, concludit; quòd meritò post greges, ac si gregibus primum locum daret, mittitur homo, quia per peccatum bestijs bestialior efficitur. Audi ipsum: *Hoc (vt mihi videtur) magnæ cuiusdam rei nos admonet. Quid istud? heu quòd egregia Creatura iam olim facta de grege, & nunc in peius miserabiliter proruens, non saltem inter greges remanere permittitur, sed post abire iubetur. Quomodo? inquis: Quomodò legis: Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis,* & paulò infrà subdit: *An non tibi posteriorem videtur tenere locum, qui ligatis manibus & pedibus projicitur in tenebras exteriores? & erũt profectò nouissima hominis illius peiora prioribus, quando qui priùs bestijs æquabatur, nunc & postponitur.* Quod argumentum prosequutus est etiam Vgo Card. super verba illa: *Miluus in Cælo cognouit tempus suum: turtur, & hirundo,*

Cant. c. 1.

Bernardus.

Bestijs bestialior per peccatum efficitur homo.

Ierem. c. 8.

runda, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui: Populus autem meus non cognouit iudicium, Ieremiæ 8. dum ait: *Hic certum stultitiam ostendit, quod maior est, quàm stultitia auium. Aues.n.recognouerunt serenitatem temporis, vel intemperiem aeris, scilicet, quando debet esse frigidum tempus, vel tempestuosum declinare, & ad alias regiones transire; sed homo factus perditus, iudicium Dei non cogitat, & negligit sibi prouidere in futurum.* Et Hector Pinctus verba explicans illa: *Cognouit Bos possessorem suum, & Asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognouit,* Isaiæ 1. hûc dicit in modum: *Arguit Israelis ingratitudinem, & ignorantiam brutorum comparatione. Quid stolidius Boue? Quid stupidius Asino? & nihilominùs eos cognoscunt, qui eis tribuunt beneficia. At Israel Deum, à quo innumerabilia beneficia acceperat, non cognouit.* Quibus omnibus, quàm bestijs bestialiores sint, qui per peccata brutescunt, liquidò constat.

Vgo Card.

Isaia. c. 1.

Hect. Pinct.

Asino stolidior, qui à bono deficit.

9 Claudat hûc meum discursum mirabile illud, quod Balaam ad maledicendum Israel pergenti accidit, illud dico, quod nusquam aliàs accidisse comperio; ab Asina nempè Prophetam increpatum, atque correptum fuisse. *Aperuitq; Dominus os Asinæ, & locuta est. Quid feci tibi? Cur percutis me? ecce iàm tertio, &c. Nonne animal tuum sum, cui semper sedere consueuisti vsq; in præsentem diem? dic quid simile vnquàm fecerim tibi?* Num. 22. si aderat Angelus, qui asinæ coercebat gressum, cur nō ab ipso, quòd potius ab illa corripitur Balaam, dicente Petro 2. *Subiugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit Prophetæ insipientiam?* An quia sic brutescebat ariolus, vt non ab Angelo, nec ab homine tantùm, sed ab ipsis brutis de insipientia corripi poterat? Ità inter cæteros Lorinus: *Illa tanquàm sibi optimè conscia causa sua iudicium præmiserat, cùm dixit: dic &c. Vndè sequebatur iniustè percussam fuisse, ac multò iniquius mortem ei ariolum inferre cupiuisse. Deniq; de insipientia, vt Petrus scripsit, iure ab Asina redargutum, conuictumq; esse describitur Petri. 2. Secuti viam Balaam, & Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit; correptionem verò habuit suæ vesaniæ: subiugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit Prophetæ insipientiam.* Cæcus quis nunc non videbit adeò brutescere solere peccatores, vt ab ipsis etiam brutis doceri, & corripi possint. Vndè ad brutorum Gymnasium prò doctrina scelestos mittere consueuerat Iob, dicendo: *Interroga iumenta, & docebunt te, & volatilia Cæli, & indicabunt tibi,* cap. 12. ac si diceret: iumentis si stolidior es, ad ipsa confuge, vt quæ ignoras, addiscas.

Num. c. 22.

Petr. epist. 2 c. 2.

Lorinus.

A iumentis scelesti corripiuntur.

Iob. c. 12.

Ad brutorum gymnasium mittuntur nequi, vt quæ ignorât addiscant.

Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Ioan. 6.

§. III.

Sicut nemo repentè ad extremam improbitatem insilit, sed pedetētim à minoribus ad maiora procedit: sic leuia sunt cauenda errata, ne in maxima prolabamur.

1 Plinium quotiès dicentem inueni, nihil magis naturā satagere, quàm minima; vt lib. 11. c. 2. *Rerum natura nusquàm magis, quàm in minimis tota est,* non potui non obstupescere, cur minima potius, quàm maxima attēdantur? Et quāuis calleam, nō paucos præfatæ difficultati respondere, naturam propterea in paruis potiùs, quā in magnis vigilare, quia in istis quidèm, sed in illis maximè eius commendatur species: sicuti etiam ipsiusmet Optimi, maximiq; Dei in pusillis rebus magis, quàm in ingentibus laudari assolet potentia, vt benè obseruauit Teofridus Abbas serm. de Sanctorum reliquijs super verba illa: *Capillus de capite vestro nō cadet,* Lucæ 21. cùm satis acutè rationē adducit, cur martyrum membrorum à cruenta carnificum manu abscissorum, explicitè saltem, nulla facta mentione, tantùm de capillo se curam gerere asserat; Ità, inquit: *Laudemus Dominum mirabilem in Sanctis suis, sed mirabiliorem in eorundem reliquijs, quia licèt sit magnus,*

Plinius.

Natura in minimis tota est.

Luc. c. 21.

Teofr. Abb.

Deus in magnis, magnus; in minimis maximus apparet

& in magnis glorioſus, tamèn mirabilia operatur in minimis. Non ſatis eſt, quòd, Sanctorum animas in æternæ felicitatis glorificet regione, niſi & eorum reliquias glorificet in hac peregrinatione; Et ſubdit: *Nec ſufficit quòd immortalitatis illis donet delicias, niſi & totius mundi conferat diuitias. Oppida .n. & Caſtella, vicos, et Vrbes, quæ omnia magni iàm tenuere principes, exiguus Sanctorum puluis poſſidet.* Ego nihilominùs vt nos leuiculos etiam defectus cauere, ne in maximos incidamus erudiat, naturam in paruis totam eſſe æſtimo; nam vt optimè inquit Tullius lib.5.de finibus: *Omnium rerum principia parua ſunt, ſed ſuis progreſſibus vſu augentur.* Quod benè noſcens Seraphicus Pater noſter Franciſcus dicere conſueuerat: *Diabolus ſi de ſuo, capillum poteſt habere in homine, citò creſcere facit in trabem.* tom.3.opuſc. collat.6. Et ante ipſum Iſidorum non latuit, qui de norma benè viuendi taliter ait: *Particulatim creſcunt vitia, et dùm parua non cauemus, in magnis prolabimur. Minima itaq; deuita, et ad maiora non deuenies.* Quod quis ſcit, ſi Plutarchus quoque ethnicus id aliquo modo agnouit, cùm de profectu differēs virtutum, hunc dixit in modum: *Non mediocre argumentum eſt, nos in virtute progredi, ſi nullum iàm peccatum leue, et exiguum putemus, ſed omnia ſtudiosè vitemus, atque obſeruemus;* Et paulò infra: *Talis .n. oſtendit ſupremum aliquod ſibi iàm comparaſſe, quod inquinari nullo modo velit.* Quam doctrinam, nos nempè ad magnæ matris naturę imitationem in minimis totos eſſe oportere, ne in maxima perlabamur, à præfatis, nedùm accepi, ſed à Saluatore etiam nunc accipio, dùm ipſum dicentem audio: *Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant.* Ioann.6. quia ſi per quinque panes, quinque Moyſi libri ex præceptorum granis compacti intelliguntur; per fragmenta minora præcepta, & fortè ipſa conſilia accipere poterimus: quod (ni fallor) dicere voluit Auguſt. tract.24. ſuper 5.Ioa. verbis illis: *Quæ ſunt autem illa fragmēta, niſi quæ populus non potuit mādacare?* Et Cyrillus ſuper citatum Ioan. locū: *Quid igitur hic intelligimus? cōuiuij princeps fidelium Chriſtus eſt, et cœleſtibus atq; diuinis diſciplinis, præceptiſq; tàm legalibus et Propheticis, quàm Euangelicis et Apoſtolicis conuiuas accipit ſuos;* quæ propterea colligi iuſſit Saluator, quia qui minora negligit, paulatim ad maxima procedit, vt ait Gregorius lib.10.moral.cap.9. *Si curare parua negligimus, inſenſibilitèr ſeducti, ſtatim audactèr maiora perpetramus;* Et 21.moral. cap.9. *In quocumq; lapſu à minimis ſemper incipitur, et ſuccreſcentibus ad maiora peruenitur.* Quem lapſum, vt vitare addiſcamus, etiam ipſa conſilia ſub fragmentorum nomine colligere, hoc eſt, obſeruare docuit Chriſtus modò quum ait: *Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant.* Pro qua re nonnulla adduco.

Sanctorū reliquiæ mundum poſſident.

Tullius.

S.P. Franc.

Iſidorus.

Vitia paulatim creſcūt, & qui minora nō cauet, in maiora incidet.

Plutarch.

Ioan. c.6.

Auguſt.

Cyrillus.

Gregor.

2 Non ſemel, nec bis, ſed ſæpè Dominum in leues tranſgreſſiones inuectum fuiſſe aſſerunt Euangeliſtæ, vtque breuitatis cauſa reliquos omittam, Matt. tantùm aſſumo ſic dicentē: *Amen quippè dico vobis, donec tranſeat Cœlum, et terra, iota vnum; aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, et docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno Cælorum*, cap.5. Vbi Brugenſis: *Pro iota Syrus habet Ioud. Apicem Chriſtus vocare videtur ſummū litteræ faſtigium, aut alioquin punctum minutulum, ex quo littera componitur. Minimus igitur vocabitur, hoc eſt, habebitur vltimus, ideſt, nullus erit, nullus fiet, nullo erit loco, indignus erit, qui admittatur. Eycietur denique vt legi Dei, quam Deus nunquam trāſituram, immutabilem, atque æternam ſancit, aduerſarius.* Hæc ipſe: Ex quibus ſatis liquidò conſtat, contra eum quoque, qui pūctum tantùmmodò legis tranſgreditur, indignatum ſe oſtendere: & hoc non quia minima, ac præcipuè venialia vel de ſe, vel quia multiplicata (vt aſſerunt nonnulli) aliquod lethale efficiant, ſicuti multæ vnitates iteratæ faciunt mille, & multæ guttæ in vnum confluentes flumen efficiunt; quia ſicuti ex non ſubſtantia non fit ſubſtantia, ità peccata venialia quantumcumquè aucta, & multiplicata, nunquàm in lethalem culpam tranſeunt; cùm actus repetiti eiuſdem ſint ſpeciei cum primo, nec ſimul collecti naturam mutant,

Matt. c.5.

Brugenſis.

Peccata etiā venialia fugienda.

Quantumcumq; repetita in mortalem non tranſeunt.

tant,

Alensis.
Richardus.
D. Thomas.

tant, vel variant. Ita Alensis part. 4. quæst. 15. memb. 3. ar. 1. §. 1. & Richar. in 4. dist. 16. art. 2. quæst. 2. ad finem; & S. Thomas in 1. 2. quæst. 88. art. 1. ad quæstioné. Verùm quia leuia ad grauia, & venialia ad lethalia disponunt,

S. Thom.

vt ait præfatus Thomas loc. cit. in corp. quæst. *Si verò intelligatur, quòd multa peccata venialia faciũt vnum mortale dispositiuè, sic verum est secundùm duos modos dispositionis superiùs recensitos*: Quod ab Ecclesiastico ipsum accepisse existimo, dicente: *Qui spernit modica, paulatim decidit*. cap. 19. vbi Carthusianus: *Qui spernit modica, idest, qui non curat vitare parua peccata (paulatim decidit) idest, successiuè corruit ad maiora: Venialia namq; minora disponũt ad venialia grauiora, & omnia simul ad mortalia* art. 19. Quæ potissima est ratio, cur Deo adeò sit inuisa leuium transgressio.

Eccle. c. 19.
Carthusian.
Ad lethalia disponunt.

3 Quę assertio, quòd scilicet leuia ad grauia, seu, vt clarius dicam, venialia ad mortalia disponant; Primum peccatum cæterorum radicem, fonté, & originem (primorum parentum inobedientiam dico) vnde originem duxerit, si mente reuolues, à leuibus inchoasse reperies: nam à visu nimis curioso, concupiscentia, à concupiscétia, transgressio ortum habuit; *Vidit igitur mulier, quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo, qui comedit*, Genes. 3. Ex quo dicere voluit Gregorius: *Ne in lubrica cogitatione versemur, non debemus intueri, quod non licet concupisci. Vt n. munda mens in cogitatione seruetur, à lasciuia voluptatis suæ seruandi sunt, & reprimendi oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Non. n. Eua lignum tetigisset, nisi prius incautè respexisset*. lib. 21. mor. cap. 2. Secundum postea scelus in initio dierum à Caino commissum, à leuibus incepisse, quis nescit? Nam ab amore ouium, fratris odium insurrexit; ab odio fratris, fratricidium; & ab hoc tandem desperatio originem duxit. Ità Chrysost. homil. 12. ad Rom. *Sicut in ipsis corporibus vsu venire videmus, magnas ægritudines augeri, quotiès paruas negligimus; Sic Cain si primigenia non amasset, sed Dei arbitrio illa permisisset, secundas non habuisset: secũdas habens, si admonitioni auscultasset, cædem nõ parturijsset: rursùs cæde patrata, si Deo ipsum vocante, ad pœnitentiam rediisset, ac non impudentèr respondisset, mala ea non tolerasset, quæ postea tolerauit*. Denique ne per singula facinora hucusq; patrata discurrendo, longiùs, quàm par est, sermonem protraham: Maximum omnium, summumq; scelus, Christi nempè proditio, vndè deriuauit, nisi à pecuniarum amore? Ab hoc sane proditio, & tandèm desperatio secuta est? Ità Chrysost. *Nec parua ergo negligamus, ne mala in maius crescant. Iudas si pecuniæ amorem coercuisset, non venisset ad sacrilegium: si illud compressisset, non ad colophonem, vt aiũt, malorum prosiluisset*. Hęc ipse in psal. 6. circa finem, vbi multa de paruis vitãdis dicit, ad quem te mitto, vt quàm verum sit parua ad magna, & venialia ad lethalia disponere, percipias.

Primum peccatum a leuibus incępit.
Gen. c. 3.
Gregorius.
Chrysostom.
Magnum Caini scelus à paruis originem duxit
Chrysost.
Christi proditio vnde ortũ habuerit, describitur.

4 Statuam illam magnam à Nabuchodonosore per somnium visam, antè oculos tuos nunc statuere incõgruum nequaquàm existimo; cùm ipsa quid leuium despectio valeat, satis clarè demonstret: hanc. n. ex diuersis rebus compositam fuisse benè nosti, nam sub aureo capite pectus, & brachia argentea habebat; venter postea, & femora ex ære erant, quibus ferreæ tibiæ succedebant, super pedes partim ferreos, partim fictiles sitæ: *Tu Rex videbas, & ecce quasi statua vna grandis, &c. Huius statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porrò venter & femora ex ære. Tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis*. Daniel. 2. Quid autem per diuersas has res, ex quibus constructa fuerat, significaret, idem declarauit Daniel, cùm regnorũ, & statuum diuersitatem significasse asseruit. Ego nihilominùs quàm à principio finis distaret, & quòd ab auro incipiẽs, in terram desineret sum multoties miratus; verùm nũc omnis me deserit admirationis ratio, dum ipsam non statim, nec immediatè ab auro in lutum descendisse, sed paulatim à prima pretiositate decrescendo, tandem in vilem testam deuenisse cõsidero: vt appareat, neminem extem-

Daniel. c. 2.

plò

plò fieri pessimum, sed gradatim à perfectione defabendò, tandem ad vltimum peccatorum barathrum deuenire. Luculentissimè id confirmauit Vgo de S. Vict. audi ipsum in allegorijs Tilmanni: *Hæc statua caput habet aureum, & finem testeum; prima pars aurea, secunda argentea, tertia ærea, quarta ferrea, quinta testica. In auro intelligitur charitas, in argento veritas, in ære simultas, in ferro crudelitas, in testa fictili fragilitas. O quantum est inter testam, & aurum! Inter finem statuæ, & principium! Ex auro incipit, in testam desinit. Puto quia nemo repentè fit turpissimus, sed qui minima negligunt, paulatim defluunt. Vide autem quomodo sermo diuinus illum arguat, qui opus aureum in argẽtum commutauerat. Scio, inquit, opera tua, et laborem, & patientiam tuam. Ecce opus bonũ, ecce brachia, ecce pectus argenteum. Sed vide quid sequitur. Sed habeo aduersum te pauca, quòd charitatem reliqueris; aureum caput in pectus argenteum defluxit. Quicunque huiusmodi te esse perpenderis, memor esto vndè exeideris, & prima opera fac; alioquin time, nè adhuc in deteriora cadas. Ecce statua in qualem finem desinit, quæ post caput aureum, fictiles pedes accepit. Filij Sion inclyti, et amicti auro primo, quomodò versi sunt in vasa testica opus manuum figuli?* Aureus sanè discursus, cuius nec verbulum omittendum iudicaui, vt quantæ ruinæ esse soleant leuia addiscentes, ipsa maiori quo possumus studio, fugiamus.

Vgo à S. Vict.

Statua à Nabuchodonosore visa, q̃ ab auro incipiens in testam desinebat, quid significet, declaratur.

5 Verum quia ad iàm dictæ statuæ ruinam spectat, quod sequitur, ideo prætermittendum non duco: *Abscissus est lapis de monte sinè manibus: et percussit statuam in pedibus eius ferreis et fictilibus, et comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, et aurum, et redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ, quæ rapta sunt ventos: nullusq; locus inuentus est eis* ibid. Ergo à pedibus infima corporis parte tota huius magnæ, mirabilisque statuę pependit excidium? Ità sanè: At cur hoc? Nisi ex eò quòd, qui in infimis, paruisque superari non timet, mòx totam perfectionis suæ molem funditùs ruituram videbit. Quod dicere videtur Chrysost. hom. 12. ad Rom. verbis illis: *Etenim qui in vnoquoq; peccato dicere edoctus est, non in hoc positum est salutis momentum, is pedetentim omnia pessũdabit. Hoc igitur vitiositatem ipsam attraxit, hoc ianuas reserauit prędoni, hoc vobis męnia deiecit, quotiès ad vnũquodque peccatum dicitis, non hoc ad rem magnopere pertinet.*

Daniel. c. 2.

Chrysost.

Statua Nabuchodonosor pcutitur in pedibus, quia fũditus virtutũ ruet structura, si paruis assentiemur.

6 Quod præterea magis librandum puto, est, lapidẽ illum paruum, qui statuam in pedibus percussit, statim in montem magnum creuisse: *Lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mõs magnus.* ibid. nàm & si communiter per ipsum, Christum figurari asserant Patres, dicente Glossa in sensu morali: *Per lapidẽ significatur Christus de excellentissima Virgine sine humano opere natus;* qui vel Antichristum in statua figuratum percutiet, vt eadem subdit Glossa: *Lapis autem factus est mons magnus; nam Antichristo fulminato, cum magna parte sui exercitus omnes remanẽtes ipsi Christo firmiter adhærebũt.* Vel diuites percussit in pedibus, quãdo diuitiarum pericula exposuit, vt ait Vgo Card. *Hanc statuam lapis percussit in pedibus, quando Christus sinum sæcularium plenum doloribus esse ostẽdit. Scilicet: Væ vobis diuitibus, qui hic habetis consolationem vestram.* Tamen si accommodatitio sensu vltra Christum, (qui paruus lapis per humilitatem cũ esset, mundum totum sua, & Apostolorum repleuit prædicatione) per paruum hunc lapidem paruam Diaboli suggestionem intelligeremus, dicere non esset absurdum; lapillum statuam percutientem tunc protinùs in montẽ excrescere magnum; quãdo leui, paruæq; sugestioni datus assensus, hominem statim in magnas transgressiones impellit. Audiendus est Chrysost. hom. 87. in Matt. *Cùm ex paruis maxima fiunt negligentia nostra: sic in Iuda maximum proditionis malum concreuit; nisi enim putasset paruum esse pecuniam inopum surripere, in tãtam proteruitatem non deuenisset. Iudæi nisi putassent inanis gloriæ delictum minimum esse, vsque ad cædem Christi lapsi non fuissent.* Ecce lapillus, qui statuam percutiebat, in mõtem magnum conuersus! ecce quanta scelerum moles ex paruorum despectu insurgat!

Daniel. c. 2.

Glos.

Vgo Card.

Chrysost.

Cito excrescunt parua, & magna fieri solent negligentia nostra.

7 Quod clariùs videre si cupis, ex

la-

lapillis nempè; montes, & ex paruis magna consurgere: Vitulum illum ab Aaron effictum in memoriam redige, & ex quibus conflatus fuerit perpendere nisi granaberis, ex inauribus cõstructum fuisse reperies: *Tollite inaures*
Exod.c.32. *aureas, de vxorum filiorumque, & filiarũ vestrarum auribus, & afferte ad me. Quas cùm ille accepisset, formauit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem.* Exod. 32. At cur relictis cęteris, tàm ad mulierum, quàm ad virorum ornatum spectãtibus, ex solis inauribus vitulum conflare voluit Aaron? an, quia per hoc, vndè populi idololatria ortum habuerit significare intẽdebat? ita forsan, ni decipior, quia si paruæ inaures magnum vitulum effecerunt; paruorum despectio pedetentim populum ad magnum idololatriæ scelus perduxit. Rem tetigit Chrysostomus hom. 87. in Matt. rationem assignãns, vndè apud gentiles idolorum cultus
Chrysost. inoleuerit, dum dicit: *Nemo .n. repentè ad extremam improbitatem insilyt. Habet quippè insitum quendam animæ pudorem, quem subito calcare, atque proijcere non potest, sed sensim, atq; paulatim ex negligentia perit: hoc pacto etiam idolorum*
Maximũ Idololatriæ scelus ex nimio hominũ honore insurrexit. *cultus aditum inuenit, cùm vltrà quàm oportet, viui, ac defuncti nonnulli honorarentur: hoc pacto simulacra, & statuæ adoratæ sunt.* hæc ipse: Quibus clarè perspicis, cur ex paruis inauribus magnus vitulus confectus sit, quia ex leuibus, paruisq; maximum idololatriæ scelus excreuit.

8 Cessat nunc solemnis illa dubitatio: Vndè fuerit opinatus DD. Absalon filium suum parricidium fuisse commissurum, quòd dicebat: *Surgite,*
2.Reg.c.15 *fugiamus: neque .n. erit nobis effugium à facie Absalon: festinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam.* 2.Reg.15. nam quòd Absalon, regendi cupidine tentus, ipsum regno spoliare satageret, scire procul dubio poterat; sed quòd mortem etiam ei moliretur, vndè, bone Deus, deducendum existimauit, quòd tàm asseuerãter filium parricidium patraturum asseruit? At non absque ratione ait Chrysostomus in hom. de Absalon persequente patrem, hęc de filio suspicatus est Dauid, quia quem sensim ab odio fratris vsq; ad illius necem peruenisse agnouit, ab hac etiam in parricidium vsq; se præcipitem daturum fore (cùm à minimis ad maiora semper procedatur) proculdubio iudicabat. Chrysost. loco præfato: *Offendit .n.* Chrysost.
Dauid filium, quia fratris in eum noluit vlcisci parricidium. Semper enim scelera, dùm non resecantur increscunt; & in augmenta facinorum prosilitur, quotiès cum impunitate peccatur. Dum .n. Absalon fratris occisi facinus non vindicatur, in parricidium patris recidiuum facinus iteratur. Audis quarè parricidam filium vocando Dauid, non temerè de illo suspicabatur, quia cùm increscant assiduò vitia, à fratris, ad patris necem ruiturum, benè poterat opinari.

Scelere vno admisso non temere suspicatur, committẽtem in peius aliq; ruiturum.

9 Hinc Iob nec in minimis culpis securus esse voluit, sed tẽtationum initijs viriliter restitit, vt radicem ab imo euellens, vitia facilius superare valeret; sic proprio ore se fecisse de- Iob. c.31.
clarat, cùm dicit: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ne quidem cogitarem de Virgine,* cap. 31. vbi Glossa tantæ mortificationis rationem assignans dicit: *Visum* Glossa.
.n. sequitur cogitatio, cogitationem delectatio, delectationem cõsensus, consensum opus, opus consuetudo, consuetudinem necessitas, necessitatem desperatio, desperationem damnatio: Vndè Thren. 3. Oculus meus deprædatus est animam meam. Paulatim cum excrescere vitia optimè sciret, imbecillem (vt ita dicam) se in tentationis exordio ostendere Thren. c.3.
voluit belligerandi occasiones fugiẽdo, nè in paruis victus, sensim in maiora incidisset.

Tentationũ initijs resistere debet, q̃ victor non victus è pręlio discedere cupit.

10 Cum sacerdotum principibus excursum hunc claudo; hi enim, vt Matt. c. 28. ait; milites è sepulchri custodibus, Christi resurrectionis præcones effectos videntes: *Ecce quidam* Matt. c.28.
de custodibus venerunt in Ciuitatem, & nunciauerunt principibus sacerdotum quę facta fuerant; nè tantæ veritatis testes essent, ipsos pecunijs multis corrumpere studuerunt; *Pecuniam copiosam* Ibid.
dederunt militibus, dicentes: Dicite quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus. ibid. quam principũ largitatem admiratur Chrysologus, dùm serm. 80. ait: Nonne isti illi met sunt, qui cum Iuda de Christi

pro-

proditione conuenerunt? Nonnè in pretiũ tanti ſceleris à Iuda cõmittẽdi triginta tantùm argenteos dederunt? quomodò nunc liberaliores effecti, tantam pecuniarum copiam, etiam non rogati effundunt? An fortè quia ſemper in augumenta facinorũ proſilitur, & qui priùs Domini necẽ paucis argenteis emerunt, nunc peiores effecti, non tantùm populi, ſed & ſui excidiũ, & Ciuitatis euerſionẽ pecunijs copioſis cõpararuerũt? Ità Chryſologus loc.cit. *Iudæi vendente Iuda emerunt, vt perderent Chriſtum; nunc pecuniam copioſam, vt ſe, legem, templum, & Patriam perderent, effundunt.* Proh quanta ex leuium deſpectu ruina! Nam ſi principes iſti inanẽ gloriam coercuiſſent, liuore minimè tabuiſſent: ſi Chriſto non inuidiſſent, haùd mortem ei moliti fuiſſent; hoc deniq; niſi effeciſſent, nec legis, nec templi, nec Patrię, nec Populi, nec deniq; propriam ruinã pecunijs copioſis emiſſent.

Chryſolog.

Iudæi Chriſti Domini necẽ triginta argẽteis, propriã autẽ pecunijs multis emerunt.

Ieſus ergo cùm cognouiſſet, quia venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterùm in montem ipſe ſolus. Ioann. 6.

§. IV.

Copia, non copijs; Panibus, non armis acquiruntur Imperia.

1 ANceps fui non ſemel, inter omnia ſupplicia in mundo à crudelitate inuenta, quodnã maius dici poſſet, & tandèm, famem omnium maximum eſſe adinueni, de ea canente Menandro:

Menander.

Fames maximus dolor hominibus eſt.
Fami .n. nullum eſt contradicere verbum.

Vndè de Lazaro ait Chryſoſt. hom. 5. in Luc. nihil ipſum reſpectu famis plagarum dolores exiſtimaſſe; *Fames quidèm* (ait ipſe) *magna pęna eſt, nam inter tanta vulnera non meminit dolores plagarum, ſed famis: cupiẽs ſaturari de micis.* Hæc ipſe; quibus ego addere non timeo: ſtrages ipſas à cruentis hoſtium manibus procedentes, in famis comparatione dulces apparere conſueuiſſe, iuxtà illud Threno. 4. *Melius fuit occiſis gladio, quàm interfectis fame*; quia gladio tranſuerberati, vita citò priuantur, fame verò pereuntes diutina morte necantur. Ità Hector Pinctus ſuper citatum Ieremiæ locum: *Melius fuit occiſis gladio. Hoc eſt, minùs ærumnoſi fuerunt illi, quos hoſtium gladius vita priuauit, quam qui fame interierunt; quoniam hi lenta tabe, & morte diuturna de vita deceſſerunt, illi verò ſubitò animam efflauerunt.* Et Plutarchus Caij Marij exercitum minùs hoſtium manus, & iram, quàm ſitim timuiſſe deſcribit, cùm dicit: *Caius Marius cum caſtrametatus eſſet aduersùs Teutones in loco, qui minimum habebat aquæ, militibus dicentibus ſe ſitire, oſtendit illis flumen proximè hoſtium vallum lãbens: illinc (inquit) nobis potus ſãguine venalis eſt. At illi iuſſerunt, vt ſe, quò vellet, duceret, donec liquidum haberent ſanguinem, nec totus adhùc præ ſiti diriguiſſet;* in Roman. Apophteg. Ex quo illud colligo; ſatis decipi principes, duces, ac Tyrannos, qui armis hoſtium vires effringere, illoſq; ſuperare ſtudent; cum armis arma, fami autem virtus nulla reſiſtat; vt ait Veger. lib. 3. cap. 26. *Magna diſpoſitio eſt, hoſtem fame magis vrgere, quàm ferro.* Quod viſum eſt in Lyſimacho, qui cũ diù viriliter aduersus inimicos pugnaſſet, contra ſitim certare non valens, ab ipſa victus, ſe, & exercitum prò potu ſeruum effecit, vt ex Plutarcho habetur: *Lyſimachus ſuperatus à Dormichete in Thracia, eùm ſeipſum, totumq; exercitum propter ſitim tradidiſſet, poſtquàm captiuus bibiſſet. O Dij, inquit, quàm parua voluptatis cauſa, meipſum ex Rege ſeruum effeci!* At ne in longum ſermonem protraham. Ecce prophetam magnum illum turba proclamat, quem pridèm nedùm falsò, verũ impudentèr etiam legis tranſgreſſorẽ vocabat; immò illum eundem, quem liuore tabeſcens morte afficere moliebatur, nunc regem efficere conatur;

Fames omnium ſuppliciorum maximum.

Chryſoſt.

Thren. c. 4.

Hect. Pinct.

Strages in famis cõparatione dulces.

Plutarchus

Veget.

Hoſtes famę potiùs, quã ferro vincũtur.

Plutarchus.

Cur

Cur autem hoc? Nisi quia multiplicatorum panum aciebus resistere non valens, ac si victa, ipsum panum multiplicatorem, inopiæq; consulentem veluti victorē, Dominum proclamat & regem. Nil aliter Theophylact.

Theophyl. *Propter cibum dicunt: hic est verè Propheta, &c. Non ampliùs eum de Sabbati violatione arguunt, non vltrà legem vendicant, sed adeò illum propter panes colunt, vt eum non solùm prophetam prædicent, sed & dignum regno censeant.* Vndè Chrysost. hom. 41. in Ioan. hunc

Chrysost. proclamat in modum: *Proh quanta gula vis? quàm mutabilis sententia? idem non ampliùs calumniantur, nec Sabbati transgressorem vocant, neq; Dei zelo mouentur: omnes has curas pleno ventre abiecerunt; propheta erat, regem volebāt.*

Egeñati qui cōsulunt faciliè ad imperia assumuntur.

Ecce tibi quid panes valeant, quàm ad firmanda imperia, immò ad ipsos reges deligēdos idonei sint, ac validi; dum hæc turba ipsis exaturata, quem summoperè dudum inuisum habuerat, nunc sibi alijsque, licèt inuitum præficere satagebat. Non ab re dixi, satagebat, quandoquidèm verbum illud, rapio, violentiam indicat, vt ait

Caietanus Caietanus super verba illa *Vt raperent eum, & facerent eum Regem. Significat enim euangelista dispositionem illorum ad cogendum per modum raptus Iesum, ad hoc vt acceptaret regnum. In quo monstratur magnus affectus illorum ad faciendum regem, motorum ex eo, quòd pauerat eos.* Optimè quidèm, & non ad insipientiam regum ministris, immò regibus ipsis Isaias suasit, vt quotiès, vel ob annonæ caritatem, vel ob regētium imperitiam populos veluti aues à se auolare viderint; ad subditorum corda reuocanda panes offerant, atque

Isaias.c.21. prætendant: *Qui habitatis terrā Austri, cum panibus occurrite fugienti*, cap. 21. Iste, qui sic fecerit, in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius erit; quando eius panis populo datus erit, eius aquæ subditis fideles erunt. Et deniq; tunc pusillorum oculi regem in decore suo videbunt, quādò ipsum cum panibus venientem exceperint.

2 Peripateticorū princeps Arist. in 1. politicorum libro cap. 1. quid Ciuitas sit describere volens; ipsam, societatem quādam ad bonum aliquod ordinatam appellat, dicendo: *Quoniam videmus omnem Ciuitatem esse societatē*

Arist. *quandam, & omnem societatem boni alicuius gratia constitutam.* Quod autem sit hoc bonum, ob quod ciuilis ista insurgit societas 1. & 3. & 7. politicorum declarat dicendo; aliud non esse, quàm rerum necessariarum ad vitam abundantiam, quæ si desit, facilè talis dissoluetur societas, & Ciuitas ruet,

Ciuitas quid sit describitur?

Nicetas. dicente Niceta: *Annona penuria machina firmissima, & acerrima est ad vrbium expugnationem.* In Isag. 10. Ang. l. 1. Ex qua philosophi doctrina infero; imperitum politicum esse illum, qui non abundantia, sed potentia Ciuitates pacatas, subditosq; sedatos tenere existimat; quia si ipsi, & præcipuè pusilli ob rerum necessariarum copiam conueniunt, cessante postmodùm affluentia, disrumpetur societas, ruetq; Ciuitas.

Penuria acerrima machina ad vrbium expugnationem.

3 Iudaici populi petitioni, vt benignissimus Dominus annueret, Saulem à Samuele in regem vngi præcepit: *Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius, & osculatus est eum, & ait: Ecce, vnxit te Dominus super hæreditatem suam in principem.* 1. Reg. c. 10

1. Reg. 10. & vt rem faciliùs crederet Saul, electionis suæ signa adiecit Samuel, & inter cętera hoc fuit præcipuum: *Cùm veneris ad quercum Thabor, inuenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel &c. Cumq; te salutauerint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum* ibid. Sed quod regiminis, imperijq; signum est istud bone Deus? numquid panis frustis tantùs indigebat Rex? Ità prorsùs, immò in imperij signum panes ei offeruntur, & accipere debebat, quia ille princeps, vt bonus politicus regni sui cardines benè figere nouit, qui in suæ electionis exordio non armaria, sed horrea construit, non arma, sed panes congregat. Ità in figura cuiusdam perfecti politici ad regimen vocati docet Isaias esse faciendum cap. 3. Ibid.

Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui: Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua. Respondebit in die illa, dicens: non sum Medicus, & in domo mea non est Isaias.c.3.

F panis.

panis, neq; vestimentum: nolite me constituere principem populi. Super quæ verba duo annotat Cyrillus Alexand. ardens, scilicet, populi desiderium se subijciendi, non ab alio illecti, quàm ab alimento: *Quærunt .n. panem*, ait Cyrillus, *vt subijciantur, & pro alimento tenuissimo, se illi in seruitutem addicunt.*

Cyril. Alex.

Veri facile cedentes populi pro vilissimo alimento se in seruitutem rediguut.

Et ad imperium vocati politiam, quòd nequaquam regimen absq; rerum necessariarum ad vitam copia acceptare voluerit; vndè subdit: *In domo mea non est panis, nolite constituere me principem. Et quæ hæc tergiuersatio, ac repudiatio?* subdit Cyrillus: *omninò mendicitas Dicet .n. non est in domo mea panis, neq; vestimentum; non ero princeps populi huius.* Sciebat vtiq; optimus ille politicus, quòd absq; annonæ copia in regimine diù persistere nullo modo poterat, propterea se tanto muneri imparem vocat, quia panibus se carere videbat. Ecce tibi cur vix in regē vncto Sauli panes ei offeruntur, eosq; vt acciperet, iubetur: *Et tu accipies de manu eorum*: quia per hoc, (ni fallor) innuere volebat Samuel, quòd si in regimine, quod iam ei datum fuerat, perdurare cupiebat, panum copia ab eo pariter conseruanda erat. Quod fortassis dicere voluit Tostatus verbis illis: *Dederunt ei duos panes, videntes quòd indigeret eis:* Et quidèm satis indigebat panibus, qui iam electus erat in regem; nam sine ipsis, subditos diù pacatos retinere perdifficile est.

Absq; annona ad regimen assumi timent boni politici.

Tostatus.

4 Clariùs nimis quisnam Præsul, bonus rector, perfectusque politicus eēseri debeat, descripsit Saluator cùm ait: *Quis, putas, est fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore?* Matt. 24. nam in hac serui descriptione si benè aduertis, illum fidelem, atque prudentem præsulem appellat, qui subditis opportuno tempore cibum nouit tribuere, *Vt det illis cibum in tempore:* vbi & si per cibum primo verbi diuini prædicatio, & vitæ exemplaritas intelligatur; tamen etiam cibi nomine vitæ necessaria subsidia includuntur, vt dicit Gorranus super citatum locum: *Vt det illis cibum in tempore: Cibum autem triplicem, scilicet, verbi, exempli, & temporalis subsidij:*

Matt. c. 24.

Gorranus.

ex quo satis apertè colligitur, illum prudentem posse vocari prælatum, qui opportuno tempore etiam vitæ necessaria, vt in dignitate perseueret, dispensare non ignorauerit. Ità Chrysost. homil. 78. super citatum Matthæi locum: *Hæc parabola ad gerentes, gubernantesq; rempublicam accommodari potest. Docet .n. vnumquemq; ad communem vtilitatem omnia conferre, quæ sua sunt: siuè sapiētiam, siuè principatum, siuè quidquid aliud: non ad detrimentum conseruorum, nec ad perditionem suam.* Sic ipse. Tu autem nota quæso vltima illa verba, *Non ad detrimentum conseruorum, nec ad perditionem suam*, & videbis; quòd nedùm detrimento populis sic princeps, qui illis cibum in tempore denegat, verùm etiam ad sui perditionem hoc efficit, quia illiberales in regimine perdurare nequaquam possunt; idcircò ille reipublicæ rector fidelis, & prudens æstimabitur, qui sibi commissis cibum in tempore denegare non nouerit.

Chrysost.

Quis princeps bonus politicus vocari debeat.

5 Assueri historiam sacra volens enarrare scriptura, sic ipsam exorsam fuisse comperio: *In diebus Assueri, qui regnauit ab India vsq; Aethiopiam, super centum viginti septem prouincias: quando sedit in solio regni sui, Susan ciuitas regni eius exordium fuit. Tertiò igitur anno imperij sui, fecit grande conuiuium cunctis principibus, &c.* Esther. 1. Qui describendi modus sæpè me in stuporem adduxit; Cur ante omnia Regem hunc conuiuium fecisse commemorat? Cur non priùs ipsius vita, mores, prælia, cunctæq; res gestæ describūtur, quòd his omnibus omissis, multisque alijs, à quibus caput sumere poterat, ex conuiuio exorsa est? Et post multā dubitationem, Lyranum tandèm inueni, qui me à difficultate extraxit dicendo, quòd satis congruè vix descripta imperij magnitudine, eximij conuiuij per centum, & octoginta dies celebrati fit mentio, quia vltrà iactantiam, qua Assuerus ad illud faciendum incitabatur: etiam (meo sensu) vt suum firmius redderet imperiū, statim ac se tanti regni principem nouit; non ærarium aperuit, neq; militibus stipendia dedit, nec ære viros ciere, nec cantu Martem accendere,

Esther. c. 1.

studuit, sed parato optimo conuiuio omnes, sed præcipuè fortissimos quosque ad comedendum accersiuit; sciens nihil sic imperia firmare, sicuti ad vitam necessariorum copiam. Audi Lyranum: *Fecit grande conuiuium Assuerus, ut teneret eos in amore, & subiectione.* Ecce cur vix descripta regni magnitudine, statim conuiuium factum fuisse narratur, quia nihil populos erga reges sic beneuolos reddit, quam victus abundantia.

Lyranus.

In amore principis tenentur subditi, quoties necessaria eis alimenta præstat.

6 At quid conuiuia imperijs clauos figere asserui? dicam, verumq; dicam: nedùm imperia firmare, verùm priuatos viros ad ipsa eleuare multotiès. In Adonia visum hoc fuit, qui cù præter patris intentionem, paterni regni successionem affectaret, vt sacra testatur pagina: *Adonias autem filius Haggith eleuabatur, dicens: Ego regnabo.* 3. Reg. 1. ad solemne conuiuium fratres suos, multosq; ex viris Iuda accivit. *Immolatis ergo Adonias arietibus iuxta lapidem zoheleth, qui erat vicinus fonti Rogel, vocauit vniuersos fratres suos filios regis, & omnes viros Iuda seruos regis.* ibidem. Quid verò ex hoc euenerit, subdit scriptura, quùm dicit: *Vescentibus, & bibentibus corà eo, dicebant: Viuat rex Adonias;* ergo nedùm populus, verùm etiam regis filij Adoniam regem proclamabant? ità quidèm: & vndè ipsos proprio iuri cedentes, etiã præter patris voluntatem Adoniam, non Salomonem, nec alium ad regnũ eleuasse putas, nisi quia ab hoc, non ab alio ad symposium fuerãt vocati; quam rem satis explicat scriptura, cùm dicit; quòd nusquam nisi inter comedendum ipsum regẽ proclamauerunt: *Vescentibus, & bibẽtibus coràm eo, dicebant: Viuat rex Adonias:* quia victus affluentia omni alia ad imperium via compendiosior est. Vndè Vgo Card. super præfatum scripturæ locum: *Tales elegerant Adoniam, quos inuitauerat ad conuiuium.* Aduertis quare ab his potiùs, quàm ab alijs ad regendum eleuetur, quia hi non alij ad conuiuium fuerant accersiti: quòd si nec hos vocasset, nec ab ipsis se regẽ vocari audisset.

3. Reg. c. 1.

Temporalia subsidia viros ad imperia eleuari faciunt.

Vgo Card.

7 Fallitur equidèm, fallitur satis, qui viribus, armisq; fretus sibi populos subiugare posse putat; nàm panibus potiùs, quàm armis turbarum animi superantur: Quod vt clarè videas, ambitiosissimum Nabuchodonosorem, qui omnem terram suo subijcere studebat imperio, ex vna parte: & magnum Iosephum Aegypti seruatorem ex alia, ante oculos tuos statuo: ille vt vniuersi orbis dominiũ acquireret ducibus vocatis, & bellatoribus, ęrarium suum aperuit, stipendia dedit exercitui, & ipsum sub Holoferne ad pugnandum misit: *Vocauit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiæ suæ, & dixit ei: Egredere aduersùs omnem regionem occidẽtis, &c.* Iudith 2. Hic verò omni relicta militari arte, & industria, abundantiæ tempore frumenta in horreis congreganda existimauit: & Pharaoni, non vt militiæ principem vocaret, sed vt virum industrium constitueret, qui frumenta prò inopiæ tempore seruaret, persuasit: *Nunc ergo prouideat rex virum sapiẽtem & industrium, & præficiat eum terræ Aegypti: Qui congreget in horrea omne frumentum sub Pharaonis potestate.* Gen. 41. quem horum vincendi artem adinuenisse putas? primum fortasse? Nequaquàm certè; nam illi restiterũt multi, & præcipuè Bethulia, sub qua tandem & ipse occisus, & exercitus victus remansit: Secundum verò valdè Pharaonis imperium absq; sanguinis effusione, si scripturam percurres, auxisse reperies; nàm relictis ciuitatibus, caternatim populi ad Pharaonem prò frumento confugientes, plusquàm libenter ei, vt inopiæ pericula vitarent, seruiebant. Quod fortè multos post annos explicauit Ieremias verbis illis: *Aegypto dedimus manum, & Assyrijs vt saturaremur pane.* Thren. 5. vbi Hector Pinctus: *Potest esse sensus: Aegyptijs, & Assyrijs promisimus seruitutem, ac obedientiam, vt saturaremur pane.* Quis cęcus nunc non videbit, imperitum politicum esse, qui viribus populos subiugare conantur; dùm proprio ore istos confitentes audit, panibus superari non armis, dicẽtes: *Aegypto dedimus manum, & Assyrijs; vt saturaremur pane.*

Iudith. c. 2.

Genes. c. 41.

Thren. c. 5.

Hect Pinct.

Panibus nõ armis aliorum expugnantur, & propria augentur imperia.

8 Verùm quia de Iosephi politia fari iàm cępimus, Augustini non est

segniter discutienda subtilitas: Cur Iosephi imperium in manipuli figura

Genes.c.37.

signatum fuerit? *Putabam nos ligare manipulos, in agro: & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosq; manipulos circumstãtes adorare manipulum meum* Gen.37. Cui difficultati peracutè ad rem nostram idem respondet Augustinus, quòd non absq; magna ratione imperij culmina sub paruo visa sunt spicarum manipulo, quia facilè frumento affluenti se populi submittũt. Audi ipsum:

Augustin.

Vidit .n. Beatus Ioseph somnium, quasi stãtem in agro cum fratribus suis, & manipulos alligantem, & fratrum manipulos adorare manipulũ suum. Hoc in Ioseph tunc impletum est, quando enim in Aegypto adorauerunt fratres sui. Et non incongruè coacti sunt steriles manipuli fructuosum manipulum adorare, per quem de famis periculo liberandi erant. serm.81. de temp.

Iosephi imperium cur sub manipuli figura mõstratum?

Sanè vides cur sub manipuli figura Ioseph demonstretur imperium, quia triticum effundenti famescentes se non inuiti subijciunt. Quòd postea, iuxtà Ioseph visionem adamussim ea omnia euenissent, obseruat Rupertus super verba illa Genes.42.

Rupertus.

Cùmque adorassent eum fratres sui, vbi sic dicit: *Ecce .n. reuera quodammodò manipuli eorum manipulũ eius adorant, dùm non ob aliud ignotum sibi principem Aegypti adorant, nisi quia defecerant manipuli eorum, ille autem de manipulis plenum habebat horreum.* lib.9. in idem cap.2.

Famescẽtes pro tritico facile se alteri submittũt

9 Nec æquum est pro præsenti tractatu verba illa silere, quæ Isaac Iacob benedicendo dixit; sunt autem inter cętera:

Genes.c.27.

Det tibi Deus de rore Cœli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini. Et seruiant tibi populi, & adorent te tribus: esto Dominus fratrum tuorum. Genes. 27. cùm in ipsis satis dignũ notatu existimem, quòd priùs abundantiam, quàm regnum ei prædicit, quia benè sanctus hic senex absq; necessariorum copia perdifficilè aliquem regnare posse noscebat; cùm non ob aliud homo homini se subijcere soleat, quàm abundantiæ causa; ideò precata pro filio abundantia, illicò populorum, fratrumq; principatum ei prædicit. Pro qua re audiẽdus est Chrysost. homil.53. in Genes.

Chrysost.

Vide quomodo necessariorum copiam ipsi precatus sit, deindè principatum gentium prædicens, & futuram eius religionem, & incrementa, quæ indè nascuntur. Et adorent te principes: Nõ solùm ei apprecatur gentes subdi, sed & principes. Et sis Dominus fratrum tuorum. Optimus sanè ordo, prius copiarum affluentiam precari, & deindè populorum, ac principum subiectionem prædicere, quia bonis affluenti se libenter submittunt mortales.

Optimus politicæ ordo, prius frumẽta congregare, quàm imperia affectare.

10 Tandèm vt concludam, miraculum censeri posse iudico, si cuidam absq; abundantia se subijciat aliquis. David pro me apporto, psalm.17. sic dicentem:

Psal.17.

Populus quem non cognoui seruiuit mihi: quæ verba in Dei persona ipsũ dixisse opinatur Incognitus, & si ad quos essent directa ab ipso David sciscitari possemus; absque dubio Angelis dicta fuisse, responderet; quid autem per ipsa Angelis significare vellet, declarat idem Incognitus, dum dicit: nil aliud nisi hominum obsequia erga se exhibita Cęlorum incolis obijcere, ac tacitè dicere: quòd vos, quos fluminis lętificat impetus me laudetis, mihiq; seruiatis, mirum non est, quia felices vos efficio; quòd verò homines in lacrymarum valle degentes ad nutum mihi pareant, hoc certè mirabile est, cũ vix inueniatur, qui alteri absq; emolumẽto obediat. Allatus Incognitus in Dei persona;

Incognitus.

Populus, quem non cognoui seruiuit mihi. Ac si apertè Angelis suis dicat. Quid mirum si vos mihi seruitis, quos felices facio. Quando illi mihi seruiunt, quos in sua paupertate relinquo. Manifestiùs ac si diceret: quòd cęlestes spiritus mihi seruiãt, magnũ non existimo, cũ mei sint conuiuæ, & quotidiè diuinitatis æpulis saturentur; sed quòd populus famescens mihi obediat, miraculum prorsùs æstimo, cùm nulli nisi ob necessariorum copiam se subijcere soleant mundani.

Miraculum censendum est, si absque abundantia rerũ necessariarum ad victũ se subijciant famescentes.

11 Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, vt discatis sapientiam, & non excidatis; Vobis dico, qui portatis orbem, quòd sapientes consiliarij Pharaonis insipiens vobis consilium dederunt, quotiès populos vobis subiectos austeritate, & imperio viribus,

Milas consi ... bartus cendendus, qui viribus; & armis populos in subiectione teneri cõsulitur.

bus, & armis in subiectione seruari debere dixerunt: nam hæc amittendi imperia media sunt potius, quà n retinendi. Iosephum potius Aegypti seruatorem consulite, & ipsum dicentem audietis: *Nunc ergo rex prouideat virum sapientem & industrium, & præficiat eũ, &c. Qui cõgreget in horrea.* Gen. 41. Nam aliàs vt Pererius super præfatum locum ait, populos pacatos tenere durissimum erit: *Multùm interest,* ait ipse, *prudentis & boni principis, præcipuam annonæ publicæ rationem & curam suscipere ac gerere: nempè huius incuria ac negligentia, multa populis incommoda, & ingentia affert mala; nec rarò magnos in plebe turbas, & seditiones suscitat, agitatq; in furorem populos aduersus rectores, atq; inuisum reddit principem, & exosum.* hæc ipse, quæ prò præsenti discursu sufficiant.

Gen. c. 41.

Pererius.

F F

FERIA SECVNDA DOMINICÆ QVARTÆ

Cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, Ioann. 2.

§. I.

Eleuat Deus ad puniendum manum, ictum autem minimè infligit.

1 IErosolymitani templi profanationem, atq; ruinam, ac si præsentem prophetico spiritu regius vates præuidens, non potuit, non imprecari diuinam indignationem cõtra sacrilegos profanatores dicendo: *Leua manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto!* psalm. 73. manifestiùs ac si diceret; quòd contra populum tuum iustis de causis omnẽ inimicorum feritatem, & rabiẽ exerceri permittas, acquiesco: quòd autẽ inimici, qui in templo sancto tuo, vbi tua colitur, & adoratur maiestas impuniti remaneãt, ne quæso permittas, sed disperge illos in virtute tua, & in ira tua turba eos, imple sagittas tuas sanguine, & comple furorem tuum, ne fortè dicant, manus nostra excelsa; & erecto collo incedentes, contra omnipotentem se roboratos fuisse iactẽtur: Hæc nonnulli per præfata verba Dauidem ad Deum dicere voluisse autumant. Vndè Interlin. *Leua manus tuas, idest, potentiam tuam, in superbias eorum, à quibus euersa est Ierusalem. Quãta malignatus est inimicus in sancto, in templo, sacerdotio, & cæteris sacramentis.* Et Titelmannus: *Leua manus tuas: extende manum tuam, & ad vindicandum leua brachium tuum aduersùs superbiam inimicorum, qui non videntur vltrà tolerandi, neq; à misericordia tua, qua semper tuis soles in opportunitatibus misereri, neque à potentia, per quam hostium soles furorem comprimere.* Ego nihilominùs in supra allatis Dauidis verbis nõ parum admiror; ipsum diuinam indignationem imprecando, non apertè dixisse: flagella, percute, occide; sed tãtùm quòd contra hostes suos manus leuare dignaretur, poposcisset: *Leua manus tuas in superbias eorum;* si manũ leuare, & ictum non inferre minantis est, non percutientis, potiùs dicere debebat: percute, occide, quàm leua manus in superbias eorum. Verùm satis rationabilitèr ipsum sic fuisse locutum censeo, quia sciebat iustissimum iudicem in præsenti nequaquã reos percutere, sed tãtùm ad eos perterrefaciẽdos baculum eleuare solere. Vnde Iob, vt perfectissimum de Satana triumphum gereret, non tantùm Deum contra se ad eius patientiæ, virtutisq; probationem manum leuare, sed etiam soluere, & ad percussionis effectum venire postulabat, cùm diceret: *Soluat manum suam, & succidat me*, cap. 6. vbi Glossa: *Soluat manum suam, idest, exerceat effectum. Dùm enim inflatus longa prosperitate amorem suum per flagella non exercet, quasi manum ad ferienda vitia ligatam tenet.* Ex quo discursu iure optimo deduco, Deum contra scelestos, atq; rebelles manum equidèm ad puniendum eleuare, ictũ autem prò nũc, nequaquàm infligere. Pro qua re, si aliæ deessent probationes, satis esset dicere, quòd juxta multorum sententiam contra hos templi profanatores flagella quidem effecit, dicente Euangelista: *Cùm fecisset quasi flagellum de funiculis.* Ioann. 2. illis tamen ne ad percussionis actum deueniret, minimè vsus est; vt cum multis alijs asserit Euthymius: *Scire autem oportet, quòd homines facto flagello non verberauit, sed ipsos quidem exterruit, ac expulit: oues verò, ac boues verberauit, & cæ-*

Psal. 73.

Glos. Interl.

Titelman.

Cũ cæteris peccatoribus pietas adhibenda est, sed cum tẽpli profanatoribus iustitia exercenda.

Iob. c. 6.

Glos.

Deus ad puniendum, ac si manum ligatam haberet, flagella nõ exercet.

Ioan. c. 2.

Euthymius.

Deus ad puniendũ manum eleuat, sed non percutit.

& eiecit. Hæc ipse; quibus ego nonnulla subiectam, vt clareat, hunc esse Dei morem in puniendo, manum, scilicet, eleuare; percutere autem nequaquam.

Ad nostri summi parentis pietatem minantis equidem, punientis autem nequaquam ostendendam, verba illa Abrahæ in filij immolatione dicta: *Abraham, Abraham: Non extendas manum super puerum.* Genes. 22. adduco, & quia connexio sit inter ista, & illa paulò superius in eodem capite scripta: *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atq; ibi offeres eum in holocaustū super vnum montium, quem monstrauero tibi,* per libenter audirem: Si Deus Isaac sibi sacrificari volebat, cur vetuit? Si nolebat, quare præcepit? Iuxtà litteralem sensum te respondere nō ignoro, nunquam Deum humani cruoris sacrificia approbasse, nec propterea in hoc casu, Isaac sibi sacrificari, sed Abraham fidem, deuotionem, & obedientiam probare voluisse; quod tàm ex antecedentibus, quàm ex consequentibus satis clarè textus ostendit; nihilominus ad mysticum sensum rē reducendo, sacramentum hoc magnū dico in Christo, & Ecclesia, in Deo, & hominibus, quòd nempè cum Abraham nostri summi parentis, & Isaac hominis, tanti patris per creationem, & per redemptionem filij sint figuræ, mirum non est, si Abrahami gladium, quo filium occidere intendebat, inter celum, & terram suspensum tenere iubetur; quia Deus, cuius ille extabat figura, gladium quidem contra nos euaginat sæpissime, & vsq; ad æthera, ac sempiternaliter ferire vellet, attollit, verum ad nos illum pro nunc declinare minimè vult. Hunc meum cogitatum D. Zenonem tetigisse æstimo, quum ait: *Religiosus carnifex stringit gladium Patris erat, quod leuauit, Dei fuit, quòd pepercit,* serm. de Abrahā; nam dicendo; *Patris fuit, quòd leuauit, Dei fuit quòd pepercit,* quid hominis, quidue Dei proprium sit ostendit; hominis namq; gladium ad feriendum eleuare, & percussioni insistere; Dei verò parcere, hoc est, eleuato gladio terrorem quidem incutere, illum autem super homines minimè inflectere; quapropter mirum non est, si Abrahæ manus ne percutiat inter celum, & terram diuino iussu suspensa tenetur, quia cum Dei esset figura, neutiquam ad percussionis actum deuenire debebat.

Genes. c. 22.

D. Zeno.

Isaac sacrificium, cur à Deo impeditum?

13 Et quidem contra quem vnquam se magis iratum Deus ostēdit, quàm in parentes primos, quando eorum inobedientiam videns, ità iusta ira incensus paradisum adijt, vt nedum ratione preditos, verùm insensibilia ipsa summo terrore affecerit, vt ait Moyses Barcepha lib. de paradiso cap. 24. super verba illa: *Cùm audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem.* Gen. 3. *Apparuit tunc illis, nimirum humanæ specie: formidabilis, turbidus difficilis, & quasi peregrè aduenens, iraq; tumens, furensque, & suo incessu concutiens terram, atque adeò ipsas Paradisi arbores pressis vestigijs tremefaciens.* Attamen nec tunc oblitum fuisse misereri Deum, nec continuisse in ira sua misericordias suas reperio: nam nostros rebelles, inobedientesq; parentes nequaquàm, vt merebantur, morte multauit, nec vt iustè efficere poterat, redegit in nihilum: Cur autē hoc? Si dicas cum Bernardino Senense, quòd Virginis Beatissimæ causa primis parentibus indulsit, eòsq; propter ipsam ad nihilū non redegit, quia si hoc effecisset, Sacratissima Virgo oriri minimè potuisset: *Indulsit,* ait ipse, *misericors Deus primis parentibus, nec eos annihilauit; quia sic non fuisset orta Beata Virgo, nec Deus carnem vestisset humanam* tom. 4. serm. 5. de Natiu. B. Mariæ cap. 2. consentio quidèm, cùm admodùm pia sit cogitatio: attamen si alia à me, cur primos parentes non annihilauerit, esset assignanda ratio, ad præsens institutum vna hæc esset; immensa s. diuinæ pietatis potentia, quæ in ira misericordiæ non oblita, Deum ne ad punitionis actum deueniat, tenet. Adsit Chrysost. dicens: *Manifesta quidèm est eius lenitas, & vel ex his saltem initijs, quæ humano generi demonstrata sunt, cùm Deus legem dedit primo homini, & legislator ab illo contemptus est, non fulminat illum vultus est, non induxit quam minatus est sententiam: sed finxit*

Moyses Barcepha.

D. Berard. Sen.

Mariæ causa Adam post peccatū minime annihilatus.

Chrysost.

Deus in puniendo fulgura p æthera discurrere facit, ad terram autē deuenire nō finit.

quasi

quasi Indignabundus strepitum. homilia de Adam, Sodomitis, Acab, & pœnitentia. Ecce quomodo inter maiores minas, fulgura quidem per æthera discurrere facit Altissimus, in terram autem cadere nullatenùs finit.

4 Oculos nunc mecum acuas, obsecro; & quonam pactò insuperabilis Deus ab homine teneri sic quiuerit, quòd post populi idololatriam proprio ore ad Moysen diceret: *Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit: dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos.* Exod.32. acuto visu intueamur, & videbimus non facilè percipi posse, sic omnipotentem à Moyse teneri potuisse, quòd nisi ab ipso dimissus, tàm grande scelus punire nequiuerit. Nec dicere oportet Sanctorũ preces Deum quodammodò, ne peccatores feriat, ligare, ac proinde à Moyse perdendi licentiam (si fas est dicere) postulasse; quia eius precibus veluti vinculis quibusdam tenebatur; nàm esto, quòd preces tantam vim habeant. Si Deus vix vt Moysen populi idololatriæ conscium fecerat, dimitti petijt, Moysen tunc pro idololatris, ne diuinum dirimeret sermonẽ, orandi tempus non habuit, nec proindè, vt ex textu habetur, orationem cœperat; quando ergo dimitti poposcit? quonam igitur modo præfata intelligenda sint verba, nullatenùs caperem, nisi Lyranum dicẽtem legissem, quòd sic Deus loquendo non se dimitti, sed teneri potiùs innuebat; & hoc non ob aliud, nisi quia diuinam iustitiam stricto gladio pœnas à reis exigentem videbat, & ideò ne ad punitionis actũ deueniret, teneri postulabat. Audi Lyranum: *Loquitur Deus more humano, cũ filius offendit Patrem, & pater tenens gladium quasi ad iugulandum ipsum, dicit alicui existenti iuxtà se, ne retineas me à percussione; per hæc magis insinuans contrarium, scilicet, quòd vellet teneri.* O verè magnam Dei nostri pietatem! quæ vt diuino resistat furori, homines etiam, aliquo modo in adiutorium assumit. Vndè allatus subdit Lyranus: *Ex hoc accepit Moyses audaciam orandi pro populo ad definẽdam Dei vindictam, dicens: Cur Domine irascitur furor tuus, quiescat ira tua, & esto placabilis.* Pa-

Exod.c.32.

Orationes Sanctorum Deũ tenent, ne peccatores puniat.

Lyranus.

Ab hominibus teneri vult Deus, scelestos ne feriat.

Idem.

tentiùs ac si diceret: Quòd Moyses omnipotentem tenere auderet, ne mireris, quia ipse ad se tenendum illũ incitabat, ne ob sceleris magnitudinẽ contra morem sui, ad verbera venire cogeretur.

5 Dubitari nunc potest. Cur Iacobus, & Ioannes magistri zelo feruẽtes contra Samaritanos inurbanos, & inhospitales, qui eorum Præceptorem recipere renuerant indignati, dixerunt: *Domine, vis dicimus vt ignis descendat de Cælo, & consumat illos?* Luc. 9. cùm potiùs dicere debuissent; dic, vt descendat ignis, & consumet eos, quia si Samaritanorum inhospitalitas magistri fuerat offensio, ad ipsum, non ad eos pœnarum pertinebat exactio; ideircò non ipsi, sed offensus ignem de Cœlo aduocare debebat. Inspexit difficultatẽ Brugensis, illamq; enodauit dicendo: quia magistri naturam pluries fuerant experti discipuli: & etiam quia ipsum nubes prò limitibus iustitiæ dedisse, iuxtà illud Dauidis: *Iustitia tua vsq; ad nubes.* psalm.35. optimè sciebant; nè Samaritani iuxtà ipsius institutum, & vsum prorsùs impuniti remanerent, ignem ipsi non à Cœlo ad nubes, sed à Cœlo ad terram ad scelestorum combustionem aduocare volebant. Optimè citatus Brugensis: *Domine vis, nec tamen dicunt; Domine dic, aut iube; quia eam nouerant Domini mansuetudinem, vt per se id facturus non esset. Offerunt ergo se ministros paratos, vt si potestatem det, & consentiat Iesus, ipsi ignem deuocent.* Hæc ipse. Tu autem nota quæso verba illa; *Quia eam nouerant Domini mansuetudinem, vt per se id facturus non esset;* & solè clarius perspicies, ipsum eleuato brachio, minimè ferire; quod optimè agnoscentes discipuli, ne impuniti remanerent scelesti, ignẽ ipsi ad illorum perniciem è cœlo aduocare volebant.

6 Nec mihi facilè à nunc tacto scripturæ loco discedere libet, quin prius discipulorum petitioni Samaritanos igne cœlesti consumere volentium, quid respondisset pietatis magister, adducam, atq; expendam. *Et conuersus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis.* ibid. hoc equidèm fuisse petitionis responsum ex Euangeli-

Luc.c.9.

Psal.35.

Brugensis.

Dei mansuetudo iniquos puniri non patitur.

Luc.ibid.

fij

ſta habemus:quod quomodo petitioni cohæreat, cū per illud nec annuat, nec renuat, haud facilè intelligerem, niſi Lucam Brugenſem inueniſſem dicentem: Saluatorem verbis nuper allatis,non tàm petitioni, quàm intentioni diſcipulorum reſpondiſſe; quippè qui illos Eliæ zelum æmulari velle videbat,ac proindè,eorum intentioni reſpondens,ipſos increpauit dicendo: *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis?* quod nil aliud erat,niſi dicere: quòd Elias,qui iuſtitiæ ſpiritu ducebatur accerſito cœleſti igne; homines non tantùm terreret, ſed etiam adureret;ſum contentus:ſed vos,qui ſpiritu meo,ſpiritu lenitatis, & pietatis ducimini, quonā pactò cum Elia pari paſſu curretis? ſi ſpiritum meum à minis ad vulnera, & punitiones deſcendere putatis?Fallimini:ideò ſi verè mei diſcipuli eſtis, ſiſtite,furorem compeſcite,& punitiones Eliæ ſeueritatis ſpiritu præditi relinquite, & meo vos ducti, parcite percuſſioni. Brugenſis. *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis, ad quē ſpiritum pertineatis, ad quem ſpiritum vocati à me ſitis; vel cuius ſpiritus eſſe debeatis vos diſcipuli mei; ita vt opponatur Eliæ, cuius exemplum illi imitandum ſibi propoſuerant: quaſi dicat: Neſcitis vos alterius eſſe debere ſpiritus, quàm fuerit Elias; vos alio deberè moueri ſpiritu, quàm Elias motus fuerit: Ille ſpiritu ſeueritatis & iuſtitiæ,vos pietatis.*

Brugenſis.

Apoſtolos alio ſpiritu ab illo Eliæ duci debere aſſerit Chriſtus, & quare

7 Ex dictis difficilis mihi minimè erit difficultatis illius ſolutio: Cur diſcipuli in horto ſatellitum turbam in magiſtrum irruentem videntes, feriendi veniam petierint: *Videntes autem hi, qui circa ipſum erant, quod futurum erat,dixerunt ei: Domine,ſi percutimus in gladio?* Luc.22.quamuis paulò ante ab ipſo tunicas in gladios commutandas eſſe audiſſent: *Qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium.* Luc.ibid.Quia magiſtri conditionem ab omni vſu gladij, & vindictæ alieniſſimam agnoſcebant. Supra allatus Brugenſis: *Si percutiamus in gladio,percutiemus nè? placet nè percutiamus? Vis vt gladio te defendamus?Meminerant abs Ieſu dictum in cœna: Sed nunc qui habet tunicam vēdat,& emat gladium:ſed quia non tàm clara ipſis ea verba videbantur, quàm deſiderarent,præſertim cùm noſſent vitam ſimul & doctrinam Ieſu ab omni vſu gladij ac vindictæ alieniſſimam, rogant quid ſibi faciendum.* Optima ſanè verba;ſed præcipuè illa: *cū noſſent vitā ſimul & doctrinā Ieſu ab omni vſu gladij ac vindictæ alieniſſimam,* noſtrum probant inſtitutum; gladium nempè Dominum euaginare,ſtringere,& eleuare ſolere; percutere autem nequaquam,ex quo diſcipuli nec ipſi id ſine ſpeciali facultate efficere audebant.

Luc.c.22.

Ibidem.

Brugenſ.

Vita Chriſti ab omni vſu gladij aliena.

8 Prætermittēda non eſt ad præſens inſtitutum illa difficultas: Quid per verba illa ad Petrū Malchum percutientem directa: *Sinite vſq; huc.* Luc. 22. intelligere voluerit Saluator? An Petri zelum, & Malchi auriculæ abſciſſionem pietatis approbauit Magiſter? Et certè primo intuitu id verba ſonare videntur:tamen oppoſitum ex Matthæo habemus; cùm Petrum ob percuſſionem reprehenſum à Saluatore,non laudatum reperiamus; vt videre eſt apud ipſum cap. 26. Quid ergo per præfata verba: *Sinite vſque huc,* intelligere voluerit; magna eſt inter Expoſitores altercatio: mihi tamen & ſi Bedæ, & Carthuſiani non diſpliceant opiniones; quorum primus dicit; quòd verba iam dicta,non ad auriculæ abſciſſionem, ſed ad Chriſti comprehenſionem referri debent, vt ſit ſenſus: deponite zelum,proijcite arma,ſinite vt hoſtes vſq; ad me comprehendendum,atq; crucifigendum perueniāt,quod & ego non veto;cùm pro peccatoribus mors mihi ſatis dulcis appareat. Adſint venerabilis Bedæ verba: *Non ità ſentiendum eſt,quaſi placuerit ei vſque huc factum; ſed ampliùs fieri noluerit, cùm in verbis, quæ Matthæus ponit dixiſſe Dominum: Conuerte gladium tuum in locum ſuum,omnes enim, qui gladio acceperint, gladio peribunt; intelligatur potiùs totum factum Domino diſplicuiſſe.Illud enim verum eſt, quòd cùm interrogantes dicerēt: Domine, ſi percutiamus in gladio? tunc reſpondit: Sinite vſque huc, ideſt, non vos moueat, quod futurum eſt;permittēdi ſunt huc vſq; progredi,vt impleātur, quæ de me ſcripta ſunt.* Secūdus verò quòd ad Malchum referri debeant aſſerit,vt idem ſonent, ac; ſinite Malchum vſq; ad me perue-

Luc.c.22.

Matt. c.26.

Beda.

Chriſtus patiendi ardore flagrabat.

nire, vt eum sanando, austeritatem vestram mea temperem pietate: *Sinite vsq; huc*, ait Carthusianus art. 48. *idest, permittite hunc Malchum percussum appropinquare ad me, vt curem eum.* Gorrani tamen magis mihi arridet sententia asserentis præfata verba, non ad percussionem, nec tàm ad Christi comprehensionem, quàm ad percutientium qualitatem referri debere, vt sit sensus: quòd antea in seculo existentes ensibus vteremini, transeat: verùm, quòd nũc apostolatus insigniti honore, meaq; doctrina, & moribus imbuti, ipsis vti velitis, nequaquam permittam; cùm contra mei gymnasij institutum sit percutere. Gorranus: *Sinite vsq; hùc, quasi vellet dicere: vsque modo licuit vobis, idest, vsq; ad statum Apostolatus; sed amodò non licet, ex quo estis mei Apostoli gladio materiali percutere.* Sic discipulos ad sui imitationem manum ad feriendum contractam tenere docebat pietatis Magister: qui quàm multus est ad ignoscendum, tàm deparcus in percutiendo apparere exoptabat.

Carthusian.

Gorranus.

Ecclesiastici gladij vsus interdictus.

9 Facilè mihi modò patet aditus ad dubitationem eam; Cur. s. hominẽ illum à latronibus sauciatum, quem Sacerdos videns, & leuita absq; medicamine vllo pertransierant; solus Samaritanus miseratus fuerit, vulnera illius ligans, plagisque vinum infundens, & oleum: *Samaritanus quidam iter faciens, venit secùs eum: & videns eum, misericordia motus est. Et appropians alligauit vulnera eius, infundens oleum, & vinum.* Lucæ 10. Quia si per sacerdotem & leuitam, lex & Prophetæ intelligebantur; per Samaritanum Christus importabatur, qui solus peccatorum nostrorum vulneribus gratiæ oleum infundere poterat, illaq; curare valebat. Verum quod satis notatu dignum æstimo, est; nulla interposita mora, à Samaritano vulnera fuisse ligata: Si medici fungebatur officio, cur ad vulnerum fossas scrutandum specillis non fuit vsus? cur non plagarum dilatauit angustias, vt faciliùs exeunte pure citiùs leuaretur, atque curaretur saucius; quòd vix visis vulneribus statim alliganda esse duxit: *Alligauit vulnera eius?* Verùm cœlestem hunc medicum vulnera statim ligasse haud miror; quia ea institis ligãdo operire studebat: & si tãti mysterij causam percontaberis, audactèr respondebo: ne illa videret. Vlteriusq; si quæras; Vndè ipsa tàm inuisa haberet? Dico, quòd tàm longinqua ab ipso est pęnarum inflictio, vt etiam si non à se, sed ab alio infligantur, illas quodammodò videre abhorret: idcircò ne videat, fasciis alligando contegit. Chrysostomum rem tetigisse existimo, verbis illis: *Iàm teguntur vulnera, quæ fuerant ante denudata.* Ecce tibi quòd mederi quidèm vulnera studebat Samaritanus; sed magis tegere satagebat: Cur autem hoc? Audi ipsum immediatè ante dicentem: *Samaritanus autem quidam trãsiens, solus dissimulare non potuit.* Et quidèm quonampactò plagas, & vulnera videre poterat ille, qui nil sibi sic contrarium putat, vt pęnarum inflictio?

Luc. c. 10.

Chrisost.

Christus plagas nostras institis operit nè videat

10 Solemnis nunc esset quæstio illa. Cur totiès Deus à Satana sollicitatus vt manum in Iobum extẽderet, sicut videre est apud ipsum Iob cap. 1. vbi habetur: *Extende paululùm manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet.* Et cap. 2. vbi dicitur: *Mitte manum tuam, & tange os eius, & carnem*; ipse tamèn neutiquàm id facere voluerit; sed semper Satanæ, vt per se, quod suadebat, efficeret, concedendum potiùs putauerit: *Ecce vniuersa, quæ habet, in manu tua sunt; tantùm in eum ne extendas manum tuam.* cap. 1. & postea cap. 2. ampliori licentia eum ditando, ait: *Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serua*: nisi iuxtà communem omnium expositorum sentẽtiam, manum extendere in scripturis, idem esse ac plectere, haberemus: ex quo omnis cessat dubitandi ansa; Cur contra Iob quantumuis rogatus nunquàm manũ suam extendere voluerit? Quia cędendi actus quàm longissimi sunt ab ipso, qui nedùm ad iusti probationem, verùm etiam ad iniusti punitionem, eleuatum à iustitia brachium, potiùs ad condonandum retrahit, quàm ad puniendum extendit; vt igitur Satanicum obstrueret os, contra iustum iniustè oblatrans, ipsi, qui ab initio homi-

Iob. c. 1. & c. 2.

Ibidem.

Deus brachiũ ad cõdonandum, atq; donandũ extendit, sed à puniendo retrahit.

micida fuit, vt per se id efficere posset, concessit. Viuat semper Origenis memoria, qui hanc mihi subtilitatem sequentibus verbis suggessit, dum in Dei persona Diabolum hunc alloquitur in modum: *Cur tangam ò Diabole? ad delendum (ait) tange, ad interitum, ad exterminium, ad perditionem. Et quomodo, inquit, perdam, ò inimice omnium bonorum Diabole, ea, quæ creaui? Quomodo exterminē ea, quæ dedi? vel quomodò deleam ea, quæ ego feci? Ecce omnia, quæ habet dedi in manum tuam, quia hoc quæsisti, vt ego manum meam mitterem, ideò ecce ego dedi omnia quæcumq; habet in manum tuam, & filios, & filias, & substantiam, & labores, & diuitias, & possibilitatem. Omnia quæ sunt intra domum eius, vel extra, omnia quæcumq; habet nō defendo, neq; contradico. Omnia quęcunq; habet dedi in manum tuam, quæ iram, atq; gladium continet, quæ prælia, atque bella operatur, quæ perditionem, atque damnationem perficit, quæ doloribus non satiatur, quæ impietatibus inhiat. In hanc manum trado omnia, quæ sunt illius*: hæc ipse lib. 1. in Iob. Ecce tibi Dei, & diaboli manus descripta, ex qua descriptione quàm dissimiles, diuersæq; rationis sint, facilè colligere poteris; nā quàm illa Dei, pietate, & misericordia semper plena, etiam ab ipsa punitionis vmbra contrahitur; tam diaboli hæc, sæua, atque crudelis; cùm sanguine, & cędibus delectetur, semper ad puniendum, ad feriendum, ad delendum, atq; perdendum porrigitur, & extenditur.

Orig.

Manus Dei lenis, Diaboli vero sæua nimis.

Nummulariorum effudit æs, & mensas subuertit. Ioann. 2.

§. II.

Ecclesiasticorum auaritia Deo admodùm inuisa.

1 QVàm magnificata sunt opera tua Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ, & vir insipiens non intelligit: Quarè cū cęteris peccatoribus mitiùs quàm cum teloneariis hisce agatur? Cur contra hos tantùm, verborum asperitati, manus etiam tremenda addēda fuerit? Si quia publicos introducebant abusus, Dei ædes negotiationis domum efficiendo? In quarto templi atrio (quod largè templi nomine vocabatur) illud ipsos fecisse reperio, Dicente Gorrano: *Quatuor erant in templo atria. Primum erat Sacerdotū. Secundum mundanorum virorum. Tertiū mundanarum mulierum. Quartum immūdorum & gentilium, & quodlibet istorum largè appellabatur templum, & in hoc quarto inuenit animalia*: quod non parum culpam minuit, cum vix impropriè templi vocabulo insigniri possę locus ille, cuius ingressus nec ipsis gētilibus adeò Iudæis inuisis prohiberetur. Si qua vsura illic exercebatur? Hæç adeò tenuis erat, vt dicat D. Bonauentura, non pecunias, nec munera, sed parua tantùm munuscula ipsos pro fęnore acceptasse. Sic ipse super verba illa: *Et nummularios sedentes*. Ioan. ibid. *Scilicet, commodantes pecuniam sub cautione: nam probibitum erat dare ad vsurā. Tamen tales parua nummuscula accipiebant, licèt non numeratam pecuniam, palliantes suam vsuram*. Rationabiliter igitur, cur illos tàm molestè ferret admiror, quod etiam Chrysostomū, Bonauenturam, Vgonem Card. Toletum, multosq; alios in stuporem adduxit. Quamobrem horum primus homil. in Ioannem 22. vt rem mirabilem, difficultatem proposuit hanc, dicendo: *Quæsitu dignum est, qua gratia adeò Christus hic indignatus est, & maximè cùm aliàs iniurijs, contumelijsq; affectus, Samaritanus, & Dæmonium habens appellatus, nihil tale fecerit: nunc non cōtentus flagello, verbis etiam in eos ità inuehitur?* & licèt multas huius difficultatis solutiones tàm ipse, quàm reliqui præfati afferant; ad propositum tamē nostrum hoc vnum tantummodò mihi in mētem venit: quòd quia telonearij isti Ecclesiasticorum erant figura, vt ait Origenes tract. 15. in Matt. *Emētes, & vendentes in templo Dei sunt Diaconi, qui non benè tractant Ecclesiarum pecunias, & diuites fiunt de rebus pauperum: ipsi sunt nummularij pecuniarum mensas habentes, quas Christus subuertit;*

Gorranus.

S. Bonau.

Vsura etiam minima Deo summè displicet.

Chrysost.

Orig.

propterea Christum sic indignatum existimo; quoniam quantumuis parua Ecclesiasticorum auaritia magnoperè Deo infensa apparet. Quod, meo iudicio, Vgo asseruit Cardinalis, quando mensarum subuersionis rationem assignans, talitèr inquit: *Mensas quoq; nummulariorum subuertit, propter auaritiam Sacerdotum*, qui quamuis paululum lucri ex hac negotiatione acciperent, multum nihilominùs per hoc Deo inuisi reddebantur; quia si paruus næuus, qui alibi non valdè displiceret, in oculo tamen maximoperè displicet; sic auaritia licèt in omnibus vituperabilis sit, in Ecclesiasticis tamen, qui militantis Ecclesiæ oculi sunt, iuxtà illud Origenis: *Sacerdotes rationabilitèr dici possunt Ecclesiæ oculus; quoniam, & speculatores habentur*, in Matt. cap. 15. tract. 5. super verba illa: *Si oculus tuus scandalizat te*. Et Gregorij: *Oculi quippè sunt, qui in ipsa honoris summi facie positi prouidendi itineris officium susceperunt*. p. 1. Pastoral. cap 1. plusquàm detestabilis, turpisq; apparet. Vndè Ouidius quoq; tametsi ethnicus, à templis attamen auaritiam auferre studens, hoc cecinit modo.

Vgo Card.

Ecclesiasticorum auaritia super omnia Deo inuisa.

Orig.

Gregorius.

Sacerdotes Ecclesiæ oculi.

Ouidius.

Innocui veniant, procul hinc, procul impius esto.
Tantalidæ fratrès absint, & Iasonis vxor,
Et quæ ruricolis semina tosta dedit
Et soror, & Progne, Tereusq; duabus iniquus,
Et quicumq; suas per scelus auget opes.

2. Fastor. Quibus carminibus, & præcipuè vltimo, quàm longè ab eius falsorum Deorum ędibus, vt illis summè inuisi auro inhiantes semouendi essent, ostēdit: quod si ipsum nō latuit, ne vltra demireris, sicut nec ego miror, quòd in telonearios hos plusquā in quempiā aliū inuehatur Saluator; quia cùm Ecclesiasticorum diuitiarū cupidorum gestarent personam, Deo vt summoperè infensi, minis, flagellisque à sacris laribus expellūtur. Hanc Ecclesiasticorum cupidinem Deo admodùm displicere, sequentia satis liquidò indicabunt.

2 Consideratio illa prò præsenti materia mihi primùm occurrit; Quarè mitissimus Iudex, qui non vltrò, sed citrà condignum semper punire decreuit, adeò quandoq; zelo feruebat, vt nedùm peccantes, verùm peccantiū etiam sobolē pro illorum sceleribus plectat, & perdat: Ego *sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem eorum qui oderunt me*. Exod. 20. si dicis, quòd non omnium scelerum adeò seuerus sit vindex, sed aliquod peculiare peculiaritèr puniat; quodnàm sit hoc, inquiro: & licèt tecum Tostato respondere calleam, solā idololatriā Deum ad hanc iracudiā incitare solere. Vndè prædictus Tostatus quæst. 4. Ego *sum Deus tuus fortis, zelotes, visitans, &c. Idest, non solùm puniens patrès pro peccato suo, sed etiam filios pro peccatis suorum patrum: & hoc ad magnum terrorem pertinebat; quoniam erant Hebræi proni ad idololatriam, & nisi magno terrore arcerentur, semper colerent Idola: magnus autem terror erat, quòd non solùm peccantes punirentur pro seipsis, sed etiam filij. Pro peccatis autem patrum filij nunquàm puniuntur æternalitèr; sed anima, quæ peccauerit ipsa punietur*. Chrysostomum tamèn alterius sententiæ fuisse reperi; nam in epist. à 1 Corinth. summum hoc facinus Deo adeò inuisum; vt etiam à filijs exigatur, auaritiam esse sequentibus verbis declarat: *Valdè quidèm est iustum, vt qui scelere, acquisita successit hæreditati, & si ipse nō rapuit; habet tamen quòd raptum est, thesaurizet iram in die iræ: & tu peccatorum, & iræ hæres, & de ijs omninò pęna à te exigetur*. hæc ipse: Iuxtà cuius sententiam, magnes diuinæ vltionis auaritia censenda est, nam quamdiù malè acquisita durat substantia; tandiù diuina extenditur ira; & propterea in tertiam, & quartam generationem parentum facinora se vindicare fatetur; quia scelere, acquisitæ opes vlterius conseruari nequaquàm solent: cui Chrysostomi sententiæ tamquam euidētissimæ maiori minorem addo: quòd si Ecclesiastici à mundanis, sicut stellæ à puluere in perfectione distare debent, vt benè admonuit Rupertus lib. 5. in Genes. cap. 18. vbi subtilitèr aduertit, Abrahæ semen ideò quandoq; pulueri comparatum esse. *Faciā semen tuum sicut puluerem terræ*. Genes.

Exod. c. 20.

Tostatus.

Scelus nullū adeò vt idololatria punitum.

Chrysost.

Magnes diuinæ vltionis, opes scelere acquisitæ.

15.

Geneſ. c. 13

Ibid. c. 15.

13 Quandoq; ſtellis: *Suſpice cælum, & numera ſtellas, ſi potes, & dixit: Sic erit ſemẽ tuum.* cap. 15. Qua per puluerem mundani, per ſtellas verò Eccleſiaſtici demonſtrabantur, vt tàm diſpari figura, quàm illos iſti virtute antecellere deberent, oſtẽderet. Hæc Ruperti ſunt verba: *Nec verò pro ſola multitudine, vel numeroſitate, ſed & pro differenti claritate dixit, ſic erit ſemen tuum. Nam ſicut non ſolùm alia claritas ſolis, & alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum, ſed etiam ſtella à ſtella differt in claritate: ſic non ſolùm alia gloria Dei, & alia gloria Sanctorum Abrahæ filiorum, ſed etiam ipſi differentem ab inuicem diuerſis pro meritis ſuis gloriam habebunt.* Ergo infenſior nimis Deo erit Eccleſiaſticorum, quàm mundanorum cupiditas: conſequentia, licèt de ſe clara ſit, cùm ſordes, quæ in cœno non apparent, in ſpeculo quantumuis paruæ ſatis claræ videantur; Deus tamèn per Ezechielem illam confirmare non deſijt, cùm ait: *Ecce comploſi manus meas ſuper auaritiam tuam, quam feciſti* cap. 22. *Loquitur ad Ieruſalem, ideſt, Eccleſiam,* ait Vgo Card. ergo ſatis probata, & confirmata remanebit cõcluſio, quòd nihil ſic Deo, vt Eccleſiaſticorum diſpliceat auaritia; nam ſi manum ad manum collidere maximi doloris indicium eſt; dùm pro hac tantùm manus complodit, hanc ei maximè diſplicere nulli dubium erit.

Rup. Abb.

Pulueri cõparãtur mũdani, ſtellis eccleſiaſtici, & quare?

Ezech. c. 22

Nihil ſic Deo diſplicet, vt eccleſiaſticorum auaritia.

Vgo. Card.

3 Silendum prò præſenti argumento minimè exiſtimo. Cur Deus in ore, & non in corde Balaam Iſraelitico populo maledicere cupientis ſua verba immiſſurum dixit; nam vbi noſtra vulgata legit: *Si vocare te venerunt homines iſti, ſurge, & vade cum eis: ità dumtaxàt, vt quod tibi præcepero, facias.* Num. 22 Septuaginta vertunt: *Verbum quodcumq; poſuero in ore tuo, hoc loqueris.* Si ſemper iuſto per os Salomonis dicere conſueuit: *Suſcipiat verba mea cor tuum.* cap. 4. Cur oppoſitum nunc cum Balaam exequitur, non in corde, ſed in ore eius verba ponens? an fortè, quia in cor illud, in quo auaritia locum iã habere cœperat, Dei ſermo ingredi dedignabatur? Ità prorsùs ait Rabanus ſequentibus verbis: *Si non indignus fuiſſet, verbum ſuum Dominus non in ore eius, ſed in corde poſuiſſet: ſed quia in corde eius deſiderium mercedis erat, & pecuniæ cupiditas, verbum Domini non in corde, ſed in ore ponitur.* Quæ conuentio lucis ad tenebras; Chriſti ad Belial? Quæ pars (vt clarius loquar) Dei cum auri cupidine? Si illi Eccleſiaſticorum præcisè auaritia ſemper fuit vehemẽtèr inuiſa; quonampactò in Balaami cor à diuitiarum concupiſcentia poſſeſſum Dei verbum immitti poterat? Optimè ergo dicitur, quòd nõ in corde, ſed in ore ponitur; quia ne auaritiã ſecum pateretur, cor quantùm poterat fugiebat

Num. c. 22.

Septuag.

Sapient. c 4

Rabanus.

Cor auari dedignatur Deus poſſidere, ne quid cũ auari is cõmune habere videatur.

4 Tali odio vitiorum ſibi dicatorum auaritiam proſequitur Deus, vt omnibus diſſimulatis ſceleribus, hos dũtaxàt per antonomaſiam ſceleſtos, & impios appellet. Quam meam ſententiam, ipſemet Deus confirmare nõ dedignatur, dùm per Iſaiã ità fatetur: *Miſereamur impio, & non diſcet iuſtitiã: in terra Sanctorum iniqua geſſit.* cap. 26. quia vbi nonnulli per impium hoc in loco Diabolum intelligunt, dicente Hieronymo: *Quidam impium, hoc eſt, Diabolum intelligi volunt, de quo in 9. pſalm. ſubditur. Increpaſti gentes, & perijt impius, nomen eorum deleſti in æternum, & in ſeculum ſeculi.* Alij malum religioſum, ſiuè Eccleſiaſticum ſub impij nomine ſignificari autumant, idq; ex verbis illis, *In terra Sanctorum iniqua geſſit*, ſatis rationabilitèr colligunt. Vndè Hector Pinctus: *Exaggerat ſcelus impij, dicens eſſe inter viros ſanctos admiſſum. Vbi hac ratione vides deteſtabilius eſſe delictũ religioſi in Monaſterio, quàm laici in mundo;* iuxtà quam opinionem admiſſa, per impij vocabulũ malum importari Religioſum: vnum tantummodò eſſet probandum; quòd cupiditas, ſcilicèt, ſit iſtius impij impietas, per quam abſolutè impius appellatur: & hoc licèt ex ipſiuſmet ſceleris nomenclatura appareat, nãm impietas idem eſt ac crudelitas & feritas, nihilq; ſic ſæuum, atque crudelem hominem reddit, ac auaritia. Vndè S. Valerianus homil. 20. eius feritatem his verbis perſtrinxit. *Radix omnium malorum eſt cupiditas. Et verè ſi reſpiciamus ad ſingula, quibus ab initio vitam ſuam habendi ſtudio conditio humana*

Iſaias. c. 26

D. Hieron.

Hect. Pinct.

Religioſi delictum deteſtabilius, q̃ laici.

S. Valerian.

Auaritia admodum crudelis.

con-

constituit, nihil est malorum, quod non cupiditas, aut concipiat, aut parturiat, aut pascat, aut nutriat. Ex hoc .n. fomite videmus pullulare odiorũ causas, hinc euenire criminũ pugnas, hinc fraternas acies instrui, hinc amicitiarum federa dissipari: nihilominùs per Ieremiam declarauit Altissimus, cùm non de alio, nisi de Ecclesiasticorum auaritia conquestus describitur. *Egressa est à prophetis Ierusalem pollutio super omnem terram.* cap. 23. Quas Dei querelas explicans Vgo Card. super cap. Luc. 19. per pollutionem, auaritiam intelligit, dum dicit; *Ista auaritia sacerdotum quotidiè crescit, vndè tota Ecclesia destruitur, & polluitur; Ierem. 23. A Prophetis Ierusalem, &c.* Itaque, si verum est, vt verissimum puto; per impium in terra Sanctorum iniqua agentem, virum Deo dicatum; & per impietatẽ auaritiam importari; Ecclesiasticum auarum impium per antonomasiam appellari, satis congruum erit.

Ierem. c. 23

Vgo Card.

Ecclesiasticus auarus inhiãs impius per antonomasiam censendus.

5 Patet nunc mihi aditus ad difficultatem illam. Cur in domo Pharisæi de vnguenti effusione murmurantibus cunctis: *Erant quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Vt quid perditio ista vnguenti facta est?* Marc. 14. solùm Iudam carpserit Saluator? nàm vbi nostra vulgata habet, *Sinite illam*, Ioann. 12. aliqui textus, & præcipuè Græcus (vt benè annotat Toletus) in singulari loquitur, *Sine*, pro sinite ponens; Quia reliquorũ discipulorum murmuratio ex quadã animi simplicitate procedebat: Iudæ verò quoniam ex auaritia, quæ apud Deum absolutè impietas existimatur, ortum habebat, ideò relictis illis, solus hic corripitur, & arguitur. Victor Antiochenus super præfatum Marci locum; *Solùm Iudam tamquàm auarum perstringit, veriùs quàm reliquos discipulos. Norat .n. hos ex quadam animi simplicitate magis, quàm ex malitia mulieris factum improbasse.* Manifestiùs ac si diceret; quòd in Iudam solummodò inuehatur Saluator, ne miremini, quia solus Iudas nummorum cupiditate tenebatur; & contra hanc tantùm, impietatem per antonomasiam nuncupatam, singulare Christus assumit certamen.

Marc. c. 14.

Ioan. c. 12.

Toletus.

Vict. Ant.

Singulare Deus cõtra auaritiã assumit certamen.

6 Indignè à Iuda, de quo sermonem cœpimus, me discedere existimarem, nisi priùs; Quisnam esset proprius ille Iudæ locus, de quo Petrus Act. 1. ait: *Præuaricatus est Iudas, vt abiret in locũ suum*, subtilitèr inquirerem; nec si malam crucem iuxtà Eucumenij sententiam, dicentis: *In locum suum, hoc est, ad laqueum, quo se furto dignum reddidit.* locum illum fuisse asseres, à proposita difficultate absque vlteriori inquisitione discedam: Cur laqueo potiùs, quã alio mortis genere fur iste interire debebat? Si sui ipsius seuerus carnifex ipsemet esse volebat, cur mucrone non se iugulauit? Cur præcipitio non se collisit? Cur flammis non se donauit, quòd laqueo in aere tãquàm proprio in loco vitam se concludere debere existimauit? Bernardum ser. 8. in psal. 90. dixisse reperi, *In locum suum abijsse testatus est, quòd in aere crepuit medius aereum collega potestatum. Vt hunc proditorem nec Cœlum reciperet, nec terra sustineret.* Itaque quia Cœlo, Terræque erat inuisus, in aere locum suum habere debebat? prorsùs ità. At cur tàm vtrique infensus, quòd neutrò locum sibi vendicare meruit? Nùm ob infandam Saluatoris proditionem? & ob hanc quidèm: verùm ob auaritiam à terra etiam, non minùs, quàm à Cœlo reiectum fuisse asserit August. *Quia hactenùs occupauerat alienũ, ex proprijs demeritis locum suum effecit.* Sanè quàm Deo & creaturis Ecclesiasticorum displiceat auaritia, perspicis, dùm insensibilia ipsa Iudam secum habere renuerunt.

Act. Apost. c. 1.

Eucumen.

Bernardus.

Iudas cœlo, terræque inuisus.

Augustinus.

Ob auaritiã nec cœlũ eũ recipere, nec terra substinere valuit.

7 Stupet Cæsarius Nazianzeni frater dial. 4. Cur Petrus, qui Deum erga se tàm pium senserat, mitemque expertus fuerat, in Ananiam, Saphiramque sic ipse sæuiret, quòd ambos in vna hora verbi gladio transuerberauit, ac occidit? Si illorum lapsus respectu negationis ipsius ferè nullus erat, cur misericordiæ oblitus, rigore tãtũ, & iustitia vti voluit? Verùm in Ananiam, & Saphiram Petrum desæuisse ego nequaquam miror, quia istorum scelus auaritiam fuisse reperio; & hæc si insensibilibus ipsis (si fas est dicere) displicet, quonampactò Petro, qui cũcta se reliquisse dicere consueuerat,

om-

omnisque terrenarum opum cupiditatis expers erat, vt benè annotat Balduinus à Tilmãno in suis allegorijs citatus super verba illa: *Argentum, & aurum non est mihi*, dùm dicit: *Digna vox principatu principis Apostolorum, Quid Petro, & auro? Nonnè Petrus dixit. Nos reliquimus omnia, quid ergo erit nobis?* poterat non displicere? Benè dicit Chrysost. hom. 12. super citatum act. locum. *Facinus veniam non habet, excusatione caret.* Si aliud fuisset peccatum, veniã nequaquam adeò indignum fuisset; verùm quia auaritia erat, à Petro, vt rem sibi summè displicentem, sinè magno supplicio ferre nequaquã potuit. Quo fortè exemplo Sancti illi Aegyptiarum solitudinum incolæ, vt ait Hieronymus epist. 22. ad Eustoch. centum solidos cuiusdam Monachi defuncti repetientes, conuocato Patrũ concilio, communi consensu, diuino sic suggerente spiritu, decreuerunt infodiendam cum Monacho esse pecuniam, dicentes: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Et dicit Hieronymus, *Nemo putet hoc crudeliter factum*; quia à Petro fortè auaritiã odio habẽdi exẽplum acceperant. Et subdit: *Tantus cũctis per totam Aegyptum terror inuasit, vt vnum solidum dimisisse, sit criminis.*

Balduinus.

Chrysost.

Cur in Ananiam & Saphirã adeò seuerus.

Hieronym.

8 Fidem an mihi sis præstiturus, ignoro, si audies: Adeò Deum virorũ sibi dicatorum auaritiã odio habere, vt malit ingentia operari miracula, quàm minimam in illis cupiditatem admittere: Ad cuius dicti probationẽ locum illum aduoco; *Nihil tuleritis in via, neq; virgam, neq; peram, neque panẽ, neq; pecuniã, neq; duas tunicas habeatis*, Luc. 9. Et, an discipulis sic omnis secularis subsidij expertibus aliquid in via defuerit, non semel scrutatus sum: & tãdèm necessariorum saltem nil prorsùs eis defuisse ex ipsorummet ore cõperi, nàm à Saluatore interrogati: *Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?* Luc. 22. responderunt, vt idem subdit Euangelista, *Nihil*: Quo autem pactò necessaria ipsis ministrata fuerint, explicat Glossa in sensu morali, dùm miraculosè eis à Deo prouisum fuisse asserit; *Quando missi fuerunt Apostoli ad prædicandum sine prouisione aliqua necessariorum, fuit diuinitùs eis lautè promissum, quia nihil eis defuit, vt dicitur in textu.* At si miracula sine necessitate Deus operari non consueuit, cur hoc miraculosè potiùs, quàm naturalitèr efficere voluit? Si secum cibos saltem asportantes absquè miraculo egestati consulere potuissent, cur vetuit? Cur omni prorsùs subsidio carentes ad prædicandum mittere voluit? Ignorarem sanè quid difficultati esset respõdẽdum, nisi Toletus mihi occurrisset, qui super 9. Luc. dicit: Quòd Deus ne minimam terrenorũ curam in Apostolis videret, miracula potiùs operari voluit, quàm illam in Apostolis admittere. Verba autem eius sunt: *Omnẽ temporalis victus solicitudinem eos deponere volens Christus, prohibuit, ne peram portarent in via, ne panes asseruarent, cogitãtes de futuro via tempore; sed totam suæ viæ curam diuinæ prouidentiæ relinquerent, quæ illis necessaria quando, & quomodo oportuerit ministrari faciet.* Ecce quomodo miracula operari maluit, quàm etiam necessariorum, paruam in Apostolis curam admittere, diuinitùs potiùs eorum egestati consulendo, quàm aliquod secum asportari sinendo.

Luc. c. 9.

Luc. c. 22.

Glossa.

Non desunt miracula, vbi voluntaria adest paupertas.

Toletus.

Miracula Deus operari maluit, quã minimã in suis temporaliũ curam admittere.

9 Quod si tibi insufficiens apparet argumentum: Quo tempore ad Eliam Corui cibos allaturi venirẽt, in mẽtẽ redige; & nisi malè aduertes, bis in die, mane videlicet, & vesperi hoc effecisse reperies. *Corui quoq; deferebant ei panem & carnes mane, similitèr panem & carnes vesperi.* 3. Reg. 17. qua in re quidquid sit; an veri corui essent, quod non sine ratione probabilius existimat Tostatus quæst. 15. An Angeli in Coruorũ figura: si cibi isti, vt verisimile idem putat Tostatus quæst. 15. vel à Deo creabantur, vel ab ipso miraculosè fiebant: Cur non semel in die, mane scilicet pro vesperi etiam cibos Deus mittebat? si ad miraculorum multiplicitatem vitãdam, escas absq; potu mittebat, vt quæst. 17. idem obseruauit, qui dixit: *Poterant Corui portare panem, & carnem in rostris, & tamẽn non poterant portare vasa vinaria*, cur bis in die miracula operari volebat? Pro cuius difficultatis solutione ad 16. Exod. te mitto, ibique

3. Reg. c. 17

Corui ad Eliam missi, veros coruos fuisse nõ Angelos probabilius putatur.

Tostat. q. 17

duo

duo ad rem nostram notatu dignissima te repertutũ minimè ignoro. Primum, quòd populo deserti vias terẽti miraculosè quidem quotidiè, vt matutinum imbrem manna Deus descendere faciebat, verùm ne quid ex ea in crastinum reseruaretur expressè prohibuit. *Nullus relinquat ex eo in mane.* Secundum est, quòd non hora prandij, sed oriente die celitus missi cibi fieri debebat collectio. *Colligebant autem mane singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum.* Primum Dei fuisse præceptum malẽtis per singulos dies miracula operari, quàm nimiam conseruandarum escarum curam in populo admittere asserunt omnes, & inter ceteros Carthusianus ar. 32. *Voluit autem Dominus vt sine mundana solicitudine colligerent, vtpotè, tantum, quantum putabant sibi sufficere; ideò non licuit seruare in crastinum, vt de Dei prouidentia essent securi.* Et Tostatus quæst. 10. *Vt ergo tota cura eorum in Deo esset, qualibet die prò illa die solùm colligebant, vt ad aliam diem Dei largitatem certissimè expectarent.* Secundum verò iad meliorem ciborum apparatum ab Hebræis ipsis fuisse adinuentum asserit mòx allatus Tostatus quæst. 11. *Quia & si Celitùs manna daretur, contusam tamen & coctam magis sapidam reddebant, & hoc sine tempore fieri minimè poterat. In mane colligebatur, quia oportebat ad meliorem apparatum, vt confringeretur in olla, & sic fierent ex eo tortulæ: ad hanc autem apparationem indigebant aliquanto spatio: ideò expediebat mane colligere, vt cibi parari possent ad congruam horam comedendi.* Itaq; vix pro ciborum apparatu cura aliqua concedebatur; pro escis autem in crastinum asseruandis nulla prorsùs admittebatur. Audi nũc sublime mysterium, cur Eliæ mane, & vesperi, immò hora prandij, atq; cęnæ panem, & carnes etiam ad comedendum paratæ afferebantur: quia Eliæ vt perfectiori, quod populo crassiori cõcedebatur, negari debebat; nam cura illa, quę populo pro condiendis, asseruandisque pro vesperi escis admittebatur, in Propheta sanctissimo satis indecora apparuisset, ad quas tollendas solicitudines, hora prandij, & cęnæ etiam parati afferebantur cibi.

Exod. c. 16.

Carthusian.

Conseruandarum escarum excludendi causa solicitudinem, mãna in crastinũ seruari vetitum erat.

Tostatus.

Idem.

Panes, & carnes cur non mane pro vesperi etiam, quòd potiùs bis in die Eliæ mittebãtur.

Viuat Carthusiani memoria, qui hãc mihi subtilitatem suggessit. *Corui quoque deferebant ei panem, & carnes Mane, hoc est, horâ prandij: similiter panem, & carnes vesperi, id est, horâ cœnæ, & erãt carnes assatæ ad edendum paratæ; Angelus autem coruis attulit illa.* Audis quarè bis in die corui Eliæ ministratum mitterentur; quia plùs Deo parandarum, atq; conseruandarum pro vesperi escarum cura in Propheta, quàm miraculorum multiplicatio displicebat.

Carthusian.

Comestionis tempore escę paratę El. ę mittebatur, ne cura aliqua teneretur.

10 Silendum pro conclusione haud quaquam existimo, nullum scelus, nullumq; peccatorem per brutorum os Deum redarguisse, nisi Balaamum: *Aperuitque Dominus os asinæ, & locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me? ecce iàm tertiò?* &c. Numer. 22. Quem mirificum euentum Petrus mente reuoluens, ob prophetæ insipientiam accidisse asserit. *Correptionem habuit suæ vesaniæ: subiugale mutum animal hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam.* epist. 2. cap. 2. Quæ autem fuerit insipientia illa, quæ nedùm ab Angelo, verùm ab asina etiam (quod nunquam alias factum legimus) corripi debebat; cupiditatem fuisse, clarè ex textu habetur: & talis quidem cupiditas, quòd nec tãti monstri iniquitatem cor auaritia possessum aduertere fecit, quam rem supra modum stupens Glossa, ait: *Tanta cupiditate plenus ferebatur, vt nec tanti monstri miraculo terreretur, & responderet quasi ad hominem loquens; cùm Deus nõ asinæ animam in naturam rationalem vertisset, sed quod illi placuerat ex illa sonare fecisset.* Itaq; cupiditas fuit insipientia illa, quæ etiã ab asina corripi debebat, prorsùs itã; nec mirum; quia sic Deo viri sibi dicati auaritia displicebat, vt nouo, & prorsùs insueto modo illã redarguere voluerit. Carthusianus art. 2. super citatũ Petri locum. *Asina quippè virtute diuina insipientiam ipsius Balaam (qui fuit propheta aliqua ex diuina reuelatione pronunciando) redarguit, & eum à cœpto itinere quantum in se erat, compescuit, dicens: Cur percutis me? ecce iàm tertiò?* In posterùm summè Deo ecclesiasticorum auaritiam displicere quis negare poterit, si ad illam redarguen-

Num. c. 22.

Petr. ep. 2. c. 2.

Glossa.

Asinis stolidiores auari.

Carthusian.

Ad sibi dicatorum compescẽdã auaritiam, etiam iumẽtorum ora Deus aperire consueuit.

dam

dam etiam brutorum ora aperire nô dedignatur? Sed heu quot asinorum ora nostra hac tẽpestate aperiri oporteret, si Deus omnes Balaami socios corripere vellet! nàm omnes à maximo vsq; ad minimum, à propheta vsq; ad sacerdotem auaritiæ studere perspicio. Et quod, vt satis detestabilius, vix sine lacrymis dicere valeo: quot (bone Deus) non paupertatis amore, sed vt ortus sui paupertatem fugiant, religiones virtutum gymnasia ingrediuntur; ibiq; diuites esse cupiunt, vbi ab omnibus floccipendi diuitiæ debent. Vndè Hieronymus in epist. ad Heliodorum: *Sunt diuerci monachi, quàm fuerant seculares, possident opes sub Christo paupere, quas sub locuplete Diabolo non habuerant; & sustinet eos Ecclesia diuites, quos tenuit mundus ante mendicos.* Isti, isti in tugurijs attegisq; nati, non angustias tantùm fastidientes domos, sed superba etiam multotiès dedignantes Palatia, destruendi, ædificãdique finem ignorant, vt benè sub sui figura de talibus ad Nepotianũ scripsit Hieronymus: *Natus in paupere domo, & tugurio rusticano, qui vix millio, & pane cribrato rugientem satiare ventrem poteram, nunc similam cum melle fastidio.* De his tanquàm de nouis Domini sui crucifixoribus conqueritur Bernardus in Canticis, cùm ait: *Quod sine miserabili gemitu non est, Christi opprobria, sputa, flagella, clauos, lanceam, Crucem, & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquisitione turpis quæstus, & pretium vniuersitatis suis marsupijs includere festinant; hoc sanè à Iuda differentes, quòd ille horum omne emolumentum denariorũ numero compensauit, isti voraciori ingluuie lucrorum infinitas exigunt pecunias.* Si vsque modò nullus fuit, ô vir Deo dicate, thesaurorum tuorum finis: si semper vlteriùs progressa est cupiditas: sistat nunc, & hic vbi te Iuda peiorem intelligis, tumentes fluctus suos auaritia tua confringat. Capitis tui tonsura temporalium omnium abdicationem edoceat. Decaluare igitur, & tondere, vt ait Micheas, si verus religiosus vocari exoptas, vt te in allegorijs Tilmanni Stephanus Cantuariensis Episcopus edocuit, cùm ait: *Decaluare, & tondere, hoc est, O tu claustralis, decaluare, idest, omnia temporalia pro Christo relinque, vt sis filius Choræ, idest, Christi in caluaria crucifixi, qui nihil proprium habuit in terris, vnde: Vulpes foueas habent, &c. Dilata caluitium, sicut faciunt boni Claustrales, qui omnia pro Christo relinquunt, quod & ostendit tõsura capitis, quæ maior est in illis, quàm in Clericis, &c.*

Hieronym.

Qui in rustici tugurijs vix angulum habere solebãt in seculo, etiã superba palatia in religione dedignari non erubescunt.

Idem.

Bernardus.

Nimia Religiosorũ possidendi cupiditas carpitur.

Steph. Cantuarien. Episcopus.

Quid religiosorũ tõsura edoceat, ostenditur.

His qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. Ioann. 2.

§. III.

Magnes amoris, Amor.

1 Variè antehac distrahebar: Cur Christus, qui contra cętera animalia seuerus nimis extiterat, asperis flagellis illa de templo eijciẽdo, erga columbas postea sic piè se gesserit, ac si omnis asperitatis immemor, pietatisq; tantummodo memor, de templo quidèm auferendas præcepit, sed leniter quod precepit asseruit, illis tantùm verbis vsus: *Auferte ista hinc.* Si nedùm iumenta, verùm homines etiam ipsius manum, atq; flagella fuisse expertos non defuit sententia, cur Columbæ tantùm omnis rigoris redduntur immunes? An quia præ cęteris animantibus hæ solùm felle carentes, & pietatis, amorisque cùm sint vmbræ, vt ait Vgo Cardinalis super citatũ Ioannis locum, *Auferte ista &c. Columba non habet amaritudinem in hepate, mãsuetudinemq; significat,* pietatem, amoremq; merebantur? Prorsùs ità: nam nusquam sic ad se ferrum magnes attraxit, vt erga se amorem cõciliat amor. Cuius rei minimè ignarus Simocatta epist. 57. ad quendam, qui se non amari conquerebatur, dicere consueuerat: *Si non amas, cur lacry-*

Ioan. c. 2.

Vgo Card.

Colũba felle carens pietatis figura.

Simocatta.

ci ymaris, & ingemiscis, si tibimetipsi spõtaneam tempestatem accersis? Falleris, ac si diceret, falleris certè, si non amando amari posse existimas, dùm nil amorem erga se nisi amor attrahere valet. Quod optimè noscens Ioannes Sarisberiensis, amoris tradidit institutum, cùm in Prolog. Policrat. cecinit.

Ioan. Sarisberiens. *Nemo sciens illum lædit, quem credit amicum.*

Regula fida nimis; quisquis amandus, amet.

Amoris magnes, amor. Nàm vt benè ait Ambrosius, & si quis de nõ amando excusare fortè se possit, de non reamando excusationem habere nullatenus potest. Vndè ipse: *Non amare fortassè licet, non reamare omninò non licet*; quia vt optimè adnotauit Augustinus libro de Catech. rudib. cap. 4. satis inurbanus illius censendus est animus, qui amoris vices rependere negligit. *Nulla est maior prouocatio ad amandum, quàm præuenire amando: nimis. n. durus est animus, qui si vltrò dilectionem non vult impendere, etiam nolit rependere.* Quam fortè inurbanitatis notam, vt nos fugere doceret Saluator eum Columbis tantùm, quia amoris symbolum, piè, humaniterque se gessit: Pro quo argumento plura subnectam.

Ambrosius

Augustinus

Prouocatio maxima ad amandũ, præuenire amãdo.

2 Antè alia diuini illius amoris excessus à Deo Patre in filij incarnatione ostensus, & à Ioanne descriptus, *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*: cap. 3. se mihi offert. & quod in modò dicta diuini amoris descriptione notatu dignũ existimo, non est illud, *Sic*, excessum, & vehementiam significãs; quod Chrysostomum maximam in admirationem adduxit, qui ait: *Illud (sic) immensam amoris significat vehementiam.* homil. 26. in cap. 3. Ioann. nec quòd filium non alienum, sed suum, sibi coæternum, consubstantialem, atq; æqualem, non ex multis assumptum, sed vnicum, ac solùm pro vilissimi mancipij redemptione tradere voluerit; quod supra modum præfatũ fecit stupere Chrysostomum, qui hunc ait in modum: *Vt filium suum vnigenitum daret. Nõ seruum, non Angelum, non Archangelum, nemo vnquàm pro filio tantam pro se tu-*

Ioan. cap. 3.

Chrysost.

Idem.

lit charitatem, quantam pro seruis, & ingratis seruis Deus, sed quòd summo hoc diuini amoris descripto excessu nil de retributione pro tanta donatione dicat, nihilq; concludat, etiam Cœli obstupescere, & portæ eius desolari deberent vehementer: nam ex tali tantoq; diuini amoris excessu nullam consequentiã inferre, diminutus, plus, quàm ratio exigebat, videtur sermo. Verùm si Paulum consulere volucrimus ipse nos ab omni abstrahere poterit difficultate; nam Ephesios ad diuinum amorem vrgere volens, hunc ait in modum: *Estote ergò imitatores Dei, sicut filij charissimi: & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos.* cap. 5. Quibus verbis non ad æqualitatem, sed ad proportionem nos Deũ amare debere satis apertè indicat, vt sit sensus: modis omnibus, quibus nos à Deo amatos fuisse agnoscimus, iisdẽ prorsùs pro modulo nostro amore ipsũ prosequi debemus, cùm amori nil nisi amor rependi debeatur. Vndè Bernardus: *Talis vniformitas maritat animam Deo: cùm cui similis est per naturam, similem se nihilominùs ipsi exhibet per voluntatem, diligens sicut dilecta est.* Ecce tibi cur absq; conclusione aliqua suum dirimat sermonem Ioannes, quia in amoris gymnasio iuxtà diligẽtis normã dilectionis debent sequi exẽpla. Et tandẽ vnico vt cõcludã verbo, ecce vbi aduerbium illud, *Sic*, à Ioanne ante prolatum, *Sic Deus dilexit mundum*, referri debeat, nempè, ad illud, sicut, non multò post à Paulo relatum: *Sicut & Christus dilexit nos*; vt versã vice, ordineque præpostero legi (meo iudicio) debeat, Sicut Christus dilexit nos, sic nos pro modulo nostro ipsum diligere debemus. Adamussim meum confirmauit cogitatum Petrus Chrysologus de mysterio resurrectionis Christi in allegorijs, & tropologijs Tilmanni, cùm ait: *In cãtum nos amat, sicut ipse qui est sapientia Patris ait; Deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Nobis est, fuit ante mortem, & in morte, & post mortem nobiscum est, & nunc, & vsq; ad consummationem sæculi, donec simus nos cum illo, qui semper cum Domino erimus. Ecce quantum amat Iesus. Neque mors, neq; vita potest eum separare à nobis*

Ephes. c. 5.

Bernardus.

Maritat animã Deo vniformitas voluntatis cum illo.

Ioan. cap. 3.

Chrysolog.

Modis omnibus quibus à Deo diligimur, ipsum diligere debemus.

bis in charitate, qua nos dilexit. Propterea neq; mors, neq; vita debet nos separare à charitate ipsius. & vt cętera taceam: si non sumus ingrati, & maligni hoc sufficere debet, quòd ipse nos diligit. Optima equidèm verba, & non ad insipiētiam dicta; nam ipsis, & Deum sicut nos ipse dilexit, sic esse diligendum ostenditur; & cur diuini amoris erga nos declarato excessu nil ad nostram subiungatur eruditionem, explanatur; nā ad nostrum erga diligentem excitandum amorem cohortationes, & verba necessaria nullatenùs sunt; sed, *Si non sumus ingrati, & maligni hoc sufficere debet, quòd ipse nos diligit.*

3 Argutiùs veritatem hanc, amori amorem rependi debere, ostendit Ioannes, cùm Deum propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, à nobis summoperè esse diligendum verbis illis, *Nos ergò diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.* 1. c.14. asseruit; nam seclusa summa Dei bonitate ob quam absolutè ab omnibus coli, diligiq; debet, aliam addidit rationem: amorem, nempè, quo nos immeritos prosequi non est dedignatus. *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos,* ac si diceret: omnibus alijs semotis rationibus, quis Deum non amabit, si ab ipso amatum se sentit? si amori amor rependendus est, diligentem non diligere nullatenùs licet. Chrysologus loco præfato: *Nihil .n. magis debetur amanti, quàm vicissitudo amoris. Et qui amat, vult amari. Et hoc iustissimè quidèm. At qui amari vult, & amare non vult, mirum si vel iudicio suo absoluitur ne iniquus sit. Vero autem iudicio qui amantem non amat, & ipse indignus est amari.* Hæc ipse. Nos autē quia particulam tetigimus illā; *Ergo: ergo diligamus Deum,* vt illationē importaret, propterea appositam fuisse dicamus, vt sit sensus: sicuti ex veris, notisq; præmissis ex se deducitur consequentia, sic consequens est, vt posito Dei amore, nostra erga eum sequatur dilectionis vicissitudo. Vndè Augustinus lib. de gratia Christi c.26. *Dilectio Dei dedit nobis, vt diligeremus eum.* Et hæc meo videre est ratio; cur totiès in sacris paginis diuini amoris erga nos declarantur excessus, vt amanti amoris vicissitudo redderetur. Vndè Bernardus: *Cùm amat Deus, non aliud vult, quàm amari, qui ad hoc tantū amat, vt ametur.*

1. Ioa. c.14.

Chrysolog. apud Tilmannum.

Nil magis amanti debetur, quā amoris vicissitudo.

Augu\[st\].

Bernardus.

4 Difficilè nunc mihi minimè apparet: cur Paulus suam erga Deum describere volēs dilectionem per particulam, ergo, sit exorsus dicendo: *Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? &c. Sed in his omnibus superamus*, ad Rom. cap.8. Quia si illud, *ergo*, semper aliud supponere est necesse, aliud ipse cùm sic fari cępit, supponebat: si quid sit illud inquires, diuinum erga se amorem tunc contemplatum fuisse respondebo, & ex illo veluti ex verissimo, notissimoq; antecedenti, necessarium (vt ità dicam) deducebat consequens, quòd & ipse ardentissimè Deum diligere debebat. Meum non est hoc, quod dico, sed Theophylacti aientis: *Cùm demonstrasset infallibilem dilectionem Patris, & Filij, & Spiritus sācti erga nos, veluti iàm diuino numine afflatus exclamat: Quis ergo nos separabit à Charitate Christi?* quibus ex verbis facillimè, cur per particulam, ergo, suum erga Deum amorē sit explanare exorsus Paulus, apparet; quia dùm se summè amari agnoscebat, summoperè amare se debere non ignorabat. Vndè Cornelius à Lap. super citatum Pauli locum in persona eiusdem hunc loquitur in modum: *Cùm Christum in Cruce intueor, & lego purpuratos toto corpore amoris mei characteres, libet exclamare: Veni inedia, veni dolor, veni Crux, venite leones, vos ambio, vt amorem meum in Christum ostendam, ut amorem amori rependam.* Optima sane verba, sed præcipuè illa, *Vt amorem amori rependam*, nostrū probant institutum; quòd dilectione dilectio compensari debet.

Rom. c.8.

Theophyl.

Cornel. à Lap.

Amori amor est rependendus

5 Auribus meis sponsæ verba, *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Cant.2. pro præsenti insonant argumento, & non absque admiratione audio, quòd & si sponso se ipsam offerret, id tamē nequaquàm prior efficere voluit, sed postquam oblatum sibi sponsum agnouit, tunc se ei vicissim obtulit, quod apertè verborum ipsius indicat

Cant. c.2.

 series,

feries. At cur hoc? cur saltem vrbanitatis causa non ipsa præuenit? an fortè quia nullus venit ad Christum, nisi Pater ipsius traxerit eum? ità quidē: Verùm si altiori indagine rem librare voluerimus, quid sit amare perquiramus, & Chrysost. si consulere voluerimus, facilè ipsum respondere audiemus: amare, & capere, siuè captiuare idem prorsùs esse, nam vbi Paulus dicit: *Capite nos.* 2. Corinth. 7. legit ipse: *Diligite nos*: & rationem talis versionis assignat, quia insolubiliter ligat, qui amat, vndè subdit: *Captiuat .n. qui amat, blando quidèm, sed insolubili amoris nexu illigat, quem diligit.* Quod plusquam verum cùm sit, omnis definit admirationis ansa; cur non prior, sed posterior se sponso sponsa obtulerit, quia multotiès anima in sponsæ persona figurata Deum sponsum non tàm ob summam illius bonitatem, vt fas esset, quàm ob illius erga se amoris ostensiones dilectionis vinculis irretita amore prosequitur. Quod præfatus Cornelius à Lap. super allatum Canticorum locum in sponsæ persona confirmauit, cùm ait: *Quia Christus dilexit me prior ut sponsam, hinc ego uicissim diligo eum ut sponsum, immò dilectio eius præuenit meam, eiusq; est causa: ideò .n. ego diligo ipsum, quia ipse prior me diligēs suum mihi inspirauit amorem*: Hæc ipse. Ante quem paucioribus, sed ponderibus plenioribus verbis Bernardus de sponsa hunc loquitur in modum: *Nō dubitat se amari, quæ amat.* Quia præterquàm Dei amor, vt immediatè idē subdit Bernardus, amorem parit, etiam vniuersaliter loquēdo amorem amori propterea repēdi consueuit, quia non reamare omninò non licet.

2. Corinth. c. 7.

Amare, & captiuare idē prorsū sunt.

Cornel. à Lap.

Non valet nō reamare amatus.

Bernardus.

6 Inestimabilis pro hoc de quo loquimur instituto, locus est ille Ioannis 13. *Cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Quia si per ly, in finem, non amoris terminus, vt inter cęteros ait Augustinus, sed amoris importatur excessus; vndè Chrysost. in catena relatus: *Cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos, hoc est, nihil dereliquit eorum, quæ eum qui valdè amat, decens est facere.* quæri non immeritò potest, cur maiora dilectionis indicia, maximaque charitatis argumenta in fine potiùs tradere voluerit, quam aliàs? si in ipso surgentis Ecclesiæ ortu tenerior erat discipulorum fides, cur nō ipsam tunc maiori charitatis pinguedine firmiorem reddidit, quòd in fine quādo roborata iàm minori indigebat substentaculo, maiora accepit dilectionis incrementa? Inextricabilis plauè difficultas: sed si ad quid præcipuè in fine talis sit reseruatus charitatis excessus consideretur, facillima difficultatis apparebit solutio; meo autē iudicio, & quidèm ad discipulorum fidei roborationem, sed magis ad eorum amoris incremētum præcipuum dilectionis excessum in fine seruatum, existimo; nàm immediatè post ipsum Iudæ describitur proditio, *Cùm diabolus misisset in cor vt traderet eum Iudas,* paulò post Christi de nouo dilectionis mandato sequitur sermocinatio: *Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos*; & tandem Petri prædicitur amoris infirmitas: *Quò ego vado, non potes me modò sequi: sequeris autem postea.* Itaq; decrescente discipulorum amore, Christi crescebat dilectio? prorsùs ità. Audi nunc sublime mysterium cur non aliàs quā in fine charitatis ostendatur excessus: quia in fine ob pastoris percussionem dispergendæ erant oues, & ob magistri mortem veluti frigidam ob tempestatem frigescere debebant discipuli, ne penitus eorum extingueretur charitatis igniculus, sed potius vt magis, magisq; incresceret, ignisque magnus efficeretur, magna ostendit charitatis indicia. Ità Chrysost. hom. 64. in Ioann. qui super allata iàm verba: *Cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos,* post quæstionem à semet motam: *Cur à principio hoc non fecit?* Respondet, *Maiora posteriùs reseruat, vt eorum in se charitatem augeret.* Aurea prorsùs verba, quibus satis clarè propterea amoris excessum in fine fuisse seruatum ostenditur, vt amore amor accenderetur: cùm nulla maior ad amandum prouocatio reperiatur, quàm præuenire amando.

Ioan. c. 13.

Chrysost.

Chrysost.

Maximus amoris excessus cur non aliàs quā in fine ostēdere voluerit saluator, demōstratur.

7 Libentiùs nunc audirem, quàm dicerem, cur Christus maiora Thomæ

incre-

incredulo, quàm diſcipulis credentibus, & Magdalenæ admodùm dilectæ amoris ſigna oſtendere voluerit; nàm illis videndum ſe quidèm præbuit, tāgendum autem nequaquàm, dicente Ioann. *Cùm ergo ſerò eſſet die illo vna ſabbatorum, & fores eſſent clauſa, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum: Venit Ieſus, & ſtetit in medio, &c. Oſtendit eis manus & latus.* cap. 20. & ab hac iuxtà ſepulchrum vix agnitus ſtatim omnem ſe tangendi facultatem ademit. *Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magiſter.) Dicit ei Ieſus: Noli me tangere, nondùm .n. aſcendi ad Patrem meum*. ibid. Thomæ verò vltrò ſe tangendum obtulit. *Dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meū.* ibid. quod certè maioris dilectionis indicium fuit, vt benè adnotauit Toletus, qui de Thomę perfidia, & Christi clementia hunc loquitur in modū: *Magna pertinacia fuit, & incredulitas Thomæ, ſed maximus extitit Saluatoris amor: propter vnum .n. & hunc incredulū, & pertinacem iterùm dignatus eſt apparere eademque, immò maiora ſua reſurrectionis argumenta facere. Maius n. fuit digitum Thomæ in loca clauorum, & manū eius in latum mitti, quàm totum ſe exhibere videndum.* Si diſcipulis non fuerat conceſſum, & Magdalenæ apertè negatum extiterat, quia nondùm ad Patrem aſcenderat, cur Thomæ antè aſcenſionem fuit permiſſum? Si dices, quòd vt increduli incredulitatis curaret vulnera, vulnera tangēda exhibuit, adhùc in quæſtione eſſe, an ipſa tetigerit, reſpondebo; nam multorum fuit ſententia, quòd & ſi vulnera tangenda oblata fuiſſent, Thomas autem timore, reuerentiaq; correptus ea minimè tetigerit, quod ex Christi verbis, *Quia vidiſti me Thoma credidiſti*, colligi videtur, cùm non de tactu, ſed de viſu loquatur Saluator. Quæ igitur talis ſpecialis tangendi facultatis ſiuè de facto tetigerit, ſiuè non, alteri nequaquam conceſſæ cauſa extiterit; eam (meo videre) fuiſſe exiſtimo, quia præ cęteris diſcipulis ſpecialem quendam amoris actum oſtenderat Thomas, tunc, ſcilicet, quando ad Lazari reſurrectionem trepidantibus cunctis adire, ſolus ipſe impauidè mortem cùm Christo ſubire non timuit. *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiſcipulos: Eamus & nos, vt moriamur cùm eo* Ioann. 11. Quæ verba quidquid dicant multi, non ex imbecillitate & timore; ſed ex fortitudine, & amore procedebant. Vndè Gloſſa Interlinealis: *Ecce verus amātium affectus, vel cum eo viuere, vel cum eo mori*. Et Toletus particulam illam, *Ergo: Dixit ergo Thomas*, perpendens, ait: *Particula illa, ergo, illationem indicat, quæ fit partim ex verbo Christi, eamus ad eum, partim quia ęgrè ferentes, & tardos condiſcipulos videns hæc protulit: eamus & nos. Verba ſunt dilectionis erga Christum, & fortitudinis: dilectionis quidē, quia ſine Christo vitam contemnebat propriam: fortitudinis, quia periculo, quod animo conceperat, non retardabatur, quominùs ſequeretur magiſtrum* propter hunc; ergo (ni decipior) ſpecialem actum amoris, ſpecialis ei aliqua debebatur dilectionis oſtentio: & quia præ cęteris diſcipulis mortem pro Christo non timuit, præ cęteris Christus ei poſt mortem ſe tangendum offerre debebat, vt ſingulari dilectioni, ſingularis concederetur facultas. Rem Chryſoſtomum ſuper citatum Ioannis locum, *Infer digitum tuum huc*, tetigiſſe exiſtimo verbis illis: *Non expectat ab illo rogari, neq; audire quid tale, ſed nihil dicente illo, complet quæ deſiderat.* Manifeſtiùs meo iudicio dicere volens: expectent diſcipuli, roget iuxtà ſepulchrum Christi contactum Magdalena; quia quod illis expectantibus; huicq; petenti negatur, Thomæ nihil dicenti conceditur, & non ob aliud fortè, niſi vt ſingulari amori, ſingularis rependatur dilectio.

Ioan. c. 20. — *Ibid.* — *Ibid.* — Quod nec diſcipulis, nec Magdalenæ fuit cōceſſū, Thomę non fuit negatū. — *Toletus.* — Thomas an Christi vulnera tetigerit, explicatur. — *Ioan. c. 11.* — *Gloſ. Interl.* — *Toletus.* — Thomas ex cęteris diſcipulis imbecillior. — *Chryſoſt.* — Cur Thomę Christi Domini vulnerū concedatur contactus?

8 Mulieris primæ quotiès tentationis reminiſcor, totiès obſtupeſco; Quid Serpens, immò diabolus in ſerpente per verba illa, *Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradiſi?* Geneſ. 3. ſuggerere voluerit? ſi mortalium nullus theſaurum diuinæ ſapientiæ eſt ingreſſus: ſi Dei conſiliarius nullus fuit, quonampacto iniuncti ſibi præcepti cauſam ſcire poterat mulier? Si dices, quòd vt ipſam ad præcepti tranſgreſſionem induceret,

Geneſ. c. 3.

hæc

hæc ſciſcitabatur tentator: in aſtutia ſua abſq; dubio cōprehēdebatur; nam quò ſtrictius vetitum fuiſſe reminiſcebatur, eò fortius eius repelli ſuggeſtio debebatur: quid igitur per præfata verba ſuggerere intendebat? An fortè tentare cupiebat, ſed tentationis initia inuenire ignorabat? Nequaquā certè ait Vgo de S. Victore, nàm callidus, veternoſus, ac verſipellis inimicus fortiſſimum per præfata iam verba tentandi adinuenit modum, qui alius ſanè non erat, niſi diuinum erga protoplaſtos amorem minorem quàm par erat oſtendere, dùm tàm bonæ arboris fructum prohibuerat: & hoc non ob aliud ſanè, niſi quia optimè noſcebat ſcelestus, nihil ſic hominem captiuare, nihilq; ſic indiſſolubiliter animū irretire, atq; illigare ſicuti amorem: vt ergo blādos hos amoris nexus diſſolueret, protoplaſtoſq; minus amantes redderet, Deum non plenè diligentem oſtendere moliebatur. Præfatus Vgo: *Cautè ſe fingit dubitare, vt Deum, qui tā boni ligni fructum prohibuit, oſtendat non tantum eos diligere, quantū oportebat.* hæc ipſe: Ex quibus omnibus cū ſatis conſtet nil ſic amorem conciliare, vt amorem, ad alia me verto.

Vgo à S. Vict. apud Tilmannū.

Quid per verba illa, *Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradiſi.* Gen. 3. declaratur.

Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis? Ioann. 2.

§. IV.

Aperto Marte in illicitè negotiantium cateruam irruenti Saluatori ſe opponere auſus eſt nemo; quia nequitia cùm ſit timida, & iuſtus, & iuſti vmbra ei timorem incutit.

1 Verbis laceſſiti, verberibus cæſi, & non ſine magno dedecore de templo illius profanatores eiecti, vix tandem non in querimonias, ſed in ſupplices petitiones iam antea obſtructa ora laxare quiuerunt, dicēdo: *Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?* Ioann. 2. Quid eſt hoc? vbi eorum eſt liuor? quò abijt furor? quomodo tā citò ingens eorum animus puſillus euaſit? nunquid armatorum aliquam aciem contrà ſeſe irruiſſe viderunt, ac proindè timuerunt, animoque defecerunt? nequaquam certè; ſed eos ſolum modò vnus, inermiſq; agreſtus eſt Saluator: Vndè ergo ad reſiſtendum imbecilitas tanta, & tàm magnus ad reſpondendum timor, quòd vix hiſcere valuerunt? Hinc Rupertus Abbas in Ioann. c. 3. lib. 3. *Quamdiù Cælum detonuit, ranæ tacuerunt, quamdiù diuinitas fremuit, de illo carnis ſuæ habitaculo proclamans: auferte iſta hinc, & nolite facere domum Patris mei domum negotiationis, tamdiù Iudæi conticeſcentes, & in palude ſilentij ſui ſe contra hiſcere nihil auſi ſūt. At vbi tonitruum quieuit, rurſus prorepentes, adhuc tamen quaſi iracundo timore, timidaq; iracundia trementes, & palpitantes: quod ſignum, inquiunt, oſtendis nobis?* Stupet hoc Carthuſianus, qui art. 7. ſuper citatum Ioannis locum, hunc dicit in modum: *Satis mirandum videtur, quomodo Chriſto hoc faciente, qui non dum miraculis multis coruſcauit, neq; fama magna innotuit, nullus Iudæorum præſumpſit reſiſtere?* Et quamuis diuinæ poteſtati hoc ipſum tribuiſſe non ignorem, dùm ſubdit: *Reſpondendum, quòd Ieſus diuina ſua virtute potuit corda eorum terrere, quos alloquebatur. Potuit quoque ex vultu, & oculis ſuis igneum, ſplendidūque, ac Dei formem fulgorem, ſeù radios luciformes emittere, quo omnes videntes eum, timore concuſſi ſint:* Tamen culpæ etiam, cùm præcipuè virtuti opponatur, talem, tantùmq; timorem attribere non incongruum duco; nàm vt Tullius ait: *Timidum non facit animum, niſi reprehenſibilis vitæ conſcientia mala;* quæ conſcientia mala cùm nuſquam ſibi magis innoteſcat, quàm cùm virtutem conſiderat, vt benè ſuper verba illa Iob: *Reſpiciet homines, & dicet: peccaui, & verè deliqui, vt dignus eram, non recepi.* cap. 33. annotauit Antonius de Padua verbis illis: *Quare nos cæci defectus noſtros non videmus, niſi quia claram ſanctorum vitam* non

Ioann. c. 2.

Ruper. Ab.

Carthuſ.

Cur templi corruptores dum à Chriſto vapulabant, nullus ei reſiſtere valuit?

Tullius.

Iob. c. 33.

Anton. de Pad. Dom. 12. poſt Trin.

Proborum vita, improborum correctio.

nõ perspicimus? Aiebat Iob: Respiciet homines, & dicet: Peccaui. nũquam magis timent, tremuntq; iniqui, quàm cùm iustos præsentes considerant; tunc veniunt in cogitatione peccatorum suorum timidi: tunc turbantur timore horribili: tunc deniq; timor, & tremor veniunt super eos. Clare fuit hoc probatum in Attila illo Hunnorum Rege sæuissimo, quem nõ hostium agmina, neq; illorum acutissima tela, sed sola magni Leonis Pont. Max. præsentia terruit, Italiamq; deserere, & in Pannoniam eum regredi fecit. Soldanum etiam barbarorum copijs stipatum, quis adire ausus fuit nisi humilis Noster S. P. Franciscus de Assisio? Qui nõ armis, sed virtutibus munitus talem ei timorem incussit, vt etiã sibi, eiusdẽq; Ordinis Fratribus ad eum accedẽdi, libereq; prædicandi facultatem concesserit; vt videre est in vita eiusdem D. Francisci cap. 9. Quis tandèm Ecelinum Tyrãnum ex voraci, cruentoq; lupo mitissimam ouem effecit, nisi magni Antonij Paduani sanctitas? Quæ eum supra omnium hostium vires perterruit, vt in eiusdem Antonij vita cap. 22. habetur: *Cum didicisset B. Antonius Ecelinum multam hominum cædem Veronæ fecisse, intrepidus ad eum accessit, atq; his verbis compellauit: Imminet ceruici tuæ, Tyranne sæuissime, & rabide canis, horrenda sententia Dei. Quousque non temperabis tibi à fundendo insontium hominum sanguinem? pluraque his similia voce liberrima in faciem ei dixit. Qui vero aderant, nil expectabant aliud, nisi illum more suo iussurum vt trucidaretur, sed secus euenit; nam omni posita feritate, instar ouis ad collum suspensa zona, coràm viro Dei humi prostratus, culpam suam humiliter dixit, omnemque pro illius arbitrio promisit emendationẽ; adiecitque: Viri commilitones, nõ mirum vobis istud videatur; nam reuera diuinũ quendam vidi fulgorem ex eius vultu vibrari, qui adeò me perterruit, vt me repente in terram demersum iri vererer.* Quæ si de Sanctis iustè scribuntur; quis Christum Sanctorum sanctum terrorem Iudæis impræsentiarum iniecisse mirabitur? *Iudæi autem*, ait Euthymius, *neque ijs quæ fecit, exasperati sunt; siquidem arguebat illos conscientia, ac confundebat, ostendens quòd iustè hæc, & fecisset, & dixisset.* Hæc ipse: Nos autem quàm iustos iniqui pertimescãt, fusius ostendemus.

Sæuissimo Attilæ, quẽ Italorum arma minimè terruerunt, sola Leonis Pont. Max. præsẽtia terrorem incussit.

S. Frãciscus de Assisio Soldanum, quẽ omnes pauebãt, ipse impauidè adijt.

Antonij Paduani sanctitate perterritus Ecelinus ex cruẽto lupo, mitis ouis efficitur.

Euthymius.

Nihil sic timidum facit animũ, sicuti reprehensibilis vitæ conscietia mala.

2 Ioannes Ferus super verba illa Saluatoris: *Surgite, eamus; ecce appropinquauit qui me tradet.* Matt. 26. quibus armis fultus, in armatam hostium turmam se immiserit Saluator, haud perfunctoriè inquirit, & tandèm post aliqua omnis materialis armaturæ omninò expertem; sed sola oratione, patientia, charitate, alijsque virtutibus munitum contra illos processisse, sequentibus verbis asseruit: *Habemus nũc quomodo Christus in pugnam processerit, & quidem aduersaria pars multitudine, potentia, & armis munita erat; Christus autem paucos secum habebat, & eos instruit quidem ad bellum, sed non armis. Surgite, inquit, eamus. Immò arma ipsis ademit. Mitte, inquit, gladiũ tuũ, &c. Sola deniq; patiẽtia, & charitate erga Iudam, beneficentia erga Malchum armatus procedit.* Hæc ipse, quibus ego minimè contentus scitor: num virtutibus arma vinci possint? Et statim difficultatem citatus Ferus soluit, cùm subdit: *Impij n. vincunt quidem, sed gladio, strepitu, & clamore*, quod si verum est, cur bone Domine, ad bellum vadis prorsum inermis? Si gladijs, lignis, & fustibus hostes contra te venturos prænoscis; cur gladiorum apparatum fieri vetas, quòd dicentibus discipulis, *Ecce duo gladij hic.* Luc. 22. illos sufficere dixisti? An quia vt iniquorum victoriam timori maximo admisceri ostenderes, ad bellum sic imparatus accedis? Ita sanè; nam vt discipulis, mundoque toti notum faceres, quòd licèt iniqui exterius vincere tandem videantur iustorum corpora perdendo; intus tamẽ vincuntur, cum illi sine comparatione magis horum perhorrescãt virtutem, quàm illorum hi timeant arma. Disertissimè rem confirmauit Ambros. lib. 1. de Virginibus, vbi de S. Agnete sermonem habens, hũc dicit in modum; *Hæc inter cruentas carnificum impauida manus, hæc stridentium grauibus immobilis tractibus catenarum, nunc furentis mucroni militis totum offerre corpus, mori adhuc nescia, sed parata, vel si ad aras inuita raperetur;* & paulò infra: *Quanto*

Matt. c. 26.

Ioan. Ferus.

Quibus armis munitus cõtra hostes Christus processerit, ostenditur?

Idem.

Luc. cap. 22.

Ambros.

ter-

terrore egit carnifex, ut timeretur? Sic Virginis fortitudinem, qua Tyrannos, & eorum arma, immò mortem ipsam floccipendebat, describit. Quàm viceuersa ob virtutes Virginem perhorreret carnifex, elegantissimis subdit verbis dicendo: *Cerneres trepidare carnificem, quasi ipse addictus fuisset, & tremere percussoris dexteram, pallere ora alieno timentis periculo, cùm puella non timeret suo.* Aurea prorsus verba, quibus suprà quàm desiderari potest diserte, iustos reuera non vinci, sed vincere ostenditur, dùm in ipsa sui corporis occisione, non ipsi tyrannos, atque carnifices; sed hi eos ob solum virtutum fulgorẽ adeò formidant, vt non illi, sed ipsi lethο addicti videantur: quo ex discursu, cur inermis contra armatos hostes procedere voluerit Saluator satis liquidò constat, quia nihil sic iniquos terrificare sciebat; sicuti sanctitatem, atque iustitiam; propterea non armis, sed patientia, charitate, alijsq; virtutibus munitus persecutores appetijt, quos quanto terrore affecerit explicat Ioannes cap. 18. *Vt ergo dixit eis: Ego sum; abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram;* nec mirum, nã vt bene asseruit Chrysolog. serm. 75. *Ruit, destruitur, stare non potest, quem conscientia destituit, & impellit reatus;* manifestius ac si ad rem nostram diceret: non immeritò nudus ab armis hostes aggreditur Saluator, quia iniquos iustorum præsentiam haud ferre posse sciebat: vt ergo eos non arma, sed virtutes perhorrescere ostenderet, virtutibus non armis eos aggrediendos existimauit.

Idem.

Morti exposita B. Agnes summũ carnifici incutiebat timorẽ, & quare?

Ioan. c. 18.

Chrysolog.

Christus inermis armatã satellitũ catervã statuit quia eius virtutum fulgorem ferre nequibant.

3 Patet nunc mihi aditus ad difficultatem illam, quonampactò duo tantum gladij ad resistendum saltem satis essent, quòd dicẽtibus discipulis: *Ecce duo gladij hic;* Lucæ 22. respondit magister: *Satis est;* quia non armis, nec viribus inimicos horrificare, illorũq; furorem frangere debebant; sed vitæ probitate, morumq; ingenuitate perterrendi, prostrandiq; erant: *Quia duo sunt,* ait Theophylactus, *omninò multi sunt,* nàm non his, sed gladio verbi, mucrone timoris Dei, tormento bellico charitatis, alijsq; armis ex armario Dei assumptis, de quibus Paulus: *Accipite armaturam Dei,* illos non solum terrere, sed sternere, atq; omninò superare debebant, propterea gladiorum apparatum fieri prohibuit.

Luc. c. 22.

Theophyl.

Virtutibus nõ armis iniquos vincere debemus.

4 Ceterùm quia paulò superius verba illa Saluatoris, *Quem quæritis?* Ioan. 18. tetigimus; cur si optimè persequentiũ corda Christus scrutabatur, & renes, hoc interrogauerit, librãdum existimo: & ante me difficultatem monuisse, illiq; Ioannem Ferum præcitatum occurrisse reperio; qui propterea Saluatorem percontatum fuisse putat, vt tacitè persequentium irrideret timorem, ac si diceret: num vnum, & inermem; tot, ac sic armis onusti perquiritis? Si idcirco, vt bene nosco, venistis, quonampacto vestra imbecillitas, timorq; vetter non vos pudore, ac rubore suffundit, dum tot, ac talibus armis stipati, vnum, & hunc inermum timetis? *Christus irridet,* ait præfatus Ferus, *vanum eorum apparatum, immò timorem: quem, inquit, quæritis? idest, quid opus armis? quem timetis? Num me inermem? num meos, & ipsos inermes?* & subdit: *Non tamen statim à principio dicit: ego sum, quem quæritis, cum sciret eorum conamen, sed primum interrogat, ut ex eorum responso occasionem habeat ipsos confutandi, & ut toti mundo manifestum fiat, tãtam multitudinem ob unum hominem exijsse, quemadmodum & ipsimet fatentur, se unum tantùm quærere.* Ecce quomodo proprio ipsorum ore ipsos confundit, mortalibusq; cunctis ostendit, propterea tot simul armis multis munitos ad vnius comprehensionem exijsse, quia vix omnes simul ob virtutis præstantiam vnius iusti præsentiam ferre valebant.

Ioan. c. 18.

Ioan. Ferus.

Proprio ore peccatores iustis resistere non posse contentur.

5 Vlterius quia Christi comprehensionem modo præ manibus habemus; quid est, quòd duobus rubiginosis gladijs solummodo tantum armatorum cuneum aggredi non timuerũt discipuli? *Videntes hi, qui circa ipsum erant, dixerunt: Domine, si percutimus in gladio?* Luc. 22. *Quomodo Apostoli formidolosi audebant hoc dicere?* ait Carthusianus super citatum Lucæ locum art. 48. *Vndè confidebant se id facere posse, cum turba illa armata esset tam magna?* Et postea, quod maiori stupore dignum censeo: cur innasi satellites

Luc. c. 22.

Carthusian.

non

non ſeipſos defendunt; vel ſaltem Petrum percutientem non capiunt? *Quarè non comprehenderunt Apoſtolos, & maximè Petrum, qui percuſſerat gladio?* ait Gorranus ſuper cap. Matt. 26.

Gorranus.

Primæ difficultati ad rem noſtram idem occurrit Carthuſianus dicendo: *Reſpondendum quòd Apoſtoli viſa turbæ deiectione, & quòd quũ ſui:exiſſet à terra, adhuc tremula ſtaret, ac perturbata, ſumpſerunt audaciam.* Clarè, ni fallor, dicere volens: quòd tàm fortes, tãtoq; animo præditos præ ſe tulerint diſcipuli; timor, & tremor, qui ex ſolo ſanctiſſimi Domini conſpectu ſuper ſatellites venit, in cauſa fuit; nam illos adeò territos facilè omnes trucidare poſſe exiſtimabant. Secundæ autem quæſtioni & ſi ſolam Dei virtutem illos detinuiſſe communiter reſponderi non ignorem; vndè, inter cęteros propoſitæ ſuæ quæſtioni reſpondet Gorranus: *Reſpondeo, quòd nihil eos detinuit, niſi virtus diuina*: quod ſatis apertè ex verbis illis Saluatoris, *Si ergo me quæritis, ſinite hos abire*, Ioann. cap. 18. colligi poteſt, nam illis ſe quidem, nõ diſcipulos capiendi facultatem conceſſit. Aliam nihilominus rationem ſi liceret afferre, eam ſanè fuiſſe iudicarem; quia diſcipulorum quidem, ſed maximè magiſtri viſa virtute, talis fortè, tantuſq; timor eos inuaſit, quòd nec ſe defendere, nec diſcipulos capere permiſit: Ac tunc (meo conſilio) ſteterunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiabant, qui ipſos videntes ob virtutum ſplendorẽ turbabantur timore horribili.

Carthuſian.

Cur Petrus armatam ſatellitum cateruam inuadere non metuit?

Gorranus.

Percuſſo Malcho, cur Chriſti comprehenſores Petrum non cęperunt?

6 Vtinam impræſentiarum Saulẽ alloqui fas mihi eſſet, vt diſcere ab eo poſſem: An Dauidem timuiſſet, ſi minimè cum eo Dominum fuiſſe exiſtimaſſet, ſacra dicente pagina; *Timuit Saul Dauid, eò quòd Dominus eſſet cum eo, & à ſe receſſiſſet?* 1. Reg. cap. 18. Cuius difficultatis reſponſum, quia ab ipſo nullatenùs audiri conceditur, ſaltem mihi dicere liceat: quòd illum nequaquam timuiſſet. Et talis dicti rationem ſi quæres, iniquos non ſui ſimiles, ſed iuſtos timere reſpondebo; quia non culpa, ſed virtus eis contraria eſt; in eorum perſona dicẽte Sapientia: *Circumueniamus ergo iuſtũ, quoniam contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis. Factus eſt nobis in traductionem cogitationum noſtrarum. Grauis eſt nobis etiam ad videndum; quoniam diſſimilis eſt alijs vita illius*, cap. 2. ſi vero à Dauid Deus diſceſſiſſet, minimè ei, vitæq; ipſius contrarius extitiſſet; ex quo nec ei ad videndum grauis, nec viſus timorem incuſſiſſet. Toſtatus quæſt. 20. ſuper citatum locum: *Quia Dominus erat cum Dauid, & receſſerat totaliter à Saule, timebat eum nimis: ſciebat n. quòd Dominus receſſiſſet à ſe, & eſſet cum David.* Hucuſq; Toſtatus; tu autem aduerbiũ illud; quia, *Quia Dominus erat cum Dauid*, perpende, & cauſam indicare videbis, vt ſit ſenſus: non quia Dauid, non quia hominem, nec quia fortem; ſed quia iuſtum, quia ſanctum, quia Deo cõiunctum illum metuebat Saul; ſecus autem ſi ſibi ſimilem illũ agnouiſſet, nequaquàm timuiſſet. Quod in Herode apertius patuit, de eo ſacra dicente pagina: *Herodes n. metuebat Ioannem, ſciens eum virum iuſtum & ſanctum.* Marc. 6. quibus verbis liquidò colligere licet, propterea ipsũ timuiſſe, quia iuſtum, & ſãctum; aliter autem ſi fuiſſet, timore eum minimè affeciſſet.

Reg. 1. c. 18

Sapien. c. 2.

Iuſtus, iniuſtis etiam ad videndum grauis.

Toſtatus.

Dauidis ſanctitas Sauli timorem incuſſit.

Marc. c. 6.

7 Si poſteà vndè Saul à ſe Dominum receſſiſſe agnoſceret, inquires: cum eodem Toſtato reſpondeo, quia à timore magno ſe inuaſum ſentiebat, & quoniam, ſi inter cętera, Domini ſpiritus fortitudinem tribuit, dicente Iſaia 11. *Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini; ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis;* timore ſe non dominico, ſed humano repletum ſentiens; fortitudinem, & per conſequens, ſpiritum Domini dantem illam à ſe diſceſſiſſe, ſatis rationabiliter arguebat. Pręfatus Toſtatus quæſt. 36. ſuper idem: *Quæritur vlterius, quomodò ſciebat Saul, quòd Deus receſſiſſet ab eo?* Reſpondet; *Sciebat n. hoc, quia nũc euenerat ei timor terribilis, qualis nunquam ei euenerat: prius autem in omnibus periculis erat confidens, quia Dominus fuerat ei ſpiritus fortitudinis, quandiù bonus fuit: nunc autèm erat timidus, ideò apparebat, quòd ſpiritus fortitudinis receſſerat ab illo, qui erat ſpiritus*

Iſaias. c. 11.

Toſtatus.

Iniqui cur ſemper paueant?

H *Dei.*

Dei. Vides quomodò ab anima recedente Deo timidus fit peccator, quia ſpiritu fortitudinis amiſſo, nil niſi pauor in conſcientia remanet: & hæc potiſſima eſt ratio, cur tàm puſillo animo ſint peccatores, quia per peccatum amiſſa gratia fortitudinem largiente, timor in eis, & tremor ſuccedit.

8 Non te fugiat Iudas, qui magiſtrum prodere, ac in manus iniquorū tradere volens, nec ſolus, nec malè comitatus, ſed ſecum ſatellites multos, & hos omni armorum genere fultos
Ioan. c. 18. habere voluit: *Iudas ergo cùm accepiſſet cohortem, & à Principibus & Phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis, & facibus, & armis.* Ioan. 18. quem bellicū apparatum præallatus Ferus conſiderans quærit: Num ad ſe defendēdum, an ad magiſtrum capiēdum proditor illum feciſſet? Si ad ſui defenſionem, quis eum perſequebatur? Si ad Chriſti comprehenſionem, à quo ſe defendebat, ſi tanquam ouis ad occiſionem duci voluit, obmutuit, nec aperuit os ſuum? Et tandèm ad ſui præſidium potius id à Iuda factum fuiſſe aſſerit, quàm ad capeſſendum Chriſtum. Au-
Ioa. Ferus. di ipſum: *Multitudine ſe muniuit, & vtraque poteſtate, hinc Romanorum, inde Phariſæorum: his fultus præſidijs ſperabat ſe ſecurum. Verùm ò ſtultum hominē! Nolite, inquit, confidere in principibus, nec in filijs hominum in quibus non eſt ſalus.* Aſt quem (bone Deus) timebat, quòd tot viribus, & armis fulciri voluit? Si magiſtrum in pedum lotione mitiſſimum erga ſe nouerat: ſi condiſcipulos imbelles, atq; inermes ſciebat, vndè timor, vndè pauor, vndè animi puſillitas tanta? Difficultati idem Ferus reſpondet immediatè antè al-
Idem. lata, dicendo: *Perdita pace conſcientiæ externis armis, & multitudine ſe muniuit, quod ſignum timoris eſt.* Scire ergo ſi
Iudas perdita conſcientiæ pace armis multis munitur. cupis; cur externis armis fulciatur Iudas? Quia ob ſua ſcelera à ſpiritu Dei, qui eſt ſpiritus fortitudinis derelictus, vltrà quam dici poteſt timidus effectus, magiſtri tantùm obtutum abſq; armis ferre nequibat.

9 Vſq; modo dictis ne vtiquam contentus; talem addo improborum eſſe timorem, vt probos non viuos tā-tùm, ſed mortuos etiam horrere videantur: Herodes mendacem aſſertorem me eſſe non ſinet, qui Chriſti miracula audiens, Ioannis timore affectus, hunc clamauit in modum: *Ioannem ego decollaui: Quis eſt autem iſte, de* Lucæ c. 9.
quo ego talia audio? Lucæ 9. Quæ verba formidinis fuiſſe nullus expoſitorum dubitat. Euthymius nihilominus acutius modò dicta Herodis verba conſiderans, ſtupet amentiam, quòd mortuum timeret: Si iam defunctum dicebat, quonam pactò illum timebat? Quis vnquā occiſum occiſori horrorem incutere vidit? Quid igitur ſceleſtus iſte pauebat? Optimè difficultati reſpondet Euthymius ſuper caput
Matt. 14. *Vide rem admirabilem, is, qui* Euthymius.
interemerat, timet interemptū: talis enim eſt, qui iniquus eſt, vt & mortuos timeat: & talis eſt, qui virtutem colit, vt pauorē etiam poſt mortem immittat viuentibus. Etiam mortuus iuſtus, viuo impio timorem affert.
Ecce tibi cur Herodes nedum viuum Ioannem pertimeſcebat, dicente Marco: *Herodes metuebat Ioannem.* cap. 6. ſed etiam mortuū perhorrebat; quia, *talis eſt, qui iniquus eſt, vt & mortuos timeat,* ſecus autem, *talis eſt qui virtutem colit, vt pauorem etiam poſt mortem immittat viuentibus;* Nec mirum quòd de Herode, & Ioanne hæc dicantur, quia non viuus ſolummodo, ſed etiam mortuus hic iuſtus viuum impium condemnabat.

10 At quid ſanctos etiam mortuos, ſceleſtos formidare dico? Dicā, & meliùs: quòd non ſolum iuſtus ſiuè viuus, ſiuè mortuus viuos impios cōdemnādo illos terrore afficiat; verùm adeò timidam eſſe malitiam, vt nec iuſti membrulum, ſeù digitum ſolummodo abſq; timore, & tremore multo videre valeat: Aureus eſt pro re hac
locus ille Daniel. cap. 5. *In eadem hora* Daniel. c. 5.
apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis contra candelabrum in ſuperficie parietis aulæ regiæ: & Rex aſpiciebat articulos manus ſcribentis. Tunc facies regis commutata eſt, & cogitationes eius conturbabant eum: & compages renū eius ſoluebantur, & genua eius ad ſe inuicem collidebantur. Magna ſanè turbatio! ingens timor! At cur conuiuæ timore eodem affecti non deſcribūtur, quòd vix infrà, iterum regis declarati-

ti-

Ibid.

timorē: *Rex Baltassar satis conturbatus est, & vultus illius immutatus est*, ibid. ipsorū aliqualis describitur turbatio? *Sed & Optimates eius turbabantur*, quæ fortè non tàm vera, quàm nè à rege discordare viderentur simulata fuit: Sicuti Ierosolyma, vt aiunt nonnulli, vt Herodi turbato assentaretur, se turbatam ostendit; quod ex eo id maximè colligo, quia vxores, & concubinas sexu fragiliores, naturaque timidiores nequaquàm timuisse dicuntur: sed quidquid sit de re hac; penè nullā respectu illius regis, optimatum fuisse turbationē ex scriptura satis habetur, cùm vix ipsos turbatos enarret: *Sed & Optimates eius turbabantur*. Si dices, vt communiter responderi solet, propterea minus turbatos fuisse Optimates, quia scriptura in superficie aulæ regię apparendo, ad regem pertinere videbatur: estò, sed cùm penitùs scripturæ interpretatio ignoraretur, quis eos securos reddebat? Si sacrilegij consortes extiterant, pęnæ etiam participes se futuros existimare meritò poterant. Difficultati Vgonem Cardinalem respondisse reperio, qui non tàm scripturam, quàm digitos timoris causam fuisse asseruit: quod etiam ex verbis illis,

Ibid.

Rex aspiciebat articulos manus scribentis. Tunc facies Regis immutata est, &c. colligi videtur; & quia digitos, vt incommune tenetur, Rex tantùm vidit, non optimates, neque concubinæ, ideò Rex præ cęteris terrore correptus fuit; quæ responsio maiorem sanè mihi difficultatem ingerit: quomodo, scilicet, Rex tàm fortis, & præpotens, qui hostium vires, & arma floccipendebat, paucos timebat digitos, quòd tot, tantaq; de eius timore scribuntur? Pro cuius difficultatis plena solutione cuius fuissent hi digiti, qui terrore tali, ac tanto Baltassar affecerunt, inquiramus; & præfatum Vgonem angelico ministerio, virtute, atq; potentia digitos hos fuisse formatos asseruisse reperiemus: ex quo, licet corporis expers sit Angelus, ipsius tamen quodammodò dici poterant digiti, dùm ad visibiles caracteres scribendos, visibiles ab eo formati fuerant. Quo supposito, cur præ cęteris timeret Baltassar, audi si libet; quia præ cęteris solus ipse digitos intuebatur, qui cum Angelici dici quodāmodò possent, quia ab ipso formati, ab eoque ad visibiliter scribendum aptati; videri à scelestissimo absque horrore magno nullatenùs poterant; quia non tantùm plenam iusti corporis effigiem, sed digitum etiam videre non valet iniquus. Allatus Vgo: *Fortè reuera manus erat, quam sibi Angelus ad hoc opus agendum coaptauerat. Dicitur autem quòd Rex solus visionem manus vidit, litteras autem scriptas alij viderūt. Et compages renum eius soluebantur nimio terrore.* Nota quæso verba illa, *Dicitur autē quòd Rex solus visionem manus vidit*; nàm apertè indicant, quòd eodem affecti fuissent timore optimates, quo Rex, si vix digitum iusti vidissent.

Vgo Card.

Non iustus tantùm, sed iusti membrulum, iustiq; digitus peccatores terrore magno afficit.

11 Ne viuam, nisi vltra sanctum, sanctiq; frustulum, speciem etiam sācti in mente tāntùm repræsentatam paueant peccatores: Pro quo argumento sufficeret sanè illa Hectoris Pincti obseruatio, quòd vbi Isaias ait: *Erit terra Iuda Aegypto in festiuitatem*. cap. 20. Hieronymus in primis commentarijs pro festiuitate, *Timorem*, legendum putat, vt dicatur: *Erit terra Iuda Aegypto in Timorem*. Quod etiam Aquilæ arrisit, qui ex Græco, *In pauorem*, vertit, vt secundum eum legi debeat: *Erit terra Iuda Aegypto in pauorē*, quod propterea sic versum existimat Pinctus, vt nomen tantummodò Iudæ Aegyptijs timorem incussurum fore, ostenderetur. Vndè ipse in prophetæ persona: *Tàm fragiles erunt Aegyptij, vt etiam vocabulum Iudæ eis ingerat pauorem. Veniet n. tempus, ait Propheta, quando Aegyptij non poterunt sine timore audire nomen Iuda, in qua ego hæc vaticinatus sum*. Hæc ipse: Quæ & si optimè nostrum probent argumentū, nempè, iustorum nomina iniquis pauorem afferre: Ego nihilominus Herodis, totiusq; Ierosolymitanæ Ciuitatis turbatione rem apertius confirmo: *Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo*. Matth. 2. quia turbationem hanc alio ex capite ortam minimè putat Paulus de Palacio, nisi quia etiam Saluatoris nomen salutem spernētibus timorem

Isaias c. 20.

Hieronym.

Hect. Pinct.

Nomina tantūmodo Sāctorum peccatores terrefaciunt.

Matt. c. 2.

Paulus de Pal.

Aduenient e Christo cur turbetur Herodes? Et cũ eo omnis Ierosolyma?

asserebat. Audi ipsum quæstionem mouentem: *Turbantur igitur in aduentu Christi & gentes, & Iudæi. Sed cur?* Audi nunc illam soluentem, *Ratio est, quam Paulus in tota ad Romanos epistola docet. Equidem si gentilium professio gentiles suos iustos effecisset, ipsi iusti iustitiam Christi læti suscepissent: & similiter, si per legem esset instituta, ij quos lex iustos reddebat, iustum Christum vulnis expositis amplecterentur. Porrò cùm nec Philosophia, nec antiqua lex aliquem ad perfectum adduxerint, sed omnia veniente Christo erant sub peccato conclusa, necesse est peccatum gratia veniente turbari.*

12. Claudat hanc materiam Iudas, qui idcircò, iuxtà Sancti Maximi sententiam, argenteos ex magistri venditione acceptos proiecit: *Proiectis argenteis in templo, recessit:* quia per illos semper in eius memoria magistri viuebat imago, quam cùm præ timore nimio pati nullatenus valeret, citò, quod ta auidè concupierat, & propter quod nec magistrum prodere erubuerat, proiecit. Citatus Maximus: *Vide quanta vis sit dominicæ pecuniæ, quàm indè Iudas reijcit, hinc Pharisæi in loculos non recludunt: iusti n. sanguinis pretium pertimescit iniquitas possidere.* Magnus prorsus culpæ timor! Ingens pauor! qui etiam iusti nomen, & speciem horrere facit.

Matt. c.27.

D. Maxim.

Argenteos ex Christi venditione acceptos; cur apud se Iudas retinere non valuit?

FERIA TERTIA DOMINICÆ QVARTÆ

Qui à seipso loquitur, gloriam propriam quærit. Ioann. 7.

§. I.

Væ regno ac Reipublicæ cuius princeps inconsultus regit, quia citò ruet: stabit autem, & crescet, si regeſt consultus.

Ioannes Sarisberiens.

Absq; sapientum cõsilio salubriter principatũ disponere impossibile.

1 IN illam Ioannis Sarisberiensis sententiam, *Impossibile est vt salubritèr disponat principatum, qui non agit consilio sapientum*, lib. 5. Policratici cap. 5. quandoq; incidens, quòd s. semotis consiliarijs infallibiliter principem in regimine errare asserat, obstupui: cùm multos ingenio sublimes, doctrina præditos, ac virtutibus non vulgaribus fuisse imbutos tàm sacræ, quàm profanæ describant historiæ: Quonam igitur pacto hos etiam administrationi impares vocaret, haud facilè capiebam. Verùm Philonem posteà casu percurrens, admirari aliquantulum destiti: quia ipse propterea principes quamuis ingenio perspicaces, & viribus fortes, impares tanto muneri censendos existimat, quia negotiorum multitudine, alijs super alia affluentibus, minor sit multoties intellectus, minores ad singula vires: *Vnus.n. non sufficit*, ait allatus Philo, *quamuis alacer fortisque corpore sit, & animo in tanta mole negotiorum, ac multitudine, quotidie alijs affluentibus super alia: proindè assumendi sunt optimates electi, spectatæ prudentiæ, fortitudinis, substantiæ, pietatisq; incorrupti, & ante omnia infensi superbiæ: nàm huiusmodi viri maximè idonei sunt ad subleuandum ope sua bonum honestum.* lib. de creatione Principis. Et hæc (vt sentio) potissima semper extitit causa: cur natura omnes quidem, sed principes maximè amicos habere docuit, quia in his præsertim sub ponderibus populorum gemens, alios inuocat. Ita Synesius: *Huic igitur natura defectũ supplens, amicos eiusdem naturæ asciscit, vim quodammodo suam multiplicans: ita enim fiet vt omnium oculis videat, & omnium auribus audiat, omniumque animis in vnum consentientibus cõsilium capiat.* Qui si desint, nec ipsos orbẽ portare, nec vrbes stare posse videbis. Nil aliter Salustius ad Cęsar. cùm ait: *Ego ita comperi, omnia regna, ciuitates, & nationes vsq; eò prosperum imperium habuisse, dùm apud eos vera consilia valuerunt. Vbicumq; gratia, timor, voluptas ea corrupere, paulò post imminutæ opes, deindè ademptum imperium, postremò seruitus imposita est.* Hinc Isocrates vtillimam reipublicæ partem consiliarios appellat, dùm dicit: *Bonus consultor res est omnium vtilissima, & potentissima.* Immò Arist. lib. 4. Polit. cap. 4. nedùm potissimas, sed absolutè necessarias reipublicæ partes consiliarios esse cõsendos existimat. Et deniq; Homerus, quàm in rebus omnibus conficiendis vtile, atq; efficax sit consilium, pluribus exemplis docet in Iliade.

Philo.

Amici à principibus quare assumẽdi.

Synesius.

Eos natura ipsa inuocat.

Salustius.

Pars reipublicæ admodum necessaria consiliarius.

Isocrates.

Arist.

Homerus.

Consilio sanè multo, quàm robore præstat
Hirsutam quicumque parat succidere siluam.
Consilio rursum Nauclerus in æquore nigro
Dirigit vndiuagam nauim raptantibus austris;
Consilio auriga, aurigam vincitque, præitque.

Quæ omnia, quis scit si verbis pro themate assumptis confirmare voluerit Saluator dicendo, *Qui à seipso loquitur, gloriam propriam quærit?* Ioann. 7. ac si diceret: præsules, atq; rectores vt hominum aucupentur opinionem ex

Ioann. c. 7.

seip-

ſeipſis loquuntur,ſuoq; ſolo marte faciunt; hinc eſt,quòd nec ſibi,nec alijs proſunt,cùm regnorum vniuerſorum ruina ex alio nũquam ortum habuerit, niſi ex conſiliariorum neglectu:

Carthuſian.

Qui à ſeipſo loquitur,hoc eſt,proprias adinuentiones, ait Carthuſianus art.19. *gloriam propriam quærit,hoc eſt,operatur amore priuato, cupiens ab hominibus honorari.* Quę concupiſcentia ſimul cum rectis, rectores etiam perdere conſueuit. Quod vt præſules, qui ſpreto ſapientum conſilio à ſeipſis loqui, & agere volũt,addiſcant, potiora aliqua coaceruo.

2 Creaturarum omnium completa productione ad hominis plaſmationẽ procedere volẽs Altiſſimus, his verbis antequam illam aggrederetur,ipſum vſum fuiſſe reperio:

Geneſ.c.1.

Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Geneſ.cap.1. Quę verba conſiderans Gregorius Nyſſenus lib. de opificio hominis cap.3. & 4. à ſe prorsùs egreditur, quòd nulla alia creatura niſi homo conſilio præcedente,ſit condita:

Greg.Nyſſe.

Rem, inquit ipſe, *admirandam! Sol creatur nulla deliberatione præcedente, eodemq; pacto Cœlum, quibus duobus nihil eſſe par creatis in rebus poteſt, ad ſolius hominis fabricationem Creator ille quadam cum conſideratione accedit.* Et licet non tàm ad conditoris deliberationem oſtẽdendam, quàm ad conditi dignitatem declarandam præcedentia dicta autument multi;quod ſentire videtur Gregorius

D.Gregor.

Hominis præ cęteris creaturis præſtantia.

lib.9.moral.cap.27.cùm dicit: *De ſolo igitur homine dictum eſt, faciamus,cùm de alijs creaturis legatur; dixiſſe Deum vt fierent, & facta ſunt: & hoc quia rationalis creatura condebatur, vt cum conſilio facta videretur.* Rupertus tamẽ lib.2.in Geneſ.cap.1. oppoſitum ſentire videtur,dùm in re iſta non tàm hominis præſtãtiam, quàm Dei exaggerat conſilium verbis illis:

Rupertus.

An tibi videtur paruum conſilium his paucis Sanctiſſimæ Trinitatis dictiunculis eſſe ſignificatum? Magnum planè conſilium in illo ſapientiæ conſilio, in illo talium perſonarum Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, non tàm ſenatu,quàm ſoliloquio venerando de nobis peccatoribus habitum eſt. Hęc Rupertus,quæ ſi vera,vt veriſſima ſunt,non immeritò quòd ſolus homo tàm magno conſilio ſit creatus,obſtupeſcit Nyſſenus: verùm difficultatem ipſemet ſoluit cùm præallatis immediatè addit:

Greg.Nyſſe.

Naturam condidit velut inſtrumentum quodam regno adminiſtrando idoneum; Quod idem erat ac dicere:nõ tàm ad oſtendendam hominis præſtãtiam, quàm ad illius eruditionem illũ tanto conſilio produxit, vt ex hoc,nedùm animantibus,piſcibus,& volucribus præſidendo,verùm regnis etiam poſtea imperando, aliorum conſilio vti addiſceret. Quod Cornelium à Lapide ſuper verba illa: *Fili ſine conſilio nihil facias.* Eccleſiaſtici 32.clarius dixiſſe reperio,cùm ait:

Eccle.c.32.

Corn.à Lap.

Cur homo præcedente deliberatione ſit conditus?

Hac de cauſa Deus hominem creaturus conſilium iniјt inter tres Sanctiſſimæ Trinitatis perſonas. Ait enim: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram; quod erat dicere: creemus hominem capacem conſilij, cum conſilio; vt ipſe à nobis, immò à ſui creatione diſcat omnia agere cum conſilio. Hactenus ipſe,quem præfata verba ex cap.3.& 4. Gregorij Nyſſeni de opificio hominis magna ex parte ſũpſiſſe, exiſtimo.

3 Ex modo dictis ſatis mihi patet aditus ad difficultatem illam: Cur inter cętera excellentiæ nomina Chriſto naſcituro imponenda Admirabilis primum, Conſiliarij fuit ſecũdum.

Iſai.c.9.

Vocabitur nomen eius,Admirabilis, Conſiliarius Iſaiæ 9. quia ipſa connectere, niſi dedecet,hic erat admirabilis ille conſiliarius, qui cum Patre,& Spiritu ſancto non ſententiarum varietate, nec vocum diſcretione, ſed ſoliloquio ineffabili (vt ſupra allati Ruperti verbis vtar) de creatione hominis iníerat conſiliũ: vt igitur illũ à ſuo creationis exordio de modo ſe gerẽdi in regnorum adminiſtratione edoceret, admirabilis conſiliarius in hominis renouatione vocari debebat. Seuerianus in Catena Greca:

Seuerianus.

Chriſtus cur Conſiliarius appellatur?

Admirabilis certè conſiliarius ad quem reſpexiſſe videtur, cùm dicit: Faciamus hominem ad imaginem, &c. Quia doctrinam illam,nihil incõſultò efficiendum, per præfatum verbum, *Faciamus*, in creatione traditam ab omnium, & præſertim à præſulum memoria iam delapſam videbat; vt igitur in reparatione denuò in illam

reuo-

reuocaret, magni conſiliarij aſſumpſit vocabulum.

4 Magno illo Moyſe quis mitior? Quis prudẽtior? Quis ſanctior? Deoq; ſua tẽpeſtate quis carior? Qui ſuperbiſſimi Pharaonis elationem non armis fregit, ſed virga, quem tandẽ vna cum exercitu ſuo ma inis inuoluit vorticibus. Cui elementa parebant, aſtra obediebant, Cęlum obtemperabat. Cuius potentiam vltra homines, volucres, & iumẽta, ac inſenſibilia ipſa quodammodo ſenſerunt: ſenſit (ſi loqui ſic licet) terra quando leuiter percuſſa ex ſuo puluere, iuxtà iubentis præceptum, Ciniphes inſurgere fecit: ſenſerunt flumina cùm aquam in ſanguinem verterunt: ſenſit mare, tunc ſcilicet, quando ad leuis virgæ contactum ſciſſo ſinu veluti inter montium concaua ſecuram illi, omniq; populo gradiendi præbuit facultatem. Quem deniq; nunc diuino ore omnium mitiſſimum, nunc ſuper omnes Deo dilectum, nunc Pharaonis Deum vocatum ſacra narrat hiſtoria, & tamen talis, tantuſq; cùm eſſet vir, vt ipſum negotiorum multitudine obrutum vidit Iethro ſocer ſuus: *Altera autem die ſedit Moyſes vt iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi à mane vſq; ad veſperã. Quod cùm vidiſſet cognatus eius, omnia ſcilicet quæ agebat in populo*. Exod. 18. non fucato ſermone, nec obſcuris verbis, ſed ſatis claré, atq; apertè fruſtra ipſum laborare aſſeruit: quia & ſi magnus, tamen tanti populi pondus, abſq; ſocijs, atq; conſiliarijs portare nec poſſibile erat, nec tutum: *Non bonam rem facis: ſtulto labore conſumeris & tu, & populus iſte, qui tecum eſt: vltra vires tuas eſt negotium, ſolus illud non poteris ſuſtinere.* ibid. Hinc Chryſoſt. de ferend. reprehenſ. capta anſa principes carpit illos, qui ſolo ſuo marte populos ſe regere poſſe exiſtimant, dùm impares tãto oneri etiam Moyſi vires Iethro apparebant: *Etiam ſi perfectus ſis*, ait ipſe, *opus eſt tibi conſiliario, & aliquo, qui te arguat; nempè Moyſi facilè par non fueris, qui erat mitiſſimus, Dei amicus, in extrema philoſophia bene inſtructus, & non minus ſpiritualium intelligentiæ inſignis. Conſiliarijs omnes opus habent, etiam ſi Moyſi conferri poſſint, multa .n. ſunt, quæ magni, & admirabiles viri ignorant, quæ tamen parui, abiectique ſcire ſolent*. Sic Moyſi pares conſiliariorum expertes (ne correctionis vocabulo vtar) alloquitur Chryſoſt. quid minoribus (vt imperitos, & imperfectos taceam) diceret, tibi excogitandum relinquo.

Exod. c. 18.

Ibid.

Chryſoſt.

Nullus & ſi magno Moyſi par, ſine conſiliarijs populũ regere valet.

5 Satis iuſtè ſtultorum ſtultiſſimum voce cęlitus delapſa diuitem illum vocatum fuiſſe iudico, de quo Lucas cap. 12. loquitur, quia vt benè annotauit Baſilius ſuper verba illa: *Cogitabat intra ſe, dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos?* non ſtulto, ſed ſtultiſſimo conſumebatur labore, dũ ſeipſum, vt domeſticis conſuleret neceſſitatibus, conſulebat. *Ex teipſo captas conſilium?* ait præfatus Baſilius, *Planè impudenti vteris conſiliario*. Homil. 6. Non miror, quòd deſtruere potius, quàm conſtruere ſtudeas dicendo: *Hoc faciam, deſtruam horrea mea*, quia ſemper ad deſtructionem tendunt regna, & reſpublicæ, quorum principes à ſeipſis tantùm conſilia captant.

Luc. c. 12.

Baſilius.

Ad deſtructionem ſẽper tendunt imperia, quorum principes non ab alijs, ſed à ſe ipſis tantum conſilia captant.

6 Ieruſalem in ſcelerum omniũ barathrũ lápſuram prophetico oculo præuidens Iſaias, iuſtum ſuper eam lamentum ſumpſit dicendo: *Quomodo facta eſt meretrix Ciuitas fidelis, plena iudicij? Iuſtitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ. Principes tui infideles, ſocij furum: omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Pupillo non iudicant: & cauſa viduæ non ingreditur ad eos*. cap. 1. Quid eſt hoc, bone Deus? Vnde tot ſcelera? Ex quo originem ſumpſit iniquitas tanta? Deniq; quonampactò de ſummo virtutum culmine, in imam ſcelerum omnium foueam tã citò Ciuitas iſta prolapſa eſt? Num fortè quia conſiliarij defuerunt? Ita ſanè; nam ipſis poſtea vt prius reſtitutis, in ſtatum priſtinum reducenda erat & ciuitas. *Reſtituam Iudices tuos vt fuerunt prius, & conſiliarios tuos ſicut antiquitus: poſt hæc vocaberis Ciuitas iuſti, vrbs fidelis*. ibid. Carthuſianus ibid. art. 4. *Reſtituam principes tuos, vt fuerũt prius, & conſiliarios tuos ſicut antiquitus: ideſt, poſt tuam purgationem dabo tibi iudices, & conſiliarios tales, videlicet, iuſtos, ac ſanctos; puta Apoſtolos, & ſucceſ-*

Iſaias c. 1.

Ibid.

Carthuſian.

Summa Ciuitatum iactura conſiliariorum amiſſio.

ſores

sores eorum; quales antè, seu antiquitus habuisti, vtpotè quales fuerunt Moyses, Iosue, Samuel, Dauid, & cæteri principes iusti. Post hæc vocaberis Ciuitas iusti, vrbs fidelis, idest, cùm restituti fuerint tibi ò Ierusalem, & Iuda consiliarij tales, quales olim habueras, tunc diceris, & eris *Ciuitas iusti, vrbs fidelis*. Ecce quomodo ex concessione, vel ablatione consiliariorum ciuitatis huius deiectio, vel erectio: scelera, vel virtutes pendebãt.

7 Hinc dicere nequaquã metui, nulla maiori clade Deum respublicas punire consueuisse, quàm cum ab eis consultores aufert: ab Isaia hoc accepi, qui cap. 3. iustissimam Dei iram super Iudam, & Ierusalem ob eorum scelera venturam describere volens,

Isaias. c. 3. hunc ait in modum: *Ecce.n. dominator Dominus exercituum auferet à Ierusalem, & Iuda, &c. consiliarium, & sapientem de architectis, & prudentem eloquij mystici*; & ex hoc quid euenturum esset, statim subdit: *Et irruet populus, vir ad virum, & vnusquisq; ad proximum suũ: tumultuabitur puer cõtra senem, & ignobilis contra nobilem*. nec miror si ciuitatibus his consiliarijs destitutis tot hominum cædes, totque defectiones imminerent, quia, vt Salomon ait:

Prou. c. 15. *Dissipantur cogitationes vbi non est consilium: vbi verò sunt plures consiliarij, confirmantur*. Prouerb. cap. 15.

Hieronym. Hieronymus super modo tactum Isaiæ locum.

Nusquã sic Deus se iratum ostẽdit, quàm cùm consiliarios aufert.

Græci poetæ laudabilis illa, & admiranda sentẽtia est: primum esse beatum, qui per se sapiet, secundo qui sapientem audiet, qui autem vtroq; careat hunc inutilem esse tàm sibi, quàm omnibus.

8 Tostatus quæst. 1. super verba illa,

4. Reg. c. 12 *Fecit Ioas rectum coram Domino cũctis diebus, quibus docuit eum Ioiada sacerdos*. 4. Reg. 12. An Ioas post Ioiadæ obitum probè se gesserit, inquirit, &

Tostatus. tandem illo mortuo ad idola declinasse concludit. *Ioas inuenitur, quòd mortuo Ioiada malus fuerit, & verum est, quia declinauit ad idola in tantum, vt iusserit occidi Zachariam filium Ioiadæ: quia increpabat eum*; quod præterquam allatus scripturæ locus innuere videtur, dùm usquè eò ipsum rectâ fecisse asserit, quò vixit Ioiadas; habetur etiam

2. Paralip. c. 24. expresse ex 2. Paralip. c. 24. vbi dicitur: *Postquam autem obijt Ioiada ingressi sunt principes Iuda, & adorauerunt regem; qui delinitus obsequijs eorum, acquieuit eis. Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, seruieruntq; lucis & sculptilibus, &c.*

Quoniq; durant cõsiliarij principũ durat probitas, illis deficientibus deficit hæc.

At vndè tàm citò post Ioiadæ mortem vero Deo relicto, ad idola deflexerit Ioas, sequentibus verbis ostendit Lyranus: *Lyranus.* *Per hoc habent principes exemplum habendi bonos consiliarios, qui doceant eos, & dirigant in exercitio bonorum*. Quod à probitate ad improbitatem nulla interposita mora rex iste ceciderit, boni consultoris obitus in causa fuit, nàm ipso viuente rectum fecisse narratur, vix postea illo mortuo statim ipse vna cum populo post idola cucurrit: ex quo vix euoluto anno supra Ierusalem, & Iuda venit excidium.

9 Deinde vnde tot virorum millia Dauidis tempore Dei iram incurrisse putas, quòd sint iuxtà vulgatam editionẽ tribus diebus, vel vt septuaginta vertunt, paucis solummodo horis Angeli gladio à Dan vsque ad Bersabeæ septuaginta millia interfectos fuisse habeatur, nisi quia inconsultè Dauid populum numerare fecit? *Dixitq; Rex ad Ioab principem exercitus sui: Perambula omnes tribus Israel à Dan vsq; Bersabeã, & numerate populum, vt sciam numerum eius.* 2. Reg. c. 24 2. Reg. cap. 24. Si prophetam accersisset, si alium quempiam prudẽtem, Deumq; timentem consuluisset, qui regiæ cupiditati (vt fas erat) restitisset, nequaquam certè vna cum populo Dei irã incurrisset: verùm quia Ioab vt regis captaret beneuolentiam secus effecit statim subdendo: *Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum*. ibid. *Ibid.* tantæ cladis, tantiq; excidij causa extitit, & origo. Ambrosius de pœnitentia c. 9. *Dauid contra interdictum, mandauerat numerari populum, & voluerat nosse* *Ambrosius.* *consilij exercitus quantitatem. Obsecundatum est voluntati regali, atq; inclyta. Cœpit scire quid nocuit*. Vtinam, vtinam Leonis Imperatoris dicti, *Consultores autem adhibe experientes rerum, prouidos, perspicaces, ærumnarum, ac prosperitatis tuæ socios, ad excogitandum solertes, fideles; qui neq; tibi ad gratiam obtemperabunt, neq; illi qui rei susceptor extitit, neq; sibi mutuò, sed qui quod cogitant dicunt,* *Leo Imper.*

Dauid incõsultò agẽdo magnam populo cladem attulit.

eunt, qui simplici, & incorrupto aio sunt, nullumque ex ijs rebus lucrum quarũt, sed eo ipso tẽpore quid maximè vtile sit, explorant. de re militari. cap. 1. n. 6. præscius fuisset Dauid, quia non Ioab ad gratiam obtemperantem, sed consiliarios, qui ei in facie restitissent vocasset, sicq; nec ipse, nec populus in talem, tantamq; Dei iram incidisset.

Ruinę incõmodi, & cædes ex consiliariorũ neglectu seq̃ntes, describuntur.

10 Qualia incommoda, qualesq; cædes, atq; ruinæ ex consiliorum neglectu varijs temporibus acciderint in cap. 56. bibliæ pauperum describit D. Bonauentura: Qui propterea Iudã Machabæum cum multis alijs cecidisse asserit, quia amicorum consilium ipsum auertentium, atque dicentium: *Liberemus animas nostras modò, & reuertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus* 1. Machab. cap. 9. respuit verbis illis: *Absit istam rem facere, vt fugiamus ab eis. Iudas.* (ait præfatus Bonauentura) *noluit acquiescere amicorum consilio, & in bello cecidit, & cæteri fugerunt.* De Nabuchodonosore etiam, quia sapientissimum illud Danielis consiliũ: *Consilium meum placeat tibi, ò Rex: peccata tua eleemosynis redime, &c* c. 4. neglexit, propterea in bestiã versũ asserit, cũ subdit: *Cõsiliũ meũ, &c. ait Daniel Nabuchodonosor regi Babilonis, qui nõ acquieuit, & mutatus est in bestiã.* De superbissimo posteà Holoferne, qa Achior contempsit consilium dicere non omittit: *Bonum, & fidele consilium dedit Achior Holoferni, quod ille cum superbia, & indignatione contempsit, qui post paululum fuit occisus, & exercitus eum damno, & confusione fugatus.* Experimẽto deniq; fratres Ioseph quid sibi ex Ruben consilij neglectu acciderit didicisse, his verbis asserit: *Ruben bene consuluit fratribus suis, vt Ioseph redderetur patri Gen. 37. qui non acquieuerunt ei, & ideircò venit super eos tribulatio.* Hæc ipse, antè quẽ dixit Cato maior: *Maximè respublicæ per adolescentulos labefactatæ, à senioribus substentatæ, & restitutæ sunt. Cùm n. ad gubernacula reipublicæ temerarij, atque mendaces homines accedunt, maxima, atq; miserrima naufragia fiunt.*

1. Mach. c. 9

D. Bonau.

Daniel. c. 4.

Idem.

Cato maior.

11 Ex quatuor bestijs, quas intempesta nocte Danielem per visum vidisse reperio, duas ad rem nostram pertinère existimo, primam nempè, & vltimam; de prima sacer ait textus: *Prima quasi leæna, & alas habebat aquilæ.* cap. 7. de vltima sic concludit; *Bestia quarta terribilis erat, atq; mirabilis & fortis nimis;* & post pauca: *Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum: & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius: & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.* ibid. nã per primã, quæ suos naturales impetus cohibere non valet, sed semper pertinacior inuenitur, illos qui omnium aliorum reiecto consilio pertinaciter in proprias sentẽtias ruunt signari existimat Riccardus de S. Laur. dum dicit: *Nota quòd non leoni, sed leænæ assimilatur: quia hic sexus impetus sui vehementia proteruior, & pertinacior inuenitur. Vide ergo quàm bestiale, & verè leænæ simile sit, nullius consilio, nullius acquiescere præcepto; sed in temeritatis suæ audacia pertinaciter perdurare.* Nec vacat mysterio etiam alatam leænam præfatam describi: quia adeò in proprias sententias præceps huiusmodi hominum genus esse solet, vt ac si penningeri ad temerarias exequutiones volare videantur. Secunda verò bestia ideò fortis, & terribilis, & loquens ingentia describitur, quia illos ecclesiasticos, qui sub virtutis nomine propriam sectantur opinionem non obscure significat: hi fortes, & terribiles in proprio iudicio, omni semper reiecto consilio, à Deo solummodò se dirigi posse, atque debere existimant. Hos in persona Annæ pontificis repręhendit Iesus, cùm de doctrina, & de discipulis interrogatus dicit: *Interroga eos, qui me audierunt.* Ioann. 18. temerarium (ac si diceret) est diuinas expectare reuelationes, vbi humana valent adesse consilia: *Iste pontifex,* ait Vgo Card. *nolebat hoc scire nisi à Christo, sic multi indignantur ab hominibus discere, omnia volentes inuenire, quasi Dominus omnia debeat eis inspirare.* Hæc ipse, qui ad talium proteruorum capita omninò quassanda super verba illa: *Dixerunt ad eum fratres eius: Transi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua, quæ facis, &c. Dixit ergo eis Iesus: Tempus meum non dum*

Daniel. c. 7.

Riccard. à S. Laur.

Pertinaces leænæ comparati, & quare?

Ioan. c. 18.

Vgo Card.

Superbi à Deo instrui vellent, ab hominibus vero dedignantur.

Ioan c. 7.

aduenit. Ioan.7. hunc dicit in modum: *In hoc docemur non indignè ferre si viles existant, qui consiliantur nobis: si.n. Christus humiliter sustinuit consiliantes, quæ non oportebat; qua fruemur venia nos terra et cinis ad eos, qui consiliantur vtilia graues existentes, sicut multi, de quibus dicitur Amos 5. Odio habuerunt corripientem in porta: et loquentem perfectè abominati sunt.* Hactenus Vgo. Et antè ipsum Cassianus de discretione colla. 2. cap.14. adolescentum præsertim quorumdam temeritatem redarguēs, qui seniorum reiecto consilio diuina tantùm cupiunt dirigi inspiratione, puerum Samuelem à Deo vocatum, & ad Heli currētem eis anteponit dicendo: *In tantum placita Deo hæc sententia comprobatur, vt etiam in scripturis sacris hanc eandem institutionem non otiosè reperiamus insertam, ita vt puerū Samuelem iudicio prælectum suo, nollet per semetipsum diuini colloquij disciplina Dominus erudire, sed recurrere semel et iterum pateretur ad senem Heli; eumque quem ad suum vocabat colloquium, etiam illius, qui offenderat Deum, dummodò senioris, doctrina vellet institui; et quem sua vocatione dignissimū iudicauerat, senioris mallet institutione formari.* Et loco præfato c. 15. non à Christo immediatè edoctū, sed ad Ananiā Paulū missum considerans, sic subdit: *Paulum quoquè per semetipsum vocans, et alloquens Christus, cùm posset et perfectionis viam reserare confestim, dirigere ad Ananiam maluit, et ab eo iubet viam veritatis agnoscere, dicens: Vade ingredere Ciuitatem, et ibi dicetur tibi, quid te oportet facere. Mittit itaque et hunc ad seniorem, eumq; illius potius doctrina, quàm sua censet institui; nè scilicet quod rectè gestum fuisset in Paulo, posteris malum præsumptionis præberet exemplum, dùm vnusquisq; sibimet persuaderet, simili modo se quoq; debere Dei solius magisterio atq; doctrina potius, quàm seniorum institutione formari.*

Idem.

Cassianus.

Etiam à se vocatos seniorum doctrina instrui vult Deus.

Idem.

Dei solius magisteriū nō expecte, seniorum institutione formari qui patet.

12 Illud tandèm pro huius instituti conclusione tibi suadendum censeo, vt sibi malè consulentes nequaquam consultores adhibeas: quia, qui sibi nequā est, haùd facilè tibi bonus esse poterit. Quod Ambrosij fuit consilium, qui lib.2. off.c.12. hæc habet, *An verò idoneum eum putabo, qui mihi det consilium, quod non dat sibi? cuius animum voluptates occupent, libido deuinciat, auaritia subiuget, cupiditas perturbet, quatiat metus? Quomodò consilij locus, vbi nullus quieti? Admirandus mihi est suscipiendus consiliarius, quem propitius Dominus patribus dedit, offensus abstulit.* Verba equidem omni pretioso lapide pretiosiora, sed illa vltima maximè, *Admirandus mihi est suscipiendus consiliarius, quem propitius Dominus patribus dedit, offensus abstulit:* nàm ipsis adeò necessariam reipublicę partem consultores esse ostenditur, vt nulla ei maior accidere possit iactura, quàm consultoribus à Deo priuari, vt paulò superius me dixisse minimè fugit. Hos igitùr aduocatos cōsule, vt vrbs fidelis, & ciuitas iusti, in qua per gratiam iustorum iustus inhabitare non dedignatur, voceris.

D.Ambros.

Nulla maior reipublicæ iactura, quàm consiliariorum amissio.

Dæmonium habes: Quis te quærit interficere? Ioann.7.

§. II.

Lingua iacula, iaculis omnibus diriora.

1 AVgustinus tract.30. in Ioannem verba pro themate assumpta: *Dæmonium habes: quis te quærit interficere?* Ioan.7. æqua lance mucronem, & murmurationem perpendens, nimis leuia respectu istius, illius vulnera esse censenda autumat: *Turba turbata videte quid responderit? Dæmonium habes. Quis te quærit interficere? quasi non peius fuit dicere dæmonium habes, quàm eum occidere.* Sic ipse loco citato. Nec miror; quia machæra carnem quidē transuerberare potest, animam autem nequaquam; murmuratio autem neglecto corpore, vt viliore, animam ipsam (vt ita dicam) pungit, & ferit. Quod ni fallor, & sub carnis, & ossis nomine significare voluit Ecclesiast. 28. cùm dixit: *Flagelli plaga liuorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa.* Vbi

Ioan.c.7.

Augustin.

Eccle.c.28.

Ant. de Pad.

Vbi S. Antonius de Padua in mystica expositione: *Plaga flagelli exterius liuorem facit, sed plaga linguæ detractoris ossa virtutum comminuit.* Et Vgo Card.

Vgo Card.

Peior est plaga linguæ, quàm plaga flagelli, quia flagellum corporis ossa lædit; sed lingua ossa animæ cõminuit. Et apertius iuxtà multorum expositionem hoc insinuauit Simeon verbis illis ad Virginem Deiparam dictis: *Tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit.* Luc. 2. super quæ Origenes in cateria:

Luc. c. 2.

Origenes.

Blasphemię in Christũ, gladius Virginis animã transuerberans.

Nulla docet historia Beatam Virginem Mariam ex hac vita gladij occisione migrasse, præsertim cùm non anima, sed corpus ferro soleat interfici, vndè restat intelligi gladium illum de quo dicitur: Et gladius in labijs eorum. Apertissimè autem antè hos omnes, quàm mucronũ vulneribus murmurationum vulnera præstent, nouit Pythagoras, qui dicere consueuerat: quòd gladius corpus, liuor animam vulnerat. Ex quo quis scit, si canendi accepit ansam Camerarius:

Camerarius

Sana venenata cantus fuge spicula linguæ,
Plus ea, quàm ferro vulnera facta dolent.

41. cant. 4. Et Nanzianzenus.

Greg. Nanz.

Quas animus misit, volitant, feriuntq; sagittæ
Viuos victuros, cum superisq; homines.
Hæc æque incautos, et cautos figit, amicos
Atque hostes, prauos vulnerat, atque bonos:
Viuos, procul, et positos, ac deniq; nil non.
Qui domat hanc, sophiæ culmina prima tenet.

Linguę vulnera omnibus vulneribus sęuiora.

carm. 54. de silentio ieiunij tempore. Sic linguæ iacula descripsere præfati. Super omnes autem eorum sæuitiam expressit Ecclesiasticus cùm dixit: *Mors illius, mors nequissima: et vtilis potius infernus quàm illa.* cap. 28. Vbi Vgo Card. *Illa, idest, quauis pœna grauissima minor est, quàm plaga linguæ.* Pro quo argumento audi si libet.

Eccles. 28.

Vgo Card.

2 Iosepho filio super cęteros dilecto, eiusque virtutibus vt Canorus Cygnus morti propinquus panegyricon canens sanctissimus Iacob, hæc inter alia ipsum dixisse, *Inuiderùntque illi habentes iacula*, sacra narrat historia Gen. 49. quæ verba quonampactò de Iosephi fratribus intelligi possint, haùd facile capio, cùm ipsos non bellatores, sed pastores fuisse ex sacris paginis habeatur; Verùm Dauidem postea quoties de detractore dicẽtem audio: *Molliti sunt sermones eius super oleum: et ipsi sunt iacula.* psal. 54. facilè quod non capiebam, percipio; nam sermones detractorios iacula vocat, vt bene super citatum psalmi locum annotauit Vgo Card. verbis illis: *Molliti sunt sermones eius in adulatione, quam faciunt in præsentia eius, cui adulãtur: & ipsi sunt iacula in detractione in absẽtia illius, iuxta prouerb. 25. Iaculũ, & gladius, & sagitta acuta homo, qui loquitur contra proximum suum; talis est detractor.* Et quia liuore tabescentes cõtra Iosephum pluries fratres eius fuisse loquutos non ignorabat Iacob: propterea non inuidisse tantùm, sed etiam iacula habuisse asserit, quia liuorem murmuratione euomuerunt: *Habentes iacula*, ait Lyranus in sensu mor. *idest, verba pungitiua, vocãtes eum falsum.* Et Pererius: *Iacula appellat verba mortifera, quibus illum confodere, & perimere valuerunt.* Quæ verba si benè perpendes, non immeritò iaculis fratres Ioseph armatos fuisse dices, dùm illos detractionum spiculis Iosephum configere studuisse audis.

Gene. c. 49.

Psal. 54.

Vgo Card.

Instar arcus detractoris lingua detractionis spicula mittit.

Lyranus.

Fratrũ Iosephi iacula describũtur.

Pererius.

3 Nec linguæ spicula iacula simpliciter nũcupare satis esse existimes: quia si omnium sęuissima appellabis, non à vero deuiare videberis; quod tibi ex eo maximè suadere poteris: quia si lancea, quæ Saluatoris latus aperuit dira semper ab Ecclesia eius sponsa vocata est: *Mucrone diro lanceæ*, nõ tàm quia in mortuum desęuit, nec quia duos simul vnico ictu cõfodit, filium, scilicet, & matrem, quia si anima magis est vbi amat, quàm vbi animat, cũ ardentissimo amore erga filium incẽderetur Virgo, eius anima magis in Christi corpore, quã in proprio erat, & sic lanceæ ictum vterque sustinuit, nempè mater, & filius: quàm quia vltra corpus, animam etiam (quod omni materialium armorum generi repugnare videmus) trãsuerberare ausa est, iuxtà illud Simeonis: *Tuam ipsius*

Luc. c. 2.

animam doloris gladius pertransibit. Luc.2. nam cum per amoris excessum, vt modo dixi, Virginis anima magis in filij corpore, quàm in proprio esset, quod in carne sustinuit ille, in anima pertulit ipsa: diriora ob id linguæ spicula, quibus nō vna anima, sed tres simul penetrantur, immò perimuntur (si dicere sic licet) nuncupari debēt, quod si asseres, tuum non existimes, sed Bernardi, qui de triplici custodia manus, linguæ, & cordis hunc ait in modum: *Numquid non vipera est lingua ista? Ferocissima planè, nimirum, quæ tam lethaliter tres inficit flatu vno. Numquid non lancea est lingua ista? Profectò, & acutissima, quæ tres penetrat ictu vno. lingua inquit (psalm.56.) eorum gladius acutus: gladius equidem anceps, immò triceps est lingua detractoris.* Hæc ipse, à quo Bernardinus Senens. tom.2. fer.4. post 3. Dom. Quadrag. ser.29. de odibili, & execrabili detractione art.1. cap.3. inter Christi lanceam, & detractoris linguam comparationem facere didicit, dicendo: *Gladius triceps lingua detractoris, nec huiusmodi linguam mucrone illo, quo Domini latus confossum est, crudeliorem dicere verearis: Fodit hic Corpus Christi, hæc non iam exanime fodit, sed exanime facit* Sic tibi & quàm, & cur Christi lanceæ sæuitiam linguæ spicula superent suadere facilè poteris.

D. Bernard.

D. Ber. Sen.

4 Mirabile nunc mihi minimè apparet, quòd huius lanceæ sæuitia mortales cunctos terrore semper affecerit, si mucrone illo, qui Saluatoris latus aperuit dirior est. Huius sæuitiā perhorrescens Salomon in prouerbijs, iaculum, gladium, & sagittam detractoris linguam appellat; *Iaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.* cap.25. quia, vt Vgo Card. ait non vnius animam, sed trium simul vno ictu interficit: *Tria dicit*, ait iam allatus Vgo, *Iaculum, gladius, & sagitta, quia omnis detractor vno ictu tres interficit, sicut dicit Isidorus. Se, & illum cui loquitur, & illum cui detrahit cùm ad illum notitiam peruenerit* Huius rei gratia vrsus quidam tres dentium ordines habens, qui non arborum, nec terræ fructibus, sed carnibus multis vescitur à Daniele iuxta eiusdem Vgonis expositionem murmurator appellatur: *Ecce bestia alia similis vrso in parte stetit: & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.* cap.7. quia iuxta dentium ordines nō trium carnes, sed animas (si sic loqui licet) simul vorare consueuit: *Detractor significatur per illam bestiam, quæ similis erat vrso, quæ tres ordines dentium habebat in ore, & in dentibus.* Allatus Vgo super verbo illa Ierem. 9. *Sagitta vulnerans lingua eorum.* Huius denique cruenti inexplebilisque vrsi dentes, siue vt aptius ad rem nostram loquar, huius horribilis lanceæ ictus vt effugerent primi illi surgentis Ecclesiæ discipuli, statim Apostolorum sententiæ de septem virorum ministerio quotidiano præficiendorum delectione acquieuerunt, dicente Scriptura: *Placuit sermo coram omni multitudine.* act.6. vbi Carthusianus artic.6. *Placuit sermo coram omni multitudine, quia malum murmurationis optabant extinguere: vt boni filij patrum suorum consilio tam rationabili, celeriter acquieuerunt.*

Prou. c.25.

Vgo Card.

Detractor ictu vno tres interficit.

Daniel. c.7.

Idem Vgo.

Vrso illi similis, qui tres dētium ordines habebat, & quarè?

Ierem. c.9.

Act. c.6.

Carthusian.

5 Nec mirum susurronum linguas semper exterruisse mortales, si Angelos ipsos in illis paucis vix morulis nil tàm (vt ita dicam) timore affecit, quàm Satanæ detractio, post cuius casum exultantibus cęlis, vocem hanc se audisse testatur Ioann. *Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius.* Apoc.12. Quę verba lętitię, & exultationis fuisse inter cæteros asserit Cornelius à Lapide: *Est Angelorum, & beatorum celeusma, est exultatio, et cōgratulatio exultantium de prostrato, & profligato dæmone.* Cur autē in Satanæ casu adeo gauderent Sancti Angeli, eadem subiungit vox: *Quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos in conspectu Dei nostri die, ac nocte, etc. Propterea lætamini cæli, et qui habitatis in eis.* Quod Idem erat ac dicere: lętentur cęli, & exultent incolæ eius; quia proiecto Satana, defecerunt detractionis spicula. Præfatus Cornelius: *Quia proiectus est accusator, idest, obloquutor, calumniator, detractor, et accusator, qui calumnijs, et falsis criminibus Sanctos apud*

Apoc. c.12

Corn à Lap.

Apoc. ibid.

Idem.

Deum

Angelos ipsos vix tempore nil vt detractio timore affecit

Deum accusabat, vt olim accusauit Sanctum Iob. Sic Angelos ipsos vix tempore detractores quodammodò timuisse apparet.

6 Quibus omnibus haud quaquã contentus addo, Christum ipsum, cui spinę flores, verbera blandirię, & mors dulcis apparuit, detrahẽtium linguas vt nimis sæuas declinasse multoties: Ex illo Ioa. 7. *Vos ascendite ad diem festũ hunc, ego autem non ascendo, &c. Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diem festum non manifestè, sed quasi in occulto,* veritatem hanc colligo, ex eo, quia occultè ascendisse humanitatem, infirmitatemq; ostendit, vt ait Gorranus: *Ideò in occulto, vt humanitatis ostenderet infirmitatem.* At cur hoc? Nùm mortem quã semper optauerat formidabat? Nequaquam sanè, sed vt murmur illud, de quo idem Euangelista loquitur: *Murmur multum erat in turba de eo. Quidam.n.dicebant: Quia bonus est. Alij autem dicebant: Nõ, sed seducit turbas* (si dicere sic licet) declinaret, quod ex verbis illis Psalm. 30. *Muta fiant labia dolosa. Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem; in superbia, & abusione,* satis apertè deduco; quia si in ipsis per iustum antonomasticè Christus intelligitur, iuxtà illud Isaiæ 57. *Iustus perit, & non est qui recogitet in corde suo,* per abusionem, verba detrahentium, eum seductorem vocantium intelligit S. Bruno, dùm dicit: *In abusione cùm ad eius detractionem falsis vocabulis abutebantur, dicentes eum, qui iustus erat, & innocens, peccatorem, & seductorem.* Dùm igitur Christus muta fieri labia dolosa, quæ in abusione loquentia se seductorem vocant, expostulat: murmur illud, de quo hic Ioannes loquitur, præ oculis habebat, cũ fortè nullibi tàm clarè falsis vocabulis malus, & seductor vocatur, quàm hic: ex quo satis patet, cur non manifestè, sed quasi in occulto ad diem festum ascendit, quia non insectantium minas formidabat, nec mortẽ; sed labia aduersus iustùm in abusione obloquẽtia ferre, ni decipior, non valebat.

Ioan. c. 7.

Gorranus.

Ioan. ibid.

Psal. 30.

Isai. c. 57.

S. Bruno.

Detractiones Christus declinat, qui plusquam libenter morti occurrit.

7 Oculos adaperias obsecro; & inuenies Christum, qui dempto loco illo Pauli: *Cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* ad Hebr. cap. 5. nunquam in passione plorasse dicitur, in Lazari resurrectione, & lacrymatũ fuisse, & infremuisse, & turbasse seipsũ inuenies. *Infremuit spiritu, & turbauit seipsũ, &c. & lacrymatus est Iesus.* Ioann. 11. Quarè hoc? Si quia vnum solummodo ex tot suscitare debebat, vt ait Chrysologus: *Non potest non fremere, qui singularem de hoste rapit victoriam;* In viduæ filij suscitatione planctum non prohibere, sed præcipere debebat, cùm singularis etiam esset ad vitam reuocatio. Si quia formam compassionis præbebat, vt ait Carthusianus ibid. art. 28. satis poterant esse lacrymæ; cur ipsis & fremitum, & turbationẽ, licet voluntariè assumptam, adiecit? Si vt dilectionem suam ad Lazarum, eiusq; sorores ostenderet, vt idem subdit Carthusianus: vtiquè vberioribus lacrymis Baptistæ cædem plangere debuisset, pro qua nec suspirium emisisse habemus. Si tandem iuxtà Hieronymi sententiam propterea in Lazari resurrectione fleuit, quia ad vitæ ærũnas illum reuocabat; idipsum quoque efficere in cæterorum resurrectione debebat, cuius tamen oppositum tàm in viduæ filij, quàm in Archisynagogi filiæ suscitatione reperimus, cùm in vtraque, nedum ipsum non plorasse, verùm planctum etiam prohibuisse testetur Lucas cap. 7. & 8. cur igitur hic plangit, se turbat, & fremit? Num fortè propterea tot doloris hic edidit signa, quia Iudæos obtrectantes audiebat? Ita Lyranus, & Ferus, quorum primus: *Indignatur contra malitiam iudæorum de factis suis iniquè murmurantium.* Secundus verò super illud: *Iterum fremens. Hoc secundo fremitu exprimit indignationem animi in iudæorum malitiam, & improbitatem, qui non desistebãt iugiter calumniari opera eius.* Itaq; non tàm ob amici obitum, quàm ob inimicorum detractionem plangit, se turbat, & fremit: & sic doloris signa, quæ in passione non edidit, cùm vix ex Paulo in Cruce plorasse colligatur, in murmurationis susurro ostendit; vt atrocius linguis, quàm spinis, & clauis se configi declararet.

Ad Hebræos c. 5.

Ioan. c. 11.

Chrysol.

Christus in Lazari resurrectione cur plangat.

Lyranus.

Atrocius linguis, quàm clauis configitur Christus.

Ioan. Ferus

8 Antequam muto cuidam affatum redderet Saluator, oculos ipsum

ſum cum gemitu ad cælum leuaſſe
Marc.c.7. ſcribit Marcus cap.7. *Suſpiciens in Cælum, ingemuit*: quod quidèm magni doloris indicium eſſe,ipſa indicat experientia; at cur nuſquam in alterius curatione huiuſcemodi doloris ſigna oſtẽdit niſi in iſtius? An fortè quia linguæ vinculum hic ſoluebatur? Ita planè; præuidebat, vtpotè, atrocius linguis, quàm alio quouis armorum genere ſe fore vulnerandum, iuxtà illud
Ierem.c.18. Ierem.cap.18. *Percutiamus eum lingua*. ideò linguæ vinculum ſoluere volens, cęlum ſuſpiciens ingemuit. Vndè Gi-
Gilibertus. libertus: *Horret Chriſtus magis aſperitatem morum,& linguæ ſtimulos,quàm ſpinarum aculeos*; ac ſi diceret: quòd in linguæ tantùm curatione gemat, eius ſæuitia in cauſa eſt; quia ipſa ſæuius, quã clauis,& lãcea ſe vulnerãdũ agnoſcebat. Vnde ex Chryſ. Incognitus ſuper illud pſal.21. *Omnes vidẽtes me,deriſerũt me: locuti ſunt labijs,& mouerunt caput*, taliter inquit; *Notat hic Chryſoſtomus ad Iudæorum crudelitatem, quòd non fuerunt contenti Chriſtum crucifigere, ſed etiam cùm ipſum denudaſſent, & crucifixiſſent, vltra procedunt; quia in cruce nudum videntes affixum, exprobrabant ei dicentes: Vah,qui deſtruis templũ Dei.* Hæc ipſe,quibus ſatis apertè murmurationis ſuſurrum morte ipſa ſæuiorem Saluatorem exiſtimaſſe, declarat.

Plus Chriſtus linguæ ſtimulos, q̃ ſpinarũ horret aculeos.

Pſal.21.

Incognitus.

9 Silendum minimè exiſtimo, quid eſt quòd damnati in lingua potius, quàm alibi puniantur, dicente
Apoc.c.16. Ioan. Apoc.16. *Commanducauerunt linguas ſuas præ dolore*, & licet p.1. fer.5. Dom.2.§.3. propterea Epulonem in lingua maximè excruciari me dixiſſe non lateat, quia peccati inſtrumẽtum maioris ſemper punitionis ſolet eſſe obiectum: hic tamen Sacramentum magnum dico, damnatorum quorũnam linguas præcipuè torqueri, quia æquum eſt, vt id maximè puniatur, quod maximè alios afflixit, & quia nil vt lingua homines cruciat, cùm contra eos ſoluitur, nil vt ipſa in tormentorum loco puniri debet. Meum non eſt hoc, quod dico, ſed Diui Bonauenturæ qui tom.1. opuſc. lib.3. pharetræ cap.3. §. de murmuratione,
D.Bonau. ſic ait: *Iuſtè ignis vltionis in futuro illos excruciat; qui lingua inflammata à gehẽna murmurant, & detrahunt.* Deſæuiant in linguas ſæuas damnati eas cõmanducando, vt iuſtas pęnas linguæ luãt, quæ multos lugere fecerunt.

10 Cęterum qui iuſtas has linguę pęnas ſubire renuerint, concidant aratra ſua in gladios, & ligones in lanceas, hoc eſt, non aliorum virtutes veluti glebas murmurantis linguæ aratro terant,& tundant; ſed ſua ſcelera confeſſionis gladio ſcindant, vt ait
Antonius de Padua: *Gladios,& ligones in lanceas concidunt, qui linguam detractionis, qua veluti aratro viſam aliorum ſulcare ſolebant, vertunt in gladios confeſſionis, et propriæ accuſationis.* Non ſici fructus exquirant, hoc eſt, eloquentiæ fœcunditate contra proximum vtãtur, ſed ſtercora propriæ cognitionis circa ipſam mittant, dicente eodem: *Circa hanc ficum debemus ſtercora, id eſt, confeſſionem peccatorum ponere, vt virtutem ſuam, ſcilicet confeſſionem, valent dare.* Idem.
Linguæ vinculum ſoluant, ſed loquãtur rectè; nam vt ait Salomon: *Qui recta loquitur, diligetur.* Prouerb.16. Prou.c.16.

D.Ant.de Pad.

Verba illa: *Cõcidite aratra veſtra in gladios,& ligones veſtros in lanceas.* Ioel 3. Quomodo intelligenda?

Nonne Moyſes dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem? Quid me quęritis interficere? Ioann.7.

§. III.

Fere communis hominum huius tempeſtatis eſt error, ſic in aliorum errata æſtuare, vt eſurire videãtur,& ſitire iuſtitiam: ſe autem grauioribus implicitos, ſuaniter, leniterq; palpare.

1 HAùd quaquam nobiliori ſemita gradi poterimus ad ſuadendum, huius ęui viros acerrimos eſſe aliorum ſcelerum vultores, propriorum autèm adulatores potius, quàm animaduerſores: quàm ſi ſedulò perſcrutemur, cur humani corporis for-

ma

ma ſic à Deo ſit diſpoſita, vt ex capite elato veluti lingula, & ex duabus manibus hinc inde, nil ſecus à calculis pendētibus, ſtatera formata videatur;

Oſeas. c. 12.

vndè Oſeæ 12. *Chanaam, in manu eius ſtatera doloſa, calumniam dilexit*: nam ſi Diui Laurentij Epiſc. Nouarienſis homil. de eleemoſ. percurrere voluerimus, propterea id factum videbimus, vt æqua lance tàm aliorum ſcelera, quàm propria pēſitet homo, ſi iuſtum Dei iudicium effugere cupit. Audi ipſum loco citato:

D Laurent.

Humani corporis forma ſtaterā præcēdere videtur, & quatè?

Habet iudex iſte ſtateram in manu ſua, in qua perpendit inter duo pondera; vnum meriti, & vnum peccati: praüide te homo: ſenti pondus tuum, antequam veniens ille in ſua ſtatera te ſuſpendat: conſidera ſtatum tuum, & eſto tu tibi ipſe ſtatera: ſit tibi de corpore tuo ſtatera. Duæ manus tuæ, duo ſunt calculi hine inde in ſtatera pendentes. Vides quomodo ipſe tibi es ſtatera? Perpende cor tuum, & conſcientiam? Perpende animam tuam, membraque ipſa in ſtatera. At nūquid hac vtuntur ſtatera huius tempeſtatis viri? Audi regiū prophetam, qui non ſine cordis dolore clamat:

Pſal. 61.

Mendaces filij hominum in ſtateris. pſal. 61. ac ſi diceret: quomodò veraces dici poterunt filij Adam, dùm aliorum exaggerant crimina, propria autem extenuant: quonampactò iuſta vocari poterit ſtatera, quæ aliter propria, aliter aliena ponderat. *Filij hominum*, ait

D. Ambroſ.

Quis in ſtatera mendax ſit, explicatur?

Ambroſius ſuper citatum Dauidis locum, *videntur ſibi ponderare æquitatem, & grauitate ſeuerioris iudicij examinare iuſtitiā, duri alijs, remiſſi operibus iniquis, ſermone cenſores. Tales ſcribæ iudæorum ſunt, qui onera grauia alijs obſeruantiæ durioris imponunt, non habentes rectum iugum animæ ſuæ, ſed propenſa iniquitate curuati*: Quis varios, atque mendaces hos hominum filios non vocabit, qui quàm aliorum peccatorum acerrimi vultores, tàm propriorum ſcelerum ſunt palpatores? Benè de talibus dixit Lorinus ſuper citatum pſalmi locum:

Lorinus.

Sunt aliqui, qui alia pro ſe lege, pro alijs alia vtuntur, non contenti, vt qua menſura menſi fuerint, remetiatur eis, qui aliena exaggerant, ſua minuunt peccata. Horum mendacem ſtateram pertimeſcebat ſanctiſſimus Iob, quando tactus dolore cordis intrinſecus clamabat:

Iob. c. 31.

Appendat me in ſtatera iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam. cap. 31. Quaſi diceret: tu Domine, mea trutina delicta, non homines; quia tua, non horum eſt iuſta ſtatera: hi .n. trabem in oculo ſuo non videntes, ex alterius autem feſtucam non ſine magno dolore eijcere conantur. Hos etiam, ni decipior, timebat Horatius cum cecinit. 1. ſerm. Saty. 3.

Horatius.

Cùm tua peruideas oculis mala Lippus inunctis,
Cur in amicorum vitijs tàm cernis acutum?

Hos ſanè vellicat D. Bonauentura in Regiſt. nouitiorum cap. 12. ſequentibus verſiculis:

O qui feſtucam fratris concernis ocello,
Qua tua conturbat lumina tolle trabē.

Aliorum vitia faciè, propria autem difficile videmus.

Hos tandem carpit in præſenti Saluator, quòd cùm Moſaicæ legis eſſent tranſgreſſores, ipſum iuſtiſſimum, atque ſanctiſſimum paralytici curationis criminarentur, atq; occidere vellent, dùm dicit:

Ioan. c. 7.

Nonnè Moyſes dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem? Quid me quæritis interficere? ſuper quæ Cyrillus:

Cyrillus.

Eadem menſura qua alios metimur, fere nullus ſibi remetiri patitur.

Magna voce clamare videtur: ego in die ſabbati ab incurabili morbo miſericorditer hominem liberaui, & his meis meritis vos incitati, turpiter me perſequimini, et vita priuare vultis: quæ igitur ſupplicia ſcelere veſtro condigna reperientur? Peſſima profectò res eſt, iudicium efferre de alijs: nàm in quo aliū quis iudicat, in eo ſemetipſum cōdemnat. Pro quo argumento non deerunt ſcripturæ ſubtilitates.

2 Sat eſſet pro præſenti inſtituto parabola ſerui illius, qui verbis paucis magni debiti remiſſione obtenta, erga conſeruum minima ſibi debentem adeò ſe crudelem oſtendit, vt in eum manus immittere parum exiſtimaſſet, niſi in carcerem etiam vſq; ad totius debiti ſolutionem detrudendum tradidiſſet:

Matt. c. 18.

Tenens ſuffocabat eum, dicens: Redde quod debes Et procidens cōſeruus eius rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Ille autē noluit: ſed abijt, & miſit in carcerem, donec redderet debitum. Matt. 18. quod conſiderans Chryſoſtomus hom. 62. in citatum Matthæi cap. clamat:

Chryſoſt.

Vidiſti humanitatem et miſericordiam Domini,

ni, vide nūc inauditam serui crudelitatem. Ne verba quidem ipsa veritus est, quibus salutem acquisiuit: hic .n. ipse dictis mille talentorum debitum euitauit. Ita nec portum quidem agnouit, quo tutatus à naufragio euasit, nec modus ipse supplicationis ad misericordis Domini memoriam eum reduxit: sed omnia illa, crudelitate oblitus, omni fera sæuius in cōseruū insiliebat. Ast hac parabola, vt vulgariore compēdiosè descripta: Dauidis lapsum, eiusq; correctionem per aliā parabolam à Nathan propositam, tuam in mentem redigo: fuit autem de diuite quodam, qui egenum oue, præterquam aliud prorsus non habebat, priuauerat, vt amico hospitio recepto conuiuium pararet, qua re audita, zelo feruens DD. restitutionis, & mortis sencētiam protulit:

2. Reg. c. 12. *Iratus autem indignatione Dauid aduersus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Viuit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc. Ouem reddet in quadruplum.* 2. Reg. 12. terribilis prorsus sententia! quæ omnem legis rigorem excedebat. Vnde Chrysostomus hom. 1.

Chrysost. super psal. 50. sic ait: *His auditis ira incensus est Rex: ac iustam sententiam admodum clarè pronūciauit. Gladio, inquit, morietur: atq; ouem in quadruplū reddet. Nec verò hoc ex legis conscripto imperauit: Lex .n. furem id, quod surripuit in quadruplum reddere iubet: ipse autem legis terminos excessit. Iubet .n. & ipsum morte affici, et damnum illatum in quadruplum restitui. Sententiam extulit, ac iudicium numeris omnibus absoluit.* Seuera equidē sententia! terribilis iudex! At vndè terribilitas tanta? Eundem audi Chrysostomum immediatè antè præfata:

Idem. *Ira incensus est iudex, existimabat se alienam litem disceptare.* Proh quàm facilè senerè alios iudicamus! At quid si semetipsum reum audisset, ipsumq; diuitem esse illum, qui ouem rapuerat intelexisset, numquid si non eandem, cum nemo suimet interfector existere debeat, saltem diram aliam protulisset sententiam? Minimè certè; verùm (si dicere sic licet) hoc odorato satis solummodò peccatum cōfitendo, semet plexisse existimauit: nec mirum, quia iustitiam, quam erga alios mundani exercere solent; in semetipsos prorsus exequi contemnunt. Adsit Bernardus:

D. Bernard. *Quidam tàm vehementer contra aliorum delicta zelantur, vt videantur esurire, et sitire iustitiam, si esset apud eos de suis quoq; peccatis idem iudicium: nam contra alios tàm inaniter, quàm impudenter, æstuant: seipsos tàm insipienter, quàm inutiliter palpant.* ser. 4. de Aduentu.

Iustitiā, quā erga alios exercere solent mundani, contra se exercere cōtemnunt.

3 Quis postea sententiam à Iuda contra Thamar nurum suam prolatā; eo quod à viri obitu multo euoluto tempore eius intumuisset vterus, non præcipitem, atq; sæuissimam fuisse iudicabit? *Nunciauerunt Iudæ, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, et videtur vterus illius intumescere. Dixitq; Iudas: Producite eam vt comburatur.* Gen. 38.

Genes. c. 38.

Præcipitē equidē dico; quia nullo præuio delicti examine capitalem sententiam protulit: sæuissimam, quia si filius patris iniquitatem portare non tenetur, sed anima, quæ peccat, ipsa mortis luere debet pęnas, partum expectare debebat, post quem nurum morti addicere poterat, vt etiam Imperatorum leges faciendum statuerunt, atq; sanxerunt. Patet lege 18. in titulo de statu hominum Digest. lib. 1. & lege 3. in titulo de pęnis lib. 48. digest. in hanc sententiam. Quo instituto Athenienses, Romanosq; vsos fuisse testatur Clemens Alexandrinus lib. 2. stromatum. Tandem si vt prodidit Dionysius lib. 57. execrāda fuit Claudij Imperatoris crudelitas, eo quod nec à prægnantium mulierum supplicio abstinuit, quonampactò à sæuitia excusabitur Iudæ sententia, qua capitaliter prægnans damnabatur? Vndè

Mulieres prægnātes nullo pacto ante partum morte plectendæ.

Lippoman. Lippomànus: *Non hic opus est, Iudam excusare: vt peccauerat aliàs crebro; sic nunc peccat præcipitando sententiam seueram nimis.* Verum hic non sistamus, sed quam; vt se sceleris participem sensit in seipsum sententiam protulerit, videamus: *Agnitis muneribus, ait: Iustior me est; quia non tradidi eam Sela filio meo.* ibid.

Genes. ibid.

& vbi rigor, vbi zelus, vbi mortis sententia ò Iuda? Si Thamar quia prægnans capitali pęna plectenda est, qui eam grauidauit nō ne eadem puniri debet? Ita certè: an tantummodò illam te iustiorem vocando satis te ipsum castigasse existimas? Ita sanè: *Prius,* ait Seraph. *quando*

Seraphinus.

Iudas

Satis aliud est contra alium, & cōtra se iudicare.

Iudas se credidit innoxium à cognitione ipsius Thamar, ipsam ad mortem, & indè quidem damnauit: postea quando agnouit se cognouisse ipsam Thamar, & consequēter se eandem sententiam subiturum, si ita iustè procederetur: sententiam mutauit. En totius rigoris, remissionisq; origo; quia se eam agnouisse sensit, quia criminis consortem se intellexit: & cùm valde differat inter alium, & seipsum iudicare, idcircò nè eandem teneretur subire sententiam, illam mutauit.

4 Alium Iudam, proditorem nēpè, principes sacerdotum semel adisse, ipsisq; suæ proditionis scelus, proditiq; innocentiam, atq; sanctitatem aperuisse, scribit Matth. cap. 27. *Videns Iudas, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus: dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum:* qua peracta confessione, illicò ipsos respondisse subdit Euangelista, *Quid ad nos? tu videris.* Si vendere, & emere mutuus est contractus, quonampactò emptores se criminis expertes vocantes, vendentem solum criminosum existimant? *Quod erat crimen tradentis, quomodò non suscipientis, cum scelus sceleri sit adiunctum?* dicit Ambrosius super psal. 71. Nec mirum, quòd Iudā scelestum, se autem innocentes appellent sacerdotum principes: quia sicuti iuxtà Philosophi doctrinam 2. de anima sensibile supra sensum positum non facit sensationem, vt constat de quacumque re corporea posita super oculū, à quo sic posita videri nequit, at in debita distantia bene videtur; sic vitia aliena, ac si debitè distātia, optimè perspicimus, propria autem nequaquam: Vndè Titelmannus in persona principum Iudæorum ad Iudam respondentium ait: *Quid tu egeris nostra nihil refert: bene tu, an malè egeris, ipse videris: Nos quid egerimus, scimus, neq; mali vllius sumus nobis conscij.*

Matt. c. 27.

D. Ambros.

Erga proximorum delicta nullus nō oculatus, erga propria nullus non cæcus.

Titelmann.

5 Antehac demirabar non parum, quòd Nathan Dauid adulterij, homicidijq; volens arguere, parabola illa superius allata de diuite pauperis ouem rapiēte vti voluerit, cùm apertè illum increpare potuisset: verùm nunc omnis me desinit admirationis ansa, nàm nisi debitum in alio contemplatus fuisset, in se minimè vidisset Dauid: quia sicuti ait Rupertus Holchot lect. 26. super caput Sapiētiæ 2. oculus facilè alia à se videt, se autē videre nisi in speculo nullatenus potest, sic erga aliorum errata oculatus, erga propria cæcus vnusquisq; esse consueuit: *Hæc est conditio oculi*, ait allatus Rupertus, *quòd optimè videt alia à se, qua idcircò opponuntur: sed seipsum nullo modo videre potest; sed indiget speculo repræsētāte se: Et ita est de nobis, alienos defectus optimè notamus, proprios non videmus, nisi fortè per speculum.* Et hæc est ratio, cur erga alios seuerus quisquam existat, erga se autem nequaquam: quia aliorum scelerum grauitatem facile percipit; suorum verò nisi industriè in parabolis, veluti in speculis repræsentata, non videt.

Rupertus Holchot.

Cur Nathā vt Dauidis peccatū corrigeret, parabola vti voluit?

6 Tantillum mellis quantum virgæ summitas ex fauo extrahere potuit, contra patris edictum vice quadā gustauit Ionathas, quo tandem à patre comperto, omnis carnis, & sanguinis post habita ratione, capitalem cōtra ipsum sententiam protulit: *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha.* 1. Reg. 14. hæc in capite isto: in immediatè vero sequenti alterius transgressionis fit mētio; nam Saul, & Agag regi Amalec pepercit, & optima quæq; contra expressum Dei mandatum seruauit; verùm quàm erga se sententiam proferat audiamus: *Peccaui* (Dixit ad Samuelem:) *Sed nunc honora me coràm senioribus populi mei, & coram Israel.* cap. 15. Proh nefas! honorari cupit, qui Deum inhonorat, qui filium quia hominis præceptum (& insciēter etiā transgressus fuerat) morte afficiēdum censebat, sibi Dei mandatum temerè transgredienti pro pœna gloriam affectabat, & laudem: *Qualiter in alienis vides tàm parua*, ait Chrysostomus citatus ab Vgone super cap. Matth. 7. *& in tuis tàm magna transcurris? Si te magis diligis quàm proximum, quarè ipsum procuras, & non magis teipsum? si autem teipsum contemnas, manifestum est quòd non est procuratio, quòd ipsum indicas. Sicut hydropicus corripit eum cui digitus tumet, & ipse sui ventris immemor est.* Prò qua re vidēdus est idem Chry-

1. Reg. c. 14.

Ibid. c. 15.

Pro delictis mundani vice pœnæ gloriā affectāt.

Chrysost.

sostomus homil. 52. super verba illa Matth. 15. *Quarè discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Quarè & vos, &c.* vbi inter cętera dicit: *Non vellitt eis, neq; causam discipulorum dixit: sed statim recriminatus est, vt audaciam eorum reprimeret, atque ostenderet non oportere illos, qui delinquunt in maximis, pro paruis aliorũ criminibus adeò moueri, vt exactiori eos trutinæ subijcere velint, Cùm oporteret, inquit, vos reprehendi, audetis etiam alios ipsi reprehendere?* Nec omittendus est S. Thomas super illud: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides?* Matth. 7. *Sępè n. qui grauia peccata committunt, reprehendunt eos, qui leuia, sicut contigit in iudicandis religiosis, cùm aliqui qui grauia faciunt, quæ vident leuia in religiosis, iudicant grauia: sed absorbentur illa sicut vna gutta aquæ in multitudine vini. Contigit etiam quòd aliquis ex infirmitate peccet leuiter, & malè affectus vellet punire illum ex odio, considerat festucam in oculo illius, non autem trabem in oculo suo.* Nec tandem inuisus relinqui debet Ferus super illud Matth. 12. *Ecce discipuli tui faciunt, quòd non licet facere sabbatis,* nam ibi post multa cõcludit: *Vides igitur, quòd peccatum iudicabant, vbi peccatum non erat, & è cõtra. Vndè de ipsis Ezechiel ait: Viuificant animas, quæ non viuunt, & occidunt animas, quæ non moriuntur.* Sic allati patres, & scriptores, cęteriq; breuitatis causa omissi mundanam describunt iniustitiam, quæ aliter alia, & aliter propria videt, & punit.

Matt. c. 15. — Idem. — Talem erga proximũ se iudicẽ quis prębere debet, qualem vult alios ex pctis in se. — Matth. c. 7. — D. Thomas. — Matt. c. 12. — Ioan. Ferus.

7 Quod diabolicũ potius, quàm humanum esse declarat locus ille Matthæi 8. *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam. Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis, & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?* quia vt benè annotauit Chrysologus ser. 16. cùm ipsi, vt omnem explerent sæuitiam, antè tempus homines sepelirent, dum non mortem expectabant, sed viuos in sepulchris recludebant: Saluatorem, qui in temporum plenitudine venit, antè tempus venisse conqueruntur: *De tempore sic queruntur, quasi ipsi cum tempore fecerint, vt viuos condiderint in sepulchris.* Allatus Chrysologus loco cit. Ecce tibi quomodo diabolicum est alteri ascribere, quod ipse facis, iustitiamq; pro altero, non pro se velle. Sanè pondus, & pondus: vtrumq; abominabile est apud Deum. Quid igitur in tanto iudicandi discrimine, vt rectè iudicemus sit agendum, docet Gregor hom. 34. in Euang. vbi veræ, falsæq; iustitiæ iudicia tradit dicendo: *Vera iustitia compassionem habet, falsa iustitia dedignationem: quamuis & iusti soleant rectè peccatoribus dedignari: sed aliud est quod agitur typo superbiæ, aliud zelo disciplinę. Dedignantur etenim, sed non dedignantes: persecutionem commouent, sed amantes: quia & si foris increpationes per disciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per charitatem seruant. Præponunt sibi in animo ipsos plerũque, quos corrigunt, & meliores existimant eos quoq; quos iudicant. At contra hi, qui de falsa iustitia superbire solẽt, cęteros quosq; despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt: et quò se peccatores esse non credunt, eò deterius peccatores fiunt.* Hæc Gregorius. Quã eãdem iudicandi formulam optimè seruabat Dauid, quando pietate plenus populum sibi præponebat, dum gladium illum percutientem humiliter contra se vertere conabatur: *Ego sum qui peccaui, ego iniquè egi, qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me, et contra domum patris mei.* 2. Reg. 24. quam Dauidis petitionem admiratione dignam censet Theodoretus in glossa, & quidem ita est, cùm contra aliorum morem in populum piunt, erga se acrem ostenderet: *Digna sunt admiratione ipsa verba Regis. Ignorans causum, suum peccatum vocauit quod fuerat factum: et vt in suum genus iusta ferretur sententia supplicauit, vtens verbis boni pastoris, imitans filium suum, et dominum, qui animam suam posuit pro ouibus suis.* vndè contigit, vt nec contra se, nec contra populum diuina vlterius procederet indignatio. Hinc Ambrosius: *Quàm illud etiã admirabile, quòd Angelo ferienti plebem se obtulit. Hoc facto, statim dignus sacrificio iudicatus est, qui absolutione existimabatur indignus.* Apologia de Dauid cap. 7.

Matth. c. 8. — Chrysolog. — Alteri ascribere quod ipse facis, diabolicum est. — Gregorius. — Vera iustitia cõpassionẽ habet, falsa indignationem. — 2. Reg. c. 24 — Theodoret. — Ambrosius.

8 Secus

8. Secus si fiat, etiam si iusto, sancto, Deiq; zelo quis moueatur, expers tamen rigoris non erit, qui in proximũ nimis acer existit. Tostatus quæst. 17. super 3. Reg. cap. 17. Quæstionem mouet; Cur Deus, qui panes & carnes coruorum ministerio Eliæ præbebat, vinum non mitteret? Respondetque: *Quia corui ferebant cibos Eliæ, & ipsi poterant portare carnem in rostris, & tamẽ non poterant portare vasa vinaria. Si autem essent Angeli in specie coruorum, poterant quidem ferre vasa vinaria, etiam magna, & tamen non expediebat, quod ferrent. Causa huius est, quia si Angeli laterent in specie coruorum; hoc fieret, vt non putaret Elias sibi ministrari ab Angelis, sed à coruis, vt non reputaret se magnæ dignitatis, sed si portarent illi corui vasa vinaria in rostris, vel vnguibus, cognosceret Elias, quod non erant isti corui, quia non poterant hoc facere corui, ideo putaret illos esse Angelos, & hoc Deus volebat euitare, ideo non debuit portari vinum Eliæ per coruos, vel Angelos, & ista fuit causa potissima*, de quo quidquid sit; nam fortè nil de se maius sensisset Elias, si Angelos sibi ministrantes agnouisset, cùm nec aliqui noui testamenti virtute præditi per similia Angelorum ministeria superbierint, immò humilius per hoc de se senserint: Verùm me magis vexat, quòd ille, qui populo ex Aegypto fugienti aquã ex petra scatere fecit, nedùm idem pro Elia operari renuit, verum torrentem etiam ex quo propheta sitim extinguere consueuerat, exiccauit; *Corui quoque deferebant ei panem & carnes manè, similiter panem & carnes vesperi, & bibebat de torrente. Post dies autem siccatus est torrens.* 3. Reg. 17. Nunquid siti eum interficere volebat? Absit; cur ergo potum ei omninò negabat? An quia, qui nimio exæstuans zelo siti alios affligebat, siti & ipse angi debebat, vt zelum pietate temperare addisceret? Ita Chrysostomus serm. in Eliã tom. 1. *Prophetam vna cum populo punit, vt dum etiam ipse supplicio comprehenditur, aliquid misericordiæ in relaxãdo sententiæ sua iuramento addiscat.* Disce qui legis accingere gladio tuo super femur tuum: quid super femur dico; super caput tuum, & super barbam tuam gladium acutum pilos radentem duc; hisque peractis statera ponderis pilos affectionum, culparumq; tuarum prius, quàm aliorum pondera: & proprius non te fallat amor, sed pro certo habeas, quòd eadem omninò mensura, qua proximo metiris, remetietur tibi.

Tostatus.

3. Reg. c. 17

Chrysost.

Nimius zelus quamuis iustus, à Deo tamen probari non solet.

Quærebant ergo eum apprehendere: & nemo misit in illum manus: quia non dum venerat hora eius. Ioan. 7.

§. IV.

Horam expectat, qui tempus condidit, non quòd tempori subiaceat, sed quia ordine delectatur.

1 NAnzianzenus ille, qui tàm ingenio, quàm eloquentia suis coæuis excelluit orat. 9. de Deo sic fatur: *Non est dissentionis, & confusionis Deus, sed pacis, & ordinis.* Et quidem satis iustè tali vocabulo illum appellat: nàm ipsum scholastici acutè spectantes, ordinem mirum in actibus intellectus, & volũtatis ipsius assignãt. Scotus præsertim in præfatis actibus in eodem æternitatis instanti simul existentibus duplicẽ naturæ ordinem; alterum primarium respectu obiecti simpliciter primi, primitate omnimodæ perfectionis, & adæquationis in mouendo, & terminando: Alterum secundarium comparatione secundi obiecti in terminãdo tantum, esse considerandum existimat, & in vtroque ordine plura docet rationis instantia cum fundamento in re ordinatæ considerari debere: quę rei tractatio cùm impræsentiarum satis incongrua sit, videndus est ipse in 2. dist. 1. quæst. 1. Primum postea, secũdum, & tertium in diuinis suppositis; & si ad vitandum hæreticorum fallaciam, qui dicta serie diuinæ naturæ diuisionem inferre, personarum ęqualitatem tollere, & æternitatem negare

Greg. Nanz.

ſtudent, minimè admittendum eſſe cenſuit Iſidorus lib. 2. epiſt. 129. de Trinitate verbis illis: *Nec prius, nec poſt; nec primum, & ſecundum, & tertium admittit.* Scholaſticorum tamèn loquendi modus, qui docet vt Pater prima dicatur perſona, Filius ſecunda, quia eſt à prima, & Spiritus ſanctus tertia, cùm ſit à prima & ſecunda, quid aliud oſtēdit, niſi ordinem mirum originis? Et denique vt ſcholis ſcholaſtica linquam. Patrem prius origine lapidem intelligere, quàm filium, cùm Pater intelligat à ſe, Filius non à ſe, quoniam hoc habet à Patre; & Spiritus ſanctus poſterius origine vtroque, cùm hoc habeat ab vtroque, ordinem oſtendit mirabilem. Ad extra poſtea, quo ordine creaturas condiderit, docet Ariſtoteles, qui ens omne ad decem illa capita Subſtantiam ſcilicet, Quantitatē, Qualitatem, Relationem, & ſimilia reuocandum exiſtimat, nec confuſim, ſed diſtinctiſſimè coordinat omnia: nèc mirum, nàm vt benè cecinit Anonymus, ordine ſeruatur orbis. Vnde ipſe:

Iſidorus.

Primum, ſecundum, & tertium in diuinis quonam pacto admittendū?

Anonym.

Ordine ſeruatur orbis.

Ordine ſeruato mundus ſeruatur, at illo
Neglecto peſſum totus & orbis abit.
Machina perpetuò cæleſtis ab ordine pendet.

Et Boetius Metro 6. lib. 1.

Boetius.

Sic quod præcipiti via
Certum deſerit ordinem.
Lætos non habet exitus.

Vnde Xenophon. cap. 14. lib. 7. *Nihil eſt autem, mea vxor, in rebus humanis, vel vtilius, vel pulchrius ordine.* Quem ordinem vt in præſenti ſeruaret Saluator, mortis præfinitum tempus horam ſuam vocat, quia vt Theophylactus ait, ordinatim curſum ſuum cōplere diſponebat: *Quod autem*, ait mox dictus Theophylactus, *non dùm venerit hora eius, dixit, non quòd temporibus eſſet obnoxius, ſed quòd omnia tempore opportuno, & hora conuenienti fecerit. Quandò enim tempeſtiuum exiſtimauit, quod pateretur, tunc & crucifixoribus ſe permiſit. Omnia. n. temporibus opportunis, & accomodis facit, & moderatur; ſicut & legem dari conueniebat tempore congruo, ita ſimiliter & prophetas, & Euangeliū: Vndè nomen horæ oſtendit euidentem prudentiam, & ſapiētiam Saluatoris.* Hactenus ipſe, tu autem ſequentia nè graueris percurrere.

Xenophon.

Ipſo pulchrius nihil.

Theophyl.

2 Si Geneſis primordia ſpectes, non vno, ſed ſex diebus mundialem hanc machinam fuiſſe conditam reperies, dicente Moyſe ibid. cap. 2. *Compleuitq; Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat: & requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat*, qui dies ſiue fuerint naturales, & materiales, qui per ſpatium, & durationem vnius primi mobilis fierent, vt communior tenet opinio, ſiue diuerſæ fuerint Angelorum cognitiones, vt non impoſſibile fuiſſe aſtruit Auguſtinus de Ciuitate Dei lib. 11. cap. 6. quidquid de hoc ſit: te in ſtuporem adducere debet; quòd Dei potētia, ſummaq; illius ſapientia non omnia ſimul, ſed ſucceſſiuè producere voluerit: an inops erat Creatoris manus, quòd paulatim producere cogebatur? Abſit huiuſmodi fateri ſtultitiam! Cur igitur nō vnum, ſed plures dies in rerum creatione aſſumpſit? Difficultati occurrit Chryſoſtomus homil. 3. in cap. Gen. 1. ſuper verba illa: *Factum eſt veſpere, & mane dies vnus*: vbi dicit, non ob omnipotentiæ defectum (quum producta ſimul cum producibilibus, ſi actu producerētur, nedū nō eius exhaurirent potētiā, verū nec ei cōparari valerent, cùm finiti ad infinitum nulla ſit proportio) ſed propterea id factum fuiſſe, vt Deum ordinis non confusè, ſed ordinatè cuncta produxiſſe pateret: *Finem diei* (ait ipſe,) *et finem noctis vnum ſignanter nominauit, vt ordinem aliquem, et conſequentiam ſtatueret viſibilium; nullaq; fieret confuſio.* En quomodò non ex defectu omnipotentiæ, ſed ex amore ordinis ſucceſſiuè, non ſimul: non vno, ſed pluribus diebus mundialis hæc machina eſt producta. Quod ſueta eloquentia fuſius confirmauit Nanziāzenus orat. 26. dùm ait: *Ordine omnia concinnata et diſtincta ſunt, et quidem concinnatore Verbo: non quòd, vt vna res, ita omnes ſimul produci non poſſent (nàm qui ea, quæ non erant, in ortum produxit, productiſq; formam et ſpeciem dedit, idem profectò nequaquam infirmitate prohibebatur, quominus omnia in lucem ederet, et exornaret) verùm ob hanc cauſam alma primum,*

Geneſ. c. 1.

Creationis dies an naturales?

Chryſoſt.

Confuſio ſemper Deo inuiſa.

Greg Nanz.

Mundus cur non vno, ſed diebus pluribus conditus?

mum, aliud secundum, et tertium numeratur, ac si deinceps, vt simul cum rebus creatis ordo statim ingrediatur. Sic ipse, qui statim in ordinis laudem subdit:

Ordinis laudes,

Ordo cælestia, & terrestria continet. Ordo in ijs, quæ ratione, & animo intelliguntur, locum habet: Ordo in ijs, quæ sensibus percipiuntur: Ordo in Angelis: Ordo in astrorum motu, magnitudine, mutua relatione, & splendore. Et concludit; *Quid autem singula commemorare attinet? Ordo omnium rerum pater, & præsidium est*.

3 Dictis nequaquàm officit, infernum absq; ordine fuisse creatum iuxtà illud Iob 10. *Vbi nullus ordo*, ex quo non omnia ordinata, & distincta, vt aiebat Nãziãzenus, producta videntur; nã in dãnatorũ potius apprehẽsione quàm in re, præfata erit confusio. Vndè Glossa super citatũ Iobi locũ; *Vbi nullus ordo, &c. Non quod Deus non ordinet tormenta secundum merita singulorum, quia & si vna sit gehenna, non tamẽ omnes vno modo sentient eam, sicut nec modo homines calorem Solis: Sed in mente damnatorum per præmissam vmbram cæcitatis magna erit confusio, quæ intus eos cruciet, sicut flamma foris*. Manet itaq; ordine miro cuncta fuisse creata.

Iob c. 10.

Glos.

In inferno ordo, an confusio,

4 Nobilem semper existimaui quæstionem illam; Cur Deus Abelis admisso sacrificio, illud Caini respuerit: *Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit*. Gen. 4. si iure genituræ sacerdos erat Cain, & primus offerẽs, cur oblationem illius acceptã voluit habere, istius autem nequaquam? Cuius difficultatis rationem Paulum reddidisse me non latet, cùm ait: *Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain, obtulit Deo*. ad Hebr. 11. Verùm hæc Pauli solutio maiorem sanè difficultatem mihi ingereret, quid per istam plurimam hostiã intelligere voluerit Paulus, nisi Glossa Interlinialis, quam sequuntur Vgo Card. Carthusianus, multiq; alij vice plurimæ diceret; *Acceptabiliorem, idest maioris pretij*. itaque Abelis hostiam plurimam dicendo, idem erat, ac prætiosiorem appellare; & quia satis prętiosius diuinis oculis apparebat sacrificium in fide conditoris, & redemptoris oblatũ sicuti fuit illud Abelis, qui propterea de gregibus obtulit, quia cùm nõ tãtùm Deo, vt Creatori; sed etiam vt futuro redemptori se deuinctum existimaret; grandi, viuaque fide pro agno illo, qui in cruce erat immolandus, agnum obtulit: quàm illud Caini in fide tantùm Creatoris exhibitũ; ideo Abelis sacrificium hostia plurima, hoc est, acceptabilior, & prętiosior vocatur. De qua re videndus est Salmeron. At hæc Apostoli ratio quamuis sit optima, ad rem tamèn nostram si aliam plus facientem optares: cur scilicet Abelis sacrificium prætiosius illo Caini diuinis oculis apparuerit, illum psalmi locum tuam in mentem redigerem, *Qui ordinant testamentum eius super sacrificia*. 49. & omissa Incogniti expositione (qui propterea testamentum super sacrificia ordinari existimat, quia Eucharistiæ sacramẽtum, testamentum à Domino vocatum, super omnia sacrificia extollendum est, cuius verba sunt: *Hic ergo per testamẽtum in singulari; accipe sacrificium vnicũ Eucharistiæ noui testamenti: de quo dixit Christus. (Hic calix noui testamenti. Illud sacrificium ordinauerunt Sancti patres tã antiqui, quàm noui testamenti: quia ipsum extulerũt super omnia sacrificia.)* Philippi de Greue cancellarij Parisiensis opinionem admitto, asserentis: ordinare testamentum super sacrificia, nil aliud esse, nisi plus Deo ordinem placere, quàm sacrificia: *Sancti, & spirituales viri* (ait ipse) *dicuntur ordinare testamentum, iam dictum super sacrificia; quia prædictam ordinationem obseruare, plus placet Deo omni sacrificio*. ser. 102. qua admissa sentẽtia, audi si libet, cur Abelis non Caini sacrificium hostia plurima, hoc est, prætiosior dicatur; quia Cain ordinem, quem Abel in offerendo seruauit, nequaquàm ipse seruare voluit, dùm non cor suum antè munera obtulit, sicuti Abel, cuius prius personam, quàm sacrificia Deũ acceptasse scriptura declarat verbis illis: *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius*; sed omnium scelestorum scelestissimus anteà fructus, quàm cor; immò nusquam cor, nisi ficte Deo dicauit: non ergo mirum si Abelis, non sua plurima dicitur ho-

Genes. c. 4.

Hebr. c. 11.

Verba illa, *Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain obtulit Deo* ad Hebræos c. 11. quomodo intelligenda?

Psal. 49.

Abelis oblatio cur Deo exactior, quã Caini?

Incognitus.

Eucharistiæ Sacramentũ super omnia sacrificia extollendum.

Philipp. de Greue.

stia;

ſtia: quia plus Deo ordo, quàm oblatio placuit. Apprimè Rupertus: *Nō rectè vterq; diuiſit, nàm ille, Cain ſcilicet, cùm Deo offerret ſua, ſe ipſum ſibi retinuerat, repoſitum habens in cupiditate terrena: huiuſmodi portionem Deus non accipit, ſed præbe inquit fili cor tuum: at ille vt iam dictum eſt, cor ſuum retinuit ſibi, & fructus terræ Deo obtulit. Porrò Abel primo cor ſuum, deindè rem ſuam offerendo, plurimam (vt iam dictum eſt) hoſtiam per fidem obtulit, quàm Cain.* lib. 4. in Geneſ. cap. 2. Liquet itaq; cur Abelis, non Caini ſacrificium Deo gratum fuerit, quia ille in ſacrificando ordinatè proceſſit, non iſte: & cùm ſuper ſacrificia Deo placeat ordo, meritò hoſtia plurima, hoc eſt, prætioſior illa Abelis, dùm poſt cor, vt fas erat, Deo dicata cenſetur.

Rupertus.

Sua non ſe Deo dicare, vanum.

5 Ille qui Iſraeliticum populum duriſſimam Aegyptiorū ſeruitutem fugientem in deſerto cęleſti pauerat cibo: illorum ſoboli, alio tamen in deſerto, idipſum præſtare non eſt dedignatus; tunc videlicet, cùm poſt ſpirituales doctrinæ epulas, turbas fameſcentes videns, corporali refecit cibo, dicente Ioanne cap. 6. *Diſcubuerunt ergo viri, numero quaſi quinque millia.* Verùm quod in hac re prætereūdum minimè exiſtimo, eſt: non anteà Saluatorem largitatis ſinum aperuiſſe, quā diſcipulis, vt turbas ordinatè accumbere facerent, præcepiſſe, nàm vbi Ioannes Saluatorem apoſtolis dixiſſe refert: *Facite homines diſcumbere*, ibidem: Marcus dicit: *Præcepit illis, vt accumbere facerent omnes ſecundùm contubernia ſuper viride fænum.* cap. 6. quod ob aliud factum minimè puto, niſi quia plus ordine delectabatur Saluator, quàm cibo fameſcentes turbæ. Titelmannus ſuper citatum Ioannis locum: *Ad miraculum ſe Dominus accingens, ait diſcipulis: Curate vt in certos ordines digeſti, atq; compoſiti homines iſti diſcumbant: & ego illis cibū apponi curabo.* Quod fortè idē ſonat, ac: fas non eſt quod ipſi ſoli manducent, iunctim epulemur omnes; ipſi cibo à me appoſito, ego ordine in ipſis viſo reficiamur.

Ioan. c. 6.

Ibid.

Marc. c. 6.

Titelmann.

6 Sententiarum pelagus inſurgit ſuper verba illa Ioan. 13. *Venit ergo ad Simonem Petrum*, à quo ſ. pedum lotio incęperit? Auguſtinus tract. 56. in Ioa. aſſerit, à Petro ablutionis initium eſſe cæptum, illumq; antè omnes lotum fuiſſe: *Quis enim neſciat primum Apoſtolorum eſſe beatum Petrum? Sed non ita intelligendum eſt, quòd poſt aliquos ad illum venerit, ſed quòd ab illo cęperit; quando ergo pedes diſcipulorum lauare cæpit, venit ad eum, à quo cæpit, id eſt ad Petrum.* Quam ſententiam ſequitur Beda tom. 7. homil. 40. Bernardus ſerm. 2. de Cęna Domini, Cyrillus, Incognitus, Brugenſis, Gloſſa Interlin. Lyranus, Gorranus, Carthuſianus, alijq; non pauci. Origenes poſteà tom. 32. in Petro ablutionem deſijſſe aſſerit, idq; ea ratione ſuadet, quia ſemper medici periculoſiori morbo laborantibus inuigilant quam alijs, qui in minori verſantur diſcrimine, ſic Chriſtus ab illis qui magis lotione indigebant, incipere debebat. Verba autem eius ex S. Thomæ catena aſſumpta, ſunt hæc: *Sicut medicus plurium ægrotorum intentus curæ: ab his qui magis indigent propriam curam incipit, ſic & Chriſtus, qui fædos abluit pedes diſcipulorum, exorditur ab his, qui magis erant fædi, & ſic vltimò venit ad Petrum. quaſi minus alijs indigentem lotura pedum; vndè dicitur: Venit ergo, &c.* media inter hos via incedendo Chryſoſtomus homil. 69. nec Petrum primò, nec vltimò, ſed poſt Iudam, qui ſolita impudentia antè omnes pedes lauandos obtulit, lotum fuiſſe exiſtimat. Sic ipſe loc. cit. *Arbitror antè omnes proditoris pedes lauaſſe, inde veniſſe ad Petrum, à quo, & cæteri admoniti ſunt, quid eſſet faciendum. Quod ſ. alium quempiam antè lauerit, conſtat cùm dicit: Venit ad Petrum. Id enim verbum, Cæpit, alium antè lauaſſe ſignificat: quod & ſi Petrus primus erat, credibile tamen eſt, proditorem impudenter antè Apoſtolorum principem diſcubuiſſe.* Quam opinionem ſequitur Theophylactus, mordicuſq; defendit Toletus annot. 11. Secùs autem Ioannes Ferus, qui primæ inhærendo ſententiæ, (quæ mihi etiam inter cęteras magis arridet) Petrum propterea antè omnes lotum affirmat, ne ordo inuerteretur, cū omniū eſſet primus. Audi ipſum:

Ioann. c. 13.

Auguſt.

Origenes.

In lotione à Ioann. c. 13. deſcripta à quo ablutionis ſit cęptū initium, plurimorum afferuntur ſententiæ.

Chryſoſt.

Sunt

Ioan. Ferus. *Sunt qui putant Christum à Iuda incępisse, & sic accendendo, tandem & vltimo peruenisse ad Petrum: Hoc tamen alij reprobãt, hac ratione permoti, quòd & si Iudas inuerecũda fronte hoc Christi ministerium sustinuisset, alij tamẽ discipuli non tacuissent. Verisimilius igitur est, quòd à Petro incęperit, qui prior inter Apostolos erat: non vocatione (nam Andreas antè ipsum secutus est Christum); ed electione in Apostolatum. Illic.n. Petrus primo loco ponitur.* Liquet planè quomodo humilitatis magister licet tunc maximè exemplo suo humilitatem doceret; tamen vt se ordinis Deum ostenderet, ordinem nequaquam peruertere voluit.

Nunquam Christus ordinem inuertere voluit.

7 Et vt breuitatis causa plura coagmentem: nonnè virtutes in ordine collocauit? Immò charitatem ipsã virtutũ reginã nõne ordinatam in nobis videre exoptat, dicente sponsa:

Cant. c. 2. *Ordinauit in me charitatem*: cant. cap. 2. Quod considerans Gersonius tom. 3. super cant. 6. hunc dicit in modum:

Gersonius. *Conclusa sunt tandem omnia in ordine, seu coordinatione charitatis, quoniam prius dictum erat: ordinauit in me charitatem. Consistit autem ordo amoris ad Deum, ad se, & ad proximum, de quo nihil dico, nisi quòd generalis ista potest regula dari, quòd nihil absq; ordine pulchrũ est, nihil placens, nihil stabile.* Hæc ipse, quibus satis apertè docet, nec charitatem ipsam absq; ordine Deo pulchrã apparere. Militantem Ecclesiam nonnè adeo ordinatè disposuit, vt propterea castrorum aciei ipsam comparare consueuerit, iuxta illud cant. 6.

Omnia in ordine sunt conclusa.

Cant. c. 6. *Terribilis vt castrorum acies ordinata?* Ita Rupertus de Trinit. & operibus

Rupertus. eius cap. 3. lib. 1. in Numer. *Ergo non solum dicta ratione, sed & hac praeunte auctoritate, prædictum ordinem castrorum in figura dispositum fuisse credamus sanctæ Ecclesiæ. Quid .n. pulchrius, quid rationabilius secundum viuificantem spiritum tali castrorum ordine?* Hactenus Rupertus. Verùm si huius ordinatæ aciei principes, & Tyrones, Antesignanos, & Dupliciarios, Duces, & Milites agnoscere cupis, orationem 26. Nanzianzeni percurre, ibiq; ipsum di-

Ecclesia militans ordinatè constituta.

Greg. Nanz. sertè nimis dicentem reperies: *Ordo in Ecclesijs quoq; constituit, vt alij oues sint, alij pastores, alij præsint, alij subsint, ac pareant; alius velut caput sit, alius pedes: alius manus, alius oculi: alius aliud quodã corporis membrum ad totius Ecclesiæ cõcinnitatem, & vtilitatem vel inferius, vel præstantius.* Et infra: *Propterea quosdam quidem, vt inquit Apostolus, posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio pastores & doctores. Hunc ordinem reuereamur, ò fratres, hunc tueamur.* Ipsam tandem Ecclesiam triumphantem numquid ordinis expertem contructam existimabis? Nequaquam sanè. Audi Carthusianum super verba illa Isaiæ 54. *Ecce ego ster- Isai. c. 54. nam per ordinem lapides tuos*, dicentem:

Porrò si ista de Ecclesia triumphante exponantur, per lapides istos intelligendi sunt Beati in distinctis mansionibus, diuersisq; gradibus gloriæ constituti, qui in constructione supernæ Ierusalem ordinatissimè, secũdum exigentiam meritorum suorum sternuntur. Sic ipse art. 82. Quibus omnibus vltra virtutum ordinem militantem simul cum triumphante Ecclesia ordine miro compactam fuisse declaratur. *Carthusian.*

Triumphãs ordine miro compacta.

8 Nunc me omnis linquit dubitandi occasio, cur vt ordo seruaretur, tàm sedulò semper sancti viri inuigilauerint: quia quàm ordine Deus ordinis delectaretur, agnoscebant. Magnus ille Ioseph, qui Beniamin supra cæteros fratres amore maximo prosequebatur, in accubitu, non in primo, sed in vltimo loco eum sedere fecit: *Sederunt coràm eo, primogenitus iuxtà primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam.* Gen. 43. Si supra cęteros *Genes. c. 43.* illum amabat, cur antè cęteros ipsum sedere non fecit? Si in ferculorum distributione illum omnibus præposuit, dicente scriptura: *Mirabantur nimis, Ibid. sumptis partibus, quas ab eo acceperant: maiorque pars venit Beniamin, ita vt quinque partibus excederet.* ibid. cur in sedendo illum omnibus posthabuit? Difficultatem soluit Tostatus dicẽdo; quòd non ex dilectionis defectu, sed ex ordinis amore Beniamin summè dilectum in infimo loco accumbere fecit; nam nisi ordinem Deo iucundissimum inuertere timuisset, secùs procul dubio effecisset: *In hoc videtur Tostatus. quòd Ioseph seruauit ordinem primogenituræ, vt aliqualiter magis dederit Ruben, quàm*

Sedulí ordinis obseruatores sancti, & quale?

quàm alijs, præterquam Beniamin, quem licet in ordine sedendi non præposuit, vt rectum ordinem teneret, tamen in cibo cæteris præposuit, itaut quinque partibus excederet.

9 Nec strictim prætereunda est Theophylacti subtilitas, quòd nempè, rogatus à quibusdam gentilibus Philippus, vt eos ad magistrum duceret, id nequaquam ex se efficere voluit, sed Andrea de hoc commonefacto, petentium vota Saluatori vterq; retulit: *Erant autem quidam Gentiles, ex his, qui ascenderant vt adorarēt in die festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Bethsaida Galileæ, & rogabant eū, dicentes: Domine, volumus Iesum videre. Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rursum, & Philippus dixerunt Iesu.* Ioan. 12. non quia ianitoribus, & cubicularijs, vt terreni principes, vtebatur Saluator, sed vt vocationis ordinem seruaret, hac vsus fuit vrbanitate Philippus. Theophylactus: *Vide modestiā, & bonum ordinem Andreæ; dicit namq; ei, qui antè se erat, & ille non arrogat sibi suggestionem, non. n. in authoritate erat, sed simul accipit & Philippum, & illa fidenter Domino referunt. Tantus ordo, amorque mutuus erat inter eos.* Habes itaq; ordinem, vt Deo carum, non vulgari prætio semper apud sacros fuisse.

Ioa. c. 12.

Theophyl.

Non vulgari prætio apud Apostolos ordo fuit

10 Cęterùm si quàm Deo carus sit ordo videre velimus, quàm ei sit inuisa confusio videamus, nàm si vera est Aristotelis sententia, quòd oppositorum eadem est disciplina, ex confusionis odio, ordinis amor mensurari poterit: quàm autem ei sit infensa cōfusio, claret ex verbis illis: *Quid mihi, & tibi est mulier?* Ioan. 2. quæ indignationis quodammodò verba fuisse opinatur Diuus Maximus homil. 1. de Epiphan. *Hæc verba indignātis quis dubitet?* Causam postea talis indignationis assignat ipsemet Christus dicendo: *Non dum venit hora mea*, non quòd temporum necessitati temporis opifex subiaceret, sed quia vt ait Chrysostomus homil. 21. omnia simul operari, inordinata quædam (quæ sibi admodum infensa est) fuisset confusio. Audi ipsū: *Ostendit per hæc omnia debito tempore, non simul operari: quoniam inordinata quadam confusio fuisset, nisi opportunè omnia transegisset, simulq; generationem, resurrectionem, & iudicium miscuisset.* et post aliqua de eodem ordine subdit: *Nulla igitur Christus subest temporum necessitati, sed ipse temporibus ordinem imposuit, quoniam author eorum est.* Et tandem in Christi persona Virginem alloquente concludit: *Non dùm cognitus sum præsentibus, non dùm sciunt vinū deesse. Sine, id primum intelligant, satis nō est quòd sola referas, mater es, & suspiciosum miraculum faceres.* Hæc Chrysostomus; quibus quis stultus non intelliget, Christo admodum carum esse ordinem, dùm ei tàm est inuisa confusio? Meritò igitur dixit Nanziãzenus: *Non est dissentionis, & confusionis Deus; sed pacis, & ordinis.*

Ioan. c. 2.

D. Maxim.

Chrysost.

Nil vt confusio Deo inuisum.

Nanzianz.

FE-

FERIA QVARTA DOMINICÆ QVARTÆ

Præteriens Iesus vidit hominem cęcum à natiuitate: & interrogauerunt eum discipuli eius: Rabbi quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cęcus nasceretur? Respondit Iesus: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius: sed vt manifestentur opera Dei in illo, &c. Hæc cùm dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius. Ioan. 9.

§. I.

Nulla testatio, operum testimonio par.

1 EXordiantur præsens argumentum, quòd nil vt opera, operantis virtutem testatur, duæ difficultates, quarum prima: Cur Christus, qui iteratis precibus, multisq; clamoribus Bartimæi cęci vix tandem acquieuit, videndique ei facultatem concessit, vndè Gorranus super illud: *At ille magis clamabat.* Marc. 10. *Notatur fidei constantia in hoc cæco, quòd comminantibus licet turbis, à fidei tamen sua confessione non cessauit.* huic postea Cælidonio à natiuitate cęco nulla prorsus præcedente supplicatione visum tàm libenter largitur? *Hæc cùm dixisset, expuit in terrã, & fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius.* Ioan. 9. Altera autem difficultas haùd minor est; cur non solo imperio, vt multis alijs sanitatem fuerat largitus, huic visum donauit, sed manus in hoc opere adhibendas existimauit? Si ipse Verbum erat in principio apud Deum, per quod omnia facta sunt, cur non verbo cæcum illuminat? Si ipse Verbũ est illud, quod propterea Pater, vt regius testatur Vates, in mundum misit, vt medici fungeretur officio: *Misit uerbum suum, & sanauit eos.* Psal. 106. cur nunc vt aliàs verbo non sanat, quòd coagulato luto non tàm instar medici, quàm figuli oculos fingit potius, quã linit? Vtriq; difficultati Chrysostomum occurrisse reperio, nàm hom. 55. in Ioann. primæ respondit dicendo: Propterea secus à primo cæco absq; vlla petitione Cęlidonio lumen dedisse, quia doctrinam operibus confirmare intendebat: videbat .n. vt capite immediatè antecedẽti scribit Ioan. inimicos nedùm verbis suis fidem præstare renuisse; verùm etiam lapidibus ipsum multa de se, & de Patre docentem obruere voluisse; vt igitur malignantium obstrueret ora, relictis verbis, miraculis manus imposuit: *Propterea hoc in loco*, ait præfatus Chrysostomus, *cùm sermonum ipsius altitudinem non acciperent, sed Dæmonium habere dicerent, & interficere conarentur, egressus è templo cęcum sanauit, ut suam confirmaret doctrinam.* Sic ipse pro primæ difficultatis solutione. Prò secundæ verò eandem affert rationem, nempè, quia si se oculorum, immò tòtius hominis plasmatorem dixisset, non facilè fidem præstassent, vt igitur Creator crederetur, operibus id suadere voluit, nõ verbis: *Si .n. dixisset ego ex terra formaui hominem, arduum uisum esset auditoribus, re autem ostensum tàm negari non poterat.* Chrysostomus loc. cit. Quod etiam annotauit Ambrosius super illud Lucæ 22. *Et cùm tetigisset auriculam eius, sanauit eum*, vbi sic dicit: *Iubere potuit, sed operari maluit, ut cognosceremus ipsũ esse,*

Marc. c. 10.

Gorranus.

Ioan. c. 9.

Cur Christus citiùs Cęlidonio, quàm Bartimæo vidẽdi facultatem largitur.

Psal. 106.

Cur cęco lumẽ daturus non imperio vtitur, sed manus lutũ coagulando adhibet.

Chrysost.

Idem.

Propterea in cęci illuminatione iubere potẽs Christus operari maluit, quia se humani corporis plasmatorem ostendere voluit.

Luc. c. 22.

Ambrosius

esse, qui de limo terræ corporis nostri membra varijs apta formauit officijs. itaque cùm penè in idem vtriusq; difficultatis solutiones coincidant, satis patet operum testimonio nullũ aliud posse cõparari. Quod nec Socratem latuit, qui vt ait Ioannes Sarisberiensis lib. 5. policratici cap. 6. quærenti quomodò quis famam optimam sibi posset cõparare, respondit: *Si gesserit optima, & locutus fuerit pauca.* Optima planè sẽtentia, quà satis apertè testationẽm nullam operum testimonio posse cõparari, docetur.

Io. Sarisb.

Verborũ testatio, operũ testimonio comparari nequit.

2 Hostium testimonium clarissimam esse veritatis demonstrationem, inter alios docet Vgo Cardinalis super verba illa Saluatoris: *Interroga eos, qui me audierunt,* cùm dicit: *Non credas mihi, sed interroga inimicos meos qui insidiantur mihi, eos, qui me ligauerunt, hi dicant. Hæc enim est veritatis inalterabilis demõstratio, cum hostes, quis vocat in testes.* Ioann. 18. Quo posito, quid dęmonijs Christi virtute pulsis, eiusq; diuinitatem prædicantibus idẽ Saluator (vt Lucas cap. 4. ait) præceperit, audias obsecro: *Exibant autem dęmonia à multis, clamantia, & dicentia: Quia tu es Filius Dei; & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.* Non parum laborat Toletus annot. 74. in ostendendo; Cur Christus hanc dęmonum confessionem respuerit: & inter alia, ter dęmones Saluatorem Dei filium prædicasse asserit, primò paulo superius quandò Deum illum dixit: *Scio te quia sis sãctus Dei.* Secundò hic, & Marci primò quãdò plures dęmones confitebantur: *Tu es filius Dei.* Tertiò Matt. 8. Marc. 5. & Lucæ 8. quandò illum deprecabantur, vt mitteret eos in porcos: *Iesu fili Dei altissimi, &c.* Messiam autẽ, vel Christũ nunquam eos illum appellasse dicit: quod nè hoc facerent (cum coniecturali notitia ipsũ agnoscerent) ipsũmet vetuisse opinatur: quod particulã illã, Quia, indicare existimat, *Quia sciebãt,* du ipsã nõ tàm declarationem, quàm causam indicare asserit. Cur posteà plus Christi nomen ab eis prædicari vetuerit, quàm filij Dei, cum vnus omninò & idem esset, qui diuersis rationibus, diuersis nominibus nuncupabatur; duas ipse adducit rationes; vna est, quia notius apud Iudæos erat Christum ad eorum redemptionem esse venturum, quam filium Dei, cùm non apud omnes an Messias in scripturis promissus filius Dei futurus esset, innotuisset: & altera, quia Christi nomen magis quàm filij Dei Iudæos irritabat; cùm à Christo, nempe, ab vncto temporaliter regnaturo iese liberandos existimarent: his igitur de caussis dęmonũ ora obstruxisse Christum fatetur Toletus. Alij posteà propterea hanc prædicationem veritam existimant, nè falsis dogmatibus homines deciperentur; nam facilè veris falsa mendacij pater miscere potuisset. Vndè Glossa: *Ideo prohibet eos loqui, nè dum aliquis audit vera prædicantem, sequatur posteà errantem, idest errores docentem.* Alij, quia ex seruili timore eorum confessio erat extorta. Alij, quia non erat speciosa laus in ore peccatoris. Alij denique, nè magis Iudęorum accenderetur inuidia, talem prædicationem vetitam asserunt. Optimè sanè omnes; verùm mihi plusquàm excogitari potest Brugensis arridet opinio, qui ob id maximè dęmonum ora obstructa fuisse asserit, quia dęmonum laude non indigebat ille, qui miraculis multis tũc maximè propria virtute patratis clarebat: *Nolebat vnctionis suæ testimonium, dęmonum voce reddi; sed virtute potius sua, & rebus, quæ à se gerebantur.* Citatus Brugensis. Et si lucis ad tenebras, ac Christi ad Belial nulla sit conuentio: dum tamen virtutum existente attestatione, dęmonis illa reprobatur; liquidò patet hostium approbationem, operum testimonio comparari non posse.

Ioan. c. 18.

Vgo Card.

Infallibilis veritatis demonstratio hostium testimonium.

Luc. c. 4.

Marc. c. 1.

Matt. c. 8.
Marc. c. 5.
& Luc. c. 8.

Christus pluries filius Dei à dęmonibus vocatus, Messias autem nunquam.

Glossa.

Dęmones cur nũquam audiendi.

Brugens.

Nec hostiũ attestatio operum testimonio comparari valet.

3 At quid fusius, quàm par est, in hac dęmonum confessione immoror? Nobiliorem aggredior testem, illum dico Ioannem, qui ab alio Ioanne homo à Deo in testimonium missus vocatur, vt testimonium perhiberet de lumine, hoc est de Christo: verùm quid Christus de hoc teste sentiat, ipsummet percontemur: *Ego autem habeo testimonium maius Ioanne.* Ioann. 5. vbi Vgo Card. *Maius Ioanne, idest, quod efficacius vos cogit credere me esse verum filium Dei.* & quod hoc est Domine, si

Ioan. c. 5.

Vgo Card.

inter

inter natos mulierum Ioanne maior nullus surrexit; ergo eius testimonio nullum erit maius? An fortè creaturas transcendendo, Patrem, hic, testem Ioanne maiorem appellat? Ita sentit Lyranus, dùm dicit: *Ego autem habeo, scilicet testimonium Dei Patris, quod est maius testimonio Ioannis, propter maiorẽ cognitionis certitudinem, & propter eius incommutabilitatem.* Fac ita esse cùm finiti ad infinitum nulla sit proportio: sed quænam est hæc Patris attestatio? Nùm illa in baptismate, & in transfiguratione facta, quandò coæternus, coæqualis, cõsubstantialisq; filius fuisti vocatus, & cælestis magister necessario audiendus nuncupatus? Et quidem Patris hoc fuit testimonium; sed si de hoc non loqueris, dicito quæso, quodnã illud erit aliud testimonium, quod Ioanne maius esse indicas? Non aliud equidem, quàm illud, quod immediatè ipsemet subdit Saluator, dùm dicit: *Opera .n. quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea; ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.* Ergo non patris proclamationes, sed patris opera sibi commissa testimonium maius Ioanne appellat? Itã prorsus: Cur autem hoc, nisi quia testimonium Ioannis (vt ità dicam) testimonium vocis erat, cùm & ipse vox esset: Testimonium autem operum; facti, atq; virtutis testimonium erat, non vocis? Propterea hoc illo maius vocatur. Meum non est hoc, sed D. Bonauenturæ, qui quæstioni à se motæ: *Quarè ait testimonium operum esse maius testimonio Ioannis, cùm in ipso Spiritus sanctus perhiberet testimonium?* respondet, *quia Ioannes, propheta, & Apostoli perhibuerunt testimonium Christo, quia Deus per illos perhibuit testimonium: sed testimonium operum Iesu Christi, ideo maius; quia ipsum filiũ indicat Deus in operibus ipsum esse filium.* Ecce tibi quid operis testatio valeat, dùm ei nec inimicorũ, nec Ioannis comparari potest testimonium.

Lyranus.

Ioan. ibid.

D. Bonau.

Operum testimonium etiam Ioannis testimonio maius.

4 Inscius huius veritatis, quòd testimonium maius se, essent opera Christi, non erat Ioannes, quandò morti propinquus duos ex discipulis suis ad Saluatorem misit dicendo: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Matt. 11. quia per hoc non sede Messiæ aduentu certum reddere intẽdebat: cùm certissimè hoc etiam in matris vtero sciuisset, sed vt discipulis ad illud credendum suaderet: videbat enim, quòd & si Christum illis pluries prædicasset, nunc Dei agnum, nùnc mundi peccata tollentem, nùnc se maiorem, nùnc se indignum calceamentorum illius tactu appellans; tamẽ adhùc eos hæsitantes cernebat: vt igitur de his omnibus illos omninò certiores redderet, ad spectanda ipsius Christi opera misit illos: quã sui præcursoris intentionem agnoscens Saluator, vt ait Lucas cap. 7. multos à lãguoribus, & plagis curauit, & cęcis multis donauit visum, ac si diceret: si vt certiores de me reddamini ad me missi estis: si Ioannis testimonium vobis nõ sufficit: ab operum testimonio nullatenus dissentiri poteritis. Lepidè nimis Glossa: *Ioannes interficiendus ab Herode interrogat, non quia dubitet, qui alijs dixerat: Ecce agnus Dei. Qui & vocem patris audierat: Hic est filius meus dilectus; Sed vt missi signa videntes, crederent, & dictis eius opera Christi fidem facerent, nè alius Christus expectaretur.* Aurea sanè verba, sed maximè illa, *Vt missi signa videntes, crederent, & dictis eius opera Christi fidem facerent*, quibus quàm Ioannis testationem, operum Christi testimonium excederet, satis claret.

Matt. c. 11.

Glossa.

Cur ad Christũ discipulos misit Ioannes?

5 Multum tua te fallit opinio, si satis me de operum testatione dixisse existimas; nam vlterius dicam, Christum nẽpè ipsum, qui prima, & summa veritas est, qui nec falli, nec fallere poterat, vt incredulorum conuinceret intellectus, maledicorumq; obstrueret ora, operibus potius vsum fuisse, quàm verbis: Pro qua re satis esset ipsiusmet Saluatoris dictum: *Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me.* Ioan. 5. vbi Lyranus: *Sicut .n. firmum testimonium habetur per demonstrationem in his, quæ subsunt facultati naturali intellectus, ità in his, quæ sunt supra hanc facultatem firmum testimonium est per opera soli Deo possibilia, qui non potest esse testis falsitatis: & hoc modo confirmata est doctrina Christi, non solùm ipso*

Ioann. c. 5.

Lyranus.

 pra-

prædicante, sed & ipsis Apostolis; secundum quòd dicitur Marci vltimo: Illi autē profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis: tamen ab eo, quod

Matt. c.11.

modo tactæ petitioni, *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Matt. 11. respondere dignatus est, non discedo: *Euntes renunciate Ioanni quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambulāt, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur.* ibid. & licet hic respondendi modus pluries me in stuporem adduxerit; Cur .s. apertè non dixit, Ego sum? Si est, & non est, duo sunt contradictoria inter quæ non est dare medium, sicuti Ioannes an Messias esset interrogatus, negatiuè respondit dicēdo non sum; sic ipse affirmatiuè, sum, respondere debebat; cur autem neutrum apertè dicere voluit? Quamuis (vt dixi) non semel me vexauerit responsio dicta; Chrysostomum tandèm percurrens dubitandi mihi desijt ansa; nam ipse satis affirmatiuum responsum illud existimat, satisq; clarè tūc se Messiā in lege promissū declarasse assērit, quia iuxtà illud Isaiæ vaticinium:

Isai. c.35.

Deus ipse veniet, et saluabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, et aperta erit lingua mutorum. cap. 35. firmius operum testimonio, quàm verborum se Christum, Redēptorem, Deiq; filiū probare debebat:

Chrysost.

Christus ipse nō verbis, sed testimonio a rebus sumpto suā probat virtutem.

Iesus autem, ait allarus Chrysostomus, *qui mentem Ioannis non ignorabat, non dicit: Respondete Ioanni, quia ego sum; sed quamuis ad interrogationem consequens erat, tamèn quoniam poterat turbare auditores, vt ab ipsis rebus possent, quod quærebant perdiscere, sedulò facit: Scribitur .n. multos ipse tunc curasse*; Et paucis interiectis: *Cùm nemo ignoret testimonium, quod à rebus trahitur certiùs esse quàm verborum, et absq; vlla suspicione.* Ac si diceret: quia oris attestationē facilè calumniabantur dicētes:

Ioan. c.8.

Tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum. Ioan. 8. vt titubantes attraheret, vtq; maledicentes confunderet, factis, quibus maledicus nullus contradicere potest, se Christum, Deiq; filium probat.

6 Irrisit Saluator stultitiam illorum, qui operibus se esse Christum prædicantibus, verborum quærebant testimonium: *Quousq; animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam.* Ioan. c.10.
Ioan. 10. quia stultissimum quidèm est ab illorum testimonio, ad horum testationem confugere; cùm opera multo firmius probent, quàm verba, meritò præfatæ petitioni respondit Saluator: *Loquor vobis, & non creditis: opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me.* Ibid.
ibid. super quæ verba Carthusianus in Christi persona ad huiuscemodi mēte captos hunc loquitur in modum: *Vos quæritis an sim Christus, quasi parati credere soli verbo quod loquor, sed ego ad opera vos remitto, quæ firmiora sunt verbis. Et quoniam operibus non creditis, patet quòd nec verbis crederetis, sed animo calumniandi interrogatis.* art. 27. En quomodo multo firmius verbis facta probent. Carthusian.

Nec verbis credet, qui factis fidem non præstat.

7 Latus mihi modò patet aditus ad difficultatem illam: Cur Christus in multis coram Pilato accusatus taceret: *Cùm accusaretur à principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respondit.* Matt. c.27.
Matt. 27. immò sic profundè sileret, quòd Pilatum ipsum suo silentio in stuporem adduxit: *Non respondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur præses vehementer.* ibid. Ibidem.
Quia verbis, & rationibus difficilè accusantium ora obturare, suamque virtutem defendere posse videbat: nam quos signa, miracula, atq; portenta non vicerant, verba quæ non sic efficaciter probant, quonampactò cōuincere poterant? S. Thomas in catena: *Quia cùm multas haberēt demonstrationes, ex ipsis rebus virtutis, & mansuetudinis eius, & humilitatis; tamen in ipsum indignabantur, & peruerso odio angebantur, contra ipsum: propter hoc nihil respondit.* D.Thomas.

Quē demōstrationes ab operibus depromptæ non conuincunt, verba vincere nequaquā valent.

Hæc ipse, quibus satis patet quàm verbis facta præualeant. Quod optimè obseruauit Chrysostomus hom. 60. in Ioannem super verba illa, *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio: et si mihi non vultis credere, operibus credite.* cap. 10. Ioan. c.10.
cùm ait: *Vide quomodò confirmat, quòd in nullo sit Patre inferior, sed æqualis in omnibus: cùm .n. substātiam* Chrysost.

eius

eius videre non sit, ab operum æqualitate
eandem ostendit eum Patre potestatem.
Hæc ipse, quibus plura addit, ad quæ
te remitto. Hoc itidē annotauit Bru-
Matt. c. 12. gensis super verba illa: *Magister volu-*
mus à te signum videre. Matt. 12. quan-
dò in persona horum signa petētium
Brugensis. dicit: *Fac vt è Cælo testetur Deus, te tui*
magisterij auctorem esse, ac miraculo tan-
Opera verborū sigilla. *quam sigillo è Cælis adhibito, doctrinam,*
legationemq; tuam confirmet. Idipsum
obseruauit Victor Antiochenus in il-
Marc. c. 1. lud Marci 1. *Vide nemini dixeris: sed va-*
de, ostende te principi sacerdotum, & offer
pro emundatione tua, quæ præcepit Moy-
Vict. Antioch. *ses in testimonium illis,* dùm ait: *Non in-*
digeo tua prædicatione, si .n. morbus, quo
laboras me non prædicauerit, munditia
tua nulla erit. Nec tandem cęcus hic
de quo Euangelista in præsenti loqui-
tur, adeò fuit luminis expers, vt hanc
non videret veritatem, tunc maximè,
quandò Christi sanctitatem non ver-
bis suis, sed factis eius defendendam
Ioan. c. 9. existimauit, dicens: *Si peccator est, ne-*
scio: vnum scio, quia cæcus cum essem, mo-
do video. Ioan. 9. Vndè Chrysostomus
Chrysost. hom. 57. *Numquid tacuis cæcus? Minimè,*
et quomodò qui Prophetam asseruerat,
nunc dicit, si peccator est, nescio? Non ita
affectus erat, neque id sibi persuaserat, sed
volebat rei ipsius testimonio non verbis
suis eum à crimine liberare, et defensionē
credibilem reddere, quòd beneficij testi-
monium ipsos condemnaret.

8 Quis modò consequentiam nō
deducet cur Susanna non minus antè
Danielem siluerit, quàm corā iniquis
iudicibus; quia optimè sciebat super-
uacaneum esse rationes ad sui defen-
sionem adducere, quandò virtus, & vi-
ta patrocinantur: & quia libidini opi-
corum senum occurrisse efficacissimū
suæ castitatis testem existimabat, ideò
verbis se defendere contemnebat. Sā-
cti Maximi hoc fuit cogitatum, qui
hom. 1. de accusato Domino, & iudi-
D. Maxim. cato apud Pilatum sic habet: *Non .n.*
apud Danielem iudicem verborum se stra-
Cur Susāna antè Danielem tacerat? *tione defendit; sed in sancta fœmina tacē-*
te lingua, pro ea castitas loquebatur.
Felix mulier, quæ talem pro se assum-
pserat testem! plusquàm beata æqui-
dem fœmina! cui tunc maximè daba-
tur de fructu manuum suarum, & quā
laudabant in portis opera eius, dū in
vltimo vitæ discrimine non eā fucata
verba, nec callidæ rationes, sed operū
fructus defendebant: tunc ei dici po-
terat illud Vgonis Card. *Laudant eam* *Vgo Card.*
opera sua, non aliena; opera sua, non ver-
ba; opera sua, non hominum fauor super-
uacuus; sed opera propria, quæ nobiscum
in iudicio quasi testes venient. Ecce quo-
modò non verba, sed opera testes ine-
uitabiles appellantur.

9 Inter cęteras Episcopi condi-
tiones illam putat præ omnibus ne-
cessariam Paulus, vt scilicet bonum
habeat testimonium; vndè 1. Ti-
moth. 3. *Oportet autem illum et testimo-* *1. Timoth.*
nium habere bonum ab ijs qui foris sunt. *c. 3.*
At à quò talis fieri debet testatio, vt
bona censeatur ò Paule, num à se?
Nequaquàm sanè, nam facilè testi-
monio tali dicetur illud Ioann. cap. 8.
Tu de teipso testimonium perhibes, testi- *Ioan. c. 8.*
monium tuum non est verum. Num alio-
rum? Equidèm, ita existimat Cypria-
nus lib. 1. epist. 4. *Hoc et ipsum videmus* *Cyprianus.*
de diuina auctoritate descendere, vt sa-
cerdos plebe præsente sub omnium oculis
deligatur, vt dignus, atq; idoneus publico
iudicio, ac testimonio comprobetur. Sic
ipse in Glossa, qui à vero non deuiare
videtur, cùm populi vox, Dei vox dici
soleat: verū cū ēt vulgaris opinio deci-
piatur multoties, quodnā illud erit te-
stimoniū, quod absolutè bonum dici
possit? Difficultatem idem eneruat
Paulus parū infra post caput scilicet
5. cùm de viduis verba facit: *Vidua eli-* *1. Timoth.*
gatur non minus sexaginta annorum, quæ *c. 5.*
fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis
testimonium habens. Ecce quomodò
non verborum, quæ decipere, nec ho-
minum, qui decipi possunt testimo-
niū simpliciter bonum appellat Pau-
lus; sed operum: *In operibus bonis testi-*
monium habens: Itaq; cùm Episcopum
bonum testimonium habere debere
dicit, bonam famam ex bonis operi-
bus ortam intelligit. Ita sanè dicit
Bernardus serm. 60. in Cantica super
verba illa: *Vineæ florentes dederunt odo-* *Bernardus.*
rem suum. cap. 2. *Odor bonus, testimonium*
bonum. Hoc de bono opere tanquam de Testimoniū absolutè bonū, quodnā illud?
flore odor procedit. Et quoniam tali flore,
et tali odore inter primordia nascentis
fides fideles animæ velut quadam spiri-
tuales

tuales vineæ referta apparuerunt, habentes testimonium bonum & ab his qui foris erant, non incongruè (vt opinor) de ipsis dictum sentimus, quia vineæ florẽtes odorem dederunt. Ad quid? Vt eo sanè prouocati etiam necdum crediderant, ex bonis operibus illos considerantes glorificarẽt, & ipsi Deum, atq; ita eis odor vitæ ad vitam esse inciperet. Optimus sanè odor, plusquam efficax testatio, quæ tacente lingua operibus profertur.

Dixi vobis, & audistis: Quid iterum vultis audire? nunquid, & vos vultis discipuli eius fieri? Ioann. 9.

§. II.

Nulla calamitas, nullumq; discrimen à libera, audaci, fortiq; veritatis confessione te retrahere debet.

1 SVmmis laudibus sacros, prophanosq; scriptores veritatem extulisse comperio; Illi (cętera vt omittam præconia) Deum ipsum, nunc veritatis cognomine: *Redimisti me Domine Deus veritatis.* psalm. 30. nunc ipso veritatis nomine appellant: *Ego sum via, veritas, & vita* Ioann. 14. Isti, ac si illis posteriores fuissent, quamuis luminis fidei expertes, eorum dictis astipulati fuisse videntur; nam Pythagoras, teste Aeliano lib. 12. de varia historia, duas pulcherrimas res ait esse hominibus diuinitus datas, & illas cũ Deorum immortalium operibus meritò comparandas: Veritatem, & beneficentiam. Et Demosthenes, auctore Maximo ser. 8. interrogatus quid Deo simile haberent homines? Respondit: *Benignè facere, & veritatem diligere.* Hinc veteres veritatem, veluti diuinũ quid significare volentes, verbaq; ab animo non discrepare debere vt indicarent; pomum persicum cum folio quodam illi adhærescente pingebant, vt per pomum cor, & per folium lingua, quæ cordi semper coniuncta esse debet, intelligeretur: quod si plus quã verum est: Cur bone Deus, adeò diminutæ sunt (vt Dauidis vtar verbis) veritates à filijs hominũ, vt Ludouicus XIII. Rex Christianissimus, dùm se in sua aula omnibus rebus abundare gloriaretur, vnam tantummodò rem sibi deesse diceret, & interrogatus de ipsa, veritatem esse respondit? Ast vndè veritatis tam grande deliquium? Num quia vt Franc. Patritius de Hist. Dial. 5. asserit: *Sicut falsitas amorem conciliat; sic Veritas odium parit?* Ita prorsus, nam vt dixit Dioprusæus orat. 2. *Veritas enim amara est, & iniucunda stultis: mendacium autem dulce, & blandum, quemadmodum ijs, quibus dolent oculi, lumen videre molestum est, tenebræ autem absq; tristitia sunt, & amicæ eò quòd uidere non sinant.* At aliorum hominum delirium magnum! qui pro paruo metu, adulationis potius, quàm veridici sibi nomen acquirere non verentur, cùm idem sit, iuxta Aristidis dictum, adulari, ac falsum dicere. Vndè Iulianus Imperator Panegyr. 1. ad Costantinum: *A ueritate si quis sponte aberrat, turpissimè adulationis notam effugere non potest.* Hanc notam optimè sanctus ille Saturus domus Henrici Vuandalorum principis procurator effugit, quandò ab Arrianis (quorum heresim pro catholicæ fidei veritate tuenda non semel confutarat) data sibi optione; vellet nè Regis obtemperare iusso, de amplectenda scilicet ipsorum religione, sicq; & opibus ditari multis, & plurimis extolli honoribus; vel illo cõtempto, bonis, mancipijs, vxore, filijs, ac nobilitate omninò nudus existere? Ipse Dei amore feruens, firmusque in suę fidei confessione, persecutiones vt citius eueniren, prouocabat. Tandem aduenienti vxori cum filijs atq; dicenti: Non subiaceant seruili conditioni, quos claros prosapia genuisti: Non turpi coniugio alteri tradar te viuente; optimè noscit Deus te coactè facturum, quod voluntariè effecerunt multi. Cum Iob respondit Saturus: Tanquam vna ex stultis mulieribus locuta es: timerem equidem mulier, si exce-

Psal. 30.

Ioan. c. 14.

Demosthen.

Veritas & benignitas Deo, quantum fas est, hominea assimilant.

Franc. Patrit.

Dioprusæus.

Veritas cur ab aula recessit?

Iulian. Imp.

Quis adulator censendus?

excepta huius labilis vitæ amara dulcedine, alia vera non esset, & nunc diabolo suggerente sic loqueris: Si verè sponsum diligeres, minimè similia suggereres. Distrahāt filios, separēt vxorem, auferant substantiam, & ego securus Domini mei promissiones tenebo: si quis non dimiserit vxorem, filios, agros, & domos: meus non poterit esse discipulus. Deniq; facessente vxore, Saturus præter baptismatis stolam, qua priuari minimè poterat, omnibus spoliatur, & sic mendicus, & absq; è patria discedēdi facultate fuit dimissus; nihilominùs inconcussus sēper in veritate catholica perstitit, vt videre est apud Victorem de persecut. Vuandal. lib. 1. Nec certè in huiusce veritatis confessione Saturo infirmiorem se cęcus iste ostendit, qui pauentibus genitoribus suis, formidantibus cunctis nè ob Christi confessionem, extrà synagogam fierent, ipse tamen omni post habito metu, acerrimè pro veritate certauit: *Dixi vobis: quid iterū vultis audire?* Ioa. 9. seq; tanti magistri discipulum absq; formidine vlla confessus est: *Numquid & vos vultis discipuli eius fieri?* ibid. *Ingens fiducia!* (clamat Ericius) *libera constantia! principes sæuiebant, ille indignatione eorum posthabita; confessus est veritatem.* Et Chrysostomus hom. 55. *Tu autem cæci constātiam intuere, quòd cùm primum ab illis interrogatus dixerit veritatem, minimè mirum est: nunc verò admirandum, quòd perterritus neq; negat, neq; prioribus verbis contradicit.* Felix cæcus, qui vix vt discipulatus subijt officium, magisterij fortitus est dignitatem, dùm ipsis legis doctoribus prædicat, & nos quā intrepidè pro veritate sit certandum informat.

Cuncta pro veritate contempsit Saturus.

Ioan. c. 9.

Ericius.

Chrysost.

Mori præstat, quā veritati parcere.

2 Primum veracem, primumque veritatis testem Abelem fuisse ex verbis illis ipsius veritatis, *A sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ, filij Barachiæ.* Matt. 23. colligo: quia iustitiam & si à veritate differre pernoscam, cùm strictim v3. sumptæ hæc ad intellectum, illa ad voluntatem pertinear. Vndè Arist. lib. 2. metaphys. *Veritas est adæquatio rei ad intellectum.* Et 5. Ethycorum: *Est autem iustitia, per quam iustorum operationes fiunt, per quā agunt, & volunt res iustas;* tamen in sacris paginis confunduntur multoties, & veritas iustitiæ nomine nuncupatur: vndè super verba illa: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiā.* Matt. 5. vniuersam animi integritatē, legalemq; iustitiam, quæ omnem includit virtutem, intelligunt multi; à quibus Carthusianus non discrepat, qui iustitiæ nomine, veritatem etiam intelligit dicendo: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, hoc est, propter veritatem doctrinæ, & propter veritatem vitæ. Veritas. n. & æquitas pariunt odium.* art. 9. itaque si iustitiæ nomine etiam veritas intelligitur, Abelē iustum vocare, quid aliud erit, nisi ipsum, nedum omni virtute præditum, sed veridicum quoq; eundem appellare? Ità sanè: Atqui bone Deus, cuius veritatis fuit assertor, pro qua adeò acerrimè pugnauit, vt veridicorum corypheus Veritatis ore appellari meruerit? Pro qua difficultate aliam adduco, ex cuius solutione prioris pendebit enucleatio, quid nempè Cain Abeli dixerit, cùm eū ad foras egrediendum inuitauit? *Dixit Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cùmque essent in agro, consurrexit Cain aduersus Abel fratrem suum, & occidit eum.* Genes. 4. quòd aliquid ei dixerit, licet ex textu nō habeatur, communiter tamen asserunt omnes: quid autem dixerit, non vna est omnium sententia: Hieronymus namq; in libro traditionum hebraicarum in Genesim, *Subaudiendum, inquit, omnia dixisse fratri suo Abel, quæ sibi loquutus fuerat Dominus.* Caietanus postea vt annotat Pererius lib. 7. in Genesim, vniuersalius quæstionem mouens, an fuerit pacificus Caini sermo, an potiùs prouocatiuus ad iram, vt dissidendi occasionem venaretur, problematicè soluit; incertum asserens esse. Certum tamen est, quòd Hebræi verba iniuriosa contra Abelem Cainum dixisse existimant; & non ob aliud, nisi vt belligerandi aduersùs eum initium sumeret. Vndè Lyranus: *Quod ei dixerit non exprimitur in hebraico textu, & ideò dicunt hebræi, quòd Cain dixit fratri suo verba iniuriosa, quærens occasionē occidēdi eum, licèt nō sint expressa in textu illa verba.*

Matt. c. 23.

Arist.

Veritas quid?

Matth. c. 5.

Carthusian.

Genes. c. 4.

Hieronym.

Lyranus.

An Abelem verbis iniuriosis impeteret Cain.

Et paulò infrà: *Igitur secundùm hebræos, postquam Cain dixerat verba iniuriosa fratri suo, insidiatus est ei, quomodò reperiret eum solum in agro, vbi interficeret eum, sicut cogitauerat.* Quæ si admitteretur opinio, dubitari vlteriùs posset; Cur Abel fratrem non cauebat, dùm illum secum rixandi cupidũ videbat? An fortè quia non pro contumelijs, sed pro veritate sibi dimicandum agnoscebat, pro qua etiam ipsa maiora vitæ discrimina paruipendenda erant? Ità ipsosmet Hebræos opinatos fuisse asserit Pererius loco citato, vbi

Pererius.

dicit: *Auctor paraphrasis Ierosolymitanæ enucleatiùs narrans quid Cain dixerit fratri Abel, quod hebraicè expressum non fuerat, sic habet hoc loco: Dixit Cain ad Abel, veni, & egrediamur in agrũ, & cùm egressi essent ambo in agrum, dixit Cain: Non est iudicium, neq; iudex, nec seculum aliud, nec merces bona pro iustis, nec pœna pro impijs: Nec Dei misericordia creatus est mundus, nec Dei misericordia regitur; eò quòd suscepta est oblatio tua cum beneplacito, mea autem non est suscepta cum beneplacito. Respondit Abel, & dixit ad Cain: Est iudicium, est iudex, est seculum aliud, est item merces pro bonis, & pœna pro impijs: misericordia quoque Dei mundus creatus est, & misericordia Dei gubernatur: quia verò meliora fuerunt opera mea tuis, suscepta est oblatio mea, cum beneplacito, tua autem non est suscepta. Cumque duo isti contenderent in agro, insurrexit Cain contra Abel, & occidit eum:* itaque secundùm horum opinionem, licèt verbis prius lacessitus fuisset Abel, in campum tamen exire non metuit; quia pro veritate mortem ipsam subire non timuit: ecce tibi (si mox dicta hebræorum teneretur opinio) cur iustus, cur primus acerrimus veritatis præco & testis vocetur: quia omnium primus mortis discrimina pro veritatis confessione nõ metuit. Vndè optimè Augustinus:

Primus veritatis præco Abel.

Augustin.

Triplex iustitia in Abel fuit, quia & munera Deo placita obtulit, prosaptã generis in seculo non reliquit, & martyrij coronam sanguinis effusione promeruit. Et paulò superiùs: *Meritò igitur huic Dominus Iesus primatum iustitiæ hominũ commisit, ità inquiens: à sanguine Abel iusti, &c* de mirabilibus sacræ scripturæ.

3 Quo calamo Isaiæ cõstantiam in defendenda veritate scribere valebo? Nullo equidèm: nam cũ hic crudelissimum mortis genus à D. Zenone serm. de martyrio ipsius, descriptum

Zeno.

(Licèt idem esset mẽbratim corporis diuisa possessio, propheta tamen egregius, & illustris inter resupinatos, sectores, & pendulos tamdiù immobili inconcussi corporis perdurauit statu, quamdiù duo esse inciperent, qui figuras gentium, cum suo persecutore damnarent) facilè iuxtà aliquorum opinionem effugere potuisset, dicente Diabolo, qui ei in vinculis antequàm ad supplicium raperetur apparuit (vt opinantur nõnulli) quòd si veritati pepercisset, furentium contra eum animos beneuolos reddidisset, odiumque in amorem mutasset; mori maluit, quàm à cœpta veritatis assertione desistere. Vndè Ambros. ser. 12. in psal. 118. tactam opinionem recitans, hunc dicit in modum:

Ambros.

Nullo crudelissimo mortis genere à veritatis cõfessione retrahi valuit Isaias

Fertur propheta quidam (& pleriq; de Isaia in carcere posito) cùm mole imminentis vrgeretur exitij, dixisse Diabolum: Dic quia non à Deo loquutus es, quæ dixisti, & omnium in te mentes, animosq; mutabo: sed ille gratius iudicauit pro veritate supplicium, quàm pro adulatione beneficium. En quomodo nec caro, nec sanguis, immo nec principes, nec potestates tenebrarum harum sanctum prophetam à veritatis confessione retrahere valuerunt.

4 Ieremias simili modo in vinculis constitutus, epistolam per manus Baruch ab eodem coram omni populo legendam, in qua Iudæ, & Ierusalem pronunciabatur excidium, vt diuinis pareret mandatis, misit: *Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba, quæ loquutus sum tibi aduersũ Israel & Iudam, & aduersùm omnes gẽtes.* c. 36. sedulò quod sibi fuerat iniũctum cùm effecisset Baruch, ira efferbuit populus, rex verò super omnes

Ierem. c. 36

indignans, & furens, librum ipse proprijs manibus scindere non contẽtus, in ignem vsq; ad totalem combustionem immisit: quo à Rege peracto, nequaquàm destitit superborum humiliator Deus, sed secundò id ipsum efficere, maioremq; cladem per aliam epistolam prophetam annunciare

man-

Ibid.

mandauit: *Rursùm tolle volumen aliud: & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quòd combussit Ioakim rex Iuda*. ibidem, super, quæ verba quærit Lyranus, & non immeritò; cur secundò regis necem prophetam scribere Deus præcepit, si ob primam epistolam insanire cęperat rex scelestus? Nùm crescente per hoc Ioakim furore, Ieremiæ dies minuere, immò cōplere volebat? Nequaquam sanè: ad quid igitur secunda mittitur epistola? An fortè per hoc, ob veritatis confessionem nihili pendenda esse pericula ostendere intendebat? Nil certè alitèr Lyranus: *Per hoc autem quod Ieremias de mãdato Domini scripsit plures sermones de punitione regis, & malorum sibi adhærentium, signatur, quòd doctor veritatis ex persecutione non debet cessare à veritatis doctrina, sed instantiùs docere.*

Lyranus.

Ieremias nec in vinculis constitutus veritatē prædicare formidabat.

5 De Michęæ, & Zachariæ Ioiadę filiorū fortitudine in tuenda veritate, multa equidèm dicere possem; nàm primus quùm regem Israel cum Iosaphat de se, quòd semper ei infausta prædiceret, conquerentem audiret: *Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum?* 3. Regum 22. nequaquàm perterritus, immò ad veritatis testationem magis accensus, addidit: *Propterea audi sermonem Domini, &c.* ibid. quod idem erat ac dicere: incassùm conquereris, frustrà minaris, nàm acerrimus ego veritatis assertor, quò crescunt discrimina, eò in illius defēsione inardesco. Ità Tostatus super citata verba: *Quia Achab iratus fuit hic Michęæ dicenti ea, quæ Deus iubebat, voluit superaddere ipse Michęas alia duriora, in quibus magis irritaretur Achab, ideò dixit: Propterea audi sermonem Domini, idest, quia indignatus es mihi dicenti veritatem, audi alia grauiora: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, &c.* Secundus verò, vt fidelis veritatis testis existeret, pro nihilò penitùs habuit lapidibus sęuissimè obrui, vt vidère est in 2. Paralipom. c. 24. Quarè D. Bonauentura in biblia pauperum cap. 66. *Ad imperium regis lapidatus est Zacharias filius Ioiadæ, quia reges, & principes arguebat, pro eo quòd Dominum dereliquissent.* Horum (vt nuperrimè dixi) strictiùs quàm par erat, descripta pro veritatis confessione, & in perferendis supplicijs fortitudine: virum illum, quo non tàm ob generis claritatem, quàm ob virtutum eminentiam dignus non erat mundus, Eleazarum dico, antè oculos tuos statuo; & qua hic constantia in vltima constitutus senectute pro patrijs legibus, & pro veritatis assertione acerbissimam pertulerit mortem, optimè te nosse scio; illud tamen te nunc maximè perpendere vellem, quòd super omnia simulationem horruit, nàm eam sibi suggerentibus audactèr respondit: *Non enim ætati nostræ dignum est fingere: vt multi adolescentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum: & ipsi propter meam simulationem decipiantur.* 2. Machab. 6. causam posteà cur tàm inuisam simulationem haberet si scitaberis: eam existimo, quia si simulare est falsum pro vero ostendere, nullo modo veritatis testi placere simulatio poterat; *Per istum*, ait Lyranus, *significatur homo virtuosus, & constans, qui magis eligit mori pro Christiana veritate, quàm fictionem transgressionis facere.* Sic ipse. Ambrosius verò libro de Iacob, & vita beata cap. 10. fusiùs huius sancti viri extulit fortitudinem.

3. Reg. c. 22

Tostatus.

Bonauent.

Flocci faciūt potentium irā veritatis assertores.

2. Machab. c. 6.

Lyranus.

Cur simulatio iustis inuisa?

6 Nè graueris, si præfata fastidiens, vlteriùs dicam, quòd iusti non solùm in carne viuentes omni postposito metu, acerrimi esse cupiunt veritatis præcones; sed post mortē etiā, in ipsis mortis sepulchris, immò in ipso imo terræ sinu inclusi veritatem personare exoptant; pro qua re me nō fallunt verba illa Iob: *Terra ne operias sanguinem meum, neq; inueniat in te locū latendi clamor meus*. cap. 16. quæ & si in Christi persona dicta fuisse autument multi, vt secundùm eos sit sensus: terra, quæ Abelis sanguinem non adeò operuisti, quin ad Deum clamare, ac fratricidium prodere liberè potuisset; sanguinem meum meliùs clamantem, quàm illum, pro peccatoribus scilicet interpellantem, operire minimè debes. Alij tamen etiam pro ipsiusmet Iobi persona verba præfata dicta fuisse existimant. Pineda tãdem

Iob. c. 16.

ad rem nostram vltra hos addit; Iobũ de se ipso, ipsoq; post mortem tacta iàm verba dixisse, ac si sepulchra, & terrã hûc interpellasset in modũ: Vos mausolea, quæ defunctorum reconditis ossa, mea nè sic occludatis, vt voces audiri nequeant: Tu terra, quæ tuo receptos gremio lucì amplius apparere non finis, meum sanguinem nè sic operias, vt altè personare non valeat: curiosus postea si fueris scrutator, quarè post mortem patientissimus hic vir clamare optaret, lege Albertum apud Carthusianum art. 37. ita dicẽtem: *Petis sanguinem suum non operiri, quin attestetur veram sententiam de prouidentia Dei. Petit nè clamor suus in terra lateat, quin testetur pro veritate.* Quia namq; amicos suos non benè de prouidentia Dei sensisse intellexerat, ideò sepulchra exorat, terramq; precatur, vt sibi etiã post mortem veritatem testandi locum concederent. En quomodò neq; mors, neq; vita, neq; sepulchra, neq; inferi sanctum virum à veritatis confessione impedire valebant.

Albertus.

Etiam post mortẽ veritas prædicãda.

7 Modò dictis de Iobi sanguine, illud addo, quod de Abele dixit Paulus: *Abel defunctus adhùc loquitur* ad Hebr. 11. & libentiùs quid per ea intelligere voluerit, audirem, quàm dicerem: quia si per hanc locutionem clamorem sanguinis eiusdem explicare intendebat, de quo Genes.4. *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra,* ipsum defunctum non loqui, sed clamare dicere debebat: cuius difficultati, vt occurreret Chrysostomus hom.22. super citatum Pauli locum plures præfatæ locutionis explicationes adducit, videlicet: Quòd eo interempto, eius non sit interempta memoria: Quòd adhùc loquatur, quia in ore omnium versatur, estq; cunctis fandi materia: Et tandem quòd Deo viuat, si loquitur. Mihi tamen dicere si fas esset, pronunciarem vtique, quòd accuratè nimis, non adhùc clamare, sed loqui dicitur; quia si secundùm superiùs allatam hebræorum opinionem, antequã occideretur, Dei, eiusq; bonitatis, iustitiæ, & prouidentiæ partes tuendo, Caino loquebatur: *Est iudicium, est Iudex, est seculum aliud, &c.* nûc etiam post mortem, immò post tot temporum curricula loquitur, nosque monet, vt pro fidei veritate nec in vita, nec post mortem sileamus. Vgonẽ Cardinalem aduoco dicẽtem: *Adhùc loquitur, & instruit nos in hoc, quòd finaliter pro fide mori parati simus.* Causam nunc igitur inspicis, cur non clamare, sed loqui dicatur, quia iuxtà præfatũ hebræorum dicendi modum, plus fortè ad verba, quæ pro veritatis defensione cum Caino habuit, quàm ad sãguinis sui clamorem dicta esset referenda loquutio.

Hebr.c.11.

Genes.c.4.

Vgo Card.

Cur Abel defunctus nõ clamare, sed loqui dicitur?

8 Cæterùm quis magis veritatem defendere teneatur, ipsa docuit Veritas, quando in rationale iudicij in pectore sacerdotis collocando veritatem scribi imperauit: *Pones autem in rationali iudicij Doctrinam, & Veritatẽ.* Exod.28. ad signandum, quòd nullus sic veritatem in corde habere debet, nec eam quocumque imminente discrimine tueri tenetur, vt Sacerdos, & Pastor. Ita Arnoldus: *Diligenter aduertendum est, quòd qui hac veste induitur, in qua litteris, doctrina, & veritas impressa est, consecratum doctrinæ & veritati pectus suum intelligat:* quod & obseruauit Rupertus Holchot super illud: *Ne reuerearis proximum tuum in casu suo,* Ecclesiastic. 4. cum ait; *Hic doces Prælatos, & prædicatores non parcere veritati propter inordinatum timorem, exemplo Samuelis, qui sic corripuit Saul regem dicens: pro eò quòd abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus nè sis rex.* lectione 52.

Exod.c.28.

Arnoldus.

Rupertus Holchot.

Cæteros veritate antecellant Prælati.

Nisi

Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quicquã. Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Ioan. 9.

§. III.

Foris in ſeculo luctus, & dolor: Intùs in clauſtris gaudium, & lætitia.

Amos c. 5.

1 QVærebam quotiès verba mihi occurrebant illa: *In omnibus plateis planctus: & in cunctis quæ foris ſunt dicetur væ væ.* Amos 5. cur non in domibus, nec in palatijs, ſed in foro tantùm ſuſpiria emitterentur, & fletus? Et poſteà quid per illud duplex, Væ, ſuper Ieroſolymitanæ ciuitatis excidium aſcriptum ſignificaretur? Et tandem per latam plateam cũctis patentem, mundum; & per domum vectibus obſeratam, religionem ſignificari reperiens, iuxtà illud: *Exi citò in plateas & vicos ciuitatis: & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.* Luc. 14. in quem locũ Ambroſius: *Miſit ad plateas: quia miſit ad peccatores, vt de latioribus vijs, ad anguſtam viam venirent, quæ ducit ad vitam:* prioris difficultatis ſolutionem illicò adinueni, nàm non domus Dei, apud quem eſt fons vitæ, & in cuius lumine lumen videtur, triſtitiæ ac doloris eſt locus, ſed mundus. Vndè Vgo Card. ſuper præfatum ſcripturæ locum: *Vbicumq; enim in mundo eſt cauſa fletus, pœnarum, & miſeriarum.* Exod. 12. *Ortus eſt clamor magnus in Ægypto,* nec mirum, quòd in hac Aegypto in vtramuis aurem dormiẽtibus hebræis, duplici væ conterantur Aegyptij; quia ſicuti clauſi illi in domibus religioſorum: ſic in plateis iſti manentes, mundanorum geſtabant figuram, qui intra clauſtrorum ſepta Deo dicatos ab

Luc. c. 14.

Ambroſ.

Sicuti platea mũdi, ſic domus religionis eſt typus.

Vgo Card.

Mundus doloris, & religio felicitatis eſt locus.

vbertate domus Dei inebriatos vidẽtes, duplici contritione, in anima ſcilicet, & in corpore; ſe conteri ſentiunt. Haud quaquam mea eſt myſtica hæc interpretatio, ſed Stephani Cantuarienſis, qui apud Tilmannum diſertè nimis hunc dixit in modum: *Iſtud duplex væ dicitur propter duplicem confuſionem, qua induuntur in corpore, & in anima qui foris ſunt. Malum eſt ergo foris eſſe. Cain vt fratrẽ occideret foras egreſſus. Dina foras egreſſa corrupta eſt. Eſaù foras egreſſus benedictionem amiſit: Et Iacob domi manens benedictus eſt. Hebræi in domibus ſuis manentes non ſunt tacti ab Angelo exterminatore. Et diſcipulis intus congregatis apparuit Ieſus.* Optima ſanè doctrina, qua facilis mihi ad præſentẽ difficultatẽ patet aditus: Cur ſcilicet extra Synagogam fieri (quod pro magno beneficio haberi debebat, dicente Auguſtino tract. 44. in Ioan. *Iam non erat malum fieri extra Synagogam: illi expellebant, ſed Chriſtus recipiebat*) tàm grande à Iudæis exiſtimaretur ſupplicium, quòd nequaquam grauiori tanti miraculi præconem affici poſſe putabant, & ſi inuidia tabeſcerent, quàm illum à Synagoga eijcere: *Eiecerunt eum foras.* Ioan. 9. quia quàm bonis omnibus domus Dei replẽtur clauſtrales, tàm miſerijs, ærumniſq; cunctis exaturantur ſeculares. Vnde ad Deum verſus Auguſtinus clamare conſueuit: *Apud te eſt fons vitæ, non apud nos; ideo intrare debemus, vt viuamus, & os ad ipſum fontem vbi aqua non deficit ponamus.* Quod & ſi optimè clauſæ virgines, ſemotiq; à terrenis frequentijs experiantur Religioſi, ad eorum tamen ſolamen, & ad mundanorum confuſionem, quorum anima ſuper cæleſti cibo nauſcans, Aegypti cæpas concupiſcit & allia, ſelecta quædam adducam.

Steph. Cantuarienſ.

Auguſt.

Ioan. c. 9.

Auguſt.

Ab vbertate domus Dei replentur Clauſtrales: Famẽ foris patiuntur vt canes mundani.

2 In primis ſceleſtiſſimus Cain ſe mihi offert, qui vt fratricidij ſcelus patraret, fratrem ad ſpaciandum his hortatus eſt verbis: *Egrediamur foras.* Gen. 4. in quibus omitto difficultatẽ illam nempè, quonampactò foras egredi poſſent, ſi nulla tunc conſtructa erat ciuitas, domus nulla extabat, nec vllus clauſus inueniebatur locus: nàm Toſtatum reſpõdere calleo;

Geneſ. c. 4.

Tostatus.

Videtur quòd Adam, & filij sui fecerant aliqua tuguria simul, in quibus manebant cōtra aeris temperiem: & illa erant quasi villa, vel locus populatus: et respectu illorum vocabantur alia loca agri, vel dicebantur esse foras, & cur foras potius, quàm in modò dictis tugurijs fratrē occidere voluerit, inquiro: Si diuinos vt effugeret oculos, vtrobiq; æquè videbatur, dicente Dauide: *Quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pēnas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua tenebit me.* psal. 138. Si vt parētum declinaret aspectum, nè tanti facinoris inuenirentur testes, vt scribit Honcala super illud: *Cumque essent in agro consurrexit Cain.* ibid. *Cain fratrem Abel in agrum duxit, vt ibi sine testibus eum occideret*: nequaquam secretius in agro, quàm in aliquo clauso tugurio id efficere poterat: cur igitur foràs potiùs, quàm intùs immane illud facinus perpetrare voluit? Pro cuius dubij declaratione illa adduco sacræ scripturæ verba: *Ite, & redite de porta vsq; ad portam per medium castrorum; & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum.* Exod. 32. quæ & Moysi fuerunt, Leuitas ad occidendos idololatras cohortantis: & mysterio non vacant; nàm, vt subtilitèr annotauit Caietanus, non intrà portas mors ingredi, sed à porta ad portam grassari debebat; quia non domi manentes, sed in plateis existētes morti erant addicti: nec sine mysterio, quia non claustra, sed seculum cędis est locus. Audi ipsum: *Attende prudens lector, quòd non cōmittitur istis, vt ingrediantur tentoria, quæ erant velut domus: sed, quòd per vias publicas eant, & occidant:* Audi nunc (si libet) cur foris, non intùs interficiatur Abel; quia non claustra, sed seculum doloris, & mortis est locus. Accinit Aug. super illud: *Egrediamur foras* dū ait: *Campus est lata via, quæ ducit ad interitum, & in campo Abel occiditur.* Ac si diceret: securè, & dulciter in cellulis quiescant religiosi, quia dolores, & cædes occlusas non ingrediuntur ædes, sed de porta ad portam vagantur. Vnde versus:

Psal. 138.

Honcala.

Exod. c. 32.

Caietanus.

Non in claustris, sed in seculo dolores grassantur, & cędes.

Augustin.

Pax est in cella, foris autem plurima bella.

3 Asseuerat iam dicta ipsummet os veritatis, parabola illa de nuptijs regis filio factis, in qua post eiusdem regis iustam indignationē, ac post vltionem in inuictos inurbanos ad nuptialem cænam venire renuentes; postq; aliorum multorum in vijs offensorum vocationem ad illam: tandem cum quodam sine nuptiali veste ad cænam ingresso concludit: *Mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.* Matt. 22. nam per hæc tacitè dicere intendebat: non, hic, in domo, quæ religionis est vmbra, dolorum germina surgunt; sed, ibi, hoc est, extrà domum lacrymarum fontes erumpunt: propterea non priùs fletū, quàm eiectionem denuncio, vt liquidò percipias, non in religione, sed in seculo spinas germinari, & tribulos: dùm non priùs lacrymas, doloresque experiri hic potuit, quàm è domo pelleretur. Comprobat hoc Vgo Card. qui hanc parabolam cum illa de sagena Matt. 13. conuenire existimat, & sic idem prorsùs per tenebras exteriores, & per foràs mitti significari autumat, dum dicit: *In parabola de sagena dixit: malos foràs miserunt; & hic subditur, ibi erit fletus.* Ecce quomodò vt flere possit, eijcitur, vt dentibus strideret, foràs mittitur; quia qui in domo Dei est, plorare nequaquàm nouit. Quod abundè visum est in Petro, cuius oculi vt lacrymarum fontes deducere possent, foràs egrediendum putauit: quam Petri adinuentionem satis clarè expressit Euangelista, qui non priùs planctum, quàm exitum describit dicendo: *Egressus foras fleuit amarè.* Matth. 26. Verbis vtor Origenis, quæ & si ad aliud dicta sint, rei tamen nostræ illa libenter accommodo: *Iam nō erat in atrio principis sacerdotum, nec iuxtà ianuam eius, sed foris: alioquin nequaquàm plorasset: sicut .n. scriptum est: Egressus foràs fleuit amarè.* tract. 35. in Matth.

Matt. c. 22.

Vgo Card.

Matt. c. 26.

Origen.

Qui foris est plorat, qui autem intus est, plorare non nouit.

4 Verùm vt huc vsq; dicta magis, magisq; clarescant, ad Saluatoris monumentum pergo, ibiq; Magdalenam plorantem reperio, dicente Ioanne: *Maria autem stabat ad monumentum foris*

Ioan. c. 20.

ris

ris, plorãs, cap. 20. nec adeò cohibere me valeo, quin euangelistæ dicam: si discipulæ erga magistrum dilectionẽ ostendere cupis, satis est dicere: Maria stabat ad monumentum plorans, ad quid ergo foris stetisse addis, *Stabat ad monumẽtũ foris, plorãs?* An aliud historicè, aliudq; mysticè significare intendis? Prorsus ità; quia si monumentum mortuorum corpora continens, Deo dicatorum ædium (tot mundo mortuos recludentium, quot religiosos incolas habent) typus est, & figura: vt benè annotat Gregor. 9. moral. cap. 43. vbi per sepulchrum Moysis vsque in præsentem diem hominibus ignotum, Deut. 34. religiosorum statũ minimè à secularibus agnitum figurari existimat; iureoptimò Magdalenam non in monumento, sed foris plorare asserit Euangelista, quia non in claustris, sed in seculo lacrymæ funduntur, & gemitus. Quod sentire videtur Origenes homil. 10. in diuersos, cùm dicit: *Audiuimus fratres Mariam ad monumentum foris stãtem: Audiuimus & plorantem.* Dicere ni fallor volens: quòd lacrymarum fontes Magdalenæ oculi deducant, nè miremini, quia foris est; nàm si intùs fuisset, ab vbertate domus Dei inebriata, & torrente voluptatis eius potata fuisset.

Religio monumẽtum.

Origenes.

Magdalena cur non intrà, sed extra monumentũ plorat?

5 Mardochæus futuram audiens hebræorum cladem gemens, & lugens vsq; ad palatij fores peruenit: *In platea media ciuitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, & hoc eiulatu vsque ad fores palatij gradiens.* Esther. 4. intrà Palatium autem gemitus emittere haud quaquã ausus fuit, quia ad religiosorum ianuas accedere quidèm possunt ærumnæ; ingredi autem prorsùs eis est vetitum. Audi Vgonem Cardinalem: *In platea, in latitudine communis Ecclesiæ, quod dicitur: in tribulatione dilatasti mihi, voce magna clamabat.* Et paulò infrà: *Quid ergo facit Monachus cucullatus in curys? abusio est, vt dicit Bernardus:* Baruc 4. *Exui me stola pacis, & indui me sacco obsecrationis.* Ecce tibi cur foris Maria ploret, quia ad fores religiosorum luctus accedere quidèm valet, ingredi autem nequaquàm: dũ qui intùs sunt, plorarè non noscunt.

Esther. c. 4.

Vgo Card.

Ærumnæ ad religiosorũ ianuas accedere quidè valẽt, ingredi autem nequaquam.

6 Sponsum vt reseratis ianuis ingrediendi præberet assensum anxiè nimis obsecrabant fatuæ virgines, vt ex reduplicatione nominis Domini: *Domine, Domine aperi nobis*. Matth. 25. colligit Tostatus quæst. 30. cùm ait: *Quæritur quarè dicunt Domine, Domine? Respondetur ad ostendendam immensitatem desiderij earum, vt aperiretur illis, & ideò duplicant verba; sic. n. ad passionatos pertinet, quibus non satis est idem semel dicere, sed pluriès: & ideò exaggerationibus vtũtur, vel duplicationibus verborũ*. & hoc nõ ob aliud, nisi q a extra domũ manentes, magna erat velut mare cõtritio earum: quapropter nè penitùs præ dolorum magnitudine anima in ipsis deficeret, in locũ munitum, & in domum refugij, vt salui fierent confugiebant. Vndè Hieronymus ad Eustochium de custodia virginitatis circa medium: *Caue nè de domo exeas. Nolo te sponsum quærere per plateas, nolo te circuire angulos ciuitatis. Sponsus in plateis non potest inueniri. Atq; vtinã non inuenisse sufficiat: vulneraberis, nudaberis, & gemebunda narrabis: percusserũt me, &c.* Et paulò infrà magis ad rem nostram: *Foris vagantur virgines stultæ: tu intrinsecùs esto cum sponso.* Hæc ipse. Tu autem secùs si efficies, tantiq; viri si consilium spernes, quid in seculo patiantur mundani, experieris.

Matt. c. 25.

Tostatus.

Hieronym.

Virginũ fatuarũ vndè tãtus ingrediẽdi ardor?

7 Pedetentim ad Epulonis cogitatum accedo, & quid per verba illa, *Mitte Lazarum in domum patris mei. habeo. n. quinque fratres, vt testetur illis, nè & ipsi veniant in hunc locum tormentorum*. Luc. 16. intenderet paulatim percipio; quia & si antea distrahebar multùm, quomodò in loco horroris, & vastæ solitudinis, vbi damnatorum voluntates frigore niuium constipatę, alicuius dilectionis vigere posset igniculus: nunc autem non fratrum infelicitatem pertimuisse, sed Lazari felicitati ipsum inuidisse reperio: Pernoscebat namq; scelestissimus nullatenus sanctum mendicum Abrahami beatitudinis fieri posse expertem, quamdiù illius se continebat in sinu, atq; in ea commorabatur domo, in qua multæ existunt mansiones, ideoq; ex ea illũ emitti flagitando, nil aliud, quàm ipsum in hunc mũdum regredi cu-

Luc. c. 16.

cupiebat, vt hic saltem illum pœnarum videret consortem, vbi ipse viuens suarum deliciarum exortē effecerat. Fauet his D. Bonauentura verbis illis:

Bonauent.

Erat autem hæc petitio non solùm carnalis respectu sui, verùm etiam crudelis respectu proximi; quia volebat quòd Lazarus egrederetur sinum quietis, & iret in locum periculorum, vt verificaretur illud in eo: Viscera impiorum crudelia.

Diues vt Lazarum felicitatis exortē redderet, illum extrà mitti poscebat.

En quomodò qui intùs est, infelix esse nō potest, dùm sæuissimus diues vt Lazarum à quiete nudum videret, ab ipso Abrahæ sinu illum emitti flagitabat.

8 Serò equidem, importunè verò nequaquam stultitiam è domo patris egredientium intellexit adolescens ille, qui in se tandem reuersus dicere cœpit: *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo.* Luc. 15. nàm per hæc dicere (vt opinor) intendebat: certissimè nosco fatuitatem, & intelligo demētiam meam, quia relicta domesticorum patris mei felicitate, extrà domum, vbi aliud, quàm luctus non reperitur & dolor, feliciorem me futurum existimaui: *In patris domo*, ait Beda, *abundant panibus, at verò fame pereunt, qui extrà patris ædes positi, ventrem cupiunt implere de siliquis.* Ecce quomodo summum delirium est foris quærere, quod intùs possidetur abundè.

Luc. c. 15.

Beda.

Delirium sūmū foris quærere, quod intus possidetur abundè.

9 Non abeo à tacta parabola, sed querimonias fratris maioris natu, ex agro redeuntis recolo: *Ecce tot annis seruio tibi, & nunquàm mandatum tuum præteriui, & nunquàm dedisti mihi hædum, vt cum amicis meis epularer.* ibidem: Et cuius est culpa quod epulari non valeas, ait Abbas Cellensis lib. 2. de panibus: Patris nè? Minimè certè, nàm sua omnia tua esse fatetur: tua ergo est, quia etiam mercenarijs in domo patris conuiuantibus, tu extrà illam in mundi agro, vbi fame tabescunt cuncti, commessari posse existimas. Prafatus Cellensis: *Miser, & miserabilis, qui non intrat in locum conuiuij, siue tabernaculi admirabilis, qui extrà est tamquàm frater senior in agro: qui intùs est lætatur, qui extrà cruciatur: qui intùs est satiatur in bonis, qui extra est, deficit in malis.* Aurea sanè verba, sed præcipuè illa, *Qui intùs est lætatur, qui extrà est cruciatur: Qui intùs est satiatur in bonis, qui extrà est, deficit in malis*; dicatorum Deo felicitatem, & mundanorum ostendunt infelicitatem.

Luc. c. 15.

Abb. Cellēs.

Qui sacras ingreditur ædes lætatur, qui ex eis egredi tur, cruciatur.

10 Nec deniq; circa hanc parabolam omittendum duco, quisnam concentuum esset locus, ager nè, à quo senior regrediebatur, an patris ædes? Euangelistam quæstionem soluentem reperio: *Cùm appropinquaret domui, audiuit symphoniā, & Chorum.* ibid. Ergo non in foro, sed in patris domo iubilationis resonabant voces? Ita quidē. Quid posteà per domum istam lætitiæ, & gaudij significaretur, docuit D. Bonauentura sequentibus verbis: *Per domum istam intelligitur congregatio iustorum: Deus in loco sancto suo: Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo. Et vt scias quomodò oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis In hac domo auditur Symphonia, & Chorus per concordem lætitiam, quantùm ad conformitatem interiorem, & exteriorem, hoc est morum, & sermonum.* Hucusq; ipse. Ego autem cum Ambrosio addo: neutiquam in sæculo, vbi nil nisi [illegible] personat, posse has lætitiæ voces audiri: *Foris stat*, (ait ipse) *ideò chorum, & symphoniam audire non potest.* Igitur ad religiosorum ianuas accede, auremq; foraminibus, & rimulis illarum accommoda, & illicò intus exultantium voces aure percipies. Addit præfatus D. Bonauentura: *Hanc ergo harmoniam iucundam in hac domo Dei audis, qui ad illam appropinquas.* Ad has ianuas accede adolescens carnis irretitiatus blāditijs, accede iuuenis curis sæcularibus implicitus, ab his feris nè elongeris senex adolescentiæ vitijs fatigatus, & ad Deum versùs clamare nen desines: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabūt te.* psal. 83.

Ibidem.

Bonauent.

Quid per domum illam, de qua Dauid: Qui inhabitare facit vnius moris in domo, psalm 67. significare vellet Propheta, explicatus.

Ambros.

Bonauent.

Symphonia, & Chorus non in sæculo, sed in sacris ædibus personant.

Psal. 83.

11 Mox dictum, quòd scilicet ex ædium religiosorum rimulis concinentium voces audiant mundani, corrigo, atque dico, nihili prorsus symphoniæ, & concentus, dùm extra illas sunt ipsos esse participes: testatur hoc Paulus, qui Dei arcana infra tertium cœli audire nequaquàm potuit, sed eò postea raptus, quæ homini loqui non licet,

2. Corinth. c. 12.

cet, auribus suis licuit percipere: sic ipse 2. Corint. 12. *Scio hominem in Christo, &c. raptum huiusmodi vsq; ad tertiū cælum; & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Nec immeritò non in primo, nec in secundo; sed in tertio cælo arcana audiuit: quia qui in aula loquitur, facilè ab ostio, & qui in primo cubiculo, facilè ab aula auditur: quæ verò in vltimis secretioribusque communicātur cubiculis, extrà audiri nullatenùs possunt: nè igitur Paulo commissa à mundanis audirentur, nō in primo, nec in secundo; sed in tertio cælo dicuntur. Optimè D. Bonauentura de 7. itineribus æternitatis, art. 3.

Bonauent.

Intus & valdè intus Dei arcana audiuit Paulus, & quarè?

Ille qui hæc audiuit, vsq; ad tertium cælū peruenerat, & intrauerat ad paradisum Dei: intùs .n. audiebantur, vbi dicebantur, & non poterant exire foras vbi erat homo; propterea ab eo, qui intùs erat, & valdè intùs, intus & introrsū audiri potuerūt: sed his, qui foris erant, dici non debuerunt. En quomodò non qualitercumq; raptus, sed ad superiora, atq; secretiora cæli assumptus Paulus arcana audit, quia foris nullatenùs audiri debet, quod solummodò ad seruorum Dei solamen intùs, & introrsum dicitur. Nec mirum, quòd exortes sint mundani talium arcanorum: quia vt benè annotauit Ambrosius, canticum Domini in terra aliena, quæ doloris est locus, nullatenus cantari debet. Audi ipsum super psalm. 36.

Ambros.

Si ipsi homini qui audiuit, non licet loqui, quomodo ei creditum est audire, quod non permissum est loqui? Ille enim in cælo audiuit; & ideò non competere iudicatum est, vt illud loqueretur in terris, quod audiss. t in cælo, cùm in ipsa terra sit ista discretio, vt quod in altera regione canitur, in altera non canatur, iuxtà illud: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Sic ipse. Vides quomodo clausis tantùm cælestes cantus audire licet, foris verò existentibus nequaquā.

12 Finē iam facio dicendo, quòd diabolus ipse, qui nullibi requiē habet, nullibique solaminis habere quid potest: quādoquidem quoquò se recipit, secum semper damnationem affert: quòd si aliquantulum leuari speraret, non extrà, sed intrà domum aliquam vtique illud habere affectaret: Pro qua re scire vellem, qua peculiari pęna ob Christi præsentiam afficerentur dæmones, quòd per energumenorum dicerent ora, *Venisti huc antè tempus torquere nos?* Matth. 8. & licet Chrysostomum asserētem inueniam, dæmones per superabundantiam malorū, quæ fecerant, fuisse opinatos, nequaquā in eis extremæ punitionis tempus fore expectādum: Et quamuis Hieronymum sciam dicentem; *Præsentia Saluatoris, tormenta sunt dæmonum.* Mihi tamen dicere si fas esset, pronūciarem certè, non modicam pęnam ab ipsis etiam obsessorum corporibus se expelli existimasse, & hoc ex sequentibus ipsorum verbis facilè colligo, nempè: *Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.* ibid. Quibus liquidò patet, non vulgare supplicium dæmonibus fuisse extra quempiam ipsos extitisse, dùm ex hominibus eiecti, in porcos saltem ingredi percupiebant. Deindè quid eis importet incommodi extra quempiam manere si noscere cupis, eundē scrutare Matthæum, & in cap. 12. Christum de eodem Satana loquentem reperies: *Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit: reuertar in domum meam, vnde exiui.* Mendax equidem, & mendacij pater; nam minimè sponte, sed inuitus exiuit, dicente Euthymio: *Egressus est nolens, sed iussu diuino*: Nec sua erat domus à qua eiectus fuerat, sed Dei, dicente Hieronymo super cap. 1. Abacuc: *Quandò in euangelio pessimus dæmon loquitur: Vadam in domum meam vndè exiui, non est ei credendum, siquidem nulla rationalis creatura ad hoc facta est, vt habitaculum dæmonis sit.* Attamen notatu puto dignissimum, ipsum nunquam domus meminisse, nec de regressu cogitasse, nisi quùm requiem non inuenisset: quòd expressè habetur ex aduerbio illo, Tunc, *Tūc dicit: reuertar in domum meam,* cùm scilicet requiem foris haudquaquam inuenisset, tunc in domo aliqua illam quærendam esse putauit: quæ quidem satis stulta fuit cogitatio, cùm nullibi sit requies damnatis; nihilominus quā mali sit foris, & quàm boni intus manere

Matt. c. 8.

Hieronym.

Matt. ibid.

Cur dæmones in porcos ingrediendi cupidissimi.

Matt. c. 12.

Euthym.

Hieronym.

nere

nere quia sciebat, ideò etiam ipse (& si stultè quidem) quietis quid intra domum aliquam, in homine nempè habere satagebat. Quod affirmare videtur Brugensis verbis illis: *Quocumq; pergat omnis illi extra hominem habitatio ingrata est, & tanquam triste exiliũ, ac squalido deserto simile*; Et subdit, *deniq; suos omnes intendit conatus, & sensus excitat, vt domicilium recuperet, quo pulsus est*. Vide quomodò expelli ab hominibus magnũ cẽsebat suppliciũ: & en quarè in porcos mitti efflagitabat diabolus, qa prsus extra quẽlibet esse nimium se puniri sentiebat; esse verò intra quemcumq; mitius secum sperabat agendum. Sic recens quidam Matthæi commentator magna ex parte vsus Iansenij verbis: *Quemadmodùm homo expulsus ab vna domo, non inuenit requiem in locis arentibus, desertis, & inuijs; sic dæmon expulsus ab homine nullam requiem sibi inuenit, nisi aliquem alium inueneris, in quem intret*. Verùm nullibi leuamen reperiens, præcipites secum porcos traxit in stagnum. Optimo igitur iure non hic, sed sapientia domum sibi ædificauit, ibiq; vinum miscuit, mensamque posuit, quia securè ibi quiescere, bonisq; domus Dei repleri potest, qui Aegyptiacis relictis strepitibus, ad mœnia huius fœlicis ciuitatis à sapientia constructæ confugerit. Intelligite paruuli astutiam felices causa euadendi; & insipientes animaduertite, quia extra hanc domum à sapientia ædificatam famem vt canes patiemini: si quis est sapiens decliner ad eam, & si quis est insipiens, dictis sapientior fieri addiscat.

Brugens.

Etiã dæmones si aliquã tillum sperarent leuaminis, intus nõ foris quærẽdum existimarent.

Audiuit Iesus quia eiecerunt eum foràs: & cùm inuenisset eũm, dixit ei: Tu credis in filiũ Dei? Respondit ille, & dixit: Quis est, Domine, vt credam in eum? Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait: Credo Domine. Et procidens adorauit eum. Ioann. 9.

§. IV.

Ambidexter iustus in omnibus, nec secundis inflari, nec tristibus frangi consueuit.

1 QVorsùm gentium Doctor verbis illis, *Per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris*. 2. Corint. 6. pergeret, vtinàm saperem, & intelligerem; quia si in dextris virtutes, in sinistris vitia sita sunt, & peccata, iuxtà illud Prouerb. 4. *Vias .n. quæ à dextris sunt, nouit dominus: peruersæ verò sunt, quæ à sinistris sunt*. Vbi Vgo Card. post longam interpretationum seriem, hunc concludit in modum: *Breuitèr, viæ à dextris sunt, humilitas, paupertas, vilitas, & cæteræ tribulationes Actor. 14. Per multas tribulationes, &c. Viæ à sinistris sunt honores seculi, deliciæ carnis, diuitiæ mundi, & huiusmodi bona temporis Iob. 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt*. quonammodò iustitiæ arma in læua esse poterũt? An peccatum, quod gratiæ demeritoriè opponitur, simùl cũ illa stare valebit? Nequaquàm certè: quid igitur per præfata verba significare vellet gentium Doctor, percipi haùd facilè potest: Verùm in hanc difficultatem mentis aciem dum inten-

2. Corint. c. 6.

Prouer. c. 4.

Vgo Card.

Viæ à dextris, & à sinistris Quæ?

tendũt Augustinus, Bernardus, Olimpiodorus, multique alij, auribus meis insonant; per dexteram etiam prospera, & per sinistram aduersa significari.

Prou. c. 4.

Vnde Salazarus super verba illa: *Ne declines ad dexteram, neq; ad sinistram*.

Salazarus.

Prouerb. 4. ait: *Dissimiles admodùm expositiones inuenerunt patres, atque interpretes: Hugo, & Rudolphus per dexterã prospera: per sinistram aduersa acceperunt: & quidèm nihil ferè familiarius est Augustino, Bernardo, & alijs, quàm prospera in dextera, in læua autem aduersa contemplari*. Ex qua dexteræ, & læuæ interpretatione facilè Pauli habetur mens, quòd scilicet, tunc à dextris, & à sinistris iustitiæ arma habemus, cùm inconcusso animo, nec prosperis extollimur, nec aduersis deprimimur. Vnde Vgo Card. super psal. 108. ambidextros illos appellat, qui in omnibus æquanimitèr se gerunt: *Possumus dicere, quòd in viro iusto nihil est sinistrum, sed totum dextrum*. Quamobrem non immeritò Aod illi, qui vtraque manu pro dextera vtebatur, vt Iudic. cap. 3.

Verborum illorum: *Per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris*. 2. Corinth. 6. intellectus.

Vgo Card.

Iudic. c. 3.

Suscitauit eis saluatorem vocabulo Aod, qui vtraque manu pro dextera vtebatur: huiusmodi viri à Cassiano comparãtur verbis illis: *Vtraq; manu pro dextera vtitur, qui nec aduersis frangitur, nec prosperis eleuatur*. de nece Sanctorum collat. 5. cap. 10. Et post aliqua: *Quisquis igitur in illis, quæ dexteræ partis esse prædiximus, minimè fuerit subintrante gloria vanitatis elatus; & in istis, quæ sinistræ partis sunt viriliter dimicans, nulla desperatione conciderit; ac potiùs contrarijs arma quadam patientiæ ad exercitium virtutis assumpserit, vtraque manu vtetur pro dextera, & in vtroq; actu triũphator effectus, tàm de sinistro statu, quàm de dextro victoriæ consequetur palmam: Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis*. Statimq; Iobum in prosperis, & aduersis inconcussum cõsiderans subdit: *Hoc nomen beatum Iob legitur meruisse, qui vtiq; per dexteram coronabatur, quando septem filiorum pater opulentus ac diues incedens, quotidiana pro eorum purificatione sacrificia Domino offerebat. Idemq; rursùs per sinistrã partem sublimiori virtute de aduersitatibus triumphabat*: Et deniq; cum Iosepho concludit: *Ambidextrum meritò dixerim Ioseph, qui in prosperis gratior patri, religiosior fratribus, acceptior Deo; in aduersis castus, domino fidelis, carceris mitissimus vinctus, iniuriarum immemor, beneficus inimicis. Hi ergo & eorum consimiles rectè ambidextri nuncupantur: vtraque. n. manu vtuntur pro dextera, iuxtà illud Apostoli: Per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris*. Hæc ipse. Quibus addere fas mihi erit; cæcum hunc, de quo impræsentiarum sermonem habet Ioannes: & ipsum ambidextrum fuisse, quia nec eum cæcitas fregit, nec concessa videndi facultas extulit: nec iudæorum minæ in Christi confessione minorẽ, nec insperatus filij Dei occursus maiorẽ reddiderũt, sed ac si Diuum Franciscum monentem audisset:

Cassianus.

Ambidexter qui nec secũdis inflatur, nec aduersis frangitur.

Nil sinistrũ in sanctis.

Estote in tribulationibus patientes, & in prosperis humiles, & sic eritis in omni pugna victores. tom. 3. colla. 23. semper inter rerum vicissitudines triumphator extitit: de qua iustorum æquanimitate audi, si libet.

D. Francisc.

2 Imperfectos, perfectosq; sequẽtibus verbis in declamationibus descripsit Bernardus: *Sunt .n. infirmi & tepidi amatores iustitiæ, quibus aut vigor, aut feruor deest, aut fortassis vterque, cùm vterque sit summoperè necessarius, inter prospera quippè, & aduersa versanti. Etenim vigoris esse dignoscitur, nequaquàm cedere tribulationi, sed pro iustitia persecutionem viriliter sustinere, sic feruori videtur attribuendum, nullis capi voluptatibus, nullis illecebris eneruari*. Ac si diceret: si quis inter læta, & tristia fluctuans, in illis per vigoris defectum pro iustitia agonizare nõ valet, vel in istis, amoris deficiente feruore, naufragatur; proculdubio appensus in statera inuenitur minùs habens, quia iusti ponderis nullus censendus est, nisi qui forti, inconcussoq; animo æquanimiter omnia suffert: cuiusmodi Dauidem fuisse reperio, qui propterea Angeli potiùs, quàm hominis quandoq; sortitus est nomen, iuxtà illud: *Sicut. n. angelus Dei, sic est dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur*. 2. Reg. 14. quia nec afficiebatur illecebris, nec atterebatur angustijs. Vnde Carthusianus art. 23. *Nec benedictione, nec maledictione mouetur, idest, nec laudibus, nec vituperijs po-*

Bernardus.

Perfectus quis censendus?

2. Reg. c. 14.

Carthusian.

Iuſti ponderis non eſt, ſed inuenitur micus habere, qui benedictione, vel maledictione mouetur.

teſt à via virtutis abduci: vndè nec proſperis, nec aduerſis; nec detractionibus, nec adulationibus frangitur, quod frequentèr ità fuit in Dauid.

3 Prætermolo Gualfridij obſeruationem; Cur ſ. ambæ manus ad Deũ leuandæ ſint: *Leua ad eum manus tuas.* Thren.2. quia dexteram benè agendo, & læuam fortitèr aduerſa patiendo ad Deum leuandas noſco: *Ad operandum vtramq; manum leuemus: dexteram, opera bona faciendo: ſiniſtram, aſpera fortitèr ſuſtinendo. Qui .n. bona agit, ſed mala perpeti negligit, dexterã leuat, non ſiniſtram. Qui autem & benè operatur, & fortitèr aduerſa ſuſtinet: vtraque manu vtitur ad ſalutem, vtramque leuat:* & pauliſper immoror in verbis illis: *Requiem non habebant die ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Apoc.4. quæ fateor ſanè, ſcripturas percurrentibus non paruam dubitandi anſam afferre: non quidèm, quòd iugitèr illa ſancta animalia omnipotentis Dei ſãctitatem proclament, quia nuſquam de illa, quam infinitam noſcunt, ſatis ſe dixiſſe intelligunt; ſed quòd die ac nocte huiuſcemodi voces dicantur emittere, omni ſtupore dignum exiſtimo: quia eandem Apocalypſim legentibus nunquàm in cælis nocteſcere ſatis notum exiſtimo, de cæleſti Ieruſalem eodem aſſerente Ioanne: *Portæ eius non claudentur per diem: non enim nox erit illic.* cap.21. & cap.22. *Nox vltra non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos,* quænam igitur erunt noctes illæ, in quibus nil minùs, quàm in die ſancta animalia concinunt? Lyranus non tempus, in quo, ſed rem, quæ canebatur per præfata verba aſſerit inſinuari, vt ſit ſenſus: non noctis tempore, ſed nocturnas horas poſt diurnas canebant: *Nàm in illis Eeclesijs,* ait ipſe, *primò valdè deuotè celebratum fuit officium diurnum, paritèr, & nocturnum:* pia equidem cogitatio; at Ioachinus Abbas ad rem noſtram ſicuti per diem, felicitates, ſic per noctem, preſſuras interpretatur, vt iuſti in illis ſanctis animalibus figurati non in proſperitatum die Deum tantùm laudandum eſſe intelligant; ſed in tribulationum nocte nil minùs faciendum eſſe percipiant. Audi ipsũ: *Quid autem per diem, niſi pax? quid per noctem, niſi tribulatio deſignatur? magnũ verò non eſt laudare Deum ſanctum in die, niſi etiam laudetur in nocte, iuxtà illud viri ſancti: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ità factum eſt, ſit nomen Domini benedictum.* Non immerito itaquè vir iſte ſanctiſſimus conſcius ipſe ſibi, ſtatera iuſta trutinari poſcebat à Domino verbis illis: *Appendat me in ſtatera iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam.* cap.31. ac ſi diceret: vt pernoſcant cuncti, & homines, & angeli, qua ſimplicitate ambulauerim ſemper inter proſpera, & mundi aduerſa, vtramq; manũ æquanimiter in eis leuando, non in qualibet, ſed in iuſta ſtatera appendi poſco; vt ſic appenſus ab omnibus videar, ſi minus habens, an non, fuero inuentus.

Thren. c.2.

Gualfridius apud Tilmannum.

Ambæ manus ad Deũ leuandæ.

Apoc. c.4.

Idem c.21. & 22.

Lyranus.

Horæ tàm diurnæ, quã nocturnę ab Angelis, in cęlis canuntur.

Ioachim. Abbas.

Quis die, noctuq; Deum laudet, expẽditur.

Iob c.31.

4 Eximia ſe mihi offert difficultas: Cur ſcriptura Elcanæ laudes (vt par erat) extollere volens ab vnitate exorditur præconia dicens: *Fuit vir vnus.* 1.Reg.cap,1. quòd vir, quia præſtanti, excellentiq; animo præditus eſſet, vocaretur, fac ità eſſe: vnus autem cur nuncupatur? Si ens, & vnum, quia vnitas eſt paſſio entis, conuertuntur: ſatis fuiſſet dicere vir erat, ad quid igitur ei additur vnitas, *Fuit vir vnus?* An fortè dari quis poterit, qui non vnus, ſed multi ſit? Ità prorſus ait Origenes, & quiſnam hic ſit, peracutè docet, dùm dicit: qui varijs paſſionibus quatefactus, varium ſe oſtendit, hic non vnus, ſed multi cenſendus eſt: ſecùs verò, qui in omni rerum viciſſitudine vniformem præſefert vultum, iſte ſolũmodò vnus vocari meretur. Audi ipſum, qui omnem tranſcendẽs ſubtilitatem ſic fatur: *Pertinet ad laudẽ iuſti, quòd dicitur de eo: erat vir vnus, nos qui adhùc peccatores ſumus, hunc titulum laudis acquirere non poſſumus; quia vnuſquiſq; noſtrum non eſt vnus, ſed multi. Intuere autem alicuius vultum nunc irati, nunc gaudentis, nunc iterùm triſtis, paulò poſt rurſùm gaudentis, & iterùm turbati. Vides quomodò ille, qui putatur vnus eſſe, non eſt vnus, ſed tot in eo perſonæ videntur eſſe, quot habet mores: quia & ſecundùm ſcripturas, inſipiens vt luna mutatur.* Homil. de Elcana. Viſum hoc

1. Reg. c.1.

Origenes.

Vir vnus ille ſolus dici debet, qui æquanimitér in proſperis, & aduerſis manet: ſecus autem qui facit, nõ vnus, ſed multi cẽſendus eſt.

fuit in Abraham, qui non vt Iephte carę ſobolis, quàm certè iuxtà omnipotentis præceptum immolandam exiſtimabat, deplorauit interitũ, nec, vt cęteri, mòx vnici pignoris lamentatus eſt orbitatem, ſed abſq; vlla animi turbatione in filij iugulum intendebat: immò, vt optimè obſeruauit D. Zeno ſerm. de Abraham, vt ſe vnũ & eundem in filij, & arietis immolatione oſtenderet, victimam prorsùs immutatus commutauit: *Nec mutatus eſt vultus eius, cùm eſſet victima commutata cum: tanta lætitia arietem obtulit, cum quanta obtulerat & filium.* Modò dictus Zeno. En quarè iuſtus ſolummodò ambidexter vocetur, quia ſolus ipſe vnum ſemper inter rerum viciſſitudines animum oſtendit, vnum præſefert vultum.

Zeno.

Abrahæ cõſtantia in filij immolatione probata, & quomodo?

5 Liquet modò, cur veritatis ore nõ arundini, ſed Angelo comparetur Ioannes: *Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam? Hic eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum antè faciem tuam.* Matt. 11. quia non vt arũdo qualibet leui mouebatur aura, ſed vt Angelus; non tantùm quia nũcius, quia miſſus, vel quia teſtis; ſed quia iuxtà doctoris Angelici ſententiam par. 1. quæſt. 64. art. 2. & diſcipulorum eius Angelus ex completa apprehenſione immobilitèr eligit (de quo quidquid ſit; nàm probabiliori ſententia oppoſitum tuetur Scotus in 2. diſt. 7. quæſt. 1. & in reportatis diſtinctè ad quæſt. 3.) in perfectionis tramite, & in confeſſionis veritate, immobilis perſtitit ſemper. Quarè in Chriſti perſona inquit Ioannes Ferus: *Ioannes arundo non eſt, ſed columna: nõ mouetur vento quocumquè, eadem mentis conſtantia nunc confitetur de me, qua & olim confeſſus eſt: neque. n. tunc adulatione, aut laude veſtra flectebatur, nec nunc timore impij regis terretur. Nec proſperis erigi, nec aduerſis frangi nouit.* Sublime equidem Ioannis præconium, quod vt Angelus, vnus ſemper eſſet in omnibus, ambidexter ſemper in cunctis.

Matt. c. 11.

Ioan. Ferus.

Baptiſta cur Angelo cõparatus?

6 Hallucinor, niſi ad hoc de quo agimus Hieronymi ſpectet quæſitum; An iuſti ſicuti peccatores vltrà dexteram, læua etiam ſint potiti, & ex eo dubitandi accipit anſam, quia non ſemel in ſacris paginis ſanctorum deſcripta dextera, reticetur ſiniſtra, vt videre eſt in illo pſal. 90. *Cadent à latere tuo mille, & decẽmillia à dextris tuis.* Et in verbis illis Matth. 5. *Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram.* Si dextrum reſpectu ſiniſtri, dextrum dicitur; Cur non præbe læuam, cadent à læua: quòd potiùs præbe alteram, cadent à latere ſcribitur? Difficultatem idem eneruat Hieronymus dicendo: quòd iure optimò in iuſtis nulla læuæ ſit mentio, quia quidquid eis accidit, ipſis dextrum ſolùm eſt, ſiniſtrum autem nihil. Audi ipſum ſuper citatum pſalmi locum: *Vide te. n. quid dicitur: & decemmillia à dextris tuis. Et quomodò dixeras: Cadent à latere tuo mille? quando enim dextera dicitur, & ſiniſtra non nominatur: pro ſiniſtra, latus nominatur. Non. n. poterat iuſtum eſſe, vt iuſtus haberet ſiniſtram. Qui te, inquit, percuſſerit in dexteram maxillam, præbe ei & alteram; Non dixit & ſiniſtram: Non. n. eſt ſiniſtra, quæ præbetur, ſed dextera altera. Ergo ſimpliciter dico: quoniam iuſtus duas dexteras habet:* Quis poſthac ambidextri vocabulo iuſtum priuabit, dùm ſemota ſiniſtra, duabus vtitur dexteris.

Pſal. 90.

Matth. c. 5.

Hieronym.

Siniſtrũ nil in iuſtis, ſed dextrum totum.

7 Cęterùm quanta ſit hæc virtus, & quis primus eius fuerit magiſter, docet Bernardinus Senẽſ. tom. 3. ſer. 6. cap. 3. cùm dicit: *Huius quippè virtutis Saluator ſolus voluit eſſe magiſter. Hanc quippè opere, & verbo docuit. Eſt ſiquidẽ hæc virtus firma ſupra petram ſituati cordis, & ſuperexaltati à materijs ſenſibilium, & appetibilium rerum ſecundùm carnem, & apparentiam eius. Ipſa quippè eſt quædam intranſmutabilitas animæ in honoribus, & ignominijs ſimiliter ſe habens, non variato animo in his, quæ ad eũ indigna, ſeu digna proueniunt, quia ad laudes, & contumelias vniformitèr ſe habet. Factus ſum ſicut homo non audiẽs, & non habens in ore ſuo redargutiones.* Hæc ipſe. Quibus Chriſtum ipſum tantæ virtutis primum fuiſſe magiſtrum, ſatis apertè demonſtrat: Et ità equidem eſt, nam ab eo antequàm in ſimilitudinem hominum fieret, & habitu inueniretur vt homo, ſponſa edocta dilectum in myrrhæ faſciculi fi-

Bernardin. Senenſ.

Primus æquanimitatis magiſter Chriſtus.

gura, nè felicitatibus extolleretur, & nè aduersis animo consternaretur, in medio vberum suorum collocauit:
Cant. c. 1. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur*. cant. 1.
Bernardus. *Memini me in vno superiorum sermonum duo sponsæ vbera congratulationem affinisse, atq; compassionem, iuxta Pauli doctrinam, dicentis: Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus. Quia verò inter aduersa, & prospera versans, nouit vtrobiq; pericula non deesse, medium huiuscemodi vberum suorum vult habere dilectum, cuius aduersùs vtraq; continua protectione munitam, nec læta extollant, nec tristia deijciant.* Bernard. ser. 43. in Cãt.

Inter sponsæ vbera myrrhæ fasciculus collocatur, qui sponsam nec læta extollere, nec tristia deijcere debeat.

8 Moriar nisi & ipsi Ethnici hãc extulere virtutem, viroſq; ad æquanimitatem seruandam pro modulo suo exhortati sunt: Transuolo illud Plinij; *Cùm omnia vbiq; secunda merearis, nonne manifestum est, si quid aduersi cadat tuis laudibus, tuisq; virtutibus materiam, campumq; prosternat? Cùm secunda felices, aduersa magnos probent*. cap. 31. panegy. ad Traianum; Et consideratè inquiro, quanam causa fuerit, quòd Pharao Iosephum honore prosequi volens, illumq; super cunctos sui regni principes celebrem reddere studens, torquẽ
Gen. c. 41. collo eius imposuit: *Tulitq; annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius: vestiuitq; eum stola byssina, & collo torquẽ auream circumposuit*. Genes. 41. Stupet hanc honorandi modum Philo in lib. de Ioseph: & meritò quidem, nàm annulũ in signum nobilitatis date, & veste byssina in exaltationis ostensionem induere, estò; verùm torquem collo imponere, mirum prorsus est, nàm nec prodigi pater, qui anulum filio dari, & stola prima eum indui in signum iam amissæ dignitatis acquisitionis præcepit, collo eius torquem imposuit. Nec Aman, qui ab Assuero se honorandũ putauit, & cuius optioni exaltationis suæ modũ impositum existimabat torquem cõcupiuit; regis equidẽ indumento indui, regio diademate insigniri, & deniq; super regium equum ascendere optauit, vt videre est in lib. Esther. c. 6. torquem autem nequaquã affectauit; Cur igitur Pharao Iosepho torquem imposuit? Nũquid plus ipse Iosephum honorare, quam Aman honorari cupiebat? Nequaquàm certè; Cur ergo torquem, quam hic habere contempsit, Iosephi collo imposuit ille? Quærenti occurrit præfatus Philo dicendo: quòd torques, nedum quia honoris est signum, sed quia est etiam supplicij instrumẽtum (nàm ipsa rei, atque captiui vinciuntur) in maiori Ioseph exaltatione collo eius fuit imposita, vt inter varios casus inuariabilem se ostendere addisceret. Audi Philonem *Torquem auream tibi circumpono, quæ non ad gloriam solùm, sed ad pœnam pertinere videtur Hanc torquem donans tibi ornamẽtum in prosperitate, vinculum in aduersitate.* Vides quomodo ipse Pharao, (vt ità dicam) æquanimitatis est doctor, dum Iosepho quonammodò in prosperis, & aduersis se ostẽdere deberet, insinuat.

Philo.

Equanimitas etiam à gentilibus laudata.

FERIA QVINTA DOMINICÆ QVARTÆ

Efferebatur defunctus filius vnicus matris suæ: & hæc vidua erat: & turba Ciuitatis multa cum illa. Quam cùm vidisset Dominus misericordia motus super eã dixit illi: Noli flere. Luc.7.

§. I.

Nulla temporalis iactura lacrymis est prosequenda: sed hæ pro Cælo amisso, vel pro peccato commisso effundi solummodò debent.

1 QVi Marthæ, & Magdalenæ non super filio, sed super fratre, non adolescente, sed prouectæ ætatis lugentibus, nedùm fletum non vetuit, verùm etiam post sui spiritus duplicẽ fremitum, post suiipsius turbationem, suas illarum lacrymis adiunxit: *Et lacrymatus est Iesus*. Ioann.11. Cur mulieri viduæ viri adhuc orbitatis non immemori, filij vnici amissionem flere prohibuit dicẽdo: *Noli flere?* Si quia adolescens citò erat ad vitam reuocãdus, vtiq; citiùs reuocatus fuit Lazarus; nàm hìc tribus tantùm suscitatus est verbis: *Lazare veni foras*. Ioan. ibid. ille verò quatuor: *Adolescens tibi dico: surge*, quænã igitur huius discriminis erit ratio? ea sanè quia, qui benè omnia fecit, per hoc lacrymas non adeò floccipendendas esse ostendit, vt quasi nihilipẽsę passim pro tẽporalibus, atq; caducis fundãtur, qþ efficere videbatur vidua, quæ non cælum suspiciens, sed terram (vt ità dicam) aspiciens, filij lugebat orbitatem, quia illo se destitutã videbat: sed gemmæ cùm sint pretiosæ, pro æterna solummodò felicitate comparanda debent exolui: & quia Lazarus, peccatoris, qui per culpam cælum amittit, gestabat figuram, iure optimò super ipsum planctus assumuntur, & gemitus. Vndè Petrus Abbas Cellensis lib. de panibus cap.12. *Sterilis est omnis effusio lacrymarum, quæ non effunditur propter regnum Cælorum: Inanes sunt lacrymæ, quas damnum, vel incommodum extorquet temporale. Non igitur aqua de Ierieho huius mundi; sed de paradiso sit tibi panis, & refectio. Nam flendum solummodò est, aut pro peccato commisso, aut pro amisso Paradiso.* Hanc tãtùm ob causam plorandum docuit Christus, cùm ait: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. Matth.5. vbi Christianus Druhmarus: *Absit vt aliquis fidelium de interitu mundi lugeat: nec de mundo, nec de mundana re lugere debet Christianus. Est autem luctus bonus, quem debent habere Christiani, lugere eorum est, in quibus memores sunt Dei præcepta præterisse, vel non egisse, quæ Dei sunt: vel proximos suos debent lugere, qui à Deo exorbitant.* Huius Euangelicæ, Christianæq; doctrinæ (illo inspirante, qui temporibus non subiacet) præscius Dauid, non ob odiũ Saul, nec propter filij psecutiones, nec ob aliud quidquam tẽporale, sed propter peccatum solummodò iuges lacrymarũ fontes emittebat, iuxtà illud: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam*. psalm.118. vbi Ambros. *Habuit quidèm multa, quæ fleret, vel incestum filiæ, vel interitum filiorum; sed hic non hoc fleuisse se dicit; sed quia non custodiuit legem Domini. A sancto viro plus culpæ, quàm ærumnæ deflentur*. Quod etiam docuit Isidorus de summo bono, verbis illis: *Duplicem fletum habere debet omnis peccator in pœnitentia, uel quia bonum per negligentiã non fecit, uel quia malum per audaciam perpetrauit*. Quia Philo-

sophia

Ioan. c.11.

Petr. Abb. Cellens.

Inanes sunt lacrymæ, quas dãnũ, vel incõmodum temporale extorquet.

Matth. c.5.

Christianus Druhmarus.

Psal. 118.

Ambrosius.

Isidorus.

Lachrymarum subiectum quod?

ſophia vt tu proficias, audi quæſo.

2 Ratum ſanè eſt, pro temporalibus malis auertendis, & prò temporalibus bonis comparandis precari quandoque,& collachrymari licere: eò magis,quia,vt ait Quinctilianus ſenior declam.306.quamdiù mortalem hanc gerimus carnem, vndique malis ſepimur: *Interim*, ait ipſe,*quis miratur flere hominem? In hanc neceſſitatem plerumq; fortuna deducit: quis.n.eſt dies.qui non triſtè aliquid & flebile minetur? ſi nullam aliam rationem lacrymarum haberemus; conſpectus tamen hominum, & ratio mortalitatis poſſet elicere fletum.* verum hoc modeſtè, & ſecretò fieri debet, vt patet ex doctrina Auguſtini epiſt.121.ad Probam c.6.& ex S.Tho. 2.2.quæſt.83.art.6.vltrà quos,Baſilius homil.de gratiarum actione ,de aliquibus ob mundanas ærumnas fletibus ſe conficientibus, hunc dicit in modum: *Non permittit honeſtatis ratio, vt immodicis ſe conficiant lacrymis:tantùm ſinuntur rebus minùs lætis, & triſtibus eſſe quadantenus triſtes,ac mæſti,leues item & nonnullas fundere lacrymas,idq; ſilentio citrà vllum frendorem, atq; eiulatum.* Quia ignominioſum ſanè eſt, pretioſas has gemmas antè porcos temporalium egeſtatum proijcere. Fallor niſi apertiſſimè in Ioſephi animo hoc erat, quando ex Beniamini aſpectu nimium ſe commoueri ſentiens, inſalutatis fratribus ad ſecretiora cubicula currens, latebras quæſiuit, nè lacrymæ ob fraterni amoris teneritudinem erumpentes,ipſum terreno quodam affectu ploraſſe declararent: *Feſtinauitque,quia commota fuerant viſcera eius ſuper fratre ſuo, & erũpebant lacrymæ,& introiens in cubiculũ, fleuit.* Geneſ.43. Optimè Rupertus lib. 9.in Geneſ.cap.7. *Dùm affectata auſteritate, quaſi in alienos intenderet, rupit pietas iniuſta, nimiumq; vltronea præparatam fortitudinem pectoris, & diſſimulandi virtus nõ fuit, vndè & quaſi fugam iniens,feſtinauit in cubiculum,& plorauit; quia erumpebant lacrymæ, & nõ poterat ſe continere.* Aurea equidèm omnia, ſed præcipuè illa nequaquam ſtrictim prætereunda exiſtimo: *Rupit pietas iniuſta,nimiumque vltronea:* nàm non ob aliud(meo conſilio)pietas hæc iniuſta vocatur,niſi quia nimis vltronea:iuſta namq; in cunctis vitæ diſcriminibus, ſeruato pectoris robore, lachrymas pro cælo tantùm,atq; cæleſtibus emittendas ſeruat.

Quinctil.

Nullus eſt dies,qui non aliquid triſtè nobis minetur.

Baſilius.

Geneſ.c.43.

Rupertus.

Erubeſcebat Ioſeph ob fraterni amoris teneritudinem fugere.

3 Neq; in iam dictis de Ioſepho calamus Scribæ velocitèr ſcribentis quieuit, ſed teſtatum vlteriùs reliquit; quòd expleto fletu Ioſephus, nõ priùs ad fratres regredi, quàm faciem lauare voluerit: *Rurſùmq; lota facie egreſſus, continuit ſe, & ait: Ponite panes.* ibid. qua in re quòd ſe continuerit,fac eſſe; nam vt lacrymas celaret,latebras quæſiuit:verum ad quid poſtea expleto luctu faciem lauit Numquid adeò mollis erat, vt corporis venuſtate lætaretur, propter quod (vt effęminati aſſolent mundani,)ſæpè lotioni ſtudebat? Abſit de tanto, tamq, pudico viro ſimilia excogitare: cur ergo non illotus exiuit? Num quia nè qua lacrymula ex incuria non obſterſa,effuſarum lacrymarum teſtis exiſteret, ac proindè pudorem ex lacrymis pro carnali teneritudine profuſis pateretur, hoc efficere voluit? Ita dicere videtur præfatus Rupertus cùm ſubdit: *Victus itaque commotis viſceribus ſuis, & tumultuantibus lacrymis, ceſſit; eaſque quantum voluerunt currere permiſit. Rurſumque lota facie egreſſus continuit.* Vides nũc quomodo vix lacrymulam vnam in propatulo pro terrenis effundere inuenuſtiſſimum exiſtimabatur à probis.

Geneſ. ibid.

Idem.

Vix lacrymulã in propatulo pro terrenis effundere, inuenuſtiſſimum.

4 Hanc modò dictam Ioſephi modeſtiam Ezechiam etiam fuiſſe ſemel imitatum reperio; tunc ſcilicet, cùm Iſaiam Dei iuſſu mortem ſibi audiens obnunciantem, *Hæc dicit Dominus Deus:Præcipe domui tuæ:morieris .n. tu,& non viues.* 4.Reg.20.illicò verſa ad parietem facie, Dominum omni qua potuit humilitate, pro vitæ productione obſecrauit: *Qui vertit faciem ſuam ad parietem,& orauit dicens: Obſecro Domine, memento quæſo quomodò ambulauerim coràm te in veritate, & in corde perfecto.* ibid. cauſam autem ſi inquires, cur verſa ad parietem facie orare voluerit; eadem aſſignat ſcriptura,dùm dicit: *Fleuit itaq; Ezechias fletu magno:* Quod idem erat ac dicere: quòd ad parietem oraturus ſe vertat

4.Reg.c.20

Ibid.

Eze-

Ezechias, lacrymæ in cauſa ſunt, quia pudore ſuffundebatur nimio pro incolatus ſui dilatione lugere; & quia languore nimio preſſus, nec vt Ioſeph fugere, nec vt ille latebras quærere poterat, faciem nè videretur, aliò vertit. Vndè S. Leo ſerm. in feſt. omn. Sanctorum: *Religioſa triſtitia aut alienum peccatum luges, aut proprium. Nec de hoc, dolet, quod diuina iuſtitia agitur.* Quod quia non primò intendebat Ezechias, ſed longitudinem dierum, meritò humanos declinauit obtutus.

S. Leo.

Religioſa triſtitia vel proprium, vel alienum peccatũ luget.

5 Quod ſi ſecus efficies, lacrymas ſi palam pro terrenis effundere non vereberis, correctione non modica te dignum exiſtima. Cùm ad mortem mortis Victor duceretur, mulierum ſe ſequentium planctum his verbis coercuit: *Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros.* Luc. 23. verum, ſi opportunior nuſquam lacrymarum vſus, quàm in Chriſti morte inueniri poterat, cur illas flere prohibuit? Si eis in tali, tantoq; caſu flere non licuit, in quo quæſo licebit? At licèt abſurdus omninò fletus ille non fuerit; idcircò tamen fuit inhibitus illis, quia condigno carebat ſubiecto: quod vt facilius percipias lege Ezech. cap. 24. & Deum reperies dicentem: *Fili hominis, ecce ego tollo à te deſiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neq; plorabis, neq; fluent lacrymæ tuæ.* Vbi Vgo Cardinalis obſeruat, quòd non immeritò nõ ſemel, nec bis, ſed ter pro oculorũ deſiderabili fletus vetatur, quia non quod oculus videt, lacrymarum eſt ſufficiens ſcopus, ſed quod oculus videre nequit, propria ſcilicet, vel aliena culpa, certiſſimum eſt luctus ſubiectũ. Præfatus Vgo: *Ecce ego tollo à te deſiderabile oculorum, & non planges, &c. Hoc eſt contra illos, qui dolent inconſiderabiliter de morte amicorũ, vel de amiſſione temporalium.* Audi nunc cur mulierum planctus debito carebat ſubiecto, quapropter reprehendi debuerũt, quia vltrà illud, quod corporeis cernebant oculis, aliud non contemplabantur: lacrymabantur quidem, & amarè deflebant, ſed quid? Chriſti fortaſſe necis (vt debebant) ſcopum & cauſam, nempè mundi ſcelera, atque commiſſa? Minimè certè; ſed qua maximè afficiebantur, venuſtiſſimam lugebant, atq; dulciſſimam lamentabantur Chriſti præſentiam, qua pro eius morte erant citò priuandæ, vtpotè talis, tantiq; magiſtri, qualis, ac quantus illis extiterat Chriſtus. Fallor niſi apertiſſimè hoc docuit Bonauentura: *Contriſtabantur carnali quadam affectione, ſcilicet dilectione faciei deſiderata ſicut diſcipuli: Plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit.* Et ſtatim, *Nõ negat igitur quin flendum ſit, ſed quòd conſideratio flentis debet redire ſuper ſcelus humani generis, pro cuius tranſgreſſione Chriſtus mortuus fuit.* Sic ipſe: tu autem ſiſte paulispèr in illis: *Conſideratio flentis debet redire ſuper ſcelus humani generis,* & opportunum lacrymarum ſubiectum percipies, & cur reprehenſæ fuerint præfatæ mulieres intelliges.

Luc. c. 23.

Ezechiel. c. 24.

Vgo Card.

Carorum amiſſio nequaquam lugenda.

Bonauent.

Mulieribus Chriſtũ proximè crucifigendum plãgẽtibus, cur planctus interdicitur?

6 Ex his mulieribus ad Magdalenam tranſilio, & ipſam in ſepulchro plorantem iiſdem prorsus verbis bis reprehenſam reperio: primo ab Angelis; *Vidit duos Angelos in albis, &c. Dicunt ei illi: Mulier quid ploras?* Ioann. 20. deindè à Chriſto: *Conuerſa retrorſũ vidit Ieſum ſtantem, &c. Dicit ei Ieſus: Mulier quid ploras?* Scio Aymonem nõ defuiſſe dicentem, per modò dictam interrogationem lacrymis Angelos illectos non illas coercere, ſed cumulare voluiſſe, cuius verba ſunt: *Interrogabant Angeli non ſolùm cauſas, ſed etiã inquiſitiones, non ut quærendi deſiderium minuerẽt, ſed ut augerent: ſicut u. nos cùm propter carorum amiſſionem flemus, ſi quis fletus cauſam inquirat, fletum magis accumulat; ità & illi cauſas doloris interrogabant, ut fletus deſiderium augerent.* oppoſitum tamen ſentiunt communitèr Expoſitores, aſſerentes per præfatam interrogationem redargutum, non laudatum fuiſſe Magdalenæ fletum. Vndè Cyrillus Alexandrinus: *Quid ploras? Non quòd plorandi cauſam Dominus quæreret, ſed quia reuocare ipsã à fletu volebat: quod & per Angelos in ſuperioribus fecit.* Et pro Angelis D. Bonau. *Quid ploras? quaſi prohibentes flere.* Et ſtatim de Chriſti interrogatione ſubdit: *Quærit, mulier quid ploras? redarguens eam.* Quæ etiam Ambroſij, Au-

Ioan. c. 20.

Aymon.

Iucundiſſimus angelis peccatorum eſt planctus.

Cyril. Alex.

Bonauent.

Magdalenæ lacrymę iuxta ſepulchrũ emiſſæ cur vetitæ?

Auguſtini, Theophylacti, multorumq; aliorum fuit ſententia: quòd ſi à me cauſam reprehenſionis talium lacrymarum (cùm apud Phariſæum admodum laudatæ reperiantur) exquires; vt clauo clauus tundatur, aliam conſimilem difficultatem propono: Cur

Ierem.c.31 Rachelis luctus, *Vox in excelſo audita eſt lamentationis, luctus, & fletus Rachel plorantis filios ſuos, & nolentis conſolari ſuper eis, quia nõ ſunt.* Ierem. 31. diuino

Ibid. interdiceretur iuſſu? *Hæc dicit Dominus: Quieſcat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis*. ibid. & vt breuiter rem perſtringam, cauſam talis prohibitionis ipſamet declarat ſcriptura, dùm immediatè ſubdit. *Quia eſt merces operi tuo*; ac ſi diceret: fruſtra filiorum orbitatem luges, cui luctui nulla competit merces, non hæc, ſed culpæ commiſſæ, cæluniq; amiſſum tantarum lacrymarum idoneum ſunt ſubiectum, pro his luge, vt operi tuo ſit merces. Ità Carthuſianus ſuper caput Matth. 5. verba

Carthuſian. illa Dauidis explanans: *Eripuit oculos meos à lacrymis*. pſal. 114. *Eripuit oculos meos à lacrymis, quæ ſolent euenire ex puſillanimitate, ſeu inordinata triſtitia, aut alia qualibet irrationabili cauſa. Has lacrymas expedit nobis auferri; non autem lacrymas ex recordatione peccati, ſeu deſiderio Dei, ac patriæ emanantes; niſi fortè ad tempus, cùm ipſæ ſint maximum donum Spiritus ſancti. De illarum verò ceſſatione lacrymarum Dominus ait per Ieremiam: Quieſcat vox tua à planctu, & oculi tui à lacrymis, quia eſt merces operi tuo*. Itaq; eſt commendandus luctus, at non ille, qui carorum reſpicit orbitatem, vel aliud ſimile; ſed ille, qui fit ob culpam commiſſam, vel cælum amiſſum; hic laude, & mercede dignus cenſetur: Audi nunc cur Magdalenæ, hic, interdicatur planctus, cùm alibi ſummoperè laudetur, quia ibi peccata deflendo, erat merces operi ſuo, vt idem Saluator haùdquaquàm dedi-

Fructuoſæ lacrymæ, quæ?

Luc. cap. 7. gnatus eſt teſtari verbis illis: *Cui minùs dimittitur minùs diligit. Remittuntur tibi peccata tua, &c.* Luc. 7. hic autẽ quia carnalis Chriſti præſentiæ priuatio præcipuè deflebatur; propterea & ſi planctus omninò non eſſet inutilis, tamen, vt minùs idoneus interdicitur. Aduoco Auguſt. ſerm. 132. dicentem:

Si ſpirituali prudentia intentionem diuini ſermonis intelligas, lacrymarum cauſã non tanquàm ignarus interrogat; ſed importunos fletus dolentis obiurgat. En quomodò illum luctũ importunum, reprehenſioneq; dignum appellat, qui aliud reſpicit, quàm æterna. *Auguſt.*

Lacrymæ ſeparand ſolummo peccatoru ruinam fundi debent

7 Si Danidem coràm aliquibus ſaltem ob nunciatam filij mortem ploraſſe obijcies, vt habetur ex 2. Reg. cap. 12. *Deprecatuſq; eſt Dauid Dominũ pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingreſſus ſeorsùm iruit ſuper terram. Venerunt autem ſeniores domus eius, cogẽtes eum vt ſurgeret de terra, qui noluit.* reſpondeo cum Ambroſio, quòd tunc Dauid non tam ob nunciatam filij mortem, quàm ob commiſſum peccatum deflebat, & ideò dum luctui vacabat, aliquos ad ſe accedere patiebatur: ſecùs autem ſi ſolam filij fleuiſſet orbitatem, omnium ſanè oculos declinaſſet; vt videre eſt in cap. 15. eiuſdẽ libri, in quo habetur, quòd cliuum aſcendens oliuarum, ſuum equidem à Regno exiliũ deplorauit, ſed operto capite, nè lacrymę ob terreni regni amiſſionem emiſſæ, rubore maximo eum afficerent, ſi viderentur: *Porrò Dauid aſcendebat Cliuum oliuarum, ſcandens, & flens, nudis pedibus incedens, et operto capite*. Ex quo ſatis patet non tàm pro filio amittendo, quàm pro commiſſo peccato ploraſſe, quandò lugens aliquos ad ſe ingredi patiebatur; nàm aliàs omnium ſanè declinaſſet obtutus. Ambroſij eſt hoc, quod dico, qui ſuper pſalm. 118. ſic fatur: *Filio in ægritudine conſtituto, neq; cibum ſumpſit, neq; regium thronum, aut cubile conſcendit, ſed ſtratus in terra ieiuna ora lacrymis diluebat; non tàm filij mortem, quàm peccati pęnam in illo lauare deſiderans*.

2. Reg. c. 12

2. Reg. c. 15

Ambroſius

Lacrymas Dauid quãdoq; operiebat, & quare?

8 Suſanna ſe mihi nunc offert, quæ palàm quidèm fleuit, cùm eam impudici, effrænatique ſenes falsò criminarẽtur, ſed lacrymas abſq; oculorũ eleuatione emittere nequaquã voluit, ſacra dicente pagina. Daniel. 13. *Quæ flens ſuſpexit in Cælum*; & licèt cõmuniter ſentiri nõ ignorẽ, quòd propterea flens cęlum ſimul ſuſpexit, quia in cœlo teſtem, iudicemque ſuum eſſe ſciebat: & ideò oculos ſuos ad cę-

Daniel. c. 13.

lum

-lum leuabat, vndè auxilium sibi venire posse sciebat. Si tamen ad rem nostram aliam liceret rationem afferri, ea potissimùm esset, nè lacrymæ ob Dei offensam, animarumque zelum emissæ, terreno incommodo ascriberentur. Audi Cornelium à Lapide super c. 14. Prouerb. qui, ac si in Susannæ persona loqueretur, dicit: *Compunctionis materia & causa sunt. Primò, peccata propria; Secundò, aliena: qui enim zelat honorem Dei, & salutẽ animarum mirè compungitur, & cruciatur quotiès videt, & audit aliorũ peccata, quibus diuina bonitas, & maiestas offenditur. Ità Psaltes: Vidi prauaricantes, & tabescebam.* Optimè quidèm, & non ad insipientiam tibi, plorans oculos eleuat Susanna, quia compunctionis materia non erat temporalis vita, quæ periclitabatur, sed æterna, quæ amittebatur à multis. Quæ etiam in Abbate Pammone flendi quandoq; fuit materia, tunc scilicet cùm mulierem quamdã theatricam, inhonestèq; compositam vidit; à quo cùm tanti fletus sciscitaretur origo, respondit: *Duæ causæ me mouent; Prima est perditio huius mulieris: secunda, quia ego non habeo tantam curam placendi Deo, quantam hæc hominibus turpibus.* Quibus exẽplis quàm indecorum, inutilemque sit, vnam tãtùm lacrymulam in propatulo pro terrenis effundere, sufficientèr innotuisse existimo.

Cornel. à Lap.

Susanna flens cælũ suspicit, vt pro supernis, non pro terrenis plorasse intelligeretur.

Pammon. Abbas.

Abbatis Pãmonis fletus, qualis origo?

9 Firmo cum Isaac, qui tandèm Esau lacrymis, & eiulatibus motus, ipsi etiam benedixit dicens: *In pinguedine Terræ, & in rore cæli desuper, erit benedictio tua.* Gen. 27. & cum Cancellario Parisiensi Philippo de Greue inquiro, Cur in hac benedictione præpostero ordine priùs terræ, quàm cœli fit mentio? Cur cœli ros in Esau benedictione, terræ pinguedinem non antecedit, si in illa Iacobi antecesserat, vt videre est in eodem capite, vbi paulò superius habetur: *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ?* ibid. Cur igitur hic inuerso ordine dicitur; *In pinguedine terræ, & in rore cæli, &c.?* Difficultatem idem enucleat Philippus, qui dicit, quod satis iustè Esau benedictio à terra incepit, quia eius lacrymæ pro benedictione emissæ è terra originem ducebant, nõ è cœlo, cùm Esau terrena, non cœlestia concupisceret: & quia huiuscemodi lacrymæ ad cœlum se eleuare non valent, eius benedictio in terra remansit. Præfatus Philippus serm. 114. *In pinguedine terræ præmisit, quia lacrymæ pro terrenis erant, nec benedictionem qualem habuit Iacob impetrare potuit. Aquæ natura est ascendere vsque ad originem sui, vndè pro terrenis non ascendunt, quia de imo oriuntur; quæ pro cœlestibus, ascendunt ad locum vndè oriuntur.* Quid si pro mundanis lugentes hæc intelligerent? Sanè cũ Axa, non Caleb, sed Deo dicerent: terram arentem vsq; modò lacrymis madefeci, sed nunquàm illam feracem experior, iunge, & irriguam: fac vt pro viuentium terra suspirem, nè infructuosus sit luctus: quas preces si semel in spiritu humilitatis, & in animo contrito effunderent, sanè vtrumq; irriguum, superius scilicet, & inferius eis daretur. Ita Vgo Card. super c. 15. Iosuæ: *Axa est fidelis anima, quæ insidet asino carnis, membris dominando. Axa suspirat, quandò anima à carcere corporis liberari desiderat, hæc suadetur à uiro, idest à Christo, qui est uir cuiuslibet animæ fidelis, quam sibi in baptismo desponsat per fidem; ut peteret à Patre, idest à Deo irriguum superius, idest lacrymas pro dilatione Patriæ, habens irriguum inferius, idest lacrymas pro incolatu huius miseriæ: & nota, quòd multi habent terram australem, idest legis intelligentiam, sed arentem, sine deuotione, sine affectione, sine pietate, et tantùm insident asino, carnis misere, tales debent irriguam terram petere, idest cor deuotum.* Hucusq, Vgo, cuius monita si tu recipies, nequaquàm infructuosè plorabis.

Genes. c. 27.

Ibib.

Philippus de Greue.

Lacrymæ pro terrenis effusæ cęlũ non scãdũt.

Vgo Card.

Quid pro duplici irriguo superius, & inferius in scripturis positum importetur, explanatur?

✠

Accessit, & tetigit loculum. Lucæ 7.

§. II.

Retortis iaculis Diabolum confodit Altissimus: dùm per eadem illum vincit, per quæ nos ipse vincere satagebat.

1 CElebris à nonnullis existimatur difficultas; Cur Christus, qui solo verborum imperio adolescentem hunc suscitare poterat, manus etiam loculo admouere voluerit, *Accessit, & tetigit loculum?* Luc. 7. si ipse Verbum est illud, per quod omnia facta sunt, & sine quo fieri potuit nihil, quod propterea Pater in mũdum misit, vt verbo nos interius, exteriusque curaret: quod fortè agnoscens Centurio ad pueri salutem, non eius manuum admotionem, nec corporalem poposcit presentiam, sed verbi implorauit potentiam: *Tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus.* Matth. 8. verbo tãtùm in huius adolescentis resurrectione vti debebat, manibus autẽ nequaquam? Verùm ego non defuncti cadauer, sed feretrũ, quod iuxtà quorumdam sententiam vetiti ligni erat figura, dicente Ambrosio: *Quidam magistrorum, per loculum lignum primariæ præuaricationis intelligunt, in quo omnes sub reatu conditionis illius mortui portabamur, à quatuor portitoribus, qui materialia quatuor significant elementa,* ipsũ tangentem videns, satis consultò id factum existimo, vt per hoc daretur intelligi, quòd eodẽ medio, quo Diabolus vicerat, vincebatur; dùm per lignum, per quod mors fuerat ingressa, pellebatur. Nil aliter Glossa: *Tangitur loculus à Deo, idest lignum Crucis: quia peryt Adam per lignum Paradisi.* Et ità sicuti iniquitatẽ Aman in caput eius conuerti, ipsumq; in ligno, quod parauerat Mardochæo Iudæo suspendi, eximium diuinæ iustitiæ opus fuit; vt benè obseruauit Hector Pinctus in cap. Dan. 6. cùm ait: *Superbus Aman Mardochæo viro pio, ac iusto patibulum parauit. At ipse ignominiosè perijt in eodem patibulo suspensus, quod ad eadem erexerat Mardochæi, & sic pœnas luit flagitij sui, & exitium, quod alijs fuerat molitus, in ipsius caput redundauit;* vndè *Salomon prouerb. 3. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorũ suorum constringitur;* sic diabolum iisdem armis, quibus vincebat, vincere, eximia diuinæ sapientiæ dicenda est adinuẽtio. Quod noscens Stephanus Cãtuariensis verba explicans illa: *Notas facite in populis adinuentiones eius.* Isaiæ 12. ait: *Excogitauit nouas, & admirabiles adinuentiones, sicut legitur; Notas facite in populis adinuentiones eius. Hę sũt adinuentiones inaudita; quòd morte mortem destruit, & morte vitam reuocaret.* Hæc ipse apud Tilmannum, quibus sole clariùs innotescit, quòd ob id antequam ad vitam adolescẽtem reuocaret, loculum tangere voluit Christus, vt de principe tenebrarum haũ verificaretur, quod de Annibale scripsit Lucianus lib. 2. de secundo bello punico: *Sentiebat Annibal suis se artibus peti,* dùm per quæ nobis diabolus strauit, sternitur: de quo nouo Dei stratagemate minimè te audire pigeat, quæ sequuntur.

2 De sacrificijs, eorumq; ordine, & instituto verba facturus Deus, sic ipsum Moysi loqui cępisse reperio: *Homo qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, idest, de bobus, & ouibus offerens victimas, &c.* Leuit. 1. itaq; primum animal tàm ex terrestribus, quàm ex volatilibus, quod sibi selegit Deus, sibiq; antè alia sacrificari præcepit, de bobus erat sumendum, & sic vitulus esse debebat: ità Isidorus in Glossa citatus: *Primum sacrificium est vitulus*: sed hic modica non insurgit difficultas: si terrestria sibi primò sacrificari volebat, cur non ab ouibus, vel à capris incepit, quòd à vitulo sacrificiorum omnium sumpsit initiũ? Si per vitulum Christum significari dices iuxtà illud: *Placebit Domino super vitulum nouellum, cornua producentem & vngulas.* psal. 68. & illud: *Adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur.* Luc. 15. & hac de causa antè alia à Deo sibi selectum fuisse; quia nullum sacrificium sic

Luc. c. 7.

Matth. c. 8.

Ambrosius.

Glossa.

Hector Pinctus.

Steph. Cantuar.

Noua diuinæ sapiẽtiæ adinuentio diabolum per quę vicerat, vincere.

Lucianus.

Diabolus suis petitur artibus.

Leuit. c. 1.

Psal. 68.

Luc. c. 15.

Per vitulum nouellũ cornua producentem, & vngulas Christus figuratus, & quare?

sic iustam Dei sedare poterat indignationem, vt sanctissimi istius vituli immolatio. Vnde S.Bruno super citatū

Bruno. Dauidis locum: *Placebit Deo super vitulum nouellum, idest, super fidem vituli nouelli mei, videlicet, qui erat sacrificium pro salute mundi oblatum: quod designatum fuit per vitulum, quem in Euangelio legitur obtulisse patremfamilias pro filij*

Christi passio quā hominibus salutaris. *reditu de peregrinatione Vitulum se vocat, quia per hunc vitulum, de quo diximus, præsignatus est: & quia prò mundi salute sacrificandus erat, more vituli, qui in lege veteri sacrificabatur;* adhuc prima vigebit difficultas, quia apertius per agnum, & per illius immolationem, Christum, & illius passionem figurari reperimus, iuxtà illud:

Isai. c. 53. *Tāquam agnus corām tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Isai. 53. cur ergo antè agnum, aliaq; omnia vitulus immolari præcipitur? Verùm si vltrà tactam rationem etiam Hebræorum dementiam, qui vitulum, iuxta stultam Aegyptiorum sententiam, Deum appellabant, secundum illud Exodi 32.

Exod. c. 32. *Fecerunt sibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atq; immolantes hostias, dixerunt: Isti sunt Dij tui Israel, &c.* tuam in mentem rediges, facilè percipies, cur antè omnia vitulum sibi sacrificari præcipiat Deus: quia inaudito pugnandi stratagemate, eodem medio, quo idololatria à diabolo fuerat introducta, latria iustè sibi debita exhiberi volebat. Longè non est ab hoc

Cornel. à Lapid. Cornelius à Lapide, dùm dicit: *Voluit Deus sibi immolari bouem, nè Hebræi putarent Apim, bouem Aegyptium, esse Deū.*

Vitulū pro primo sacrificio sibi Deus elegit, & quarè? En quomodo honorem à se per vitulum oblatum, per vitulum sibi restituit; vt diabolo accommodari possit vulgare illud Græcorum prouerbiū: Ipse sibi reperit mali coagulum: dùm ijsdem adinuentionibus, quibus vicerat, vincitur.

3 Dùmque vitulum ab Hebræis adoratum præ manibus habemus, nō te pigeat, quid Moyses visa populi

Exod. ibid. idololatria effecerit, audire: *Arripiens vitulum, quem fecerant, combussit, & cōtriuit vsq; ad puluerem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israel.* Exod. ibid. qua in re varias nosco esse sententias, cur Moyses vitulum in puluerem redactum populo ad bibendum tribuerit: Nam Ambrosius, vt omnia aboleret impietatis vestigia, id Moyses fecisse existimat. Beda, vt ex potus amaritudine pœnitentiæ haberetur initium. Oleaster, vt idololatriæ nauseam induceret, pulueribus idoli ipsos exaturari fecisse autumat. Mihi tamen Hieronymi satis arridet opinio dicentis propterea id factum fuisse, vt impietatis materia, impietatis esset detestatio, dùm per secessum egredi videbāt, quod paulò antè pro Deo habebant. Audi ipsum epist. ad Fabiolam: *Vituli puluerem, quem adorauerat Israel in contemptum superstitionis, in potum accepit, vt contemnere discat, quod in secessum proijci videt.* Mirabilis sanè vincendi dæmonem adinuentio! illum proprio gladio iugulare. Hieronym.

Puluis ex cōminuto vitulo populo ad bibēdum tribuitur, & quarè?

4 Artes posteà, quibus tūc artem fefellit, quandò nostro mortalitatis tegmine indutus, diabolum ad singulare certamen prouocauit, enarrari nullatenùs possent, attamen inquirere non erit incongruum, quo gladio Philistæi caput se amputaturum promittebat Dauid, quando dicebat: *Dabit te Dominus in manu mea, & percutiā te, & auferam caput tuum à te.* 1. Reg. 17. si gladio nullo accinctus erat, vt ex eodem textu apertissimè habetur? 1. Reg. c. 17

Si Philistæi caput scindere intēdebat, cur Saul gladium deposuit? At, ò magnam diuinæ sapientiæ adinuentionem! non alterius nisi proprij gladij ictum experiri debebat Philistæus, quia si Dauid (qui interpretatur dilectus) Christi, qui per antonomasiam dilectus à sponsa vocatur, gestabat figuram, non alio gladio nisi illo Philistæi, qui dæmonis erat typus, ipsum interficere debebat; quia vt celebrior esset victoria, non alterius, sed proprijs machinamentis diabolum erat Christus victurus. Scitè Chrysostomus oratione in die paschatis: *Caterùm per quæ diabolus primò nos strauit, per eadem etiam Christus illum deuicit. Eadem, inquam, panoplia illa, qua Diabolus genus humanum inuaserat, & debellauerat, Christus certamine contra illum inito, diabolum vicissim pessum dedit.* Sicque diabolum à Mario vno ex septuaginta tyrannis, non discordare existimo, Chrysost.

Per eadem Christus diabolum vicit, per quæ nos strauit.

quia si hic, vt narrat Trabellius Pollio, gladio à se effecto (nàm antè tyrannicum dominatum faber fuerat ferrarius) multos interficere volens, eodem ipse à quodam milite dùm transuerberaretur, audiuit: hic est gladius, quē tu fecisti; sic à Christo dici diabolo poterat: iniquitates tuæ capiunt te, dùm indè medelam fero, vndè læseras; cuius rei præscius idem

Psal. 7. Dauid dicere consueuerat: *Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet*. psal. 7. quod nil erat, nisi dicere: cùm ille cuius ego figuram gesto, in mundum venerit, tunc in caput dęmonis iniquitas eius conuertetur, quia ad mei similitudinem, noua pugnandi adinuentione diabolum iisdem armis, quibus nos sternebat, sternet. Ità Titelmanus super citatum psalmi locum:

Titelman. *Conuertetur dolor, &c. iniquitas malè machinata innoxio, in collum redeat machinantis. Quemadmodum dęmonibus peruersis Dei iudicio euenit, vt eandem mortem, ad quam nos quærunt pertrahere, nobis liberatis, ipsi æternum ferre debeant*. Et ità velit nolit cum Ouidio dicere cogitur Satan:

Iniquitas dęmonis quo-uam tempo-re in caput eius retorta.

Ouidius. *Heù patior telis vulnera facta meis*.

5 Specialiùs tamen res vt pertractetur, audi si libet: vix nato Redemptore stellæ indicio ipsius aduentum

Matt. c. 2. agnouerunt Magi: *Vbi est qui natus est rex Iudæorum? vidimus n. stellam eius in oriente* Matth. 2. immò vt maius dicā, illa duce ad ipsum Deum hominem peruenerunt: *Ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, vsque dùm veniens staret supra, vbi erat puer*. ibid. Quæstionem mouit Gregorius: Cur sanctis his regibus non per Angelum, sicuti pastoribus factum fuerat, sed per stellam Christi nunciatur natiui-

Gregorius. tas; *Sed quærendum nobis est*, ait ipse, *quidnam sit, quòd Redemptore nato pastoribus in Iudæa Angelus apparuit, atq; ad adorandum hunc ab oriente Magos, non Angelus, sed stella perduxit?* & licèt statim difficultatem soluat subdendo: *Quia videlicèt Iudæis, tanquàm ratione vtentibus, rationale animal, idest Angelus, prædicare debuit: gentiles verò, quia nti ratione nesciebant, ad cognoscendum Dominum non per vocem, sed per signa perducuntur*. Chrysologus tamèn magis ad rem nostrā facit, dùm id nō ob aliud factum asserit, nisi vt indè adueniret medela, vndè hostis læserat; vel vt clariùs dicam, quia diaboli suasu stellas adorando à Deo recesserant gentiles, per stellam ad Deum adorandum veniunt, vt illud idem fit pietatis principium, quod fuerat impietatis origo. Audi ipsum Chrysologū:

Quarè Magi? Quare stella? Vt per Christum ipsa materia erroris sic fieret salutis occasio: quemadmodum per Christum mortis causa, causa facta est vitæ. Audis cur stella, nō Angelus Magos ad Christum perducat, quia indè aduenire debebat medela, vndè hostis læserat. *Chrysolog.*

Stella monstratrix est vitę, vt idem fit pietatis origo, quod fuerat impietatis instrumentum.

6 Quærit Ioannes Ferus quid est, quòd Christus discipulos ad prædicādum missurus, eos persecutionibus cedere docuit, dicendo: *Cùm persequētur vos in ciuitate ista, fugite in aliam*. Matt. 10. de qua difficultate in 1. par. fer. 6. Dom. 1. §. 3. me dixisse non ignoro; quòd non vt persecutionibus terga verterent, sed vt ipsas insequerētur, hoc discipulis iniunctum fuisse, vt esset sensus: Cùm vnius ciuitatis erga vos furorem expleri videritis, in aliam fugite, vt ebulliente ibi persecutione, non primas fugiatis, sed nouas subeatis pressuras. Hic autem aliam præfatorum verborum intelligentiam afferre non puto incongruū: quòd videlicèt propterea de ciuitate in ciuitatem discipulos fugere præcipiat Saluator, vt illis adinuentionibus, quibus Euāgelij semina diabolus suffocare conabatur, iisdem latiùs disseminarentur, vt copiosiores fruges afferrent, dùm persecutio, quæ discipulos nullibi diù persistere sinebat, omnibi Euangelicam doctrinam personari faciebat. Scitè citatus Ferus cuius nec verbulum omittendum existimo, cum omnia ad rem nostram faciant: *Matt. c. 10.*

Cùm vos persecuti fuerint, &c. fugite in aliam ciuitatem. In hoc, aliquid intendit Saluator: nempè vt hac occasione latiùs spargeretur Euangelium. Ad hoc .n. profuerunt persecutores Euangelij, qui non permiserunt Apostolos diutiùs in vno loco morari, vt per mundum omnem sparsū sit Euangelium. Sic .n. impiorum conatibus, quibus Dei opera impedire conantur; *Ioan. Ferus.*

Non offuit, sed profuit fidei tyrannorum persecutio.

Deus

Deus opera ſua promouet: moxq; multa conſimilia ſcripturæ loca adducit: *Sic filij Iacob impedire volentes id, quod Deus ordinauerat de ipſo Ioſeph, ipſum uendiderunt in Ægyptum: uerùm hoc pacto Dei ordinationem promouerunt: id quod Ioſeph ipſe teſtatur: Vos, inquit, cogitaſtis de me malum, ſed Dominus conuertit in bonũ. Sic Nabuchodonoſor ardẽti camino nolẽs exterminare fidem unius Dei; hoc ipſo facto fidem eandem promouit, ut omnibus pateret ueri Dei uirtus: quod & ipſe teſtatus eſt dicens: Benedictus Deus Sidrach, &c. Sic diabolus ſæpè per ſua membra Iudæos diſperſit inter gentes, ut uel ſic ueram fidem eradicaret; ſed eò latiùs fides ipſa ſpargebatur etiam inter gentes, quemadmodùm Tobias dicebat; Idcircò diſperſit uos Deus inter gẽtes, quæ ignorabant eum, ut enarretis mirabilia eius; Sic diſcipuli qui in perſecutione Stephani diſperſi erant. Sic Deus peruerſa uoluntate impiorum utitur ad gloriam ſuam, & fidelium ſalutem.* Hæc ipſe. Quibus non minùs fuſè quàm ſeriè Dei ſapientiam in diaboli tela contra eum retorquendo, oſtendit.

Peruerſa impiorum voluntate ad gloriam ſuam, fideliumq; ſalutem vtitur Deus.

7 Perſubtilem quæſtionem mouet Rupertus Abbas lib. 3. in Exod. cap. 12. ad quod tempus referri debeat illa tentatio, de qua Exodi 16. *Egrediatur populus, & colligat quæ ſufficiunt per ſingulos dies: ut tentem eum utrum ambulet in lege mea, an non*, ſtatimq; ſoluit, ad Euchariſtiæ inſtitutionem referri debere, dicendo: *Vt de ſpirituali cibo, & potu tentaremur æquũ eſt.* ſed ipſa ſua ſolutione grauiùs animum pulſat, ad quid noua iſta tentatio, ſi dæmonum tentationes ſatis ſunt? An ſupra id, quod poſſumus nos tentari patietur iuſtus Iudex? Abſit ſimilem cogitari blaſphemiam: cur igitur tentationibus tentatio additur? At certè, non hac tentatione noua augetur, ſed illa diaboli antiqua minuitur, immò omninò ſuperatur. Si Protoplaſti credulitate ſe, noſq; omnes proſtrauerunt, tunc ſcilicet quando diabolo magis, quàm Deo credentes, illius ſuggeſtioni diuinitatem promittentis aſſenſerunt: *Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus quòd in quocumquè die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri: & eritis ſicut Dij*, Gen. 3. dignum, iuſtumq; erat, vt nunc Chriſto ſeipſum ſub panis, & vini ſpeciebus offerenti, ſuiq; ipſius ſimilitudinem promittẽti pluſquàm dæmoni fidem præſtaremus; vt ſic credulitate credulitas vinceretur. Aduoco Rupertum; *Tentatus eſt enim homo à diabolo, & uictus eſt: tentetur à Deo, vt illius tentatoris fraudem vincat, & tali antidoto iuxtà naturam morbi competẽtèr vita ſua ſubueniat. Tentati, inquam, ſunt primi homines à diabolo dicente: Comedite, & eritis ſicut Dij, & crediderunt ei pluſquàm Deo, dicenti: In quacumque die comederitis ex eo, morte moriemini. Proinde tenetur à filio Dei dicente de pane, & vino. Comedite hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, comedite & eritis ſicut Dei; & credamus uerbo eius plus, quàm oculis noſtris carnalibus, et ità credulitatem parentum noſtrorũ, pia credulitate in nobis euacuemus.* Audis quare æquum erat nos de ſpirituali cibo tentari; *Vt ità credulitatem parentum noſtrorum pia credulitate in nobis euacuemus.*

Exod. c. 16.

Rupert. Abbas.

Geneſ. c. 3.

Rupertus.

Euchariſtiæ Sacramentũ quare inſtitutum?

8 Antehac non poteram non mirari; cur Spiritus Sanctus, qui ſuper Saluatorem in columbæ ſpecie apparuit, ſuper diſcipulos in linguæ, & linguæ igneæ figura videri voluerit? *Apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis, seditq; ſupra ſingulos eorum; & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto.* Acto. 2. nunc autem diuinæ Sapientiȩ in pugnando contra dœmonem adinuentiones noſcẽs, facilè myſterium colligo; quòd ſcilicèt, ideo in igneæ linguæ figura apparere voluerit, vt per hanc linguam, ſerpentis linguam inobedientiam ſuggerentem priuaret affatu: & per ignem, transfuſi in nos veneni frigiditatem extingueret. Meũ non eſt hoc, quod dico, ſed Edmundi Archiepiſcopi Cantuar. qui cap. 22. hunc dicit in modum: *Iſta fuit certa prouidentia Dei noſtri, quia duobus modis venit malignus Spiritus ad hominem decipiendum in Paradiſo, ſcilicet, per malum incitamentum ſuæ linguæ, & per frigiditatem ſui veneni; & ideò venit Spiritus ſanctus in lingua contra incitamentum diaboli, & in igne ad deſtruendã frigiditatem ſui veneni.* Ecce quomodò iuxtà morbi naturam tribuitur me-

Act. c. 2.

Edmundus.

Spiritus ſanctus in igneȩ linguȩ figura apparuit, vt indè veniret medela, vnde hoſtis læſerat.

de-

de la, vt vndè mors oriebatur, indè vita veniret.

9 Non multùm distat à modò dictis de Spiritu Sancto, Gorrani obseruatio super verba illa Marci 7. *Misit digitos suos in auriculas eius: & expuens, tetigit linguam eius*. quòd videlicèt propterea auditũ, & affatum surdo, & muto per aurium apertionem, & per linguæ tactum largiri voluit Christus; quia si auris, & lingua ruinę extiterant instrumenta, medelæ esse debebant principia: *Quantùm ad modũ curationis nota*, ait allatus Gorranus, *quòd iuxtà modum præuaricationis primi hominis, introducitur modus curationis surdi, & muti hominis, idest, humani generis. In prima enim præuaricatione fuit peruersitas auditus, quando dixit diabolus: Eritis sicut Dij Genes. 3. Fuit etiam præuaricatio gustus, cùm videns mulier lignum comedit: Contrà peruersitatem auditus, misit digitos in auriculam, ne audiret vocem venefici incantantis sapientèr: Contrà præuaricationem gustus, expuens tetigit linguam*. Nec contemnendum est Bernardi dictum, quòd in Centurionem per aures se vita ingessit, iuxtà illud Marci 15. *Videns autem Centurio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo filius Dei erat, &c.* quia per aures morti aditus patuit, vt idem esset debitæ pietatis principium, quod impietatis fuerat origo. Præfatus Bernardus ser. 28. in Cant. *Erat ille Centurio incircumcisus, sed non aure, qui ad vnam expirãtis vocẽ sub tot infirmitatis iudicijs Dominum maiestatis agnouit*. Et statim: *Nunc autem vndè irrepsit morbus, indè remedium intret, et per eadem sequatur vestigia vita mortem, tenebras lux, venenum serpentis antidotum veritatis. Auris prima mortis ianua, prima aperiatur & vitæ*. Simile est huic Bernardi cogitatui illud, quod dixit Theophylactus super verba illa; *Blasphemabant eum mouentes capita sua*. Matth. 27. quòd scilicèt, ob id contumelias aure percepit, vt contumeliam in aurem per serpentis suggestionem intrusam extingueret. Theophylactus: *Auribus suscipiẽdo ignominias, sanauit serpentis sibilum per aures Euæ ingressum*. Concordat etiam cum præfatis Michaelis de Palatio obseruatio, quòd non ob aliud sub ficu visus dicitur Nathanael, *Vidi te sub ficu*. Io. 8. nisi quia, si fici amictus transgressionis extitit signũ, ficus Nathanaelis tempore pietatis, & gratiæ esse debebat indicium; *Legimus*, ait præfatus Michael; *ex fici folijs consutis perizomata sibi fecisse primos parẽtes, ut uerenda tegerent, & ex ficu decerpsisse ficũ Euam, undè pernicies traducta est in posteritatem. Nunc autem sub ficu uisum esse Nathanaelem à Domino, si ad mysticos referas sensus, esse denotabat eundem sub diuinæ misericordiæ protectione: & fructus beatitudinis esse tandem obtenturum*. Tandèm pro hoc initiato Basilium percurre in hom. 28. ex varijs tom. 1. quæ est de humilitate plura ibi dicẽtem: Nec omittas Origenem hom. 3. in Ieremiam, & Chrysostomũ hom. 22. in cap. 2. epist. ad Hebr. tom. 4. Lege itidem Rabanum in catena citatum super illud Matthæi 12. *Extende manum tuam*. Nec deniq, inuisam relinquas expositionem loci illius: *Virga directionis uirga regni tui*. psal. 44. à [illegible] de Palacio super cap. 27. Matthæi allatam.

Marc. c. 7. — *Gorranus.* — Mortis via, vitæ facta est aditus. — *Marc. c. 15.* — *Bernardus.* — Auris mortis ianua prima aperitur & vitę. — *Matt. c. 27.* — *Theophyl.* — [illegible] — *Ioan. c. 1.* — *Michael de Palatio.* — Cur Nathanael sub ficu visus dicatur?

Adolescens tibi dico, surge. Et resedit qui fuerat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Luc. 7.

§. III.

Parentibus nunquàm satis rependimus.

1 Latet sanè diuinum mysterium, quòd Saluatoris iussu non tantùm rediuiuus, qui ad sepulchrum ducebatur, surgat adolescens; verùm quòd matri etiam tribuatur, dicente Euangelista: *Tradidit illum matri suæ*. Ioan. 7. sacramentum magnum est, latens autem nequaquàm, nàm si filij propterea genitorum appellantur baculi, iuxtà illud Tobiæ 5. *Baculum senectutis nostiæ tulisti*; quia eorum regere debeat

Ioan. c. 7. — *Tobias c. 5.*

bent senectutem, sustentare lassitudinem, & tueri caniciem; vt super præfatum scripturæ locum ait Lyranus: *Baculum senectutis nostræ tulisti, idest, sustentamentum: filij enim senibus parentibus debent ministerium reuerentiæ, & promissionis necessariæ, si indigeant.* Vndè Scipio, Romæ Scipio appellatus est, eo quòd patrem senem, & cæcutientem, quasi scipio, siue baculus sustentaret, ac dirigeret. Meritò igitur matri viduæ sobole destitutæ, vitæ restitutus, restituitur adolescens, vt huic innixa baculo, & in egestatibus haberet leuamen, & viduitatis minùs sentiret ærumnas: *Tribuitur matri*, ait Greg. Nissen. in catena relatus, *qui iàm aspirabat ad nuptias: Virga generis, successionis ramus, baculus senectutis.* Dicāt modò quidquid velint ingrati liberi, nam propterea eos Deus multotiès seruat, immò ex ipsius mortis faucibus frequenter eripit, vt genitorū sint baculi. Vndè Beda in catena relatus, priùs matris Christum fuisse misertū, quàm filio vitam dedisse obseruāt, nè tàm genito, quàm genitrici se consuluisse ostenderet: *Pulchrè autem Euangelista* (ait modò dictus Beda) *Dominum priùs misericordia motum esse super matre, ac sic filium resuscitasse testatur; vt in hoc exemplum nobis imitandæ pietatis ostenderet.* Quam pietatē (vltra Ausonium, & Quintilianum, quorum primus dicere consueuit: *Post Deum semper patrem colui, secundamq; reuerētiam genitori meo debui:* Secundus verò declam. 9. 5. 12. se non tantum Patri quantum fas erat, rependere potuisse deplorans, hunc conquerebatur in modum: *Miserum me, quòd non possum tantùm soluere, quantum accepi*) ostendit Libanius, qui vt parentes ex incēdio liberaret, viriliter cum igne vsq; ad luminum orbitatem certauit, gloriosius ob genitorum uitam (ut ipsemet Declam. 44. ait) luce priuari existimans, quàm videndi præditus facultate, concrematos illos uidere; Cuius uerba sunt: *Grauis sanè mihi est ærumnæ cæcitas mi pater: Verum tamèn aliquid gloriæ adiunctum habet; nàm occasionem reuoluens animo, leuiùs calamitatem fero. Hac enim monumentum, atq; indicium est beneuolentiæ, ac singularis in te, inq; matrem affectus. Te sanè patrē conseruaui vndequaq; igni comprehēsum, cui priùs auxiliari iustius mihi videbatur: Vtriq; enim simul volens succurrere cernebam id à me fieri non posse. Pro matre tamen eandem alacritatem indicaui, sed vt ærumnosam non obtinui, incendio potentiùs grassante; ideòque oculis orbatus sum, pertinaciùs cum illo dimicans.* Mirabile prorsùs pietatis officium! quo abundè quid parentibus nati debeant, ostenditur. Quod fusè etiam docuit Ambrosius lib. 8. super cap. Luc. 19. ubi nunquàm ipsos tantum genitoribus persoluere posse existimat, quantum ab eis acceperunt, cuius uerba sunt: *Primus enim gradus iste pietatis est Honora patrem tuum, & matrem tuam. Hos namq; auctores tibi esse voluit Deus. Honora obsequijs, vt abstineas à contumelijs: quia nè vultu quidèm lædenda pietas est parentum. Sed parùm est non lædere, quia lex prospexit nè patiantur iniuriam. Sed est honor non solùm honorificentia, sed etiam largitatis. Viduas honora, quæ veræ viduæ sunt. Honor enim est deferre pro meritis. Pasce patrē tuum, pasce matrem tuam. Etsi paueris matrem, adhuc non reddidisti dolores, non reddidisti cruciatus, quos pro te passa est, non reddidisti obsequia, quibus te illa gestauit, non reddidisti alimenta, quæ tribuit tenero pietatis affectu, immulcens labijs tuis vbera: non reddidisti famem, quam pro te illa tolerauit, nè quid quod tibi noxium esset, ederet, nè quid quod saluti noceret, hauriret. Tibi illa ieiunauit, tibi manducauit, sibi illa quem voluit cibum non accepit, tibi quem noluit sumpsit, tibi vigilauit, tibi fleuit, et tu illam egere pateris? Illi debes quod habes; qui debes quod es.* Sic quantum parentibus debeamus, ostenditur, ostenderetq; clariùs.

Lyranus.

Liberi cur parētum baculi nuncupati?

Greg. Niss.

Beda.

Ausonius.

Quintilian.

Nusq; parētibus tātum soluimus, quantum ab eis accepimus.

Libanius.

Pietatis erga genitores exemplum notatu dignissimum.

Ambrosius.

Ingens Genitricū prò filiis solicitudo.

2 Æqua lance erga se blasphemiā, & erga parentes inurbanitatem Deū librare, atq; punire reperio, cùm pro vtroq; crimine mortis sit statuta sententia: *Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur.* Leuit. 24. & Exod. 21. *Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur;* nec mirum, quia præterquàm cùm in filij productione, in Dei societatē ingrediatur pater, carnem producendo, vnius offensio, alterius

Leuitic. c. 24.

Exod. c. 21.

Origenes.

rius æstimatur iniuria. Vndè Origenes homil. 11. in cap. Leuit. 20, *Primò tibi pater Deus est, qui genuit spiritum; secundò tibi pater est, carnis pater: si dehonestaueris patrem carnalem, huius contumelia ad patrem spiritus reddit.* ob id enim (vt opinor) morte eadem vterq; mulctatur, vt per hoc qualis patribus sit exhibenda pietas, & ad quem gradum eorum debeat peruenire reuerentia, intelligeretur. Ità Cyrillus super c. Ioa. 19. cũ ait:

Cyrillus.

Deum blasphemantes, & parentes paruipendentes eadē pena lex plecti iubet, & quarè?

Re ipsa parẽtes esse honorãdos ostenditur, æquali n. supplicio Deum blasphemantes, & parentes paruipendentes puniri lex statuit. Morte moriatur, qui nomen Domini nominauerit, idest, in Dominum blasphemauit; & similiter qui patri, vel matri maledicit, morte, inquit, moriatur. Vt igitur pœnæ grauitate officij erga genitores magnitudinem metiremur, eadem pœna vterq; maledicens afficitur.

3 Quamuis contra Iacob ira ferueret Esau, vt tamen illum, à quo se benedictione spoliatum agnoscebat, vita spoliaret, patris expectabat obitum:

Genes. c. 27.

Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Genes. 27. quam rem stupet D. Bonauentura, & ait: si Esau agrestis erat & ferus, cur non illicò fratrem occidit, sed patris obitum expectandum existimauit? An patrem senem, cæcutientem, mortiq; propinquum timebat? Ità prorsùs, ait præfatus Bonauentura in cap. 26. Bibliæ paup. sed timor erat reuerentialis. Audi ipsum:

Bonauent.

Etiam scelesti genitoribus exhibẽt reuerentiam.

Licèt Esaù esset malus homo, reprobatus à Deo, & odio haberet fratrem suum Iacob: nolebat tamen occidere ipsum viuente patre suo Isaac. Vnde dicebat: Venient dies luctus patris mei. En quomodò quamuis scelestus non patris vires, sed patris offensam timebat, & quis scit si aliqualiter præscius, quòd parentes inhonorantes longæui super terram esse non possunt.

4 Verùm hanc si Esau ergà patrẽ reuerentiam ostendit, quam ergà progenitores suos pietatẽ pijssimus Dauid ostendere debebat, qui inimicos antè præceptum tàm ardentèr diligebat? Audi ipsum ad regem Moab dicentem:

1. Reg. c. 22

Maneat, oro, pater meus, & mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus. 1. Reg. 22. Et cur tu quoq; apud eundem non manes? An nequitiæ Saul non recordaris? Si non genitores tuos, sed te interficere quærit, cur illorum saluti consulens, tuam negligis? An quia post Deum, antè omnia alia parentum cura te tenet? Ità Lyranus:

Lyranus.

Qualẽ liberi parentũ curam habere debeant?

Per hoc autem, quòd Dauid fugitiuus, & in periculo sui corporis, & eorum qui erant secum, ante omnia quæsiuit parentibus suis securitatem mansionis; ostendit quantum de parentibus sit curãdũ. Obliuioni nũc detur Esau, qui honorem solummodò patri impendens, fratri, ipso viuẽte, parcebat; nàm Dauid nec suæ, nec suorum vitæ discrimina curans, parentibus tantùm consulere satagebat.

5 Distat parùm ab hac Dauidis pietate illa, quam erga patrem ostendit Iudas, Beniamin videns à Iosepho in seruum pro apparenti scyphi furto retineri, quùm ait:

Genes. c. 44.

Manebo itaq; seruus tuus pro puero in ministerio Domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis. Non n. possum redire ad patrem meum, absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam. Genes. 44. vbi Oleaster:

Oleaster.

Pulchrè locus iste docet, quàm sit cauẽdum filijs patrem tristitia afficere, maximè senem. Lyranus præterea notatu satis dignum existimat confidentiam, quam in tali petitione facienda ostendit Iudas, dicente paulò antè scriptura:

Genes. ibid.

Accedens autem propius Iudas, confidentèr ait: Oro Domine mi, &c. ibid. si se, suosque fratres furti reos putabat, si Iosephum indignatũ censebat, vndè fiducia talis, quòd loco verecundiæ, confidentiam, & loco timoris, spem habebat? Difficultatem idem enucleat Lyranus dicendo:

Lyranus.

Parẽtum solicitudines proprijs anteponendæ.

Quia iste Iudas nullo modo poterat videre anxietatem patris sui, si rediret sine Beniamin, ideò sibi erat consulendum, ut remaneret in seruitute pro ipso, & maximè cùm esset aptior illo in omnibus operibus. Patentiùs ac si diceret: si pro se orasset, diffidere vtiq; debuisset; verùm quia debita pietatis patri soluebat officia, plùs illius solicitudini, quàm propriæ consulens libertati, fiduciam habere debebat, quùm nullus à patre originem ducat, qui quantum patri debeat, non agnoscat.

6 Agno-

6 Agnouit se Saul patris curæ deuinctum, quando ad inquirendas asinas missus, plus patris solicitudinem, quàm iumẽtorum iacturam præ oculis habebat:

1. Reg. c. 9.

Dixit Saul ad puerum suum qui erat cum eo: Veni, & reuertamur, ne fortè dimiserit pater meus asinas, & solicitus sit pro nobis. 1. Reg. 9.

Carthusian.

In hoc apparet, inquit Carthusianus, *bonitas Saul, immò et prudentia eius, quòd patris sui dolorem uerisimiliter æstimauit, et ei cõdoluit*, verè tunc probus, meritò tunc laudatus: Ast sic transitoriè prætereũdum nõ puto, quòd Samuel in regem Saul vngere volens, non diù illum retinuit; sed semel tantùm secum pernoctare fecit:

1. Reg. c. 9.

Ascende antè me in excelsum, ut comedatis mecum hodiè, et dimittam te manè. 1. Reg. 9. quod re præstauit, nàm vix erumpente aurora illũ dimisit:

Ibid.

Cumq; manè surrexissent, et iam elucesceret, uocauit Samuel Saulem in solario, dicens. Surge, & dimittam te. ibid. quia gubernandi rationem, regni leges, modum se in tanto onere gerendi, à quo bone Deus addiscere poterat; si hæc à quo vngebatur, non accipiebat? At ideo id à Samuele factũ existimò, vt faciliùs Saulem secum aliquantulùm retineret, quia si diutiùs illum retinere voluisset, prorsùs renuisset Saul, vt ille, qui ad patrem redeundi, nè eius absentia angeretur, nimio desiderio tenebatur; nè igitur cõuiuium recusaret, manè esse dimittendum spopondit:

Caietanus.

Rationabiliter .n. verebatur ingerere patri maiorem solicitudinem, ex nimia mora, ait Caietanus. Vides quãtum de patre curabat Saul, qui nè illum aliquantulùm commoueret, etiam cõuiuij capita recusasset.

Progenitores nec minima sunt afficiendi tristitia.

Quod clariùs expressit Tostatus:

Tostatus.

Hoc dixit Samuel ad obuiandum responsioni, quam daturus esset Saul: nolebat .n. Saul tam affligere Patrem suum: intelligebat .n. quòd Pater iam dimitteret asinas, & solicitus esset pro eo, vt patet ex superioribus, ideò festinantèr reuerti volebat, si autem Samuel dixisset ei solùm, ascende in excelsum, vt comedas mecum, puta, et Saul, quòd aliquot diebus eum detinere volebat, & quia hoc esset graue patri suo, Saul non consentiret ascendere: ideò exclusit hoc Samuel, dicens: & dimittam te manè, scilicet non morabor te per aliquot dies, sed immediatè expediam. quæst. 12.

7 Nec satis natorum ergà progenitores officia hucusque dicta declarant, declarabunt autem dicenda, videlicet, quòd nec vitæ ratio est habenda, vbi genitorum extat vtilitas, vel auctoritas: quod dictum satis Isaac obedientia probat, nàm licèt patrem sobolẽ immolare, nouum ei videretur sacrificij genus; attamen genitori eum liganti, super lignorum struem cum ponenti, gladiumq; ad sui occisionem eleuanti nil prorsus contradixit, immò nil dixit, vt videre est in cap. 22. Genes. quia sciebat, vitam ipsam parentibus deberi. Ità Ambrosius lib. 1. offic. cap. 17. tom. 4.

Ambros.

Erat Isaac Deum timens, vtpotè Abrahæ indoles, honorem deferens patri vsq; adeò, vt aduersùs paternam voluntatẽ nec mortem recusaret.

Pro genitoribus nec vitæ parcendũ a natis.

Sic ipse, qui lib. 3. offic. cap. 12. circa finem virginis illius extollit pietatem, quæ patrem ob votum ingemiscẽtem audiens, *Heù me, filia mea, decepisti me, & ipsa decepta es: aperui os meum ad dominum, & aliud efficere non potero*, iudiciũ. c. 11. mortem subire nõ timuit, vt patris leuaret dolorem: *Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumq; pollicitus es, concessa tibi vultione atq; victoria de hostibus tuis.* ibid. Verba autem Ambrosij sunt:

Idem.

Ingemiscenti patri ait: Fac mihi, vt exiuit de ore tuo. Sed spatium poposcit duorum mensium, ut cùm æqualibus conuenium ageret in montibus, quæ uirginitatem eius prædestinatam neci pio affectu prosequerentur. Nec fletus æqualium mouit puellam, nec dolor flexit, nec gemitus retardauit, nec dies præterijt, nec fefellit hora. Redijt ad patrem, quasi ad uotum rediret, et uoluntate propria cunctantem impulit, fecitque arbitratu spontaneo, ut quod erat impietatis fortuitum, fieret pietatis sacrificium. Hucusq; Ambrosius. Verùm pro eadem re videndus est Hieronymus, in epistola 12. de honorandis parentibus, vbi dicit, quòd vltimus natu ex Machabæis, nedùm vt legi potiùs, quàm regi obediret, verùm vt matri etiam pareret dicenti:

2. Machab. c. 7.

Peto nate, ut aspicias ad cælum, et ad omnia quæ in eis sunt: et intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, et hominum genus: ità fiet, ut non timeas carnificem istũ; sed dignus fratribus tuis effectus parti-

ceps, suscipe mortem. 2.Machab.7. mortem pro nihilo duxit. Præfatus Hieronymus: *Imitamini filium Machabæū, qui matri mortem suadenti seruiuit, et durum imperium gratantèr aggressus est, ne offenderet genitricem. Maluit fratrum sociari funeribus, quàm uoluntati matris obsistere?*

Hieronym.

Ne matris volūtati obsisteret, mortem bonus filius subire non metuit.

8 Linquo cæteros, & ad pietatis magistrum præteruolo, illumq; è cruce pendentem, ac in supremo spiritu constitutum matri dicentem audiēs: *Mulier ecce filius tuus.* Ioan.c.19. non possum, non dicere: si nunc te virum dolorum, & scientem infirmitatem agnoscis, dùm doloribus à vertice vsq; ad plātam repleri, & à patre etiā si in cruciatuum mari te derelictum dicis, & denique si magna est velut mare contritio tua, nec est qui medeatur tibi, cur tui, ac si immemor prorsùs, matri tantùm consulere studes? An quia tormentorum, & diaboli victor plùs genitricis, quàm propria efficeris cura? Ambrosij fuit sententia, qui lib.10. super cap.Luc.23. post longam de re hac dicendi seriem, tādèm concludit: *Habemus igitur pietatis magisterium. Doceat lectio quid maternus debeat affectus imitari, quid sequi reuerentia filiorum: ut illa se offerant in filiorum periculis; illius amplius solicitudo materna, quàm sua mortis mæstitia sit dolori.* Vides quomodo pluris putauit matri prouidere, quàm sibi, dùm plus illius cura, quàm proprio torqueretur dolore. Vndè non otiosè obseruauit Cyrillus, quòd non priùs potum quęsiuit, quàm matris egestati consuluisset: quod expresse docet Ioannes, qui descripta cum genitrice, & cum discipulo locutione immediatè absque vllius prorsùs alterius verbi interpositione subdit: *Postea sciens Iesus, quia omnia consummata sunt, ut consummaretur scriptura dixit: Sitio.* ibid. ac si diceret: non priusquam matri debitum pietatis solueret officium, de se, suæq; sitis remedio cogitauit, sed postea; quia plùs matris destitutione, quàm proprijs angebatur doloribus. Non abest Cyrillus: *Prouidit matri, quasi parùm de magnitudine doloris sui curaret.* Quis patribus, quibus vitam debet, contemnet officia, si Christus haudquaquàm rebus suis antequàm matri prouideret, consulere voluit?

Ioan. c.19.

Ambros.

Plus Christum solicitudo materna, quàm mortis suæ vexabat mestitia.

Ioan. c.19.

Cyrillus.

Christus in Cruce prius matri, quàm proprijs consuluit egestatibus.

9 Sunt, qui dicunt, non deesse filios paternorum beneficiorum immemores, qui nullam de eis curam habent, nullam illis exhibent reuerentiam: at apud me satis est ratum, vix vnquàm huiuscemodi filium reperi: & si quotidianos opponis euentus, facilè respondeo, spurios hos esse, non filios, nàm vix adeò ferrea esse possunt sobolis viscera, vt ea progenitorum non emolliant egestates: moriar, nisi apertissimè de hoc Ionathæ Dauidē defendēti obiecit Saul, cū ait: *Fili mulieris utrum ultrò rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Isai, in confusionem tuam, et in confusionem ignominiosæ matris tuæ?* 1.Reg.20. & non ob aliud sanè illum filium mulieris adulteræ vocat, & se nullatenùs ipsius patrem nominat, sed tantùm de matre, & illam ignominiosam vocans, mentionem facit: *In confusionem tuam, et in confusionem ignominiosæ matris tuæ;* nisi quia nil illum de sua solicitudine solicitum videbat. Audi Glossam ordinariam rem apertissimè confirmantem: *In confusionem tuam, et in confusionem ignominiosæ matris tuæ. Quasi dicat: amas inimicum meum aduersùs me, in quo ostēdis adulterino te conceptum concubitu, nàm legitime nati arctiùs amant patrem.* En quomodo adulterinum Ionatham vocat, quia pro innoxio Dauide loquebatur: quod & si temerè de Ionatha, qui iustitię tuebatur partes diceretur; iustè spuriorum sortiuntur nomina, non liberorum, qui patrem ardentèr non amant, vicesque illis non reddunt. Vndè consueta dicendi eloquentia Chrysologus serm.10. *Reuera filium se nescit, visceribus caret, naturam negat, qui auctorem vitæ suæ non obsequijs placat, non deuincit cultu, muneribus non honorat.*

1.Reg.c.20

Glos.ord.

Adulterinus qui patrem ardenter nō amat.

Chrysolog.

10 At quid ingratos liberos adulterinos appello? Irrationabilibus etiā peiores si dixerim, non à vero me deuiare existimabo; nàm quod illa nulla stringente lege efficiunt, ipsi legibus deuincti efficere multotiès negligūt. Optimum est ad rem hanc, quæ de Ciconijs narrat Ambrosius lib.5. exa. cap.16. tom.1. cuius verba ad natorū

ingra-

ingratorum confusionem,qui nec hominum,nec auium; sed bestiarum nomina merentur,fusè adduco : *Quàm verò rationabilium excedat pietatem, ac prudentiam auis huius clementia,considerandum,nam depositi patris artus per lõgæuum senectutis plumarum tegmine,alarumq; remigio nudatos, circumstans soboles pennis proprijs fouet . Et quid dicam, collaticio cibo pascit,quando ipsa etiam reparat natura dispendia,vt hinc,atq; indè subleuantes senem, fulcro alarum suarum,ad volandum exerceant, & in pristinos vsus desuesa tàm reuocent pij parentis membra ? Quis nostrum leuare ægrum non fastidiat patrem? Quis fessum senẽ suis humeris imponat , quod in ipsa historia vix credibile habetur ? Quis vt pius sit : non hoc seruulis mandat obsequium ? At verò auibus non est graue,quod pietatis est plenum:non est onerosum,quod soluitur naturæ debito. Non recusant aues, quos non scripta, sed nata lex stringit pascere patrem , quod etiam præscripta necessitate sub terrore pænarum plerique hominum recusarunt* . Non amplius ad formicam, sed ad aues ingrata vadat soboles , vt percrebescentibus gratiæ naturalis officijs,quænam parentibus sint præstanda,addiscat.

Ambros.

Liberi ingrati irrationabilibus peiores.

11 Breuitatis causa omitto in re hac , quæ pro Rachelis defensione , quòd ad accessum patris non surrexit,dixit Ambrosius lib.2.de Iacob.& vita beata. cap.3. tom.1. Et quæ de Oza ob patris inobedientiam percusso,dixit Hieronymus lib.quæstionum in Paralip. tom.3. Nec immoror in Sem, & Iapheth reuerẽtia erga patrẽ exhibita , de qua Ambrosius tom. 1. lib.de Noe,& Arca: sed tantùm dico, quòd si benedictiones Ioseph patrum benedictionibus tam firmatæ sunt iuxtà illud: *Benedictiones patris sui confirmatæ sunt benedictionibus patrum eius.* Genes.49. quia ob grates patri repensas eas accepit , vt ait Theodoretus quæst.109.super Genes *Hanc prouidentiam consequutus est,recipiens mercedem obsequij sui erga parentes* . qui parentibus pietatis iura non soluit,vel(quod peius est)illos aliquo inhonorat modo ; idem prorsus dedecus,eandemq; impietatem à liberis suis expectet : quod seni cuidam cæco , quem filius nuptiarum suarum tempore (iusto Dei iudicio ob similem ab eo impietatem auo suo factam) extra domum ducere volebat,accidisse, sequentibus verbis describit Bernardinus Senensis to.3.ser.2.secunda parte principali in Dom.2.Quadrag. *Cùm adolescens quidam sponsam ducere vellet, patrem senẽ, ac cæcum extra domum duxit, & cùm nõ parum ambulasset , quæsiuit pater : quò me ducis fili? & filius dicebat:venias mecum,quia citò erimus ad locum,& tãdem oportuit patrem pausare,quia grauabatur senio, & filius duxit eum super vno lapide magno secùs viam , & pater ibi quiescens,ait: dic mihi quæso fili mi,quò me ducas;cui dixit : ego hodiè facio nuptias , & vos estis cæcus, & incommodus in domo , ità quòd venientes ad nuptias vos abhorrebunt,& deludent;ideò putaui vos ponere in hac Ecclesia vsq. ad occasum, & postea veniam ad vos.Tunc pater clamando ait: O vera & digna Dei iustitia! memini fili mi,quòd similitèr feci patri meo, quando duxi matrem tuam,& duxi eum per istam viam, & ad istam Ecclesiam , & pausauit super hoc lapide , sicut & ego : Ideò benefactis fili mi satisfacere mihi eo pretio,quo ego satisfeci patri meo; sed nunc tibi significo , quòd posteris tuis relinquam,vt similitèr tibi faciant , sicut tu mihi fecisti : quod audiens filius exterritus magnam Dei iustitiam contemplando, reduxit patrem ad proprios lares , & ipsum ad nuptias primum in mensa locauit , vt decuit* . Sic Bernardinus , qui plurima ibi ad tuam doctrinam enarrat exempla .

Genes. c.49

Theodoret.

Bernardin. Senes.

Parentes in honorantes iisdem affici solẽt, quibus ipsi patres affecerunt.

Propheta magnus surrexit in nobis: & quia visitauit Deus plebem suam, Luc.7.

§. IV.

Adolescente ad vitam reuocato, propheta magnus Christus proclamatur; quia ad honorum culmina mortuos suscitantes, vel saltem propè accedentes euehi debent. Deq; eligendi formula.

1 ESau lacrymæ, gemitus, & vlulatus, fandi initium mihi tribuunt, cùm ipsis, benedictionis loco, seruitutis statum eum obtinuisse perspiciam; *Viues in gladio, & fratri tuo serues.* Genes. 27. qui nouus benedictionis ritus, & si primo intuitu, maledictio potiùs, quàm benedictio videatur; Ambrosius nihilominùs non vulgare existimauit beneficium, nec modicam Esau appellauit benedictionem, quòd fratris seruitio fuerit addictus, quia summum officij existimandum est genus, bono, sanctoq; Præsuli subijci. Citatus Ambrosius lib. 2. de Iacob. & vita beata cap. 3. *Esau ut benediceretur, cogēdo elicuit & impetrauit; sed eam benedictionem, quæ cum Superiore congrueret, & conueniret, ut seruiret fratri suo.* Quam beneficij summam agnoscens etiam Bernardus, dicere consueuerat, quòd sicut inuento thesauro, nulla omittitur sedulitas, quin humeri ad illum asportandum supponātur; sic bono, idoneoq; ad regendum reperto, nulla debet prætermitti violentia, quousq; virum talem super caput nostrum imponamus; Cuius verba sunt: *Nihil in Ecclesia pretiosius, nihil optabilius bono, vtilique pastore: proindè sicubi talis reperiatur, confestim inijcienda sunt manus, & totis uiribus satagendum, nè qua ui, nè qua arte promotio ualeat præpediri.* Quod adamussim in Traiani electione ad principatum accidisse narrat Plinius iunior in quodā panegyrico in laudem ipsius Traiani habito, in quo ipsum studijs, clamoribus, & vi populi ad imperij regimen fuisse euectum, sequentibus verbis testatur: *Recusabas .n. imperare, recusabas, quod benè erat imperaturo: ideò cogendus fuisti.* Nec mirum, quòd tot artibus, immò violentijs, illum erigendo, sese subiugare studerent, quia Platonē fortè dixisse sciebant, beatas illas esse vrbes, in quibus Philosophi regnant, & reges philosophantur. Quod præcitatus Plinius paulò antè allata de Traiano asseuerat, dùm dicit: *Quid .n. præstabilius est, aut pulchrius munus Deorum, quàm castus, & sanctus, & Dijs simillimus princeps?* Rationem posteà, cur subesse, maxima benedictio, immò summum Deorum munus vocetur, ijdem asserunt Plinius, & Ambrosius, quorum hic loco supra citato de Esau benedictione sic subdit: *Etenim qui imperare non poterat, & alterum regere; seruire debebat, ut à prudentiore regeretur. Neq; enim S. Patriarchæ fuit, ut filium suum degeneri conditioni seruitutis addiceret, sed ut bonus pater cùm duos haberet filios, vnum intemperantem, sobrium alterum, quò vtriq; consuleret, intemperanti præfecit sobrium, & insipientem prudenti statuit obedire: quia insipiēs non potest voluntarius virtutis esse discipulus. Rectè ergo eum subdidit, vt regentis imperio suum melioraret affectum.* Alter verò ideo rēpublicam ad Traianum confugisse asserit, quia ruinæ proxima eius erectionem per ipsum sperabat. Vndè subdit: *Nescissemus quātum tibi deberet imperium, si antè adoptatus esses. Expectatum est tempus, in quo liqueret, non tàm accepisse te beneficium, quā dedisse. Confugit in sinum tuum concussa respublica, ruensq; imperium super imperatorem, imperatoris tibi voce delatum est.* Quis igitur modicum Dei beneficium bonum principem appellabit, si ipse populum tuetur, Magnates fouet, occidentiq; reipublicæ consulit: Cuius rei benè cōscius Ezechiel compendiosè Tyrum extollit, dùm à probis gubernari asserit: *Sapientes tui Tyre, sunt gubernatores tui.* cap. 27. Vbi Hector Pinctus: *Effert laudibus Tyrum, quòd viros eligeret sapientes, à quibus gubernaretur. Eligendi sunt sapientes ad rēpublicam gubernandam, qui eam conser-*

nent,

Genes. c. 27.

Ambros.

Bono Præsuli subesse sūmū ęstimandum est officij genus.

Bernard.

Plinius.

Beata Vrbs in qua philosophi regnant, & reges philosophantur.

Idem.

Ambros.

Plinius.

Summū reipublicę munus idoneus princeps.

Ezech. c. 27

Hect. Pinct.

uent, qui intercludant omnes seditionum vias, qui si eam viderint labefactari, valeant opem ferre Patriæ, succurrere communi omnium saluti, & occidenti reipublicæ opitulari. Et hæc est ratio, cur summopere sit inuigilandum, vt non nisi virtute præstantes, immò miraculorum effectores (si inuenirentur) eligendi sint: quia ex eorum probitate tota pendet subditorum vtilitas, & reipublicæ firmitas; vt dixit Petrus

Pet. Blesen.

Blesens. epist. 95. *Sanè constituendi sunt iudices populorum, quos vita purior, & eminentior prudentia præ cæteris illustrant: nàm reuerentia, & auctoritate præsidentium, vita temperatur in subditis.*

Auctoritate præsidentiū vita temperatur in subditis.

Quod fortè rudis ista plebecula nosceens, vt Saluatorem mortuum suscitantem vidit, statim prophetam, magnumq; proclamauit; vt eorum imperitia, quæ serò, & minus quā par erat, Christi sanctitatem agnouit, nostra esset eruditio ad neminem in prælatum deligendum, nisi quem vitæ probitas iàm commendat, & sanctitas; iuxta

Ierem. c. 1.

illud Ieremiæ 1. *Antequàm exires de ventre, sanctificaui te, & prophetam in gentibus dedi te.* vbi Vgo Card. *Sanctificaui te, idest, sanctum te vidi, vel agnoui; & tunc prophetam in gentibus dedi te: quia non debet prædicator, vel prælatus institui, nisi qui prius sanctus est.*

Probatus, nō probandus ad dignitatē eligi debet.

Vgo Card.

De quo argumento hac nostra tempestate fusè esset discurrendum, verùm breuitatis causâ, ex multis, quæ adduci possent, potiora sat erunt.

2 Miraculorum gratiam (sicuti cæteras gratias gratis datas) non esse infallibile veræ sanctitatis argumentū docet S. Thomas 2. 2. quæst. 178. art. 1. in corpore: vbi etiam à malis miracula edi posse autumat, rationemq; assignat: quia hæc non ad patrantis sanctitatem attestandam fiunt, sed ad veritatem doctrinę ostendendam: immò loco citato etiam ab hæretico, inuocato Christi nomine, miracula fieri posse existimat: quod & si renuant cōcedere aliqui, præfata tamen opinio à Chrysostomo, Hieronymo, Euthymio, Theophylacto, Carthusiano, Vgone Card. Maldonato, alijsq; non paucis roboratur, asserentibus etiam ab hæretico ad inuocationem nominis Christi vera edi posse miracula. His tamen nihil obstantibus, idem S. Thomas in 3. p. summ. quæst. 43. art. 1. ob duo præcipuè miraculorum gratiam hominibus concedi asserit; ad veritatis scilicet confirmationem, & ad probitatis attestationem. Cuius verba sunt:

Miracula an à peccatoribus edi possint, expenditur?

S. Thom.

Propter duo diuinitùs conceditur homini miracula facere. Primò quidèm, & principaliter ad confirmandam veritatem, quam aliquis docet: quia n. ea, quæ sunt fidei humanam rationem excedunt, non possunt per rationes humanas probari, sed oportet, quòd probentur per argumentum diuinæ virtutis; vt dùm aliquis facit opera, quæ solus Deus facere potest, credantur ea, quæ dicuntur esse à Deo. Secundò, ad ostendendam præsentiam Dei in homine per gratiam Spiritus sancti, vt dùm scilicet homo facit opera Dei, credatur Deus habitare in eo per gratiam.

Miraculorū gratia cur aliquibus concessa?

Vndè & si miracula non sint infallibilia sanctitatis indicia; probabilitèr tamē, atq; moraliter loquendo, ex ipsis cōijcitur illa: Quamobrem Deus, cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur, militantē hāc Ecclesiā gubernādo, nunquā ab ea alicuius sanctitatē declarari in hoc mūdo permittit, nisi in vita, aut in morte, vel post mortem eius signa præcesserint, atq; miracula. Ex quo, quamuis ad comprobandam illius sāctitatem satis essent virtutum heroica facta, dicente Paulo ad Galat. c. 5. *Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas;* Sancta nihilominus Ecclesia Dei spiritu ducta, nunquam diuorum catalogo vllum absque miraculorum præuia attestatione ascribere consueuit.

Galat. c. 5.

Quo iacto fundamento percōtor: si miracula sanctitatis sunt signa, cur in scriptura multis Apostolorum descriptis miraculis, nullum Virginem Sanctissimam edidisse narratur? An miracula maiorem in Apostolis, quā in Virgine arguebant sanctitatem? Absit: & nè in huiusmodi incidas cogitatum, quo tempore discipulis miraculorum sit concessa potestas, perquire, & vnà cum prædicationis officio hanc eis facultatem fuisse tributā comperies, dicente Matt. cap. 10. *Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquauit regnum cælorum: Infirmos*

Matt. c. 10.

curate,

curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite: gratis accepistis, gratis date. Et satis consultò simul, & semel vtrumq; iniungitur, quia si prędicare, & regere idem sunt prorsus

Ephes. c. 4.

dicente Paulo ad Ephesio. 4. *Alios dedit Pastores, & Doctores*, in pastorem eligi nullus debet, nisi qui per miraculorum gratiam sanctitatis attestationem accepit. Quod tangere videtur

Hilarius.

Hilarius verbis illis: *Tota autem virtutis dominicæ potestas in Apostolis transfertur, vt qui in Adam imagine, & similitudine Dei erãt figurati, nunc perfectam Christi imaginem sortiantur.*

Ad regimen miraculorũ gratia insigniti eligi debent.

Audi nunc, cur apostolorũ descriptis miraculis, Virginis nullum scribatur prodigiũ, non quia sanctitate præstarent, sed quia (vt pro præsenti instituto mihi excogitare fas erit) ad ecclesiasticam dignitatem, mulieribus denegatam, assumebantur: nè igitur indignè ad illam euecti viderentur, priusquàm regiminis onus subirẽt, miraculorum gratia decorantur. Huic meo cogitatui D. Thomæ accommodo verba, qui 3. p. q. 2. art. 5. præfatam soluens quæstionem, rationemque assignans cur Apostolorum non Virginis scribãtur

D. Thomas.

miracula, hanc asserit esse: *Quia doctrinæ Christi baiuli erant.* Sic ipse. Ex quo

Cur multorum descriptis miraculis, Mariæ nullum scribatur?

licet inferre, quòd si iuxta aliatam Pauli doctrinam, docere, & pascere idem sunt; & quos prædicatores instituit, pastores constituit, & vice versa, meritò ad prædicationem mittendi miraculorum gratia decorantur Apostoli, quia ad prælationem erigẽdi miraculorum gloria (fieri si posset) probati esse deberent.

3 Insignis est pro, de quo loquimur argumento, quòd miraculorum gloria corruscare debet, qui præest, difficultas à Gomezio mota, ea nimirũ: Si à Deo Moysi data fuerat virga, in qua miracula operari debebat, & signa, vt videre est in 4. Exodi, cur postea coram Pharaone in colubrum cũ esset vertenda, nõ ab ipso, sed ab Aarõ

Exod. c. 7.

id effici voluit: *Tulit Aaron virgam coram Pharaone, & seruis eius, quæ versa est in colubrum?* Exod. 7. Si æquè id facere potuisset Moyses, cur ab Aaron fieri pręcipitur? An quia Aaron vt Sacerdos, populiq; propheta, ac Prælatus miraculis corruscare debebat & signis? Nil aliter præfatus Gomezius:

Gomezius.

In Exodo refertur, quòd cùm Deus dederit prodigiosam illam virgam Moysi ad miracula facienda, noluit ipse corã Pharaone eam in terram proijcere, vt in serpentem conuerteretur, sed eandem dedit sacerdoti Aaron, qui coram ipsomet Pharaone loquuturus erat, vt eam in terram proijceret: quod fecit, vt significaret eum oportere miracula facere, qui tanquam propheta Dei loquuturus erat. In quo significatũ est, vnumquęq; verbi Dei ministrum debere in operando miracula, vel saltem mira opera bona facere. Super illud: *Ego vox clamantis, &c.* Ioan. 1. patet itaq; non quacumque virtute, sed miraculorum gloria Præsules pollere debere.

4 Agitatum à Tostato quæsitum omitto, cur scilicet noluit Deus, vt ad baculi applicationem, puer ille reuiuisceret, de quo 4. Reg. 4. sed Elisei tactũ expectauit, & preces: si ad solius baculi contactum absq; Elisei industria, ac opera puer fuisset ad vitã reuocatus, magis eius emicuisset potentia, ad quid prophetæ expectatur aduentus:

4. Reg. c. 4.

Incuruauit se super eum, & calefacta est caro pueri: loc. cit. Quia (vt opinor) non tam ad suæ potentiæ ostensionem, quàm ad Elisei sanctitatis comprobationem puer reuocabatur ad vitam; ideò absq; Elisei pŝẽtia inaniter omnia fiebant: nec alitèr sanè fieri debebat, nàm si Eliseus populi erat doctor, & rector, miraculorum gloria potiri

Tostatus.

debebat. En Tostatus quæst. 50. *In opere miraculorum Deus volebat, quòd viri sancti veteris testamenti per se ipsos facerent miracula.* Hæc ipse. Ego autem

Elisei solus baculus mortuum non suscitauit, & quarè?

omissa, vt dixi, hac quæstione, scire percupio: An aliquo Dei spiritu præditi essent Darij principes, & Satrapæ, quòd Danielis 6. narratur: *Igitur Da-*

Daniel. c. 6.

niel superabat omnes principes, & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo? Si affirmatiuè respõdes, cùm comparatiuè de Danielis spiritu loquatur scriptura, & comparatio nequaquàm ad se, sed ad alterum fieri debet: vlteriùs quis spiritus esset, inquiro? Si infideles erant, & impij; quæ conuentio lucis ad tenebras, Christi ad Belial? Cęterùm difficultatem Theodoretus

exoluit, dicendo, quòd & si pietatis essent expertes, sapientiæ tamen non erant exortes, quia hæc non tã ad sui, quàm ad subditorum vtilitatẽ à Deo conceditur. Audi ipsum: *Spiritus amplior erat in Daniele. Hoc est, multò maiorem & copiosiorem à Deo gratiam accipiebat: discimus autem ex hoc loco, ijs quibus ad vitam ciuium instruendam magistratus mandatur, etiamsi pietatis expertes fuerint, quoddam tamen sapiẽtiæ munus ad subiectum sibi populum gubernandum diuinitùs concedi, idque innuit beatus Daniel, cùm dixit: Quia spiritus amplior erat in illo, hoc est gratiam pietati proportione respondentem acceperat.* Quis posthac perfectos, immò fieri si posset, miracula patrantes debere præfici, negare audebit, si etiam impijs ad subditorum vtilitatem diuinitùs aliquod conceditur munus.

Theodoret

Etiã impijs principibus ad subditorum vtilitatem munus aliquod à Deo conceditur.

5 Cæterùm nè eligendi à miracula patrantibus multùm distent, electionis formam (nè in ea decipiamur) tradidit Apostolorum princeps, cùm ait: *Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus.* Actor. 6. Quæ verba trutinans Carthusianus, mirabilem ex illis eligendi normam collegit, dicẽdo: *In verbis præfatis notatur ordo in electione seruandus. Electio enim primò fieri debet, cum discretione, atque concordia; quod notatur cùm dicitur: Considerate. Secundò, ex charitate, idcò subditur: Fratres. Tertiò, vnus de gremio Ecclesiæ eligi debet; hinc sequitur: ex vobis. Quartò, qui eligitur, debet esse bonæ famæ, propter proximorum ædificationem, idcircò subiungitur: boni testimonij. Quintò, erit virtuosæ conuersationis quoad Deum, ideò additur: plenus Spiritu sancto. Sextò, erit in scripturis instructus, propter quod sequitur: Et sapientia. Postremò talis debet esse, quòd magis cupiat prodesse, quàm præesse, perpendens se potiùs vocatum ad onus, quàm ad honorem; idcircò annectitur: Quos constituamus super hoc opus.* Sic ipse bonæ electionis enumerat cõditiones, de quibus sigillatim fandum existimo.

Actor. c. 6.

Eligẽdi formula.

Carthusian.

Eligẽdorum cõditiones.

6 *Considerate.* Inconsiderata electio nunquàm bona, nunquàm à Deo esse potest; proptereà humana industria, humanoque consilio, proprio lucro, & ambitione semota, quis tanto munere dignus sit, inuicem perquirere debent electores. Ad optimates Samaritanorum, regem sibi constituere volentes Iehu scripsisse reperio: *Eligite meliorem, & eum qui vobis placuerit de filijs Domini vestri, & eum ponite super solium patris sui.* 4. Reg. 10. quibus in verbis haudquaquàm prætereundum puto, quòd nõ personarum acceptionem, sed bonitatem proposuit: quia si bonum appeti minimè potest, nisi præcognitum, bonus, idoneusq; Superior haberi nusquam poterit, nisi præuio diligenti examine. Ità Rupertus Holchot. lect. 119. in sapientiam: *Nota quòd præmittit meliorem, & eum qui vobis placuerit de filijs Domini vestri: in signum, quòd bonitas gratiarum, non acceptio personarum debet esse causa, quare nobis placent:* & paulò superiùs: *Considerẽt electores quemdã non hunc meliorẽ vitã, clariorẽ scientiã;* quod idem erat, ac dicere: non in indiuiduum signatum, sed in indiuiduum vagum inijciendi sunt oculi, vt non per carnalem affectionem, sed consideratè melioris fiat electio: quòd optima similitudine idem declarat Rupertus, videlicet, sicuti Christus Spiritus sancti virtute fuit conceptus, & absque vlla matris corruptione natus, sic qui prælationis gradum conscendere debet, priùs per Spiritus sancti inspirationem in mentibus electorum dignus tali munere concipi debet, deindè absq; vlla matris, hoc est congregationis, siue capituli corruptione producẽdus est. Audi ipsum: *Forma autem prælatorum eligendorum est ipse Christus, natus sine matris corruptione. Isto modo qui debet intrare ad statum prælaturæ, debet concipi in mentibus electorum per Spiritus sancti inspirationem, non per conspirationem dissolutorum. Debet nasci de matre, quæ est Congregatio, siue capitulum, cui debet præesse sine corruptione: ita quòd non sit corrupta prece, vel pretio, vel minis potentium.* Idem prorsùs prosecutus est argumentum Vgo Card. super verba illa Ierem. 1. *Priusquàm te formarem in vtero, noui te: & antequàm exires de ventre, sanctificaui te;* in quibus mirè præsulum cõceptionem, atq; natiuitatem

4. Reg. c. 10

Rupertus Holchot.

Cõsideratè, nõ casu fieri debet electio.

Rupertus.

Præficiẽdorum conceptio, & natiuitas, quæ?

Ierem. c. 1.

expri-

Vgo Card.

exprimit , cùm dicit : *Priusquàm te formarem in utero , ideſt , in Ecclesia , ò tu Prelate, noui te,ideſt,approbaui te per ſufficientiam vitæ,ſciẽtiæ,& eloquentiæ. Et antequam exires de uulua , ideſt de ſtudio, quod eſt uulua Ecclesiæ , quia ibi dicuntur concipi filij Ecclesiæ.Sanctificaui te, ideſt ſanctum te uidi,uel agnoui ; & tunc prophetã in gentibus dedi te.* Qui ſic cõcipitur, ſicq; producitur,alter Ieremias vocari proculdubio poteſt; nam ſi hic,excelſus Domino interpretatur, & ipſe excelſus in dignitate , excelſus in ſanctitate , excelſuſq; in regiminis adminiſtratione erit . Vndè Gloſſa in ſenſu morali : *Per Ieremiam,qui excelſus Domino interpretatur , bonus prælatus, uel doctor , uel prædicator ſignificatur . Quilibet .n. iſtorum in gradu ſuo eſt excelſus Domino.* quòd ſi quandoque prophetarũ loco,iumẽta producũtur, vt tempore Aaron accidiſſe videtur: nàm vt refert Petrus Comeſtor in hiſt. ſcolaſt. ſuper caput Exod. 32. multi non Aaron vitulum efformaſſe, ſed tantùm aurum in ignem proieciſſe aſſerunt , dæmonis poſtea ſtudio vitulum efformatum autumant ; idq; ex verbis illis eiuſdem Aaron coniijciunt: *Dixi;Quis ueſtrum habet aurum ? Tulerunt,& dederunt mihi:& proieci illud in ignem,egreſſuſq; eſt uitulus.* Exod. 32. de qua re quidquid ſit (nàm alij ab ipſo vitulum efformatum exiſtimánt) quod tamèn habetur ex hoc, illud ſanè eſt, quòd præſulis loco plerumq; vitulus dæmonis arte effingitur:& ſi huius cauſam inquires oſtenti,aliam reſpondebo non eſſe,quàm electorum voluntates, ambitionem , atque malitiam, nam hi multoties,ac præcipuè noſtris hiſce temporibus , omni eligendorum vitæ , morum, talentorum, ſcientiæ,naturæ,ac meritorum ratione poſthabita, in proprium tantummodo intendẽtes commodũ , nonnullos promouent,non vt regant, ſed vt,miſeri,regãtur potius:nec aliud in eis requirunt , quàm vndè ab ipſis quid carpant:& ne cogitent,velint, efficiantque quicquam, niſi quod ipſi volunt promotores, atq; præcipiunt : ex quo huiuſmodi promoti potiùs, veriuſque regi , immò tyrannicè regi, quàm regere dicuntur , cùm ita ex promotorum arbitrio pendeant , vt ab ipſorum nedum iuſſis,ſed & nutu,nec tranſuerſum,vt aiunt, vngnem diſcedere queant : Vndè Daniel.13.

Exod. c.32.

Glossa.

Egreſſa eſt iniquitas de Babylone à ſenioribus iudicibus,qui uidebantur regere populum; vbi Hector Pinctus. *Aduerte q; non ait: Qui regebant populum:ſed qui illum regere uidebantur: præclarè quidèm; nam huiuſcemodi principibus, & pontificibus applicari poteſt illud, quod ait Zacharias 10. O paſtor,& idolum deſtruens gregem. Idolum oculos habet,ſed non uidet : os habet,ſed non loquitur: pedes habet, ſed non ambulat : ità nefarius præſes uidetur uidere,loqui,& ambulare,ſed nihil minùs .* Mirum igitur non eſt,ſi ab huiuſcemodi ſuperioribus non miracula eduutur,vt ab Apoſtolis , ab Eliſeo,& ceteris ſupra allatis per Spiritus ſancti inſpirationem conceptis,& cõſideratè electis , ſed ſcandala patrantur: quia non ab incorrupta matre , ſed a proſtituta geniti ſunt.Hinc quęrenti quandoq; regi Ludouico à quodam, quid eſt , quòd noſtri temporis Epiſcopi, & prælati miracula non efficiunt , ſicuti illi naſcentis Ecclesiæ facere conſueuerant?Illum reſpondiſſe fertur : *Domine,olim tempore primitiuo, electiones Epiſcoporum, & prælatorũ fiebant per Spiritum ſanctum , cuius eſt facere miracula : modò fiunt per reges,& principes,qui miracula facere nõ poſſunt.* Præfatus Holchot loc.cit.

Daniel. c. 13.

Hect.Pinct.

Qui sũt illi, qui loco regendi,regũtur?

Holchot.

Cur noſtræ tempeſtatis præſules miracula non edant?

7 *Fratres.* Fraternitatis charitate, non propinquitatis affectu fieri debet præſulum electio:Secundam hanc bonæ electionis conditionem docuit me ſanctiſſimus ille vir,qui diuino potiùs ore laudari debuit , quàm humano , Moyſen dico, qui cùm à Deo ſe morti propinquum audiuit , illicò de ſucceſſore deligendo cogitans hunc dixit in modum : *Prouideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis hominem , qui ſit ſuper multitudinem hanc.* Num.27.quæ verba haùd ignoro , non ſecundum aliquorum recẽtiorum tranſlationem ex Hebræo legentium , *Prouideat Dominus ſpiritum omni carni* , debere intelligi : ità vt Moyſes talem habere optaret ſucceſſorem , quòd penè ex carne minimè compoſitus , totus ſpiritus videretur,ſed potiùs vt dicit Origenes ,

Num. c.27.

genes, quòd non spiritum absolutè, sed spiritu Dei præditum successorem cupiebat: *Gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit, homini, scilicet tali, qui habeat in semetipso spiritum Dei.* Prætereundum tamen non est, quòd cùm alibi Deum semper vel fortem, vel magnum, vel mirabilem vocauerit, hic, Deum spirituum omnis carnis appellat: *Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis*. nec ob aliud fortè tali cognomine, hic, Deum nominat, nisi quia de electione agebatur, vt intelligeremus, quòd in ea prius spiritus, quàm caro sit attendendus, & sanguis: quod factis ipse ostendit dum nulla filiorum, fratris, vel nepotum, habita ratione à Deo electionem fieri poscebat: *Porrò*, ait Theodoretus quæst. 48. *conuenit admirari prophetam, eo quòd qui cum haberet filios fratrem, & nepotem ex fratre, nullum horum ducem præfecit: sed Deum sequutus, quem ipse delegit, ordinauit. Prouideat Dominus Deus spirituum*. Secus autem facientes nō coctis carnibus, sed crudis comparantur à Philippo de Greue serm. 76. verbis illis: *Aqua ebullientes carnes coquunt, carnes plenè coctæ sanguinem non habeāt admixtum, sed purgantur à sanguine: caro non cocta est Prælatus, qui ad sanguinem suum, idest parentes habent affectiones: hi non sunt cibus Domini. de his n. dicitur Genes. 9. Omne quod mouetur, & viuit erit vobis in cibum, excepto quòd carnem cum sanguine non comedetis*; quos etiam serm. 236. iterum carpit dicendo: *Melchisedech sine patre, & matre, et genealogia fuisse legitur: talē se debet reputare Prælatus. Vnde Deut. penult. Qui dixerunt patri, & matri: nescio vos, & fratribus suis ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum, &c. Sed nullus hodie secūdū ordinem Melchisedech est sacerdos: quia quibus Deus abstulit filios, dedit diabolus nepotes, & genealogiam, vt primum promoueant, & extendant*. Vnde versus:

Cùm Pater omnipotens priuasset semine clerum.
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

De qua re inter cæteros fusè nimis Rupertus Abbas lib. 4. de operibus Spiritus sancti cap. 10. & Lyranus super 17. Iud. quos perlege, si libet.

Origenes.

Dei spiritu præditi ad honorū culmina eu[e]hēdi.

Theodoret.

In electionibus spiritum attēdere debemus, non carnem.

Philipp. de Greu.

Electio non secundū cōsanguinitatis affectū, sed iuxtà meritorū ordinē fieri debet.

8. *Viros* Vir debet esse, qui præest, non mulier; nam nisi virili sit præditus fortitudine; à Luporū incursibus oues tutari non valebit: Fratres ante Pharaonis conspectum introducturus Ioseph, nè quid minus accuratè, quàm decebat, loquerentur, ipsis sic regis quæsito: *Quod est opus vestrum?* Gen. 46. respondendum iniunxit: *Viri pastores sumus serui tui*: Quæ responsio vsquemodò modicam mihi non ingessit difficultatem: cur se viros nominare deberent, si satis fuisset de officio loqui, quādoquidem sexus patebat omnibus? Verùm Vgonem Cardinalem postea percurrens, satis consultò sic respondendum fuisse intelligo, quia nullus bonus est pastor, nisi qui vir, nō mulier est: & quia pascendi munus, quo fungebātur explicare debebāt, prius se viros, quàm pastores appellant, nè malorum pastorum nomina sortirētur. Adsit allatus Vgo: *Nota ordinem. Prius debent esse viri, qui volunt fieri pastores. Sed heu hodie fœminæ factæ sunt pastores in multis locis. Esa. 3. Dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur eis. Viri sunt, idest strenui in bonis operibus, illi sunt pastores ouium. Curamq; habent alendorum gregum: ecce cura, & solicitudo in custodiendis subditis, cū per Ioānē dicatur: Pasce oues meas.*

9. *Ex vobis.* Ex eligentiū numero, vel ex congregationis corpore, vel saltem ex notorum gremio assumi, secernique debet eligendus: quia si iuxta D. Thomæ doctrinam in 2. 2. quæst. 63. art. 2. ad 3. & quæst. 185. art. 3. in corpore, & aliorum Theologorum sub graui culpa nedum dignus, verùm dignior est eligendus; quonampacto absque comparandorum cognitione fieri poterit comparatio: adsint pro re hac verba illa Isaiæ 3. *Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui, &c. Princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua*: per quæ & si eligentium corruptelam minimam asserat Glossa, cùm nulla habita meritorum ratione, fraternitati tantum attenditur: *Hi eliguntur modò præsidentes in Ecclesijs communiter, scilicet ratione propinquitatis, ratione sanguinis, vel nationis: quod notatur, cùm dicitur: Apprehēdet vir fratrem*

Genes. c. 46.

Vgo Card.

Bonus Præsul vir debet esse, non fœmina.

Isaiæ. c. 3.

Glossa.

Quorumdā eligentium corruptela.

trem suum, in sensu morali: ego nihilominus, non tantùm fratrem, verùm domesticum etiã apprehendi videns: *Domesticum patris sui*. rem in bonum sensum reduco, dicendo: quòd si non frater ratione sanguinis, saltem domesticus ratione notitiæ est eligẽdus, nàm secus deficiente notitia, casu potius, quàm consultò fieret electio. Vndè Bernardus de consideratione ad Eugenium: *Viros probatos oportet deligi, non probandos: Nos in monasterijs omnes recepimus spe meliorandi: & curia bonos faciliùs recipere, quàm facere consueuit.* Hæc ipse: quibus ignotorum electionem periculosam esse, liquidò constat.

Bernardus.

Ignot⁹ haud quaquã eligendus.

9 *Boni testimonij.* Quòd bonæ opinionis esse debeat, qui eligendus est, satis declarat locus ille actorum, 1. *Statuerunt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Matthiam*: nã ex hoc satis colligitur, quòd ideo in Ecclesiæ primordijs, in quibus multorum illustrium virorum florebat sanctitas, hi duo præcisè pro Iudæ Episcopatu statuuntur: *Statuerũt duos, &c.* Quia, fortè, horum præ cæteris sanctitatis fama vigebat: quod (vt reor) Iosephi cognomine declarare intellexit Cronista sacer, cùm dixit: *Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est iustus.* quod idem erat, ac dicere: præ cæteris statuuntur hi, quia adeò istorum præcellit fama, vt iusti per antonomasiam vocentur. Immò adeò verum est, quòd odore plurimo famæ bonæ flagrare debet eligendus, vt Christus ipse, qui est Sanctus Sanctorum, qui etiam vt homo ab initio suæ conceptionis summa gratia, & sanctitate plenus fuit, nunquam prædicare inceperit, nisi post Ioannis attestationẽ; quod ex verbis illis Matt. 4. *Exindè cœpit Iesus prædicare, &c.* colligit Chrysostomus homil. 7. super idẽ: *Ex tunc, idest, ex quo testificatus est à Ioãne. Nec n. pdicare poterat credibilitèr, nec textis Patris existere, nisi testificatus fuisset ab eo, vt omnis qui ordinatur ad prædicandum, bonum testimonium habeat à populo, & ab his qui sunt foris.*

Actor. c. 1.

Bene audire debet eligẽdus.

Matt. c. 4.

Chrysost.

Christus prędicare nõ incępit, nisi p̃dicatus, & quare?

10 *Plenus Spiritu sancto.* Amore maximo erga Deum feruere debet, qui ad dignitatum culmina est euehendus. Mirabatur Petrus, quòd toties à Domino an eum amaret, interrogaretur, vndè non sine animi amaritudine respondit: *Domine tu scis, quia amo te.* Ioann. 21. verùm nihil prorsus miratur Isidorus Clarus, qui ouium curam ei immediatè committi attendens: *Pasce oues meas.* ibid. propterea id factum fuisse optimè noscit, quia nisi amore nimio erga Deũ feruentes dignitatũ culmina cõscẽdere minimè debẽt: *Ter interrogat, ac si apertius dixisset: Nemo debet pastoris officium accipere, nisi charitate cęteris antecellat: quod & tibi faciendum est*: Immò vt subtilius inquit Ambrosius in cap. 2. Lucæ. quia Christus amoris sui vices gerentem relinquere satagebat, amorem amoris vicariũ reliquit. Audi ipsum: *Non interrogat, vt disceret, sed vt doceret, quòd eleuandus in Cælum, amoris sui nobis velut Vicarium relinquebat.* Et hæc est ratio, cur Isaias non antequã ignito calculo incenderetur, sed postquam tactu illius totus igneus (vt ità dicam) erat effectus, ad prædicandum mittitur, vt videre est cap. 6. quia, qui non plenè Dei amore exæstuat, in præsulem eligi nequaquàm debet. Ità Vgo Card. in sensu mystico: *Notãdum est, quòd Isaias priùs purgatur, & posteà mittitur ad prædicandum, in quo notatur, quòd nullus debet prædicationis, vel prælationis officium sumere; nisi prius purgatus fuerit: vndè & Dominus priùs insufflauit in discipulos suos dicens: Accipite Spiritum sanctum, & posteà dixit: quorum remiseritis peccata remittuntur eis.*

Ioan. c. 21.

Isidorus Clarus.

Ambros.

Petri amorẽ amoris sui vicarium reliquit.

Vgo Card.

Amore maximo erga Deũ flagrãtes ad dignitatem eligẽdi.

11 *Et sapientia.* Quali sapientia pollere debeat, qui præest; declarauit Saluator, qui ob id se Solem, discipulosq; lucem nuncupauit, quia illos ad instar radiorum Solis circumquaque mittendo, vndiq; per ipsorum sapientiã errorũ tenebras pellere satagebat. Ità Remigius: *Sicut Sol dirigit radios suos, ità & Dominus, qui est Sol Iustitiæ, dirigit Apostolos ad effugandas humani generis ignorantias.* Et quidem nedùm ad errorum nebulas pellendas, verùm ad commissorum sibi vtilitatem sapientia, atq; prudentia multa regentẽ præditum esse oportet: Quod agnoscens Ioseph Pharaoni non vt quemcumq; Aegypto præficeret, suasit; sed

Remigius.

sa-

Genes.c.41. sapientem & industrium: *Nunc ergo prouideat rex virum sapientem,& industrium, & præficiat eum terra Aegypti.* Gen.41. Vnde Antisthenes dicere cō-
Antisthen. sueuerat: *Sapientia præstare eum par est, qui antecellit alios imperio.* Quod argumentum prosequutus est Carthusianus in cap.3. Isaiæ art.10. dum dicit:
Carthusian. *Quales n.debeant esse principes, patet ex eo quod Moyses loquitur: Date ex vobis viros sapientes, & gnaros, quorum conuersatio sit probata in tribubus vestris,& ponam eos vobis principes: Hinc etiam Sapientia 6.dicitur: Rex sapiens populi stabilimentum est.* Hæc ipse. Tu autem si dicta Moysi verba perpendes, omnes supra allatas eligendorum conditiones reperies.

Sapientia alios antecellat,qui alios dignitate antecedit.

12 *Quos cōstituamus super hoc opus.* Ad opus, nō ad quietem;ad aliorum, non ad propriam vtilitatem se electos agnoscant,qui præsunt: vndè ad Prælatos
Bernardus. Bernardus epist.86. *Tene itaquè meo consilio quod tenes,mane in quo es, & stude prodesse quibus praes,nec praesse refuge,dùm prodesse potes:qua væ equidē tibi si praes, & non prodes: sed væ grauius, si quia praesse metuis, prodesse refugis.* Forma electoribus,norma electis præscribitur;illis nè indignos eligant, illis nè se indignos agnoscentes, electionem subeant. quòd si electorum aliquando incuria, vel quacumq; alia ex causa se electionis muneri impares sent unr,dicant illud Isaiæ 3. *Ego non sum medicus, & in domo mea non est panis:nolite constituere me principem:* nam
Isaia: c.3.
quo pacto aliena curare poterit, qui sua negligit? Quomodo aliorum medicus erit, qui propria curare vulnera ignorat? *Ergo*, ait Hieronymus super præfatum Isaiæ locum, *non statim multitudinis quiescamus iudicio, sed electi in principatum, noscamus mensuram nostrā, & humiliemur sub potenti manu Dei.* Sedentes cogitemus prius sumptus nostros, si possimus onus portare, oues tueri, errantes reducere, lassos reficere, & ægros curare: si competunt sumptus, dicamus ad Deum cum S.Martino; *Si populo tuo sum necessarius, non recuso laborem*, sin autem, vineam nostram non custodisse dicamus.
Hieronym.

Magis prodesse, quàm præesse debēt Prælati.

Propriarum virium sum ptus cogitare debet,qui ad prælationis onera assumitur.

FERIA SEXTA DOMINICÆ QVARTÆ

Erat quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ, & Marthæ sororis eius, &c. Miserunt sorores eius ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur. Ioan. 11.

§. I.

E domus limine rarò pedem efferre debent mulieres.

1 PEriculosè ægrotat Lazarus, & domi Maria, & Martha sedent: in magno vitæ discrimine dilectus versabatur frater, & ad cælestem medicum non currunt, sed mittunt sorores: *Miserunt sorores eius ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.* Ioann. 11. cur hoc, nisi quia sexus memores cui, & si ad Deum (vt ita dicam) eundum, ad fratremq; suscitandum, vetitus tamen solet esse egressus, mittendum potius, nè externa negotia mulieribus penitùs interdicta tractare viderentur, quàm eundum existimarunt? Ità Carthusianus art. 28. *Non decuit eas personaliter ire ad Iesum, quoniam fæminæ erant, quas non decet discurrere, dummodò per alios queant sua negotia expedire.* Prudentissimum sanè consilium, intra ædium tecta manentes ad medicum mittere, nàm vix nō malè audit, quæ per triuia vagantur. Casta erat C. Sulpitij Galli vxor, nihilominus ab eo fuisse repudiatā refert Plutarchus in ꝓblem. c. 13. nec ob aliud, nisi quia eam capite aperto foris versatam cognouerat. Impudica non erat Q. Antistis, verùm quia in propatulo cum quadam libertina illam loquentem vidit, illicò eam repudiauit: cui (ni decipior) malo, nè scilicet passim repudiarentur vxores, consulere volentes Aegyptij, legem tulerunt, vt nudis pedibus mulieres incederent, & ea fuit legis intentio, vt pedum nuditate verecundia affectę, per triuia non discurrerent: & sic viris, vt impudicæ, inuisæ non fierent: cùm vxores sponsi magis ignorari optent, quàm agnosci; iuxtà illud Cuboidæ Lacædemonæ: *Qui laudat alienam vxorem, videtur habere cognitam, cuius ipse laudes prædicat, quod quidem detrahit pudori fæmineo.* Hinc Lucianus dicere consueuit, quòd excepto eo, quod ad liberorum procreationem spectat, numquam in cætibus videri debēt: *Quod attinet ad liberorum procreationem mulieres aliquo sint in numero. In cæteris verò, apagè, nè vlla fuerit.* Sic perpetuam mulierum clausurā extulere præfati. Hieronymus postcà epist. 7. quæ est ad Lætam, sic viros, patresq; monet, vt vnusquisq; vxorē, filiamque suam domi retinere sciat: *Numquam exeat foras, nè inueniant eam, qui circumeunt ciuitatem, nè percutiant, & vulnerent, & auferant pallium castitatis, & nudam in sanguine derelinquant: Quin potius, si aliquis ostiū eius pulsauerit, dicat: Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Non vescatur in publico, idest, in parentum conuiuio, nè videat cibos, quos desideret. Surda sit ad organa, tibia, lyra, cithara, cur facta sint, nesciat. Aemuletur eam, de qua dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus.* De hac clausura impræsentiarum.

Ioan. c. 11.

Carthusian.

Mulieribus externa negotia vetita.

Cuboid. Lacæd.

Detrahit pudori fæmineo laudari.

Lucianus.

Hieronym.

Aediū tectis rarò mulieres egredi debent.

2 Nedùm vt Balneo vteretur, verùm vt spatiaretur etiam feruente die pomarium ingrediebatur Susanna; ita Danielis. 13. *Cùm autem populus reuertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, & deambulabat in pomario viri sui.* in stuporem Hectorem Pinctum hæc Susannæ consuetudo adduxit, & quidem non quòd meridie balneo vteretur,

Daniel. cap. 13.

tur, quia fortè ipso æstum temperare studebat: at quòd non mane, nec vesperi, sed meridie, quando in cubiculis calor est declinandus, ipsa ad spatiandum viridarium ingrederetur, mirabile prorsus primo apparet intuitu: verùm historiam percurrentibus facilè innotescit mysterium, quod audi, si libet: ad Ioakim virũ Susannę confluebat populus, cõcurrebãt magnates, visitãtibus, ac litigãtibus plena erat quotidie domus, vix meridie cibum sumpturi recedebant; quid in tanta virorũ frequentia (intra se castissima dicebat Susãna) agendũ? Quonãpactò ad hortum aliquantulùm è domo distantem accedere volens hominum oculos declinabo? Si à Solis ortu vsq; ad occasum viris plena est aula, quomodo per illam inuisa transibo? Quid igitur efficiẽdum? Cedat commodum verecundiæ, & vt cunctorum effugiantur obtutus, meridies incongruens solamini hora ad deambulandum assumatur. Perbellè Hector Pinctus super citatum Danielis locum: *Exibat è domicilio suo, & ingrediebatur hortum clausum, vbi deambulabat. Tempus illud eligebat, quando domus erat hospitibus vacua, nè ab illis videretur: diligebat .n. verecundiam, & solitudinem, eam ob causam non peragrabat plateas, nè exemplo Dina experiretur detrimentũ, sed in horto suo clauso deambulabat.* Audis quare diei feruor ad ambulandum expectetur, quia aliàs virorum non declinasset obtutus.

Hect. Pinct.

Omnium sẽper oculos studuit declinare Susanna.

3 Mox quid est, quòd aduenientium explorator Abraham solus esse voluit, vxor autem nihil prorsùs transeuntes obseruabat? *Apparuit ei Dominus in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso feruore diei.* Genes. 18. Si pari pietate, vel saltem prope accedente erga hospites Sara ferebatur, cur illorum non attendit aduẽtum? An quietis cùm esset tempus, sopori se dederat? Nequaquam certè, cur igitur & ipsa aduenientium non explorabat aduẽtum, vel saltem ad senis laborem leuandum, cur non vicissim speculabantur? At quomodo ait Ambrosius lib. de Abraham, charitatis intuitu Saræ pedes tabernaculi limina attingere poterant? Vbi eius fuisset verecundia? Vbi pudor? Absit, vt in propatulo etiã pietatis prætextu mulier talis appareat; speculãdi meritum sibi cumulet Abraham, nam in penetralibus ministrando abũdè se mereri existimat Sara. Audi Ambrosium: *Quod pietatis est, vult esse commune, quod pudoris est, integrum manet Sara: ante tabernaculum vir hospitum explorat aduentus, intra tabernaculum Sara tuetur fœmina verecundiam, & opera muliebria tuto exercet pudore; foris maritus inuitat, intus Sara conuiuium adornat.* En quomodo nec pietatis prætextu in propatulo mulier est videnda.

Genes. c. 18.

Ambros.

Nec pietatis prætextu ædium limina attingere debent mulieres.

4 Verùm quia Lazari sorores fãdi tribuerunt ansam, scrutemur (si libet) quid est, quòd Martha Magdalenam sororem suam ad occurrendum magistro, magistri nomine vocat: *Vocauit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.* Ioan. 11. & omissa quæstione, an de vocanda sorore præceptũ acceperit; quia Theophylactum nosco dicentem vtrumq; substineri posse, & quòd explicitè hoc ei fuisset iniunctum, quod Marthæ verbis insinuare videtur Euangelista, vel quòd Christi pręsentiam, vocis loco habuisset Martha. Theophylacti verba sunt: *Tametsi Euangelista non assignauit, quòd vocauit eam Dominus: hoc tamen latenter insinuat mandatum Marthæ à Domino vt vocet sororem. Vel aduentum Christi, vocis loco habebat. Dicit igitur: Vocat te Magister. Quomodo enim Christo præsente non debebat ad illum etiam ipsa venire? Itaq; aduentum Domini, qui necessario illam petebat, vt occurreret ei, vocem dicit Euangelista.* quod me magis vexat, est; si sororis erga magistrum amorem sciebat, cur præceptum de accedendo exponit? Si amanti satis fuisset dicere: *Magister adest.* cur adiunxit: *Et vocat te?* An de occursu dubitabat? Verùm satis consultò (vt reor) Martha non tantùm Christi nũciauit aduentum, nec de se sororem vocauit, sed magistri nomine, immò magistri præceptum de occurrendo intimauit, quia verebatur fortè è domo vbi illa verecunda sedebat, eam absq; expresso magistri præcepto educere posse: *Domi sedebat,* ait D. Bonauentura, *quieta, & tranquilla, quod proprium*

Ioan. c. 11.

Theophyl.

Bonauent.

Mulieres domi velut in philosophię gymnasio sedere, debēt.

priū mulieris est, ut ait Chrysostomus: quòd vir ab exterioribus circūhauritur turbationibus: mulier aūt velut in quadā schola philosophiæ domi sedens, & intellectum congregans in seipsam more eremos habitantium, qui se perturbet habet nemině. Quis sororem (fortè intra se dicebat Martha) è domo ad triuia, & è secretis cubiculis ad forum ducere poterit? Quis scit si verecundiæ causa, domi magistrum expectandum existimabit? Cedat reuerentiæ pudor, & dum expressum magistri audit præceptum, præceptori, vt fas est, illicò occurrat.

5 Moriar nisi Deus ab ipsa mulieris creatione, quonampactò circa clausuram se gerere debeat, ostendit: pro qua te quæstionem à Damasceno lib. 1. paralellorum cap. 76. motam adduco; Cur scilicet viro extrà paradisū creato, mulier intus producitur, *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, &c. Nō est bonum hominē esse solum: Faciamus ei adiutorium simile sibi?* Gen. 2. *Quid est,* ait Damascenus, *quòd Deus Adamum quidem extrà paradisum cōdiderit, in paradiso autem ex eius costa Euam fabricatus sit? Cur nō mulierem quoq; extrà paradisum finxit, atq; ità demum eam in paradisum transtulit?* illicòq; quæstionem soluit dicendo: quòd nunquam mulieri clausura suaderi potuisset, si ad viri similitudinem foris negotia tractare debentis, extrà fuisset producta: vt igitur ab initio se clausam agnosceret, in loco clauso producitur: *Nempè nè extra domum suam vagari disceret, sed domi se tenere, atq; in domesticarum rerum curā incumbere: Nam cùm licet in paradiso effecta fuerit, tamen illic se tenere nequiuerit; sed & seipsam hinc extruserit, & maritum eiecerit, quid factura erat, si extrà paradisum condita fuisset?* Quæ prudēs, garrula vaga, quietisq; erit impatiens, si ob id se in loco clauso productam intelligit, vt perpetuò domi se continere addisceret.

Genes. c. 2.

Damascen.

Adamo extra paradisū producto, cur intra d. lū producitur mulier?

Idem.

A sui creatione mulieribus quonā pacto circa clausurā se gerere deberent, ostēsū.

6 Quoniam mulieris productionem tetigimus, haudquaquam absque trutinatione verbum illud, *Aedificauit,* omittendum existimo: *Aedificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam.* Gen. 2. Si Adæ productio, creatio nuncupata fuerat: *Creauit Deus hominem ad imaginem suam.* cap. 1. cur mulier postea non creata, sed ædificata describitur? Si ædificare idem est ac domum struere, numquid domus erat Eua, quòd non producta, nec creata, sed ædificata dicitur? Ità sentit Caietanus, & vlterius ab ipso si cuius sit domus sciscitaberis, illicò respondebit; hominis in ea mensibus nouem hospitantis: *Aedificatio costæ in mulierem ex ipsa metaphora ædificationis, significat mulierem ad hoc fieri, vt sit ædificium hominis, vt sit velut domus fouens hominē in hominis initio.* Ità Caietanus. Ambrosij tamen mihi magis arridet opinio, dicentis, quòd ideò Euæ productio ædificatio nuncupatur, quia non tam alteri, quàm sibi ædificium ab initio parabatur, ac si secum veluti gemella comproducta clausura, ab ipso sui creationis exordio se clausam intelligeret. Adsit Ambrosius: *Benè ædificauit, dixit, vbi de mulieris creatione loquebatur. Sicut. n. vir publicis officijs, ità mulier domesticis mysterijs habilior æstimatur.* Ità ipse lib. de paradiso cap. 11. Quod præ oculis habens insignis ille Apelles Venerem super testudinē depictam Aeliēsibus dedit, vt ad imitar testudinum, quæ in sua concha iugiter receptæ, & recollectæ sunt, à qua si aliquandò exire contingerit, minimè seipsas totas foras mittunt; quinimmò quocumq; leui frangore perterritæ illicò in suas conchas se recipiunt, & includunt, mulieres perpetuò se domi retinere addiscerent, quòd si quandoq; graui de causa extrà conchæ limen pedem, vel extrà fenestram caput est porrigendum, cuiuscumque pergentis strepitu pudore affectę, illicò in cubilis concha se recipientes, vitorum fugiāt obtutus.

Genes. c. 2.

Caietanus.

Mulier hominis domus.

Ambros.

Mulieribus gemella clausura.

7 Nec Ruperti Abbatis est contemnenda subtilitas, quonampactò mulierem alloqui potuerit serpens, si vndiq; circumseptus erat Paradisus? Si pro magno benefactoris munere in paradiso collocari acceperat Adam, quomodo serpentium esse poterat locus? Tandem post multa non serpentem Euam adijsse, sed hanc ad eum accessisse, asserit, non quòd è voluptatis loco egrederetur, sed quia paradisi latitudine minimè contenta, qualis foras

An serpens quandoq; in voluptatis loco fuerit?

tus extra paradisum mundus esset, spectabat; ex quo accidit, vt serpẽtem, qui terræ dulcedine illectus prope accesserat, alloqui posset. Audi ipsum lib. 3. in Genes. cap. 2.

Rupert. Abb.

Libera nobis relinquitur facultas asserendi, quòd non serpẽs præsertim à diabolo corporaliter inuadente possessus in paradiso fuerit: sed mulier corpore, & oculis vaga, dum incontinenter deambulabat, fortè prospectans qualis extrà paradisum mundus haberetur, & serpens, vtpotè astutus, dulcedini terræ propius, vel ambitiosus inuitatur: locus diabolo datus est, & occasio porrecta vndè tentaret. O si è concha nunquam caput emisisset, vel saltem si primo serpentis sibilo perterrita ad paradisi interiora confugisset! sanè nec verba venefici incantantis sapienter audisset, nec se, virumq; vt diuini præcepti contemptores, è voluptatis loco extrusisset.

8 At Euæ erratum, Mariã virginitatis exemplar, puritatis speculum, pudorisq; normam semper emendasse reperio: Peruolo illam deuotissimã Bernardini Senẽsis considerationem, quòd nequaquam Angelus ad Virginem ingredi potuisset, nisi domina Clausura Virginis sacratissimæ ostiaria ingrediendi aditum tradidisset:

Maria Euæ correxit errorem.

Bernardin. Senens.

Nota, ait modò dictus Bernardinus, *quòd quando B. Virgo fuit annunciata, erat in cubiculo cum septem domesticis. Prima erat domina Clausura, secũda erat domina Timor, tertia erat domina Taciturnitas, quarta domina Honestas, quinta domina Prudentia, sexta domina Humilitas, septima domina Obediẽtia: At dominã Clausura erat ianitrix Virginis gloriosæ, & cũ Angelus venit & ianuam pulsauit, domina Clausura ianitrix dixit: Quis es tu, qui pulsas? Et respondens Angelus dixit: Ego sum Angelus domini, qui volo loqui reginæ mundi, scilicet Mariæ Virgini à parte summi regis Creatoris sui. & domina Clausura retulit Virgini, quæ iussit aperiri Angelo: Hinc est, quòd Euangelium dicit: & ingressus est Angelus.* tom. 3. dict. 6. post 3. Dom. Quadrages. de amore præparante, septima pennæ quintæ alæ amoris feruentis, serm. 38.

Mariæ ostiaria quæ?

Omitto Ambrosiũ Mariam propterea cum festinatione ad montana perrexisse asserentem, quia & si necessitatis causa, diù tamen in propatulo esse renuebat:

Ambros.

Discite virgines non circumcursare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones. Ecce Maria in domo sera, festina in publico. Allatus Ambrosius.

Maria in domo sera, in publico festina.

Non immoror in Diui Bonauenturæ dicto, quòd miraculum (vt ita dicam) fuit, Virginem viri affatus nesciam Magis loqui potuisse:

Bonauent.

Conspice quòd domina, cum rubore in verbis, & oculis ad terram demissis, ac cum verecundia loquitur: non delectatur loqui, nec videri. Dominus tamen dedit ei vigorem in hoc magno opere, quia illi repræsentabant vniuersam Ecclesiam futurã ex gentibus. Sic ipse in opusc. de vita Christi c. 9.

Maria viri affatus nescia, Magis loqui potuisse miraculũ.

Relinquo eiusdem D. Bonauenturæ pium cogitatum, quòd tempore circumcisionis Ioannis, licet Zacharias in suo cantico multa de Christo caneret, ipsa tamen vt virgineum seruaret pudorem, non palàm, sed clam præfatum audiebat canticum:

Idem.

Die autem octauo circumcisus est puer, & vocatus est Ioannes, & tunc apertum est os Zachariæ, & prophetauit, dicens: Benedictus, &c. Domina verò stans post aliquam cortinam, nè videretur ab hominibus, qui conuenerant ad circumcisionem Ioannis, audiebat attentè canticum illud, in quo de filio suo fiebat mentio, & omnia conferebat in corde suo sapientissimè. in eodem opusc. c. 5.

Mariæ modestia, & pudor in Ioannis circumcisione.

Nec denique multùm immoror in Anselmi assertione, quòd propterea Virgo cum filio in hortum non perrexit, quia imminente nocte, virgineum non decebat pudorem extra domum manere:

Anselm.

Nox instabat, & non decebat, vt mulieres tunc foris inuenirentur. in dialogo de passione (si suum est) nàm iuxtà Bellarmini opinionem de scriptoribus Ecclesiasticis, ipsi non tribuitur. Sisto autem in quæstione à Tostato motam super verba illa Matt. 12.

Matt. c. 12.

Ecce mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te. vbi ipse ait:

Tostatus.

Quæritur, quare fratres Domini, & mater foris stant eo prædicãte? quæst. 105. Si ad eum audiendũ ipsi legis concurrebant magistri, confluebant populi, & vix erat, qui (ob sui peruicaciam) à calore verborum suorum absconderetur, cur mater, quæ supra cæteros quis esset, qui loqueretur, agnoscebat, non ingre-

dicebatur? Nec multùm responso innitaris : virgini vel ob turbæ multitudinem, vel ob ianitorum inurbanitatem ingrediēdi aditum non patuisse, quia oppositum sentiunt multi, præcisè Pascasius, qui lib. 6. super præfata Euāgelistæ verba dicit: *Foris stant, non quòd ingrediendi ad eum, vt cæteri non haberent potestatem.* cur igitur non ingreditur, & voluntariè se Verbi verbis priuat? Meum dicam cogitatum; quòd non vt se ab audientia Verbi, quam auidè appetebat, subduceret, sed vt debitam seruaret verecundiam, maluit foris stare, quàm ingredi. Ita Tostatus, qui inter cæteras huius quæstionis solutiones, hanc adducit: *Dicendum quòd licet ætate matrona esset, virgo tamen verecūda erat.* Videbat n. videbat virginitatis, pudicitiæque exemplar parum honestam rem esse, virginem in comprimētem turbam irrumpere; maluit propterea se à prædicatione subducere, quàm sibi pudorem inducere.

Pascasius.

Tostatus.

Maria cur prædicante filio non ingreditur, sed foris stat?

9 Nec fæminas adeò facilè deuotionis prætextus fallere debet, vt vel orationis, vel visitandarum Ecclesiarum causa sæpè per triuia discurrere faciat, cùm carius, fortè, Deo sit, ipsas clauso ostio patrem orare, quàm per Ecclesias cursitare: meum non existimo hoc, quod dico, sed Diui Pauli, qui orationem nobis commendare volens, hunc ait in modum: *Volo viros in omni loco orare.* 1. Timoth. 2. quæ verba considerans Ambrosius lib. 6. de sacramētis c. 4. dicit: nō sine mysterio signanter viris esse iniunctum in omni locò orare debere; nè fæminis in mentem veniret, sibi etiam vbique esse orandum, & sic orationis prætextu circumeundi desumerēt ansam: *Vtiq; communis est oratio,* ait præfatus Ambrosius, *feminis, & viris: Sed Apostolus ideo fortè dixit viros orare in omni loco, nè mulieres malè vsurparent, & intelligerent: in omni loco, & inciperent vbiq; discurrere, & clamare, quas in Ecclesia sustinere non possumus.* Hæc Ambrosius. Ex quibus fæminas nec pietatis, orationisq; titulo vagari debere Pauli, non meam fuisse mentem, apparet.

1. Timoth. c. 2.

Ambros.

Fæminis & orationis vel pietatis prætextu interdictus multoties egressus.

10 Cæterum vix non malè audit fæmina, quæ plateas frequentat & forum: In triuio sedens Thamar, meretrix existimabatur à Iuda. Genes. 38. In vijs, quæ sedet, nedum inhonestam existimat Ieremias c. 3. verùm etiam leænam vocat, latronemq; insidiatorem appellat. Garrulas, vagas, quietis impatientes, in domibus pedibus suis consistere non valentes meretrices effrontes putat, & vocat Salomon in Prouerb. c. 7. Nec mirum si vagatæ fortiantur nomen, quia, vt Valerius postea ait, rarò quæ pudicæ exeunt, non impudicæ redeunt, quod sæpè fiquando, q; accidat. Dei quodam modò adscribendum est miraculo, vt humilitatis causa de se dixit castissima, atq; sanctissima Iudith, quòd inquinata in vijs, & in aulis esset seruata: *Viuit autem ipse Dominus, quoniam custodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & illo commorantem, & inde huc reuertentem, & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari.* cap. 13. Hæc Iudith, ad cuius castitatem, & sanctitatem, quæ non accedit, at malè audiat, domi se contineat, Hieronymique monita pro Pacatulæ infantulæ educatione tradita, *Non libenter procedat in publicum, nec semper Ecclesiarum quærat celebritatem, in cubili suo totas delicias habeat,* libenter accipiat: de qua re satis sint dicta.

Mulieres plateas, & forū frequentantes malè audiunt.

Iudith. c. 13

Quæ pudica egreditur, si non impudica reuertatur, miraculum.

Hieronym.

Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Eamus & nos, vt moriamur cū eo. Ioan. 11.

§. II.

Nec vita rationem habet verus amor.

AD prophani amoris insinuandam stultitiam Idalium puerum oculis captum finxisse Poetas, nuxta illud quod de eo quidam cecinit: O *Fundendus cassum, fama est finxisse poetas:*

Idalium

Idalium puerum; nam lumina cessat Amantum.

haudquaquàm: alibi me dixisse latet, at nunc non quia amantes amentes, sed quia amatores vitæ contemptores reddit, ac si illius discrimina minimè viderent, cęcus propterea iure optimo vocandus est, quod declamatione 5. §. 11. his verbis Quintilianum dixisse existimo: *Amor sæpè egit in laqueos, in præcipitia compulit, cruciatusq; laborantis animæ vulneribus emisit*. Hæc ipse.

Quintilian.

Cæterùm si inhonestus amor tantæ vis est, & virtutis, quòd ab amantibus, velut penitùs lumine carentibus, vitæ discrimina timeri non finit; quod reprobans Libanius, stultitiæ genus appellat, cùm dicit: *An verò quid amantibus leuius, quàm labores, in quibus sita spes est potiendi amatis? Quamobrem tædiosum esset ipsis pro huiusmodi ærumnas non exequi, ac duos solùm à laboribus liberandi se modos norunt, huic insaniæ magis adducti; vt aut occupent, aut occumbant*.

Liban.

Nil amantibus laboribus leuius.

quid Dei dilectio, quæ fortis est vt mors, dura sicut infernus efficiet? quas ærumnas, quæ discrimina, quos cruciatus, immò quam mortem timere poterit charitas, cuius lāpades, lampades ignis sunt, atq; flammarū? Sanè si vera erit dilectio, & perfecta charitas, iuxtà Pauli sententiam omnem foras pellet timorem. Hoc perfecto amore flagrabat dilecta illa, quæ vicos, & plateas, vt dilectum inueniret circumiens, vulnera contemnebat, & plagas. Hac perfecta charitate ardebat Paulus, quando nec tribulatio, nec angustia, nec fames, nec nuditas, nec periculū, nec persecutio, nec gladius, nec mors, neque creatura alia eum à Christi charitate separare poterat. Et denique quando aliud huius perfectæ dilectionis deesset exemplum, illud Thomæ vitam pro Christo contemnentis extaret: *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus ad condiscipulos: Eamus & nos, vt moriamur cum eo*. Ioann. 11.

Ioan. c. 11.

Quæ Thomæ verba, & si timiditati ascribantur à nonnullis, à vera nihilominùs, perfectaq; dilectione mortē ipsam pro amato nihilifaciente prodijsse existimo: cuius sententiæ est Origenes in catena græcorum Patrū, Ammonius, Ericius, D. Thomas, D. Bonauentura, Carthusianus, Ferus, Paulus de Palacio, Toletus, & Glossa Interl. quæ hunc dicit in modum: *Ecce verus amantium affectus, vel cum eo viuere, vel cū eo mori*. De quo vero amore fusiùs in sequentibus.

Glos. Interl.

Mortem contemnit vera dilectio.

2 Latum huic meo excursui aditum aperiunt verba illa Ioann. 21. *Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Iesus Petro: Dominus est*. quæ quoties percurro, toties obstupeo; cur potiùs dilectum discipulus iste se dicat, quā diligentem? Si meritum non in diligi, sed in diligere consistit, non discipulum dilectum à Iesu, sed diligētem Iesū vocare se debuisset: Nosco, quòd sicuti Ioannis modestiæ tribuitur, quòd in cunctis ad se spectantibus nomen suum reticeat, vt post multos dixit Claudius Villagud. verbis illis: *Hac periphasi Ioannes seipsum appellat: & modestiæ gratia, nè videatur priuatam gloriam quærere, tacet nomen suum*. sic quòd suam erga Christum dilectionē sileat, eiusdē humilitati ascribi solet, q̄ iubet vt post omnimodā p̄ceptorū adimpletionem, seruos inutiles nosmet vocemus. Pro clariori nihilominus huius difficultatis solutione, aliā tāgo quæstionem: quis fuerit adolescens ille, qui tempore comprehēsionis Christi, nè cum eo teneretur, relicta sindone nudus aufugit, dicente Marco cap. 14. *Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum. At ille relecta sindone, nudus profugit ab eis*. Et quamuis iuxtà Augustini sententiam temerè non sit diffiniendum, quod Euangelista reticuit, Gregorius tamen 14. moralium cap. 25. Chrysostomus, penèq; omnes Ioannem fuisse autumant. Vndè Carthusianus ar. 24. *Iste creditur fuisse Ioannes Euangelista*, & ar. 42. super Matt. 26. *Chrysostomus, & alij communitèr tenent, quòd fuit Ioānes, qui erat notus pontifici*. Qua posita opinione, ecce tibi cur nō se amantem, sed amatum appellat Ioannes: Diligebat equidem magistrum discipulus, amore magno illum absq; dubio prosequebatur; verùm quia ad illum charitatis punctum (mortem s. pro Christo subeundi) nunc se minimè peruenisse agnoscebat, proprerea fortè (vt piè credere fas mihi erit) dili-

Ioan. c. 21.

Claudius Villagud.

Ioānis Euāgelistæ modestia,

Marc. c. 14.

Carthus.

Cur se discipulum dilectum, non diligentem appellet.

gẽtis sibi nomẽ nõ vendicabat, tacitè ac si diceret: si nulla humilitatis extaret lex; adhuc tamen quoties mortis timore relicta sindone me fugisse recordarer, toties meam reticerem dilectionem, cùm nullus absolutè censendus sit amor, nisi qui ærumnas, pressuras, & mortem ipsam pro dilecto flocci facit: *Qui non est paratus omnia pati*, ait Thomas de Kempis, *& ad voluntatem stare dilecti, nõ est dignus amator appellari*. De imitatione Christi lib. 3. c. 5. quæ, vel his similia quis scit, si animo volutabat Ioãnes, quando se morti imparatum agnoscens, non diligentem, sed dilectum vocabat: cùm autem ad perfectissimum charitatis fastigium Spiritus sancti virtute confirmatus relegationes, ollas feruentes, & ipsas neces nihilipendere didicit, tunc veræ dilectionis sortitus est magisterium, aliosq; verum amorem docere cępit, dicendo: *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate*. 1. cap. 3.

Thom. de Kemp.

Ioan. c. 3.

3 Imperfectum Iosephi ab Arimathæa amorem Saluatoris morte ad satis meliorem frugem redactum fuisse, declarare volens Marcus, ipsum nõ simpliciter pro magistri corpore Pilatum adijsse, sed audacter ad illum iuisse describit: *Et cùm iam serò esset factum (quia erat Parasceue, quod est ante sabbatum) venit Ioseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipse erat expectãs regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu*. cap. 15. & hoc nõ ob aliud, nisi vt aduerbio illo, Audacter, timoris notã deleret, apertè insinuans, quòd quàm deciderat timor, dùm non amplius propter Iudæorum metum se discipulum profitebatur occultum, vt ait Ioan. cap. 19. sed publicum, tàm creuerat amor, qui ipsum etiam in maxima vitæ discrimina impellebat. Ità inter cęteros Euthymius: *Marcus dicit, quòd sumpta audacia ingressus est ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Priorem n. timorem sequenti audacia mirabiliter abluit, & seipsum in mortem tradidit ob beneuolentiam, quam gerebat erga præceptorem*. Optima sanè accretionis amoris mensura, timoris diminutio: ex quo nunquã satis modò dictã Iosephi ergà magistrum dilectionem extollere sacræ scripturæ Expositores, inter quos Brugensis ipsum in virum alterum mutatum asserit, cùm dicit: *Fuerat igitur metus humana infirmitatis, quòd antea Ioseph Iesum nõ negasset quidem, sed non fuisset palàm confessus: nunc tanquam mutatus in alium virum, metu illo excusso cum periculo etiam bonorum, ac vitæ publicum se præbet Iesu propugnatorem*. His tamen de Iosepho non obstantibus, adhuc nihilominus Ioannes Ferus inquirit: An eius amor in audaci petitione corporis Christi ostensus, illum Magdalenæ superauerit, quem in cõsimili petitione patefecit, tunc scilicet quãdo ab ipsomet Saluatore, quem hortolanũ putabat, lacrymis magis, quàm verbis locũ, in quo magistri iacebat corpus, quod ablatũ credebat, vt illud auferret, expetijt; *Si tu sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eũ & ego eum tollam?* Ioan. cap. 20. & licet quæstionis solutio illi esset remittenda, cui cordium patent arcana; ex cõiecturis tamẽ Magdalenæ petitionem satis feruentiorem illa Iosephi existimat præfatus Ferus, rationemq; assignat, quia huius dilectio adhuc aliquẽ admittebat timorem, dùm absq; Pilati facultate corpus nequaquam auferre ausus fuit: illius autem nulla petita facultate, immò nullius habita ratione ad magistri corpus auferendum compellebat: *Vide autem*, ait allatus Ferus, *huius mulieris amorem & audaciam. Ioseph non fuit ausus tollere corpus Iesu nisi noctu, & consensu pilati: hæc autem non noctem præstolatur, nec Pilatum reueretur, sed audactèr promittit: Ego tollam; cùm tamen hoc supra vires ipsius esset. Verùm hæc est natura amoris*. En quomodo ex minori timore, maiorẽ arguit Magdalenæ amorem. Quod satis clarius obseruauit Bernardinus Senẽsis tom. 1. ser. 52. de resurrectione Christi art. 3. cap. 1. vbi audacem, omnemq; prorsus foras pellentem timorem Magdalenæ petitionem considerans, eam deuotissimè sic alloquitur: *Sed quid est mulier, quod dicis: & ego eũ tollam? Ioseph n. timuit, & non fuit ausus tollere corpus eius de Cruce, nisi à Pilato peteret: Tu autem noctem nõ præstolaris, nec vereris, sed audactèr promittis, dicens: & ego eum tollam? O Maria si fortè cor-*

Marc. c. 15.

Euthym.

Accretionis amoris mensura.

Brugens.

Ioan. c. 20.

Ioan. Ferus.

Bernard. Senens.

Magdalenæ amor cujuscumq; timoris ignarus.

pus Iesu est positum in atrio principis sacerdotum, vbi princeps Apostolorum calefaciebat se ad ignem, quid factura esses? Et ego eum tollam? Sed si in platea foret coram multitudine Iudæorum, quid tunc ageres? Et ego eum tollam. Quod si esset in domo Pilati, & coram militum turba, quid inquam factura esses? Et ego eum tollam. O admirabilis mulieris audacia! ò mulier non mulier! nullum locum excipit, sine timore dicit, absolutè promittit. Dicito mihi vbi posuisti eum: & ego eum tollam. Et statim quòd etiam impossibilia tentare auderet istius sanctę mulieris amor, subdit ab eadem cùm quærit: *Sed quomodo mulier, quo robore, quibus viribus, quo ingenio corpus tàm graue posses portare sola, cùm vna fueras de portitoribus ad sepulchrum? Numquid tecum tuas socias habere credis? Recesserunt. Ego eum tollam. Amor. n. impossibile ad possibile sua opinione reducit, & quod nequit efficere, posse se credit.* Deuotissimum sanè colloquium, quo plus quàm desiderari potest nostrum patet institutum, timoris esse expertē verum amorem.

Amor impossibile ad possibile sua opinione reducit.

4 Eodē prorsus argumento eiusdem Magdalenæ amorem erga magistrum, Marthæ dilectionem præcelluisse deducit Theophylactus; nam si Martha Iudęorum timore clam Christi aduentum sorori indicauit: *Vocauit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.* Ioann. 11. Magdalena verò nullius discriminis habita ratione etiā coràm ipsis Christi persecutoribus ad magistri pedes se proiecit, plorauit, & implorauit auxiliū: *Maria ergo, cùm venisset vbi erat Iesus, videns eum, cecidit ad pedes eius.* ibid. negari nullatenus poterit, quin magis amaret, quę minus timebat. Ita Theophylactus: *Maria autem maiori feruore quàm soror sua Martha accessit ad Christum, procidit ad pedes eius, non reuerita turbam, neq; suspicata adesse nonnullos, qui inimico erga Christum essent animo. Ad nullum autem horum respiciebat præsente magistro, idq; unum curabat, ut illi summum impenderet honorem.*

Ioan. c. 11.

Ibid.

Theophyl.

Magis amat, qui minus timet.

5 Pedetentim ad mentem illius Angeli accedo, qui vt trepidantibus in sepulchro mulieribus animum adderet, dixit: *Nolite timere uos.* Matt. 28. quid per ly, *Vos*, insinuare voluerit, cū æquè benè timorem absq; verbo illo repellere potuisset, dicendo: *Nolite timere.* nam vltra distinctionem à sepulchri custodibus iure optimo trepidantibus, aliquid aliud indicare intendebat, illud (vt opinor) est, quòd nō benè conueniunt, nec in vna sede morantur timor, & amor, ac si apertius diceret. timeant custodes, qui non amant, vos quæ amatis, timoris debetis esse expertes: *Nolite timere uos*, ait Bernardus, *Signanter dicitur, Vos, nam nec custodes timerent, & idem eis diceretur, si Iesus similiter ab eis quæreretur.* En quanta amoris, & timoris discordantia, quòd non benè amare dicatur qui timet. Vndè S. P. Franciscus tom. 1. opusc. c. 26. *Vbi charitas, ibi nec timor, nec ignorantia.*

Matt. c. 28.

Bernard.

Amor, & timor nequaquàm in vna sede morari possunt.

6 Perfectè amantium figuram tunc maximè Petrum in se gestasse existimo, cùm vt ad Christum perueniret, nec mergi timens, nec aliud quodcumq; vitæ attendens discrimē, mari se præcipitem dedit: *Simon Petrus cùm audisset, quia Dominus est, tunica succinxit se (erat .n. nudus) & misit se in mare.* Ioann. 21. Quia si aliàs super mare gradiendi expressam Christi licentiam petere: *Domine, si tu es, iube me uenire ad te super aquas.* Matt. 14. & cū ipsa etiam pericula attendere: *Cumq; cæpisset mergi.* aliquantulæ infirmitatis fuit indicium: nunc nec licentiam efflagitare, nec discrimina considerare, charitatis flammam (nè flammulam dicam) in non mediocre incendium redactam indicat: *Hic autem uide naturam charitatis, non expectat socium, non timet periculum.* Ioannes Ferus: ante quem satis clariùs Ambrosius: *Ambulauit .n. in mari Petrus magis dilectione, quàm pedibus. Non. n. uidebat ubi pedum uestigia poneret, uidebat autem ubi figeret uestigium charitatis. In naui .n. potius considerat Dominum, & amore eius ductus descendit in mare, non cogitat labentes aquas, non fluenta currentia: & dū Christum respicit, non respicit elemētum.* super illud Matth. 16. *Tu es Petrus.*

Ioan. c. 21.

Matt. c. 14.

Ioan. Ferus.

Ambros.

Charitatis gressibus super mare impauidè ambulat Petrus.

7 Nec in præfatis sistit Ambrosius, sed loco proximè citato vlterius inquirit: Quid est quòd hebræos à Pharaonis sæuitia Deus eripere volēs,

non eos tumẽtes fluctus,nec marinos gurgites calcare permisit; sed scisso pelago, per maris concaua transire iussit: Petrum autem super mare ambulare fecit? An quia paruulus illorũ amor pericula attendens aquis labentibus vestigia imprimere timuisset, hic autem magno exaestuans amoris incendio,nec vorticibus conuolui,nec marinis gurgitibus absorberi extertuit? Ita sanè modò dictus Ambrosius: *Legimus in veteri testamento filios Israel per mare rubrum siccis itineribus ambulasse,& ad securitatem gradientium nè laberentur vnda in soliditatem quamdã eam fuisse mutatam: quantò hic melius vbi ambulante Petro,nec mutatur vnda, nec labitur, nec solidatur aqua, nec refugit? Melius inquam est vbi eadem vnda, quæ fluctuat,& substentat,vbi idem gurges qui mergitur,& famulatur. Illic vt portaretur per mare populus Israel meatum suum natura perdiderat: hic portatur in aquis Petrus, & cursum suum fluenta non perdunt.* serm.1. in festo cathedræ S.Petri tom.5. En quomodo vbi maior est amor, ibi minor est timor, immò vbi multa charitas,timor nullus.

Ambros.

Cur hebræis timor, Petro labentes vndas calcare non timuit.

8 Quanta erat parentum Celidonij timiditas,tanta erat ipsius Celidonij magnanimitas, nàm si illi Magnatum pertimescentes insaniam,nec de Christi potentia, nec de curationis modo,quid dicere ausi sunt: Hic nullius indignatione territus, nulliusque minas veritus,apertè coram omnibus potentiam prædicat, miraculum confitetur,sanctitatem pandit,prophetãq; magnum Saluatorem appellat: vndè bone Deus differentia tanta? Vndè inter huius, illorumq; fortitudinem tãtum discrimen? An fortè,quia amoris igniculus, qui in Celidonij pectore iam ardebat, in parentum pectoribus ardere non cœperat? Ita prorsus. Vndè Thomas de Kempis de imitatione Christi lib.3. c.6. ac si in Christi persona cæci parenti loqueretur, hunc dicit in modum: *Fili non es adhuc fortis, & prudens amator, quia propter modicam contrarietatem deficis.* Pro cæco autem subdere videtur. *Fortis amator stat in tentationibus, nec callidis cedit tentationibus inimici.* Hæc ipse.Lyranus aũt infirmorũ imbecillitatẽ in illis,fi-

Thom. de Kemp.

Non est fortis amator, qui propter modicã cõtrarietatem ab amando deficit.

morũq; virtutẽ in isto figurari asserit, cũ dicit.*Per parẽtes cæci,q de modo sua illuminationis non responderunt timore ducti, significãtur fideles infirmi,qui tempore persecutionis fidem non audent confiteri. Per cæcum verò confidenter veritatem confitentem, significantur in fide firmi,constantes,confitentes veritatem fidei.* Sic vno ore,cum dilectione, timorem stare posse negauerunt præfati.

Lyranus.

9 Facit ad hoc de quo loquimur difficultas: Cur præ cæteris prophetis Isaiæ labia ignito calculo tangerẽtur, *Volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari Et tetigit os meum?* c.6.Si quia in medio populi polluta labia habentis habitauerat, vtiq; & alij inter consimiles degerant, si quia ad euangelizandum mitti debebat, eodem sanè officio functi sunt & alij: Cur igitur huius,non aliorum purificantur labia? Dicam quid sentio: magnum Isaiæ virtuti à dæmone, eiusque satellitibus parabatur certamen, persecutiones,vincula,& deniq; sectiones eum expectabant; & quia, vt proprio fatetur ore,tacuerat quando que *Væ mihi, quia tacui* ibid. nè in posterum vitæ timeret discrimina,igneo calculo tangitur, vt totus igneus,totusque flammeus,nulla habita vitæ ratione,ẽ peccatorum pectoribus glacies dissiparet: quod illicò rei comprobare cœpit euentus, nam vt Deum magni animi virum non galeatum nec armis stipatum, sed linguæ gladio munitum ad prædicandum contra rebelles quærẽtem aduertit: *Quem mittam,& quis ibit nobis?* ibid. omni reiecto timore, statim se talem prouinciam suscepturum obtulit: *Ecce ego,mitte me.* ibid. Præsto est Hector Pinctus rationem assignãs, cur qui antea timebat, nunc omni abiecto timore prædicationis munus assumat: *Isaias charitate inflammatus nõ timuit futura prædicare,& veritatem proferre. Quibus rebus deuenit in rerum omnium certamen,& discrimẽ, & vitam propter Deum periculis obtulit.* Vides quare, qui antea timebat, nunc timorem abijciat, quia mediò calculi admotione auctus prior igniculus, ignisq; magnus effectus, persecutionũ glacies facilè dissoluit.

Isaia.c.6.

Hect.Pinct.

Vbi maior est amor,minor ẽ timor, vbi maxima charitas,timor nullus.

10 Quo-

X Quoties in verba illa : *Fortis eſt vt mors dilectio*. cant. 8. incidi, toties cur morti compararetur amor dubitaui, & licet Gloſſam ordinariam adinuenerim dicentem, morti ſatis conſultò amorem aſſimilari, quia ſicuti per mortem, anima à corpore ſeparatur, ſic per amorem à temporalibus, atq; terrenis amantis ſeparatur ſpiritus : *Sicut mors*, ait Gloſſa, *ſeparat animam à corpore, ſic amor Dei à temporalium amore ſeiungit*. Lyrani nihilominus expoſitionem perquirens, ipſum ad rem noſtram locum gloſſantem reperi: *Fortis eſt vt mors dilectio. quaſi dicat: dilectio tua eſt tàm fortis in filijs Eccleſiæ perfectis, quòd propter te non timēt pœnam mortis, vt patet in martyribus*. Hæc Lyranus, quibus nō tàm amorem morti comparandum, quàm amorem mortem non timendam inſinuari exiſtimat, ſicuti reipſa in martyribus vitam pro Christo nihilipendentibus, comprobatum videmus.

Cant. c. 8.

Gloſſa.

Verborū illorū: *Fortis eſt vt mors dilectio*. cant. 8. intellectus

Lyran.

II Verùm ſi in cæteris perfectè amantibus dilectio, & mors pari paſſu inceſſerunt, in amoris, & dilectionis matre, in Virgine inquam, multùm mortem præiuit dilectio: meum non eſt hoc, quod dico, ſed Guerrici; qui rationem aſſignans, cur iuxta crucem ſtare voluerit Virgo Beata, hunc dicit in modum: *Planè mater, quia nec in terrore mortis filium deſerebat: Quomodo .n. morte terreri poterat, cuius charitas fortis vt mors, immò fortior, quàm mors erat?* Quod nihil erat, niſi dicere: Si matrem fugientibus cunctis, cruci adſtare perſpicis, nè mireris, quia mors, quæ contra filium erat ventura, illa fortior non erat: immò cum illa ſatis firmior eſſet eius amor, non vt reliqui fugere, ſed impauide eam expectare debebat.

Guerricus.

Virginis erga filium amor.

Vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens : Magiſter adeſt, & vocat te. &c. Ieſus ergo, vt vidit eam plorantem, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, & dixit: Vbi poſuiſtis eum? Ioann. 11.

§. III.

Nuſquam non felicitatis indicium Mariæ nomen.

I VArias varios Mariani nominis interpretationes dediſſe liquidò mihi, Patreſq; percurrentibus patet: verùm inter cæteras ſatis mihi illa D. Epiphanij arridet, Mariam ſpē ſignificare aſſerentis: *Mariam* (ait ipſe) *interpretari ſolemus Dominam, atq; etiā ſpem*. cuius interpretationis licet illicò rationem aſſignet ſubdendo: *Peperit .n. Dominum, qui eſt ſpes totius mundi. Vndè & ipſa dicit: Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & magnitudinis, & ſanctæ ſpei*. ego nihilominus vltrà allatam rationem, ob id etiam Mariam ſpem interpretandam exiſtimo, quia ſanctiſſimum hoc nomen ſemper felicitatis fuit præſagium; vt ergo iugiter ex eo proſperitatem expectandam intelligamus, ſpes interpretatur: cui dicto fauere videtur Eccleſia, dùm Virginem ſpem noſtram appellat: *Spes noſtra ſalue*. ac ſi diceret: mirabilis eſt Mariæ, & ſpei nexus, quia nuſquā felicitatis deeſſe poterit ſpes, vbi Mariæ aderit nomen: ſecus verò ſi Mariæ nomen deerit, haudquaquàm ſperari quid poterit. Vndè Gorranus ſuper illud Matt. 2. *Inuenerunt puerum cum Maria matre eius*, hunc dicit in modum: *Felix namq; Maria, quia Ieſus ſine Maria non naſcitur, ſine Maria non inuenitur, ſine Maria non crucifigitur: ipſa .n. miniſtra incarnationis, ideò ſine ea*

Epiphan.

Maria cur ſpes interpretatur?

Matt. c. 2.

Gorranus.

non

non nascitur. Luc. 2. Impleti sunt dies Mariæ vt pareret. Ipsa formula educationis, ideo sine ea non inuenitur. Matt. 2. Inuenerũt Mariam & Ioseph, & Infantem. Ipsa socia passionis, & ideo sine ea non crucifigitur. Ioan. 19. Stabat iuxtà crucem Iesu mater. Paucisq; interiectis. *Iesus idē ac salus; Iesus cum Maria, ideſt salutem cum auxilio Mariæ: nam sine Maria Iesus non inuenitur. Sine Maria Spiritus sanctus nõ datur. Actorum 1. Erant perseuerantes in oratione. Sine Maria nuptiæ non celebrantur. Ioan. 2. Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilea, & erat ibi mater Iesu.* Et impræsentia visa res est, nàm Lazarum, quem ad Marthæ lacrymas, precesq; suscitare distulit Christus, adueniente Magdalena propterea illicò ad vitam reuocauit, quia vt Chrysologus ait, Mariæ nomen gestabat: *Mittitur ad Mariam, quia sine Maria nec fugari mors poterat, nec vita poterat reparari. Veniat Maria: Veniat materni nominis baiula: quatenùs prodeant ab inferis mortui, mortui exeāt de sepulchris* ser. 64. Vt apertè daretur Intelligi, haudquaquam Mariæ nomen gratijs vacuum esse, sed quòd semper felicitatis est antecursor: pro qua re audi.

Nihil sine Maria conceditur.

Chrysolog.

2 Sicuti ratum reperio apud cūctos sacræ scripturæ Expositores, nemini ante Virginem matrem post resurrectionem Christum apparuisse: Vndè Ambrosius de virginibus, *Vidit Maria resurrectionem Domini, & primò vidit, & credidit.* Quod Beatæ Birgittæ Virginem ipsam verbis illis, *Mihi apparuit filius meus prius quàm alijs, quamuis hoc non sit scriptum,* reuelasse fertur: & sic sanè fieri decebat, tum ob debitam in matri reuerentiam, quæ talem poscebat ordinem, vt ait Rupertus: *Antè omnes mortales filius ille materno virginem nè defraudaret honore, victoriam annũciauit.* tũ q̃a secũdum dolorũ mensuram, diuinæ solent consolationes respondere, iuxtà illud, *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animã meã.* psal. 93. & quoniã suprà alios filij nece laborauit mater, antè alios ob filij resurrectionē consolari debebat. Ita D. Antoninus 1. part. Chron. cap. 7. de Christi res. titulo 5. de Christi appar. cap. 7. *Creditur, licet in Euangelio non habeatur, quòd ante omnes primò apparuit Mariæ matri suæ, vt quæ plus omnibus doluit, eiius, & magis consolaretur.* Sic patres omnes, quos breuitatis causa omitto, Virgini antè cūctos mortales filium apparuisse concludunt: de qua re noster videndus est Carthagena de triumphante Christi Domini resurrectione lib. 14. hom. 8. id fusè probantem: sic ex verbis illis: *Apparuit primò Magdalenæ de qua eiecerat septē dæmonia.* Marc. vlt. nullus remanet ambigēdi locus, cui nã ex ijs de quibus dubitari poterat primò se pãdidisse (nã de Virgine, vt ēt Anselmus ait, dubitari minimè poterat) primò apparuerit, nã satis clarè id Magdalenæ concessum asseritur, cum dicitur: *Apparuit primò Magdalenæ.* Quod si curiosius vlterius inquires, cur præ cęteris Magdalenæ priuilegium fuit ante alios Christum rediuiuum videre? Ad alium te scripturæ locum remitto, ad illum nempe, Matt. 28. *Cito euntes, dicite discipulis eius, quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam,* &c. difficultatemq; moueo: Cur Apostolorum Euangelistæ mulieres destinantur? Et licet ferè communis sit responsio, ideo id factum esse, vt fide perfidia vinceretur; & vt mulier, quæ viro mortem propinauit, nunc ei vitam nunciaret: Nihilominus Paulus de Palacio non tàm sexui, nec personis, quia aliæ non deerant sanctæ mulieres, quibus talis committi poterat prouincia, quàm sanctissimo Mariæ nomini hoc priuilegium tribuit: nempè quia hæ duæ mulieres, quę Apostolorũ Euãgelistæ ordinatę fuerũt, Mariæ vocabulo erant insignitæ, paulò superiùs dicente Euãgelista, *Venit Maria Magdalene, & altera Maria, videre sepulchrum* ibid. propterea hæ duæ præ cæteris viuentibus tali decorantur honore, quia hæ duæ præ cunctis matris nomine decorabantur: *Quòd verò* ait præfatus Paulus de Palacio, *resurrectionis annunciatrices vocatæ fuerunt Mariæ, illustre iudicio meo est. Voluit .n. Dominus ea ratione sacratissimam Mariam Dei veram genitricem egregiè decorare, vt resurrectionis nunciæ, Matris resurgentis nomen haberent: neq; de resurrectione vnquam mentio esset, nisi Mariæ nomen ob oculos*

Ambros.

Rupert.

Psal. 93.

Antonin.

Marc. c. vlt.

Matt. c. 28.

Cur mulieres Apostolorum Euãgelistæ effectæ?

Ibid.

Paulus de Palacio.

Nũquã muneribus vacuum Mariæ nomen.

præ-

præponeretur. Itaq; hæ præcisè ad resurrectionem euangelizandam assumuntur, quia Mariæ nomine erant insigniæ, ne felicitate hac videretur vacuum felicitatis argumentum: Ità sanè: Audi nunc, cur rediuiuus Saluator post Virginem matrem, antè cunctos viuētes Magdalenæ apparere voluerit, quia munus hoc, cui melius concedi debuerat, quā materni nominis baiulæ? Si Mariæ nomē bonorum omnium est prænunciū, quis Magdalenam, quæ Maria vocabatur, in hoc præire poterat, nisi illa tantùm, cuius Magdalena nomen gestabat? Ita dicere videtur Ambrosius relatus à D. Bonauentura lib. 1. Phar. cap. 5. *Vidit Maria resurrectionem Domini, & prima vidit, & credidit: Vidit & Maria Magdalene, quamuis adhuc & ista nutaret*, ac si diceret: excepta Maria Dei genitrice, ex cuius nomine gratiarum flueuta in Magdalenam transibāt, nullus ante ipsam, rediuiuum Saluatorem videre debebat, cùm nullus vt ipsa, aliæq; nōnullæ simili de causa ad euangelizandum destinatæ, felicitatem nomine prætendebat. Quod firmare videtur Drogo Episcopus Ostiensis super verba illa: *Dicit ei Iesus: Maria*. Ioann. 20. dùm in Christi persona Magdalenæ hunc dicit in modum: *Mariæ noui te ex nomine*; quod idem erat ac dicere: quòd posthabitis discipulis tibi tot, tantaq; concedantur priuilegia, Mariæ nomen in causa est, cùm nequaquam felicitate vacuum esse possit felicitatis prænuncium.

Ambros.

Magdalenæ vt materni nominis baiulæ ante alios rediuiuum Saluatorem videre cōceditur

Ioan. c. 20.

Drog. Ostiēs.

3 Stupet Bernardinus Senens. quòd Christus vbique Magdalenæ patronus extiterit: nam in domo Pharisæi Magdalenæ amorem, lacrymas, & deuotionem fusè extollendo, pharisaicum compressit tumorem: In domo Marthæ iudicis loco, Magdalenæ partes assumpsit; In cæna deniq; vnguenti effusionem, vt admodum commēdabile opus, per vniuersum orbem prædicandam prædicens, murmurantium ora obstruxit: cur bone Deus (ait Bernardinus Senens.) nulli sic patrocinaris vt isti? An forte quia & eam quidem defendis, sed nomini magis honorem impendis? Ita sanè: *Vide prærogatiuam Mariæ*, (ait præfatus Bernardinus) *quæ in omni causa habet aduocatum. Indignatur siquidem pharisæus, cōqueritur soror, etiam discipuli murmurant, vbiq; Maria tacet, et pro ea loquitur Christus*. Hæc ipse: tu vero nota illa: *Vide prærogatiuam Mariæ*. & non tàm personæ, quàm nominis priuilegium fuisse intelliges, dum non Magdalenæ, sed Mariæ prærogatiua dicitur, quòd in omni causa Christum habeat aduocatum.

Bernardin.

Vbiq; Christus Magdalenæ patronus, & quare?

4 Maximam postea requirit indaginem difficultas illa: Cur Magdalenæ ad Christi pedes sessionem explicare volens Lucas, verbo illo, *etiam*, vti voluerit? *Huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius*. Si æquè benè idipsum sine verbo illo explicare potuisset dicendo: quæ sedens, cur ly, etiam, addere voluit: *Quæ etiam sedens*? Optima equidem difficultas, at solui vix poterit absq; hac alia: quid est, quòd Magdalena cum Angelis dū in sepulchro loqueretur, dirempto sermone, inopinanter retrorsum conuertitur, dicente Ioanne 20. *Vidit duos Angelos in albis sedentes, vnum ad caput, et vnum ad pedes, vbi positum fuerat Corpus Iesu. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum; et nescio vbi posuerunt eum. Hæc cùm dixisset, conuersa est retrorsum*. Quæstionem, ne eam in longum traham, soluit Chrysostomus allatus à Bernardin. Senens. tom. 1. ser. 52. art. 3. cap. 1. dicendo: quòd propterea retrò se vertit, quia Angelos, qui antea sedebāt, celeriter consurgere vidit, ex quo magni alicuius Herois aduentum agnouit: nec eam quidem sua fefellit opinio, nam vt subdit Euangelista: *Conuersa est retrorsum, & vidit Iesum stantem: & non sciebat quia Iesus est*. Ergo quòd surrexerint Angeli, Christi præsentia in causa fuit, ante quem vt serui sedere non audent. Ità allatus Chrysostomus: *Angeli videntes Iesum adesse propter reuerentiam eius stupentes, & faciem in assumptis corporibus immutantes, in signum honoris surrexerunt, quod videns Maria conuertit se retrorsum, vt videret, quem Angeli venerabātur, & vidit Iesum stantem, &c.* Itaq; coram Saluatore haudquaquā An-

Luc. c. 10.

Ioan. c. 20.

Ioan. ibid.

Chrysost.

Angeli sedere audent, immò si sedentes quandoque reperiuntur, vt famuli statim assurgunt; ita fanè: Audi nunc, cur non simpliciter sedere, sed, etiam, sedere Magdalena dicatur, quia ly, *etiã*, emphasim significat, vt sit sensus: quod non solum mortalibus negatur; vndè stans Zachæus Iesum alloquitur, & stans Marthia de sorore conqueritur; sed Angelis etiam prohibetur, Magdalenę cōceditur: & non ob aliud fanè, nisi quia non illi, sed hæc Mariæ nomine decorabatur: vndè huius sanctæ mulieris consessum explicare volens Euangelista, ipsam non Magdalenam, sed Mariam vocat: *Huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.* vt magis nomini, quàm personæ sedendi prærogatiuam concessam fuisse ostenderet. Huic meo cogitatui Toletum accōmodo dicentem: *Ponit Euangelista inter sorores discrimen. Maria quidèm Domino prædicanti, ac docenti assidebat, ad pedes eius sedens, & auido auditu cordis, & corporis excipiebat, quæ ille dicebat.*

Quod hominibus, Angelisque negatur, Magdalenæ nominis ratione conceditur.

Luc. c. 10.

Toletus.

5 Transuolo Richardi de S. Laurentio subtilitatem, quòd propterea Maria, hominis spiraculum nuncupari solet, quia sicuti spirare vitæ indiciũ est, sic Mariæ nomen saluationis omnisq; prosperitatis præsagium esse solet; *Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ*, ait modò dictus Richardus, *Maria, quæ illuminatrix, & Domina interpretatur, spiraculum hominis, quia per eam peccator respirat in spe veniæ, & gratiæ.* lib. 1. de laud. Virginis cap. 2. Omitto quòd nusquàm alij antè Mariam *Aue* ab Angelo dictum reperitur, quia id Mariæ nomini bonorum omnium vt prænũcio debebatur. Vndè allatus Richardus loc. cit. *Nusquàm .n. in scripturis antea inuenitur, nec ab alio, quàm ab Angelo deferri debuit salutatio illa, Aue, quia nec alij, quàm Mariæ huiusmodi salutatio debebatur; vndè non immeritò mirabatur Maria, & cogitabat qualis esset ista salutatio, pro eo quòd eam aliàs non legerat in scripturis.* Nec deniq; multũ in aliquorum obseruatione sisto, quòd primum nomen, quod post resurrectionem os Domini nominauit, ob id Maria fuit, quia nouæ, inauditæq; felicitatis prænunciũ mittebatur. Immoror autem aliquantillum in verbis illis: *Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Matt. 1. & quæro; quid est quod Angelus Mariæ nomen, hic, nominat, quòd in salutatione, ac si indignus proferre verebatur, vt ait Simō de Cassia lib. 2. de Virgine Maria c. 4. *In declaratione nomen virginis exprimitur, quod in prima salutatione tacebatur: nàm priusquàm Angelus experiretur, quid humilitatis esset in Virgine, cùm ad theotocorum nosceret affuturam, ex eo, quòd ab omnipotenti Deo in legationem acceperat, velut altè dignam, ipse indignior nominare ipsã veritus est?* Si Iosephi animi metum abstergere volebat, satis fuisset dicere: noli timere accipere coniugem tuam, ad quid ergo Mariæ addidit nomen? At o mysterium ingens! discordabant inter se Maria, & timor, nam Maria spes interpretatur, non timor; vt igitur Iosephi timorem in spem Angelus verteret, Mariam nominat, patentius ac si diceret: Si Maria hominis est spiraculum, cunctorumq; mortalium si spes interpretatur, cur spem accipere times, dum Mariam dimittere cogitas? Scias scias, quòd *Non est*, vt postea dicturus est Richardus de S. Laurẽtio, *in aliquo alio nomine post nomẽ filij, tàm potens adiutorium, nec est aliquod nomẽ, sub cælo datum hominibus post dulce nomen Iesu, ex quo tanta salus refundatur hominibus, sicuti illud Mariæ.* lib. 1. de Laud. Virg. c. 2.

Richard. à S. Laur.

Maria hominis spiraculum.

Idem.

Primum nomen à Christo post resurrectionẽ prolatũ Maria fuit, & quare?

Matth. c. 1.

Simon de Cassia.

Mariæ nomẽ præ reuerentia Angeli proferre nõ audent.

Richard. de S. Laur.

Post Iesu nomen, nullum sicuti Mariæ salubre.

6 Dictis minimè contentus addo, quòd nec ipsa Mariæ vmbra est beneficiorum deparca, idq; satis clarè suadet difficultas illa: cur Christus totiès de Lazari resurrectione requisitus eam tam distulit: viduę vero filiũ irrequisitus sic citò ad vitã reuocauit? Si non iste, sed ille Christi amicus per antonomasiam vocabatur, cur tardius dilecto conceditur resurrectio? An plus poterant vnius matris viduæ lacrymæ, quàm duarum sororum epistolæ, preces, & fletus? Sic (ni mea me fallit opinio) existimo, nec mirabile hoc tibi accidat, quòd plus apud Christum vidua mater valeat, quàm duæ dilectæ discipulæ possint, quia destituta illa mater, quæ vnici filij deflebat

orbi-

orbitatem, seclusa viduitate, matris illius, quæ cùm Virgo simul, & mater esset, crudelissimam vnici filij necem plangere debebat, gestabat figuram; quæ matris figura, vt se Christi obtutibus præsentauit, cohibere se (vt ita dicam) non potuit pijssimus Filius, quin matrem honoraret in matre, nè Mariæ vmbra fructu vacua putaretur. Præsto est Carthusianus super cap. 7. Luc. art. 17. rem confirmās his verbis: *Christus misericordiæ visceribus ineffabiliter affluens, misertus est viduæ huic de vnici filij amissione, præsertim cùm & ipse dulcissimus esset, suæ dulcissimæ filius genitricis, & sciret quantum diligeretur ab ea, & quantum de sua futura morte, & passione illa esset contristanda, ploratura, & affligenda.* Ecce tibi cur Lazaro præponatur adolescens, cur citius ad vitam reuocetur iste, quia Mariæ intererat vmbra.

Carthusian.

Nec Mariæ nominis vmbra fructu vacua est.

7 Nec tantùm rationis compotes Mariani nominis vmbræ sentiunt beneficia, sed ipsa animalia rationis expertia, quid sanctissimi huius nominis vmbra valeat, experiuntur. Quādoq; de Virgine loquens noster Carthagena lib. 2. homil. 7. persubtilem mouet quæstionem: Quid est, quòd Deus, qui terræ, animantibusque eam incolentibus maledixit, aquis, & piscibus neutiquam maledicendum existimauit, vndè in vniuersa scriptura nūquàm hæc maledicta leguntur? Cur hoc? Quæ piscium, aquarumque est prærogatiua? Magna equidem idem respondet Carthagena, nam Mariani nominis vel decorantur vmbra, vel vmbræ gaudent protectione: aquæ .n. dum maria vocantur, Mariano nomine fulgent, cùm ijsdem prorsus litteris maria, & Maria cōponantur. Vndè D. Bonauentura: *Cōgregationes aquarū appellauit Maria.* Pisces postmodum, dum aquarum congregationem, quæ maria appellatur, incolunt, aquarum gaudent nomenclatura, Mariæq; nominis proteguntur vmbra. Peracutè allatus Carthagena loc. cit. tactam soluens quæstionem: *Piè .n. in primis existimauerim Deum hunc honorem huic sanctissimo nomini Mariæ à principio creationis mundi detulisse; vt quia sacrosanctum hoc Maria nomen mare significat, nec aquis eius, nec piscibus aquarum incolis vnquam malediceret: cùm tamen alioquin terræ, & animātibus quibusdam maledixisset, sacra scriptura cōmemorat.* En quomodo & ipsa irrationabilia Mariani nominis vmbræ vtilitatem experiuntur quandoque.

Bonauent.

Carthagen.

Animālium maledictionis pisces immunes, & quare?

8 Mirabili dicto præsentem claudo tractationem, quòd nempè Christus ipse maiores inter pressuras aliud (si fas est dicere) non habebat asylum, quàm materni nominis vmbram, pro qua te verba illa psal. 85. *Saluum fac filium ancillæ tuæ.* adduco, quæ & si in persona fidelium Ecclesiæ Dei ancillæ filiorum dicta autument nonnulli, Augustinus tamen in persona Christi prolata existimat. Vndè Iacobus de Valētia super citatum psalmi locum: *Principalis intentio prophetæ est prædicere in hac oratione totum mysterium, & discursum cuiusdam orationis, quam Christus fecit in nocte suæ passionis;* quod si verum, vt verissimum est; cur coæternus, coæqualis, consubstantialisque Patri, cum esset, ancillæ filium se vocat? Cur non dicit: saluum fac filium tuum, quòd potius ancillæ filium se maluit appellare? At si nulla per antonomasiam Dei nuncupatur ancilla, nisi Maria, iuxtà illud ipsiusmet Virginis: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Luc. 1. se ancillæ filium appellando, Mariæ filium dicere intendebat; itā prorsus Augustinus loco citato: Audi nunc sublime mysterium; æternam Christus silet filiationem, quia Patrē de toto iustitiæ rigore redemptionis pretium exigentem videbat: quid igitur (ac si intra se diceret) in tanta Iudæorum crudelitate, dæmonumque sæuitia agendum? In pressuris à Patre relictus, ad materni nominis confugiam vmbram, vt ibi saltèm solatium aliquod inueniam, vbi nullus reperitur afflictus: *Saluum fac,* dicit Augustinus, *filium ancillæ tuæ: Cuius? Filium eius, quæ dixit: Ecce ancilla Domini.* Vel vt clariùs dixit citatus Valentia: *Saluum fac filium ancillæ tuæ Mariæ.* En quomodo Christus ipse (si sic dicere non erit incongruum) ad materni nominis vmbram pro consolatione confugit quandoque.

Psal. 85.

Iacob. de Valen.

Luc. c. 1.

August.

Iacob. de Valen.

Inter maiores pressuras ad materni nominis vmbram veluti ad Asylum confugiebat Saluator.

S Do-

Domine, iàm fætet, quatriduanus est enim. Ioan. 11.

§. IV.

Terra, Cœlo, & Inferis obolent crimina.

1 DIsertissimus ille Chrysologus, qui ingenij acumine longè multos coæuos suos pcelluit, Marthã fratrem fętere dicentem audiens: *Domine, iam fætet.* Io. 11. se cohibere nõ potuit, quin ser. 65. in Christi persona diceret: *Mulier, quòd fætet, cuius est?* An Deus, qui cuncta bona fecit, hominem tantùm malè olentem produxit? Nequaquam sanè; immò si plusquam verum est, nihil vt virtutẽ redolere; vndè Origenes: *Virtus spirat vnguenta.* & Bernardus ser. 42. *Odor deuotio est, odor bona opinio est*, non fœtentem, sed maximè benè olentem hominem produxit, qui illum donis, gratijs, & virtutibus refertum cõdidit: quod modò puteat, quid ad Christum? Aliundè igitur graueolentiæ est quærẽda origo, quã si citò inuenire volueris, minimè sit tibi molestum, si dicam: quis illum virtutibus spoliauit, nisi tu? Quis è paradiso eiecit, nisi tu? Immò quis illum in sepulchrum iniecit, nisi tu? Tu in primo Parente suauem virtutum odorem, in fætorem inobedientiæ commutasti: *Modò ad te pertinet, quod à te venit, in sepulchro non sentires fætorem, si in paradiso suasorem noluisses audire.* Chrysologus loco cit. Igitur ò Martha, si de excelso misit ignem in ossibus tuis, & vndè originem duxerit fætor, erudiuit te: si conuertit te retrorsum, vt primæ recordareris mulieris, quæ mali tanti causa extitit, & ruinæ, ne fratre desolatã te dicas, cùm tu tibi mali coagulum adinueneris, sed te tota die mærore confectam ostende, vt sic ex contritione, confessione, & satisfactione (vt dicit magnus ille Paduanæ ciuitatis iubar Antonius) optima Spiritus sancti virtute effecta confectione, peccati fætorem non sentias: *Optima confectio,* ait modò dictus Antonius, *cùm ex tribus electis speciebus contritionis, confessionis, & satisfactionis, & balsamo diuinæ miserationis conficitur opere apothecarij, idest, Spiritus sancti electuarium animæ pænitenti.* Hactenus ipse. Verùm quia ad omnium nares, sicuti ad illas Marthæ, spiritualis hic peccati putor peruenire minimè consueuit (quod quidẽ incurabilis morbi solet esse indicium, iuxtà illud Chrysostomi homil. 74. in cap. Matt. 13. *Quid .n. refert, si tu fætorẽ non sentis? hoc .n. incurabilis maximè morbi signum esse videtur, & eò difficilioris, quò humana corpora corrosiuum, & fætet*) ideo vt tu illũ sentires, tibiq; ipsi, vt alter Antiochus, qui vt 2. Machab. 9. habetur, fætorẽ suum ferre nõ poterat, molestus effectus, morbi agnosceres grauitatem, diceresq; cum Dauide: *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ* psalm. 37. te non in domũ, sed in stabulũ pijssimus duxit Samaritanus, ità Lucæ 10. *Imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum.* vt stabuli fætore, criminum tuorum fætorem sentires. Vndè Carthusianus art. 27. *Propterea potius ait stabulum, quàm domum, vt præsentis vitæ fætores attendamus.* Et clariùs Paduanus Antonius Dom. 13. post Trin. *Stabulum est fætor propriæ iniquitatis. Anima peccato sauciata, sed Spiritus sãcti emplastro curata super iumentum obedientiæ ducitur ad stabulum, idest fætorem propriæ iniquitatis.* Quem propriæ iniquitatis putorem, si iàm in stabulum ductus sentis, sede in sterquilinio propriæ conscientiæ, & præuio diligenti examine, confessionis testa, vt fætorem in odorem vertas, peccatorum saniem rade, sicuti ait modò dictus Antonius Paduanus: *Ad fætorem propriæ iniquitatis ducitur, vt ibi sedeat cum Iob: Testa saniem radebat sedens in sterquilinio. Testa vocabulum ab argilla excocta sumpsit, quæ de molli sic efficitur tosta, vndè testa quasi tosta est dicta, significat asperitatem pœnitentiæ, qua pænitens sedens in sterquilinio, idest humilians se in sui peccati fætore, debet radere suorum peccatorum saniem.* Sin autem te stabuli putor edocuit, sine, vt fodiam circa te, & mittam stercora (vel vt Vgo Card. glossat) *Sine, vt abominationem peccato-*

rum

Ioan. c. 11.

Chrysolog.

Origenes.

Bernard.

Nil sic odiosum, vt virtus.

Chrysolog

Cunctis exitiũ peperit mulier.

Anton de Padua.

Optima cõfectio cõtra scelerum putorem contritio, confessio, & satisfactio.

Chrysost.

Psal. 37.

Luc. c. 10.

Carthus.

Ant. de Pad.

Ad stabulũ ducitur sauciatus, vt peccatorũ sentiret graueolentiam.

Idem.

Vgo Card.

Scelerum recordatio abominationem parit.

rum tuorum reducam in mentem tuam. *Peccata .n. stercora dicuntur propter fœditatem, & vilitatem.* Quia sic saltem, quàm mũdo, superis, & inferis tua fœteat iniquitas, intelliges.

2 Scelestorum animas spiritualiter obolere pleno ore dixit Gregorius in Glossa citatus super illud Gen. 19.

Genes. c. 19.

Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem; rationem assignans; cur non igne tantum, sed sulphure etiam scelestissimæ hæ ciuitates puniri deberent, cum ait:

Gregorius.

Sulphur fætor ẽ carnis, ignis ardor carnalis desiderij; Cùm Dominus carnis scelera punire decreuisset, qualitate vltionis innotuit macula criminis. Sulphur .n. fætet, ignis ardet. Qui ergo ad peruersa carnis desideria, carnis fœtore arserant, iure sulphore, & igne perierunt, vt ex iusta pœna discerent, quod iniusto desiderio fecissent.

Peccatorũ putor quantus?

Idem dixit Antonius Paduanus in mystica expositione super illud Genes. 11.

Ant. de Pad.

Inuenerunt campum in terra Sẽnaar, & habitauerunt ibi. Inuento campo mundani gaudij habitant Sennaar, quod interpretatur fætor: in fætore .n. gulæ, & luxuriæ ædificant suæ conuersationis domum. Et super illud: *Ne stes in omni circa regionem.* cap. 19. vbi vlterius annotat iureoptimò à Sodomis elongari debuisse Loth, quia tetro illius ciuitatis odore; vicinæ etiam regiones malè olebant: *Si quis ingressum, & egressum benè consideraret, de Sodomis, idest, de peccati fætore exiret.* Mox dictus Antonius. A præfatis non discessit Glossa ord. cùm super locum illum Thren. 4.

Thren. c. 4.

Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. per crocum virtutes, & p stercora peccata significari asseruit.

Glos. ord.

Cuius verba sunt, *Virtutes animæ voluptuosè vesci, & in croceis nutriri videntur, cùm dilectione Dei, & proximi affecta satiantur, & illuminantur. Color .n. croceus claritatem dilectionis designat. Cùm autem charitas amittitur, amplexãtur stercora: quia de bono Dei, & proximi odore dilectionis, transeunt ad fœtorem prauitatis.*

Verborum illorum *Qui nutriebãtur in croceis, amplexati sunt stercora.* Thren 4. intellectus.

Idem prorsus asseruit Vgo Card. super illud: *Erit pro suaui odore fætor.* Isaiæ. 3. vbi sicuti per odorem, virtutes, sic per fætorem, scelera intelligit:

Vgo Card.

Erit pro suaui odore, idest virtutũ; fætor vitiorum. Et super illud Dauidis psalm. 136. *Beatus qui allidet paruulos tuos ad petram.* quando paruulis ob putorem peccata comparauit, dicendo: *Dicuntur autem mali mores paruuli propter proprietates paruulorum malas. Paruuli enim fætent vrina, & immunditia, sic mali mores in anima fætent in cõspectu Dei.* Quod argumentum prosequutus est etiam super verba illa Ecclesiastici. 9.

Eccles. c. 9.

Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur. vbi iureoptimò stercori ob fœtorem meretricem comparatã asserit, cuiusq; verba sunt:

Idem.

Omnis mulier, quæ est fornicaria, quantacumque nobilitatis sit, vel formositatis, quasi stercus in via conculcabitur, plurimorum libidini se exponẽs; & sicut stercus quantò plùs calcatur, tantò amplius fætet, ità mulier quantò pluribus se exponit, tantò plùs sordet: & sicut stercus quantò recentior, tantò fœtidior, ità est de meretrice.

Meretrices stercori comparatæ, & quare?

Et deniq; reliquos vt omittam, benè cum sonitu peccatores perire, iuxtà illud psal. 9. *Perijt memoria eorum cum sonitu,* asserit Bernardinus Senens. to. 1. serm. 22. art. 3. c. 2. quia veluti ventris crepitus fœtent, vicinosq; putore afficiunt: *De talibus,* ait modo dictus Bernardinus, *dicitur psal. 9. Perijt memoria eorum cum sonitu, qui de ventre hominis egreditur fætens, quia tales in morte repentina, & fætenti infamia subitò ab oculis hominum elabuntur.*

Bernardin. Senens.

Nec talis est contemnenda comparatio, quia scelesti prius sibi ipsis obolẽt, quàm alijs; vndè Ezechiel. 8. illi viginti viri, qui versa facie ad orientem dorsa contra templum vertẽtes Solis ortum adorabant, ramos quosdam naribus applicabant: *Ecce applicant ramum ad nares suas;* nè scelerum suorum pędorẽ sentirent:

Ezech. c. 8.

Peccatores, ait Antonius Paduanus in mystica expositione, *ad occasum non respiciunt, quia mortem non considerant. Tales insuper ramos ad suas nares applicant, nè peccatorum suorum fætorem sentiant.* Hæc, atq; alia recentiores, atq; antiqui patres de vitiorum putore dixerunt.

Ant. de Padua.

3 Verùm locum illum: *Mansiunculas in arca facies, et bitumine lintes intrinsecus, et extrinsecus.* Genes. 6. nequaquam sic cursim transeundum existimo; nam quòd arca ad iusti conseruationem cõstrui deberet, esto: quod ad

Genes. c. 6.

incolarum commoditatem, atque distinctionē mansiunculæ fierent, benè: quòd deniq; bitumine foris ad coercendū aquæ ingressum liniretur, optimè; verùm ad quid posteà etiam intrinsecus liniri iubetur: *Bitumine linies interius, & exterius?* Rates, triremes, & naues oppicari quidem solēt, at extrinsecus tantùm, nec vsquemodo aliquod nauigij genus exterius, interiusq; picatum visum fuisse existimo, cur igitur sola arca bitumine interius, exteriusq; linitur? At ò magnā Dei prouidentiam, quia non aquæ solum, sed fætoris etiam cohiberi debebatur ingressus, eadem paulò superius

Ibidem.

dicente scriptura: *Cùmque vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippè caro corruperat viam suam super terram.) dixit ad Noe: repleta est terra iniquitate, &c.* iureoptimò non vt rates extrinsecus tantùm, sed intrinsecus etiā arca liniri debebat. Perbellè Petrus Cellens. lib. de panib. cap. 11. *Ecce Noe quasi cloacarius mundi præ nimio fætore omnem fenestram arcæ bituminauit.* En quantus scelerum putor! quantus fætor! quòd arcam non vna, sed duplici litura, vt incolumis iusti à tali contagio seruaretur familia, liniri fecit.

Arca cur bitumine extrinsecus, interiusque linitur?

Petr. Cellens.

4 Demirabar multoties: Cur non in Dei protectione, nec in Dei potentia, sed in vmbra alarum illius vsq; ad iniquitatis transitum se sperare asserat Dauid, cùm ait: *In vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.* Psal. 56. at nunc scelerum pædore mūdum repleri agnoscēs, ideò ad alarum vmbram vsque ad iniquitatis transitū Dauidem cucurrisse existimo, quia aliam fenestram in Christi latere aperiendam esse præuidebat, tunc scilicet quando ad gallinę similitudinem alas in cruce erat extensurus, cuius rei prophetico spiritu ipse præscius, quid faciam? intra se (vt reor) dicebat, Quò ibo? Vbi me abscōdam, vt peccatorum fætorem fugiam? Scio, quid faciam: cùm lācea tanquā claue Christi pectoris aperietur arca, tunc ibi ad Noe similitudinem vsq; ad iniquitatis transitum me abscondam, ostiumq; deforis, ne putor ingrediatur, claudi postulabo. Optimè Drogo Episcop. serm. 1. Dominicæ passionis: *Introduc & nos ad te per ostium lateris tui, quod est fides Ecclesiæ: & claude ostium foris, donec pertranseat iniquitas: & cessante diluuio iterum nobis aperias ostium, non iam fidei, sed spei: ostium contra ostium, quod in montis ædificio Ezechieli prophetæ monstratum est.*

Psal. 56.

Drog. Episc.

Latus Christi arca, in qua inundātio peccatorum diluuio saluari expostulabat DD. ne fætore interficeretur.

5 Carpo nunc mysterium: Cur in testem suæ pœnitentiæ Saluatorem assumens Magdalena, retro stare voluerit, dicente Euangelista; *Stans retro secus pedes eius.* Luc. 7. quia Christum ad instar hominum à rebus graueolentibus vultum auertentium, à se peccatrice faciem auersurum existimabat, ne eius offenderetur olfactus: & fallebatur sanè, nàm Deo pœnitentium lacrymæ non obolent, sed benè olent. Vndè Chrysologus ser. 65. *Quod perditori fætet, non fætet Creatori. Quod horret alieni operis euersor, amator sui operis nō abhorret.* Nec præterea quòd non lacrymis tantùm, quę certè ad diluenda peccata satis fuissent, sed vnguento etiam in Christi pedum lotione vti voluerit, miror quia vnguenti odore peccatorum suorum maleolentiam temperare satagebat. Ita Gomezius in cap. Luc. 11. *Fætidum valdè est peccatū, vndè cum Maria Magdalene ad Christum veniret, attulit alabastrum vnguenti pretiosi propter suauem eius odorem, vt fætore, quem peccata ipsa ex se emitterent, eundem Christum dominum non afficerēt. Quam etiam ob causam ipse DD. Deo dicebat: Auerte faciem tuam à peccatis meis.* Hæc Gomezius, quibus satis cōstat, etiam ipsos peccatores peccati sensisse putorem.

Luc. c. 7.

Chrysolog.

Gomez.

Neutiquam ad Christi pedes Magdalena sine vnguento accedit, & quare?

6 Præstat nunc, quis fuerit ille leo, & cur tàm instanter ex eius ore Christus liberari poposcerit, cùm ait: *Salua me ex ore leonis*, psalm. 21. vestigare; & breuiter, vltra dæmones, & Iudæos, vt multi autumant, Iudam etiā, immò ipsum præcisè per hunc leonē, non tàm ob feritatem, quàm ob oris grauitatem significari non deest qui dicat: Postremò autem noster Carthagena lib. 9. de Augustiss. Eucharistiæ Sacramento homil. 2. idipsum affirmauit; & si quæres: Cur ex istius leonis ore Christus tàm anxiè liberari optauerit? Ne tetrum Iudæ spiritū, qui instar leonis halitum maleolebat, sen-

Psal. 21.

sentiret, liberari poposcisse, respõdebit præfatus Carthagena. Quòd si vlteriùs; cur tàm grauis esset Iudæ odor, noscere cupis, Ioannem audi dicentẽ:

Ioan. c. 13. *Cùm diabolus misisset in cor, vt traderet eum Iudas.* cap. 13. & tantæ graueolentiæ causam intelliges; quia scilicet proditionẽ eructabat. Audi nunc sublime mysterium; cur ex huius leonis ore tàm instãter liberari Christus optauerit, quia præuidebat, quod osculo eum Iudas erat proditurus, & os, quod abũdabat malitia, ori in quo dolus non est inuentus, erat appositurus, ex quo proditoris spiritum effugere non posse prænoscens; *Libera me ex ore leonis*, ad patrem clamauit, ac si diceret: tormenta non timeo, crucem non horreo, mortem pro hominum salute prorsus nihilipendo, at tetrum proditoris spiritum quonãpactò ferre valebo? Si per proditionem iram in die iræ sibi thesaurizare satagit; alio saltem signo efficiat, non osculo, nẽ oris eius grauitate afficiar; quod apertè (ni decipior) per verba illa eidem

Luc. c. 22. Iudæ obiecit: *Iuda, osculo filium hominis tradis?* Lucæ 22. quæ idem, vt puto,

Nil Christo peccato graueolentius. sonant ac: magistrum prodere pessimum sanè opus est, verùm si sic in tui perniciem statuisti, ad quid os ori applicas? An nescis quòd plus halitus tuus, quàm Iudæorum tormenta me exulcerant? Ita Bernardinus Senens.

Bernardin. Senens. p. 4. serm. 45. *Putredo illius osculi fuit de horribilibus fœtoribus, quos vnquam senserit Christus.* Et clarius allatus Carthagena loco cit. vbi asserit, propterea diuinissimum Eucharistiæ Sacramẽtum tempore proditionis fuisse institutũ,

1. Corinth. c. 11. dicente Paulo 1. Corinth. 11. *In qua nocte tradebatur, accepit panem.* quia cælesti illius odore tetrus proditoris fætor, qui ex ore fæuissimi illius leonis Iudæ egrediebatur, erat pellẽdus; nàm si nos eùm aliquod graueolentum offendimus, nẽ afficiatur olfactus, odoris quid accipimus, naribusque applicamus; nil aliter Christus in qua nocte tradebatur, panem in manibus accepit, vt huius odore à proditionis liberaretur fætore. Audi ipsum:

Carthagen. *Eucharistiæ Sacramentũ cur pditionis tempore institutum?* *Ea in nocte prabet clemẽtissimus Iesus buccellã sua carnis, qua pestilens ille odor depelleretur. Erat .n. adeò molestus, & grauis Deo, vt Christus dixerit: Libera me ex ore leonis, id est libera me à Iuda oris fatore grauissimo.* Ecce tibi cur Christus leonis os pertimescat: ecce cur proditionis tempore Eucharistiam instituit, quia fædum Iudæ spiritum proditionem olentem ferre non poterat.

7 At parum sanè esset si terrã tãtùm peccati inficeret pędor, nisi etiam cælum vsque ascenderet; immò, vt nostro loquendi modo vtar, nisi ad ipsas Dei nares perueniret: Pro quo argumento linquo quæstionem, cur antè Deum tot thuris odores effunderet Angelus ille, de quo Apoc. 8. *Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coràm Deo.* quia sępè de peccatorum cadaueribus fętorem ascendere, iuxtà illud Isaiæ 34. *Apoc. c. 8.*

De cadaueribus eorum ascendet fætor. te legisse existimo: ex quo Angeli mentem facilè percipere potes, nàm vt fætorem à Dei naribus (vt ità dicã) depelleret, thuris effundebat odores, quo vt vulgari relicto, subtiliorem moueo quæstionem: Cur sanctorum animæ, non in Dei mente, nec in Dei corde, sed in Dei manibus sitæ describuntur, dicente Sapient. cap. 3. *Iustorũ animæ in manu Dei sunt*; & licet D. Antonij de Padua satis mihi arrideat opinio dicentis, quòd ad odorandum vt florũ fasciculos Deus illas assumit: *Isaia. c. 34.* *Sapien c. 3.*

Solẽt nobiles, ait ipse, in manibus florem, vel pomum ad odorandum gestare; maiorem tamẽ mihi ingerit difficultatem, cùm Deum nullatenus creaturis indigere agnoscam; quid est igitur, quòd sanctorum animas ad odorandum assumit? Verùm pro difficultatis solutione, alia non minor est mouenda difficultas: Quonampactò in cælum peccare potuerit prodigus, quòd patri dicere decreuerat: *Pater, peccaui in cælum, & coram te?* Luc. 15. Si Dauid Deo soli se peccasse asserebat: *Tibi soli peccaui.* psal. 50. quonammodò etiam in cælum peccare poterat prodigus? Si peccatum auersio est à Deo, & conuersio ad creaturas, satis fuisset dicere: pater, peccaui coram te; ad quid in cælum etiam se peccasse addit? Difficultati occurrit D. Bernardinus Senẽsis 1. p. serm. 24. art. 2. cap. 2. his verbis: *Dixit peccaui in cælum, quia cælum infe-* *Ant. de Pad.* *Iustos vt flo. tũ fasciculos ad odorãdũ assumit Altissimus.* *Luc. c. 15.* *Psal. 50.* *Bernard. Senens.*

cit peccati fœtore. Ecce tibi cur iustos veluti florum fasciculos ad odorandũ in manibus assumat Altissimus, quia iniusti peccati fœtore cælum inficiũt, vt igitur illorum odore, horum putorem non sentiat, iugiter illos in manibus gestat. Audi allatum Antonium:

Ant. de Pad.

Debemus esse in manu Dei tamquàm flos, vel pomum ad odorandum. De anima .n. quasi de pomo vel flore odor exit, & tota ipsius affectio, cogitatio, & delectatio in Deo quiescit, vt dicat cum psalmista: Domine ante te omne desiderium meum. Et illud Cãt.1.*Cùm esset rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum. Et ipse; Quæ est ista, quæ ascendit sicut virgula fumi ex aromatibus?*

Cælum vsq; peccatorum fœtor ascendit.

8 Modò dicta de iustorum animabus ad odorandum assumptis firmat ille alter Apocalyp. locus: *Vigintiquatuor seniores ceciderunt coràm agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quę sunt orationes sanctorum*.c.5. quia vt Gregorius IX. in canonizatione S.P. Francisci asseruit: ob id in vniuscuiusq; senis manu phiala odoribus plena asseruabatur, quia phialarum fragrantia scelerum putorẽ (si sic dicere licet) fugare satagebant. Nil aliter allatus Gregorius: *Phialæ aureæ, quas vidit* Ioannes *plenas odoramentorum in conspectu Altissimi ad abolendam nostrorum criminum corruptelam, odorem suauitatis emittunt*. Patet itaq; cælum etiam (si fas est dicere) peccatorum graueolentiam penetrare, dum ad illam depellendam, flores assumuntur, & odores.

Apoc.c.5.

Greg.Pap. IX.

Ad abolẽdã scelestorum corruptelã phialę aureę odoramẽtis plenæ in cęlis assumuntur.

9 Credi vix tãdem poterit, quòd diabolo etiam oboleant quandoque hominum crimina: nec ipsum in porcos semel mitti poposcisse objicias, cum, vt Chrysologus ait, vitijs delectetur; *Cœnum petunt* (ait ipse) *ruentes è cælo, sordibus vtiq; delectantur, & cæno, qui semper fœtore criminum pascũtur:* nàm talia esse solent quandoq; vitia, vt ipsis etiam dæmonibus fœteant; pro cuius veritatis probatione titulũ affero, quem malæ conscientiæ dandũ existimauit Bernardinus de Bustis par.2. quadragesimalis fer.5. de conuersione peccatoris ad pœnitentiam ser.6. §.9. *Est autem conscientia peccatoris latrina diaboli*. Et facilè cur cloacæ peccatoris conscientia comparetur, percipio, quia & si hæc ad exonerandum ventrem accommodetur, tamen emissis sordibus, statim emittẽs, nè fœtore afficiatur discedit; ita prorsus diabolus tẽtationes quidẽ immittit multoties, sed statim illis immissis discedit, vt ex parabola zizaniorum habetur: *Superseminauit zizania in medio tritici, & abyt*. Matt.13. vbi Chrysologus serm.96. *Diabolus impellit quidem viribus ad ruinam; sed postquam prostrauerit, derelinquit*. Hæc ipse, quæ si tibi non satis probare videntur ob fœtorem .s. cõscientiam diabolum deserere: audi quid de inhonesto quodã Mago, ad quem iuxtà morem apparere quandoque renuebat diabolus, & apparens tandem, de mora interrogatus proprio ore ipsum respondisse refert Rupertus Holchot. lect.118. super caput Sapientiæ 9. his verbis: *Fœtet autem luxuria, non solùm in conspectu Dei, & Angelorum bonorum: immò etiam coram quibusdam dæmonibus nobilioris naturæ. Vndè quidam negromanticus cùm dæmonem more solito incantasset, post lõgam expectationem, & carminum suorũ terminationem; tandem apparuit stans à longe, vestibus obturans nares suas: à quo cùm coniurator quæreret, quare ità tardasset? & quare ità remotè staret? respondit: fœtor luxuriæ tuæ non permittit me ad te accedere; cognouerat autem meretricem suam* Clericus *ille parùm ante*. Quis posthac an diabolo vitia oboleant ambigebit, si ipse proprio ore luxuriæ fœtorem ferre non posse confitetur; immò si apparere coactus ad inhonestum, nedùm accedere timet; verùm etiam procul ab ipso veluti à fœtidissima cloaca stans nares obturat.

Chrysol.

Bernard.de Bustis.

Peccatoris conscientia latrina diaboli, & quare.

Matt.c.13.

Chrysol.

Rupert. Holchot.

Etiã diabolo fœtent quãdoq; hominũ scelera præcipuè luxuria.

10 Haudquaquàm difficilis erit quæstionis illius solutio: Cur diabolus, qui extrà hominem exulare se putat, ab illo nullo cogente egrediatur quandoque: *Cùm immundus spiritus exierit ab homine*. Luc.11. quia & si peccatoris conscientiam domicilium suum iure belli acquisitum existimet, fœtorem tamen illius ferre multoties non valens, veluti immundam, fœtidamque cloacam relinquit, & deserit. Gomezij est, quod dico, qui super

Luc.c.11.

præ-

præfatum Lucæ locum; cur diabolus vltrò ab homine egrediatur aliquando, hanc affert rationem: *Fœtidum valdè, & horrendum est habitaculum illud, quia tale illud efficit peccatum*,

Gomez.

quod innuit Dauid dicens: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. vbi alia translatio habet: Omnes fœtuerunt. Ad quod argumentum faciunt dicta primæ partis Dominicæ tertiæ §.3.

Diabolus p̃ nimio scelerum fœtore hominẽ multoties veluti immundam cloacā fugit.

F E-

DOMINICA PASSIONIS.

Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Ioann.8.

§. I.

Ructus cordis verba, quibus quale sit redolet.

1 DE verbis verba facientes nonnulli, eorum descriptionem varijs similitudinibus tradere studuorunt: Hinc aliqui ex latentium cogitationum declaratione disertissimos animi interpretes ea vocare consueuerunt. Ità inter cęteros Ouidius.

Ouidius.

Lingua cordis interpres.

Format .n. natura priùs nos intùs ad omnem.
Fortunarum habitum; iuuat, aut impellit ad iram
Aut ad humum mærore graui deducit, & angit:
Post effert animi metus, interprete lingua.

A quo nedùm non discordat Prudentius, verùm pectorum etiam pręcones ea appellat, cùm dicit.

Digna est fidelis lingua, quæ sit hostia.
Interpres animi, enunciatrix sensuum,
Cordis ministra, præco operti pectoris.

Alij ex cordis affectibus, quos ostendunt; cordis imagines verba nuncupanda asseruerunt; Ità Seneca: *Cordis imago est sermo, ex .n. abundantia cordis os loquitur.* Et Halicarnassæus: *Imagines quædam morum verba esse videntur.* cap.12. de antiquis oratoribus. Alij pulsui, ex cuius motu valetudinis, vel ægritudinis dignoscitur status ea assimilant, quia ex eis animi regularitatē, vel irregularitatem arguimus. Nil aliter præfatus Seneca, quùm ait: *Qualis vir, talis est sermo eius.* Vndè de cuiusdam adolescētis physiognomia interrogatus aliquando Socrates, non vt physiognomus vultum, sed vt philosophus locutionē ab adolescente poposcit, dicēs: *Loquere, vt te agnoscā.* His, atque alijs peraccommodis similitudinibus verborum naturam declarare satagerunt philosophi. Mihi tamen supra cunctas comparationes ructus arridet similitudo; quia sicuti per ipsius redolentiam facilè concoctarum in stomacho escarum qualitates percipiuntur; sic interioris hominis cogitationes in memoriæ ventre digestæ, ex sermone dignoscuntur. Disertissimè Hieronymus epist. ad Principiam verba explicans illa; *Eructauit cor meū verbum bonum.* psal.44. dùm dicit: *Ructus propriè dicitur digestio cibi, & concoctarum escarum in ventum efflatio. Quo modo .n. iuxtà ciborum qualitatem de stomacho ructus erumpit, & boni, vel mali odoris flatus indicium est: ità interioris hominis cogitationes verba proferunt, & ex abundantia cordis os loquitur.* Quam similitudinem prosequutus est etiam Toletus super illud Prouerb.15. *Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam*, cùm dicit: *Stulti enim os velut Cacabus ebullit, & velut stomacus plenus stultitia eam eructat.* Hinc moralissimus Seneca epist. 11. adolescentis cuiusdam bonam indolem primo verbulo se cognouisse testatur verbis illis: *Loquutus est mecum amicus tuus bonæ indolis: in quo quantum esset animi, quantum ingenij, quātum idm etiam profectus, sermo primus ostēdit.* Sed ad quid tot philosophorū vtor sentētijs? Adest impræsentiarū Gregorius, qui Iudæos Saluatorem dæmoniacū appellantes audiens: *Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Ioan.8. id ipsos eructasse asserit, quo pleni erant: *Si eisdem ista dicentibus respondere voluisset, dæmonū*

Seneca.

Sermo cordis imago.

Halicarnass.

Seneca.

Socrates.

Hieronym.

Verba cordis ructus, quo concoctarum in mētis corde escarum qualitates dignoscuntur.

Prou. c.15.

Toletus.

Seneca.

Ioan.c.8.

Gregor.

vot

vos habetis, verum profectò diceret; quia nisi impleti dæmonio, tàm peruersa de Deo loqui minimè possent. Hæc Gregorius. Nos autem quàm ex hac oris efflatione digestæ in mentis stomacho cogitationes, & in ventris corde passiones dignoscantur, ostendemus.

2 Ex sermonibus, atque loquela cordium arcana nota fieri, pluribus scripturæ locis probare minimè esset difficilè, sicuti ex illo psalm. 72. *Cogitauerunt, & loquuti sunt nequitiam.* vbi Incognitus: *Primò ergo cogitant, & postea loquuntur: quia ex abundantia cordis os loquitur;* Et ex illo: *Bonus homo de bono thesauro suo profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.* Matt. 12. vbi Chrysost. homil. 43. *Noli putare, inquit, id in vitijs ità fieri solummodò, cùm etiam in virtute pariter contingat. Proba .n. verba multò probatiorem virtutem intus esse significant: per quæ declaras existimandum esse, & illos peiores esse, quàm verba significarent, & se meliorem quàm verbis confirmaretur.* Et ex illo, *Ex abundantia cordis os loquitur.* Matt. 12. addente Paschasio lib. 4. cap. 12. *Quoniam calamus linguæ illa profundit, quæ intùs abundant. Nec possunt de malo thesauro, nisi quæ mala sunt assuetè proferri.* Et ex illo: *Qui de terra est, de terra loquitur.* Ioann. 3. super quæ verba Vgo Card. *Qui de terra est, idest cuius est terrena affectio, & conuersatio, eius est terrena loquutio, & operatio. Ex lingua cognoscitur vndè sit homo. Matt. 26 Verè tu ex illis es, nàm & loquela tua manifestum te facit.* Quæ omnia ideò absq; trutinatione transiui, quia vt vulgaria, satis tibi nota esse existimo; in selectioribus autem sistemus magis.

Psal. 72.

Incognitus.

Matt. c. 12.

Chrysost.

Proba verba probatiorē virtutem intus esse significāt, & è cōtrario.

Matt. ibid.

Paschasius.

Ioan. c. 3.

Vgo Card.

3 Et in primis illa Bernardini Senensis se mihi offert difficultas: Quid est, quòd Deus, qui multa corporis membra cordi viciniora non sic ei coniuncta produxit, sicuti linguam, quam iuxtà anotomistarum sententiā cordi ligauit? Et facilè difficultatem soluit dicendo, quòd nè à corde lingua discordaret, cordi cohærentem produxit: *Fecit homini Deus linguam cordi ligatam, atque coniunctam: per hoc manifestè indicare voluit nobis, quòd nō aliud loquendum est ore, quàm sit radicatum in corde.* Præfatus Bernardinus tom. 2. fer. 4. post 3. Dom. Quadr. ser. 29. de odibili, & execrabili detractione art. 1. cap. 1. At ego non tàm ad voluntariam, quàm ad necessariam (vt ita dicam) cum corde consonantiam significandam cordi radicatam productam fuisse æstimo, quòm id ferè volens, nolens proferat, quod corde concepit; quod præterquàm apertissimè dixit Saluator verbis illis: *Progenies viperarum, quomodò potestis bona loqui, cùm sitis mali?* Matt. 12. Probo etiam Herodis verbis ab eodem Matt. c. 2. relatis: *Ite, & interrogate diligentèr de puero: & cùm inueneritis renunciate mihi.* dùm solerter inquiro: Quid est, quòd puerum vocat, quem Magi regem natum fuisse cōfitentur: *Vbi est, qui natus est rex iudæorum?* ibid. Cur bone Deus malitiam non simulat? Cur non de rege, sed de puero interrogari iubet? At ò mysterium! quonampactò lingua cordi radicata a corde discordare poterat, nullatenus sanè, & quia diuinitus nunciatum infantulum paruum, non magnum videre cupiebat, puerum illum appellare poterat, regem nequaquàm. Meū non est hoc, quod dico, sed D. Thomæ dicentis; *Nota, quòd cùm Magi profiterētur regem, iste vocat puerum, quia ex abūdantia cordis os loquitur.* En quomodò à corde lingua discordare non valet, sed ei semper consonam se ostendit.

Bernardin. Senens.

Lingua cur cordi ab ipsa natura ligatur?

Matt. c. 12.

Idem c. 2.

D. Thomas.

A corde lingua discordare non valet.

4 Docet hanc veritatem, quòd ob colligationem, quam cum corde lingua habet, discordare ab eo non possit, regius Psaltes psál. 51. *Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum;* quia si benè aduertis, duo in modo dictis ipsum asseruisse reperies, & quòd callidè quidem dolum peccator machinari studuerit, & quòd callidas machinationes non tantum non siluerit, nec mussauerit, verùm effutiendo etiam eloqueretur: nec mirum, quòd dolosè molitum sermone prodatur: quia sic cordi iuncta est lingua, vt ab eo dissona esse non possit. Ità Bernardinus Senens. tom. 1. Sabb. post 3. Dom. Quad. serm. 32. de duplicitate art. 2. cap. 3. *Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua,*

Psal. 51.

Bernardin. Senens.

Lingua velit, non ut cordi semper consona.

id est tota die ostendit consuetudinem duplicitatum cùm addit : iniustitiam cogitauit lingua tua ; ex coniunctione istorum duorum, scilicet cordis, & oris exprimit, quòd quàm citò cogitatio oritur in corde, tàm citò exprimitur ore, sicut de talibus Ecclesiastici 21. scriptum est : In ore fatuorum cor illorum. In cuius veritatis figura Euphrathæos lego, nec cum euidenti vitæ discrimine Scibboleth, quod spicam sonat, proferre potuisse, sed eius loco Sibboleth dixisse, quia vt Vgo Card. ait, non facilè animi, etiam vitæ imminente discrimine, simulari possunt affectus: *Legitur Iudic.* 12. ait modo dictus Vgo, *quòd dicebāt quidam Galaaditæ. Nùm Euphrathæus es? quo dicente; non sum: dicebant ei, dic ergo Scibboleth, quod interpretatur spica, qui respondebat Sibboleth, eadem littera spicam exprimere non valens. Affectio enim trahit ad se linguam, & ideò libenter, & frequenter loquuntur homines de rebus, quas amant ; Vndè Hieronym. Vanus sermo vanæ conscientiæ index est, quia ex abundantia cordis os loquitur.*

Vgo Card.

Animi affectus nec cū vitæ discrimine simulari possunt.

5 Satis variè de ficto castissimæ Susannæ adulterio Danielem, senesq; accusatores loquutos fuisse reperio; nam quàm inhonestè rem descripsere isti, tàm honestè ad veritatis dilucidationem loquutus est ille: hi. n. sic accusationem struxerunt, *Venitq; ad eam adolescens, qui erat absconditus, & concubuit cum ea.* Danielis 13. Ille verò contra hos stans, de facto quidèm (vt rectum exigebat iudicium) interrogauit, à concubitus autem, vel commistionis nomine semper abstinuit; sed horum vice colloquutionis vocabulo vsus est: *Nunc autem si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi,* ibid. Cur hoc bone Deus? Vndè tantum inter Danielem, & senes in loquendo discrimen? An quia sicuti concepta in senum corde impudicitia non poterat, non ore produci, sic interna Danielis castitas non, nisi casta proferre faciebat verba? Nil alitèr Lyranus: *Curialitèr loquens Daniel, sicut homo castus, & verecundus interrogat, non sicut senes impudici, qui dixerunt : Vidimus eos paritèr commisceri.* En quomodò obscænè loquuntur obscæni, pudicè pudicus: quia ex cordis, & linguæ coniunctione id ferè ore parimus, quod corde concipimus.

Daniel. c. 13.

Ibid.

Lyranus.

Cōceptos in corde animi affectus os parit.

6 Vexor multum quotiès in verba incido illa : *Viuit Deus, qui abstulit iudicium meum, qui ad amaritudinem adduxit animā meam. Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis. Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.* Iob. 27. nam haudquaquam capere possum, cur non absolutè se nunquàm Deum offensurum attestetur Iob, quòd labijs tantùm, & linguæ iuramenti imposito fræno, nunquam contra Deum se loquuturum promittit? Si oculus animam deprędari solet, si manus contra Omnipotentem tendi consueuit, si pedes veloces quādoque ad effundendum sanguinem sunt; cur relictis manicis, & compedibus linguæ tantùm, & labijs iuramenti frænum imponitur? Sic intrà me hæsitaui multotiès : verùm dubitanti mihi occurrit quandoq; Hieronymus subtiliorem difficultatem mouens, ex qua huius pendebat solutio: Quid est, quòd Satan lingua, labijsq; exemptis vulceribus pessimis à pedis planta vsque ad verticem Iobum percussit, immò vulcere vno corpus totū infecit? *Pelli meę, consumptis carnibus, adhęsit os meum, & derelicta sunt tantūmodò labia circa dentes meos.* cap. 19. Super quæ dictus Hieronymus sub labiorum nomine linguam etiam, immò principaliter incolumem seruatam asserit; dum dicit : *Ex omnibus alijs membris vnam mihi linguam reseruauit.* Si absoluta ei fuerat feriendi concessa facultas, cur labia tantùm intacta, linguamque saluam reseruauit? Difficultatem idem eneruat Hieronymus dicendo, quòd non sine mysterio lingua tantùm, & labia integra relinquuntur; quia capere non poterat iniquissimus Satan, quòd ob ærumnarū multitudinem, atq; plagarum acerbitatem contrà Deum obloquuturus non esset Iob : vt igitur apta ad blasphemandum haberet instrumenta, linguam reliquit, & labia: *Ad hoc diabolus* (ait Hieronymus) *consumptis carnibus sancti Iob, labia eius integra dereliquit, vt haberet positus in tormentis, quibus posset facilè blasphemare.* Hæc

Iob. cap. 27.

Iob c. 19.

Hieronym.

Idem.

Hie-

Hieronymus: quibus amplius hæsitare iam destiti, cur cæteris relictis mēbris, labijs, & lingua nunquam contra Deum se loquuturum iuraret Iob, quia Diabolum non ob aliud hæc reliquisse videbat, nisi vt blasphemandi non deessent instrumenta; Cui diaboli cogitationi in Iobi persona se opponens Nicetas, hunc ait in modum: *Quamuis cruciatus, & pœnæ producantur, quamuis acerbiora sint mihi perferenda, nihil tamen absurdi, nihil à dignitate Dei alienum iuro me loquuturum, aut animo cogitaturū, & vsq; ad extremum spiritum peccato repugnaturum.* Apertius, iudicio meo, dicere volens; deciperis certè, deciperis deceptionum inuentor, linguam ad blasphemandum relinquēs, quia si ideò hæc cordi à natura ligata producitur, nè ab illo discordet, quonampacto à lingua mea, quæ cordi recto inhæret, obloquutionis verba prodire posse existimas? In astutia proculdubio comprehenderis; quia blasphemiarum loco, laudis voces cordi consonas personare audies.

Nicetas.

Lingua Iobi cur à sathana incolumis reseruata?

7 Quis postea fidem asserēti præberet, quod diabolus ipse in assumpto corpore quacumq; calliditate vtens, aliter (vt ita dicam) loqui ignoret, nisi quā, quod mente ipse conceperat? & tamē re id probatum reperio: tunc scilicèt quādo esurienti Saluatori lapides versipellis proposuit hostis: *Dic vt lapides isti panes fiant* Matt. 4. quia tunc tentādi artis se prorsus ignarum ostendit; vt benè obseruauit Chrysologus serm. 11. vbi ipsum his verbis irridet: *Miser, malus vis esse, sed non potes: cupis tentare, sed nescis, esurienti tenera offerre, non dura debuisti, famem non asperis palpare, sed blandis, inediam, non horridis vrgere debueras, sed gulosis. Istis non modò Dei filium, sed hominis filium tu laqueare non posses.* Et cur putas dulcium vice aspera obtulisse, & mollium loco, dura proposuisse, nisi quia mente durus aliter loqui nō poterat, nisi durè? Meum non est hoc, quod assero, sed Bedæ dicentis: *Benè de lapidibus panem facere suasit, vt qui durus est mente, duritiam ostenderet sermone.* Audis quare diabolus (vt Chrysologi vtar verbis) malus esse velit, sed non possit, quare tentare cupiat, sed nesciat: quia etiam ipse in assumpto corpore sermonem (vt ità dicam) à mente dissonum proferre non valet.

Matt. c. 4.

Chrysolog.

Beda.

Etiam diabolus in assumpto corpore à cogitatis dissona loqui ignorat.

8 Augustinus in cap. Ioan. 1. tract. 36. subtilitèr inquirit: Quid est, quòd inter omnes Euangelistas, Ioannes solus de Christi diuinitate fari cœperit dicendo, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum?* Si alij vel à temporali prosapia, vel ab Isaiæ prophetia, vel à Zachariæ sacerdotio scribēdi sumpserūt initium, cur non simili modo incœpit & ipse, quòd veluti terrena, ac temporalia fastidiens ad æternam generationem se contulit? Et facilè ex illo ipsiusmet Ioann. 13. *Erat ergo recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus*, difficultatem enucleat dicendo, quòd Ioannes aliud ructare non poterat, nisi illud, quod biberat; & quia ex ipso Dominici pectoris fonte diuinā hauserat generationem, quod alijs concessum non fuerat, hāc primo verbo ructauit, quod alij quia non sic plenè saltem biberant, non fecere. Scitè modò dictus Augustin. loc. cit. *Sanctus Ioannes apostolus de domini diuinitate quomodo nullus alius est loquutus, hoc ructabat, quod biberat. Non. n. sine causa de illo in isto ipso Euangelio narratur: quia & in conuiuio super pectus Domini discumbebat: de illo ergo pectore in secreto bibebat, sed quod in secreto bibit, in manifesto eructauit, vt perueniat ad omnes gentes non solùm incarnatio filij Dei, passio, & resurrectio; sed etiam, quod erat antè incarnationem, Vnicus Patri, Verbū Patris, Coæternus generanti, Aequalis ei, à quo missus est.* Hæc Augustinus, quibus satis datur intelligi, quòd ex abundātia cordis os loquitur.

Ioan. c. 1.

Idem c. 13.

Augustin.

Cur solus Ioannes æternā Christi generationem describat?

9 Stupet Bernardus ser. 7. in Cāt. spōsam amoris sui initia sic exorsam fuisse: *Osculetur me osculo oris sui.* cāt. 1. Quis vnquàm (ait ipse) sic abruptè amorem ostendit? Vbi sponsæ est verecundia? Cur saltem beneuolentiam prius non captat, quòd nullo præuio phalerato verbo, statim animum, amoremq, pandit? At quonampacto præfationibus vti poterat, quæ sponsi ardebat amore? idem ait Bernardus, hoc primo verbo ructauit, quo plena erat. Audi ipsum: *Vide .n. quale præri-*

Cant. c. 1.

Bernard.

Os ex cordis abundantia nullo proemio phalerato verbo repente prorumpit.

piat sermonis exordium. Magnum quid à magno petitura, nullo tamen, vt assolet vtitur blanditiarum fuco, nullis circumuolutionibus ad id, quod desiderat, ambit. Non facit proœmium, non captat beneuolentiam; sed ex abundantia cordis, repentè prorumpens, vndè, frontoseq; fatis, osculetur me ait, osculo oris sui. Sic cordis haudquaquam ità simulari possunt passiones, quin per sermones foras erumpant.

10 Diligentissimus fui semper scrutator, quid est, quòd natura, quæ membra multa in propatulo posuit, linguam sic abscõdit, vt duplici septo labiorum scilicet & dẽtium circum clausam produxerit? An quia ac si penè omniũ corporis partium abiecto consilio, linguæ tantùm causę grauem curam suscepit? Prorsùs ita: & equidèm satis consultò tantam, talemq; curam pro lingua assumpsit, quia si natura, nè cordis arcana paterent, cor in secretiori corporis parte abscondit, cùm lingua ea facilè prodat; & ad Ezechiæ morem, omnia, quę in cordis domo sunt, ostendat, omni diligentia custodiri, dupliciq; septo circumcludi debebat, nè cordis absconsa paterent. Intellexit hoc Dauid, qui psal. 140. Deum hunc precatur in modum: *Pone Domine custodiam ori meo: & ostium circumstantiæ labijs meis. Non declines cor meum in verba malitiæ.* vbi in Dauidis persona Titelmannus: *Quoniam facillimè in lingua video labi homines, & raros admodũ esse, qui in lingua non offendant. Idcircò hoc peculiariter à te postulo, vt os meum tua custodia ita obseres, nè quid per os loquar, siuè mendacium, siuè vanum, siuè otiosum, quod non decet. Sicq; labiis meis ostium ponas, quod ipsam circumstet, & custodiat per circuitũ, vt nihil per ipsam possit egredi, quod præstitisset nõ egressum fuisse.* Vides quomodò linguæ lapsui consulere volens natura, nè qualem quis sit prodat, intra dentium, ac labiorum mœnia produxit. Vndè Augustin. serm. 3. ad fratres de eremo: *Debemus. n. linguas infra dentes reseruare illæsas; sermo enim vanus, vanæ conscientiæ index est. Qualis. n. est homo in mente, talem verbositas depingit in ore.*

Psal. 140.

Titelman.

Lingua cur duplici septo labiorũ, & dentium à natura circumclusa.

August.

11 Ex dictis concludo, haudquaquam difficile esse vniuscuiusq; naturam agnoscere; quia si sermo animũ pingit, qualem quis se per sermonem ostendit, talem ipsum existima: Vndè interrogatus quandoque Plato, quonampacto hominis dignosci posset natura, respondit: *Et homines, & vasa figuli simili ratione probãtur; hæc quidèm ex sono, illi verò ex sermone facile agnoscuntur*: immò, vt ait Bernardinus Senens. tom. 1. in Dom. de Pass. ser. 41. de horrib. blasphemia art. 3. cap. 1. sicuti ex vniuscuiusque idiomate eius regio argumẽtari potest, sic ex sermonibus, cuius quis regionis sit, cælestis, mundialis, an infernalis, agnosci facilè poterit: *Tres autem regiones possidet Deus,* ait modò dictus Bernardinus, *Scilicet cælestialẽ, mũdialem, & infernalem. Quælibet autem illarum habet idioma suũ vndè cognosci possit. Regio cælestialis habet pro idiomate semper Deum benedicere, & laudare, teste Propheta, qui ait: Beati qui habitant in domo tua Domine: in secula seculorum laudabunt te. Vis autem agnoscere quis sit iàm in terris cælestis ciues? Considera hominem in angustijs positum, paupertate, penurijs, infirmitatibus, & alijs aduersitatibus conquassatum, & in omnibus semper laudantem, & benedicẽtem Deum: hic cælestis ciuis est, sermo indicat, lausq; Dei manifestat, teste Domino, Matth. 12. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, scilicet Dei gloriã & honorem. Mundialis autem regio suos etiam ciues habet ex sermonibus cognoscẽdos. Superbi n. loquuntur de fastu seculi: Luxuriosi de vanitatibus, & lasciuijs, & carnalitatibus: Auari de lucris, & thesauris, & consimilibus. Ioan. cap. 3. Qui de terra est, de terra loquitur. Infernalis autem patria etiam nunc in mundo multos cõciues habet. Sermo infernalis nihil aliud est, quàm blasphemiæ, & maledictiones Dei, & Virginis, omniumq; Sanctorum, sicut Apoc. 16. scriptum est: Blasphemauerunt Deum Cæli præ doloribus, & vulneribus suis. Blasphemi igitur quia iam scripti sunt in libro æternæ perditionis: ideò iam assuescunt loquelæ officio, quod facturi sunt in Inferno.* Hæc Bernardinus. Quæ propterea sic distinctè posui, vt cuius regionis tu ciuis sis, agnoscas.

Plato.

Bernardin. Senens.

Cuius regionis cælestis, terrestris an infernalis quis ciuis sit, ex sermonibus facilè dignoscitur.

Abra-

Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonem meũ seruauerit, mortem nõ gustabit in æternum. Ioann.8.

§. II.

Mortem propterea non sentire, nec pati: sed vix gustare dicuntur iusti, quia nequaquàm eius afficiuntur molestijs.

1 IN mari mortales animam efflare solere, iuxta illud Apocalypsis 16. *Omnis .n. anima mortua est in mari*. ideo dictũ existimat Bernardinus Senensf. quia non absq; amaritudine maxima occumbunt: *In mari dicit, idest in amaritudine doloris*. At numquid omnes in obitu ijsdem amaritudinũ obuoluuntur vorticibus? Nequaquàm sanè: sed illi tantùm, qui peccatorum nutriti sũt felle. Quod apertè expressit Ecclesiasticus verbis illis: *O mors quàm amara est memoria tua, homini pacem habenti in substantijs suis*. cap.41. Apertissimè verò dixit Bernardinus Senens. tom.3. ser.52. de peccati maledictionibus 2. parte principali cùm de improborum, proborumq; obitu sic fatur: *Moriendo peccator extendit pedes, & voluit oculos, extenuat membra, torquet ora, & dolor mortis æterna circumdat eum, & efficitur turpis sicut diabolus; vndè David in persona illius tristis anima dicit: Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. Sed iustus cogitat bona, quæ fecit, & habet spem salutis, & considerat, quòd transit de morte ad vitam; quia nullus confisus in Domino derelictus est: & istius felix anima cum Hieronymo dicit: Anima mea liquefacta est, vt inuenire possem dilectũ meum*. Et pauló infra aliam subdens causam lætitiæ in his, doloris verò in illis; hæc habet: *In extremo puncto mortis aspiciet peccator visibiliter dæmones. Et similiter videtur Dominus noster Iesus Christus; quia nullus moritur, quin videat Dominum nostrum Iesum Christum, & dæmones: quia si est malus, diaboli veniunt sibilando, & Christus apparet iratus, & rigorosus contra eum, & diaboli sunt parati cum gaudio ad arripiendam illam animam dolorosam. Sed bonis Christus apparet mitis, & benignus, brachijs apertis paratus recipere, & amplecti animam beatam*. Hactenùs ipse. quibus satis liquidò non omnium, sed improborum tantùm mortem infelicem appellat; immò quàm malorum amaram, tam proborum dulcem asserit. Quod etiam Socrati Ethnico aliqualiter innotuisse asserit Simplicius, dum ipsum morti propinquum, mortemq; nihil prorsus formidantem sequentibus verbis describit: *Mors non omnibus videtur terribilis, nam Socrati terribilis visa non est, qui cùm eam effugere posset, sustinuit tamen, totumq; illum diem apud amicos immortalitatem animarum declarauit, & qualis sit repurgatrix philosophorum vita, edocuit*. Eluxit etiã veritas hæc Dioprusæo, qui orat. 48. dicere consueuerat: *Quisquis autem rebus optimè gestis discedit è vita, ille felicissimè moritur*. Quod si Ethnicos non latuit, iureoptimò in præsenti mortem iusti non gustare dicuntur: *Si quis sermonem meum seruauerit, mortem nõ gustabit in æternum*. Ioan.8. quia vltra mortem secundam, & æternam, quæ vera nuncupanda est mors, & de qua præcipuè hic Veritas loquitur, nec tẽporalis primoribus labijs amaritudinem attingunt. Vndè Diuus Thomas in catena: *Qui .n. raro, & modicum peccant; tantummodo gustant mortem: qui autem perfectius susceperint spiritualem virtutem, non gustant eam, sed viuo pane semper vescuntur*. pro quo argumento selecta quædam adducam.

Apocal. c.16.

Bernardin. Senens.

Eccli. c.41.

Bernardin. Senens.

Proborum, Improborũque mortis discrimen.

Nemo absq; Christi, & dæmonis visione occumbit.

Simplicius.

Mors nõ omnibus terribilis.

Ioan. c.8.

D. Thomas.

Mortem minimè gustãt iusti.

2 Et ante alia, quòd contra mortem mortis Victor progressurus patrẽ oraret, esto; quia forte, quibus armis stipatos nos contra eamdem exire debeamus, edocuit: verùm quid est, quòd in tali obsecratione nil penitus ipsum à Patre efflagitasse scribitur, nisi vt calix tantopere optatus trãsiret à se: *Pater mi, si possibile est, trãseat à me calix iste*. Matt.26. quod non semel, sed pluries ipsum postulasse

Matt. c.26.

modo

modo dictus Euãgelista cum reliquis testatur? Si calix iste ille erat, quem adeo sitierat, vt cõtradicentem Petrũ, ac potationem impedire volentem, Satanam illum nuncupauit: *Vade post me Satana, scandalum es mihi, etc. Calicẽ, quem dedit mihi Pater non vis vt bibam illum?* Matth. 16. Quomodo nũc illum renuit, & vt à se trãsicat, Patrẽ sic instãter exorat? Difficilis sanè quæstio, sed facillimè alio scripturæ loco soluetur, illo scilicet: *Calix in manu Domini vini meri plenus mixto. Inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen fex eius non est exinanita.* Psal. 74. quia si iuxtà Alensis expositionem per calicem in manu Domini, passionem in eius libera potestate positam intelligere vellemus, dicente ipso loco superius allato: *Calix autem in manu Domini fuit propriè eius passio, & tribulatio, quam in terra pro nobis substinuit. Vndè dixit Matt. 20. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* ad quem ipsum inclinauerit vestigando, facilè primæ difficultatis haberetur solutio, & nè ꝑ hac ad aliã scripturã cõfugiã (seruata pro dãnatis fæce) in Apostolos, & Martyres, ceterosque pro se passuros calicem inclinasse, & inclinare asserit præfatus Alensis; quia dolorum, passionum, & martyrij reliquias, quibus ipse exaturari non renuit: à suis libari voluit, quod vt cõpleret (ni temerarius videor) nequaquam totum aceti, & fellis vas exhauriuit, quia compotoribus illius relinquebat reliquias: quo posito veluti à notis, clarisq; præmissis talis sequitur conclusio, quòd passionem minimè recusabat, cùm calix vt transiret orabat, sed illum ex se in Apostolos, ex Apostolis in martyres, & ex his in reliquos, sui imitatores illũ inclinabat. Nil prorsus aliter Hilarius, q. in Christi persona Enangelistæ verbis: *Transeat à me calix iste*, & vt Dauidicum illud: *Inclinauit ex hoc in hoc*, verificaret, addit: *Transeat à me in meos.* Et si ex hoc non propositum, sed oppositum nostri instituti probari obijcias: quia si in suos calicem trãsire faciendo, eos passionis suæ reliquias libare fecit, ergo mortis amaritudines quodãmodo iusti gustãt, & pœnas? Cũ prẽfato Alẽse respondeo, quòd calicẽ quidẽ in suos inclinat, sed nequaquãm immixtum; nàm tribulationibus, ac passionibus spiritus infundens dulcedinem, omnẽ adeò dulcorat amaritudinem, vt sentiri nullatenus possit: *Cum aliquis* (ait ipse) *habet duo vasa, vbi est vinum diuersarum speciearum, si vult facere mixtionem, inclinat, & effundit de vno vase in aliud: sic Dominus in calicem tribulationis inclinat calicem æternæ iucunditatis, quando homini in tribulatione posito cõsolationem infundit de consideratione tribulationis: & tunc homo melius potest libare, quia dulcedo, quam considerat, temperat amaritudinem tribulationis.* Super præfatum psalmi locum. Ex quo satis consultò in suos calicem transire optabat Saluator, quia mortis amarities, quas solus ipse hauserat, illi nequaquam libare poterant. Perbellè præfatus Hilarius. *Transeat à me calix iste, hoc est, à me in meos, vt sient à me bibitur, sic à meis bibatur sine metu mortis.* En quomodo nec pitissant quidem iusti lethi amaritudines, neq; mirum, quia si consolationum infusione mixto calice dulcorantur, libari quonampactò poterunt? Vndè post multa de hac re Bernardus: *Quid igitur non temperat illa dulcedo, quæ mortem quoquè facit esse dulcissimam?*

3 Calamum nunc ad verba illa, *Sunt quidam, de hic stantibus, qui non gustabunt mortem.* Matth. 16. inflectò, nec non subtiliter, qui nam hi essent, qui mortem minimè erant gustaturi, inquiro, & si cum Glossa, Carthusiano, Gorrano, alijsq; non paucis Petrum, Iacobum, & Ioannem præcisè fuisse asseres: ecce scopuli, ecce difficultates, si Iacobo præsertim, & Ioanni primarum sedium loco, & primatus vice passionis calix erat porrigendus iuxtà illud: *Calicem quidem meum bibetis.* Matt. 20. quonampactò mortis amarulentæ expertes esse debebant, quòd mortem nequaquam gustaturi dicuntur? Verùm ex dictis facilè difficultatis solui poterit nodus, nam calix hic discipulis porrigendus, nõ immixtus, sed mixtus erat tribuendus; immò Christi labijs admotus super mel, & fauum dulcoratus, haudquaquam amaroris quid retinere poterat: *Soli enim nequeunt gustare mortem, qui possunt*

Matt. c. 16. Ioan. c. 18.
Cur Christ° calicem tantopere exoptatum vt trãsiret, oraueritexpendi- tur.
Psal. 74.
Alensis.
Hilarius.
A se in suos transire orabat.
Alensis.
Non illũ immixtum, sed mixtum cõpotoribus suis porrigit
Hilarius.
Melle, & lacte sub Chri sti lingua existentibus passionis calix dulcoratur.
Bernard.
Matt. c. 16.
Ambros.

Petrus & Iacobus. & Ioãnes mortem quonãpactò minimè essent gustaturi, expenditur?

sunt stare cũ Christo.In quo licet ex verborum ipsius qualitate perpẽdere, nec tenuem quidem mortis sensum habituros, qui Christi videntur meruisse consortia. Ambrosius in cap. 9.Lucæ. Nec illud, *Donec*, quod subditur: *Donec videant filium hominis venientem in Regno suo.* ibid. te penitus vexet,quia non terminum, sed absolutam negationem dicit. Quod optimè annotauit. Ioannes

Ioan.Ferus.

Ferus, dum ait: *Possunt tamen, & hæc verba de omnibus bonis christianis intelligi,qui non gustant mortem, donec, idest quamdiù vident Christum regnantem. Eo modo quo Matthæus supra dixit: non cognouit eam, donec peperit, idest nunquam cognouit. Hæc igitur christiani dignitas est, quòd à morte securus est.*

4 Audire modò mallem, quàm dicere: Cur discipulis Iacobo scilicet, & Ioanni ad calicem se impauide bi-

Matt.c.20.

bendum offerentibus: *Potestis bibere calicem,quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.* Matth.20.nequaquam in præsenti,sed in futuro responderit Saluator: *Calicem quidem meum bibetis.* ibid. Cur non statim porrexit? Cur non illico bibendum tradidit? Cur non bibite dixit,sed bibetis? An quia nequaquam serui Dominum præire debebant,sed sequi? Et quidẽ;verũ ob id etiam Saluatorem in futuro fuisse loquutum existimo, quia prius quàm oris sui dulcedine calicis dulcoraret amaritudinem, os mortales minimè apponere poterant; secus verò melle, & lacte sub lingua eius existentibus dulcis effectus, ac suauis, exhauriri facilè poterat. Præsto est Hector Pinctus de præparatione ad mortem

Hect.Pinct.

cap.5. *Per mortem Christi mors,quæ pœna, & tormento aggrauabatur,in lætitiam, & meritũ iusti redacta est.* Clarius (meo iudicio) dicere volens: si Christus est illa dulcedo, quæ iuxtà Augustini dictum omnem dulcorat insuauitatem: *Tu es dulcedo ineffabilis,per quem cuncta amara dulcorantur.* in Soliloq. cap. 22.

Mors, Christi morte dulcorata, martiribus terrosi non fuit.

Augustinus.

quis post hac eius calicis formidabit amarorem? Imò quia fuit in manu eius,securè ori illum admouere poterimus.

5 A Iacobo,& Ioanne ad Andreã oculos vertens, obstupeo, quòd crux illa, quæ (si dicere licet) Dominum potentem,& fortem,potentem in prælio Dominũ extertuerat, ipsum timoris vice,gaudio tali affecisset, vt eam bonam, pulchram, decoram,atq; diũ desideratam nuncuparet; quòd antè me Bernardum etiam in stuporem

Bernardus.

adduxit, qui serm. 1.de S. Andrea sic habet: *Si non videor temerarius, longe est ab ea voce: Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Agnosco plane in duce belli pusillanimitatem, trepidationem agnosco,agroti si nocem in medico. Cõsidero charitatem,stupeo miserationem,expauesco dignationem!* Sic ipse. Qui tandem Isaiam (vti reor) considerans dicentem. *Dolores nostros ipse tulit,& languores nostros ipse portauit.* cap.53. mysterium facile percipit, vndè conclu-

Cur mors, quam Christus timere videbatur, Andreæ dulcis apparuit?

Idem.

dit: *Quandoquidem totum propter nos agebatur, ut non modo passio corporis,sed etiam cordis affectio pro nobis faceret: & quos viuificabat mors tua, tua nihilominus, et trepidatio robustos, et mæstitia lætos, et tædium alacres, et turbatio quietos faceret,et desolatio consolatos.* Quod nihil erat,nisi dicere: omnis desinat admirationis ansa, quòd pauente duce, miles non timeat, quia haustis ipse calicis amaritiebus, dulcedinem tantum pro suis reliquit.

6 Animum non semel pulsauit meum difficultas illa: Cur toties in sacris paginis somnus vocetur iustorum mors, dicente inter cæteros Dauide; *Cùm dederit dilectis suis somnum?*

Psal. 126.

Psal.126.Si quia, vt Tullius ait, *Nihil est tàm morti simile, quàm somnus*, vnde

Tullius.

teste eodem in Tuscul. mortis nuncupari consueuit figura: *Somnus est mortis imago*: non minus peccatorum mors sopor vocari deberet: Si quia

Sõnus mortis imago.

ad instar dormientium opportuno tempore euigilandorum Angelica tuba in finali iudicio excitari debent: sanè sicuti æque probi,& improbi excitandi sunt; sic isti æquè ac illi dormire dici deberent: Præ oculis difficultatem hanc habuit Philippus de Greue, qui serm. 285. idcircò sopori iustorum obitum comparari asserit, quia si ille operantibus dulcissimus præ nimia lassitudine apparere consueuit, iuxtà illud Ecclesiastes cap.5. *Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multũ comedat*; dulcissima & iustis

Ecclesiast. c.5.

in

Philipp. de Greu.

Iustorum interitus cur somno comparetur?

Ecclesiast. c. 41.

in vineæ Domini cultura fessis videri solet mors. Audi ipsum: *Somnus dicitur mors iustorum. Ioann. 11. Lazarus amicus noster dormit; quia sicut somnus est finis operis, sic & mors magis delectabilis est post laborem vitæ præsentis, vt dulcis est somnus operanti.* Iniqui verò, quia iugiter feriantur, non dormire, sed occumbere dicuntur, quia somni dulcedinis sunt expertes: Vndè Ecclesiastici cap. 41. *O mors quàm amara est memoria tua, homini pacem habenti in substantijs suis.*

Exultat mortis appinquus SS. P. Franciscus.

7 In lætitia illa, quam Sanctiss. P. meus Franciscus in supremis vitæ suæ diebus ostendit, quæ Fratrem Eliam cum cæteris in stuporem adduxit, non immoror; quia sciebat post tot labores in vineæ cultura assumptis dulcem sibi fore somnum. Vndè cum D. Anth. septuagenario animam etiam efflaturo dicere videbatur: *Anni mei exilij iã perfecti sunt: nunc cum Babylonis captiuitas adimpleta est, ad supernam Ierusalẽ ciuitatem properabo: Perfecta mea peregrinatione contentus, & spontanea mea voluntate ab hac vita discedo, vt in alta diuina clementia præmijs remunerer.* Ex vita eiusdem.

D. Bonau.

In Virginis brachijs spiritum efflauit B. Clara

8 Quod post eum bene experta est eius discipula re magis, quàm nomine Clara, quæ in virginum Virginis osculo animam efflauit, vt in eius vita D. Bonauentura, vbi post multa concludit: *Procedit igitur ad lectum reginæ cæli, vbi sponsa filij decubabat: & amantissimè super eam se inclinans, complexum dulcissimum præstat. Profertur à virginibus miræ pulchritudinis pallium, & Claræ virginis corpus tegitur, & thalamus adornatur.* Omitto, quòd vt iusti commodius, ac dulcius quiescant, infantium more in brachijs Domini, & non sine Angelorum concentibus (vt Nicolao Tolent. accidisse eius legenda testatur:

Non absque musicali concentu in brachijs Domini obdormiunt iusti.

Sex ante obitum mensibus, singulis noctibus Angelicum concentum audiuit: cuius suauitate, eùm iam paradisi gaudia prægustaret; crebrò illud Apostoli repetebat: Cupio dissolui & esse cum Christo) obdormire dicuntur; quia vbi nostra Vulgata habet: *Mortuus est Moyses seruus Domini iubente Domino.* Deuter. 34. non desunt qui legãt: *Mortuus est Moyses seruus Domini in brachijs Domini.* Nec de-

Deuteron. c. 34.

nique Balaami petitionem: *Moriatur anima mea morte iustorum.* Num. 23. multum trutino, quia facilè iustorum mortem à peccatoribus concupisci agnosco, dicente Tostato: ibid. *Omnes autem mali bonam mortem appetunt: quia benè mori felicitas est*; sed aliquantillum sisto in verbis illis Pauli: *Mihi viuere Christus est, & mori lucrum.* Philipp. 1. in quibus & si lucri nomine commutatio laboris cum requie, vitæ cum patria, & infelicitatis cum perpetua, atque æterna beatitudine intelligi soleat; nihilominus interitum ipsum respectu vitæ lucrum illum putasse existimo, quia quamuis primo intuitu horrẽda appareat mortis facies, iustis tamen mitis est, & suauis; tam quò fortius in Dei vineæ cultura se laborasse sentiunt, eò dulcius in occubitu se sopori dandos agnoscunt. Vndè in tractatu de bono mortis Ambrosius: *Quid igitur prodest longinquos expetere annos, siquidem quò magis vita longa est, eò latius nostrum exilium extenditur, nostrumque gaudium abbreuiatur: & quò magis viuimus, eò grauiores persentimus ærumnas.* Quòd pro modulo suo etiã intellexerũt Ethnici, vndè Ammianus Marcellinus mortem finem viuendi, & doloris appellabat. Et Tullius 1. Tusc. obitum portum vocat, longam verò vitam, ventos contrarios. Et Euripides (teste Plutarco) longum, & permolestum laborem vitam pluries nũcupauit. Et Salustius de morte sermonem habens, sic ait: *Non est infelicitas, sed infelicitatis finis.* Quæ si agnouerunt Ethnici, quis nostrum cum Augustino non clamabit: *O mors digna, quæ optetur! O mors finis malorum præsentium! O mors finis laborum, & quietis principium! quis tuarum felicitatum vtilitatem poterit comprehendere?* libro de visitatione ægrotorum. Quòd si iustos etiam interitum quandoque timuisse obijcias. Audi D. Ephrem: *Aestimo, quòd in hora illa contremiscet omnis spiritus, sed gratia Dei Saluatoris corroborabit, & lætificabit corda iustorũ, rapienturq; in nubibus obuiam ei. Venite igitur fratres mei, præparemus nos expectantes Dominum nostrum: ecce n. iam fulget, ecce iam venit: Filij lucis festinate ad lucem, & ite in occursum domini cum gaudio.* Qui

Num. c. 23.

Tostatus.

Philipp. c. 1

Ambros.

Quò quis magis viuit, eò grauius sentit ærumnas.

Salustius.

Augustin.

Mortis vtilitates.

Ephrem.

Abrahã pater vester exultauit vt videret diem meum: vidit,& gauisus est. Ioan.8.

§. III.

Non tantùm homines, & angelos: verùm ipsos etiã pœnalibus claustris inclusos Christi dies exultare fecit.

Scn. Troad.

Antè Christi aduẽtũ absq; mœrore dies nulla.

1 QVi cecinit:

Nulla dies
Mœrore caret: sed noua fletus
Causa ministrat.

falsa eum lactauit opinio, quia vt scitè Tibullus 3.6. ait.

Tibullus.

Venit post multos vna serena dies.

Ea scilicet secundum nos fidei lumine præditos, quæ Domini Saluatoris aduẽtu in lætitiã mæstitiam,& in cantus planctus conuertit. Vndè Bernardus ser. in vigil. Natiuitatis turturis gemitus in exultationis voces tũc mutatos

Bernard.

asserit, dum dicit: *Vox exultationis audita est in terra nostra.* nec mirum, quia iusta tandèm Dei sedata indignatione secundum Ouidianum illud:

Ouid.

Sed solet interdum fieri placabile Numen.
Nube solet pulsa candidus ire dies.

felix illa, & plusquam beata apparuit dies, quæ (vt Bernardi vtar verbis) lætitia, ac iubilo cælum antè repleuit, quàm terram. Hanc diem de longinquo speculans, quia illam præuidebat tantũ, iuxtà eiusdẽ mystici Diei dictũ,

Ioan. c. 8.

exultauit Abraham: *Abraham exultauit vt videret diem meum, vidit, & gauisus est* Ioan. 8. *Abraham vidit,* (ait Car-

Carthusian.

thusianus) *idest per spiritum prophetiæ cognouit diem aduentus mei, vel me tunc venturum, & spiritualiter lætabatur.* art. 23. Hæc dies an elucesceret speculantes Ierusalem filiæ, per murum discur-

Genes. c. 49.

rebant, iuxtà illud Genes. 49. *Filiæ discurrerunt super murum;* quia sancti illi veteris testamenti patres illum perspicere cupiebant, qui orbis futurus erat exultatio, vt optimè interpretatur Pe-

Pererius.

rerius dicendo: *Quòd si mysticam huius sententiæ scrutemur intelligentiam: Per filias discurrentes super murum, non ineptè intelligemus animas sanctas veteris testamenti, quæ cupientes animo videre pulchritudinem venturi Messiæ discurrebant per murum, idest longè transcendebant humanam cognitionem, quæ originem, & fundamentum habet in sensibus corporis. Est .n. corpus humanum quasi murus vndiq; circumdans, & concludens animum. Istæ igitur spiritu prophetico pulchritudinem Messiæ perspectam habentes, eum videre cupiebant. Sicuti Christus dixit: Multi prophetæ, & reges voluerunt videre, quæ uos uidetis.* Quali tandem hæc

Ardens Sãctorũ Patrũ Vidẽdi Saluatorem desideriũ, describitur.

Vgo Card.

dies (de qua Vgo Card. *Dies hæc, dies æternitatis est, quæ est ipse Christus)* homines, Angelos, patresq; in Limbo existentes suo aduentu lætitia perfuderit, præsens ostendet argumentum.

2. Anxiè nimis Domini Saluatoris aduentum mundum totum expectasse, vt cæteros linquam, Dauidem apertissimè expressisse puto, cùm cun-

Luc. c. 1.

ctos populos Marianum Fiat: *Fiat mihi secundum uerbum tuum.* Luc. 1. efflagitaturos prædixit: *Dicet omnis popu-*

Psal. 105.

lus: Fiat, fiat. psal. 105. Vndè Bernardus hom. 4. super Missus est, ac si populorum ad Virginem pro hoc Fiat, legatione fungeretur, eam hunc in mo-

Bernard.

dum alloquitur: *Hoc totus mundus tuis genibus prouolutus expectat. Da Virgo responsum festinanter. O Domina responde uerbum, quod terra, quod inferi, quod expectant & superi.* Et hoc non ob aliud

Marianum Fiat à cũctis sũmopere efflagitatum.

sanè, nisi quia verbo transitorio, Verbum illud sempiternum nobis erat cõcedendum, quod mundo, Angelis, & ipsis in Limbo existentibus gaudium maximum erat allaturum. Bernardini

Bernardin.

sunt verba: *In illo actu antequam purissima Virgo diceret: Ecce ancilla Domini; omnes Angeli, & omnes creaturæ, limbus, & mundus expectabãt consensum Virginis, dicentes; Consenti Maria, & dic fiat uoluntas tua sicut in cælo, & in me. Angeli quidem, ut implerentur sedes Angelorum pulsorum. Limbus, ut indè sancti patres exuto tartaro exirent. Mundus, ut liberaretur à potestate diaboli, & fieret regeneratio, & sublimatio naturæ humanæ.* Et statim efflagitatum Fiat, iam prolatum, atque concessum considerans,

Mariç conſe- ſu hominib⁹ exhilarans, & Angelis, de ipſo ĕt ſă-ctiſſima Trinitas diem feſtum celebrauit.

ſubdit: *Hodie fecit magnum feſtum Trinitas, ſcilicet Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, & Virgo Maria, & Sancti patres, & omnes Angeli.* Et deniq; ſatis iuſtè Luciferum cum ſocijs punitum concludit; quia feſtiuiſſimum hunc diem cuſtodire, & venerari renuit: *Cauſa damnationis Luciferi fuit, quia primum feſtũ huius incarnationis Verbi ſibi reuelata noluit cuſtodire*, tom. 3. ſerm. 37. de amore incarnante 3. parte principali. Quo ex diſcurſu, excepto dæmone, cunctis Christi aduentum lætitiam maximam attuliſſe, liquidò conſtat.

3 Cæterùm mortalium gaudium ob talem aduentum ſatis Ioannem expreſſiſſe cenſeo, tunc ſ. cùm ex vtero in vtero Saluatorem perſpiciens, nedum (iuxtà matris dictum) exultare cępit; verùm vt Chryſoſtomo piè excogitare licuit, etiam ſedentibus in regione vmbræ mortis, vt lætiſſimum hunc diem nunciaret, vẽtris carcerem rumpere contendit; de qua re videndus eſt ipſe Chryſoſtomus apud Metaphraſtẽ menſe Iunio. Verum hoc vt vulgari omiſſo, ſubtilem moueo difficultatem: Quid eſt, quòd Eccleſia antè Christi natiuitatem ſepties antiphonas ad Magnificat per, O, incipit: *O ſapientia: O Adonai? &c.* Si quia Deũ hominem factum obſtupet, nil minus paſſionis tẽpore facere deberet, quia Deum mori, niſi fides doceret, ratio non ſuaderet. Difficultati etſi Thomam de Kempis occurriſſe reperiam, aſſerentem ly, O, aduerbium vocandi eſſe, ſanctorum patrum deſiderium incarnationis exprimens, cuius verba ſunt: *Hæc ſiquidem exclamatio, O Sapiẽtia, &c. ſanctorum prophetarum ingens deſiderium inſinuat, nec non cuiuslibet fidelis animæ affectum Christi optantis aduentum. Tanquam inter votiuas preces diceret: O bone, amantiſſime Ieſu, vera, & æterna ſapientia Patris, qui nos mirabiliter creaſti, veni, & ſalua iam lapſos mirabili ordine, quomodo facere diſpoſuiſti. Veni ad viſitandum nos in ergaſtulo carnis, naſcendo ſine contagio carnis: vt liberentur electi tui.* Meam tamen ſi dicere liceret ſententiam, ea eſſet; quòd exclamatio illa nõ tàm vocationem, quàm exultantis Eccleſiæ ob Saluatoris aduentum affectum exprimat, iuxta illud Terent. in Andr. *O factum bene beaſti!* nec mirum, quia ſi Abraham in ſpiritu tantùm illum præuidens exultauit. Si Dauid à longinquo illum conſiderans antè arcam, quæ ab ipſo aſſumẽdam figurabat humanitatem, præ gaudio magno totis viribus choræas duxit, iuxtà illud: *Dauid ſaltabat totis viribus ante Dominum.* 2. Reg. 6. Vnde Gualfrid. apud Tilmannum: *Arca iſta carnem Christi figurat, in quo omnes theſauri ſapientiæ, in quo plenitudo diuinitatis; in quo virgæ myſterium euidenter apparuit, dùm etiam mortuus reſurrexit. Quid ni exultaret, qui præuidebat eius aduentum?* multo magis exultare debet Eccleſia, cùm de propinquo Christi Domini eſt celebratura natalem: immò, vt melius dicam, ſatis conſultò; *O ſapientia, O Adonai, &c.* exclamat; quia per ly, O, qua lætitia de propinquo ſponſi aduentu perfundatur, inſinuat.

Thom. de Kemp.

2. Reg. c. 6.

Gualfrid.

Præuiſus tãtùm Christi dies exultare faciebat mortales.

Antiphonæ O, cur ab Eccleſia ante natiuitatem decãtantur?

4 Et quidem quonampactò de Christi die exultare non debet Eccleſia, ſi ex ipſo tota eius felicitas, & exaltatio pendet? Sapidiſſima eſt pro re hac difficultas illa ab Ambroſio mota: Quid eſt, quòd nullius alterius deſcripta corporis exiguitate, de Zachęo tantùm dicitur: *Quia ſtatura puſillus erat?* Luc. 19. *Quid ſibi vult*, ait ipſe, *quòd nullius alterius ſtaturam ſcriptura, niſi huius expreſſit?* Statimq; ex immediatè antecedentibus: *Quærebat videre Ieſum, quis eſſet:* quæſtionis ſolutionem carpit dicendo: *Non dùm viderat Christum, meritò adhuc puſillus: Ioãnes autem magnus, quia & Christum vidit, & ſpiritum ſicut columbam ſuper Christum manentem; ſicut ipſe ait: Vidi ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentẽ ſuper eum.* Hæc ipſe: ex quibus deduco, quòd ſi Zachæus ideò corpore exiguus, quia Saluatorem non viderat: & Ioannes propterea magnus nuncupatur, quia eum perſpexerat, iure optimò in Christi die, in qua omnis exaltatio ſumpſit exordium, fidelium Eccleſia iubilat, & exultat.

Luc. c. 19.

Ambroſ.

Idem.

A Christi die omnis noſtra pepẽdit exaltatio.

5 Nec tantùm Christi die gauiſi ſunt homines, verùm ipſi etiam cæleſtis patriæ incolę, qui quotidiè torrente voluptatis Dei potantur, non minori perfundebãtur lætitia Deum hominem

nem factum aspicientes. Hinc D. Bonauentura cap. 7. de vita Christi ideo cum Angelo multitudinem cælestis exercitus factam iudicat: *Subbito facta est cum angelo multitudo cælestis exercitus* Luc. 2. quia fortè ab angelo pastoribus misso, Christi diem iam illuxisse intelligentes, nè modicum quidem tanti gaudii, tantæq; exultationis essent expertes, certatim, & auidè adesse studuerunt. Pulchrè nimis præfatus Bonauentura: *Nato Domino Angelorum multitudo exiliens suum Deū adorauerūt, & confestim ad pastores venerunt, nūciātes eis ipsam Natiuitatem, & locū: ex indè ascenderunt in cælum concinibus suis, eam similiter nunciantes. Tota igitur superna curia exhilarata magno festo, & laudibus, et gratiarum actionibus Deo patri exhibentibus venerunt omnes successiuè per ordines suos videre faciem Domini Dei sui.* Nec vacat mysterio, ait Beda, quòd diuino lumine circumdati cęlestes hi spiritus, quomodo nusquam in veteri testamento apparuisse legimus, in pręsenti appareant, dicente Euangelista: *Claritas Dei circumfulsit illos.* ibid. quia nouis amicti apparere debebāt, qui nouæ intererāt festiuitati: *Nusquam in veteri testamento*, ait modo dictus Beda, *reperimus Angelos cum luce apparuisse; seruabatur id tempore Christi.*

Luc. c. 2.

Bonauent.

Christo nato iubilant omnes cælestes spiritus, illumq; auide & certatim in stabulo adorare contēdunt.

Beda.

6 Tali equidem ob Christi diem lætitia perfundebantur Angeli, quòd ni temerè dici existimarem, faterer vtiq; quòd præ nimio gaudio, nimioq; pro iubilo extra se quodammodo effecti, quid dicerent, quidue agerent, ignorarent: Neutiquam mentiri me sinet Angelus ille, qui pastoribus causam maximi gaudii, quod nunciare veniebat explanans, hunc dixit in modum: *Annuncio vobis gaudium magnū, quia natus est vobis hodie Saluator.* Luc. 2. nàm si cum alloqui fas mihi esset, dicerem sanè: Quid est, quòd noctem diem vocas ò Angele, si dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo, iuxtà patrum petitiones, & vota aduenit, cur non hac nocte, sed hodie cunctis gentibus desideratum apparuisse asseris? An fortè quia (præter quam nox, vt dies iam illuminata dici, non noctis sortiebatur vocabulum) gaudio perfunderis tanto, quòd (si liceret dicere) extasim patiens, quid dicas minimè attendis? Tangere id videtur Vgo Card. verbis illis: *Hodiè, dicit, cùm nox esset, quia gaudium venerat nunciare.* Clarius (ni fallor) dicere volens: si Angelus noctis vice diem ponit, parcite ei, quia gaudio efferebatur tali, vt quæ diceret, ignorabat.

Nouis induuntur vt decentius tantæ adessent festiuitati.

Luc. c. 2.

Vgo Card.

Tanto perfundebatur gaudio, vt extra se quodāmodo effecti, quid dicerent ignorabant.

7 Verùm parum planè esset, si homines tantummodo, & Angelos Christi dies lætitia affecisset, nisi ipsos etiā pœnalibus claustris inclusos exultare fecisset: Adduco pro re hac locum psal. 50. *Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam: & exultabunt ossa humiliata*, & quonam tempore Dauidis auditui talis danda erit lætitia, quòd etiam ossa exultare debent, plusquam libēter intelligerem: Nam & si nonnullos tunc Dauidis ossa per peccatum humiliata exultasse asseruisse noscam, cùm eius auditui peccati translatio per os Nathan personare cępit: *Dominus quoquè transtulit peccatum tuum*, 2. Reg. 12. quia tunc iuxtà Augustini sententiam, Verbi ei fuit reuelata incarnatio; tamen adhuc meum pulsat animum difficultas; cur in futuro loquitur, si iam ei incarnationis fuerat reuelatum mysterium? Pro cuius difficultatis solutione alii nō minori calamum inflecto, illi nempè; Quid per verba illa: *Tu es, qui venturus es?* Matt. 11. intelligere vellet Ioannes? Si iuxtà philosophi sententiam viuere viuentibus est esse, quomodo ad essendum venire poterat, qui erat? Et facilè te cum Hieronymo, & Ambrosio respōsurum agnosco, quòd benè Ioannes eum, qui erat, venturum dubitabat, quia an Messias, quem iam in mundū venisse non solum agnouerat, ac pluries prædicauerat, in infernum esset descensurus percontabatur. Optima equidem responsio, verùm quid ad Ioannem Christi ad inferos descensus, si ipse cursum suum iam laudabiliter complebat? Si iam præcursoris erat functus officio, quid aliud agere intendebat? An quem mortalibus prædicauerat, mortuis etiam nunciare contendebat, vt communi gau-

Psal. 50.

2. Reg. 12.

Matt. c. 11.

dio mundus perfunderetur, & limbus? Ita Glossa super citatum Matthęi locum: *Considerandum autem est, quòd non ideò Hieronymus, & Gregorius dixerunt, quòd Ioannes aduentum Christi in infernum prænunciaturus esset, quia eius prædicatione aliqui non credentes conuerterentur ad fidem: sed vt istis in expectatione Christi manentibus, ex vicino aduentu consolationem afferret:* itaq; vt in loco horroris, & vastæ solitudinis inclusis gaudium afferret, atq; lætitiã, Christi aduentum eis prædicare contendebat, ita prorsus. Audi nunc cur de aurium gaudio, & de ossium exultatione non in præsenti, sed in futuro loqueretur Dauid; quia spiritu ductus diuino in limbo sibi Christi aduentum annunciandum præuidens, gaudium tale tunc auribus suis dandum prænouit, vt etiam ossa in sepulchro existentia exultatura viderentur. Viuat semper Arnobij memoria, qui hanc mihi subtilitatem sugessit dicendo: *Exultabunt ossa humiliata: Hoc .n. fiet si auditui meo dabis gaudium, & lætitiam, cùm dictum fuerit mihi pastori ouium; Nuncio tibi gaudium magnum, quia natus est hodie Dominus. Ecce gaudiũ, per quod exultant ossa humiliata.* Ecce quomodo etiam in limbo existentes Christi dies exultare fecit.

Glossa.

Vt clausis in pœnalibus inclusos, cõsolationẽ Ioannes adduceret, Christi aduentum eis nunciare exoptat.

Arnobius.

Christi diẽ eluxisse audiẽs limbus exultat.

8 Gorranus super verba illa: *Annuncio vobis gaudium magnum.* Luc. 2. Secundum omnem quantitatis dimentionem gaudium hoc fuisse concludit, secundum longitudinem, scilicet, latitudinem, & profunditatem. Audi ipsum singula explanantem: *Hoc gaudium est magnum secundum omnem dimẽsionem, quia altum, profundum, longum, & latum; quia eius altitudo attingit cælum; profundum, quia eius profunditas, descendit vsq; ad sanctos patres, qui erant in limbo; & longum, quia eius longitudo protenditur à principio mundi; & latum, quia eius latitudo occupat orbẽ terrarum.* Sic ipse, quibus satis apertè concludit, vltra cælum, & terram inferos etiam Christi aduentum lætitia repleuisse. Quod cùm satis probatum existimem, ad alia calamum inflecto.

Luc. c. 2.

Gorranus.

Gaudiũ ab Angelo ob Christi natiuitatem nũciatum magnum secundũ omnem dimensionẽ.

Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo. Ioann. 8.

§. IV.

Sui copiam subtrahit multoties Deus, vt auidius reuocetur: quia amoris fallaciæ amorem magis inflammant.

1 VErbum illud, quod in principio erat, quod ex ore quidem Altissimi prodijt, sed cũ Domini Verbum sit, in æternum manet, si Horatius agnouisset, nequaquam irreuocabile, sicuti hominis verbum:

Et semel emissum volat irreuocabile verbum.

epist. 28. sed reuocabile proculdubio illud vocasset, ideo .n. ab anima, licet nõ per motum, nec per mutationem, cùm omnino immutabile sit, sed per corporalis præsentiæ subductionem, vel per spiritualis dulcedinis subtractionem euolare multoties videtur, quia auidius reuocari vult, atq; teneri: quod superno lumine præditus agnoscens Bernardus serm. 84. in Cãtica hunc in modum præfatum Horatij corrigit dictum: *Præteriens teneri vult, abiens reuocari. Neque enim hoc irreuocabile verbum. It, & redit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subitò probans* Patentius meo iudicio dicere volens: quidquid de hominis verbo dicat Horatius, quis Dei Verbum irreuocabile censere audebit, si idcirco euolare solet ab anima, vt per sui subtractionem amoris flammula vastissimum effecta incendiũ, in diligentis pectore fortius ardens dilectum auidius reuocet, maioribusq; charitatis vinculis alliget. Nil sanè aliter paulò superius allatus Bernardus: *Et forte ideò subtraxit se, quò auidius reuocaretur, teneretur fortius.* Sic cum sponsa illa, cuius fores penè pulsando confregerat, Verbum hoc se gessisse obseruat Gilibertus serm. 44. nam cùm tædio tandem affecta illa, relicto cubili ad fores, vt eas panderet, peruenisset, ipsum

Verbum reuocabile q?

Horatius.

Bernard.

Idem.

Subtrahit se multoties sponsus, vt auidius reuocetur.

ſum ad ſpóſæ amorem magis inflam-

Cant. c.5.

mandum abſceſſiſſe annotat: *Surrexi, vt aperirem dilecto meo: at ille declinauerat.* Cant.5. ex quo, ac ſi ſponſæ effectus patronus, pro ea ſic Chriſtum in ſponſi perſona figuratum alloquitur:

Gilibert.

Cur abis bone Ieſu? Cur declinas? Cur fraudas illam à deſiderio ſuo? Tu deſiderium inducis, tu deliberationem ſubducis? An fortè hoc modo in maiorem auiditatem, & ardentius deſiderium concupiſcētiam protrahis, dum copiam ſubtrahis? Ita eſt: iſta amoris fallaciæ ipſum amorē magis inflammant. Sic eum cæterorum iuſtorum animabus iocari (vt ita dicā) videtur multoties. Vndè Thomas de Kempis de ſoliloquio animæ cap.

Thom. de Kemp.

Ludit quodāmodo cū anima Deus quando ab ea ſpiritualem, quā cōcuſſerat dulcedinē, ſubtrahit.

13. *Domine Deus, quid ſic facis? Quis eſt iſte ludus ò pie Ieſu? Quid in hoc facto prætendis? Si tibi non diſpliceret, optarem latius inter te, & dilectam tibi habere colloquium. Ex eo, quod ipſa votis omnibus tuam gratioſam quærit præſentiam, quæ iuſtis fruatur delicijs; miror, cur ipſam pateris interdum ſedere ſic deſolatam, quaſi ipſa non eſſet, quæ te expetiſſet, ita pertranſis & recedis: ipſa autem gemens, & ſolā hanc emittit vocem: Anima mea deſiderauit te in nocte. Diligis eam, an non? Si diligis, cur fugis dilecte mi? Si non diligis, cur eam viſitaſti? Etiam ſi non diligis, cur deuuo reuerteris, & pulſas, & intras? Numquid leuitate vteris eundo, & redeundo? Abſit. Sed non eſt illi leue, immò ex hoc naſcitur deſiderium, non modicum.* Hæc Thomas de Kempis. Quæ omnia ſi deeſſent, adeſſet nihilominus verbū volans quidem, modo prędicto,

Ioan. c.8.

quemadmodum Ioannes teſtatur: *Abſcondit ſe, & exiuit de templo.* cap.8. ſed reuocabile; nā ideò ab amicis, de quibus impræſentiarū fari iam cępimus, abſconditur multoties, & ab eorum animarum templo ſe ſubducere aliquantillum videtur, vt in ignem magnum amoris verſus igniculus, auidius

Bernard.

renocetur. Ita Bernardus loc. cit. *Verbo igitur abeunte vna interim, & continua animæ vox, continuum deſiderium eius donec veniat.* Quod argumentum, vt magis, magiſq; percipias, audi.

Grauis amāti amati abſentia.

2 Venenoſis ſerpentis afflatibus vix aures noſtri primiparentes præbēdo, vetitæ arboris fructum guſtauerāt, vix (vt clarius dicam) diuinum fuerant tranſgreſſi præceptum; quòd ecce offenſus iuſta indignatione adeò feruēs, vt nec ipſæ paradiſi arbores ſenſu carentes, ſecundùm Moyſis Barcephæ ſententiam, abſq; tremore eius aduentum ferre potuerint. Ita mox dictus Barcepha ſuper illud:

Gen. c.3.

Et cum audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiem. Geneſ.3.

Moyſes Barceph.

Aduenit nimirum humana ſpecie formidabilis, turbidus, difficilis, & quaſi peregre adueniens, iraq; tumens, furenſque, & ſuo inceſſu concutiens terram; atque adeò ipſas paradiſi arbores preſſis veſtigijs tremefaciens. parte 1. de paradiſo cap.27. quod ſi verum eſt: Cur tranſgreſſores non illicò vocat? Cur non interrogat? Cur iuxta indignationem, quam prætendebat, non ſtatim ferit? Cui difficultati licet idem occurrat Barcepha dicendo, quòd non punire, ſed miſereri ſ volebat, qui ſic indignabundus acceſſerat, nam reos terrefaciendo ad ſe reuocare intēdebat:

Idem.

Huiuſmodi inquam habitu hic nunc videtur ab illis: nimirum vt pauidi confiteantur ſua delicta, atque illius miſericordiam, veniamq; implorēt: Eò enim ſpectat, quòd ambulantis vocem audiſſe dicantur. loc. cit. omnino tamen non acquieſco, ſed vellem, vt ratio mihi daretur aliqua; ſi ſe indignatum ſaltem oſtendere intendebat, cur in paradiſum veniens Adamū non præteriuit, quòd eum potius circumire maluit, cùm in Hugonis de S. Victore ſententia idcirco non ambulaſſe, ſed deambulaſſe dicatur; quia nō in directum pergens ab illo elongabatur, ſed iuxta illum gyrans; prope ſe oſtendebat. Cuius verba ſunt:

Hugo de S. Vict.

Non ambulauit, ſed deambulauit huc, & illuc quaſi errabundus, & vagus in directum non vadēs, ſed pergens quocumque. Si ad reorum terrorem iuſtam indignationem oſtēdere intendebat, cur eos non præteriuit? Cur non illos quaſi nihiliſaciendo tranſiuit? At ò magnam Dei miſericordiam! pietatem ò verè magnam! quonampactò elongari poterat, qui reuocari optabat? Si Verbum irreuocabile fuiſſet, volaſſet vtique, atque diſceſſiſſet; verùm quia reuocabile erat, circuibat, reuocantium voces expectās. Ita modo dictus Hugo in allegorijs Tilmanni:

Idem.

Neque enim abijt in directum

elon-

Haudquaq. volat Dei verbum, sed reuocari exoptat.

elongans quasi irreuocabilis, nec reuersurus amplius; sed prope gyrans, & iuxta deambulans, abijt, & non abijt : modo vadens, modo rediens, quasi nolens sedem suā deserere, nec valens pollutam mansionem sustinere. Quia fortè ficulneis folijs eos in pænitētiæ signum (vt Diuus dixit Irenæus cap. 37. lib. 3. aduersus hæreses) indutos videbat, gressibus veluti insufflationibus amoris igniculum, vt denuo reuocaretur, accendere satagebat. Nil aliter citatus Hugo, qui Adā hunc in modum alloquitur: *Quid facis Adam? Quare siles? Voca discedētem, sequere fugientem, quoniam adhuc propè est, & expectat si fortè reuocetur, & idcò moram facit, & blandè minatur abscessum, lasum se dolens, & violēter eiectum: redire se velle ostendit, si fortè inuitetur, vt veniat.* O si nunc adesset Horatius! sanè verbum aliquod satis reuocabile agnosceret, quod etiam seclusa culpa, vt patebit, volare per sui subtractionē videtur multoties, vt auidius reuocetur.

Idem.

Cur Deus in paradiso ambulās Adam circuire potius, quàm præterire voluit?

Ioan. c. 20.

3 In ea verba Ioann. 20. *Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eum; & ego eum tollam.* quoties incido, toties obstupesco: Quid est, quòd Christus Magdalenam pro se flentem, suspiria emittentem, immò penè mœrore confectam videns, non statim eam consolatur; sed hortulani speciem ostendendo, adhuc sui cognitionem distulit? Scio non deesse dicētes, quòd cælestis agricola, qui ab initio vineam sibi electam plantauerat, & postea in temporum plenitudine gratiarum aquis rigauerat; volebat, vt inter iudæorum ingratitudinis spinas Magdalenę præcise anima, veluti ferax esset ager, qui vberes virtutum fructus temporibus suis produceret. Ita inter cæteros Carthusianus art. 57. *Spiritualiter quoq; erat Iesus hortulanus cordis Maria, de ea eradicans germina mala dubitationis, & ignorantia, atque peccati, & inserens ei semen virtutum, fidei lumen, & cæteros fructus Spiritus sāncti.* Pia equidem cogitatio: Verum difficultatem radicitus non euellit, quia cùm Christus æquè cunctarum animarum agricola sit: quid est, quòd Magdalena excepta, nulli alij sub hortulani specie apparuit? Sic mihi hæsitanti occurrit quandoque Drogo asserens; quòd non tam, vt agricolæ ostenderet formam, sed vt sui cognitionem adhuc aliquantulum protraheret, hortulanus putari voluit; & hoc non sine mysterio, ait ipse, quia si per sui subductionem Magdalenæ amor iugiter crescebat, protrahi debebat cognitio, vt perficeretur amor. Audi ipsum in allegorijs Tilmanni serm. Dom. pass. lib. 1. *O pium! O delectabile pietatis spectaculum! ipse, qui quæritur, et desideratur: et occultat se, et manifestatur. Occultat se, vt ardentius requiratur, et requisitus cum gaudio inueniatur, inuentus cum solicitudine teneatur, et tentus non dimittatur, donec in amoris sui cubiculo mansionem facturus introducatur. Hac arte ludit sapientia in orbe terrarum, et deliciæ eius cum filijs hominum.* Aurea sanè omnia, sed præsertim illa: *Occultat se, vt ardentius requiratur.* nostrum probant argumentum, quòd amoris fallaciæ amorem magis inflamment.

Carthusian.

Ferax ager Magdalenæ anima.

Drogo.

Hortolani habitu, cur Magdalenæ apparere voluerit Saluator?

4 *Dum ergo fleret, inclinauit se, et prospexit in monumentum.* verba sunt Ioannis cap. 20. de Magdalena loquētis, quæ difficultate animum pulsant, si pluries sancta hæc mulier monumētum perspexerat, si vacuum iam viderat, si magistri corpus ablatum iam existimauerat, cur denuò aspicit? An se aliàs in monumentum prospexisse nō reminiscebatur? Nequaquam sanè: immò quia magistri corpus in monumento se non vidisse recordabatur, ideò denuo aspiciebat, ac inquirebat; non tam quia amor vehemens quietis esse solet impatiens, vt ait Paulus de Palacio: *Impatiens amoris affectus non sinebat Magdalenam cōsistere: ideoq; primò stabat ad monumentum foris plorans, deindè vero ingreditur monumentum, et inclinans se prospexit;* sed quia, vt super citatum Ioannis locum ait Ferus, quò minus inueniebat, eò ardentius requirebat; cùm ea sit amoris natura, amati absentia semper auidius æstuare. Citatus Ferus: *Sæpè in monumentum prospicit, quia semper sperabat eum inuenire, et quantò minus inueniebat, tantò magis ardebat; quia sancta desideria dilatione crescunt; si autem deficiunt, desideria non sunt.*

Ioan. c. 20.

Paulus de Palac.

Ioan. Ferus.

Amati absētia haud facilè ab amāte patitur.

5 Ve-

5 Verùm quia huius sanctæ mulieris amor se nostris obiecit obtutibus, vlterius inquiro: Quid est, quòd vna ipsa è monumento se diuellere ignorat? Recedũt discipuli, reuertũtur mulieres ad propria, redeunt omnes, sola ipsa nec noctis tenebris territa, nec persecutorum indignatione concussa, nec Angelorum apparitionibus pauida immobilis perseuerat? Quod apertè describit Ioannes, cùm discipulorum reditum, & Magdalenæ perseuerantiam scribit: *Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos. Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans.*

Ioan. c.20.

Cur Magdalena à Christi sepulchro se diuellere nesciat?

c.20. in Magistri pedibus instar catellæ pluries ipsam quieuisse non ignoro, at non iugiter sub pedibus illis cubabat, quid est, quòd nũc sepulchrum relinquere nescit; *Maria autem stabat ad monumentum?* Pro cuius rei solutione illius alterius difficultatis te memorẽ vellem: Quid causæ est, quòd sponsa non sponso præsente, sed ipso absente amore languet; *Fulcite me floribus, stipate me malis; quia amore langueo?* Cãt. 2. Si languor iste maiorem amoris excessum ostendit, vt ratum existimo, nũ absente dilecto maiori ipsius desiderio flagrat, quàm ipso præsente? Ita sentit Bernardus, serm. 51. in Cãt. nam sponsi copiam non habere, sponsum vehemẽtiori amore prosequi faciebat. Audi ipsum: *Nec. n. sitibunda putanda est exijsse de cella vinaria, in quam se introductam modò nouissimè gloriatur. Immò verò sitibunda; quoniam qui bibit me, inquit, adhuc sitiet. Post ista omnia sponso more suo secedente, illa languere amore se perhibet, idest præ amore. Quò n. gratiorem fuerat experta præsentiam, eò postmodum absentiam molestiorem sensit. Subtractio. n. rei, quam amas, augmentatio desiderij est, & quod ardentius desideras, cares ægrius.* Itaq; sponsi absentia sponsæ amorem adeò auxit, vt ipsam languere fecerit, quæ non languebat. Audi nũc cur Magdalena, quæ à Christi pedibus discedebat quandoquè, à sepulchro se diuellere nesciat; quia dilecti subtractio, amoris erat augmentum, & quò illius præsentiæ se magis expertem videbat, dum non tantùm mortuum, sed sublatum existimabat, eò sepulchro inseparabilius inhærebat. Disertissimè Drogo apud mox dictum Tilmannum loco superius allato, dum dicit: *Non habebat viuum, & tota super mortuum ardebat: corpus erat sublatum, & à monumento recedere non valebat; quò plus de manibus, & oculis auferebatur, eò ardentius animus insequebatur.* Hæc Drogo, cuius illa præcipuè: *Quò plus de manibus, & oculis auferebatur, eò ardẽtius animus insequebatur;* nostrum probant institutum, quòd amati subtractio, amantem magis inflammat.

Cant. c.2.

Bernard.

Subtractio rei amatæ desiderij, & amoris augmentum est.

Drogo.

Maiori dilectione Christũ post mortem prosequebatur Magdalena, quã antea, & quare?

6 Persubtilem quæstionem mouet Gilibertus abbas: Cur Christus, qui cum discipulis tam familiariter in vita fuerat versatus, post resurrectionem quasi furtim apparendo, vix agnitus ab eorum oculis euanebat: *Illæ Dominicæ resurrectionis apparitiones*, ait modo dictus Gilibertus, *quàm breues erant, quàm subitæ, quàm succisæ. Quandoq; vix patitur ab aliquibus tangi. Cũ putatur teneri, quasi furatur præsentiã gratam: furtim accedens, & furtim recedens.* serm. 44. in Cant. An quos socios, comites, & commensales habuerat, nunc alloqui dedignabatur? Absit, cur igitur sic furtim apparet, statimq; apparendo discedit? Difficultatem ipsemet eneruat Gilibertus, cùm dicit: *Istæ amoris fallaciæ ipsum amorem magis inflammant, ad eius cumulum proficiunt, dum sic decipiunt.* Patentius, vt reor, dicere volens; eò tota subtractionis tendit origo, vt magis, magisq; inflammetur amor, & ad perfectũ perueniat, quod decipitur. Cuius rei præscius fortè Ecclesiastes quoddam amplexuum tempus, & quoddam longè fieri ab amplexibus vocauit, quia quos, vt infantulos Deus amplexatur, eos adolescentiores per sui præsentiæ subtractionem, vel per internæ dulcedinis diminutionem relinquit quandoquè, vt per hoc charitatis augmenta recipiant. Scitè Hugo de S. Victore super illud: *Tempus amplexãdi, & tempus longè fieri ab amplexibus* Ecclesiast. 3. *Fugit. n. dilectus, sed non fugit, vt effugiat: sed abscondit se tantùm, et celat in irritationem dilectionis, vt quæratur in desiderio, et non inueniatur, quoadusque ardentissimè diligatur.* Hæc ipse apud Tilmannum, quibus sole clarius apparet;

Gilibert.

Rediuiui Saluatoris apparitiones cur tam breues?

Ecclef. c. 3.

Hugo à S. Victore.

Verborũ illorum: *Tempus amplexandi & tempus longe fieri ab amplexibus* Ecclesiast. 3. intellectus.

ret, cur tam breues essent rediuiui Saluatoris apparitiones, quia vt discipulorum excresceret amor, tempus longè fieri ab amplexibus aduenerat, vt scilicet per sui copiæ denegationem, irritato discipulorum desiderio, eorũ excresceret amor.

7 Mox scrutor; cur sponsus dulcissimos sponsę amplexus relinquens, ad myrrhæ mõtem pergeret aliquando: *Vadam ad mõtem myrrhæ, & collem thuris?* Cant.4. Et vbi sponsi suspiria? Vbi voces sponsam de Libano adnocantis? Vbi deniq; sponsi amor? An forte amoris vicissitudines non inuenit, & ideò illam amare destitit? Minimè sanè ait Hugo de S. Victore: immò vt ardentius redamaretur, ad tempus se ab illa subduxit: *Nota quòd non semper domi est sponsus iste. Cauet enim, ne fortè vilescat amor suus; & quia citius in tadium veniret, si semper præsens esset; ideo aliquando se subtrahit, aliquando ad tempus recedit, vt dùm quæritur absens, strictius teneatur præsẽs.* Præfatus Hugo.

Cant. c.4.

Idem.

Vilescere facit rerum copia.

8 Eximius est pro re hac, de qua loquimur locus ille: *Viri Galilai, quid statis aspicientes in cælum? Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.* Actor.1. nam si bene aduertis, in ipso discedendi actu, immò in ipso ascensionis initio, antequam ab oculis sancti cętus tolleretur, de reditu loquuntur angeli, *sic veniet*, quia vt dicit Glossa ordinaria, adeò adstantes ob Christi discessum anxios videbant, vt ad eorum solamen iterum Domini erat prænuncianda præsentia, cùm vix ad modicum diligẽs dilecti ferre posset absentiam: *Cùm verò sic essent loquuti*, ait Glossa, *hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cælum, nè consternerẽt illorum animos, subdiderũt: Sic veniet; respirarunt aliquantulum, cùm audissent eum reditu rum.* Hoc (ni decipior) vltra passionis tempus, est illud modicum, de quo proprio dixit ore Saluator: *Modicum, & iam non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem* Ioan. 16. quod haudquaquam modicum animæ ęstuanti apparet, sed quantumcumq; modicum, longum diligenti videtur. Vndè Bernardus ser. 74. in Cant. hunc clamat in modum:

Act. c.1.

Gloss. ord.

Christo in cęlum abeũte ad adstãtium solamẽ de eius redi tu loquũtur Angeli.

Ioan. c.16.

O modicum, & modicum! ò modicum longum pie Domine modicum dicis, quòd non videmus te? Saluum sit verbum Domini mei, longum est, & multum nimis: verumtamen vtrumq; verum, modicum meritis, & non modicum votis. En quomodo interiori decrescente dulcedine, crescunt vota; quod potissima internæ suauitatis, vel externæ Saluatoris præsentialitatis subtractionis consueuit esse origo.

Bernard.

Etiã ad modicum dura amãti amati videtur absentia.

9 Theodoretus in catena relatus ad rem, de qua agimus annotat, quòd ob id Christus Dominus è populorũ frequentijs se sępè sępius subducebat, ac relictis quandoq; ciuitatibus, Tiberiadis mare transmeabat, iuxta illud Ioann.6: *Abijt Iesus transmare Tiberiadis*. quia per sui subductionem tenuẽ populorum amorem in ardentiorem conuertere satagebat; quod re ipsa accidisse subdit Euangelista: *Et sequebatur eum multitudo magna.* Allatus Theodoretus: *Transit enim de loco ad locum, probando populi voluntatem, & audiores homines vniuscuiusq; ciuitatis, & sollicitiores reddens, vnde sequitur: Et sequebatur eum multitudo maxima.* Idẽ prorsus asserit D. Bonauentura super illud Luc.24. *Finxit se longius ire. Et coegerũt illum, dicentes: Mane nobiscum.* Vbi eam potissimam rationẽ fuisse existimat, cur Christus Dominus se ad vlterius procedendum disposuerit, vt amoris flammula in discipulorum cordibus vrens, per sui copiæ denegationem excresceret: *Hoc autem faciebat Dominus, non fingendo, sed potius occasionem dãdo, vt affectuosius inuitarẽt, & magis mererentur: Conspicias ergo eum quomodo fingit se longius ire, vt eorum augeat desiderium.* Nec à præfatis discrepat Augustinus de consensu Euangelistarum lib.2.c.47. dũ dicit, quòd ob id naufragos pene discipulos præterire volebat Saluator: *Circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare; & volebat præterire eos.* Marc.6. quia per hoc discipulorum vota augenda præuidebat: *Quomodo ergo eos volebat præterire, quos pauentes ita confirmat; nisi quia illa voluntas præterreundi ad eliciendum illum clamorem valebat, cui subuenire oportebat.* Quod argumentum prosequutus est etiam Bernardus ser.

Ioan. c.6.

Theodoret.

Cur Christus solitudinem multoties peteret?

Luc. c.24.

Bonau.

Cur se longius iturum finxit?

Marc. c.6.

August.

74. in Cantic. verba perpendens illa: *Reuertere, similis esto dilecte mi capreæ, hinnuloq; ceruorum.* Cant. 2. cùm dicit: *Quomodo in bonum sponsæ ordinat sponsus præsentiam, & absētiam suā: istā nāq; vt auidius reuocaretur, & fortius teneretur.* Deniq; hoc etiam in Christi fuga: *Accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum.* Matt. 2. obseruauit Ioannes Ferus, qui vltra præfatos addidit, quòd nedùm ad amoris profectum, verùm etiam ad amoris tyrocinium se multoties subducebat Saluator; quam ob causam Iudæā deserens, Aegyptum pergebat, vt iudæi propter suam duritiem Verbi fame tabescentes, ipsum reuocarent, quod in fine quando famem amplius ferre non valebunt, efficient: *Fugit Christus,* ait citatus Ferus, *vt veritas figuræ respondeat. Sicut n. Ioseph à fratribus abiectus, & venditus, in Aegyptum veniens eosdem à famis periculo liberauit, vnde & Saluator mundi dictus est. Sic Christus à Iudæis repulsus ad gentes migrauit, eosq; ab horrenda illa fame spirituali, quæ omnem terram oppresserat, liberauit: nec quisquā alius id potuit, aut potest. Vndè & Iudæi fame compulsi tandē Christum agnoscent: Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes.* Hæc Ferus. Tu autem huc reuoca dicta partis primæ fer. 5. Dom. 1. §. 3.

Cant. c. 2. *Bernard.* *Matt. c. 2.* *Ioan. Ferus.*

Relicta Iudæa Aegyptū pergit, vt Verbi fame tabescentes Iudæi ipsum quærant.

X FE-

FERIA SECVNDA
DOMINICAE PASSIONIS.

Miſerunt Principes, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum. Ioann 7.

§. I.

Iureoptimò principes ad capiĕdum Ieſum miſiſſe dicuntur, quia nullus vnquam ſic Saluatori infenſus, vt nobiles, ac diuites.

1 PRincipes iubent, ſubditi non obtemperant: Principes ad capiendum Saluarorem miniſtros mittunt, miſſi Verbi verbis irretiti capiuntur: Principes ſatellites mortis Chriſti antecurſores expectant, iſti concionatores effecti, immò ſapientiæ Chriſti præcones reuertuntur dicentes: *Nunquam ſic loquutus eſt homo, ſicut hic homo.* Ioan. 7. Quid ſibi vult hoc? Cur ſatellites immite genus hominũ, & ad omne opus facinusq; quale quale fuerit mercenariũ, mutatis animis, depoſito liuore ac odio, omniq, immanitate poſthabita breui Saluatoris capiuntur eloquio; Principes autem, & Phariſæi nec beneficijs cicurantur, nec miraculis contunduntur, nec rationibus vincuntur: immò mitеſcendi vice, ſæuius ſemper in Chriſtum crudeſcunt? *Ecce ſcribæ, & phariſæi*, clamat Chryſoſtomus in catena relatus, *miracula videntes, & ſcripturas legentes nihil profecerunt. Miniſtri autem nihil horum habentes, ab vna ſola alloqutione ſunt capti.* Cur hoc? Forte quoniam tunc maximè verificabatur illud, quòd .ſ. quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes: & infirma mundi, vt confundat fortia: & ignobilia, & contemptibilia, & ea quæ non ſunt, tunc elegit, vt ea quæ ſunt deſtrueret? Ita ſanè: nam popularibus ſemper facilè Chriſto adhærentibus, diuites, nobileſq; nunquam illum perſequi deſtiterunt. Sic Chryſoſtomus hom. 65. *Ecce Iudæorũ turba quæ ſubdita erat, bene ſentit, principes verò inſaniunt. Quòd. n. illi crediderint, teſtantur frequenter euangeliſtæ: quia multi de turba crediderunt ei; ex principibus minimè, ſed inquiunt: numquid aliquis principum credidit in eum? Sed quid inquiunt de turba? Qui non nouerũt legem maledicti ſunt. Qui credebant, eos maledictos dicebant, ſe autem, qui negabant, ſapientes.* Nec miror, quòd ſemper pauperibus Chriſto æquis, diuites, nobileſque inuidia tabeſcentes in eum ſæuiãt; quia ſi paupertas humilitatem ſeruando rectè philoſophari permittit, diuitiæ, & nobilitas intellectum furando, inſanire faciunt. Vndè immediatè ante præfata Chryſoſtomus: *Quemadmodum diuitiæ incautos perdere conſueuerunt, ita principatus: illæ namq; in auaritiam, hic in inſaniam hominem impellit.* Qua inſania nedum Chriſti tempeſtate, verùm iugiter etiam nobiles, diuiteſque vexari, ſemper ſe Deo infenſos oſtendunt. Quare Vgo Card. ſuper illud Ioann. 7. *Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis?* horum impietatem cõdemnare volens, ſecus verò pauperum, ſimpliciumq; pietatem commendare, hunc ait in modum: *Ideò prophetæ eos maximè accuſabant. Ierem. c. 1. Audite principes Sodomorum: & in eodem: Principes tui infideles, &c. vbi alia littera: Principes tui non obediunt. Item Michææ. 3. Numquid non malum eſt cognoſcere iudicium, qui odio habetis bonum, & diligitis malum. Ita etiam in eccleſia fuit, & eſt, quòd ſimpliciores ſunt meliores frequenter. Vnde Iſai. c. 1. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, Iſrael autem me non cognouit:* de qua re fuſius in ſequentibus.

2 Vix natum Redemptorem Scopo

Margin notes: Ioan. c. 7. — Chryſoſt. — Pauperibus erga Chriſtũ pijs, crudeſcebant ſẽper in illum nobiles. — Idem. — Idem. — Ioan. c. 7. — Vgo Card. — Verborum illorum: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me nõ cognouit.* Iſai. 1. intellectus.

Luc. c. 2. po Simeonem ipsum comparasse reperio: *Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel; & in signum, cui contradicetur.* Luc. 2. vbi *Brugens.* Brugensis: *In signum contradictionis, seu contentionis. Huiusmodi signum est scopus, quem sagittarij sibi præstituunt, in quem certatim omnes sagittas suas iniciunt, atq; configere, confodere, lacerare, ac destruere contendunt. Hinc sumpta metaphora prædicit Simeon, quòd certatim Israelitæ Christo, quando se ipsis manifestabit, contradicent, rebellabunt, odij sui sagittas in eum conijcient; contradicent verbis, & rebus.* Quod vt legi, à quibus in hunc scopum contradictionis sagittæ essent dirigendæ, diligentissimè inquisiui; & tandem post multam inquisitionem Paulũ solummodo rem explanantem reperi, nam ad Hebræos scribens à peccatoribus hanc contradictionem Christum sustinuisse asserit: *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem.* cap. 12. qua Pauli solutione non obstante, adhuc prima viget difficultas; quia si Virgine excepta, quæ speciali filij sui gratia ab omni culpa tàm actuali, quã originali præseruata fuit, peccati immunem nullus æstimare se potest, iuxtà illud: *Si dixerimus quia peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Ioan. Canon. 1. c. 1. adhuc sub generalitate sumus, à qua si ab vniuersali ad singulare affirmatiuè haudquaquam valet consequentia; ex Pauli verbis, qui fuerunt hi sagittarij, qui in hunc scopum contradictionis sagittas emiserint, concludi minimè poterit; ita equidem primo videtur intuitu, nihilominus si quis inter homines peccatoris nomine intelligi soleat, curiosius vestigabimus; Paulum satis indiuidualiter fuisse loquutum reperiemus: quia cùm diuites per antonomasiam peccatores vocari consueuerint, iuxtà illud: *Ecce ipsi peccatores, & abundantes in seculo.* psalm. 72. vbi ad conuertentiã dici videntur peccatores, & abundantes in seculo; non quòd diuitiæ de se malæ sint, sed quia tota possidentium corda ebibendo, illos malos efficere solent. Vndè Hieronymus in epist. ad Hedibiam: *Fac tibi amicos de Mammona iniquitatis. Pulchrè Mammonam iniquitatis dixit; omnes. n. diuitiæ de iniquitate descendunt: Vndè & illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima. Diues aut iniquus, aut iniqui hæres.* dicendo Paulus quòd à peccatoribus contradictionem Saluator sustinuit, à diuitibus ipsi contradictum fuisse demõstrat. Vnde Toletus super citatum Lucæ locum: *Hic est vexillum, cui contradicetur, idest vexillum contradictionis, & oppugnationis: cõtradixerunt enim Iudæi doctrinæ eius, legis transgressorem, & populi seductorem eum esse dicentes. Contradixerunt miraculis; principi dæmoniorum ea tribuentes. Contradixerunt moribus, voracem, & vini potatorem vocantes. Contradixerunt conuersationi, amicum publicanorum, & peccatorum accusantes. Contradixerunt personæ, eum esse Samaritanum conuiciantes, & à Deo esse negantes.* Hinc per antonomasiam non turbas pauperculas, sed nobiles, diuitesq; Christi aduersarios nuncupauit Lucas, cùm c. 13. ait: *Erubescebãt omnes aduersarij eius: & omnis populus gaudebat, &c.* Vbi Carthusianus ar. 33. *Aduersarij erant Scribæ, & Pharisæi sũma gloriæ cupidi.* Patentius, meo iudicio, dicere volens: si difficultas vos vexat; qui adeò effrontes esse potuerint; vt Christo contradicere, eique semper se opponere minimè veriti sint; notum sit vobis, quòd Scribæ, & Pharisæi: diuites, ac nobiles contra hunc scopũ nunquam contradictionis sagittas dirigere destiterunt; quæ potissima ratio est, cur aduersariorũ vocabulum sortiantur, quia iugiter se ei opponere student.

Cur scopo Christus à Simeone cõparatur?

Hebr. c. 12.

Ioan 1. Cano. c. 1.

Psal. 72.

Hieronym.

Diues aut iniquus, aut iniqui hæres

Toletus.

Quãtã Christus à diuitibus, sapiẽtibusq; cõtradictionẽ sit passus, expenditur.

Carthusian.

3 Cæterũ si scripturas te percurrere minimè piguerit, primam, & vltimam Christi persecutionem non ab alijs, nisi à diuitibus, nobilibusq; motas fuisse reperies: nam si benè aduertes; prima ab Herode originem sumpsit, ad complendam verò nequissimi regis sæuitiam Principum, Scribarũ, & Pharisæorum accessit malitia, quia de loco vbi expectatus Messias secundum scripturas nasci deberet interrogati; ex prædicatoribus proditores effecti, margaritas ante porcos proiecerunt; mysterium pandentes: *At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ* Matt. 2; *Matt. c. 2.*

Prima Christi persecutio à diuitibus, nobilibusq; mota.

Imperfect.

vbi Imperfectus eos malitiosè id reuelasse autumat, vt sæuissimi Regis compleretur facinus: *Dant responsum Regi interroganti, ex corde non bono, cùm deberent celare mysterium Regis à Deo præfiniti ad salutem gentis Iudeæ, maximè in conspectu Regis alienigenæ, qui non solùm zelo regni, sed etiam generis alieni odio, aduersarius Regis postmodum futuro non ignorabatur; si ipsi sapienter voluissent considerare; tamen non solum manifestauere mysterium, sed etiam ad fidem sermonum suorum propheticū protulerunt exemplum, tamquam, qui thesauros Domini sui absconditos hostibus eius prodant; et facti sunt non prædicatores operum Dei, sed proditores mysteriorum eius; et non doctores Herodis, sed imitatores malitiæ eius*. Sic de prima Christi persecutione Imperfectus. Vltimam, postea eam puto, quæ vltra personam, ad nomē ēt odij virus effudit, tunc scilicet quando salutari Christi nomini, in quo ab vtero claudus gradiēdi virtutem receperat inuidentes quamplurimi, magicæ arti miraculum ascribere volebant; quod considerans Cornelius à Lapide, hunc ait in modum:

Cornel. à Lap.

Volebant apostolos obruere sua auctoritate, et præiudicio, vt faterentur se miraculum non in nomine Christi; sed Iudicum quid arte mirabili, seu magica edidisse. Quod si quorum nam tanta potuerit esse iniquitas, quæ etiam Christi nomini derogare satageret, scire cupis, audi scripturam: *Factum est autem in crastinum, vt congregarentur principes eorum, et seniores, et Scribæ in Ierusalem; et Annas princeps sacerdotū, et Caiphas, et Ioannes, et Alexander, et quotquot erant de genere sacerdotali. Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?* Actor. 4. *Itaq; conglobati sunt omnes*, ait Carthusianus, ita sanè: nec ab alijs, nisi à regibus, ac principibus talis, tantaq; contra Saluatorem oriri poterat persecutio: hi ab initio contra eum astiterunt, & hi in fine conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.

Actor. c. 4.

Vltima ab ijsdem.

Carthusian.

4 Lucem faciunt modò dicta difficultati illi: Quid est, quòd Lucas Zachæum describere volens hac vtatur loquēdi serie: *Ecce vir nomine Zachæus et hic princeps erat publicanorum, et ipse diues*: cap. 19. & dicendo hic erat princeps publicanorum & diues, rectius loqui potuisset, cur nouo hoc loquendi modo atinuento principem, & ipsū diuitē appellat: *Hic erat princeps publicanorū, et ipse diues?* At ò mysterium! quia nāq; diuites, ac nobiles in vnū cōtra Iesum conuenisse videbat, ideò mirabile ei videbatur, quòd à conuentu malignantium Zachæus discordaret; quod eò miraculosius apparebat, quò vltra diuitias, nobilitate etiam pollebat, quam rem vt ostenderet Euangelista, ipsum non principem, & diuitem appellat: sed principem, & ipsum diuitem dicit, vt hac inculcatione verborū apertius rei magnitudinem, & nouitatem ostenderet. Meum non est hoc, quod dico, sed Carthusiani, qui art. 42. hæc habet: *Ista de ipso narrantur, vt eius conuersio gratiosior, mirabiliorq; appareat*. Et sanè omni stupore dignum hoc Zachæi factum videri debebat, quia si mirabile aliquibus videbatur, quòd Christo principes non aduersarentur, iuxta illud: *Ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. Numquid verè agnouerunt principes, quia hic est Christus?* Ioan. 7. vbi Toletus: *Perpende in his verbis quanta fuerit rabies principum contra Christum: Ecce palam loquitur, ac si dicerent: maxima diligentia, et rabie iste ad necem quærebatur; et nunc tam liberè loquitur, et reprehendit, aduersarijs obmutescentibus, cuius causa alia profectò non videtur, nisi quia nouerunt iam hunc esse verum Messiam*. mirabilius apparere debebat, quòd & princeps, & diues Christi discipulus efficeretur; quod agnoscēs Lucas, vt rei magnitudinem explicaret, verborum reduplicatione vtitur, non illū principem, & diuitem; sed principem, & ipsum diuitem appellando.

Lucas c. 19.

Diuitem ac præpotētem Christo adhærere miraculum non vulgare.

Carthusian.

Ioan. c. 7.

Toletus.

5 Transuolo illud: *Ecce ascēdimus Ierosolymam, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum*. Matt. 20. vbi Paulus de Palacio subtiliter annotat, quòd non sine mysterio principibus se tradendum asserit; quia semper hos sibi infensos agnoscebat: *Expēde illud*, ait dictus Paulus, *tradetur principibus, et videbis mundi sapiētiam, nobilitatem, et culmē contra Christum armari*. Quod etiam

Matt. c. 20.

Paulus de Pal.

Semper mūdi sapientia, nobilitas, & diuitiæ in Christum pugnarunt.

Luc. c. 9.

etiam obseruauit Vgo Card. super illud Lucæ 9. *Oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotum, & Scribis*; vbi sic habet: *Ab istis, qui erant in lege honorabiliores plura passus est dominus, à quibus potius debuit honorari*. Nec multum immoror in expositione Gorrani super illum locum Ioan. 7. *Alij dicebant: Quia bonus est. Alij autem: Non, sed seducit turbas*. Vbi quàm apud plebeios Christum benè sensisse, tàm nobiles contra eum obloquutos fuisse, his verbis ostendit: *Quidam .n. dicebant, quia bonus est, vt paruuli. Alij autem dicebant, non, & isti erant Pharisæi maiores, qui vocauerũt eum seductorem. Matt. 27. Recordati sumus, quia seductor ille dixit, &c.* sed moram aliquam facio in verbis illis: *Simeon & Leui, vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum nõ veniat anima mea, &c. Quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum*. Genes. 49. vt de quo viro, & de quo muro loqueretur hic Iacob edocear; nam ipsum asserere Sichimitarum cædem tunc præ oculis habuisse (vt sentiunt multi) plures habet difficultates, sicuti: quid est, quòd in singulari, virum occisum, non viros occisos asserit, si Sichimitarum cædes per cunctos ciuitatis viros grassata fuerat? Et postea, quem murum suffoderunt, si id nullatenus scriptura cõmemorat? Nec Hebræorũ sententia de Iosepho verba fuisse asserentium difficultatibus vacat; tũ quia Ioseph venditus quidem fuit, occisus autem nequaquam; tum etiam, quia euersi muri metaphora Iosepho nullatenus congruere potest; deniq; casu Carthusianum percurrens, quod alij me non docuerunt, ipse edocuit, dum iuxta aliquorum sententiam de Christo prophetiam fuisse asserit, quam expositionem pro præsenti instituto nequaquam contemnẽdam existimo, quia vltra quòd viri nomine Christus in scripturis per antonomasiam intelligi solet, iuxtà illud Zachariæ 6. *Ecce vir oriẽs nomen eius*. Et illud Ierem. 31. *Mulier circũdabit virũ*. à Simeone, quoque & Leui cędes ortũ habuit, q̃a à diuitibus, & sacerdotibus, ab illis pcipuè descendentibus, vsq; eò dimicatũ fuit, donec pforato, & suditus euerso innocentissimæ carnis muro, virum hunc sanctissimum Christum Dominum morti crudelissimè tradiderint: *Nõnulli exponunt ista*, ait præfatus Carthusianus, *de Sacerdotibus, Scribis, et Pharisæis ex Leui, et Simeone natis, qui præ cæteris iudæis contra Christum pugnauerũt, et multa contra eum habuerunt consilia, et quem tandem interfecerunt. Et murum, hoc est corpus ipsius, seu ipsum Christum, qui fuit fortissimum Israelis propugnaculum, vulneribus suffoderunt, sic vt fertur: Foderunt manus meas, et pedes meos. Deniq; tam pertinax fuit Sacerdotum, Scribarum, et Pharisæorum furor in Christũ, quòd quantò plura, atq; maiora fecit miracula, tantò plus insaniebant in eum, cogitantes qualiter eum occiderent*. Hæc Carthusianus, quibus etiam multo ante Christi aduentum, potentium, ac diuitum furorem contra Dominum ostendendum præuisum fuisse, dignoscitur.

Vgo Card.

Ioan. c. 7.

Gorranus.

Nobiles, diuitesq; semper Christo infensi.

Genes. c. 49.

Zachar. c. 6.

Ierem. c. 31.

Carthusian.

Verborum illorum: *In furore suo occiderũt virũ, & in voluntate sua suffoderunt murum*. Genes 49. intellectus.

6 *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Saluatoris est interrogatio à Matt. cap. 16. relata; quam considerãs Brugensis non parum miratur, quòd relicta nobilium, ac sapiẽtum opinione, de hominum, hoc est de populariũ sententia interroget; quòd apertius, immò apertissimè scribit Lucas, qui idipsum referens cap. 8. vice verbi illius, *Homines*, turbas posuit dicendo: *Quem me dicunt esse turbæ?* Si indocti facilè decipiuntur, cur de sapientum sententia non interrogat? Et facilè difficultatem ipsemet soluit dicendo: *De primatibus iudæorum aduersarijs, calumniatoribus, et persecutoribus suis manifestis plerisque omnibus, non rogat, vt quos constares nihil de ipso boni prædicare. Apud plebeios porrò benè audiebat*. Quia scribæ, pharisæi, & ferè omnes doctores, diuites, & præpotentes quotidie Christi virtutes calumniando, & opera; suam iam dicebant sententiã, eapropter eorum relicta opinione, de popularium percontatur Saluator, quia semper hos quò minus inuidos, eò magis beneuolos experiebatur.

Matt. c. 16.

Lucas c. 8.

Brugensis.

Quàm apud plebeios benè, tã apud potentes diuitesq; malè audiebat Saluator.

7 Firmat hoc locus ille: *Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia*. Luc. 11. vbi, reliquos vt omittã, quærit Aymo;

Luc. c. 11.

qui

quinam fuerunt hi sic scelesti, qui similia de Domino fari nõ erubuerunt; Et statim non turbas, sed Scribas, & Pharisæos fuisse diuinatur, nàm hi quantò sapientiores videbantur, tantò maiori inuidia excęcabantur: *Non quidam de turba hoc dixerunt*, ait ipse, *sed scribæ, et pharisæi, qui Domino inuidebãt, sicut alij Euangelistæ testantur. Turbæ.n. quæ minus eruditæ erant, quàm scribæ, et Pharisæi, miracula, quæ à Domino fieri videbant, etiam mirabantur, et laudabãt. E contra scribæ, et pharisæi legis doctores videntes opera Domini, quæ negare poterant, negabant, et quæ negare non poterãt, malè interpretabantur, sicuti hic, quando dixerunt eum in Beelzebub eijcere dæmonia.* Sic Lucas Brugensis vulgarium descripta æquitate, diuitias, nobilitatem, doctrinamque contra Christum semper pugnasse asserit: quod cum in dies semper magis, magisq; experiretur Saluator, frequenter relicta Iudæa in Galilæa hospitabatur, iuxta illud: *Ambulabat Iesus in Galilæam, non .n. volebat in Iudæam ambulare.* Ioann.7. quia ibi potentibus, locupletibusque incolentibus semper nouum quid cõtra se moliri videbat; hic verò quia simplicium, pauperculorumque locus erat, quieti magis erat idoneus. Ita Diuus Vincentius Ferrerius serm. vnico fer.3. Dom. pass. *Sciendum est, quòd terra promissionis ultra mare diuidebatur in duas prouincias, scilicet in Iudæam, et Galilæam; et in Iudæa est ciuitas Ierusalem tamquam metropolitana, et ibi stabant doctores, magistri, et studium generale, et ibi morabantur inimici Christi; sed parentes eius, et amici stabant in Galilæa, quia Christus ibi fuerat nutritus in ciuitate Capharnaum, et ibi non habebat inimicos tot, sicut in Iudæa.* sic D. Ferrerius; quod breuioribus verbis clarius expressit D. Antonius Paduanus dicendo: *Principes, et Pharisæi mortem eius procurabant: Galilæi verò erant homines simplices, et sic opera Christi non sic calumniabantur.*

Ayme.

Pharisæi, Scribæque quò turbis sapientiores, eò in Christu crudeliores.

Ioan.c.7.

Vincent. Ferrer.

Cur Christus relicta iudæa, Galilæam sæpè incolebat?

Ant. de Pad.

8 Dubitaui, & nõ semel; Quinam fuerint fortunati illi pauperes, ad quorum euangelizationem se Christus missum fatetur: *Reuoluit librum, inuenit locum ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me: propter quòd unxit me, euangelizare pauperibus misit me.* Luc.4. & licet pauperum nomine generaliter omne hominum genus; omnesq; homines spiritualiter per peccatum depauperatos intelligat Ambrosius: Et arctius rem interpretando Origenes hom. 32. cum Tito Bostrensi per hos pauperes gentes paupertate pressas, dum sine Deo, sinè lege, sinè religione, sinè salutis via, sinè doctore, & propheta viuebant, intelligendas asserat. Et denique quamuis per hos, spiritu pauperes significari autumẽt Tertullianus lib.4. contra Marcionem, Hieronymus super cap. Isaiæ 61. Eusebius lib.3. de demonstr. Toletus nihilominus verè egenos, opibus .s. destitutos pauperum nomine hic significari autumat, cùm dicit: *Hoc tamen in loco mihi accommodatius dici uidetur, si pauperes in sua propria significatione intelligamus, ut pauperes sint, quos uulgo pauperes homines, nempè diuitijs temporalibus destitutos appellamus.* Qua posita Toleti sententia, quæ mihi nec quidem displicet, modica non insurgeret difficultas: Quonampactò ad euangelizãdum pauperibus Christus missus dicatur, si pro omnium salute venerat, pro omnibus pati nõ est dedignatus, & pro omnium deniq; conuersione in omnem terram eius sonus exiuit; nisi ipsemet Toletus insurgenti illi occurreret dicendo, quòd ad omnes quidem euangelica est missa doctrina; verùm quia contradicentibus ferè cunctis opulentis, egeni facilè doctrinam cum doctore receperunt, ob id ad euangelizandum pauperibus se missum dicit Saluator. Præfatus Toletus: *His .n. primis annunciatum est euangelium, et hi primi Christum receperunt, quales fuerunt discipuli Christi, qui erant piscatores, et pauperrimi, alijq; discipuli, et credentes de media turba, et plebei. Ex illis .n. principibus, et Pharisæis, ac primis Iudæorum pauci, et serò crediderunt.* Et paulò infra: *Licet.n. omnibus euangelizare uenerit; pauperes tamen primi efficaciter receperunt eum.* Quæ omnia sole clarius pauperculorum erga Christum beneuolentiam, & locupletum, nobiliumq, in eum sæuitiam ostendunt.

Luc.c.4.

Toletus.

Idem.

Cur Christus non ad euangelizãdum diuitibus, sed pauperibus missum se dicat?

9 Quod videri etiam potest ex il-

lo

lo Ioann.9.vbi habetur;quòd magnatis post cæci illuminationem Dominum legis transgressorem,& peccatorem vocantibus: *Nō est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit*. illuminatus tamen prophetam illum vocabat: *Ille autem dixit:quia propheta est*. Vbi Chrysostomus homil.55.in Ioann.*Tu autem intuere pauperis sapientiam; quæ cæteros superauit. Cōfessus est prophetam esse, neq; prauum Iudæorum iudicium ipsum perterrere potuit,cùm dicerent: Quomodò potest esse hic à Deo, qui sabbata non custodit?* Probat etiam modò dictum Theophylacti obseruatio, quòd turbis ad Christum pro Lazari resurrectione concurrentibus, pharisæi, & scribæ cū cæteris primoribus, vt quod negare non poterant, obnubilarent, Lazarum interficere moliebantur: *Beneuoli fuerunt hi, qui ad Iesum venerunt,& non sicut alij maleuoli,& insani: pharisæi namque tàm inhumani erant, vt non solum Iesum,sed & Lazarum occidere cogitarent*. Allatus Theophylactus super cap.Ioann.12. Nec parum facit pro maiori huius veritatis dilucidatione,quòd cùm turba Lazari resurrectionis testimoniū perhiberet, cùmq; Christo cum palmarum ramis obuiam veniret, ipsum regem, prophetamq; clamando, vt videre est Ioann. 12. Pharisæi inuidia tabentes, quid in tanta populi acclamatione agerēt, ignorabant: *Videtis quia nihil proficimus? Ecce mundus totus post eum abijt:* Ioan.loc.cit.vbi Toletus: *Quia viderāt turbam obuiam venientem Christo,& audierunt magnificas eius acclamationes, propterea hæc inter se pharisæi confusi & dolentes,indignantesque proferebant*. Spectat etiam (nè rem plusquam par est, in longum protraham) ad hoc, de quo loquimur locus ille: *Timebant vero plebem*. Luc.22.Vbi Vgo Card.*Timebant plebem,quæ amabat Iesum,& libenter audiebat eum,& liberaret eum,& auferret de manibus sacerdotum. Nec timebant seditionem populi, sed quòd in proprias eorum personas fortè manum inijcerent*. Quæ omnia,multaq; alia,quæ possent adduci, quàm turbas erga Christum pias, tàm magnates in illum impios ostendunt: immò apertissimè declarant.

Ioan.c.9.

Chrysost.

Pauperculorum erga Christū pietas,diuitūq; in illum impietas ex pluribus scripturæ locis expenditur.

Theophyl.

Ioan. c. 12.

Toletus.

Vgo Card.

Adhuc modicum tempus vobiscum sum:& vado ad eum, qui misit me. Ioan.7.

§. II.

Salua gratiæ incolumitate,etiam propria beatitudini proximorum præferenda est salus.

1 IMparem sanè verbis tuis: *Adhuc modicum tempus vobiscum sum:& vado ad eum,qui me misit*. Ioan.7.intellectum meum fateor Domine: Quid est, quòd ad necem quæreris, & de temporis breuitate cōqueretis? Vel,vt aptius loquar; quid est, quòd mortalitatem dimissurus, corporis glorificationem acquisiturus, nominis exaltationem auditurus,immò ad Patrē proximè ascensurus quereris, & tristaris? An fortè quia charitati tuæ pro dilectis vitam in discrimen adducere,& pretiosum pro ipsis sanguinem fundere minimè sufficit, quapropter vltrà illam amantium viam, animam nēpe pro amatis ponentium,nouam,inauditamq; dilectionis semitam aperis? Ita fanè,nam dum corporis gloriæ,& nominis exaltationis terminos pro humani generis salute inuertis, & inauditum charitatis præbes exemplum,& etiam nos cum propriæ beatitudinis iactura (salua semper gratiæ incolumitate) proximorum conuersionem quærere debere edoces. Hac doctrina edoctus, & hoc exēplo roboratus Paulus, quid potius expediret,cū Christo .f.in cælis viuere,an cum hominibus in terra cōuersari,licet aliquantisper hæsitauerit: *Coarctor autem è duobus: desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne, necessarium propter vos*. Ad Philipp.1. Vbi Augustinus de doctrina Christiana: *Non ita distinguendum est,vt dicatur: Coarctor,& postea sequatur:è duobus desiderium habens dissoluendi, & in carne manendi: quod ex ipso textu sermonis diiudicatur,quando sequitur.Dissolui & esse cum*

Ioan. c.7.

Philip.c.1.

Augustin.

Aneeps Paulus an militanti relicta Ecclesia, triũphanti inte resse deberet.

eum Christo multò melius est. Apparet .n. eum eius, quod optimum est dicere se habere concupiscentiam, vt cum ex duobus compellatur. Alterius necessitatem propter fratres: Sic ergo distinguendum est. Coarctor, vel compellor è duobus: Deindè sequitur, ergo dico desiderium, vel concupiscentiam dissoluendi habens ab his miserijs, quibus quasi cõpedibus vinctus snm, & cũ Christo esse presentialiter: Et quasi quereretur, quare huius rei potius habeat concupiscentiam, Subdit; quia multo magis melius est quantum ad me. Et quasi iterum diceretur: Cur ergo è duobus compelleris? Subdit, quia est manendi necessitas; dicens. Permanere autem in carne necessarium est propter vos, non propter me. Quia illud melius est mihi, hoc necessarium est vobis; ideo illud cupio, hoc non recuso. Tandem propria voluntate abdicata, ad præceptoris similitudinem cum hominibus se mansurum promisit: *Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei.* ibid. Quam optionẽ stupet Chrysostomus, dum ad eumdem Paulum versus sic clamat: *Quid dicis Paule? Cũ hinc abiens in cælum migraturus sis, & cum Christo futurus, acerbam hic vitam ducis in fame, siti, frigore, nuditate, curis, persecutionibus, & angustijs; & acerbam hanc adhuc vitam desideras? Quis mercator nauem habens multis rerum copijs plenam, cùm liceat iam ad portum peruenire, tutoq; quiescere adhuc tamen in mare nauigare vellet? Quis athleta cupiet amplius certamen, cùm iam liceat coronari? Quomodo ergo cupis adhuc in hac vita consistere?* Denique ideò Paulum hoc elegisse asserit, quia, ac si suæ immemor felicitatis, proximorum tantũ vtilitatem attẽdebat. Vndè in eiusdem Pauli persona huiuscemodi optionis rationem subdit dicendo: *Vt agricolationem illam, quam plantaui, frugiferam reddam, non quod mihi vtile est, quæro.* Et satis clarius Cornelius à Lapide: *En quanti fecerit Paulus animarum lucrum, & salutem proximorum, vt eam suæ beatitudini prætulerit, & propter eã suam cum Christo conuersationem differri optauit: licet n. hoc suum votum, et electionem diserte nõ exprimat Apostolus, satis tamen insinuat, cùm ait: et hoc confidens scio, quia manebo.* Hanc etiam dilectionis semitam sanctissimus ingressus fuit Martinus, qui quamuis cælestis patriæ ardore ferueret, Deumque assidua oratione precaretur, vt eum è mortali carcere liberaret; discipulorũ nihilominus lacrymis madefactorum voces audiens: *Cur nos pater deseris? Cur nos miseros derelinquis?* statim illorum profectum propriæ beatitudini prætulit dicendo: *Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem.* Quem charitatis excessum considerans Bernardus in serm. eiusdem D. Martini, hunc clamat in modum: *O verè sanctissimam animam! ò inæstimabilem charitatem! ò obedientiam singularem! Bonum certamen certasti, cursum cõsummasti, fidem seruasti, de reliquo superest tibi corona iustitiæ, quam reddet tibi dominus hodie iustus iudex: & adhuc dicis: Non recuso laborem, fiat volũtas tua? Magna quidem obedientia vestra Sancti Angeli, sed, quod dicere audeam, pace vestra, nescio an inueniatur in vobis quisquam paratus in tale aliquando ministerium mitti, in quo necesse habeat non videre faciem Patris. Non est hoc; Si adhuc populo tuo sum necessarius: non recuso laborem.* De qua noua charitatis semita, ab eo, qui charitas est adinuenta, potiora quædam adducam.

Chrysost.

Idem.

Cornel. à Lap.

Vt animarum incumberet salutis etiã ad tempus paradisi gaudia recusabat.

Bernard.

Angelos Et charitate quodammodo superare videbatur D. Martinus, dum p animarum salute propriã beatitudinẽ prorogari petebat.

2 Et ante alia Paulus de quo fari iam cępimus, semper me in stuporem adduxit, nàm cæteris martyribus moriendi desiderio flagrantibus vnus ipse totis viribus, totoq; ingenio mortẽ semper hùc, illucq; pergendo declinauit, & fugit: & tandem cùm in Cęsarea adeò arcta teneretur custodia, vt nec per murũ in sporta, vt aliàs effecerat, nec alitèr quomodolibet è Festi manibus euadere posset; nè morti traderetur, Cæsarẽ ipsum appellasse reperio: *Ad tribunal Cæsaris stò, ibi me oportet iudicari, Iudæis non nocui, sicut tu melius nosti. Si. n. nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si verò nihil est eorum, quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello.* Act. 25. Si Stephanus ad Christum eundi cupidus crepitantibus saxorum turbinibus sic altè personauit: *Domine Iesu suscipe spiritum meum.* Act. c. 7. vt facilè in cælis etiam audiri potuerit: Si Andreas

Actor. c. 25.

Vitam q̃ alij pro Christo persundere optabant, Paulus conseruare studebat, & quare?

Ibid. c. 7.

dreas

dreas ad locum martyrij ductus crucē à longe prospiciens clamare cæpit: *O bona crux, quæ decorem ex membris Domini suscepisti, diu desiderata, solicitè amata, sine intermissione quæsita, & aliquando concupiscenti animo præparata; accipe me ab hominibus, & redde me magistro meo: vt per te me recipiat, qui per te me redemit.* Si deniq; cæteros vt omittam, adeò martyrij desiderio flagrabat Ignatius, vt non à bestijs se deuorandum, sed ipsis se fruiturum dicebat: *Vtinam fruar bestijs, quæ mihi sunt præparatæ: quas & oro mihi veloces esse ad interitum, & ad supplicium, & allici ad comedendum me, nè sicut & aliorum martyrum non audeant corpus attingere. Quod si venire noluerint, ego vim faciā, ego me vrgebo, vt deuorer.* Ita eum dixisse refert Hieronymus de scriptoribus ecclesiasticis, quid igitur est, quòd solus ipse viuendi desiderio tenebatur, & adeo, vt non minus ipse vitam conseruare studeret, quàm alij eam pro Christo profundere peroptarent? Quæ quidem difficultas cùm parui ponderis minimè sit, pro eius clariori solutione ad illam aliam quæstionem cōfugio: Quodnam sit maioris charitatis indicium, pro Christo mori, an pro Christi fidelibus viuere? Beatitudinem optare; an, semota culpa, pro fratrum salute beatitudinem recusare? Et si Molinæ assentiri voluerimus (vt fas existimo) dum charitatis est, sua non quærere, sed quæ Dei, & proximi; cùm maior Dei gloria, maiusque bonum sit multorum conuersio, quàm vnius beatitudo; multorum salutem propriæ felicitati anteponere, nedum licitum erit; verùm maioris charitatis censeri debebit argumentum. Ita præfatus Molina 1. parte quæst. 24. in fine. Quod etiam Cornelius à Lapide super cap. 9. ad Rom. his verbis confirmauit: *Hoc enim maius est Dei bonum, & gloria, quàm sit mei vnius beatitudo; & consequenter hoc optare, non minuit, sed auget charitatem, & propriam perfectionem, ad quam magis inclinat charitas, quàm ad propriam gloriam, & beatitudinem.* Quo supposito: audi cur non vt cæteri citò mori, sed diù viuere optaret Paulus; audi cur per muros nunc fugiendo, nunc appellando incolatum

Quodnā sit maius charitatis indiciū pro Christo mori, an pro Christi fidelibus viuere? expenditur.

Cornel. à Lap.

suum, quem alij prolongari videntes conquerebantur, vnus ipse sibi prorogare studeret; quia (salua multorum pace) eò Pauli perueneratcharitas, & eò se extulerat, vt indignum putaret, nisi (è communi dilectionis via exeundo) pro hominum salute etiam proprię beatitudinis dilationem optaret. Audi Chrysostomum hom. 7. de laudibus Pauli, fugę, & appellationis eius rationem reddentem: *Illa faciebat, vt prædicationi insisteret, cumq; multis hinc credentibus, atq; omnibus ornatus iret ad Christum: iā profectò metuebat, nè pauper hinc atq; inops multorū salutis ascēderet.* En quare non cito mori, sed diù viuere optaret Paulus; en tota appellationis origo, quia adhuc circuire, adhuc prædicare, adhuc peccatores conuertere, adhuc cōuersos firmare volebat; ideò in sporta per murum se demitti patiebatur, ideò hùc, illùcq; fugiebat, ideoq; cum mortē aliter effugere non posset, appellabat: quòd igitur (vt Chrysologi vtar verbis) bellicosus hic miles in bello fugerit, artis fuit, non timoris, nàm non vt sibi viueret, sed vt alijs prodesset, vitam sic studiosè seruabat. Vnde Anselm. super c. 1. ad Philippens. in Pauli persona hunc dicit in modum: *Nisi hic fructificare adhuc quotidie possem, haud dubium quin mori eligerem, cùm Christum haberem lucrum: Sed quia me video multis assiduè prodesse, charitas eorū adhuc me retinet in carne.* Vides quomodo (salua multorum reuerētia) eò Paulina peruenit charitas, eò se extulit, vt etiam pro fratrum salute suæ beatitudinis spatium producere studuerit; ad quod Bernardus (vt in sermone de S. Martino diximus) an Angeli ipsi si oporteret, parati essent, ignorat.

Chrysost.

Fratrū charitate rētus, beatitudinē suam prorogari cupiebat Paulus.

Anselm.

3 Tostatus super verba illa Matt. 10. *Cùm persequuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam:* Cur Apostolis fuga demandetur, subtiliter inquirit: *Quæritur specialiter circa fugam Apostolorum, quibus Christus ista dicebat; an indistinctè eis fuga licebat? vel quomodo licebat?* quæst. 169. Si Apostoli (dicit ipse) oues erant, & vt oues in medio luporum mittebantur, cur fugiendum iniungitur? Si vt agni neci iam addicti ad occisionem duci debebant, cur

Matt. c. 10.

Tostatus.

lanienas cauere edocentur? Cui quæstioni facile respondir subdendo: *Vt ad meliora tempora seruarentur, in quibus esset mors sua fructuosior, nam prædicaturi erant toti orbi; & diuulgato euangelio, tunc morituri erant: sic etiam Christus sæpè fugiebat, & eripiebat se è manibus iudæorum volentium ipsum occidere, scilicet quia non dum venerat hora eius. Ioan. 7. 8. & 10. ita ergo Apostoli cauere debebant persecutionem fugiendo.* Manifestius meo iudicio dicere volēs; quia fortè nō omnes, vt Paulū fratrū vtilitatem propriæ felicitati tunc prælaturos agnoscebat, nè cælestis patriæ desiderio in primo certamine vitam darent, persecutionibus vsq; ad præfinitum tempus cedendum præcepit.

Idem.

Vt diutius proximorū vtilitati incumberent Apostoli, nō pressuras, & mortē subire, sed fugere eis iubetur.

4 Petrum in Thabor tabernacula construere volentem: *Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum.* Matt. 17. ideo de inscientia argutum fuisse, dicente Luca c. 9. *Non .n. sciebat quid diceret.* in 1. p. diximus: vel quia ibi tabernacula figere, ibique manere optabat, vbi se hospitem, & peregrinum sentiebat: vel quia in via Dei sistere, non progredi contēdebat: vel denique, nè cūctas recenseā causas, quia per præfata diuisionem insinuare videbatur, dum ab vnitate exiens, ad pluralitatem progrediebatur: hic verò cum Timothæo Antiochæno aliam adduco rationem, illam nēpè; quia proprio commodo consulēs minus, quàm par erat, commissorum curæ inuigilabat, cùm horū saluti nedū felicitatis arrha, sed ipsa quoque esset postponenda felicitas: *Quid tibi in mētem venit Petre?* ait præfatus Timothæus, *Tu nè solius curam geris, an totius mundi?* Si totius orbis tibi cura est demādanda, nequaquam diù hic permanere debes, sed plus aliorum; quàm propriæ vtilitati consulēdo descende, prædica, insta, opportunè, importunè, vsq; ad præfinitum tempus ab eo, qui te ex multis ad multorum profectum elegit.

Matt. c. 17.

Luc. c. 9.

Timoth. Antioc.

De inscientia arguitur Petrus tabernacula in Thabor construere volens, & quare?

5 In verbis illis (nè à Petro sic cito discedam:) *Ecce Angelus Domini astitit: percussoque latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge velociter, &c. Dixitque Angelus ad eum: Calcea te caligas tuas.* Actor. 12. duas non vulgares difficultates reperio: Si Angelus seras facilè aperiebat, si catenas disrumpebat, si Dei iussu ad Petri liberationē veniebat, ad quid Petrum velociter surgere, citoq; ipsum egredi præcepit? Et postea, quod maiori stupore dignum censeo, si surgere, properare, currere, immò volare præceperat, cur postmodum quasi ad otium ipsum se calceare iniunxit? *Ad eximendum Petro metum, quomodo per dispositas militum custodias pertransiret, tanto Angelus illum auxilio, & præsidio confirmat, ut otiosè pallium induere, atq; sandalia, & laxatā stringere vestē possit.* ait Proculus in encomio vinculorū S. Petri; & licet difficultatibus his non desint respondentes, quòd Angeli cum sint veloces, alacres, & agillimi ad exequenda Dei mandata, à cliētibus eamdem pariter exigunt velocitatem; & quòd idcirco caligis suis Petrum calceari fecit, nè quid in carcere relinqueret, ad quod accipiendum postea in eumdem rediret, & sic iterum se mortis occasioni traderet, iterumque inter sceleratos se reperiret, à quorum cœtu, qui se velociter non eripit, facilè cespitat. Ego nihilominus præfatis solutionibus totaliter non contentus, dico; quòd ideò fortè Angelus Petrum surgere, & festinare iussit, quia illum in fratrū vtilitate curāda segnē videre nolebat: nam non, vt Petrus putabat, mortis, sed vitæ, non coronæ, sed prælij; nō quietis, sed prædicationis tēpus tūc erat, à qua nè per momentum quidem desisteret, velociter surgere, & currere fecit, ac si diceret: si tuam modò expectas beatitudinem, si nunc ad cælum pergere cupis, falleris, quia adhuc hominum saluti magis, quàm tuæ coronæ insistere debes; & taliter quidem, vt veluti aliger non ad cælum vt voles, sed ad illorum profectum pennas assumas: & si euangelizantium pedes propter spinas, & tribulos verbum Dei blasphemantium calceati esse debent, iuxta illud: *Calceati pedes in præparatione Euangelij pacis.* ad Ephes. 6. Propterea pedes tuos calceari præcipio, vt ad iterum prædicandum te seruatum agnoscas; propter quod munus etiam tua producenda

Actor. c. 12

Proculus.

Ephes. c. 6.

est

est gloria, quod pro gloria habere debes. Meum non est hoc, quod dico, sed D. Gaudentij Brixiensis Episcopi, qui in 5. tract. Exodin. *Ideo beatus Petrus calceauit se in carcere calceamentis suis, & sic exijt iterum ad hostes iudæos, & aduersarias potestates; vt calceatus pedes in præparatione Euangelij, calcaret super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.* Sic ipse: Ex quo satis etiam pater, cur surgere, & properare iuberetur, quia ad prædicandum missus, etiam cum propriæ beatitudinis abstinētia pigritare minimè debebat, sed pro fratrum salute currere, & festinare.

Gaudentius.

Petro è vinculis egressuro nedum festinare, sed se calceare iniungitur, & quare?

6 Optimè veritatem hanc, quòd etiam cum propriæ beatitudinis dilatione, proximorum sit quærēda salus, intellexit sanctissimus ille Latro, qui cùm prædicator minimè esset, studio tamen charitatis incensus, priùs suo socio prædicauit, quàm pro se, suaq; gloria precaretur; nam nullatenus regnum postulare voluit: *Domine, memento mei, &c.* Luc. 23. nisi completa concione: *Neque tu times Deum.* At me cohibere nō possum sancte Latro, quin dicam: Si vix tibi Deus innotuit, si breuissimum tibi vitę tempus restat, cur socium latronem alloquēdo pretiosissimum vitæ tempus consumis? Iuxta te est Deus tuus, Saluator tuus, Redemptor tuus; qui fecit te, creauit te, redimit te, immò glorificare te expectat; cur vicinum Deum pertransiēs, ad scelerum cloacam festinas? An fortè studio charitatis ductus, adeò priùs alteri, quàm tibi cōsulere cupis, vt etiam cum aliquāntula paradisi promissionis abstinētia id efficere cupis? Chrysostomi fuit sententia, qui hom. de Cruce, & Latrone rem his verbis confirmat: *Suas necessitates prætermittens, aliorum vtilitatem cogitabat: magister pendebat in cruce: & sanis persuasionibus alium inuitabat ad vitam.*

Luc. c. 23.

Chrysost.

Socij salutē etiā suę beatitudini præferebat Latro.

7 Verùm si hac charitate Latro nouus Christi athleta feruebat, quā ardere debebat dilectionis mater, eam dico, quæ illum peperit, qui amoris, & dilectionis cognomen habet? Impar sanè erit omnium lingua ad tātæ matris charitatē exaggerādam, immò an humana mens eam excogitare valeat, ignoro, prætereunda tamen non est Anselmi obseruatio: quòd in cælum Christus ascendere volens, matrem in terris reliquit; cùm ad triumphi gloriæ complementum secum matrem ducere debuisset; præsertim cùm triūphantis currum turba sit sequuta seruorum: *Quomodò potuisti pati ò bone Iesu,* ait præfatus Anselmus, *vt te in regnum tua gloria remeante, Virginem quasi orbatam in miserijs mundi relinqueres, & nō eā statim tecū regnaturā assumeres?* Et quamuis Christi prouidentiæ hoc ipse tribuere videatur, dum subdit: *Fortassis Domine, nè tua curia veniret in dubium, cui potius occurreret tibi domino suo, an ipsi dominæ suæ, &c. Prudentiori ergò consilio vsus, eam præcedere volebas.* Mihi autem pro præsenti instituto dicendum videtur, quòd & filij quidem fuit consilium, sed matris etiam fuit voluntas, quia tali filij sanguine redēptorum amore æstuabat, vt pro ipsorum salute etiam filij absētiam, quam triduo ferre minime potuerat, nunc ad illorum profectum per multos annos facilè pateretur; vndè ex recentioribus Benedictus Iust. verbis magna ex parte à Richardo de S. Laurentio desumptis hæc habet: *Quadam sūt, quæ pertinent ad rudes, atque imperitos instituendos; aliaq; non pauca peragenda, quæ doctoris, ac magistri præsentiam flagitant. Et hac causa fuit, vt post Christi in cælum ascensum aliquot annos beatissima Virgo fuerit in vita superstes, vt Apostolis Ecclesiæ magistris multarum rerum scientiam, & cognitionem impertiret, quam nemo præter illam nosse poterat, suaq; præsentia mæstos solaretur, ac cōfirmaret.* Quod Virginis desiderium obseruauit etiam Guilhelmus super verba: *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis,* cant. 7. quæ Virginis in mundi agro ad redēptorum vtilitatem commorari optātis verba esse autumat, cùm in Virginis persona dicit: *Egrediamur in mundū vniuersum: Commoremur in villulis gentium vsq; ad vesperam seculi, nam grata erit mihi gentium salus.* Sic dilectionis mater redemptos diligebat, vt etiam pro ipsis corporalem filij libenter pateretur absentiam.

Anselm.

Cur filio in cælum ascēdente mater in terra relinquitur?

Benedict. Iust.

Filij absentiam, quam nec p triduū ferre potuerat Virgo, libēter post illius ascensum pro Ecclesię profectu pertulit.

Cant. c. 7.

Guilhelm.

8 Dictis minimè contentus, ad-

 do

do, nedum beatitudinem in spe, sed in re quoque, fieri si posset, proximorũ saluti esse postponẽdam; vel vt clarius dicam, non solum ad aliorum profectum vitæ spatium, & incolatus esse à Deo prolongationem perendã, sed ipsum etiã cælum, si relinqui posset, pro fratrum vtilitate relinqui debere: Omitto, quòd hoc in sermone S. Martini, vt superius dixi, laudauit Bernardus, & post ipsum ex occasione Pauli idem commendauit Molina loco citato, & extulit Cornelius à Lapide super cap. 9. ad Romanos, vt dictum est supra. Probari etiam posset, verbis illis Isaiæ c. 6. *Ecce ego, mitte me.* Quæ cælestibus spiritibus accommodant nonnulli dicentes, quòd illi cælestis patriæ ciues, cùm pro delegatione ad infantis custodiam Deum dicentem audiũt: *Quem mittam? et quis ibit nobis?* certatim, & auidè vnusquisq; hominis salute inardescens ad Deum dicat: *Ecce ego, mitte me.* Quod aliqualiter insinuare videtur Hilarius canon. 18. in Matt. verbis illis: *Hominum desideria, et postulationes ambitioso famulatu, at ministerio persoluunt,* quibus ostendit vsq; eò Angelorum desideria hominibus inseruiendi se extẽdere, vt eorum ambitiosus dicatur famulatus. Rupertus prætereà lib. 1. in Isaiam cap. 30. in Protomartyris persona prophetam verbis illis: *Ecce ego, mitte me,* loquutũ fuisse asserit, cùm dicit: *Cuius nunc in persona dicit: Ecce ego, mitte me? Cuius, inquam, nisi protomartyris Stephani, qui gratia, et fortitudine plenus ire non timuit? Nempè ille quasi iussus vltrò se obtulit: Ecce ego, mitte me.* Et statim: *Nonne iste præsentem, de quo loquimur, legationem euidenter attulit, qui cùm staret in concilio, cùm esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum vidit gloriam Dei, et ait: Ecce video, etc. Vade, inquit Dominus, dices populo huic. Audite audictes, et nolite intelligere, &c. Nimirũ in hanc legationis partem pertulit, qui causas tantę irę non tacuit. Dixit n. Dura ceruice, &c.* Verũ si accõmodatitijs, mysticisq; relictis sensibus præfata Isaiæ verba: *Ecce ego, mitte me.* non solũ à se, sed pro se dicta, quòd rationi consentaneum puto, tenere voluerimus; facilè, quàm proximorũ vtilitas proprio

Isai. c. 6.

Hilarius.

Quam maxime Angeli hominũ expetent custodiam.

Rupertus.

commodo sit anteferenda patebit, dũ nouo hic igniti calculi ardore succensus visione, qua fruebatur vltrò se (absq; gratiæ iactura) priuandum offerebat, vt illorum saluti insisteret; Quod considerãs Nanzianzeni Scholiastes Nicetas prophetæ charitatem sequentibus verbis extulit: *Isaias cùm remissis sibi peccatis audisset, quis proficisceretur ad populum hunc: atque existimaret eam ob causam nuncium quæri, vt pari beneficio fruerentur illi, ad quos mitteretur, pre animi lętitia seipsum offert, ut illis quoq; peccata remitterentur.* Hoc equidem est verè diligentium Deum ingenium, ita alienæ vtilitati incumbere, vt propriè felicitatis spatiũ sibi produci molestum minimè videatur.

Nicetas.

Propriæ felicitati aliena est præponenda vtilitas.

9 Cyrillus Ierosolymitanus Catech. 14. Paulum è tertio cęlo, in quod ad audiẽda arcana, quæ homini loqui nõ licet ascẽderat, redeũtẽ cõsiderans, ea propter ipsum relicto cælo, cælestiumq; consortio in hãc miseriarum vallem regredi voluisse asserit, quia tali fratrum adhuc in arena pugnantium æstuabat amore, vt facilè cælestẽ patriam relinqueret, vt verbi gladio militantibus dexteram daret. Audi ipsum: *Descendit Paulus iterum, non quòd dignus non esset conuersatione cęlesti, sed vt gustatis supercęlestibus, descendens Christum prędicaret.* Nec mirum, quia anathema quoque, idest gehennalibus flammis, absq; tamen gratiæ amissione, pro fratrum salute addictus esse cupiebat. Ita Chrysostomus lib. 4. de sacerdotio verba illa: *Optabam .n. ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Ad Rom. 9. interpretatur, dùm dicit: *Post multa egregia facinora, post innumeras coronas, in gehennam detrudi, & æterno tradi supplicio optauit, vt iudæos qui ipsum crebrò tum lapidauerant, tum etiam quantum in ipsis erat interfecerant, seruaret, & Christo lucrifaceret:* & subdit: *Quis mortalium sic Christum adamauit, si modo amor ille appellandus est, & nõ potius aliud quid amore maius.* Et sermone 39. de diuersis hanc Pauli charitatem cum illa Moysi, qui pro populo se de libro Dei delendum obtulit conferens in Pauli laudem, sic fatur: *Moysen Paulus satis eminenti virtute transcendit, cuius quidem multa sunt alia*

Cyrillus Ierosoly.

Idem Pauli confirmatur exemplo.

Rom. c. 9.

Chrysost.

Salua gratiæ incolumitate, & anathema pro fratribus Paulus esse cupiebat.

Idem.

præ-

præclara: sed caput sancta illius animæ, atq; fastigium est, quoniam pro Iudæorũ salute deleri elegit de libro vitæ: sed Moyses cum cæteris optauit perire: Paulus pro cæteris. Non enim cum pereuntibus perire voluit; sed vt saluarentur alij, ipse de gloria æternitate decidere. Ad quod argumentum, quia etiam in quarto §. dicenda spectare videntur, desino.

Et Moyſi charitati Pauli charitas à Chrysostomo præfertur.

Quæretis me, & non inuenietis. Ioann. 7.

§. III.

Vita echo mors: quia eadem, quæ agebantur in illa, geri solent in ista.

1 SOlertiſſimè Ethnici ipſi de morte loquentes, nunc eam metæ compararunt, vt Ammianus Marcellinus. Nunc portui, in quem rerum viciſſitudine veluti variorum, contrariorumque ventorum agitatione tandem impellimur. Ita Tullius 1. Tuſcul. Nunc celebritati, vnde Thraces, teſte Solino, in liberorum natalibus plãgebant, lamẽtabantur, luctũq; agebant; quãdo autẽ occumbebant, cum conſanguineis, & amicis commeſsãtes, lætitia magna obitus diem celebrabant. Et denique (ne, pluſquam par eſt, ſermonem protraham) furi pretioſiſſimam vitę gemmam ſurripienti comparauit Philoſophus dictus Secundus, his verbis: *Mors est resolutio corporum, ineuitabilis euentus, latro hominis, & resolutio omnium.* Verùm, vt reor, echo potius illam comparare debuiſſent, quia ſi hoc ſoni, vel vocis eſt repercuſſio, ſeu, reflexio. Vndè Ouidius. 3. Met.

Vitæ Echo mors.

Ouidius.

Planxerunt Dryades, plangentibus assonat echo.

cũ præſens vita, iuxta Ioannis ſententiam, vox ſit: *Ego vox clamantis, &c.* cap. 1. non tam meta, nec portus, nec celebritas, nec fur, quàm echo nuncupari debet occubitus; quia eadem prorſus effici ſolent in morte, quæ gerebantur in vita. Quod breui ſermone expreſſit Bernardus, cùm ait; *Qualis vita, finis ita.* Quam morum conſonantiam veluti vocum reflexionem in præſenti conſiderãs Saluator, neutiquam à Iudæis ſe inueniendum prædicit: *Quæretis me, & non inuenietis.* Ioan. 7. non quòd ipſe minimè ſit ille, qui ẽt à non quęrẽtibus inueniri ſolet, ſed quia non in præſenti, ſed in futuro ſe quærendum prænoſcebat, propterea difficultatem ſe inueniendi pronunciabat: quia accidere minus ſæpè ſolet, vt Chriſto vniatur in morte, qui ab eo ſe elongauit in vita. Quod dicere videtur Gorranus ſuper præfatum Ioannis locum: *Quæretis me, & non inuenietis.* verbis illis: *Quæretis me per cõpunctionem, & dolorem, & nõ inuenietis; quia multi inciderunt in desperationem: Prouerbiorum 1. Manè consurgent, & nõ inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam.* De quo latius in ſequentibus.

Ioan. c. 1.

Mors echo comparatur, & quare?

Bernard.

Ioan. c. 7.

Gorranus.

2 Seram pænitẽtiam, triplici pręſertim cauſa, tẽporis. ſ. diaboli, & eiuſdem peccatoris, periculoſam eſſe aſſerunt multi. Temporis quidem, quia haudquaquam mortis tempore quid incertius; vnde Salomon: *Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies.* Prouerb. 27. Hinc falſa decepti opinione improuiſa morte capi ſolent multi, qui ſupremos vitæ dies pro pænitentia ſe aſſumpturos ſperabant. Sic diues ille in longum ſibi vitæ ſubſidia coaceruabat: *Anima, habes multa bona posita in annos plurimos.* Luc. 12. deceptus deſeribitur, nàm ex inopinato, mortẽ ſibi aduenilſe sẽſijt: *Stulte, hac nocte repetunt à te animam tuam, &c.* ibid. Hæc itidem potiſſima fuit ratio, cur ſtultæ nuncuparentur virgines illæ (ne fuſius de hoc vulgariſſimo loquar argumento) quæ imparatæ ſponſum expectauere, quia aduentus illius certitudinem minimè habentes, paratas ſemper eas eſſe decebat; Quapropter Auguſtinus: *Cõsentio, quòd peccatori pænitenti Deus promisit veniam, sed diem crastinum non promisit.* Diaboli poſtea ratione periculis non vacare ſeram pænitentiam, ex eo maximè patet, quia grauius, fortiuſq; in fine, cùm modicum tempus ſe habere ſentit, quàm in principio tentare conſueuit. Quod vltrà Ioannem clamanman-

Prou. c. 27.

Mortis tempore incertius nihil.

Luc. c. 12.

Nil morte certius, hora vero nihil incertius.

Auguſtin.

Apocal. c.12.

mantem Apoc.12. *Væ terræ, & mari, quia descendit ad vos diabolus, habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet*: dixit etiam Bernardinus Senens. tom.1. serm.13. art.2. cap.1. de duodecim periculis, quæ superueniunt peccatori in vltimo fine: *Siquidem periculum magnum est obseruantium, & insidiantium dæmonum impugnatio: secundum enim Gregorium tantò diabolus grauiores tentationes ingerit, quantò magis peccatorem appropinquari fini conspicit: Insidiatur .n. in abscondito, quasi leo in spelunca sua. Insidiatur, vt rapiat pauperẽ in abscondito*. Quod etiam obseruauit Vgo Card. super illud Genes.19. *Dixit maior filia ad minorem: Pater noster senex est, venite inebriemus eum*, cùm addit: *Hoc est, quantò propinquiores sumus fini, tantò crebrius pulsat diabolus ad peccandum Apoc.12. Væ terræ, & mari, quia venit ad vos diabolus habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet*. Quam rem liquidò etiam asseruit Stephanus Cantuariensis verba explicans illa: *Non remanebit ex eis vngula*. Exod.10. dum per vngulam extremitatem intelligit: *Non remanebit vngula, idest extremitas, quia diabolus semper insidiatur calcaneo, idest fini hominis*. In allegorijs, & tropologijs Tilmanni. Quod denique (vt reor) significare volens Saluator, nunc hominem, nunc mũdi principem diabolum vocare cõsueuit, vt videre est ex Matt. 13. & Ioann.12. quia in morte non vt vulgaris miles, sicuti in vita, sed vt militiæ princeps cum exercitu multo exeuntes aggreditur; Quod Bernardũ tetigisse existimo verbis illis: *Eodem sanè tabescentis insaniæ zelo, sed licentia ampliori exeuntibus adest*. ser.7. in psal. 90. Ratione tandem ipsiusmet peccatoris admodum periculosa semper fuit existimata pænitẽtiæ dilatio, quia vt ait Scotus in 4. dist. 20. quæst. vnica, ex vehementi apprehẽsione, angustia, atq; dolore liberi arbitrij, liberæq; voluntatis vsus impediri solet; Quod apertissimè docet Augustinus ab ipsomet Scoto allatus: *Cum sera venit pœnitentia, tantus aliquando cruciatus ligat membra, & dolor sensum opprimit, vt vix homo aliquid cognoscere valeat*. Vndè talem ipse deducit conclusionẽ: *Pœnitentia, quæ uidetur haberi in extremis, uix est uera pænitentia sufficiens ad salutem, quia difficilè tunc est habere ueram pænitentiam*. Quod quomodo, & de quibus intelligi debeat, latius explicat ipse in conclusionis declaratione, ac probatione.

Diabolus acrius certat in fine.

Bernardin. Senens.

In eo insidiatur vt leo, vt rapiat pauperem.

Genes.c.19.

Vgo Card.

Exod.c.10.

Stephan. Cantuar.

Diabolus, qui contra hominem in vita vt vulgaris miles pugnabat, in exitu est vt militiæ dux aggredi conabitur.

Bernard.

Augustin.

Scotus.

Sera pœnitẽtia raro efficax, & quare?

3 Cęterum vnum ex præfato discursu colligo, & illud est; quòd si admodum periculosa est sera pænitẽtia, quapropter impęnitentes obire solent peccatores, ergo mors vitæ respondet: ergo iusto Dei iudicio, ac permissione vitæ echo esse consueuit: Prorsus ita; quod ne gratis dictum existimes verba illa Deuteron. 30. *Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem, & malum*; adduco, quæ primo quidem intuitu nullam prorsus cohęrentiam habere videntur; nàm vitæ bonę, mors mala respondere (vt præfatorum verborum ordo sonare videtur) nequaquam solet: Vndè hanc vt euitaret amphibologiam Ecclesiasticus; vitæ, mortem: & bono, malum opposuit dicendo: *Ante hominem uita & mors; bonum et malum*. cap.15. Nihilominus solertissimè quidem vitam, & bonum, mortem, & malum copulata fuisse existimo, non quòd vitam bonam mors mala sequatur; sed quia vitæ, idest iustorum cursui; bonum, hoc est, bona mors respondet: sicuti è conuerso improborum, malum, idest mala mors sequi solet; Quod tangere videtur Procopius verbis illis: *Vt legem custodiant, nunc proposito pręmio, quos alloquebatur, allexit, nunc supplicij comminatione constrinxit* Quod ni cæces (vt proprio fatebatur ore) fuisset Balaam, non iustorum interitum, sed ipsorum vitam concupiuisset. Vndè ipsum carpens Oleaster, hunc dicit in modum: *Vtinam diceres potius: uiuat anima mea uita iustorum, quàm ut moriatur anima mea morte iustorum; nam Dominus non consueuit dare mortem iustorum, nisi iustis; sicut nec mortem impiorũ, nisi impijs*.

Deuteron. c.30.

Ecclesiast. c.15.

Procopius.

Maxima vitæ, & mortis cohærentia.

Oleaster.

4 Longas de Eliæ raptu quæstiones texunt sacræ scripturæ Expositores; verùm ego, cæteris omissis, vnum quæro: Quid est, quòd Deus Eliam in cælum assumpturus curru igneo id

facere

4. Reg. c. 2. facere voluit, dicente textu: *Ecce currus igneus, & equi ignei diuiserũt vtrumque: & ascendit Elias per turbinem in cælum?* 4. Reg. 2. Si cum Chrysostomo dices, quòd satis non fuisset Eliæ in hac palestra de principe tenebrarum harum trophea reportasse, nisi supra hominem diuina fortitudine roboratus, ipsas etiam aereas potestates in aeris campo aggressus fuisset; Quod eleganti sermone Chrysostomum dixisse reperio, cuius verba sunt: *Mira prorsus ratio, hominem & illicita itinera petentem ignis euehit, & munit; & quicquid calestis naturæ est, istorum itinera semper obsidere noscuntur. Contra quos Apostolus nos Paulus instruit: Non est vobis, inquit, colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes harum tenebrarum, aduersus spiritualia nequitia in cælestibus.* Et paulò infra dæmonum timorem, & fugam describens, hæc habet: *Accurrunt omnes, nouũ mirantur spectaculum; hominem vident, dubitant; accedere cupiunt, ignem metuunt. Quocumque deinde currum impetus tulerat, spiritus nunc metu densantur in agmina, nunc dispersi venienti locum turpi fuga citius derelinquunt.* Homil. de Ascẽs. Eliæ: Ast adhuc prima vrget difficultas, si ad prophetam veluti vnum de principalioribus militiæ principibus euehendum satis erat currus, ad quid ignis? Quam vt percipias difficultatem cap. 48. Ecclesiastici percurre, & dum Eliam igni, sermonemque ipsius faculæ ardenti comparatum reperies: *Surrexit Elias propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat*; illicò capies, quòd si non mors, discessus saltem prophetæ, vt igneæ vitæ veluti echo responderet, in igne assumitur. Hinc verbis illis Tostati quæst. 17. super idem: *Apparuit à principio currus igneus, & equi ignei ad significandum, quod Elias ferri deberet in curru isto*, cũ Ecclesiastico addo ego, quia *surrexit quasi ignis, & verbum eius quasi facula ardebat.*

Chrysost.

Elias ad cælum raptus aereas aggreditur potestates.

Ecclesiast. c. 48.

Tostatus.

Cur igneo curru assumitur?

5 Origenes lib. 1. in Iob diabolũ sãcto viro liberorũ necem obnunciantem considerans: *Filijs tuis & filiabus vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, qua corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt.* cap. 1. miratur quidem, quòd diabolus mortis genus denunciet, ac illos priùs tumulatos, quàm mortuos afferat; & quòd loci circumstantiam declarãs in domo primogeniti lamentabilem casum accidisse describat. Quòd postea de tempore, ac de commessationibus mentionem faciat, maximè stupet, & ac si ipsum præsentialiter alloqueretur, hunc eum percontatur in modum: *O iniquissime aduersarie, ò callide diabole, cur non dixisti simpliciter: & mortui sunt; quòd, & cuncta commemoras, omnia denũcias, & filios, & filias, & cibum, & potum?* At, qui Satanæ intentum perpendet, nil prorsus mirabitur, quia si scelestissimus hic omnes suos intendebat conatus, vt Iobum contra Deum per impatientiam prouocaret; quid mirum, quòd inter epulas filios, filiasq; occubuisse denũciet: nàm sancto viro in quotidianarum commessationum pænam hoc filijs accidisse, vt veluti echo mors vitæ respondisset suadere nitebatur; nec frustra in hac falsa suasione laborabat Satã, quia ipsum quotidie pro liberis, vt si in quam conuiuando maculam incurrissent, expiaret, occupatum viderat; vt igitur nequaquam per hoc Deum pacatum, immò veluti echo filijs mortem eorum vitæ respondentem immisisse suaderet, comedendo, atque bibendo ipsos obijsse denunciauit: vt per hoc sanctissimum genitorem contra Deum (quem nequissimus inexorabilem, vel saltem pro hoc vltimo tantùm conuiuio pro quo non dum sacrificio aliquo fuerãt expiati indignatissimũ describebat) prouocaret: *Acerbitatem huius nunciũ hoc effecit*, ait Pineda super citatum Iobi locum, *quòd oppressi fuerint edentes, & bibentes; nondum pro illo conuiuio expiati sacrificio aliquo, nè fortè benedixerint Deo in cordibus suis, quod oportuit esse parenti sanctissimo magnam segetem doloris.* Sic ipse. Ex quibus illud ego deduco, quòd nequaquam Iobo suadere studuisset Satan, ob conuiuia inter conuiuia interijsse natos, nisi ipsi mortem veluti echo vitæ respondere solere innotuisset.

Iob. c. 1.

Origenes.

Cur liberorũ necẽ Iobo nuncians Satan inter epulas illã fuisse denunciat?

Pineda.

6 Mor-

6 Mortem veluti echo vitæ respõdere adeò verum existimo, vt etiam ipsis actis in vtero ante ortũ cõformis aliquando esse soleat; Meum non est hoc, quod dico, sed Ambrosij, qui verba illa Ioannis: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* considerans, cum cæteris sacræ scripturæ expositoribus nequaquam Ioannem de Christo tũc dubitasse asserit, sed ad illum discipulos mittẽdo, ipsum quem præsentem ostendere, atq; indicare non poterat, prædicare intẽdisse fatetur. Rationem postea cur quem toties prędicauerat, iterum prędicare voluisset, idem affert Ambrosius dicendo; quòd quia morti se propinquum agnoscebat, concionatoris fungi volebat officio: Nec mirum, præfatus ait Ambrosius, quia si in materni vteri carcere Christum, si non vocibus, motibus saltè prædicare inceperat; in impijssimi Herodis carcere eumdem denuò prædicare debebat; vt mors, nedum vitæ, verùm etiam actis in vtero veluti echo respõderet. Viuat semper Ambrosij memoria, qui talem mihi subtilitatem suggessit dicendo: *Mirari non debemus, quòd ab Herode missus in carcerem, clausus Christum suis discipulis intimaret; cùm clausus in vtero eumdem dominum gestibus prædicaret.* ser. 2. de S. Ioanne.

Matt. c. 11.

Ambros.

Mors nedũ vitæ, sed etiã actis ante ortũ respõdere consueuit.

7 Hisq; minimè contentus addo, nedum in morte, sed post mortem etiã eadẽ prorsus, quæ quis effecit, illũ efficere: Et vt satis vulgarem, etsi subtilem, illam Chrysologi sententiam transeo, quòd propterea non ab alio, quàm ab Abraham mendicus receptus dicatur: *Factum est vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Luc. 16. quia Abraham eodem, quo in terris functus fuerat officio, fungi volebat in cælis: *Non immeritò fratres, sua tunc omnes sanctos in reque suscepit, & in ipsa cælesti beatitudine fungitur dispensatoris officio: dum hic semper suscepit peregrinos, & pauperes.* Ita ipse serm. 121. Quod verò reprobis in die iudicij se Saluator dicturum promisit: *Discedite à me, qui operamini iniquitatem.* Matt. 7. nequaquam sic perfunctoriè adducẽdum cẽseo, quin subtiliter trutinetur; quomodo, qui in termino sunt, adhuc iniquitatem operari dicãtur; cùm post mortem, nec merendi, nec demerendi locũ dari pro certo, atq; indubitato habeamus: cur igitur non in præterito, sed in præsenti, non qui operati estis, sed qui operamini se dicturum minatur? Præ oculis difficultatem habuit Anselmus, qui perfidam damnatorum cõsiderans mentem, satis iustè iniquitatum operarios vocat, non quia actu tunc scelera perpetrabũt, sed quoniam perpetrarent, si possent: *Discedite à me, qui operamini iniquitatem; non qui operati estis; quia licet modò non habeant facultatem peccandi, tamen adhuc peccare vellent, si adhuc viuerent.* Præfatus Anselmus. Quod proprio ore tunc Epulonem insinuasse existimo, cùm in ipso tormentorum loco linguã tantùm, ac si cætera membra prorsus pœnarũ fuissent expertia, refrigerari postulabat: *Vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Luc. c. 16. quod nil erat, nisi dicere; quantum ex me est, sicuti in mundo opiparè epulari satagebam quotidie, haud secus nunc si mihi concederetur, efficerem. Vndè Gregorius Nyssenus: *Diues quasi quodã visco etiam post mortem à vita detinetur carnali.* Nec Chrysologi contemnenda est subtilitas, quòd idcirco aquæ guttam postulabat, non copiam; quia eadem auaritia, qua angustabatur in vita, in inferno laborare videbatur: *Qui claudit manum pauperi*, ait modo dictus Chrysologus, *extremæ stipem digiti sic deposcit, & sitit aquæ guttam, qui vini lacus nè guttam daret, inclusit.* serm. 66. Ex quibus omnibus satis nostrum probatum remanet institutum; quòd vitæ echo nuncupari debeat mors, quia illa eadem, quæ in vita agimus, in morte agere solemus.

Luc. c. 16.

Chrysolog.

Quo quis in vita fungebatur officio eodem etiã post mortem functurus describitur.

Matt. c. 7.

Anselm.

Perpetrata scelera denuò si possent, perpetrarent damnati.

Luc. c. 16.

Greg. Nysse.

Diues etiam in inferno epulari cupiebat.

Chrysolog.

In

In nouissimo autem die magno festiuitatis, stabat Iesus, & clamabat; Ioan. 7.

§. IV.

Nullum facinus euangelizatione praeclarius.

1 QVòd non in ciuitatibus, vbi populorũ adest frequentia, nec in campis, vbi sponsum sponsa ad spatiandum hortari consueuerat, nec in conuallibus, vbi lilia florẽt; sed in excelsi montis cacumine euangelizari ab Isaia præcipiatur: *Super montem excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion.* cap. 40. mysterio sanè non vacat. Quod autem illud, nisi vt montis celsitudine, muneris dignitatem, sublimitatemque ostenderet? Quod minimè gratis dicere me putabit, qui Glossam super verba illa Ieremiæ primo: *Factum est verbum Domini ad me, dicens, &c.* leget; nam si ei dicere licuit, quòd satis consultò Ieremiæ prædicandi munus committitur, quia cùm Ieremias excelsus Domini interpretetur, officij celsitudinẽ nomine prætendebat: *Per Ieremiam, qui excelsus Domino interpretatur, bonus doctor, vel prædicator significatur. Quilibet enim istorum in gradu suo est excelsus Domino.* rectissimè etiam dicere licebit, quòd eapropter in sublimissimi montis vertice euãgelizari iubeatur, vt montis altitudine officij celsitudinem, eminentiamq; metiremur: quod nedum Spiritum sanctum insinuasse puto, cùm Paulum, & Barnabã nequaquã ad vulgare opus assumptos declarauit: *Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos.* Act. 13. Vnde Ioannes Ferus omnia prædicatione inferiora vocauit, cùm ait: *Si Apostolus es, tunc scias te honorare Christum, cùm adducis ad eum homines, cùm sacra doctrina eos instruis, cùm Dominum superponis, hoc est, agis, vt Dominum agnoscant, & ipsi se subijciant, vt glorificent, & portent eum in corpore suo. Hunc inquam honorem à te exigit Christus, quem si neglexeris, ipse effectes, vt cætera minus grata illi sint;* verùm insensatos etiam lapides illud proclamasse reperio, si Petro de Natalibus, nonnullisq; alijs fidem præstare voluerimus, de Beda Anglo asserentibus, quòd cũ à quibusdã nebulonibus in templum vacuum ad prædicãdum ductus fuisset, populorum adesse frequentiam mentientibus, cùm vir Dei corporis lumine orbatus, sed spiritu Dei plenus existeret, & post cõcionẽ prorasset solẽnibus verbis: *Per omnia secula seculorũ*; lapides, q soli aderãt, cõcioni applaudẽtes, *Amen*, respondisse: & fortè vltra vitam laudabilem, concionãdi etiam muneris sublimitatem extollentes, ipsum Venerabilem appellasse subdentes: *Venerabilis presbyter*; quæ lapidum attestationes si deessent, tacitum adesset Saluatoris testimonium, qui ob id (vt reor) in vltimo solemniori, ac sanctiori festiuitatis die non languentium curationi, vt consueuerat, nec corporali, sed spirituali turbarũ refectioni incũbebat; quia omne aliud, quod in tanta festiuitate agi poterat, prædicatione minus erat. Quod dicere videtur Claudius Villagud. *Euangelista vltimum hũc diem, magnum dicit, id est solemnem, & sanctum: Hunc sermonem nouissimo die habuit, quasi euangelicæ fidei viaticum daturus turbis domum redituris.* De qua re fusius infra.

2 Quale, quantumq; opus sit euãgelizandi munus, facilè mihi suadere possem; tum quia charitatis officijs semper præponitur: vndè Theodoretus in catena citatus aliquorũ recitat sententiam asserentium, quòd Iudæ, vt Apostolorum minimo, quotidianarũ necessitatum fuerat cura demandata, alijs autem, vt præstantioribus, prædicandi officium fuerat iniunctum: *Quidam vero*, ait modò dictus Theodoretus, *administrationem pecuniæ suscepisse Iudam fatentur, tanquam minimum omnium. Nam pecuniæ administratio, doctrinæ administratione inferior est; secundum quod dicunt Apostoli in actibus. Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* Quod etiam no-

Marginalia: *Isai. c. 40.* — *Ierem. c. 1.* — *Glossa.* — *Actor. c. 13* — *Ioan. Ferus.* — Nil Deo prædicatione carius; — *Claudius Villagud.* — Concionãdi muneri par nihil. — *Theodoret.* — Cur Iudæ non alteri ministrandi cura commissa?

notauit Ambrosius super psal. 118. cũ de Episcopis differens hæc habet : *Ambros.* *Episcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum, non per seipsum, sed per archipresbyterum, aut per archidiaconum agat, vt nullam rei familiaris curam ad se reuocet; sed lectioni, & orationi, & Verbi Dei prædicationi tantummodo vacet.* Et paulò ante : *Nos autem otiosos nos putamus, si verbo tantummodo studere videamur: & pluris æstimamus eos, qui operantur, quàm eos, qui studium cognoscenda veritatis exercent. Tamen sententia Christi dicentis : Martha, Martha, solicita es, &c. Ita, inquit, verbũ cognoscere maius opus esse, quàm ministrare, diuina auctoritate sententia diffinitur.* Tũ etiam, quia & ipsis corporalibus matris obsequijs ore ipsius veritatis præfertur, cùm dicitur : *Quæ est mater mea?* Matt. 12. vbi Glossa: *Glossa.* *Non recusat obsequia matris, sed præfert ministeria patris; fratres non contemnit, sed opus spirituale præfert cognationi, vt nos carni spiritum præferamus.* Et Brugensis : *Brugensis.* *Non est interrumpenda diuina doctrina exercitatio propter humana parẽtum negotia.* Verùm his non obstantibus ex eo magis muneris istius percipio eminentiam, quia & ipsi contemplationi, quæ per antonomasiam opus optimum appellari consueuit, iuxta illud : *Luc. c. 10.* *Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima : Maria optimam partem elegit.* Luc. 10. longè antefertur; quod vt tibi innotescat, quibus vocibus Dominum in cælorum sublimia ascendentem duo illi Angeli, qui visibiliter in vestibus albis apparuerunt, comitati sint, audi si libet: *Act. c. 1.* *Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum?* Act. 1. nàm hæc Angelorum interrogatio non me tantum, sed Athanasium etiam in stuporem adduxit, qui dicit : & quò versùs bone Deus tũc respicere debebat sanctus ille cœtus, nisi cælum versùs, quò magistrum, & Dominum pergere videbant? Quonampactò aliò se vertere poterant illi, qui ascendentem corde sequebantur, & animo? Quid igitur miramini, quòd cælum aspiciant; obstupescite potius, quòd non desinit, qui relicto cælo in terra semper oculos figant! An fortè admiratione vestra Apostolos reprehenditis, quòd in cælum aspiciant, cùm prædicatione potius proximorum saluti prospicere debuissent? Prorsus ita ait præfatus Athanasius in oratione de Ascẽsione, cùm in Angelorum persona sic Apostolis dixit: *Athanas.* *Quid statis aspicientes in cælum? Quid statis? mundo miraculum prædicate.* Iusta sanè increpatio, quia melior erat miraculi prædicatio, quàm Apostolorum cõtemplatio; quoniam illa, non ista proximorum salus comparatur, qua re prædicationem contemplationi Angelos prætulisse satis liquidò constat.

Nullum est pietatis op⁹, quod prędicatio non præcedat.

Etiam Angelorum testimonio contemplationi præfertur.

3 Quod si præfatum insufficiens tibi videtur argumentum; stellarum casum, iuxta Ioannis visionem tuam, in mentem redigo : *Apoc. c. 6.* *Stellæ de calo ceciderunt.* Apocal. 6. & talis casus originẽ si subtiliter scrutari volueris, non parũ ad rem nostram facere videbis; quia si per stellas concionatores in scripturis figurari solent, iuxta illud: *Daniel. c. 12.* *Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebũt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Daniel. 12. meritò de cælo in terram cecidisse dicuntur, quia sæpè sæpius relicta cælestium contemplatione terrenæ conuersationi prædicandi causa immiscere se debent. Cui discursui astipulatur Ambrosius in cap. 8. Apoc. tom. 5. *Ambros.* *Stella de calo ceciderũt, etc. Sãcti in calũ quodammodo conscendunt, cùm eos amor diuinus ad calestia contemplanda eleuat; cadũt in terrã, cùm eos amor proximorum ad ima retrahit, vt prædicatione sua peccantes ad viam veritatis reducãt.* Sic supra contemplationẽ euangelizãdi extollit munus. Quod expressius confirmauit Gualfrid. qui & seruitæ actiuæ contemplationem anteponendam asserat, vtrique tamen prædicationem præferri debere sequentibus verbis asseruit: *Gualfrid.* *Etiam si melior est Maria vacatio, quàm occupatio Martha : tamen in illa domo tres fuisse memento. Ibi enim Martha laborabat, vacabat Maria, Dominus prædicabat. Absit autem, vt vacatio illa Mariæ, sicuti labori Marthæ, ita prædicationi Domini præferatur.* Apud Tilmannum. Cuius veritatis per reuelationes S. Claræ, fratriq; Siluestro magnæ sanctitatis, & cõtemplationis viro factas, vbiprimum admonitus S. P. Frãciscus, relicta illicò cõtẽplatione, cui vsq; tũc illius

Pro animarum salute remittenda multoties cõtemplatio.

Euangelizatio contemplatione multò sublimior.

illius dulcedine illectus vacauerat, nedum propinquis ciuitatibus, viciniſque oppidis prædicare cæpit, verũ mundi totius ſalute inardeſcens, paucos ſocios, quos habebat, in crucis modum diuiſit, & in quatuor orbis partes, vt nouos euangelicæ doctrinæ ſatores, deſtinauit; vt ſuo, ſuorumq; labore feracem redderet terram illam bonam, quæ ſcelestorum nequitia ſpinis, & tribulis magna ex parte plena videbatur.

4 Benè nouit huius oneris excellentiam Paulus, qui vix recuperata post triduum videndi facultate, nec cum diſcipulis diù morari, nec in cõtemplatione diebus plurimis vacare voluit; ſed illicò omni alio relicto officio, illo prædicatoris fungi voluit: *Continuò in ſynagogis prædicabat Ieſum, quoniam hic eſt filius Dei.* Act. 9. quia ſpiritu Dei edoctus nil tanto muneri comparari poſſe agnoſcebat. Ex quo Lorinus: *Incipiebat iam tunc Beniamin iſte lupus rapax diuidere ſpolia, Iudæis dimittendo littera paleam, nobis veritatis ſoliditatem, quam ceu ex ſcypho (quem myſticus Ioſeph in anima ipſius ſacco cõdiderat, vas eum formans electionis) propinabat: & non tam corpore, ſicut Beniamita, quàm ſtrenuus animo pugnabat.* Et ſtatim miraculo non communi aſcribit, quòd in ipſo conuerſionis exordio opus tale aggredi meruerit, dum ſubdit: *Eximium hoc Sauli priuilegium, quòd tam citò prædicator euaſerit.* Verũ ex hoc modica non inſurgit difficultas: Quid eſt, quòd Matthæus de telonio vocatus, & mirabili etiam vocatione conuerſus, non ſtatim & ipſe prædicandi ſumpſit officium? Si hoc adeò ſublime eſt opus, vt ei vigiliæ, ieiunia, humi cubationes, officia, & ipſa contemplatio comparari nequeat, cur non ſtatim illud aggredi contendit? *Video tamen* (ait Bernardus) *Matthæum de telonio ad Apoſtolatus culmẽ aſſumptum, ſed hoc me rurſum conturbat, quòd non prius audierit cum cæteris Apoſtolis: Ite in orbem vniuerſum, prædicate euangelium omni creaturæ, quàm egerit pœnitentiam multo tempore, ac labore ſequendo Dominum quocunque iret, permanens cum eo in tentationibus ſuis.* epiſt. 8. ad Brunonem, vbi ſtatim diffi-

Act. c. 9.

Lorinus.

Eximiũ fuit Pauli priuilegiũ, quòd tã citò prædicator euaſerit.

Bernardus.

cultati occurrit dicendo, opus dexteræ altiſſimi fuiſſe repente Paulum ex perſecutore prædicatorem effeciſſe. Vndè ſubdit: *Si de Saulo, quòd factus repente Paulus, repente vas electionis, repente doctor gentium, in exemplum adducitur. Hæc eſt mutatio dexteræ excelſi, non tàm exemplum, quàm miraculum afferre debeat.* Ac ſi diceret: Pauli fuit priuilegiũ p ſaltũ ordinari; cęteri verò gradatim ad huius honoris dignitatẽ, ſublimitatemq; aſcendunt; quòd autem Paulus vix edoctus, doceat; & vix conuerſus, conuertat; & hoc dexteræ altiſſimi prodigium fuit.

5 Pergo vlterius, & dicere non vereor; adeò ſublime eſſe concionandi munus, vt nec ipſa miraculorum, prodigiorum, & portentorum operatio ei comparari valeat; quod nè me gratis dicere exiſtimes, verba illa Saluatoris adduco: *Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur.* Matt. 11. Et dimiſſa quæſtione, cur inter miraculorum ſeriem pauperum euangelizatio ponatur, quia noſſe te puto, miraculum videri hac noſtra tempeſtate ſolere, ſi facilè quis pauperibus euangelizare, eorumq; ſaluti conſulere ſtudet; cùm ferè omnes non in dexteram, iuxtà Saluatoris prçceptum, ſed in ſiniſtrã vbi opes sũt, & gloria, ſecũdũ illud: *In ſiniſtra illius diuitiæ & gloria* Prouerb. 3. vt aurum potius, quàm animas ex peccatorum imo extrahant, rete mittere conentur: Vndè Caietanus Meſſiæ opus eſſe autumat, pauperibus æquè, ac diuitibus prædicare; Verba eius ſunt: *Inter miracula teſtificantia Meſſiam connumeratur, quòd pauperes euangelizentur, hoc eſt accipiunt bonum nuncium: & ſignificatur per hoc differentia inter mundanum, & cæleſte regnum inter mundana, & cęleſtia bona: inter nuncia mundana, & cæleſtia quantùm ad ordinem; quia mundana bona nunciari ſolent diuitibus mundi, & per illos deriuantur ad reliquos pauperes, cæleſtia autem bona communia toti generi humano annunciantur pauperibus piſcatoribus, & per illos deriuantur ad alios etiam mundi principes.* Hæc ipſe: Ego autem his, vt dixi, omiſſis cùm ad rem præſentem non faciant, ſubti-

Velut p ſaltum ordinatus, cũ illicò côcionator efficitur, q nec Mathæo, neque vlli Apoſtolorum fuit conceſſum.

Matt. c. 11.

Caietanus.

Inter Meſſię miracula pauperũ euãgelizatio cõmemorari debebat, quia vix eſt, qui nõ aurũ potius, quã animas lucrari ſtudeat.

liorem moueo quæſtionem: Quid eſt, quòd poſt tot patratorum portentorum ſeriem vltimò tãdem pauperum euangelizatio ponitur? Si inter miracula erat connumeranda, cur poſt mortuorum reſurrectionem ponitur? At quantum ſapio, quantùm capio, idcirco ſcientiarum Dominus prædicationem poſtremò collocauit, quia cùm oratio ſemper creſcere debeat, à minoribus miraculis ad maiora procedendum cenſuit; & ſic ſicuti in penultimo loco mortuorum erat ponẽda reſurrectio, ſic etiam poſt hanc, vt ipſorum mortuorum ſuſcitatione (ſi dicere non erit incongruum) euangelizatio maior, in vltimo collocatur. Moriar, niſi hoc tetigit Hieronymus in catena relatus verbis illis: *Pauperes euangelizantur, quod præmiſſis non minus eſt.* Manifeſtius meo iudicio dicere volens: quòd poſtremò euangelizatio ponatur, ea potiſſima cenſenda eſt ratio, quia vt miraculum miraculorum pro concluſione collocari debebat, vt prodigiorum omnium meta eſſet, & terminus.

Hieronym.

Euangelizatio miraculorum miraculum.

6 Patet nunc mihi aditus ad difficultatem illam: Cur poſt tot ſignorũ oſtenſionem, vt videre eſt in cap. 4. Lucæ non ad miracula facienda, ſed ad prædicandum ſe miſſum diceret Saluator: *Alijs ciuitatibus oportet me euãgelizare: quia ideò miſſus ſum.* ibid. q. tanti pdicãdi munus faciebat, q reſpectu illius miracula patrare parũ exiſtimare videbatur. Tolet. *Non dixit aũt in alijs ciuitatibus oportet me miracula facere, & infirmos curare, & obſeſſos liberare; ſed dictum eſt: oportet me euangelizare: hoc .n. eſt ad ſalutem neceſſarium, hoc illud, quod Chriſtus præcipuè intendebat.* Et paulò poſt præmens ly, Quia. *Quia ideò miſſus ſum*, cauſam indicare aſſerit, vt ſit ſenſus: ideo alio fungi officio non curo, niſi euangelizandi, quia ad hoc (vt omnibus nobilius, & vtilius) miſſum me agnoſco: *Particula illa, quia* (ſubdit) *cauſam indicat, cur dictum ſit, oportet me prædicare alijs ciuitatibus, ea autem eſt; quia ad hoc ſum miſſus à Patre, quaſi diceret: munus, & functio iniuncta mihi à Patre, qui me in hunc mundum miſit, hoc eſt, vt populo Iſrael euãgelizem, & annunciem regnum*

Luc. c. 4.

Toletus.

Idem.

Ad quid miſſum ad euangelizandum ſe miſſum dicit Saluator, & quare?

Dei; ad hoc .n. veni, & ad hoc miſſus ſum. Oportet ergo functionem hanc implere.

7 Poſſet ad hoc facere modicum illud, de quo proprio ore Saluator: *Modicum, & videbitis me.* Ioan. 16. quia per ipſum reſurrectionis opus intelligit Salmeron tract. 69. quod & ſi opus magnum abſq; dubio ſit, cùm tamen proximorum ſaluti incumbere mortuorum reſurrectione maius quodammodo videatur, modicũ (forte) reſurrectionem vocat: *Modicum etiam vocat reſurrectionem, quia demiſit ſe veniens cũ plagis, edens cum Apoſtolis.* Citatus Salmeron: Sed aliò ego me fero, eò ſcilicet; cur magnus vocatur Ioannes: *Erit .n. magnus coram Domino.* Lucæ 1. & adeò magnus, vt nullus ex mulieribus ortis ei comparari poſſit, iuxtà illud: *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.* Matt. 11. Scio nõ de molari, ſed de virtutum magnitudine hic ſermonem haberi; verum ſi hæc miraculis præcipuè probatur, vndè nuſquam Chriſtum tam magnum proclamatum fuiſſe reperio, quàm cũ adoleſcentem viduæ filium ad vitã reuocauit, nã tũc vno ore clamare cęperunt: *Propheta magnus ſurrexit in nobis.* Luc. 7. cùm Ioannem nil ſimile egiſſe, immò nullum prorſus miraculum edidiſſe ſcribatur, vndè eius (vltra atteſtationes) dignoſci poterit magnitudo? Difficultatis nodum ſoluit Ambroſius: *Nullus enim eget indicio ſui, qui verbo Dei abundat.* Si ſatis abundè de ſe teſtimonium perhibet, qui concionandi muneri vacat, quo alio miraculorum teſtimonio indigebat Ioannes, qui ab vtero prædicare incępit? Sanè ſi nullum aliud ſuæ magnitudinis teſtimonium extitiſſet, ſufficientiſſimè illam prædicando demonſtraſſet.

Ioan. c. 16.

Salmeron.

Etiam mortuorũ reſurrectioni prædicandi munus præfertur.

Luc. c. 1.

Matt. c. 11.

Luc. c. 7.

Ambroſ.

Ioannis magnitudo nõ miraculorũ corruſcatione; ſed prædicandi munere clareſcit.

8 Præterea licet cum martyrio concionandi onus conferre videatur Paulus, immò quamuis cum illo pari paſſu incedere doceat, dum ęquè per vitam, & per mortem ſuam Chriſtum glorificari aſſerit: *In omni fiducia ſicut ſemper, & nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo, ſiue per vitam, ſiue per mortem* ad Philipp. 1. quod neutiquam dixiſſet, ſi martyrium prædicationi prætuliſſet; Vndè Cornelius à Lapide in Pauli perſona: *Si .n. occidar, & conſtan-*

Philip. c. 1

Cornel. à Lap.

Cum martyrio pari passu prædicandi munus incedit.

ftanter moriar pro Christo, magnificabo Christum meo martyrio. Si vixero constanter Christum prædicabo; itaq; eũdem magnificabo. Ego nihilominus hoc minimè contentus non humanum, sed angelicum prorsus opus euangelizandi munus appellabo, quam rem ex ipsa Angeli nomenclatura facilè tibi suadere potes; quia si verum, vt verissimũ est Gregorij dictum, quòd; *Angelorum vocabulum nomen officij sit, non naturæ.* certe alterius officij vocabulum non erit, nisi prædicatoris; quia si prædicator missus dicitur, iuxtà illud Pauli ad Roman. 10. *Quomodò prædicabunt, nisi mittantur?* dum Angelus nil aliud sonat, nisi missus; idem erit Angelum, ac côcionatorem dicere. Quod (vt reor) bene noscens Angelus ille, qui Christi natiuitatem pastoribus nunciauit, expressè se concionatorem vocauit dicendo: *Ecce, n. euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Luc. 2. quæ & si optima sit illatio; alio tamen efficaciori argumēto id tibi suadere studebo, desumo autem illud ex solutione quæstionis illius; quid Dei interesat, quòd Stephanus in concilio angelicum potius, quàm humanum præseferret vultum: *Intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tamquam faciem Angeli.* Act. 6. & diuersorum diuersis omissis opinionibus, cum Vgone Card. respondeo, quòd multum quidem per omnē modum ad Deum spectabat, quòd angelico vultu appareret Stephanus: quia si prædicare non humanum, sed angelicum munus est, cùm angelico fungeretur officio, non humanam sed Angelicam faciē gestare debebat. Audi Vgonem: *Verè Angelus erat. Nuncius voluntatis Dei.* Manifestius, meo iudicio, dicere volens: si Dei voluntatem nunciare angelicum, non humanum est, quonampactò hominis faciē ostendere poterat, qui angelico fungebatur officio, respondeat muneri vultus, & angelicam faciem gester, qui angelicum opus exercet.

Gregorius.

Ad conuertētiã Angelus, & Prædicator dici possunt, & quare?

Luc. c. 2.

Act. c. 6.

Cur Stephanus angelico vultu visus?

Vgo Card.

9 Cæterùm si in tãti muneris laudem vltrà progredi liceret, progrederer vtiq; illud non angelicum solummodò, sed diuinũ etiã quodammodò nuncupando; nàm si magno Areopagitæ dicere licuit, quòd; *Omnium diuinorum diuinissimum est, cum Christo in salutem fidelium cooperari.* dicere mihi licebit, nō humanum, nec angelicum, sed diuinũ quid esse verbi diuini disseminationem, dum per ipsam fratres lucramur quotidiè. Hinc Christus quoties de hac re loquebatur, toties patris opus eam appellabat, & præcipuè patet ex illo Ioann. 4. *Cibus meus est, vt faciam voluntatem patris mei, vt perficiam opus eius.* Vbi Brugensis: *Hic ad doctrinam maximè respicere videtur, nempè ad institutionem Samaritanorum;* vt stultus etiam addisceret, non humanum, nec angelicum; sed diuinum quodammodò opus esse euãgelicam prædicationem. Vndè Carthusianus super citatum Ioann. locũ art. 11. opus maximum hoc appellat: *Vt perficiam opus eius singulare, & maximum.* Et super illud eiusdem Ioann. 9. *Me oportet operari opera eius, qui misit me.* inter præcipua diuinitatis opera euangelizationem connumerare videtur verbis his: *Me oportet operari opera eius, hoc est, opera Dei Patris; quæ per me fieri decreuit, quæ pertinent ad humani generis liberationem, videlicet signa, per quæ homines sciant me esse filium Dei, vt conuertantur ad me: cætera quoq; opera sancta, & virtuosa, quæ pro nostra salute Christus fecit docendo, orando, disceptādo.* Sic Carthusianus art. 24. Toletus postea ex occasione verborum illorum Christi: *An nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?* Luc. 2. idipsum apertius declarauit, dum per ea, quæ patris erant, nō templum, (vt interpretati fuerant Origenes homil. 20. in Lucã, Epiphanius hær. 30. Titus Bostrensis, Euthymius, & ex latinis Augustinus lib. de decē & septē sermon. serm. 2. Et S. Leo epist. 4. ad Episcopos per Siciliam constitutos c. 2.) sed doctrinam, & prædicationem aptius significari asserit: *Magis ad rem facit, quod in commentario dictum est, opera, quæ Trinitatis erant quæq; non vt homo communis, sed vt redemptor faciebat appellasse ea, quæ Patris sunt: quo sermonis genere sæpè est vsus postea Ioan. 4. Cibus meus est, vt faciam voluntatem Patris mei, vt perficiã opus eius: & Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit*

Dionys. Areop.

Diuinũ opus prædicandi onus.

Ioan. c. 4.

Brugens.

Carthusian.

Ioan. c. 9.

Idem.

Euangelizatio æterni Patris opus vocatur, & quare?

Luc. c. 2.

Tolet.

Quãti Christus prædicationem fecerit, expenditur.

sit me: Et Ioan.17. Opus consummaui, quod dedisti mihi, vt faciam. Tale erat opus, quod Christus in templo tunc fecit; nam iam doctrinam suam mundo manifestare, & ad eius aduentum agnoscendum doctorum corda excitare incipiebat, ideò dicit in his quæ Patris mei sunt oportet me esse. Hæc ipse. Quibus prædicationem Patris opus appellando, non humanum, nec angelicum tantùm, sed diuinum etiam quid esse demonstrat.

10 Omnis me nunc desinit dubitationis ansa; Cur Christus animarũ salutis anxius Apostolos vsq; ad Spiritus sancti aduentum in ciuitate veluti desides (vt ita dicam) sedere voluerit: *Vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Luc. 24. quia non hominis, sed virtutis Dei ex alto venientis erat concionatores efficere; quod apertissimè declarauit Paulus, qui nedum inter Spiritus sancti dona sermonem sapientiæ enumerauit, verùm etiam in omnium donorum capite munus hoc statuit dicẽdo: *Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secũdum eumdem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alij gratia sanitatum, &c.* vt hac serie satis apertè bene euangelizandi gratiam, non hominis, sed Spiritus sancti, & præcipuum huius Sanctissimi spiritus donum esse demonstraret; quam Pauli doctrinam re comprobatam videmus, nam discipuli, qui vsq; ad huius diuinissimi Paracliti aduentum pauidi in ciuitate sederant, postmodum omni abiecto timore, omnique prorsus posthabito metu interriti, impauidiq; prædicationis officio fungi cœperunt; quoniam non ab intrinseco sapientię dono manauit, sed ab extrinseco, nempè ex alto tanta loquendi descendit facultas? Quod tetigisse videtur Anastasius quæst. 69. verbis illis: *Ante hanc virtutem, nolebat eos prædicare gentibus; sed manere, & expectare vt ex alto eius essent participes.* Vt iuxta Saluatoris dictum non ipsos; sed spiritum Patris eorum in ipsis loquentem, non hominum, sed Spiritus sancti opus, quod per ipsos efficiebatur, esse pateret.

Luc. c. 24.

1. Corinth. c. 12.

Anastasius.

Discipulis ante Spiritus sancti aduentum prædicandi non imponitur onus, & quare?

11 Claudo præsentem tractationem dicendo: non sine magno mysterio sancitum fuisse, vt in turturum holocaustis nec plumæ, nec gutturis vesicula offerrentur, sed vt projcerẽtur: *Vesiculam vero gutturis, & plumas projciet propè altare.* Leuit. 1. nam ad concionatorum eruditionem hoc præceptum fuisse existimat Rodulphus, vt scilicet percipiant, quòd nusquam audientium expectari vtilitas poterit, nisi gutturis vesicula, hoc est eloquentiæ pompa, ex qua ferè oriri solet tumor, vna cum pennis peregrinarum scientiarum ad aurium potius titillationem, quàm ad concludendi necessitatem pertinentibus penitus projciatur; & ipsorum vice turturis assumantur gemitus, & lamenta: *Quid vero* (ait præfatus Rodulphus) *studiosis magis timendum est, quàm tumor elationis? scientia n. inflat. Huius igitur auis nostræ vesicula gutturis projcienda est, tumor scilicet, qui de eloquentiæ pompa oriri solet, penitus excludendus. Plumæ verò quæ sunt; nisi peregrinorum leuitas studiorum? vt versificãdi peritia, dialecticorum garrulitas; quæ omnia menti Dominum metuenti, & circa lamenta potius occupatæ nihil remedij, nil poterunt vtilitatis afferre.* Apud Tilmannum. Tu verò dicta in secundo §. magna ex parte reuocare huc poteris.

Leuit. c. 1.

Rodulphus.

Tumor, qui ex eloquẽtię pompa oriri solet, penitus à verbi Dei præconibus abijciendus.

F E.

FERIA TERTIA DOMINICAE PASSIONIS.

Erat autem in proximo dies festus Iudæorum, Scenopegia. Ioann. 7.

§. I.

Sicut tota iustorum vita æternæ festiuitatis breuis vigilia est, sic iuge peccatorum viuere æternæ vigilia breuis est censendū solēnitas.

Exod.c.16.

1 NVm à verbis illis à Moyse, & Aaron murmurāti populo dictis: *Vespere scietis quòd Dominus eduxerit vos de terra Aegypti: & mane videbitis gloriam eius.* Exod.16. An ex inuitatorio, quod in Natiuitatis Domini vigilia canit Ecclesia: *Hodie scietis, quia veniet Dominus, & mane videbitis gloriam eius:* præsentem, futuramq; vitam duos vocandi dies ansam desumpserit Bernardus, ignoro: ratum tamen apud ipsum scio, tam longa præsentis vitæ curricula, quàm futura æternitas duobus diebus cōparari. Ita ipse in allegorijs Tilmāni relatus: *Duo sūt dies, qui in verbis istis nobis expressius commendantur. Primus, qui à primi hominis creatione labitur vsq; ad finē mūdi. In hac die nascimur vniuersi, si tamē dies debet, & nō nox potius nominari. Secunda vero dies erit in splendoribus sanctorum, in perpetuas æternitates, cùm inclaruerit illud serenissimum mane; cùm domitis vmbris, & tenebris splendor veræ lucis sursum, & deorsum, intus, & exterius cuncta pariter occupabit.* Hæc ipse: Quæ te quidem vexare minimè debent, nam ethnicis ipsis æterni huius diei luminis expertibus veritas illuxit ista, quòd diurnus potius, quā diuturnus sit corporis vsus: Vndè Quintilianus totam hominis vitam vnum diem appellabat. Et Pindarus vnius diei homines nuncupare solebat. Et Virgilius sub rosæ metaphora diurnum asseruit vitæ tempus, cum cecinit:

Bernard.

Dies duplex, temporalis, & æternus.

Diurnus, nō diuturnus est corporis vsus.

Quàm breuis vna dies ætas tam longa rosarum. *Virgilius*

quæ si gētiles sequētis vitæ nescij dicere non ignorauere, solerter Bernardus præsentē, futurāq; vitā duorū dierum vocabulo nominauit; æternum unum, temporalem alterum. Quam Bernardi sentētiam sequutus est Rupertus Holchot lect. 120. super caput sapientiæ 9. qui ulterius duos hosce dies sic inter se ordinari addit, ut uigilia, & festiuitas; nec mirum, nam si magnas, solemnesq; celebritates vigiliæ præcedere solent, cū nulla valeat æternæ felicitati tēporalis cōparari festiuitas, absq; vigilia nullatenus illa aduenire debebat. Prætatus Holchot: *Tēpus, quo viuimus, & æternitas vitæ futuræ sic cōparātur ad inuicem, sicut vigilia præcedens, & festum subsequens.* Et immediatè quomodo in hac vigilia se quisquam gerere, quā arctè ieiunare, ac vigilare debeat, vt æternum postea diem festum agere possit, sequentibus verbis describit: *In vigilijs .n. solemnitatum solent homines laborare feruenter, & diu: vnde in talibus vigilijs faciunt agricolæ altam noctem. In diebus verò festiuis indulgere solent communiter quieti, & solatio. Isto modo nunc est vigilia, in qua ieiunijs, & laboribus nos dare debemus, iuxtà illud Pauli 2. Corint. 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs multis.* Paucisq; interiectis illorum carpit dementiam, qui nulla vigiliæ habita ratione diem festum hic, & ibi; in præsenti namq; & in futura vita agere sperant, quæ eorum spes quàm fatua sit hisce concludit: *Sicut omninò fatuus esset, qui in vigilia omnibus laborantibus otiosus foret: & in festo laboraret, quandò omnes gauderent, & quiescerent: Sic fatuus est, qui in præsenti tempore quietem acceptaret, in quo*

Holchot.

Vita præsēs æternæ felicitatis vigilia.

Idem.

Admodū in hac vigilia laborādum.

Demens qui alterius vitæ festiuitatem absq; vigilijs expectat.

Chri-

Christus, & omnes sancti, qui nos præcesserunt laboribus, & pœnitentijs se dederunt, & sibi in futuro laborem perpetuũ thesaurizaret. Quorum omnium haud quaquam ignarus Euangelista præsentem celebritatem non Christi, sed Iudæorum festum appellat: *Erat autẽ in proximo dies festus Iudæorum.* Ioan. 7. quia epulantibus, gaudentibus, ac tripudiantibus, tanquam in magno solemnitatis die iniquis; Iusti vt in futuro veram, æternamq; agant festiuitatẽ, laboribus, hic, incumbunt, atq; vigilijs. Quod expressissimè dixit Bernardinus Senens. verbis illis: *Inter bonos, & malos hoc distat: quia mali volunt facere festum ante vigiliam, volentes in hoc seculo gaudere temporaliter, & ideò in futuro seculo facient vigiliam pro festo, quod hic habuerunt, vbi æternaliter lugebunt.* Nonnullisq; interiectis: *Boni autẽ faciunt hic vigiliam in luctu pœnitentiæ, & ideò peruenient ad festum iucunditatis æternæ.* Pro quo argumento & si multa adduci possent, breuitatis tamen causa potiora adducenda existimo.

Ioan. c. 7.

Bernardin. Senens.

Mali ante vigiliam diem festũ agere cupiunt; secus vero iusti.

2 Præsens argumentum, quòd rota scilicet iustorum vita breuis sit æternæ festiuitatis vigilia, secus verò æternæ vigiliæ celebritas sit præsens iniquorum tempus, haudquaquam melius auspicari quid poterit, quàm, quòd de inhumano diuite, & paupere Lazaro describit Lucas; quia si ieiunante Lazaro, & tam arcto ieiunio, quòd nec micis de diuitis mensa cadentibus ventris rugitus compescere poterat, tãquam in magno, solemniq; festiuitatis die opiparè, splendidèque epulabatur diues; sic in hac die sua se gessit vterque: verùm altera elucescente die, illa scilicet adueniente, quæ nescit occasum, præpostero ordine bonis domus Dei repleri cœpit mendicus, & egere adeò incepit diues, vt nec aquæ gutta ei cõcedi potuerit, nè ieiunium frangeret: nec mirum, quia vigiliam, quam in mundo seruauerat Lazarus, post mortem vellet, nollet, seruare cogebatur scelestus. Quod tunc expressissimè Abrahamum dixisse opinor, quando petitioni eius: *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquã, vt refrigeret linguam meam.* Luc. 16. respondit: *Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.* Quod nil aliud nisi dicere: his festum celebrari non potest, si vigiliam cum Lazaro in mũdo seruasses, diẽ festum nunc cum illo ageres; verùm quia ibi, veluti in magna cõstitutus festiuitate, ieiunare renuisti, nũc vigiliæ ieiunium effugere minimè potes. Disertè nimis in Patriarchæ persona ad diuitem loquentis Chrysologus: *Hic recipit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriã, pro cõtumelijs honorem, pro despectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro siti refrigerij fontem, pro fame cælestis mensæ delicias sempiternas. Tu diues fulgens quondam purpura, nũc tegere fimo, pro coccino vestire flammis, pro molli discubitu sustine tormentorum dura, pro lautis epulis epulare pœnas; copias inopia compensa, ebrietates siti digere, & cui astiterunt voluptatis obsequia, astent nunc pœnarum ministeria:* serm. 66. de diuite, & Lazaro.

Luc. c. 16.

Chrysolog.

Ieiuniũ quẽ in vita seruauerat Lazarus, arctius multũ post mortẽ vellet, nollet, subsiuit diues.

3 Lusit, sed lepidè quidem Philippus de Greue serm. 79. super locum illum psalm. 36. *Custodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico;* dicendo, quòd vtriusq; mensæ diuitum, & pauperum non desunt reliquiæ; verùm quia hæ non à relinquentibus, sed ab alijs edi solent, diuitum reliquijs pauperes expleri, & vice versa ex illis pauperum diuites exaturari asserit; quia breuiter expleto mundanorum conuiuio Sancti veluti in secunda, sed æterna mensa epulari incipiunt; secus vero scelesti reliquias egestatum, famis, & ærumnarum à iustis relictarum æternaliter ambedere coguntur; quod cum Epulone, & Lazaro confirmat dicens: *Sedent diuites huius mundi ad mensam consolationis, cuius reliquiæ eorum non sunt, sed pauperũ, & pauperes Christi reliquias expectant. Vnde Luc. 16. Homo quidam, &c epulabatur quotidiè splendidè. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat. Erit autem quando finita mensa dabitur illis de reliquijs, & plus erit in reliquijs in infinitũ, quàm fuerat in mensa: quod significatum est Ioann. 6. ubi dixit Dominus: Colligite fragmenta ne pereant, & impleuerunt* duo-

Psal. 36.

Philipp. de Greu.

Diuitum reliquias pauperes comedere; pauperum vero diuites quomodo intelligendum.

duodecim cophinos ex quinque panibus. E conuerso electi Dei nunc sedent ad mensam tribulationis; & quia non est consuetum, quòd quis suas comedat reliquias, ipsi eas non comedunt, sed suis pauperibus reseruant. Hactenus ipse: Quibus satis clarè semel siue in hac vita, siue in alia esse ieiunandum ostenditur.

4 Vix prius capere poteram; cur toties in sacris paginis cæna comparetur cælestis beatitudo, dicente Luc.

Luc. c. 14.

Homo quidam fecit cænam magnam. capit. 14. Et Apocalyps. capit. 19.

Apoc. c. 19.

Beati, qui ad cænam nuptiarum Agni vocati sunt. Et alibi sæpè, & quidem non absq; ratione meum pulsabat animũ difficultas, quoniam si frugalior prandio cęna semper esse solet, cur non prandio potius comparatur, quàm cænæ? Et postea, si vesperi, noctisque tempore cænari solet; quæ conuentio lucis ad tenebras, cænæq; ad gloriam? At ò mysterium! ò sacramentum! si cæna, qui malè pranderunt indigent, non qui benè; cælestis beatitudo non edacibus terrenis ferculis exaturatis, sed sanctis inedia confectis, longoque ieiunio tabescentibus concedetur: *Qui nimis repleti sunt in prandio,* ait Paduanus Antonius, *non indigent refectione cænæ,* super psalm. 16. ac si diceret: vt illorum corrigatur stultitia, qui ventrem, & mentem implere satagunt, cęna cęlestis appellatur beatitudo, quia ieiunis non saturis concedetur.

Ant. de Pad.

Beatitudo cur cœnę cõparata.

5 Iudicij diem, solemnis festiuitatis diem ab Osee nũcupari: *Quid facietis in die solemni, in die festiuitatis Domini?* cap. 9. Vbi Lyranus: *In die, in quo debetis apparere coram Domino.* Et Vgo Cardinalis: *In die vultionis;* prorsus obstupet Stephanus Cantuariensis, qui ait, & quæ bone Deus erit solemnitas ista? Si dies ille dies erit nebulæ, & turbinis; tubæ, & clangoris; si perstrepente in die illa angelica tuba omnis caro pauescet, & tabescet omne cor; si deniq; hominis signo apparente virtutes ipsę cælorum mouebuntur, qua ratione dies ille festiuitatis magnæ nomen sortietur? Verùm quomodo magna, ac solemnis non vocabitur festiuitas, quæ tantam iustorum subsequetur vigiliam? Audi ipsum. *Hæc solemnitas est dies iudicij, quia tunc solemnizabunt sancti. Et nota quòd duplex festum solet dici solemnitas. Modò quidem simplex festum est, scilicet in stola animæ, sed tunc erit duplex festum, quia boni recipient duplicem stolam s. animæ, & corporis.* En quomodo sole clariùs nostrum fulget argumentum, quòd præsẽtis vigiliæ duplex, solemneq; festum futura sit vita.

Osee c. 9.

Lyranus.

Vgo Card.

Stephan. Cantuar.

Festum duplex pro iustis iudicij dies, quia animæ, & corporis.

6 Augustinus quæst. 50. in Genesim nõ vulgarem mouet quæstionem: Vnde oritur, quòd prisci illi sanctissimi viri, ac si nulla natiuitatis filiorum habita ratione, diem ablactationis tam solemniter celebrabant, vndè de Abrahamo sacra sic fatur historia: *Fecitq; Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.* Gen. 21. Et 1. Reg. 1. hostiam solemnem in filij ablactatione Helcanam obtulisse habetur. *Quæritur,* præfatus ait Augustinus, *cur Abraham nec die, quo natus est ei filius, nec die, qua circumcisus est, sed die, quo ablactatus est epulum fecerit?* Cuius difficultatis vt facilius solutionem assequaris; qui nam lacte potentur, considerare te vellem, quod si paruulos lactere dices, non magnos, esto; sed si per paruulos viatores, qui vltra charitatis dulcedinem, spe, & fide veluti duabus mammillis lactãtur; & per viros comprehensores, qui solido cibo diuinæ visionis nutriuntur, acciperemus; diuinum equidem ex præfata quæstione detegetur mysterium; quòd nempè propterea non in filij natiuitate, sed in ablactatione grande conuiuium fecit Abraham, & solemnem hostiam obtulit Helcana; quia si vniuscuiusq; ortus præsentis vigiliæ est initium, mors in ablactatione figurata solemnis, duplicisq; festi principium est. Citatum aduoco Augustinum, qui præfatæ suæ quæstioni his verbis respondet: *Nisi ad aliquam spiritualem significationem res referatur, nulla solutio quæstionis est. Tunc scilicet esse debere magnũ gaudium spiritualis ætatis, quando fuerit factus homo nouus;* ac si diceret: si dum lacte indigemus veluti in arcta vigilia ieiunio fatigamur, quomodo solemnitas celebrari tunc poterit? Celebrabitur sanè, cũ de spe tẽtione, & de fide visione facta, nouus homo efficietur.

Gen. c. 21.

Augustin.

Cur Abraham nõ filij natiuitatis, sed ablactationis diem celebrare voluerit, expẽditur?

Idem.

Non natiuitas, sed mors festiuitatis principium.

7 Vix (meo iudicio) expressius,

A 2 bis

bis nempè diem festum agi minimè posse (quapropter hic ieiunantes, ibi dapibus reficientur æternis; secus verò in præsenti epulantes, arctè in futuro ieiunabunt) significare potuit Dominus, quàm per Isaiam contra sceleſtos dicendo: *Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: Ecce serui mei bibent, & vos sitietis: Ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini, &c.* cap. 65. quia optimè (vt benè annotat super modo dicta verba Hieronymus) diuitum, & pauperum pauēdas vices, stupendasq; successiones præfatis verbis perstrinxit, quia si epulantibus in cælis, ac tripudiantibus pauperibus; famescent, & vlulabunt diuites, retrogrado ordine procedetur, & festū pro vigilia, & vigiliam pro festo commutabitur. Ita allatus Hieronymus: *Quanti .n. Sancti in persecutione moriuntur fame, & egestate confl. &t; quanti iusti esuriunt, & impij cruditatibus distenduntur? Potus autem ille cupiendus est, qui hauritur de fontibus Israel; de hoc potu mater Domini plena Spiritu sancto prophetabat: Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.* Apertiſſimè etiam idipsum dixit Balduinus à Tilmanno in suis allegorijs citatus super locum illum Exodi 16. *Comedite illud hodie, quia sabbatum est Domini.* Vbi bene annotat in sabbato, hoc est in requie, ac festiuitate comedendum, quoniam non in præsentis temporis vigilia, sed in futura solemnitate, quando de laboribus facta requie, hyems transierit, expleri debebunt iusti: *Rectè dicitur*, ait ipse, *comedite illud hodie, quia sabbatum est Domini. In vita.n. futura tempus erit comedendi.* Nec ab ipso discordat Philippus de Greue, qui serm. 79. duplicē mensam reperiri asserit, consolationis vnam, tribulationis alteram, verùm illam huius temporis nequaquam existimat; sed hanc, in qua quisq; opprobria veluti cęnando libabit solummodo, in mensa consolationis in futuro omninò exaturabitur. Verba autem eius sunt: *Duplex est mensa. Mensa consolationis, & mensa tribulationis, vtraq; habet tempus suum. Mensa tribulationis in præsenti habet tempus suum, & non mensa consolationis: è conuerso mensa consolationis futuri status est, & non mensa tribulationis: ita ordinauit Deus, nec aliter esset, nisi malitia hominum permutaret.* Hæc ipse in præfato sermone de duplici mensa, vbi plura ad præsens argumentum spectantia adducit; quorum omittendum nequaquam cēseo; quod adeò Electi ad tribulationis mensam se in præsenti vocatos agnoscunt, vt si quandoq; vrbanitatis causa (si dicere sic mihi licet) ex consolationis mensa buccellā aliquā accipiūt, statim illam per oppositos pænitentiæ actus euomunt, & reijciunt; ad quem sensum (ludendo quidem, sed lepidè) Saluatoris paſſionem reducit dicēdo, quòd honorem, quem in die palmarū acceperat, paſſionis ignominijs exoluere voluit: *Non vocantur electi Dei ad mensam consolationis in præsenti: & si vocati fuerint, nolunt sedere, scientes, quòd non est præsentis temporis; & si quid gustauerint, non sapit eis: & quasi abominabile eis cogitur euomere, non propter saturitatem, sed propter insueti cibi abominationem: Vndè & honorem, quem receperat ipse dominus Iesus Christus in ramis palmarum, statim nè quid deberet mundo, exoluit per sequētem ignominiam paſſionis.* Præfatus Philippus. Bernardus postea inter duas mensas se etiam positum considerans, & hinc atq; indè ieiunus continuantes spectans, conqueritur multum serm. 4. de duabus mensis, quòd ad neutram manum ei extendere liceat; nā sicut pręsentes cōsolationum dapes nec sine mortis discrimine (vt Ionathæ accidit) tāgere licet, ità futuræ per internas tātum spiritus dulcedines vix libari permittuntur: *Nonnè veluti inter duas mensas positi epulantes binetudè spectamus ieiuni? Sic sumus omninò, sic sumus; nàm hinc sūt, quos video deliciosè viuentes in omnibus bonis sensibilibus huius mundi: indè contemplor alios, quibus disposuit Christus regnum, vt edant, & bibant super mensam eius in regno patris sui: Vtrobiq; video similes mei homines, fratres meos, & heu me ad neutrum licet extendere manum. Ab vtraq; mensa prohibeor, ab hac quidē professionis, ab illa corporis vinculo, vt nec ad inferiorem audeam, nec ad superiorem accedere possim.* Præfatus Bernardus loco citato.

8 Subsannat Angelomus Monachus

Isaias c.65.

Hieronym.

In altera die retrogrado ordine in vigiliā festū, & in festum vigilia commutabitur.

Exod.c.16.

Balduin.

Futura vita comedendi tempus, non præsens.

Philipp. de Greu.

Mensa duplex cōsolationis, & tribulationis; sed hæc præsentis est vitæ, illa futuræ.

Idem.

Iusti si quid vrbanitatis causa de mēsa comedūt consolationis, statim vt abominabile, & insuetū per oppositos mortificationis actus euomūt, & reijciunt.

Bernard.

Inter duas mensas impręsētiarum positi viatores ad neutrā manum eis extēdere licet.

aachus vanam Adoniæ regnandi spē: *Adonias filius Haggith eleuabatur, dicēs: Ego regnabo*. 3. Reg. 1. quia morte prius præueniri, quàm regnum assequi debebat: *Adonias iste gratis regnare voluit, & à Salomone interfectus est*. Ego nihilominus ad mysticum sēsum rem reducendo, ex eo maximè Adoniæ irrideo regnādi cupiditatem; quia si ipse Haggith, quæ festiua interpretatur, filius erat, regnante Salomone regnare non poterat; nam qui suam in præsenti die festiuitatē agit, in futuro eū iustis festiuus esse nō potest. Audi Vgonē Cardinalē super locum illum Ioannis 16. *Mundus autem gaudebit: vos verò contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium*, in Christi persona dicentem: *Illi agunt solemnitatem primo, & vos vigiliam solemnitatis; sed tristitia vestra vertetur in gaudium, & eorum lætitia in luctum*. O quàm Adonia sapientior! & quàm prudentior iustissima, sanctissimaq; illa Iudith! quæ in superioribus domus suæ cunctis viduitatis suæ diebus ieiunijs vacabat: Noscebat sanè, non à solemnitate ad solemnitatem; sed à vigilia ad festum esse transeundum, eapropter non festiua per vicos incedebat, & plateas; sed cilicij asperitate confectas inedia membrorum glebas terens, vt vberes fructus in festiuitatis die colligeret, pænitentiæ opera seminabat.

3. Reg. c. 1. Angelom. Ioan. c. 16. Vgo Card.

Festus dies agi bis nequit: Vndè qui illū hic agunt, vigiliarum, & dolorum in futuro non erunt experetes.

Dixerunt autem ad eum fratres eius: Trāsi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua, quæ facis: Ioann. c. 7.

§. II.

Doctoris manus lingua præambula, verbo parare debet semitam.

1 EX eo maximè euangelicam doctrinam semini fuisse cōparatam, iuxtà illud: *Semen est verbum Dei*: Luc. 8. autumat Tostatus q. 9. super cap. Matt. 13. quia si ex paucis, paruisq; seminibus magna solet segetū scatere exuberātia, ex paucis etiam doctrinæ euangelicæ verbis, vberes solēt bonorum operum fructus oriri: *Sicut semen est origo fructus, & ex paucis granis magnæ segetes crescunt; ita ex paucis verbis Dei sequuntur plurima opera bona, quia vnicum verbum bonum est sufficiens ad regulandam totam vitam*. Ita præfatus Tostatus loc. cit. qui etsi duas alias addat rationes, mihi tamē pro præsenti instituto magis assententium arridet opinio, ob id semini comparari doctrinam, quia si illud satoris indiget manu, vt iaciatur, hæc absq; doctoris manu, atq; exemplo haudquaquam perfectè tradi poterit vnquam. Vndè in Prouerbijs Salomon vberem hanc fidelium vineam non ore, sed manu consitam asseruit: *De fructu manuum suarum plantauit vineam*. cap. 31. quia plus factis, quàm verbis; & plus operibus, quàm sermonibus Sancti erant docturi. Vndè Glossa: *Vineam de fructu manuum suarū plantauit, quia non solum verbis instituebant Sancti, quos erudiebant, sed & factis, & miraculis*. Et non incōsultò quidem factis potius, quàm verbis veri orbis terrarum magistri mundum instruere studuerunt, quia noua erant promulgaturi præcepta, quæ mandata, hoc est, manu data idcirco dici solent, quia manu potius dari debent, quàm verbis; vt bene annotat Antonius Paduanus super illud Ecclesiastes 12. *Deum time, & mandata eius obserua*. vbi addit, non otiosè Dei digito decalogi præcepta exarata describi, quia solus ille bonus est censendus præceptor, qui non longa dicendi serie, nec eloquenti verborum apparatu, sed operum digitis præcepta imponit. Cuius verba sunt: *Mandata quasi manu data. Digito n. Dei fuerunt data, & scripta mandata decalogi. Et mandata euangelij fuerunt data Apostolis manu Iesu Christi; ergo digna sunt obseruari, quæ data sunt manu Dei, idest ad eorum obseruantiam tenetur omnis homo*. D. Anton. in Dom. 22. post Trinitat. ante quem Aegyptij in eorum sacris litteris, quæ Hieroglyphicæ dicebantur, ad verum sapientem exprimendum, virum manum ori, linguæq; admotam habētem pin-

Luc. c. 8. Tostatus. Doctrina euangelica cur semini comparata? Prouerb. c. 31. Glossa. Ecclesiast. c. 12. Ant. de Pad. Mandatum quasi manu datum, quia manu potius, quàm ore dari debet.

pingebant, quia nuſquam perfectè ſapiens, nec efficaciter ſuadens dici quis poterit, niſi ſermonibus opera iungat: Vndè moraliſſimus Seneca dicendi longiſſimam, faciendi autem compendioſiſſimam ad ſuadendum viam nuncupare coosueuit verbis illis:

Seneca.

Longum eſt iter per præcepta, efficax, & breue per exempla Et epiſt. 11. poſt nõnulla, his tandem verbis concludit:

Longiſſima ad ſuadendum via dicendi ſeries; compendioſiſſima vitæ exempla.

Sic itaq; dicamus, vt quæ fuerunt verba, ſint opera. In tempeſtate. n. naufragij non prodeſt, qui adiuuare poteſt rector nauis attonitus, & vomitans: non eſt loquendo, ſed faciẽdo gubernandum. Quem verum, perfectumque docendi modum tunc Chriſti conſanguineos præ oculis habuiſſe æſtimat Gorranus, cùm Saluatori, vt io Iudæa etiam miracula patraret, ſuadebant:

Ioan. c. 7.

Trãſi hinc, & vade in Iudæam. vt & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis. Ioann. 7. quæ (etſi minus accuratè, quàm par erat, dicta putent omoes) ad diſcipulorum etiã inſtitutionẽ dicta fuiſſe autumat Gorranus,

Gorranus.

dum dicit: *Tranſi hinc, & vade in Iudæam, &c. & rationem perſuaſionis addunt, videlicet proximi ædificationem, propter quod dicunt: vt & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis. Diſcipuli, inquam illi, qui ſcandalizati receſſerant, ut uidentes magna, quæ faciebat in Galilæa, iterum redeant.* Hæc ipſe. Quibus quod alij incuſant, excuſat; de quo quidquid ſit, tactum oos exordiamur inſtitutum.

Miraculorum Chriſti efficacia.

2 Manum linguæ præambulam verbo parare debere ſemitam, ſi ad ſacras paginas (vt profanas omittam) oculos vertes, veluti ex magno, regalique fõte vndiq; id ſcatere videbis; verũ

Tit. c. 1.

ego verbo illo: *Vt potens ſit exhortari in doctrina ſana.* Tit. cap. 1. calami applicans os, libentiſſimè loci huius intelligentiam haurirem, cùm capere haudquaquam poſſim, doctrinam aliquam infirmam reperiri, reſpectu cuius alia ſana dici debeat: & quamuis per hanc ſanitatem errorum excluſionem intelligant multi, vt ſit ſenſus; potens ſit exhortari in doctrina pura, abſq; errore; vnde Lyranus:

Lyranus.

Vt potens ſit exhortari in doctrina abſq; admixtione erroris. Quæ ſi Pauli fuit mẽs aptius (meo iudicio) idipſum explicare potuiſſet dicendo: vt potens ſit exhortari in doctrina catholica, cùm oomen hoc omnem prorſus excludat errorẽ; cur igitur ſanam potius dicendam exiſtimauit? Nec difficultate caret quorumdam ſententia, quòd ab effectu ſana dicatur doctrina, quia ſpiritualis ſanitatis eſt cauſa, ſicuti medicinæ, atq; malagmata, quia ſanitatem afferunt, ſana cenſeri ſolent; nàm iuxta hanc expoſitionem, ſalua potius quàm ſana dici debuiſſet, cùm non tam ſanitatis, quàm ſalutis ſit cauſa. Quas difficultates facilè (mea ſenteotia) effugiet, qui ſanitatem hanc, de qua loquitur Paulus, reſpectu infirmitatis dictam fuiſſe aſſeret; nec doctrinam infirmam, vel ſanam vocare, impropria tibi videatur loquutio, quia ſi ex æqualitate, atq; inæqualitate humorum valetudinis, vel ægritudinis pendere ſolet origo; ex morum cum verbis concordantia, vel diſconcordãtia doctrioæ ſanitas, vel infirmitas habetur; ita quòd, ſicuti illa, quæ cum moribus concordat ſana; ſic quæ ab illis diſcordat, optimo iure infirma dici debet.

Quę doctrina ſit ſana, quę ęgra atque infirma, expenditur.

Meum non eſt hoc, quod dico, ſed Vgonis Card. hunc in modũ aientis:

Vgo Card.

Sicut ſanitas eſt ex æqualitate humorum, ſic ſana doctrina ex æqualitate, & conuenientia morum. Vnde Bernardus: Animi boni humores, boni mores. Hæc ipſe, quæ à Hieronymo cum accepiſſe cenſeo, dicente:

Hieronym.

Igitur Apoſtolus Titum filium in Chriſto, & diſcipulũ ſuum docet, ut ea loquatur, quæ ſana doctrinæ conueniunt: quia tunc doctrinæ erit ſanitas, cùm doctoris doctrina pariter, & uita cõſentiũt. ſuper c. 2. ad Titũ. Quod argumentum proſequutus Bernardus ex virtutis defectu ægrã ſatis, grauiterq; infirmam illam aſſerit cõcionatoris vocem, quæ operibus non reſpoodet; vndè epiſt. 201. Balduino Reatini monaſterij Abbati voci per opera atq; exempla virtutem dandam eſſe, iuxtà illud Dauidis dictum: *Ecce dabit uoci ſuæ uocem uirtutis.* pſalm. 67.

Pſalm. 67.

ſuadens, hæc habet: *Memento etiam uoci tuæ dare uocẽ uirtutis. Quid illud, inquis? Vt opera tua uerbis cõcinant, immò uerba operibus, ut cures uidelicet prius facere, quàm docere.* Statimq; ſubdit. *Pulcherrimus ordo eſt, & ſaluberrimus: ut onus*

Bernardus.

Veluti ex virtutis defectu lãgueſcit concionatoris vox, cum opera deſunt,

quod

quod portandum imponis, tu portes prior, & ex te discas qualiter oporteat alijs moderari. Sermo quidem viuus, & efficax, exemplum est operis, facilè faciens suadibile, quod dicitur, dum demonstrat factibile, quod suadetur. Optimè omnia præsens nostrum probāt institutum, quòd doctoris, concionatorisq; manus linguæ præambula esse debet; verùm illa præsertim: *Memento etiam voci tuæ dare vocem virtutis.* quàm parum sana, immò quàm multum ægra sit vox illa, quæ operibus minimè respondet, ostendunt.

3 Quoties ante hac Paulum Timotheo suadentem legebam: *Tu verò in omnibus labora, opus fac Euangelistæ.* 2.cap.4. toties Paulum concionandi munus omnem laborem nuncupasse existimabam, vt præpostero ordine talis esset præfatorum verborum sensus: opus euangelistæ faciendo, in omnibus laborabis; cùm contra vitia certamen assumere, qualis prouincia sit, experimento didicerim; verùm casu postea in difficultatem illam à Bernardino Senēsi motam incidens: quid est, quòd natura, vel, vt aptius loquar, naturæ auctor duas homini manus concessit, linguam verò vnam? Cur nō linguis duabus præditum produxit, sicuti manibus, vel saltem; cur non manum vnam eum habere fecit sicuti linguam? Aliam ex verbis Pauli intelligētiam decerpsi: nam si eapropter, iuxtà præfati Bernardini sententiam, plures manus, quā linguæ hominibus traditæ sunt; quia plus facere, quàm dicere; plus operari, quàm docere debent: *Homini sola vna lingua datur, cùm dederit ei Deus duas manus cum digitis multis; vt discat anima rationalis plura bona opera operari, quàm loqui.* Modò dictus Bernardinus tom.4. Dom. 23. post Pentecost. fer.20. de multiloquio art.3. cap.2. optimè Paulus euangelistam in omnibus laborare debere asseruit, quia doctorum, verbiq; Dei prçconum actiones, & opera nedum præcedere, sed excedere doctrinam debēt, & verba. Flecto ad hæc Gregorium lib.1. moral. cap.14. dicētem: *Apparet ergo doctor non tam cùm verbo loquitur, quàm cùm vita, & operibus mirabiliter demōstratur.* Manifestius (meo iudicio) dicere volens: frustra longos texentes sermones verborum luculentia vtūtur concionatores, si exempla non præcedunt, & excedunt opera, cùm euangelistæ opus non faciat, qui secus efficit.

2. Timoth. c.4.

Bernardin. Senens.

Homo duabus manibus præditus vna lingua, qu a plus operari, quā dicere debet

Gregorius.

4 Germanorum saluti inuigilare videbatur, qui dixit: *Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domū patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum tormentorum.* Luc.16. concionatorisque munus se obire ostendebat, dum subdidit: *Si quis ex mortuis ierit ad eos, pænitentiam agent.* ibid. Quare igitur nec sermonis, nec zeli huius ratione habens Abrahā ad Moysen, & Prophetas diuitis fratres mittit? Si non sibi, sed viatoribus, quibus merendi, & demerendi adhuc tempus extabat consulere studebat, cur contemnitur, & non auditur? At ò mysterium! quonampactò (vltra cæteras rationes) audiri poterat ille, qui non suum, sed Lazari digitum linguæ admouere satagebat? Si vir sapiens (vt paulò superius me dixisse non fugit) per manum linguæ, oriq; admotam notabatur, qua sapientia pollere poterat ille, qui nec ad suorum frustra prętensum tormentorum leuamen ori digitum applicare dignabatur? Si vt omnium stultorum stultissimus à Salomone subsannatur ille, qui ob pigritiam manum sub brachio abscondēs, ori illam minimè applicat: *Abscondit piger manum sub ascella, nec ad os suum applicat eam.* Prouerb.19. Vbi Salonius Galliarum Episcopus in mystica expositione: *Qui abscondit manum suam sub ascella, nō uult utiq; ad aliquod opus, uel laborem extendere illam: Ergo per pigrum designatur vnusquisq; segnis, & desidiosus prædicator, qui non vult opere adimplere, quod dicit: Manum quippè ad os porrigit, qui studet opere implere, quod docet.* qua ratione audiri debebat dementissimus iste, qui manum ad os nunquam porrigere voluit? Hinc Aymo ad Scribas, & Phariseos docentes, & non facientes rem reducendo, sic fatur: *Infidelis populus verba legis in ore tenuit, quæ opere seruare contempsit. Ibi ergo amplius ardebit, vbi se ostendit scire, quod facere noluit,*

Luc. c.16.

Prouerb. c.19.

Salonius.

Manū ad os nō porrigūt, qui non implent, quæ docent.

Aymo.

5 Facit pro hoc argumēto, quòd nempe concionatoris manus nequaquam

quam ſit ab ore ſemouenda, locus ille: *Quaſi tuba exalta vocem tuam, & annũcia populo meo ſcelera eorum.* Iſaia. 58. nàm ſi benè aduertis, ea propter tubæ, non tympano, nec citharæ, nec alij muſicali instrumento concionatoris comparatur vox; quia ſicuti tuba niſi manibus ori, vnde flatum, vocemque haurit, applicata, perſtrepere nullatenus poteſt; ſic verbi Dei præcones niſi operum manus ſermonibus adiungãt, perfectè perſonare minimè poterunt. Noſtri Didaci Stellæ fuit cogitatus dicentis: *Tuba ponitur in ore, & manibus tenetur; ſic in prædicatione fit, manibus.n ſuſtentatur, hoc eſt bonis operibus.* ſuper cap. 10. Luc. Quod præfatum Didacum à Hieronymo accepiſſe autumo, idipſum expreſſiſſimis verbis dicente: *Verbum Dei ita debet eſſe in ore, vt etiam ſit in manibus; vt verbis doceat quis, quod prius docuerat vita.* Quam rem tacitè ſaltem tunc Saluatorem innuiſſe exiſtimo, cùm diſcipulos ad euangelizandum mittens non ſolos, ſed binos miſit; quia abſq; operum ſocietate ſola verborum luculentia ad peccatorum conuerſionem haudquaquam ſufficere poterat. Perbellè Beda tom. 7. *Duos miſit, vt eoſdem prædicatores doctrina ſimul, & operatione perfectos eſſe moneret: nè ea, quæ rectè docuiſſent, peruersè viuendo negarent.*

Iſaias. c. 58.

Didacus Stella.

Cõcionatoris vox cur tubæ cõparata?

Hieronym.

Beda.

Diſcipuli ad prædicandũ bini, quia abſq. operũ comitantia ſola verborum luculẽtia non ſufficit.

6 Auribus meis nunc illud Ioannis præconium inſonat: *Quid exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, plus quam propheta eſt.* Matt. cap. 11. & facilè idcirco pluſquam prophetam Ioannem vocari aſſequor, quia Verbũ illud in principio apud Deum, quod alij in mundũ nõ per motum, nec per mutationem, ſed per carnis aſſumptionem venturum prædixerunt, hic vocibus, & digito iam apud nos degentem indicauit. Nouit hoc Gomezius, qui homil. in locum illum Matt. cap. 3. *Ego vox clamantis in deſerto*, hæc habet: *Prophetæ ſolum docebant vocibus, quod auribus percipere potuimus; at Ioannes, qui pluſquam propheta fuit, aliquid amplius docuit, quia voce, & digito Agnum Dei oſtendit.* Verùm quia Ioannem vocem ſe vocaſſe tetigimus, prætereunda non eſt eiuſdem Gomezij obſeruatio; quòd non ob aliud ſanè vox diceretur Ioannes, niſi quia totum, quod in eo erat, prædicationis vocem emittebat: *Ioannes ideò vox dicitur*, ait modo dictus Gomezius, *quia totus ipſe vocem prædicationis ſuo exemplo emittebat.* Quia voce, manibus, operibus, exemplis, inedia, caſtitate, pænitentia, cæteriſq; virtutibus concionabatur, totus vox dici meritò poterat.

Matt. c. 11.

Ioãnes pluſquam Propheta vocatur, & quarè?

Gomez.

Idem.

Ioannes totus vox, quia omnibus corporis partibus prædicabat.

7 Laborant non parum ſacræ ſcripturæ Expoſitores veſtigãdo, quid omnis iuſtitiæ nomine intelligeret Chriſtus Dominus, quãdo Ioãni ipsũ baptizare renuenti ait: *Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiã.* Matt. 3. nàm aliqui per omnem iuſtitiam perfectam humilitatem, quæ nedum ſuperioribus, & æqualibus, ſed inferioribus etiam ſe ſubijcere nõ erubeſcit, intellexerunt; ita poſt antiquiores non paucos Gloſſa cum Carthuſiano. Alij omnis iuſtitiæ nomine baptiſmum, omnis iuſtificationis initiũ acceperunt; ſic cum nonnullis Rabanus. Alij nec ſolam humilitatem omnem virtutem eſſe: nec adultos baptizatos per baptiſmi ſolummodo ſuſceptionem, abſque operibus à gratia procedentibus omnem iuſtitiam implere poſſe animaduertẽtes, difficultatem effugere ſtuduerunt dicẽdo: per omnem iuſtitiam omnem iuſtificationis modum Chriſtum intellexiſſe, quia ſi initium iuſtificationis legis circumciſio fuit, quam Chriſtus ſua circumciſione, qua minimè indigebat, perfecit, atq; compleuit; ita initiũ iuſtificationis legis gratiæ baptiſmus Eccleſiæ eſſe debebat, quem ipſe nedum inſtituere, & prædicare; verùm in ſuo etiam baptiſmate illum figurare, ſignificare, & probare voluit, & ſic (vt Ioannis Feri vtar verbis) omnem iuſtitiam impleuit, quia omnis iuſtificationis modum in ſeipſo expreſſit. Adamuſſim ipſe: *Decet nos implere omnem iuſtitiam, ideſt omnem iuſtificationis modum perficere, abſoluere, & cõſummare*, Pauciſq; interiectis: *Omnem igitur iuſtitiam Chriſtus implet, qui omnem iuſtificationis modum in ſeipſo expreſſit.* Meã tamen, ſi inter tot afferre ſententiam (fas eſſet) dicerem ſanè, quòd prædicationem operibus coniunctam omnis iuſtitiæ nomine intelligebat;

Matt. c. 3.

Ioan. Ferus.

quam

quam rem ex eo facilè mihi ſuadeo, quia ſi prædicatio iuſtitiæ nomine explicari ſolet, iuxtà illud: *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm Scribarũ, & Phariſæorũ.* Matt. 5. Vbi Emiſſenus. *Scribarum, & Phariſæorum iuſtitia fuit, vt benè prædicarent, & benè populum admonerent*: Ergo omnis iuſtitia non euangelizatio ſolum, nec verbi Dei diſſeminatio nuda, ſed bonis operibus fulta omnis iuſtitia dici debebat. Firmat hoc meum cogitatum Nicolaus de Gorra verbis illis: *Debet implere omnem iuſtitiam: dicit in priùs faciendo, quod docet, ſecundum Chryſoſtomum. Vndè prius baptizari voluit, & poſtea docuit. Actorum 1. Cœpit Ieſus facere, & docere.* Vt ſemiplenam Scribarum, Phariſæorumq; iuſtitiam in verbis tãtùm conſiſtentem clam percuteret, ſermonibus opera copulando, omnem iuſtitiam complere voluit.

Matt. c. 5.

Emiſſenus.

Prædicationem verbis cõiunctam, omnẽ iuſtitiã appellat Saluator, & quare?

Nicolaus de Gorra.

8 Prælibatis modò dictis de iuſtitiæ nomine, quid ſcilicet per omnis iuſtitiæ vocabulum intelligendum ſit, liquidò patet, quòd eapropter ab ipſiſmet hoſtibus inuidia iugiter tabeſcẽtibus bonus magiſter vocabatur Saluator, iuxtà illud: *Magiſter bone, quid faciendo vitam æternam poſſidebo?* Luc. 18. quia etſi ab inuidorum ore, à quo veluti ex venenoſo fonte aliud ſcatere minimè ſolet, niſi detractionis aqua, tamen omnem iuſtitiam (faciendo, ſcilicet priuſquam docẽdo) ipſum implere videntes, vellent, nollent magiſtrum bonum ipſum prædicare cogebantur: *Optimè vocant eum & magiſtrum propter doctrinam ſanam, & bonũ propter vitam ſanctam. Hæc enim duo faciunt magiſtrum perfectum, doctrina ſana, & vita bona, ſecundum illud Matt. 5. Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum: doctrina .n. per vitam roboratur, ſicut littera per ſigillũ.* Gorranus ſuper præfatum Lucæ locũ. Et quidem quomodo de tali, tantoq; magiſtro obloqui ipſa potuiſſet inuidia, ſi illum die, noctuq; miris ſanctitatis operibus incumbentem videbat? Si iuxtà Ieremiæ prophetiam illum ſuper verbo ſuo, vt faceret illud iugiter vigilantem videbat, vt quod faciẽdum ſuadebat, factum oſtenderet: *Vigilabo ego ſuper verbo meo, vt faciam illud.* Ierem. c. 1. vbi Antonius de Padua in myſtica expoſitione: *Virga à viriditate, vel virtute, vel quòd ea viri regantur, ſic dicta eſt; ſignificat Chriſtum. Hæc virga vigilauit ſuper verbo ſuo, vt faceret illud, quia, quod verbo prędicauit, facto compleuit, & oſtendit*; quo pacto tãti magiſtri bonitatem ſilere potuiſſet? Nequaquam ſanè; ideo vellet, nollet, ipſum magiſtrum bonum appellare cogebatur.

Luc. c. 18.

Gorranus.

Bonus magiſter etiã ab inimicis appellatur; qui factis factibile oſtẽdit, quod docet.

Ierem. c. 1.

Ant. de Pad.

9 Cæterùm non otioſè annotat pro præſenti inſtituto Philo Hebræus de vita Moyſi cap. 2. idcirco in victimis pacificorum pectuſculum cum brachijs ſacerdoti porrigi conſueuiſſe, vt videre eſt in 7. cap. Leuit. quia plus brachijs vti debet ſacerdos, quàm ore: *Vides, quòd hic non ſunt contenti ſolo pectore*, ait præfatus Philo, *ſed aſſumunt etiam brachium, quia brachium laboris, & exercitij ſignum eſt.* Idem prorſus dixit Gualfrid. à Tilmãno citatus, ſuper verba illa: *Dauid ſedens in cathedra, ſapientiſſimus.* 2. Reg. 23. vbi fusè ſapientiam operibus vacuam carpit dicendo: *Caueat proindè ſedens in cathedra ſapientiſſimus quidem, ſed non ſimiliter facientiſſimus: caueat, nè, quod rigat pluuia doctrinæ, ſcandalum vitæ ſterilis peius vrat. Imitetur potius Eleazarum, qui percuſſit Philiſtæos donec deficeret manus eius, & obligeſceret cum gladio. Manus, actus eſt: gladius, verbum Dei, & multorum manus huic gladio non cohæret: qui ſic pugnant, quaſi aerem verberantes, non percutiunt aduerſarios ſuos. Et ſi verba diſtinguimus, cum gladio manus deficit, cauendo prohibita; cum eodem quoq; rigeſcit, mandata viriliter exequẽdo. Quoniam neceſſarium utrumq; doctori, & cauere quod vetuit, & exercere quod monuit.* Hoc idem, verùm clarioribus verbis docuit D. Antonius de Padua in myſtica expoſitione ſuper caput Ioelis 12. ſtateram mendacem, atque doloſam iuxta modò dicti Oſeæ ſententiam: *Chanaan in manu eius ſtatera doloſa*; illos appellans, qui aliter ab his, quæ docent, operantur: *Chanaan ſignificat Eccleſia mercenarium: in huius manu eſt ſtatera doloſa, quia aliter prædicat, & aliter viuit, aliud agit, & aliud oſtendit: paupertatem prædicat, cùm ſit auarus: caſtitatem, cùm ſit luxurioſus: ieiunium & ab-*

Philo Heb.

2. Reg. c. 23

Gualfrid.

Ille in cathedra ſapiẽtiſsimus apparet, qui ſe faciẽtiſsimũ oſtendit

Oſeas c. 12.

Ant. de Pad.

abstinentiam, cum sit gulosus. Hac est statera dolosa. Hoc prosequutus est argumentum Caietanus rationem reddēs; cur operarij non oratores veritatis ore nuncuparentur concionatores :
Caietan. *Messis quidem multa, operarij autem pauci, rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam;* dicendo: *Ecce preces pro seipsis, ut mittat euangelizantes non uerbo, sed opere.* Idem super verba illa :
Luc. c. 7. *Resedit, qui erat mortuus, & capit loqui.* Luc. c. 7. obseruauit Theodoretus dicens, quòd rectissimè antequā loqui inciperet, surrexit adolescens ; quia difficile peccatorum sordibus inuoluto fidem præstare quis poterit :
Theodoret. *Surgens à peccato incipit loqui, & alios docere: non enim ei prius crederetur.* Sic ipse in catena relatus. Nec ab eo discordat Bernardinus Senens. dum eapropter linguam sub naribus sitam existimat, vt prius proprias studeamus abstergere sordes, quàm loqui.
Bernardin. Senens. Ita ipse loco supra allato : *Lingua sub naribus sita est, ex quibus de capite humores fluunt, & indè cerebrum expurgatur : ut ex hoc insinuetur, quòd homo sæpius ab humore duarum narium expurgare se debet, hoc est frequenter peccata sua omissionis, & commissionis confiteri debet, antequam proximi nostri lingua nostra uitia corrigamus.* Tandem huc reuocādicta 1. partis fer. 4. post 1. Dominicā §. 1.

Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam. Ioan. 7.

§. III.

Nequaquam impetu propria uoluntatis prouecti; sed eligentium vi prærepti ad dignitatum culmina ascendere debemus.

3 STatua illa statura procera, corpore magna, & varietate mira, quam in somni quiete vidit Nabuchodonosor, non vacat mysterio, quòd non in capite aureo, nec in brachijs argenteis, nec deniq; in alia corporis parte percussa dicatur, quàm in pedibus: *Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus : & percussit statuam in pedibus eius.* Danielis 2. Daniel. c. 2. quia cùm regentes figuraret, sine pedibus esse debebat; nā nequaquam ad regiminis culmen cōcupiscentiæ, & astutiæ gressibus ascendendum est, sed eligentium studio, & populorum vi trahi debemus : quod per apā (superiorum typū, qui mel, & fel, dulcedinem .s. & aculeum habere debent) quotidie nos ipsa natura docet, dum eam (teste Virgilio) pedum expertem producit: *Trūca pedū primo.* Virgilius. Georg. lib. 4. ad insinuandum, quòd rectū ad principatum iter est, iter minimè vltrò suscipere. Quod elegātissimè hisce verbis dixit Gualfrid. apud Tilmannum: *Apibus autem hoc nomen natura indidit, quia nascuntur (ut aiunt) sine pedibus. Pedes affectiones sunt, in quibus puluis adest gradientibus super terram. Nec sine pedibus nascitur, quisquis ad prælationis officium proprio fertur affectu, & suo potius appetitu, quàm fraternæ charitatis intuitu, uel superioris arbitrio potestatis. Quanti pedati antequam nati in cathedram hodie pedibus suis insiliunt? Quanti irruunt potius, quàm trahuntur? Nec mirum si industria, & fructus apum non consequitur, ubi pedes ortū præcesserunt, & sine pedibus nascendi defuit natalis.* Gualfrid. Apes pedū truncas natura producendo quid insinuet, expenditur. Huius veritatis, quòd .s. nequaq̄ regnādi libidine iter ad regimē, vltrò suscipi debet, optimè cōscius Traianus Augustus nedum propria cupiditate in imperium nō insilijt, sed communi voto electus obstinatum sibi erat onus non subire, quod summis laudibus, vt par erat, extollens Plinius iunior in panegyrico eiusdē, hunc ait in modum : *Recusabas .n. imperare, recusabas, quod bene erat imperaturo: igitur cogendus fuisti.* Plin. iunior. Et post nonnulla sic clamat : *O nouum, atq; inauditum ad principatum iter, non te propria cupiditas, sed aliena utilitas principem fecit!* Sic ipse. Nos vero si sumpta pro themate verba: *Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam.* Ioan. c. 7. Ioan. c. 7. præsenti argumento accommodare voluerimus, infructuosis apibus, ad principatus, regiminis, & prælationis diem festum ascendendi desiderio flagrantes comparare pro-

cul.

cui dubio poterimus, quibus ad ascendendum irrationabilium affectuum pedes non desunt, nàm sapientes, Deumq; timentes cuiuslibet electionis, promotionisq; adueniente tempore, veluti fructuosæ apes pedum truncæ intra se dicunt: ego autem non ascendam, quoniàm ad dignitates trahi potiùs, quàm currere debemus; Quod tãgere videtur Claudius Villagud. cùm in Christi persona dicit: *Ascendite uos, qui hac uia gloriam affectatis: ego non ascendo uobiscum. Tunc autem ascensurus sum, quando uoluntas Patris fuerit; tunc ad gloriam ipsius illustrandam faciet meus ascensus.* Ac si manifestiùs diceret: fallitur, qui ad dignitatum culmina proprio fertur desiderio, quia non claues rapere, sed accipere, non sibi honorem sumere, sed tamquam Aarô vocari debet, qui alijs est præficiendus, quod ex sequentibus clariùs elucescet.

Prælationis claues nõ rapere sed accipere; honorem non sumere sed ad honorem assumi debemus.

Claudius Villagud.

2 Viam ad præsens argumẽtum, quòd nempe ad dignitatum culmina nequaquam ascendere, sed rapi debeamus, aperit difficultas illa à Tostato tacta: Cur adeò in Adoniam regnare cupientem indignaretur David, vt ad illius ambitionem comprimendam illicò Salomonem in regem vngi præceperit, vt videre est in cap. 1. tertij Regum: Si vltrà corporis venustatem, & animi magnitudinem, qua pollebat Adonias, Salomone maior natu erat, quare non tantùm minorem maiori præfecit, verùm ęgrè etiam tulit, quòd in regnandi opinionem descendisset? At nil sanè mirum, nàm regnum affectando, & regimine, & patris beneuolentia se indignum reddebat, hac quia inscio genitore regnum magis vt hostis inuadebat, quàm vt filius iure hæreditario acquirebat: illo verò, quia si, vt canones sanxerunt, cauendũ est ab illius electione, q requisitus antequàm eligatur, electioni de se faciẽdæ consentit, quia ambitionis vitio notatur vt cap. Cũ pcst. Extrà de electione; quanto magis cauendum erat ab Adoniæ electione, qui nedũ electioni cõsenserat, sed electionẽ extorquere conabatur, regnumq; adinuentionibus multis venari satagebat. Hinc Tostatus quæst. 32. super cap. 1. tertij Reg. *Indignatus fuit Dauid contra Adoniam, quia eo non iubente præsumpserat accipere regnum; ideò iussit, quòd Salomon vngeretur in regem, & Adonias cessaret à regno.* En quomodò satis iustè regno indignus putatur, qui regnum prærîpere gestiebat; quia non dignitates sumere, sed ad ipsas assumi debemus. Quod optimè noscens Alexander Seuerus Imperator, cùm vrbi suæ quemdam præfectum destinasset, isq; nè tali, tantoq; publico muneri deseruiret, fugam arripuisset, eum retraxit, & reluctantem, & inuitum eodem nihilominùs munere ornauit dicens: *Inuitis, non ambientes ad rempublicam gubernãdam collocandi sunt.* Ael. Lampridius.

Tostatus.

Ambitionis vitio notari promotione indigni.

Ael. Lãpri.

3 Huius veritatis, dominatum s. non esse affectãdum, optimè conscius prudentissimus ille Iethro Moysi cognatus, qui cùm Moysen hortaretur, vt ad tot, tantarumque curarum leuamen collegas assumeret, vt diuiso regiminis pondere minus ipse grauaretur, non ambitiosorum more, pro tali munere se obtulit, sed vt prudens, & sapiens, viros fortes, auaritiam odio habentes, Deumq; timentes eligendos asseruit: *Prouide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiã, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore.* Exod. 18. Vbi Philippus Abbas lib. 1. de dignit. cleric. c. 8. *Videtis hos principes, nempè tribunos, centuriones, &c ad gradum digniorem: non impetu propria voluntatis prouectos, sed ordine diuino electos, ipsãq; dignitatem non eorum lenocinari affectu, sed fidelium seruire profectui. Cùm .n. qui electi sunt timere Deum, & amare veritatem, & auaritiam prædicantur odisse, cõstat utmirum dignitatis fastigium eos non ambijsse.*

Inuiti, non ambientes ad rempublicã regendã promouendi.

Exod. c. 18.

Philipp. Abbas.

Nullus pro priæ voluntatis impetu, sed ordine diuino eligi debet.

4 Quo posteà calamo Sanctissimi Iosephi humilitatem extollam, qui vt futuræ, quam præuiderat, consuleret inopiæ, virum quidem annonæ præfectum eligendum asseruit, se autem nequaquàm: *Nunc ergo prouideat rex virum sapientem, & industrium, et præficiat eum terræ Aegypti.* Genes. 41. *Propè est,* aic Pererius. *quem quari iubes: non longè quærendus est homo iste, quem dixisti, prudens*

Genes. c. 41.

Pererius.

dens, atque industrius, qui tua exequatur monitatu is es. Verũ licèt coquos suos scientia, sapientia, prudentia, & sanctitate longè superaret, in Aegypti tamẽ principatum nequaquàm se impellere voluit, sed impelli: Vnde Pharaonem scriptura subdidisse narrat: *Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? Numquid sapientiorem, & consimilem tui inuenire potero? Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet.* ibid. Vbi præfatus Pererius in Pharaonis persona: *Nec. n. sine numine hac vidèris loquutus: Tu præfecturam palatij mei suscipe, simulq; totius Aegypti procurationem.* Ac si patentiùs diceret: Tu, qui ad instar apis pedum truncæ ad dominatũ ambulare renuis: Tu, qui regiminis verticem ascendere recusas: Tu deniquè, qui totius Aegypti principatum nisi vi tractus conscendere nullatenus vis; trahèris quidèm, quia fugientes, & inuiti: non autem ambientes, & se offerentes digni sunt.

Ibid.

Idem.

Ioseph in Ægypti principatum nõ se impulit, sed impulsus fuit.

5 Hinc Vgo Card. ex occasione verborum illorum: *Dominus ab vtero vocauit me, & de ventre matris meæ recordatus est nominis mei.* Isaiæ 49. quædam notatu dignissima dicit, quorum aliqua, quia ad nostrum faciunt institutũ, quòd .s. nullatenus sit arripienda animarum cura, sed vi potiùs ad eam trahi debeamus, adduco: *Dominus ab vtero (non diabolus vocauit me) non incessi me (Ab vtero) idest de gremio Ecclesiæ canonicè assumptus, non aliundè per violentas preces intrusus: vndè psal. 138. Suscepisti me de vtero matris meæ, idest probasti promotionem meam, immò in eã fecisti, ut ex psalm 21. habetur. Tu es, qui extraxisti me de uentre, spes mea ab uberibus matris meæ, in te proiectus sum ex utero. Felix prælatus, qui sic potest dicere, quòd extractus sit à Domino de uentre uidelicet Ecclesiæ assumptus in prælatum contra propriam uoluntatem. Sed hodie non extrahuntur de utero à Domino, immò ex proprio appetitu, tam impetuosè exeunt de utero Ecclesiæ, ut matrem dirumpant per lites, et schismata, et appellationes, et ideò comparãtur uiperæ, quia uipera ni paritur, et matrem occidit in partu Matt. 3 Progenies uiperarũ, quis demõstrauit uobis fugere à uentura ira?* Hæc ipse: quibus num proprijs pedibus ad dignitatis fastum ascendere debeamus, satis clarè apparet.

Isaias c. 49.

Vgo Card.

Verborũ illorum: *Dominus ab vtero vocauit me.* Isai. 49. explanatio.

6 Curiosus fui semper scrutator, cuius esset dorsũ illud, quod ab oneribus liberauit Altissimus, dicente Dauide: *Diuertit ab oneribus dorsum eius.* psalm. 80. Et licet iuxtà litteralem sensũ per dorsum illud Israelitici populi humerus, qui in gestandis cophinis annis pluribus deseruierat, ferè communiter intelligatur. Vndè Bellarminus: *Diuertit ab oneribus dorsum eius, idest Deus diuertit ab oneribus dorsum Israel, siue Iacob, siue Ioseph: idest dorsum populi sui, liberans eum ab oneribus duris luti, et laterum, quibus opprimebatur ab Aegyptijs* Et quamuis ad mysticum sensum rem reducendo D. Bonauentura, per dorsum hoc rationem scelerum pondere præssam interpretetur, cùm dicit: *Diuertit ab oneribus dorsum eius, idest rationem sarcina peccatorum præssam.* Ego nihilominus præfatis minimè omninò cõtentus numquam inquirendi finem feci; an iste humerus ab oneribus ereptus alicuius alterius esse posset, vsq; dũ ad verba illa perueni: *Issachar asinus fortis, etc. Et supponit humerum suum ad portãdum.* Gen. 49, quia tunc sicuti per Issachar, qui merces, & præmium interpretatur, ambitiosum figurari accepi, qui honorem, virtutis mercedem, & præmiũ præripere gestit; sic per humerum, quẽ ad portandum supponit, affectum, & propensionem ad prælationis onera subeunda significari intellexi; nàm impudentissimus ambitiosus quamuis humilitatem, per asinum figuratam, foris ostendat, intus tamen semper dominandi adeò æstuat desiderio, vt nusquam officium, aut beneficium vacet, quin ipse vel humilitatem, vel fratrum salutem simulando, humerum non libẽter offerat, vt si ei permissum fuerit, supponat. Quod dicere videtur Innocentius tertius lib. 2. de contemptu mundi cap. 26. his verbis: *Ambitiosus semper est pauidus, semper attentus, nè quid dicat, uel faciat, quod in oculis hominum ualeat displicere. Humilitatem simulat, honestatem mentitur, affabilitatẽ exhibet, benignitatem ostendit: subsequitur, et obsequitur, cunctos honorat, uniuersis*

Psal. 80.

Bellarmin.

Bonauent.

Genes. c. 49.

Ambitiosus libenter ad prælationis onera portãda humerũ offert.

Innoc. III.

sis

ſis ſe inſinuat, frequentat curias, uiſitat optimates, aſtringit, et amplexatur, applaudit, et adulatur; benè nouit illud poeticum: et ſi nullus erit puluis, tamen excutit ullum. Grauem intra ſe ſuſtinet pugnã, difficilemque conflictum, dum iniquitas pulſat animum, et ambitio continet manum, et quod illa ſuggerit faciendum, hæc fieri non permittit. Collidunt tamen ad inuicem mater, et filia, iniquitas, et ambitio: nam mater in aperto ſubſiſtit, et filia in occulto reſiſtit. Et ita ex hoc Iſſachar humero, quem ad portandum ſupponit; vltra præfatas litterales, & myſticas expoſitiones de dorſo, quod ab oneribus diuertit Dominus, etiam dicendum accepi; quòd tunc Deus dorſum ab oneribus diuertit, cùm illud ſponte, vt Iſſachar, ad prælationis onera portanda ſupponimus; quia aptiores onagri dorſum ab opere declinantes, quàm aſini illud ſupponentes ad ſimilia onera portanda exiſtimantur. Audi Vgonem Card. ſuper citatum pſalmi locum rem mirè confirmantem: *Multi parant dorſum ad portandum ultra uires, ſicut Cameli parant. Geneſ. 49. Iſſachar aſinus fortis, etc.* Et paulo poſt, *ſupponit humerũ ſuum ad portandum, factuſque eſt tribui ſeruiens. Onager autem diuertit dorſum ab opere, ideſt Clauſtralis.* Papè, ſi ambitioſorum deluduntur machinationes, & artes; quia humeros ſponte prælationis oneribus ſubmittunt: ergo illos non ſupponere, ſed à ſimilibus ponderibus diuertere debemus, nè cum illis irrideamur & nos.

Grauem intra ſe pugnã ſuſtinent ambitioſi.

Vgo Card.

Vehemens ambitioſorũ regendi libido, humeros ad prælationis onera portãda ſpõtè exhibẽtiũ quonãpactò à Deo irrideri ſoleat?

7 Et nè tua te fallat opinio, quòd ad aliorum vtilitatem humerum, vt Iſſachar, ad portandum tibi ſupponere liceat: Audi Hieronymum in epiſt. 1. ad Damaſum Papam quæſtionem referentem, cuius nam laudabilior eſſet, Iſaiæ zelus vltrò ſe iturum pollicentis: *Ecce ego, mitte me.* cap. 6. an Moyſis humilitas principatũ renuentis? *Audiui ego in hoc loco,* ait dictus Hieronymus, *non paruam Hebræi mei diſputationem, de Moyſe, et Iſaia, quis melius fecerit; utrumnè Moyſes, qui cùm à Deo mitteretur ad populum ait: Obſecro Domine non ſum dignus, prouide alium, quem mittas; an Iſaias, qui cùm non fuiſſet electus ultrò ſe obtulit dicens: Ecce ego mitte me?* Et pro Moyſe concluſum fuiſſe aſſerit, dum ſubdit: *Qui Moyſi aſſertor eſt, humilitatem eius prædicat, ac manſuetudinem, quòd ſe indignum indicans miniſterio Dei, maior effectus ſit.* Vt addiſcas fratribus humilitate potius te prodeſſe poſſe, quàm dignitatibus humeros ſupponendo; ad quod te ſæpè non Iſaiæ zelus, ſed ambitionis feruor zeli nomine opertus impellit; vt magis tua, quàm tuorum attendas.

Iſai. c. 6.

Hieronym.

Tutius eſt prælationem renuere, quam zeli cauſa accipere.

8 At quid zeli nomine humeros quoſdam ad prælationis onera portãda ſupponere aſſero, ſi inuerecundè, atq; imprudentiſſimè honores quotidie affectari video. Stupebat Sanctus Optatus Mileuit. lib. contra Parmenian. quòd ambitioſi, vt canes nouos ſemper dignitatum bolos ingurgitare ſtuderent: vndè ſuper illud pſalm. 5. *Sepulchrum patens eſt guttur eorum,* hunc dicit in modum: *Eſuritis honores innocentium ſacerdotum. Vndè furori ueſtro tanta fames innata eſt, ut guttura ueſtra ſepulchra patentia feceritis? Vnicuiq; ſepulchro ſufficit unũ funus, et clauditur; gutturi ueſtro honorũ funera minimè ſufficiunt, et adhuc patent, dum alios quæritis deuorare; ut meritò de uobis dictum ſit: Sepulchrum patens eſt cor eorum.* Mirabatur Bernardus ſerm. 30. in Cant. non deeſſe ambitioſos, qui cùm ſe regere neſcirent, aliorum curam, atque cuſtodiam venarentur: *Miror audaciam plurimorum, quos uidemus de ſuis uineis non colligere niſi ſpinas, et tribulos, uineis tamen Dominicis etiam ſe ingerere non uereri. Fures ſunt, et latrones nõ cuſtodes, atq; cultores.* At ego nequaquam miror, quia vſq; eò ambitionis impudẽtiam increuiſſe perſpicio, vt nedum ſe vineis ingerere, verùm (quod abſq; rubore dici vix poteſt) vineas etiam emere audeant, vt rectè dicere poſſint illud: *Villam emi, eo uidere eam.* Luc. 14. quia non eis animarum cura demandatur, ſed carò ab ipſis emitur. Vndè Rupertus Holchot ſuper cap. Sap. 11. *Certè ſi homo uideret, et cõſideraret, quid eſt in dignitate dominij ſecularis, illud nõ emeret nimis carè.* Ex quo fieri ſolet, vt poſt emptionem ſe deceptos agnoſcẽtes, nimis carè id, quod non viderant emendo; non vitia extirpare, virtuteſq; inſerere ſtudent; ſed quomodò ſubdi-

Pſal. 5.

Optatus.

Ambitioſi inſtar canũ nouos ſæpe dignitatum bolos vorare vellent.

Bernardus.

Luc. c. 14.

Holchot.

torum marsupia euacuando, expensas pecunias redimere possint, omni sedulitate incumbunt. Vndè Bernardus ser.77. in Cant. *Quem dabis mihi de numero præpositorum, qui non plus inuigilet subditorum vacuandis marsupijs, quàm vitijs extirpandis?* Hi sunt illi, qui vt idem dicit Bernardus, non vineæ culturæ, sed propriæ vtilitati inuigilant: Hi sunt illi pastores, de quibus prophetauit Ezechiel, qui ouium lanis vestiti, lac erant comesturi, crassum occisuri, infirmum non consolidaturi, & ægrotum non sanaturi. Hi sunt, qui in pestilentiæ cathedra sedendo, quod pretio caret, vendere conantur. Vndè Augustinus relatus in catena super cap. 2. Ioan. *Vendentes in Ecclesia sunt, qui quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi: Venale habent totum, quia volunt redimi. Simon ideò volebat emere Spiritũ sanctum, quia vendere volebat.* Horum cathedras iureoptimò, vt ait Ambrosius subuertit Dominus: *Has cathedras Saluator de templo eiecit, eorum, qui se honore iactarent, primatus quærerent dignitatem;* quia cùm pestilentiæ cathedræ sint, animarum lucrum perdere, immò orbem totum inficere valent.

Bernardus.

Cur tãta in Prælatis ardere soleat auri cupiditas?

Augustin.

Simoniaci etiã imprætiabilia vẽdere conantur.

Ambros.

9 Tandem omissa Bedæ obseruatione; iuxtà subditorum scilicet merita, vel demerita concedi, vel permitti solere prælatos: vndè nec oliua, nec ficus, nec vitis super ligna regnare voluerunt, quia infructuosæ arbores has super se fructuosas regnare non merebantur: *Cur oliua, ficus, & vitis super ligna regnare noluerũt? Ligna quippe syluæ, homines esse vanos, & vagos æterno incẽdio pparatos habemus His ergo meritò nec oliua, nec ficus, nec vitis regnare noluit; quia minimè merebantur.* Præfatus Beda super 9. Iud. fisto in difficultate illa: Quid est, quòd impudentissimi ambitiosi regnandi libidine æstuãtes nulli alij arbori comparantur, nisi rhamno: *Dixeruntq; omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera super nos. Qua respondit eis: Si verè me regem vobis constituitis, venite, & sub vmbra mea requiescite.* Iudic. ibid. Et multis, multorum omissis rationibus, Lyrani satis mihi arridet sententia asserentis, idcircò rhamno assimilari ambitiosos; quia cùm arbor hæc parua primò, & mollis sit,

Beda.

Iuxtà subditorum merita, vel demerita concedi à Deo, vel permitti solent prælati.

Iudic. c.9.

posteà verò spinosa; duplicitates, & falsitates ambitiosorum ostendit, qui antè electionem pietatem prætendũt, humilitatem simulant, cum omnibus, & præcipuè cum electoribus verbis pacificis in dolo loquuntur, at vt primũ electi spinas producunt, ignem spirant, & vix est, qui à calore eorum abscondi possit; maximè autem (iusto Dei iudicio) in electores, non vt superiores, sed vt iniustæ electionis vultores desæuientes, verbis illos lacessunt, duplicitatibus decipiunt, & deceptionibus iugiter opprimere student. Firmat Lyranus his verbis: *Per rhamnum, quę est arbor parua, & primò mollis sicut herba; posteà verò spinas habet, significãtur homines indigni promotione: promoueri tamen procurant multiplici fictione: & grauiter pungunt, & ignem dissentionis emittunt, quo promotores sui destruũtur: sicut contigit Abimelech, & habitãtibus Sichem, qui malè promouerunt eum in regem, & vtinam alijs similibus sic contingat.* Sic vestra punitur insania electores, qui Dei posthabito timore tantùm præ oculis propriam habetis vtilitatem: at vos ò versipelles electi, qui ad instar leonis Samsonis mel in ore, & fel in corde habetis; multiplicate præbendas, augete redditus, euacuate marsupia, firmate imperia, & cum his omnibus scitote, quia cùm defeceritis cõtemnere, contemnemini: immò (sic Deo in simulationum, & scelerum vestrorum pęnam permittẽte) quanto nunc honore vos prosequuntur homines, tanta afficiemini ignominia. Vndè Bernardinus Senẽs. palearum igni à pueris accenso, super quem mingere tandem solẽt, vestram indignissimam exaltationem comparare consueuit, cùm ait: *Licet plerumq; in talium ambitiosorum exaltatione honores magni impendantur, & fiant festa, & gaudia magna: Attamen euenit eis sicut de puerorum ludo: Nam quandoq; in platea accenso palearum igne lætantur, & saltant, ludunt & tripudiant, dum ignis hilaritatem & vigorem, atq; feruorem prætendit. Tamen eo deficiente mingunt super ipsum, saltant super eum, pedibusq; conculcant, dissipant, & consumunt.* tom.1. serm.49. art.1. c.3. Sic conculcabitur corona superbiæ ebriorum

Lyranus.

Ad prælationem euecti prælatione indigni iusto Dei iudicio, vt rhãnus ignẽ spirant.

Bernardin. Senens.

Dilatẽt malè intrusi, dignitateque indigni phylacteria sua, & magnificent fimbrias; quia pedibus conculcabitur corona superbię ebriorũ Ephraim.

Ephraim,

Ephraim, qui deceptionibus, falsitatibus, & simonijs quandoq; honorum culmina obtinent.

Iudæi ergo quærebāt eum in die festo, & dicebāt: Vbi est ille? Ioan. 7.

§. IV.

Sicut odij, indignationisq; indiciū est, quem non proprio nuncupare vocabulo: Sic vicissim proprio illum nomine appellare, legitimi amoris censendum est signum.

1 MIris donorum, gratiarūq; priuilegijs Christi domini ornata, atque referta humanitas, per Isaiam quandoq; ob nominis appellationem lætatur, & iubilat: *Dominus ab vtero vocauit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei:* cap. 49. Vbi Lyranus: *Hoc dicitur in persona Christi hominis, de quo adhuc existente in vtero matris dicit Dominus per Angelum ad Ioseph: Vocabis nomē eius Iesum.* Et profectò licet in ipsomet vtero, immò ab ipso suæ conceptionis instanti, vltra hypostaticā vnionem, quæ iure optimo priuilegiorum priuilegium dici potest, summam gratiam, summamq; fruitionem accepisset; vt inter cæteros probat Scotus in 3. dist. 13. quæst. 2. & dist. 14. quæst. 1. nihilominus nominis præcisè nuncupatione lætatur, quoniam nō communis amoris indicium erat, Dominico ore proprio vocabulo nūcupari. Vndè Chrysost. hom. 7. ad Populum Antiochenū defunctorum nomina sæpè in amicorum, ac consanguineorum ore versari nimiæ beneuolentiæ signum asserit: *Hoc est legitimæ amicitiæ indicium. Sic & mortuos reuocantes facere consueuerunt, continuè ipsorum nomina versantes; sicut vicissim odio habentes, & inimicè in quospiam affecti, nec nomina illorum, qui se læsere tolerant commemorari.* Quod nec profanos latuit; nam Claudianus 2. Stil. in honoris, beneuolētiæq; signum vnumquēq; proprio nomine nuncupandum asseruit verbis illis: *Et nomine quemq; compellas.* Et Valerius 4. Arg. de Iasone, hunc dixit in modum.

Isai. c. 49.

Lyranus.

Chrysost.

Ex nimio amore defunctorum nomina sæpè reuocare solemus.

Claudian.

> *Hortatur, supplexque manus intendit Iason,*
> *Nomine quemq; premens.*

Valerius.

Quod etiam Catilinam erga suos ad amoris ostensionem facere consueuisse, refert Sallust. dum dicit: *Suorum vnumquemq; nominans, laudare solebat.* Quæ cùm ita sint, nulla me amplius vexat difficultas: Cur Iudæi Saluatorē in die festo quærentes, nō vbi est Iesus, nec vbi est Christus sciscitantur; sed vbi est, Ille, inquiunt; *Iudæi ergo quærebant eum in die festo, & dicebant: Vbi est ille?* Ioan. 7. quia odio, inuidiaque tabescētes Dominum proprio nomine nuncupare minimè poterant: *Ex nimio odio* (ait Chrysostomus) *eum nominatim appellare non patiebantur.* homil. 48. in Ioannem. Quod argumentum clariùs sequentia ostendent.

Sallustius.

Legitimi amoris indicium est aliquem proprio nuncupare vocabulo: secus verò maximi odij signum propria nomina silere.

Ioan. c. 7.

Chrysost.

2 Plusquam cōmunes nunc existimo obseruationes illas, quòd ideò Iudas magistrum prodere volens, non Iesum, nec Christum nuncupauit; sed vniuersaliori nomine vtens, *Eum*, veluti indiuiduum vagum, non signatum appellauit: *Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam?* quoniam nomen illud sāctissimum, quod ex corde oderat, ore proferre non poterat. Euthymius: *Non dixit autem Iesum Christum, sed eum: iam n. nomen eius oderat.* Nec minus protritum esse nosco, ex eo maximè Angelum resurrectionis nūcias mulieres ad Apostolos destinando, suppresso aliorum nomine, Petrū solummodò nominasse, quia negationis causa trepidanti nominis nuncupatione animum addere intendebat; dicente Gregorio super locum illum: *Dicite discipulis eius, & Petro.* Marc. 16. *Quærendum nobis est, cur nominatis discipulis Petrus designatur ex nomine? Sed certè vocatur ex nomine, nè desperet ex negatione.* Peruulgatissimum posteà fateor, nominis repetitionem, veluti Abraham, Abrahā: Martha, Martha; maioris dilectionis indicium esse, vt ait Augustinus serm. 26. de verbis Domini: *Repetitio nominis est signum dilectionis.* Ait quod maiorem requirit inda-

Cur Iudas in Christi proditione Iesum non nominat?

Euthym.

Gregorius.

Ab Angelo post Christi resurrectionem Petrus præcisè nuncupatur ex nomine, ne desperet ex negatione.

Augustin.

daginem illud existimo; quid causæ est, quòd primam inobedientiam puniré volens Altissimus, Protoplastos quidē (vt recta exigebat iudicij series) interrogauit, serpentem autem nequaquam: *Quia fecisti rem hanc, maledictus eris? &c.* Genes. c. 3. Quod prorsus stupens Seraph. Cantuariensis Episc. hūc dicit in modum: *Vide admirabile iudicium Dei, deceptus sciscitatur, serpētem autem non interrogat, quid fecisti? Sed quia fecisti hoc.* Cui difficultati licet cōmuniter responderi optimè noscam; quòd s. cùm interrogatio ad peccati medelam fieret (quia per ipsam ad delicti confessionem, & per consequens ad veniæ consequutionem Protoplastos inducere intēdebat Deus) dæmonis autē pœnitentia cū minime quæreretur, haùdquaquam erat interrogandus: nil prorsus aliter Greg. lib. 33. moral. cap. 31. Pro præsenti tamen instituto non esset contemnenda subtilitas, quòd idcircò fortè nō serpētem, vel (vt melius dicam) diabolum in serpente, sicuti Protoplastos alloquutus sit, quia illum, vt in malo obfirmatū, inuisum habebat: hos autem non peruicaces, sed iuxtà D. Irenæi sentētiam in superioribus allatam, iam pœnitentes considerans beneuolentia prosequebatur, & gratia; & cùm facilè amicorum, inimicorum verò difficulter vocabula nominentur, suppresso serpentis nomine, diremptisque interrogationibus; Protoplastos nominat, & alloquitur. Flecto ad hóc Chrysostomum homil. 17. in Genes. dicentem: *Attende ordinem contextus referturn Dei erga homines beneuolentia; nàm interrogans à viro incæpit, deindè ad mulierem transit, & postquam ipsa dixit, quisnam auctor fuerit, vt ventum est ad serpentem, non iam dignatur illum, vt responsum ex eo audiat; sed pa. am intētat.* Vides quomodò nomina silere indignationis indicium sit; sicuti nominare amoris; dum diaboli, vt sibi inuisi, nō memorat nomen per labia sua; sed hominum, quia dilectorum, per os suum dignatur assumere.

Genes. c. 3.

Seraph. Cantuar. Episc.

Chrysost.

Cur in primæ inobedientiæ punitione dæmonem sicuti Protoplastos nō alloquatur Altissimus?

3 Sauli animum in suæ conuersionis initio considerans, prorsus obstupeo, quia si primo impetu Verbi verbo, veluti cœlesti percussus fulmine, cecidit, si luminis magnitudine luminis iam expers deuenerat, si humi stratus quomodò surgeret, quidue ageret penitus ignorabat, qd est bone Deus, quòd veluti omnium immemor, animum nunquam imminuit, audacter semper respondendo: *Quis es Domine? &c. Domine, quid me vis facere?* Actor. c. 9. Si miser ille, qui sinè veste nuptiali cōuiuij locum fuerat ingressus primo regis verbo exterritus nullam penitus respondendi viam inuenit: *Amice, quomodò huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.* Matth. 22. quomodò ipse inter correctiones, & increpationes; inter cæcitates, & discrimina corpore consternatus, non animo, interrogat, & respondet? Si amicus ille vocatus obmutuit, obmutescere magis debebat, qui psequutor appellabatur? Ast quonampactò timere poterat ille, qui bis proprio nomine se vocari audiebat: *Saule, Saule, quid me persequeris?* ibid. licet lupus rapax, licet ouium vorator, licet Christiani nominis persequutor nuncuparetur; pauere tamen nullatenus poterat, quia pluries, in amoris signū, proprio fuerat appellatus vocabulo; secus verò ille infelix, qui è conuiuij loco fuit eiectus, quamuis blandè secum regem loquentem audiret, & licet amicus vocaretur, quoniam tamen proprio non appellabatur nomine, citò defecit, & animum prorsus amittens obmutuit: *Familiaritatis, & beneuolentiæ est* (ait Gaspar Sanctius) *vocare aliquem nomine suo, & non alieno, aut communi; namque hoc maleuolentiæ signum est, aut contemptus*, super cap. Isaiæ 43. Quis igitur cæcus nō videbit, cur fiducialiter cum Christo agente Saulo, timet ille, qui à rege interrogatur; quia proprio nomine vocatus iste, beneuolentiæ arrhā acceperat, per Isaiam dicente Deo: *Noli timere, quia redemi te, & vocaui te nomine tuo.* c. 43. Vbi Pinctus: *Hoc est: te dilexi, & signa dilectionis ostendi. Tūc enim Rex earum sibi esse famulum significat, cùm eum nomine proprio vocat;* Hic autem contemni se intelligebat, vniuersali vocabulo nuncupatus.

Act. c. 9.

Matt. c. 22.

Act. ibid.

Sanctius.

Cur ad primā regis vocem nutante illo, qui sine veste nuptiali cōuiuij locū fuerat ingressus, Saulus à nimio lumine, & Christi voce prostratus animum nūquam amisit?

Isai c. 43.

Hect. Pinct.

4 Dici vix possent, quę de vniuersali iudicio quantum ad progressum, & modum, & locum, & tempus, & duratio-

rationem, & alias conditiones, & circumstantias eius sacræ scripturæ Expositores scripsere: mihi verò iugitèr super omnia speculandi tribuerũt ansam verba illa Matt. c.25. *Ibunt hi in supplicium æternum*: quia si per pronomen illud, *Hi*, reprobi erant intelligẽdi, cur ipsos non expressè nominauit? Et eò magis dubitandi insurgit occasio, quia de electis posteà immediatè subdit: *Iusti autem in vitam æternam*. ibid. Si ergo horum nomen expressit, illorum cur reticuit? Subtilis equidem difficultas, verùm facilè antecedentia eam eneruãt; quia si inuisos non facilè nominamus, cùm Deo nullus reperiri possit infensior, quàm peccator peruicax in malo obfirmatus, cùm tales sint reprobi, mirum non est, si non proprio, vt iusti, sed vniuersali appellentur vocabulo. Nauseam hanc (nisi temerarius videor sic dicendo) qnam diuino ori reproborum nomina sunt allatura in Christi persona expressit Dauid, cũ dixit: *Non congregabo conuẽticula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.* psal. 15. quæ verba ad litteram de damnatorum nominibus à Dei ore in iudicio reijciendis intelligit Vgo Card. his verbis: *Non memor ero nominum eorum per labia mea, in die scilicet iudicij, quandò vocabit electos. Matth. 25. Venite benedicti, &c. & malis dicet: Non noui vos, discedite à me.*

Matt. c. 25. — *Ibid.* — *Psal. 15.* — *Vgo Card.*

Reproborũ nominum in iudicio non memor erit per labia sua Christus, vt iustorum, & quarè?

5 Quòd fugiente ad primum luporum incursum mercenario, cuius non sunt oues propriæ, verus pastor viriliter resistat, & animam suam det pro ouibus suis, estò; quia si ille mercedem, hic oues præ oculis habet: *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Mercenarius autem, & qui non est pastor, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit.* Ioann. 10. Quòd proprio commodo studente mercenario; ouium inuigilet vtilitati pastor, optimè; quia huius, nõ illius oues sũt propriæ. Quòd posteà proprias oues vocet hic nominatim, non ille: *Proprias oues vocat nominatim*. ibid. strictim neutiquam prætereũdum puto, quia si hoc absq; labore, discrimine, & iactura fieri põt, omitti à mercenario minimè deberet: fateor equidẽ talis omissionis causam pluries me neutiquã intellexisse: at facillimè nũc cur illas (sicuti pastor) nominatim non vocet, pcipio, quia si legitimi amoris indiciũ est proprij nominis appellatio, optimè pastor, non mercenarius oues vocat nominatim; quia ille oues amat, non iste, qui mercedi potius studet, quàm ouibus. Aduoco demum Gasparum Sanctium dicentem: *Magna beneuolentia est vocare aliquem nomine suo: Quarè dum prouidi, atq; amantis pastoris describitur sedulitas. Ioann. 10. hoc vnum statuitur in ea cura non postremũ: Proprias oues vocat nominatim.* Loco superiùs allato: Ergo ex amoris defectu ouium nomina à mercenario supprimuntur, & à pastore, ex legitimæ dilectionis magnitudine, cuiuscunque ouis egreditur nominatio.

Ioan. c. 10. — *Ibid.* — *Sanctius.*

Cur mercenarius oues nõ vocat nominatim, sicuti bonus pastor.

6 Sanctissimam, castissimamque Susannam pari odio inhonesti senes insequentes, quo fuerunt amore prosequuti, accusationem varijs struxere figmentis, quod verò supra modum librandum existimo, illud est; quòd ad maiorem sanctę mulieris cõfusionem coràm omni popnlo molitã describere incipientes calumniam à Susannæ nomine abstinuerunt: *Cùm deambularemus in pomario soli, ingressa est hæc.* Daniel. 13. Et quæ O sceleiti est hæc? An nomine caret? Si iugiter domnm eius frequentastis, quomodò dominæ nomen ignoratis? Si in pomario delictũ patratũ testamini, cuius erat hoc viridarium? Si Susannæ vnius amore diù exarsistis, cur eam non nominatis, quòd generali nomine vtimini: *Ingressa est hæc*? At optimè vestram prauam capio mentem, quoniam in odium amorem commutastis, Susannæ nomen, quod priùs veluti super mel dulce assiduè per ora versabatis, nunc odio tabescentes nominare contemnitis. Hectoris Pincti fuit cogitatus: *Particula, Hæc, indicat contemptionem: Ac si dicerent: Ista scelerata, quam nominare non audemus, quia est nomine indigna. Ità Iudæi de Christo dixerunt: Non hunc, sed Barabbam. Matth. 27. Et alibi: Hic autem vndè sit nescimus. Marc. 15. Et alibi: Hunc inuenimus subuertẽtem gentem nostram.* En quomodò nil vt inimicorum nomina nauseat, dum

Daniel. c. 13 — *Hect. Pinct.*

Nauseã pariunt inimicorum nomina.

super

ſuper omne abominabile ſemper os illa tangere renuit.

7 Oculos acuas obſecro,& quàm diuerſimodè à Magis de nato Meſſia Herodes loqueretur, obſeruare te vellem, quam rem ni efficere renueris abſque dubio reperies;quòd regem,& non electum,nec conſecratum,ſed natum; immò regum regem illum vocantibus Magis,omnibus omiſſis magnitudinis titulis puerum eum vocabat Herodes: *Interrogate diligenter de puero:& cùm inueneritis renunciate mihi.* Matth.2.Stulta equidèm loquutio,nihil prorſus antecedentibus cohærens; nàm ſi de rege loquebantur Magi: *Vbi eſt:qui natus eſt rex Iudaorum?* ibid. dicere ſubſequenter debebat: Interrogate diligenter de rege, non interrogate diligenter de puero: & ex eo magis creſcit difficultas, quia ſe etiã ad illum adorandum iturum profitebatur: *Vt & ego veniens adorem eum.* ibid.Nã ſi nullo erat titulo inſignitus, cur ſceleſte obſequium ei te præſtiturum promittis? Et ſi rex erat, cur puerum dicis? Rem tetigit Theophylactus,qui breuiter ſic reſpõdet: *Nõ dixit de rege, ſed de puero: neque.n.nomen ferre poterat,demonſtrans quantũ contra illum inſaniret.* Deuiat(ac ſi diceret) omnis admirationis ratio, cur; puerum, non regem appellet Herodes, quia, quod oderat, nominare nullatenus poterat. Quam etiam ob cauſam Dauidem ab inſigni Philiſtæi victoria redeuntem puerum à Saul vocatum aſſerit Ericius, quoniam inſẽſi ſibi nomẽ haùdquaquam per os vertere poterat inuidus Rex: *Cùm.n.Dauid,* ait modò dictus Ericius,*adoleſcens Goliã viris fortibus formidabilem ſtrauiſſet, ait Saul ad Abner:Cuius filius eſt iſte puer, Abner? Et certè armiger eius fuerat:cuius haram coràm eo crebrò percuſſerat, & nunc quis eſſet interrogabat.* Ex quibus omnibus ſatis patet, quòd Saluatorem Iudæi, nec Ieſum, nec Chriſtum, nec Meſſiam, nec Redemptorem,nec Saluatorem;ſed generali nomine illum appellabant,quia quem corde oderãt, ore proferre non poterant.

Matt. c.2.

Ibid.

Theophyl.

Cur Chriſtũ regẽ vocantibus Magis, puerum nũcupat Herodes?

Ericius.

Infenſorum nomina nequaquã per ſe dicentiũ o..., verſari ſolẽ;

F F

FERIA QVARTA DOMINICAE PASSIONIS.

Facta sunt Encænia in Ierosolymis, & hyems erat. Ioann. 10.

§. I.

Recedente per culpam charitatis calore friget anima, & alget affectus.

1 NVsquam meliùs præsés auspicabimur argumẽtum, quòd ſper peccatũ ſuper niuẽ peccatoris frigeſcat anima, & gelaſcat deuotio, quàm à celeberrima illa quæſtione: Quid eſt, quòd tres illi Sanctiſſimi pueri non minus tyranni, quàm ignis victores creaturas omnes tàm viſibiles, quàm inuiſibiles; tàm rationales, quàm irrationales; tàm ſenſibiles, quàm inſenſibiles ſigillatim, atque nominatim ad Deum laudandum acciẽrẽt; peccatorem nullatenus accerſerunt, vt ex aduocatorum catalogo apparet? Si quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris; parum pulchra in beſtiarum ore eſſe poterat, & tamen à Dei laude excluſo peccatore, hę minimè excluduntur: At ſi Georgio Veneto fidem præſtare voluerimus, nec ipſe à Dei laude ſecernitur; ſed ſub glaciei nomine; (quæ idcircò à gelu, & frigore ſeorſim ponitur, quia per ipsã peccator figuratur: *Glacies ſimulacrũ tenet peccatoris.* modò dictus Georg. cant. 1. to. 7. c. 20.) *Georgius Venet.* recenſetur; ac proindè dùm glacies ad Deum laudandum aduocatur, peccator ad tale munus accerſitur. Quod ſi vlterius, cur glaciei comparetur inquires: Facilè idem reſpõdebit Georgius, quia ſicuti flaute aquilone gelari ſolent aquæ, ſic ſuggerente diabolo, & conſentiente voluntate gelari ſolent gratiarum vndæ: *Glacies ſimulacrum tenet peccatoris, cui aqua diuinæ benignitatis congelata eſt à frigore peccati, & à* *Glacies vocatur peccator, & quarè?* *Idem.* *vento aquilonari vndè panditur, & aperitur omne malum, ſicuti in Eccleſiaſtico dicitur: Frigidus ventus aquilo flauit, et gelauit cryſtallus ab aqua.* Sic ipſe. Gregorius verò Papa 2. moral. cap. 2. ex præſenti euangelica lectione egregiè peccati algorem deduxit; dùm non ſine myſterio in hyeme Domini necem moliri videt: *Hyems erat. Et ambulabat Ieſus in templo.* Ioan. 10. quia tempori malitia congruit, & per hyemis frigiditatem cordium Iudæorum inuidiæ liuore tabeſcentium algor oſtenditur: *Ioan. c. 10.* *Intueri libet* (ait modò dictus Gregorius) *quomodò ſacra eloquia in exordijs narrationum qualitates exprimant, termi-noſq; cauſarum. Aliquandò namq; à poſitione loci, aliquandò à poſitione corporis, aliquandò à qualitate aeris ſignant, quid de ventura actione ſubijciant. A qualitate aeris res ſubſequens demonſtratur, ſicut Euangeliſta, cùm prædicante Domino, nullos tunc ex Iudæa credituros diceret, præmiſit dicens. Hyems autem erat. Scriptum namq; eſt: Quoniam abundauit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Idcircò ergo hyemis curauit tempus exprimere, vt ineſſe auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret.* Quod culpæ frigus varijs argumentis probare aggredior. *Gregorius.* *Saluatoris mors cur in hyeme molita?*

2 Et antè alia inter charitatem, & culpam modicam non eſſe contrarietatem, ſatis ratũ apud te exiſtimo: nàm ſi charitas eſt habitus ſupernaturaliter infuſus, per quem Deum ſuper omnia charum habemus; culpa, vt ait Scotus in 1. diſt. 17. & in 3. diſt. 28. quæſt. 1 eſt deformitas, per quam ipsũ odio proſequitur peccator, vt proprio ore dixit Altiſſimus: *Odio habuerunt me gratis.* Ioan. 15. Igitur ſi charitas ignis eſt, qui in cordis altario ſemper ardet, iuxtà illud: *Ignis in altari meo ſemper ardebit.* Leuit. 6. immò, vt aptiùs lo- *Ioan. c. 15.* *Leuit. c. 6.*

Peccati Algor. quar, si incendium est, quod iugiter cor adurit, vt experti fuere illi, qui dixerunt: *Nonnè cor nostrum ardens erat in nobis?* Lucæ 24. Et denique si Deus ipse nunc ignis, nunc charitas appellatur. Hebr. 12. *Deus noster ignis consumens est.* Et Ioan. c. 1. *Deus charitas est*, signum est, quòd ad conuertentiam ignis, & charitas dicuntur; quod si verum, vt verissimum est, restat, vt peccatum nix sit, & gelu; cùm iuxtà Aristotelis sententiam, oppositorum eadem sit disciplina. Hinc nonnulli per tempestiuam illam alternationem frigoris, & æstus, æstatis, & hyemis, de qua Genes. 8. *Cunctis diebus, sementis, & messis, frigus & æstus, æstas & hyems*, vicissitudinem status culpæ, & gratiæ; peccati, & charitatis interpretantur. Vndè Carthusianus: *Frigus, hoc est infrigidatio à concupiscentiæ, iræ, cæterarumq; passionum feruore; & æstus, hoc est ardor vehemens diuini amoris.* art. 39.

Luc. c. 24.

Hebr. c. 12.

1. Ioan. c. 1.

Genes. c. 8.

Carthusianus.

Verborum illorum: *Cunctis diebus sem. & messis, frigus & æstus, æstas & hyems* Gen. 8 mystica interpretatio.

Nec vacat mysterio, quòd frigori, & hyemi comparetur peccatum, quia ad instar hyemalis frigoris charitatis extinguit feruorem, pietatem glaceat, & omnis bonæ operationis motum detinet; Quod expressissimè ex S. Thoma accepit Cornelius à Lapide, qui super 3. Prouerbiorum hęc habet: *Notat Sanctus Thomas peccatum dici frigus; primò quia extinguit calorem dilectionis; secundò, quia congelat humorem dilectionis; Tertiò, quia retardat motum operationis bonæ.* Quo ordine in præsenti excursu procedendo.

Cornel. à Lap.

Culpæ algoris effectus.

3 Dico primò, quòd dilectionis calorem extinguit; quia si ordinata, & perfecta dilectio Dei, & proximi ab vno charitatis habitu procedit, qui vt Scotus in 3. dist. 8. quæst. 1. in corpore quæstionis ait, pro primo obiecto solum Deum respicit, vt bonum primū in se; pro secūdario verò reliqua veluti obiecta media quasi actiuū reflexorum, quibus mediantibus in infinitum bonum tenditur: cùm peccatum demeritoriè hunc habitum destruat, vt idem asserit Scotus, calorem consequenter ab habitu procedentem extinguit; quod in Petro negationem effecisse asserit Beda super verba illa: *Accenso autem igne in medio atrij, erat Petrus calefaciens se.* Luc. 22. dum dicit: *At qui flammam virtutum perdidit, audit à Domino: quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Quo frigore torpens ad horam Apostolus Petrus, persecutorum prunis calefieri cupiebat, quia temporalis commodi solatiū perfidorum societate quærebat.*

Peccati rigoru dilectionis calorē extinguit.

Luc. c. 22.

4 Quòd vix patrato delicto in paradisi nemore se absconderint Protoplasti, vt super illa: *Abscōdit se Adam, & vxor eius a facie Domini Dei in medio ligni paradisi.* Gen. 3. dixit Moyses Barcepha part. 1. cap. 28. de paradiso: *Non sub arbore, de qua improbè ederant; sed in locis densis, frequentibusq; multa, variaq; arbore absconderunt se*, nō deest, qui in sinistram partem interpretetur, ac si putauerint illi aliquid Deū latere posse; cùm tamen omnia oculis eius nuda, & aperta sint. Irenæus verò lib. 3. aduersus hæreses cap. 37. oppositum sentit, atq; parentum nostrorum latendi studium in bonam partem accipiendo fugam, illam ad pium quemdam, & salutarem humilis, & pęnitentis animi metum, & pauorem refert; Cuius verba sunt: *Ab altero seductus Adamus sub occasione immortalitatis, statim timore corripitur, & absconditur; non quasi posset effugere Deum; sed confusus quoniam transgressus erat præceptum Dei, indignum se putauit venire in conspectum, & colloquium eius. Timor autem Domini initium est intelligentiæ; intellectus verò transgressionis fecit pœnitentiam.* Augustinus posteà lib. 11. de Genesi ad litteram cap. 33. ab vtraq; sententia discordando, præ nimio timore, metu, ac turbatione inconsideratè id Protoplastos fecisse asserit, dùm hæc habet: *Cùm Deus auertit intrinsecus faciē suā et fit homo turbatus, non miremur hæc fieri, quę similia sūt dementiæ, per nimium pudorē, ac timorē. Illo quoq; occulto instinctu non quiescēte, vt ea nescientes facerēt, quæ aliquid significarēt quandoq; scituris posteris, propter quos ista conscripta sunt.* Ego tandem loci, & temporis qualitates considerans, temporis, quoniam vespere flante zefiro; loci, quia non sub arbore vetita, nec sub alia se abscōderunt, sed in paradisi nemore inter densissimas arbores se receperunt, vt ait Moyses Barcepha de paradiso part. 1. cap. 28.

Gen. c. 3.

Barcepha.

Irenæus.

Latendi studiū in Protop lastis an in bonam partem sumendum?

Augustin.

Barcepha.

An Adam sub arbore vetita se absc ōderit?

Non sub arbore, de qua improbè ederant, sed in locis densis, frequentibusq; multa, variaque arbore absconderunt se, ea propter, id factum censeo, quia amisso per culpam charitatis calore, cùm corpore etiam algerent, inter densissimas arbores, vt zefiri frigiditatem (externum algorem augentem) effugerent, inter densas arbores delitescere studuerunt. Meum nō est hoc, quod dico, sed D. Gregorii, qui 33. moral. c. 3. hæc habet:

Gregorius.

Per vmbrā recedente charitate, torpor frigidæ mentis exprimitur, sicut de peccante homine scriptum est: quia secutus est vmbram. Calorem enim charitatis fugiens, veritatis solem homo deseruit, & sub vmbra se interni frigoris abscondit. Vndè, & voce eiusdem Veritatis dicitur: Abundauit iniquitas, & refrigescet charitas multorum.

Etiam corpore algent, qui charitatis calorem amittunt.

Vndè primus homo post culpam inter arbores paradisi ad auram post meridiem absconsus inuenitur: quia enim meridianum charitatis calorem perdiderat, iam sub peccati vmbra, quasi sub frigore auræ torpebat. Sic in seipsis, quam culpa frigiditatem, charitatis calorem extinguendo, induceret, experti sunt Protoplasti.

5 Intueri etiam libet, quo tempore ad arguendos primos parentes venerit Deus:

Genes. c. 3.

Cū audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem. Genes. 3. non enim vacat mysterio, quòd non meridie, sed vespere arguantur trāsgressores, quoniam tempus hoc culpæ magis congruebat; nàm vespertinum frigus transgressionis algori respondebat. Ità præfatus Gregorius 28. moral. cap. 2.

Idem.

Quid est, quòd ad auram post meridiem, nisi quòd lux feruentior veritatis abscesserat, & peccatricem animam culpæ suæ frigora constringebant?

Vespere arguūtur Protoplasti, quia culpæ tempus cō gruebat.

Hinc scriptura quosdam in hyeme, quosdā autem in vere obijsse commemorat; in vere Rachel. *Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram, quæ ducit Ephratam: in qua cùm parturiret Rachel, ob difficultatem partus periclitari cœpit, &c. Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via, quæ ducit Ephratam.* Genes. 35.

Gen. c. 35.

in hyeme verò moriuntur illi quibus mysticè accōmodari potest fuga illa ex hoc mundo, de qua Matth. 24.

Matt. c. 24.

Orate autem, vt non fiat fuga vestra hyeme; quia per diuersas aeris qualitates, varios viuentium status exprimere conatur; vt sicuti per vernum calorem gratiæ, charitatisq; feruorem; sic per hyemalem frigiditatem culpæ algorem declaret: *Notandum,* ait Stephanus Cantuariensis, *quòd quædam anima moritur in hyeme, quædam in vere. In hyeme, quæ moritur in mortali. In vere, quæ moriens mundo renoatur Deo, & talis est illa, quæ est Rachel, idest videns principium, sed & finem vitæ suæ conditionem diligenter cōsiderans.* In allegorijs, & tropologijs Tilmanni.

Stephanus Cantuar.

Quid sit in hyeme, & quid in vere mori?

6 Sanctus Edmundus archiep. Cantuar. c. 22. Spiritum Sanctum in ignis forma apparuisse considerans, statim hanc consequentiam deducit, ergo peccatum frigus est, ergo algore suo culpa charitatis extinguit calorem, nam si iuxtà physicorum axioma, contraria contrarijs curātur, dùm Spiritus Sanctus contrà antiqui serpentis venenum aduenicns ignem affert; signum est, quòd frigidi fuere serpentis affatus; & frigidum, quod ad extinguendum charitatis calorem euomuit. Audi ipsum:

Edmundus.

Apparuerūt illis dispertitæ linguę tamquam ignis. Ista fuit certa prouidentia Dei nostri, quia duobus modis venit malignus spiritus ad hominem decipiendum in paradiso, scilicet per malum incitamentum suæ linguæ, & per frigiditatem sui veneni, & ideò venit Spiritus Sanctus in lingua contrà incitamentum diaboli, & igne ad destruendam frigiditatem sui veneni.

Spiritus Sā-ctus ad destruendam veneni frigiditatem per serpentis affatum trāsfusam in ignea figura apparuit

Optima equidem omnia, sed maximè vltima: *In igne ad destruendam frigiditatem sui veneni*, nostrum probant institutum, quòd cùm super niuem frigeat culpa, facilè charitatis extinguit calorem.

7 Nec tantùm culpę algor charitatis calorem extinguit, verùm etiam humorem congelat deuotionis; quòd satis Ecclesiasticū crystalli figura expressisse existimo, dùm dixit: *Frigidus ventus aquilo flauit; & gelauit crystallus ab aqua.* c. 43. quā metaphorā prosequutus Georgius Venetus loco superius allato dixit: *Vtinam aqua hæc congelata transcendens limites glaciei*

Ecclesiast. c. 43.

Geor. Venet.

Peccatū deuotionis humorem congelat.

non vertatur in crystallum; adcò in se compactam,& constipatam, vt hospitem Deum, & peregrinum calorem suscipere nequeat,neq; dissolui. Tamen si locum illum: *Et egressus foras Petrus fleuit amarè.* Luc. 22. diligenter trutinabimus, causamq; tàm velocis fletus inquiremus,subtiliùs tactum probabimus argumentum,quòd .s. culpa deuotionis humorem cōgelet: nàm licet Ambrosius in catena relatus tempestiuū hūc Petri planctum,sicuti cæterorum peccata deflentium,à Christi obtutu originem duxisse asserat: *Quos Iesus respicit,plorant delictum*;adhuc prima extat difficultas:Cur tàm citò Christi aspectus lacrymas ciat? Et nè rem in longum protraham,si Christi oculos igni à Ioanne comparatos fuisse recordaberis: *Oculi eius tamquam flamma ignis.* Apocal.1. facilè cur eius obtutus lacrymas prouocent, percipies; quia si gelu ad ignis aspectum in pristinas resoluitur aquas, cū Christi oculi igneæ flammæ sint, mirum nō est si gelidum deuotionis humorem liquando,lacrymas stillare faciant. Pulchrè D.Antonius Paduanus super citatum Apocalypsis locum: *Oculi eius tāquam flamma ignis,idest respectus gratiæ Christi tamquā ignis glaciem, idest cor peccatoris congelatum dissoluentis:Vndè Luc.22.Respexit Dominus Petrum, oculis scilicet misericordiæ;& fleuit amarè, quia dissoluta fuit glacies cordis eius in lacrymas compunctionis.* Felix Petrus(cuius culpa velut in sereno glacies dissoluta) dicere poterat cum sponsa: *Anima mea liquefacta est,vt loquutus est.* Cant.5.quia verbi calore cordis resoluta glacie,non lacrymulas fudit,sed lacrymarum imbres emisit: *Anima quippe* (ait Cornelius à Lapide) *velut spiritualibus poris solutis,illi tota patuit:nàm frigore corpus constringitur;calore resoluitur, poriq; patescunt. Sic anima hyemali culpæ rigore præmitur,ac contrahitur;diuino verò charitatis calore rarescit, totaq; velut poris apertis illa dehiscit,vt sponsum tamquam quadam spongia concipiat.*super citatum Cantic.locum.

Luc.c.22.

Ambros.

Apoc.c.1.

Ant. de Pad.

Oculi Christi obdurata peccatorum corda dissoluunt.

Cant.c.5.

Cornel. à Lap.

Anima hyemali culpæ rigore præssa, cōtracta, ac constipata, diuino charitatis calore rarescit, atq; in fletus resoluitur.

8 Quòd si quandoq; nec externis Christi obtutibus, nec internis eius vocationibus glaceata liquescat peccatoris deuotio,obdurati cordis defectus censeri debet, non solis.Hinc Rupertus Holchot lect.60. super cap.sapientiæ 5.non immeritò super iustos, & iniustos solem oriri asserit, iuxtà illud: *Qui solem oriri facit super bonos, & malos*:quia Deus; quantum est in se, vult omnes homines saluos fieri; propter quod super omnes indifferenter gratiæ sufficientis radios effundit:quòd autem glaceata quorumdam corda non liquescant,eorum est culpa,non solis. Sic ipse sequentibus verbis:*Quādò ita est, quòd sol projcit radios suos super niuem,& super glaciem,& non liquescunt;signum est,quòd aliquis planeta frigidus impedit radios solis,& eius effectū. Et ita est moraliter quandò Christus producit radios suæ clementiæ super cor congelatum alicuius peccatoris,facit eum cogitare de beneficijs Christi in creatione, redemptione, peccatorum remissione, & præmiorum distributione, & tamen non liquescit cor illud durum: Reuera signum est,quòd frigidus planeta, idest diabolus per malitiam infrigidatus illud infrigidauit.Ieremiæ 6. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam; sic frigidam facit malitiam suam dominator diabolus super regionem cordis talis. Et per oppositum est de peccatoribus congelatis, non tamen in tanto excessu frigiditatis,illi .n.liquescunt ad radios solis Christi; exemplum de Petro Lucæ 22. qui postquam Christum negauerat,& Christus eum respexisset egressus foras fleuit amarè. Ecce quomodò liquescebat, & conuertebatur in aquam.* Patet itaque,quòd deuotionis humorem congelet peccati rigor,dùm adeò glaceantur nonnulli, vt nec ipsis iustitiæ solis radijs cedendo liquescant.

Matt.c.5.

Rupert. Holchot.

Scelestorum corda glaceari adeò solēt, vt nec Christi obtutibus liquescant.

9 Neque hic sistit culpę algor,sed motum quoque bonæ operationis impedit, nòn solum quoniam nil meritoriè operari sinit,sed etiam quia ipsa opera ex charitatis defectu mortua (quę siue ex voti necessitate,siue ex iubentis imperio prætermitti nequeunt) tardè, & tepidè fieri permittit; nec mirum nàm si calori motus tribuitur, & actiuitas: Vndè Ambrosius celeritatem considerans,qua ad montana Virgo pergebat,à Spiritus sancti calore ipsam originem duxisse asserit: *Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia,* quantò quis debito calore priuatur,

Etiam bonæ operationis motum impedit culpa.

Ambros.

tantò

tantò tardius mouetur, & agit.: vndè peccatores non currere, vt iusti, sed sedere dicuntur, iuxtà illud: *Sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.* Isaiæ 9. quia charitatis deficiente calore, motus etiam deficiunt, & actiones; hinc David mandatorum Dei viam cucurrisse se quidem asseruit: *Viam mandatorum tuorum cucurri.* psal. 118. verùm minimè priùs, quàm charitatis ardore incaluisset, vndè subdit: *Cùm dilatasti cor meum* Quod satis commodè in Davidis persona dixit Titelmannus super citatum psalmi locum: *Cùm tu mihi Domine, per gratiam visitationis tuæ, & infusionem gratiarum spiritum subinde soles implere, ac tuo amore cor dilatare, currebam tùm ego alacritèr viam mandatorum tuorum*; quoniam motus, quos peccati rigor præpediebat, amoris feruor solicitabat.

Isaias. c. 9.

Psal. 118.

Titelmann.

Alacriter mãdatorum viam currit, cuius cor diuini amoris ardore dilatatur.

10. Pro coronide locum profero illum: *Orate nè fuga vestra fiat hyeme.* Matth. 24. qui non semel speculandi mihi tribuit ansam: Cur in hyeme fuga prohibeatur, & casu in Carthusianum per hyemem peccati algorem interpretantem incidens: *Spiritualiter per hyemẽ exprimitur tepor, siuè extinctio charitatis.* art. 38. facilè quod non intelligebam, percepi; nàm quopacto fugere poterit, qui peccati frigore constipatus sedere cogitur, quia moueri non potest. Allatum adduco Carthusianum: *Per hyemem namque, qua malũ est ambulare propter duritiam frigoris, designatur omne tempus ineptum ad fugam.* Haudquaquam igitur negari poterit, quin motum retardet illud, quod tempus ineptum reddit ad fugam.

Matt. c. 24.

Carthusian.

Cur fuga in hyeme vetita?

Idem.

11. Calamum nunc ad locum illum inflecto: *Ex quo facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo.* Lucæ 1. nec mirabile mihi accidit Ioannem in matris vtero situm Mariæ aduentu exultasse, quia si exulto, ab, ex, &, salto, à, in, u, mutata compositum, gestibus, saltibusq; lætitiam ostendere significat; iureoptimo tunc saltando, se mouere incipiebat Ioannes, quoniam mensibus sex originalis peccati rigore algens haudquaquam se mouere potuerat. Fauet Ambrosius in catena: *Citò autem euentus Mariæ, & præsentia Dominicæ beneficia declarantur; nàm sequitur. Et factum est, vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit infans in vtero eius.* Quæ omnia si insufficienter nostrum existimas probare institutũ, quòd scilicet per peccatum supernivẽ peccatoris frigescat affectus, & gelascat deuotio; videndus est Hieronymus super illud Prouerb. 31. *Non timebit domui suæ à frigoribus niuis.* vbi per niuis frigora, culpæ rigorẽ intelligit, dùm dicit: *Frigora niuis corda sunt reproborum, perfidiæ suæ torpore rigentia: de quibus ait Dominus. Et quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Quod etiam dixit Gualfrid. apud Tilmãnum verba explicans illa: *Sicut frigidam facit cisterna aquam suã, sic frigidã facit malitiã suã iniquitas.* Ierem. 6. hũc dicens in modũ: *Frigidã facit cisterna aquam, quoties in quadam insensibilitate perpetratam conseruat mens obstinata malitiam.* Nec omittendus est Rodulphus apud eumdem, qui ideò cęlestem Ierusalem iuxtà Ezechielis dictum portas tres ab aquilone etiam habere asserit, quoniam non desunt, qui per pęnitentiam conuersi in illam ingredi contendant, & hi à frigida aquilonari plaga, vndè omne panditur malum, cum veniant, per portas aquilonares ingrediuntur; vt ad Liberatoris laudem, quo rigore in culpæ statu algerent, intelligant. Præfatus Rodulphus: *Omnes e.n. qui ab vtero in innocentia perstiterunt, portam ad orientem habent, quia eis regni cælestis aditus à lumine, quod acceperunt, patet. Et omnes, qui in peccatis postmodum lapsi corporis sui frigore sunt depressi, si per pænitentiam redeant, portam ad aquilonem habent: quia eis etiam post peccati sui frigora regni aditus per misericordiam patet.* Nec omittendus est D. Antonius, locum illum: *Propter frigus piger arare negligit.* Prouerb. 20. sic explicás: *Frigus statum peccatorum significat multipliciter: Primò ratione frigiditatis pigritiã inducentis: Secundò ratione sterilitatis, quia tunc in terris noui nihil generatur, immò si quid natum est, mortificatur. Tertiò quia in hyeme nullum apparet vestigium æstatis; immò quantò æstas mollior fuerat, tantò postmodum quandò ad hyemem venit peior apparet.* Nec peccatores algorem

Luc. c. 1.

Ambros.

Cur in Mariæ aduentu Ioãnes exultet?

Prou. c. 31.

Hieronym.

Verborũ illorum: *Non timebit domui suæ à frigoribus niuis* Prouerb 31. mystica interpretatio:

Ierem. c. 6

Gualfrid.

Rodulph.

Pænitentes quid est, quòd per portã aquilonarem in cęlestem Ierusalẽ ingredi dicuntur?

Prou. c. 20.

Ant. de Pad.

hunc

hunc non sentire obijcias, quia sensu carere apertissimum mortis signum est. Vnde Ambrosius super illud psal. 118. *Factus sum sicut vter in pruina*, hæc habet: *Sicut enim glaciem non sentit vter, quia pellis est mortua: ita mortuus peccato propheta, frigus peccati sentire non poterat.* Quæ pro præsenti instituto sat tibi sint.

Psal. 118.

Ambros. Deplorati peccatoris signũ culpæ algorem nõ sentire.

Quousq; animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Ioan. 10.

§. II.

Quàm maximus iræ excessus est, versipellium simulatio.

1 Iugitèr contrà duplicitatem Deum fuisse inuectum scripturas lustrantem latere minimè poterit, nàm hanc vetuit, cùm agrum duplici semine serendum, & in boue, & asino arandum prohibuit Leuit. 19. & Deuteron. 22. Hanc carpsit, cùm in duas partes nequaquam claudicandum asseruit 3. Reg. 18. Hanc improbauit, cùm duobus dominis seruiri non posse censuit Matt. 6. Hanc deniq; (ne singula scripturæ loca enumerãdo longiùs, quàm par est, sermonẽ protraham) vellicare non destitit, quandò viperarum genimina iræ addicta versipelles nuncupauit Luc. 3. Nec mirum; nàm si Deus, vt annotat S. Thomas 1. p. quæst. 3. art. 7. quoniam non est compositus ex partibus quantitatiuis; neque est corpus; neq; ex materia, & forma, neq; ex natura, & supposito; neq; ex esse, & essentia; neq; ex genere, & differentia; neq; ex subiecto, & accidente cõponitur: Et vt etiã asseruit Scotus in 1. dist. 8. q. 1. quia non est compositus ex partibus essentialibus, nec ex partibus quantitatiuis; nec ex subiecto, & accidente, & quia necesse est esse, verè, summeque simplex est; vt docuit August. cap. 6. & 22. & vt fidei dogma lateranense cõcilium sub Innoc. III. sanciuit: Quod etiam pro modulo suo agnouit Arist. 12. Metaph. dùm eum ab omni potẽtia, & actu seiungit, purumq; actum appellat: Iure optimo duplicitatem, vt sibi directè oppositam, odio semper est prosequutus: simplicitatem verò semper dilexit, & adeò quidem, vt etiã Spiritum sanctum idcircò in columbæ figura apparere fecerit, quoniam felle hæc carens, simplicitatis erat figura. Quod acutè dixit Hieronymus in reg. monach. titulo de virtute humilitatis, verbis illis: *Nihil sic placet Deo sicut simplicitas, & innocentia; Vndè Spiritus sanctus in volatilibus non apparuit, nisi in columba propter simplicitatem.* Verùm vltrà modò dicta, est etiã Deo iugiter chara simplicitas, & inuisa duplicitas, quia hęc suæ sũmæ pietati, infinitæque misericordiæ ex diametro opponitur, cùm sit agrestis, crudelis, & deniq; adeò sęua, vt nulla ei comparati possit impietas, sicuti sequentibus carminibus cecinit Lucianus:

Quia Deus summè simplex est, sẽp ei fuit chara simplicitas; & vt sibi ex directo opposita inuisa duplicitas.

Hieronym.

Spiritus sanctus cur in columbæ figura apparere voluit, ostenditur.

Nihil homine inuenit natura nocentius illo
Quàm, qui sinceram fingit amicitiam
Non hostis nobis vltrà, sed habetur amicus
Talis: & hac ista ladimur arte crebrò.

Lucianus.

Mira lædendi ars simulatio.

Et quidem si callidè, fraudulenterque nocere iuxtà Hieronymi dictum nequaquam humanum, sed diabolicum vitium est: *Peccare hominis est, insidias tendere diaboli.* lib. 1. contrà Ruff. quomodò non Deo semper inuisa duplicitas? Hanc exhorruit Dauid, cùm ait: *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* psal. 140. Quod explicans Cassiodorus: *Oleum .n. peccatoris est dilectio simulata verborum, quæ vocum blandimentis, nostras mentes velut olei pinguedo ingrediens vigorem veritatis emollit.* Hac Saluatorem impijssimi aggredi conantur Iudæi, dùm dicunt: *Si tu es Christus, dic nobis palam.* Ioann. 10. Vbi Chrysostomus homil. 60. *Charitate quadam, & discendi desiderio dictũ videbatur: animus autem corruptus erat, & subdolus; nàm cùm opera insimulare non possent, verbis quærebant eum capere, dicendo: Si tu es Christus dic nobis palã.* Et de huius deniq; diabolici vitij sæuiria audi quæso.

Hieronym.

Insidias tendere diabolicum est.

Psal. 140.

Cassiodor.

Ioan. c. 10.

Chrysost.

2 Si humana cum diabolica cõiuncta sæuitia numquam destitit martyres

tyres excruciare, si nullũ fuit tormen-
torum genus, quod martyres experti
non sint; quid est, quòd per Ecclesia-
stici os nihil sic sese timuisse fatentur,
vt laqueũ linguæ iniquæ; quapropter
antè verbera,& illusiones; antè pugio-
nes, & gladios; antè bestias, & ignes
veluti tormentorum tormentum in
capite laqueum linguæ iniquæ posue-
Ecclesiast. c.51. runt? *Confitebor tibi Domine rex, &c.*
Confitebor nomini tuo, &c. quoniam libe-
rasti corpus meum à perditione, à laqueo
linguæ iniquæ. cap. 51. An bestiarum
vngues, sectiones, & combustiones mi-
nores linguæ laqueo apparebant? Ità
prorsùs ait Carthusianus; & adeò mi-
nores, vt penè dulces in eius compa-
ratione cædes existimarētur, & clades.
Quis autem fuerit sæuissimus hic
Carthusian. laqueus, explicat ipse his verbis: *A*
laqueo linguæ iniquæ, idest à verbis vitio-
Simulatione sæuius nihil. *sis, ac deceptorijs.* art. 52. ergo fustibus
cędi, telis cõfigi, macheris transuerbe-
rari, igne comburi, priùs per ferarum
rictus tumulari, quàm mori penè nihil
sunt respectu verborum fallacium?
Nil sanè aliter, nàm vt 1. Tristium ce-
cinit Ouidius:
Ouidius. *Impia sub dulci melle venena latent.*

3 Fortissimus ille bellator Dauid,
qui in adolescentia, & cum leonibus
tamquam cum agnis lusit, & bellicosũ
Philistęum tamquam catellum lapide
percussum occidit: Qui in iuuentute
hostium vires confregit, & agmina:
Qui in virilitate deniq; insurgentibus
contra se castris non timebat, & exur-
gentibus contra se prælijs in hoc ipse
sperabat; Saulis tamen labia sem-
per ipsum extimuisse reperio: Vndè
sępè vt affatum amitteret, exorabat,
Psal.30. vt patet ex illo psal. 30. *Muta fiant la-*
bia dolosa, vbi addit Lyranus; *Scilicet*
Lyranus. *Saulis.* quæ tunc maximè timuisse, atq;
vt muta fierent, orasse opinatur Lyra-
nus, cũ se filiũ suũ ab eo vocari audi-
1.Reg.c.14. uit: *Num hac vox tua fili mi Dauid?*
1. Reg. 14. Nec vacat mysterio, quòd
bellicosus Dauid nõ Saulem, nec Sau-
lis iram, sed eius labia melle linita se
filium vocantia formidaret, quia cùm
nulla possit simulationi comparari
indignatio, nũquã magis Saulem sibi
indignatũ existimauit, quàm cùm se
Idem. filium vocari audiuit: *Muta fiant labia*
dolosa, ait modò dictus Lyranus, *scili-* *Nil ea formidabilius.*
cet Saulis, quia aliquandò vocabat Dauid
filium, sicut habetur 1. Reg. 14. vbi dici-
tur: Dixit Saul numquid hac vox tua fili
mi Dauid? tamen posteà quæsiuit eum ad
mortem. En quomodò labia timet, qui
timere ignorabat; & verba exhorruit,
qui exercitibus erat terrori, quia opti-
mè noscebat, quàm sint pauendi mol-
liti sermones. Vndè Bernardinus Se-
nensis tom. 1. Sabbat. post 3. Dom.
Quadrages. serm. 32. de duplicitate
art. 2. cap. 3. explicans illud eiusdem
Dauidis: *Molliti sunt sermones eius super* *Psal.54.*
oleum. psal. 54. hunc dicit in modum:
Sicut nouacula inter alia habet tria: *Bernard.*
Primò enim abscondit aciem in manubio; *Senens.*
secundò acuitur super lapidem oleo vn-
ctum; & tertiò linitur, secat, & radit. Sic
etiam lingua dolosa: Primò occultat ma-
litiam prauæ intentionis; Secundò autem *Subtile malum.*
acuitur super lapidem oleo vnctum, cùm
antè dolum præcedit adulatio quædam,
iuxtà illud propheticum: Molliti sunt ser-
mones eius super oleum, & ipsi sunt iacu-
la. Tertiò linitur, secat, & radit scilicet
bona temporalia: Vndè quasi continuè
malitia cordis suggerit menti prauæ illud
Ezech 5. Sume tibi gladium acutum, ra-
dentem pilos.

4 Implexa nimis est quæstio illa;
Cur Simeonis, & Leui indignatio per-
tinax ab eorum patre vocetur, & vt
durissima maledicatur: *Maledictus fu-* *Genes.c.49.*
ror eorum, quia pertinax? Genes. 49. si à
sancta Iudith non solum commenda-
tur, verùm Deo etiam auctore, atque
incitatore Sichimitarum cędes facta
prædicatur; nàm c. 9. libri eius in pre-
catione, quam ad Deum habuit, hæc
inter cętera eam dixisse reperio: *Do-* *Iudith. c.9.*
mine Deus patris mei Simeon, qui dedisti
illi gladium in defensionem alienigenarũ,
qui violatores extiterunt in coinquina-
tione sua, & denudauerunt femur virgi-
nis in confusionem: & dedisti mulieres il-
lorum in prædam, & filias illorum in ca-
ptiuitatem; & omnem prædam in diuisio-
nem seruis tuis, qui zelauerunt zelum
tuum; per quæ à Deo in Sichimitarum
vltionem gladium Simeoni datum
asserit, cùm hoc significet illud, in de-
fensionem alienigenarum, quomodò
pertinax vocatur furor, & maledicta
eorum indignatio? Si sic Phinees in
scri-

scripturis extollitur zelus, cur Simeonis, & Iudæ non tantùm non commendatur, verùm corripitur etiam, & punitur? Difficultatem, haudquaquã me latet, Magistrum historiæ scholasticæ, & Dionysium Carthusianum super dictum Iudirh locum soluisse dicendo; quòd Sichimitarum cędes considerari tripliciter poterat, ex parte Dei, ex parte interfectorum, & ex parte interficientium; & quòd ex parte Dei iusta fuit, quia decuit Deum fœdissimum illud stuprum nequaquã inultum dimittere; & similiter, quòd ex Sichimitarum parte iusta prædicari potuerit vltio, quia de scelere, vel ab ipsis, vel apud ipsos commisso nullam egerant pænitentiam; ex parte verò Simeonis, & Leui, multis de causis iniustam fuisse asserunt. Lyrani tamen magis mihi arridet opinio asserentis, quòd non zelus (nàm Dei offensam

Lyranus.

vlcisci laudabile erat: ***Dicendum quòd in facto illo duo fuerunt, scilicet zelus vlciscendi stuprum, & illud fuit licitum, & iustum***, super præfatum Indith locum) sed modus incusetur, ac maledicatur à Iacob: & si quis fuerit hic modus maledictione dignus inquires: simulatam amicitiam respondebit ipse:

Idem.

Proditio iustis semper inuisa.

Aliud quod fuit ibi, fuit modus vlciscẽdi, qui fuit malus, & proditorius, in quantum filij Iacob fregerunt pactum habitum cum Stchitaitis, & sic reprehendit illum Iacob. Ergo non vltio, sed simulatio Iacob displicuit? Ità certè, nec aliter esse poterat, nàm hac, qui vtitur, semper modum in vlciscendo transgreditur.

5 Verùm non tàm ad rem nostrã facit, quòd Simeonis, & Leui furor pertinax vocetur, quàm quòd ipsi vasa iniquitatis bellantia nuncupentur:

Genes. c. 49.

Simeon, & Leui vasa iniquitatis bellãtia. ibid. quia si vas iuxtà Tostati sententiam à continendo vas dicitur, cùm simulationem, quæ iniquitas per antonomasiam dici solet, in corde contineãt vafres, iniquitatis vasa iure optimo appellantur:

Tostatus.

Versipelles iniquitatis vasa cur dicti?

Dicuntur ergo Simeon, & Leui vasa iniquitatis, idest homines cõtinentes iniquitatem; & propriè dicuntur vasa iniquitatis illi, qui tenent malitiam in corde radicatam, sicut vas intra se aliquid continet, & conuenit propriè Simeoni, & Leui quãtum ad proditionem, quam tenuerunt contra Sichimitas facto pacto in dolo. Modò dictus Tostatus: facilè itaque cur iniquitatis vasis versipelles comparentur, innotescit. Verùm quæ cohærentia posteà inter vasa, & prælia? Quis vnquam vasa bellare vidit, quòd bellantia dici debeant? Implicitus sanè loquendi modus, quem vt percipias, ad illam te mitto difficultatem: Quid est, quòd Christus, qui blãdè inimicis, ac comprehẽsoribus erat loquuturus, pharisæorũ discipulis ipsum magistrum bonum, sanctum, iustum, & à Deo missum vocãtibus tàm acritèr respõdit: *Quid me tentatis hypocritæ? &c.* Matth. 22. Si quia isti ab hostibus missi erant, ab amicis certè mittẽdi non erant illi: Si quia isti eũ comprehendere satagebant, funibus illi de facto erant cũ comprehẽsuri, & vinctũ ad iniquissimos iudices ducturi; cur igitur quàm blãdè cum illis, tàm acritèr se gessit cum istis? Difficultatem enucleauit Imperfectus homil. 42. in Matth. dicendo, quòd bellaturi quidẽ erant hostes contra Christum, sed vasa iniquitatis bellantia dici non merebantur, quia aperto marte id contra eum erant facturi; isti autem quia subdolè eum capere studebant, vasa erant iniquitatis acriùs nimis contra Christum pugnantia, quàm hostes manifesti; proptereà contra eos maximè, vt maximè pugnantes inuehitur Saluator, quod innuere videtur Euangelista verbis illis: *Cognita Iesus nequitia eorum dixit: Quid me tẽtatis hypocritæ?* Allatus Imperfectus: ***Isti catenam subdola laudis portantes in ore, & gladium malitiæ abscondentes in corde taurum ecclesiastici gregis dolo laudis comprehendere festinabans, de quo tauro prophetans Iacob ex tunc increpabat Leui filium, quia de Leui erant nascituri sacerdotes, qui interfecturi erant Christum: Simeon, & Leui vasa iniquitatis bellantia, &c.*** Hæc ipse, quibus cur vafres vasa iniquitatis bellantia dicantur, nulla ampliùs ambigendi remanet causa, dùm liquidò cõstat neminem contra Christum, nec contra quemquam tàm acritèr pugnare solere, vt versipelles. Vndè non dentibus, nec ore, sed cauda, quæ blandiendi consueuit esse instrumentum draconem tertiam stellarum partem traxisse

Matt. c. 22.

Imperfect.

Nemo acriꝰ pugnat, quã qui fictè, fraudulenterque blanditur.

xisse describitur, quia nullus tot sternit, nec sic acrirer pugnat, quàm qui fictè, fraudulenterq; blanditur.

6 Aequum minimè existimo ad modò dictorum roborationem silere, nusquam Christum lōginquius fugisse, nec diutius à suis cōciuibus exulasse, quàm Herodis tempore, uàm eo superstite haudquaquam redeundum iudicauit: *Accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi vsq; dum dicam tibi.* Matt. c. 2. Fugit equidē cùm è montis supercilio hostes eum præcipitare voluerunt, sed qua pollebat potestatc, per medium illorum transiens in Capharnaum Galileæ ciuitatem descendit, Luc. 4. Fugit sanè cùm lapidibus se appeti vidit, sed tātū de templo tunc exijsse narratur: Herodis autem tempore, & longè fugit, & diu abfuit: quid est hoc? An fortè plus humilis erat metuendus, adorator, quàm petulantes inimici? Prorsus ità ait Imperfectus homil. 2. in Matth. rationemque adducit, quia plus, sæuiusque in Christum Herodes blandiendo, quàm hostes palam crudelescendo pugnabat: *Talis est consuetudo malignorum*, ait modò dictus Imperfectus, *quandò aliquem in occulto grauius volunt lædere, humilitatem illi, & amicitias fingūt.* Optimè igitur vasa iniquitatis bellātia veteratores vocātur, quia acrius ipsi blandiendo, quàm alij persequendo belligerant.

Matt. c. 2.

Imperfect.

Sæuius blādiēdo, quàm persequēdo bellatur.

7 Cæterùm parum Drogonem vasa hęc iniquitatis bellantia carpsisse existimans, dùm ea mulis propter duplicitatem, atq; malitiam cōparauit cùm lib. 1. de sacramento diuinæ passionis dixit: *Mulus ex equo, & asino mixtus, est duplex animus, qui foris ostentat, quod intus non seruat: Talis erat Iudas, talis Absalō: foris pietas, intus malitia: Duplex iniquitas; equus manifestè tumet, asinus simpliciter ambulat, mulus nequam, & subdolus incautum præcipitat;* addo, versipellem fictè, fraudulenterq; decipientem horrendum monstrum, nusquam aliàs visum censeri debere, atque vocari; quam rem ex eo facilè mihi suadeo, quia si duobus capitibus, vel tribus brachijs potiri monstruosum procul dubio esset, quis mōstrum nō vocabit illum, qui vnus cùm sit, duo corda se habere demonstrat? Et nè gratis me versipelles viros bicordes vocasse existimes, sapientissimum audi Salomonem: *Ne accesseris ad illum duplici corde.* Ecclesiast. 1. Vbi S. Antonius Paduanus in mystica expositione adamussim meam firmans sententiam, per pessimum hoc mōstri genus vafrem intelligit: *Natura non patitur monstra in corde, quia est membrum, quod est vitæ principium: & ità sicut homo non potest habere duas vitas temporales eiusdem speciei, sic nec duo corda potest habere.* An non illum nouum monstri genus vocabis, qui quod natura nō patitur, efficit? Sanè si tali eum nomine nuncupabis, à vero minimè te deuiare existima.

Drogo.

Mulis comparantur simulatores, & quare?

Ecclesiast. c. 1.

Ant. de Pad.

Pessimū mōstri genus versipelles.

8 Quanto posteà hoc mōstri genus iustissimo odio fuerit sēper Deus prosequutus, satis declarari arbitror si dicatur; nusquam alibi copiosius thesauros iræ suæ ipsum effundere solere, quàm in vasa hæc iniquitatis ad interitum, vt dixit Paulus ad Rom. 9. reseruata: pro cuius dicti probatione aurea est illa Bernardi quæstio: Cur Christus in cruce pro crucifixoribus orans: *Pater dimitte illis*: Luc. 23. aliquam tanti sceleris addēdam putauit excusationem: *Non enim sciunt quid faciunt?* Et illicò responsionem idem adducit Bernardus dicendo, quòd vt nō pro doctis, sed pro ignorantibus se rogasse ostēderet, verba addidit illa: *Non enim sciunt, &c.* Quòd si vlterius quænam sit hæc scientia adeò Christo inuisa, vt pro scientificis orare renuerit, inquires: fallendi scientiam esse respondebit Bernardus, & sic pro huiuscemodi indoctis orādo, vafres decipiendi scientia pollentes, à sua oratione (vt venia minus dignos, immò vt iustæ vltionis obiectum) exclusit. Appositè Bernardus serm. de conuersione ad clericos cap. 27. *Nemo enim magis iram meretur, quàm amicum simulans inimicus. Non est huic pars in oratione, qua orat ad patrem, & dicit: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt.* En quomodò vasa iniquitatis bellantia, vasa iræ ad interitum reseruata euadunt, dùm non minùs insontes, quàm sontes callidè decipiendo, non ignoranter, sed scienter multorum operātur ruinam. Idem

Luc. c. 23.

Bernardus.

Pro vafris Christus in cruce minimè orauit.

prorsùs argumentum, quòd ſcilicet vaſa iniquitatis dolum moliendo, vaſa iræ ad interitū reſeruata deueniāt, proſequutus eſt D. Antonius Paduanus in myſtica expoſitione ſuper locū illum Apocalypſis 6. *Ecce equus pallidus: & qui ſedebat ſuper eum nomen illi mors, & infernus ſequebatur eum:* Vbi hæc habet: *Equus pallidus ſignificat falſos fratres, ſimulatores, & callidos, qui ſuper ſe prouocant iram Dei.* Et optimo quidem iure hos verſipelles liuore pallidos mors ſequitur, & infernus, quia in duplicitatum pœnam poſt ſubitaneam mortem, morte conteruntur æterna.

Apoc. 6.

Ant. de Pad.

Simulatores iuſtiſſimè diuinæ indignationis obiectū.

9 Deniq; ſi præfatis minimè ſatiſfactus, quàm ſemper Deus diabolicū, infernaleque hoc deteſtatus ſit vitium, vlterioribus argumentis videre exoptas; Deuteronomij cap. 22. percurre, & propterea, iuxtà Gregorij ſententiam, veſtem ex lana, & lino contextam prohibitam fuiſſe videbis: *Non indueris veſtimento, quod ex lana, linoq; contextū eſt*, quia duplicitatis erat figura: *Per lanam quippe*, ait præfatus Gregorius, *ſimplicitas, per linum verò ſubtilitas deſignatur. Et nimirum veſtis, quæ ex lana, linoq; conficitur, linum interius celat, lanam in ſuperficie demonſtrat. Veſtem ergo ex lana, linoque contextam induit, qui loquutione, vel actione, qua vtitur, intùs ſubtilitatem malitiæ operit, & ſimplicitatē foris innocentiæ oſtēdit* lib. 8. moral. cap. 31. Luſtra etiam Matt. cap. 8. nàm ibi idcircò adoleſcentem, qui ſe futurum Chriſti diſcipulum ſpondebat, reiectum à Saluatore reperies, quia veluti vulpecula callidè loquebatur. Vndè Auguſtinus in Chriſti perſona adoleſcentem hunc in modum alloquitur: *Vulpes enim habent foueas in corde tuo, quia doloſus es. Quomodò ergo doloſus ſequetur ſimplicitatem?* Videndus eſt etiam Ambroſius 3. officiorū cap. 10. & cap. vltimo plura de hac re dicens.

Deuteron. c. 22.

Gregorius.

Veſtis ex lana, & lino cōtexta cur vetita?

Auguſtin.

Sēper Deo inuiſa duplicitas.

Oues meæ vocem meam audiunt: & ego cognoſco eas, & ſequuntur me: & ego vitam æternam do eis. Ioan. 10.

§. III.

Quemadmodum autem citò excitantibus Dei vocibus prabere magnum eſt prædeſtinationis indicium; Sic diù illis non cedere maximum eſt cenſendum reprobationis præſagium.

1 NVllum certum, nullum euidens, nullumque clarum prædeſtinationis dari argumentum pluſquam ratum apud te exiſtimo, quia ſi prędeſtinatio propriè ſumpta, iuxtà Scoti ſententiam in 1. diſt. 40. dicit actum diuinę voluntatis, ordinem videlicet electionis per voluntatem diuinam alicuius creaturę intellectualis, vel rationalis ad gratiam, & gloriam; cùm nobis nullatenus diuinæ voluntatis innoteſcant decreta, nec certam, nec euidentem in ſtatu iſto de alicuius prædeſtinatione ſcientiam habere valemus. Et licet in ſacris paginis plura extēt rei huius ſigna, & adſint indicia, ſicuti baptiſmo inſigniri, iuxtà illud: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalmus erit.* Marc. 16. Dei verbum audire, dicente Saluatore: *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit.* Ioan. 8. Tribulationibus impræſentiarum cumulari, vt ait Paul. ad Hebr. *Flagellat omnem filium, quem recipit.* c. 12. Miſericordia flagrare, ſecundùm illud: *Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Matt. 5. Præcepta ſeruare, per Matthæum ipſa teſtante Veritate: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* c. 19. Et deniq; licet penè innumerabilia in ſacris paginis diuinæ electionis reperiantur indicia, ſemper tamen diuinis auxilijs non reſiſtere, ſed illicò gratiæ præuenienti reſpōdere certius (ne minus incertum dicam) æternæ prædeſtinationis duxi

Prædeſtinationis deſcriptio, quæ?

Marc. c. 16.

Ioan. c. 8.

Prædeſtinationis ſigna.

Hebr. c. 12.

Matt. c. 5.

Matt. c. 19.

præ-

præſagium; quod meum quidem non eſt,ſed Carthuſiani, qui ſupra præfata
Ioan. c.10. Saluatoris verba: *Oues meæ vocem meā audiunt.* Ioan.10.vocis nomine non verbum vocale, ſed diuinas intellexit inſpirationes, vt eſſet ſenſus: Oues Chriſti illicò diuinis aſſentiendo inſpirationibus, ad vitam ſe prædeſtina-
Carthuſian. tas oſtendunt: *Si de ſolo corporali loqueretur auditu,iſti quoque Iudæi, quibus*
Diuinis inſpirationibus reſeratā habere aurē præcipuum prædeſtinationis ſignū. *præſentialiter reſpondebat, oues fuiſſent. Loquitur ergo præcipuè de interiore auditu,ideſt de obedientia,& conſenſu. Vt ſit ſenſus: Oues meæ, ideſt homines,quorum corda per gratiam nutrio; vocem meam audiunt, hoc eſt inſpirationi internæ obediunt, ſaltem antequam de hoc ſeculo auferantur.* art.27.in quo ab hędis ſe differre oſtendunt; quia quā pertinaciter iſti diuinis ſemper repugnant vocationibus,tā flexibiliter illæ cuilibet cedunt inſpirationi,q̄ diſparitatem prædeſtinationis,ac reprobationis eſſe indicium,ſatis liquidò adducenda oſtēdent.

2 A pluribus ſacræ ſcripturæ locis præſens auſpicari poſſem argumentū,
Pſal.44. vt ex illo pſal.44. *Audi filia,& vide,& inclina aurem tuam.* Vbi rectè illa anima per adoptionem filia appellatur, quæ audit; quia ille ſe regni hæredem oſtēdit,qui Dei inſpirationibus aurem inclinat. Quod tangere videtur In-
Incognitus. cognitus verbis illis: *Attende,quòd hic alloquitur Pſalm. Eccleſiam,quę non dum erat, ſed futuram,ideſt ipſam gētilitatem, oſtendens quid debeat facere,vt à Chriſto in ſponſam,& reginam acciperetur: Au-*
Pſal.17. *di,& inclina aurem tuam.* Et ex illo: *Populus,quem non cognoui,ſeruiuit mihi:in auditu auris obediuit mihi.* pſal.17.quia vt ait Bernardus ſerm.28. in Cant.nimis felix eſt ille, qui in auditu auris relicto peccatorum cæno Deo ſeruire
Bernardus. incipit: *Felix,cui veritas atteſtatur dicēs: In auditu auris obediuit mihi. Dignus qui*
Beatus, cui Deus aurē aperuit. *videam, ſi priuſquam videam,obediſſe inueniar. Quā beatus qui ait: Dominus Deus aperuit mihi aurem,& ego non cōtradico.* nihilominus aureus eſt,inter cætera, locus ille Iobi 42. vbi habetur; quòd completo agone,parta victoria,reportato de Satana triumpho,reſtitutiſq; nedùm in priſtinum, verum in melius etiam ſancto viro bonis, dū vltrà prædia,& domos; vltrà ſeruos,& armenta; diuitijs multis afflueret Iob, amicorum quilibet ouem vnam,& inaurē
aurem vnam ei largitus eſt: *Dederunt* *Iob. c.42.*
ei vnuſquiſq; ouem vnam,& inaurem auream vnam. Obſtupui (fateor) quoties antehac in rem incidi iſtam; tum quia affluentiæ tempore importuna videbantur munuſcula, quæ fortè inter egeſtates ſatis opportuniora fuiſſent; tum etiam quia non parum inter ſe diſpares oues ſunt, & inaures. Vndè
Gregorius: *Quid verò aut ouis ad inau-* *Gregorius.*
rem pertinet,aut quid inauris ad ouem? lib.35.moral.c.9. tamen nunc ad myſticam interpretationem confugiens, non vulgare in re hac myſterium latere agnoſco,illud dico in prędeſtinato, & vocatione;quia ſi per ouem electus, per inaurem inſpiratio deſignatur: & ſic bene ouis cum inaure concordat, quia ille ſe ouem, hoc eſt prædeſtinatum oſtendit,qui reſeratam cordis aurem diuinis inſpirationibus tenet. Vn-
dè Gregorius: *Qui inaurem hanc non* *Idem.*
habet,ſignum eſt ad oues Dei non pertinere. Iure optimo quilibet Iobi amicus ouem ei cum inaure attulit, nàm illū, quem paulò antè à patientia,atq; veritate cecidiſſe (ſed temerè quidem) aſſerebant, nunc quia diuinis agnouerant inſpirationibus obtemperaſſe, Dei ouem, immò Dei amicum,cæleſtiſq; regni hæredem muneribus myſticè prædicabant. Viuat ſemper Ori-
genis memoria,qui loco pręfato hanc
mihi expoſitionem ſuggeſſit: *Notandū* *Origen.*
verò eſt, quòd hoc loco cum inaure ouis, Nūquam ſine inaure Dei ouis.
cum oue inauris affertur, quia nimirum innocuis mentibus ornamentum ſemper obedientiæ iungitur: Domino atteſtante, qui ait: Oues meæ vocem meam audiunt, & ego agnoſco eas,& ſequuntur me. Aurea ſanè omnia,ſed maximè illa: *Cum inaure ouis, & cum oue inauris affertur,* noſtrum probant inſtitutum, nullum ſic ſe Dei ouem oſtendere; ſicut, qui ſemper cordis aurem ad audiendum reſeratam tenet, & ad obediendum paratam.

3 Verùm quia vocis nomine, quam in electionis ſignum Chriſti oues audire debent,gratiam excitantē me dixiſſe non fugit,omiſſo Iobo,qui iuſtus extitit ſemper,ad Zachæi hiſto-

riam confugio, subtiliterq; quodnam speciale prædestinationis signũ ostendisset Zachæus, propter quod Veritatis ore Abrahæ filius diceretur: *Eo quòd & ipse sit filius Abrahæ.* Luc. 19. inquo: Si quia Christũ Dominum in domũ suam excipere meruerat: eũdem excepit & Martha, quæ licet Abrahæ filia esset & ipsa, tamen ob hoc præcisè tãti patris soboles minimè nuncupatur: Si quia vt alienis consuleret necessitatibus, etiam propria fuerat largitus; idipsum sanè effecerunt multi, qui nihilominùs propter largitatem solummodò Abrahæ filij dicti non fuerunt: vndè ergo talis, tantaq; Zachæi prærogatiua? Num fortè quia speciale aliquod prædestinationis signũ ostendit, Abrahæ filius prædicari meruit? Nil aliter Titus dicit Bostrorum episcop. Et si vlteriùs, quodnam hoc fuerit inquires; præfati Euangelistæ calamum rem declarasse respondeo; nàm Zachæum non in sordibus perstitisse, sed illicò diuinis inspirationibus respondisse scribendo, vndè se Abrahæ filium declararet, ostendit. Modo dictus Titus: *Statim vt Christus Dominus, qui omnes homines vult saluos fieri, diuinitatis oculum in eo defixit, blandaque, & amica voce eum appellauit. Non perstitit Zachæus in sordibus.* Perindè ac si diceret: Si primæ vocationi cedendo Zachæus anteactam detestatur vitam, aliena restituit, propria libenter largitur, Christum sequitur, totumque se mutatum ostendit, iurè Abrahæ appellatur filius, quia primum pastoris consilium audiendo, ad dominicum gregem se spectare declarauit.

Luc. c. 19.

Titus.

Quodnam speciale prædestinationis signum ostendit Zachæus, quòd Abrahæ filius nuncupatur?

4 Nè nouos luporum paterentur incursus in caulam Domini, immò in paradisum ipsum ouis ducitur illa, quæ dixerat: *Memento mei, dum veneris in regnum tuum:* Luc. 23. nec mirabile Theophylacto apparuit; quòd iuxtà illud Matth. 24. ex duobus in agro repertis vnus tantummodò assumatur, quia vnus Domini vocem audiendo dominici gregis se ouẽ ostenderat. Mox dictus Theophylactus: *Verisimile est, quòd primùm quidèm duo eũ conuiciati sint: deindè vnus eorum cordatior, agnoscens bonitatem Iesu ex voce; confutat & alterum latronem, &* *ad Iesum dixit: Memento mei.* Quid si relicta pertinacia alter æquè dominicæ voci cessisset? Non in agro relictus, sed cum socio ad æternæ felicitatis ouile ductus fuisset.

Luc. c. 23.

Theophyl.

Ex auditu se dominicæ caulæ ouem ostendit Latro.

5 Centurionis arguendi modum prorsùs stupet Bernardus serm. 28. in Cantic. quòd scilicet ex occasu, veluti ex veris, necessarijs, ac per se notis præmissis Christi Deitatem inferret, dicente Marco: *Videns autem Centurio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo filius Dei erat.* c. 15. Si nil vt mors sic Deo repugnat, quonam pacto ex ipsa Dei filiationem infert? Nec difficultatem quorumdam soluit opinio asserentium, per præfata Centurionem non Christum Dei filium, Patri coæternum, nec illi coæqualem; sed specialiter sanctum, & præ cæteris Deo carum asseruisse, nàm ex virtute morientis, & ex potestate moriendi, quam in clamore valido ostendit, verum Deum ipsum confessum fuisse autumat Hieronymus, qui Arrij carpens impietatem hunc dicit in modum: *Nota quòd Centurio verè filium Dei confitetur, & Arrius in Ecclesia prædicat creaturam.* Citatus à Glossa super Matth. 27. Cuius sententiæ sunt Euthymius, Ericius, Christianus Druthmarus, Vgo Card. Paulus de Palacio, nonnullique alij, quod si verum est, vt existimo, rationabiliter nimis stupet Bernardus, quòd ex morte, vel ex moriendi modo Dei filium Christum confiteretur Centurio, cùm ex talibus præmissis verum hominem potiùs, cui desinere esse nõ repugnabat, inferre debuisset: Tãdem quid mirum concludit Bernardus, quòd Christum agnoscat, illumque Dei filium confiteatur Centurio, si Dei ouis erat, quæ non ex occubitu, nec ex moriendi modo, sed ex voce pastorem agnoscit, illumq; confessione tunc sequutus est, posteà mortem, vitam pro ipso fundẽdo. Audi ipsum loco citato: *Ex voce agnouit filium Dei, non ex facie. Erat n. fortasse ex ouibus eius, de quibus ait: Oues meæ vocem meã audiunt, & cognosco eas, & cognoscunt me meæ.* Et statim: *Erat ille Centurio incircumcisus, sed non aure, qui ad vnam expirantis vocem sub tot infirmitatis indicijs*

Marc. c. 15.

Hieronym.

Bernardus.

Centurio Dei cum esset ouicula, ex voce agnouit, quẽ ex facie non agnoscebat.

dieijs Dominum maiestatis agnouit. Hæc ipse, quibus satis apertè illos Dei oues ostendit, qui aure circumcisi facilè pastoris audiunt vocem.

6 Porrò quia Centurionem in auditu auris obediendo, Dei ouem se ostendisse mòx diximus, minimè prætereundã hãc duco difficultatẽ: Quid est, quòd ad singularem sponsæ ornatum, inaures in murenarum forma, se ei sponsus facturum promisit: *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento?* Cant. 1. Si ab initio inter serpentem, & mulierem declarata fuerat cõtentio, & indictum bellum: cũ murena lõgitudine, ac rotũditate serpẽtis potiùs, q̃ piscis similitudinẽ gerat, cur spõsæ murenulæ tribuũtur? Et posteà, quod maiori stupore dignum censeo, cur non ad brachij, vel pectoris, vel capitis, vel alterius corporis partis, quòd ad aurium ornatum assumuntur? Augerer equidèm talibus sepitus dubijs, nisi murenam serpentis sibilo obtemperãtissimam describeret Bercorius cap. 70. de murena, vbi hæc habet: *Murena secundùm Iorath, & secundùm Ambrosium numquàm concipit à suo simili, sed à serpente, quem sibilo prouocat, & inducit.* Sic ipse, ex quo facilè cur sponsę inaures in murenularũ forma fieri deberent, percipio; quia illa anima Dei censenda est sponsa, quæ murenulas in aure habet, hoc est, quæ primam Dei inspirationem audiens, veluti murena, relicto mundi æquore ad Deum, vt se spiritualiter cum illo mariter, confugit. Dicere id videtur Gomezius super cap. Ioan. 8. *Quia verò animam maximè oportet talibus inauribus, seù audiendi desiderijs nõ esse priuatam, ipsi sub nomine sponsæ significatæ, eas pollicebatur diuinus sponsus, dicens ei: murenulas aureas dabimus auribus tuis.* Optima certè spõsæ, & murenularum connexio; quia sponsa non est, quæ sponsi vocibus aurem non præbet. Vndè Bernardus serm. 41. in Cant. in sponsi persona sponsam, vt talibus se decoraret inauribus, his verbis hortatur: *Gradus est auditus ad visum. Proindè audi & inclina aurem tuam, ornamẽtis quæ tibi facimus, vt per auditus obedientiam ad gloriam peruenias visionis.*

Cant. c. 1.

Bercorius.

Spõsæ inaures cur in murenularũ figura?

Gomez.

Signũ quo oues Christi cognoscuntur, in aure gestãt, illud est, vocẽ eius audire, & sibilo eius dulci parere.

Bernardus.

7 In ipso vocationis exordio vas electionis nuncupari eximium fuit Pauli priuilegium, at nil sanè mirum, quia si primum pastoris audiens sibilum: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Act. 9. ac si murenulas se in auribus habere agnouisset, relicta psidia ad pastorem confugit: *Domine, quid me vis facere?* ibid. vbi Augustinus: *Iàm parat se ad obediendum, qui priùs saeuiebat ad persequendum*; iure optimo in ipso vocationis exordio electus, & prædestinatus vocatur. Tetigit rem Cornelius à Lapide verbis illis: *Fuit vas electionis, quia strenuè, & ardentèr vocationi, & electioni diuinæ cooperatus est, iuxtà illud: Gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius omnibus laboraui.* Vides quomodò diuinæ, qui respondet vocationi, gratiæq; excitanti qui cooperatur, Dei ouis, electionis vas, & prædestinatus vocatur. Quod expressissimè asseruit Dauid, cùm in iusti persona dixit: *In hoc cognoui quoniam voluisti me: quoniam non gaudebit inimicus meus super me.* Psal. 40. quia per ipsa (ni mea me fallit opinio) dicere intendebat: ex eo maximè æternæ feror beatitudinis spe, quia tua adiutus gratia, diù in peccato minimè perstiti, ex quo per peccatum longè super me gaudere inimicus non potuit.

Actor. c. 9.

Ibidem.

Augustin.

Cornel. à Lap.

Vas electionis à vocationis exordio nũcupatur Paulus, & quare?

Psal. 40.

8 Secùs verò diuinis non respondere vocationibus, reprobationis indicium esse, vltrà dicta in psalm. 17. *Filij alieni mentiti sunt mihi: filij alieni inueterati sunt*; ex quibus apertè habetur, quòd propterea filij alieni, hoc est diaboli, appellantur nonnulli, quia diuinas inspirationes contemnendo in vitijs inueterauerunt. Vndè Titelmannus: *Filij isti alieni, quos ego nõ pro meis ouibus agnosco, in vitijs suis inueterauerunt*; audi si libet: supra quàm cogitari potest insanientibus in deserto Israelitis, deosq; sibi fieri poposcentibus, licèt inuitus, vt tamẽ populi furorem effugeret, annuit tandèm Aaron; sed cum hac cautione, vt efformandus deus de vxorum, filiorum, filiarumq; inauribus fieret: *Tollite inaures aureas, de vxorum, filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.* Exod. 32. Hæc Aaron, quæ non paruam sacræ scripturæ Expositoribus speculandi tribuerunt ansam: Si æquè in Idola-

Psal. 17.

Non illicò diuinis respõdere vocationibus reprobationis indiciũ.

Titelman.

Exod. c. 32.

lolatriæ scelus incidebant lapides, ac aurum adorãdo, cur vt ex auro fieret, vrget Aaron, & instat: & posteà si aurum vim (vt ità dicam) in se ad idololatriam impellendi continet, iuxta illud 3. Aeneid.

Virgilius.

Quid non mortalia pectora cogis,
Auri sacra fames?

Cuius virtutis conscius (ni fallor) Nabuchodonosor, vt populos ad sui adorationem faciliùs incitaret, statuam se repręsentantem non ex lapide, nec ex ære, sed ex purissimo auro fieri pręcepit; idcircò nè ad idololatriã pronos proniores efficeret Aarõ, nequaquàm ex auro vitulum conflare debebat: Nec mihi asserentium satisfacit opinio, quòd eapropter ad ornatum spectantia poposcit, quia populi, & mulierum præcipuè vanitatem dijs potiùs, quàm ornamentis priuari se velle existimabat, & sic non idololatriã accendere, sed illã p hoc impedire posse putabat; nàm si hoc prę oculis habuisset Aaron, eadem ratione anulos, armillas, & monilia petere potuisset, quod tamen haudquaquàm effecit. At si, vt paulò superius dixi, in prædestinationis signum oues, & inaures Iobo datæ fuerunt, vt mysticis muneribus Dei ouis prædicaretur ille, qui semper cordis aures diuinis inspirationibus paratas habuerat; iure optimo populus idolis seruire cupiens inauribus spoliatur, quia iuxtà allatam Gregorij sententiam, auditu carẽtes ad oues Dei non pertinebant. Astipulatur Tertullianus lib. aduersus Gnost. cap. 3.

Tertullian.

Aaron iubet inaures fęminarum suarum in ignem conferri: amissuri.n.erant in iudicium sibi vera aurium ornamenta, Dei voces. Optimè sanè in iudicium sibi aurium ornamenta deposuisse dicuntur idololatræ; quia per hoc inobediẽs populus non ad ouile, sed ad hædile se pertinere declarauit.

Cur vitulus ex inauribus effectus?

9 Hallucinor, nisi hoc præ oculis Petrus habebat, quandò Malchum ferire volens non in capite, nec in alia corporis parte illum percussit, sed auriculam tantùm ei abscidit: *Abscidit auriculam eius dexteram.* Ioan. 19. quia si Malchus hebraici populi duræ ceruicis, auribusque incircumcisi gestabat figuram, priuari auribus, non potiri debebat, cùm in reprobationis signũ multò iàm priùs auricularũ ornamenta proiecerit: *Per Christi discipulum* (ait Hilarius) *inobediens auditus exciditur, & hoc quod erat inaudiens, amputatur:* Nec caret mysterio, vt Origenes ait, quòd Malcho non sinistra, sed dextera abscindatur auricula: *Abscidit auriculam eius dexteram,* quia si reproborum sinister est locus, longè à se abdicanti populo inaures, quod remansit, sinistrum fuit: Sicuti è conuerso gentili populo reiectas ab hebræis inaures assumenti in electionis præsagium totum dexterum accidit. Mòx dictus Origenes: *Videtur autem mihi, quòd qui ex gentibus crediderunt omnes vnus populus constituti in Christo, per hoc ipsum, quod crediderunt in Christum, facti sunt causa, vt praciderctur iudæorum auditio dextera, secundùm quod fuerat prophetatum de eis: Graua aures populi huius, & oculos eorum deprime, nè videntes audiant, & audientes intelligant, & conuertantur, & curem eos.* En quomodò auditu carens, inspirationibus scilicet diuinis inobediẽs, ad sinistram se pertinere declarat.

Ioan. c. 19.

Hilarius.

Abscinditur à Malcho auricula, quia auditu carentes ad Dei oues nõ pertinent.

Origenes.

10 In terminis visa res est, quòd scilicèt ad sinistram pertinere se declaret, qui inauribus caret, in illo, qui absq; veste nuptiali conuiuij locum fuerat ingressus, quia non cũ impolitè indutus introiuit, sed cùm monitus siluit, & interrogatus obmutuit, è cõuiuij loco eiectus, & in tenebras exteriores proiectus describitur. Vndè Gualfrid. subtiliter verbum illud, *Tũc,* trutinãs: *Tunc ait Rex: Ligatis manibus, & pedibus eius, mittite in tenebras exteriores:* Matt. 22. non otiosè appositũ dicit, nàm cùm aduerbium temporis sit, tempus reprobationis declarat; illud scilicèt cùm regis vocibus respondere contempsit: *Tunc videlicèt,* Ait ipse, *non vbi ille sine nuptiali veste introiuit, sed postquàm admonitus siluit, interrogatus obmutuit, & noluit confiteri.*

Matt. c. 22.

In tenebras exteriores proijcitur impolitè indutus, nõ quia sine veste nuptiali introiuit, sed quia admonitus siluit.

Gualfrid.

11 Pro conclusione contemnenda minimè est difficultas: Vndè accidit, quòd ad primam Patris vocem pauentibus discipulis peruicacior sẽper persistebat turba; nàm ut Matth. cap. 17. testatur intonante Patre: *Hic est filius meus dilectus: ipsum audite,* in

Matt. c. 17.

faciem

faciem ceciderit illi, ipsiusmet posteà perstrepente è cælo voce: *Venit ergo vox de cælo: Et clarificaui, & iterum clarificabo*. Ioann. 12. non vocem, sed tragorem quemdam factum fuisse existimauit hæc: *Turba ergo, quæ stabat, & audierat, dicebat tonitruum esse factum*; Magna sanè inter hãc, & illos differentia, magnum discrimen; mysterio tamen non vacat, illudque dico in electis, & reprobis, quia vbi discipuli prædestinatorum figuram gerentes cuilibet inspirationi acquiescunt, & annuũt: turba (reproborum typus) vocationes reijcit, & contemnit. S. Gaudentius ad Neophytos serm. 9 *Vocem Dei patris circumdantium Iudæorum turba audiens de excelsis cælorum sedibus resultantem tonitruum putat, quia verba non assequitur: Populus n. secundùm prophetam Isaiam aure audiens, & non audiens, sonum tantummodò diuinæ vocis audierat sine intellectu sermonum*. Ex quibus omnibus speculum sibi vnusquisq; statuere facilè poterit, vt cuius regionis sit, contempletur.

Ioan. c. 12. — Gaudent.

Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis? Responderunt ei Iudæi; De bono opere non lapidamus te. Ioan. 10.

§. IV.

Verè mirabilis veritatis potentia, quæ sui testimonium etiam ab hostibus extorquet inuitis.

1 Veritatis potentiam plenè extulit Aeschines, cum in eius laudem hunc dixit in modum: *Adeò valida est veritas, vt omnes humanas cogitationes superet*. Pleniùs verò Seneca in quadam epistola dùm eam quarumcumque calliditatum, insidiarum, & fraudum victricem appellat verbis illis: *Magna est vis veritatis, quæ contra omnium ingenia, calliditatem, solertiam, contra fictas hominum insidias facilè seipsam defendit*. Pleniſſimè autem Tullius, qui eam nec patrono, nec defensore indigere asserit, cùm de se sola omnium insidias, omniumq; machinationes facilè dissoluat; Cuius verba sunt: *Tantam semper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiusquam hominis ingenio, aut arte subuerti potuerit. Et licet in causis nullum patronum, aut defensorem obtineat, tamen per seipsam defenditur*. Et pro Marco Cœlio ipsam tantæ virtutis asserit, quòd non obstantibus impugnantium agminibus per se mortalium animis illabatur. Vndè clamat: *O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, ceterasque fictas omniũ insidias, facilè semper seipsam defendas!* Et pro Cluent. Improbitatis, & veritatis differentiam assignans ait quòd si facilè illa deprimitur, hæc opprimi nullatenùs potest, quin emergat, & mendacium manifestet: *Multorum improbitate depressa veritas emergit, & innocentiæ defensio interclusa respirat*. Sic veritatis vim, ac virtutem extulere præfati. Verùm aptius, pleniùsque (mea sententia) eam descripsissent, si ab ipsis hostibus, licet inuitis, testimonium pro se extorquere solere dixissent: nàm eius potentia victi multotiès ipsam, velint, nolint, cõfiteri, ac prædicare coguntur. Vndè Chrysostomus hom. 3. ad Romanos dicere consueuit: *Etiam qui veritati aduersantur, per ea, quæ quotidiè & faciunt ipsi, & dicunt, declarant veritatis dogmata commendare, ac probare*. Quod si alio minimè demonstrari posset argumento, satis hoc vnum esset, quòd acerrimi illi veritatis hostes, qui Christum primam Veritatem inuidia tabescentes semper impugnare studuerant, nunc eum bonum opus fecisse confitentur: *De bono opere nõ lapidamus te*. Ioan. 10. Vbi S. Antonius Paduanus: *Ecce confitentur bonum opus*; ac si diceret: Si veritatem opprimere, & arguijs obruere satagitis, cur eã prædicatis? An ipsius potentia victi, licet inuiti illam tamen confiteri cogimini? Ità sanè ait Chrysostomus in catena relatus super il-lud:

Aeschines. — Veritatis explicatur potentia. — Senec. — Tullius. — Veritas patrono minimè indiget, cùm satis seipsam defendat. — Idem. — Improbitatis, & veritatis differẽtia quæ? — Chrysost. — Ioan. c. 10. — Ant. de Pad.

Ioan. c.18.

Chrysost.

lud: *Erat autem Caiphas, qui consilium dederat, &c.* Ioan. 18. *Tanta .n. est veritatis potentia, vt & inimici eam perforent.* Pro qua re, dictis dicenda subnecto.

2 Si mihi pulueri, & cineri Dominum, Saluatoremq; meum alloqui liceret, omni qua possem humilitate, quos in suæ doctrinæ testes aduocauit, quando à Pontifice de doctrina, & discipulis interrogatus, respondit:

Ioan. c.18.

Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid loquutus sim eis. Ioan. 18. percôtarer quidèm: quia etsi hostium testimonio par aliud reperiri non possit; vndè Theophylactus super citata Saluatoris verba ad indubitatam suæ diuinissimæ doctrinæ demonstrationem non discipulos, nec amicos; sed inimicos ipsos Christum in testimoniũ assumpsisse asserit, dũ in eius persona dicit:

Theophyl.

Interroga inimicos, insidiatores, ministros illos, qui ligauerunt me: Ista .n. est veritatis indubitata demonstratio, quandò quis habet inimicos testes eorum, quæ dicit; quis tamen se inimicis compromisit vnquàm? Quis hostium animum iàm mutatum asserebat, si tunc maximè in eum furebant? Cur in ipsis taliter confidit, q sic absolutè corũ se attestationi committit? Difficultatem Augustinus inspexit, qui eam etiam soluit dicendo, quòd optimè inimicorum malitiam, odium, ac liuorem agnoscebat Saluator: tamen quia veritatem etiam ab hostibus testimoniũ extorquere non ignorabat, propterca hostes non solum non respuebat, sed assumebat in testes. Audi ipsum in catena relatum:

Indubitata veritatis demonstratio est, cùm quis inimicos in testes assumit.

Augustin.

Ipsa .n. quæ audierant, & non intellexerant, talia erant, vt non possent iustè, ac veracitèr criminari. En quare non amicos, sed inimicos ad pro se testandum aduocet Saluator, quia vellent, nollent veritatis commendare debebant præconia.

Hostes Christus assumit in testes, & quare?

3 Reticentia posteà tunc maximè ostensa, cùm eum è furentium manibus Pilatus eripere nitebatur, quid aliud indicabat, nisi veritatẽ minimè se defendere voluisse; sed ab hostibus ipsis prædicari expectasse: quod adamussim euenisse testatur Matth. 27.

Matt. c.27.

Nàm dicente Pilato: *Quid .n. mali fecit?* Non malum aliquod deponebant, sed clamoribus multis, vt ipsum crucifigeret, postulabãt: *Illi verò multò magis clamabant: Crucifige, crucifige eum.* ibid.

Ibidem.

Quod maximum erat veritatis testimonium, nàm satis clarè non delicto alicui, sed liuori se satisfacere velle declarabant:

Theophyl.

Papè quomòdò vincit veritas! clamat Theophylactus, *Tacet Iesus, & testificantur pro eo inimici.* Et clariùs Eusebius Emyssenus:

Euseb. Emyssen.

Iàm nõ accusatione, sed clamore; non iudicio, sed violentia Christũ Iudæi occidere contendunt. Interrogat Pilatus quid mali fecerit: nihil huic interrogationi respondent; quoniam quid responderent, non habens

Christi innocentia etiam ab hostibus prædicata.

4 Stupet præterea Hieronymus considerans, quòd post tot inquisitiones nullam aliam mortis Christi causam se inuenisse confiterentur hostes, quàm quia eorum rex erat: *Posuerunt causam ipsius scriptam: Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.* Matt. 27.

Matt. ibid.

Et quòd à Patre constitutus sit rex super Sion mõtẽ sanctum eius, quo pacto scelesti, vos in hoc læserat Christus? Quòd iuxtà hãc Patris voluntatem rex Iudæorum natus sit: quæ mortis causa est hæc? Vbi sunt falsi testes? Vbi pecunijs corrupti? Vbi qui illum accusabant? Cur non vt legis transgressorem? Cur non vt Sabbati contemptorem? Cur non vt populorum subuersorem accusatis; sed regni tantùm (quod quidèm semper renuit) causa damnatis? An fortè veritatis potentiæ vestra non valente resistere nequitia, Saluatoris innocentiam licèt inuiti confiteri cogimini, dùm nullam mortis causam afferre valetis? Sic sanè mihi suadeo, præfatus dicit Hieronymus, qui pòst multam admirationẽ, q obstructa falsorum testiũ ora nil prorsùs obijcere auderent, veritatis potentiam in causa fuisse concludit:

Hieronym.

Non possum dignè admirari pro rei magnitudine, quòd redemptis precio falsis testibus, & ad seditionem, clamoremq; infelici populo cõcitato nullam aliã inuenerint causam interfectionis eius, nisi quòd rex Iudæorum esset. Magna sanè veritatis potẽtia, quæ nec ab odio, nec à liuore, nec à pecunijs, nec ab alio infirmari sic potuit, quin hostes ad pro se testandum cogere valeret.

Contra veritatẽ infirma est omnis potẽntia.

5 Vlteriùs, alios Christũ saluasse dixisse inimicos: *Alios saluos fecit:* Matt. 27. Nõnè veritatis extitit vigor, q ipsos vel-

Matt. ibid.

vellent, nollent Saluatorem non perdere venisse, sed saluare, testari cogebat? Ità modò dictus Hieronymus:
Idem. *Etiam nolentes confitentur Scribæ, & Pharisæi, quòd alios saluos fecerit. Itaque vos vestra condemnat sententia.* Eamdem veritatis potētiam annotauit Ericius, maiores Christi persecutores eius signa prædicare audiens:
Ioan. c. 11. *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?* Ioann.
Ericius. 11. cùm dicit: *Velint, nolint confitentur, quia ille, quem quasi hominem despiciebant, sicut Deus signis, & miraculis coruscabat.* Idipsum etiā obseruauit Carthusianus art. 11. super illud Lucæ 4.
Luc. c. 4. *Et omnes testimonium illi dabant;* vbi etiam à persecutoribus, ac calumniatoribus Christi sanctitatem, doctrinā,
Carthus. ac mores laudatos asserit: *Plures de omnibus ibi præsentibus protestabantur vera esse, quæ protulit Iesus, quòd scilicet scriptura Isaiæ esset in ipso completa; & quòd esset Christus in lege, & prophetis promissus, quamuis vlla notitia nondùm essent firmati.* Concordat cum præfatis Toletus, dùm verba illa inimicorum Christi glossans:
Luc. c. 4. *Quid est hoc verbum, quia in potestate, & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt?* Luc. 4. hunc
Toletus. dixit in modum: *Quod est hoc verbum? idest magnum, & inscrutabile opus hoc est, cuius causam, & rationem assequi non possumus.* Et paulò infrà, *Dicitur autem in potestate, quia non vt propheta, & sancti homines, tamquàm ministri Dei, at Christus, vt Deus, & Dominus eos exire imperabat.* Nec à præfatis discordat Michael de Palacio turbam considerans Lazari suscitationem acclamantem iuxtà illud:
Ioan. c. 12. *Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quandò Lazarum vocauit de monumento.* Ioann.
Paulus de Palac. 12. *Turba Iudæorum, quæ aderat Domino suscitanti Lazarum, testata est magnitudinem, & euidentiam miraculi suscitati Lazari.* Sic cunctos Christi hostes pro ipso testatos fuisse afferunt cuncti.

6 Et nè in Christo tantùm veritatem triumphasse existimes: Nonnè acerrimus Ioannis persequutor semper extitit Herodes? Nonnè ipsum in vinculis retinuit? Nonnè eum vita priuanit? Ità sanè: Cur posteà Christi miracula audiens, & prodigia ad Ioānem denuò confugit, ipsumq; illorum putat auctorē: *Ioānem ego decollaui, & quis est iste, de quo talia audio?* Luc. c. 9. Luc. c. 9.
Ast ò magnam veritatis vim! persequutus sanè fuerat Ioānem Herodes, vita quidem spoliauerat, tamen etiam post mortem & iustum, & sanctum, & alium sibi similem, neutiquàm reperiri posse fatetur: *Stultissimus populus* (ait Eusebius Emyssen.) *qui dùm uidet prophetas, eos persequitur, & uituperat; post mortem verò eos ueneratur, nec tales ulteriùs nasci posse arbitratur, quales illi fuerunt, quos occiderat.* Et Toletus ad Herodem præcisè rem reducens hunc dicit in modum: *Notandum hic est, quanta sit Herodis stupiditas, confitetur se decollasse iustum, confitetur reuixisse, confitetur fortiorem esse, quàm prius: nam uirtutes dicit operari in eo.* annot. 20. Vides quomodò non in Christo tantùm, sed in alijs etiam veritatis triumphet potentia, dùm Herodes acerrimus Ioānis persequutor illum laudat, extollit, & prædicat.

Euseb. Emyssen.

Herodes acerrimus Ioānis persequutor illū extollit, & prædicat.

Toletus.

7 At quia de Ioanne fari iàm cœpimus, strictim non est prætereūdum, quid est, quòd Herodes morti illum addicturus, turbatur: *Et contristatus est rex?* Marc. 6. Si quia iurauerat, dices; Marc. c. 6.
quod veluti causam subdere videtur Euangelista, dùm habet: *Contristatus est rex propter iusiurandum;* omitto communiorem sententiam, quòd vt illum perdendi occasionem venaretur, iurasset; & posito quòd nō ob hoc, sed quia incautè tantùm iurasset, nūquid quod inconsideratè promiserat, opere implere tenebatur? Neutiquam certè dicūt Isidorus, & Beda; nàm periurium quidem, non iuramentum fuisse asserunt: cur igitur, quod incautè promiserat, impiè obseruat? Et si eapropter iurauit, quia iurisiurandi nomine illum interficere moliebatur, vt sentiunt penè omnes; cur tristatur, atq; turbatur? Difficultatem Venerabilis Beda hisce enucleauit verbis: *Tristitia regis non absolutio est, sed confessio sceleris. Hoc etenim est superna iustitia indicium, vt plerumque reprobi, & cognoscant se, & fateantur errasse.* Quia insontem se morti addicere, sanctumq; occidere ore fœlestus confiteri renuebat, vt veritatis appareret victoria (quæ etiam ab ipsis inimicis, licèt inuitis, sui testimonium ex-

Herodis tristitia in Ioānis morte quid indicet

Beda.

Ore veritatem confiteri renuētes, vultu eam confiteri coguntur.

extorquet) vultus impietatem, sacrilegiumq; testabatur.

8 Faceret pro præsenti instituto Hectoris Pincti obseruatio, quòd scilicèt Darius, qui posthabito deorum suorum cultu soli sibi preces, & vota offerri sanciuerat, Deum posteà Danielis (veritatis impulsu) Deũ verum, & viuum vocauit: *Daniel serue Dei uiuentis*, cap. 6. *Veritate compulsus fatebatur uerum Deum, quem Daniel colebat*. Præfatus Pinctus. Verùm altiori indagine locum illum indigere existimo: *Nos autem prædicamus Christum crucifixum*. 1. Corint. 1. Quia esto, quòd Paulus Christi nominis peculiarem se cõcionarorem, atq; præconem declarare vellet, quia ad hoc se specialiter vocatum, electum, immò assumptũ agnoscebat, ad quid legationem suam explanare volens illud, *Autem*, apposuit? *Nos autem prædicamus Christum*, &c.? Si æquè benè absque particula illa se Christi nominis præconem declarare potuisset, cur eam addendam existimauit? An fortè illud, autẽ, specificationem, & emphasim indicat, vt sit sẽsus: Nos autem, qui in huius nominis odium Christianos ab eo denominationem sumẽtes odio paulò antè prosequebamur non modico, nos illum nedùm Deo inspirante, verum etiam veritate cogente commendamus, extollimus, & prædicamus? Ità Cyrillus Ierosolym. catech. 10. *Quis autem est iste? Ille, qui antè persequebatur, ipse nunc Christum annunciat: Quam ob causam? Numquid pecunijs corruptus est, cùm raptus est in cælum? Exiuit vt persequeretur, & post triduum Damasci persequutor fit illius præco*.

Daniel. c. 6.

Hect. Pinct.

Darius, qui deitatem affectare videbatur, Danielis Deum verum Deum confitetur, & quare?

1. Corinth. c. 1.

Cyrill. Ierosolym.

Cur Paulus specialem se Christi nominis præconẽ declarat.

9 Fidem posteà an mihi sis præstiturus, ignoro; si audies dæmonem ipsum mendacij patrem adeò veritatis quandoq; vires experiri, vt pro ea contra sui morem testari cogatur; & tamẽ tunc in terminis visam rem puto, cùm de Iobo à Deo interrogatus Satan, si eum vidisset, quidue de illo sentiret, respondit: *Numquid Iob frustrà timet Deum?* cap. 1. nàm si benè aduertis, ipsum iustum sanè nũcupauit, dùm Deum timentem asseruit. Nec mirum, quia tantæ erat potentię veritas, quòd nec odio opprimi, nec liuore supprimi, nec inuidia deprimi potuit: Immò ipsum diabolum, (qui ideò calumniator interpretatur, quia calumnias struendi finem ignorat) ad sui confessionem coegit, & compulit. Meum nõ est hoc, quod dico, sed Pinedæ in hũc modum dicentis: *Obseruanda est Iobi sanctitas mirabilis, cui nihil à Satana obijcitur, aut affingitur mali*. Et vbi tuæ sunt fraudes, ait Chrysostomus hom. 3. de pænitentia Iob, ò Satana? Vbi calumniæ? Quò abierunt accusationes? Quonam pacto tàm citò tuę falsæ postulationes euanuerunt? At nil sanè mirum; nam veritatis coactus virtute, quòd priùs calumnijs studebas opprimere, laudibus nũc cõpelleris afficere. Allatus Chrysostomus: *Inuitè diabolus Iob uirtutem laudat, & prædicat eius potentiam*. Certè vides diabolum ipsum non posse, non veritatis commendare virtutem, dùm cõtra sanctissimum Iobum iniquissimum os aperire non audet.

Iob. c. 1.

Pineda.

Chrysost.

Etiam diabolus inuitus Iob virtutẽ laudat, & prædicat.

10 Cæterũ, vt cõcludã, veritatẽ, quã Iobi tempore perfunctoriè dixit Satã, Pauli tempestate apertè, & seriò ab eo declaratam fuisse in 16. cap. Actor. asserit Lucas, tunc scilicet, cùm per puellæ os Paulum, & socios Dei ministros, viamq; salutis doctores pluriès prædicauit: *Hi homines serui Dei excelsi sunt, qui annunciant uobis uiam salutis*. Quæ diaboli attestatio non modicam sacræ scripturæ Expositoribus speculandi materiam præbuit, vndè ad discipulorum Christi sanctitatem, atq; doctrinam confirmandam cõpelleretur: si homines non ad Deum confugere, sed ab eo fugere; nec eos viam salutis, sed perditionis tenere optabat, cur Pauli doctrinam confirmat, rectũque salutis iter illũ docere proclamat? Lyrano non multũ arridet Bedæ sententia asserentis, non voluntatis, sed necessitatis confessionem istam fuisse, vtpotè Spiritus sancti timore, ipsiusq; virtute à mendaci ore extortã; quia si ità se res habuisset, nequaquàm de tali attestatione doluisset Paulus, nec eam vt à Spiritu sancto productam, impedire ausus fuisset. Nec mihi multùm satisfaciunt dicentes; nè ab ergastulo suo pelleretur; ac nè à Paulo deturbaretur, illum laudibus mulgere stu-

Actor. c. 16.

studuisse;tùm quia non semel Paulum adulatorijs cantionibus aurem minimè præbere iàm nouerat;tùm etiam quia faciliùs illum declinare, quàm vanis laudibus flectere potuisset: idcircò meam dicam sententiam, quòd necessitatis quidèm confessio fuit, non voluntatis, vt Beda asseruit Venerabilis; sed necessitas,atque coactio non tàm à Spiritu sancto,quàm ab ipsa veritate procedebat, à qua victus,atq; compulsus,quod nolebat,dicere cogebatur. Concinnè Carthusianus art.16. *Quæritur,quo impellente loquutus est dæmon aduersarius humanæ salutis uerba memorata de Paulo, eiusq; socijs? Et respondendum secundùm quosdam, quòd bono naturæ hæc dixit, quia naturæ consonum est, uerum cognitum confiteri.* En quomodò veritatis potētia ipsum patrem mendacij ad pro se testādum vrget,& cogit.Pro quo instituto vidēdus est §. secundus fer.3. Dominic. 1. part. prim.

Carthus.

Pauli sācti-tatem volēs, nolens clamat diabolus.

FERIA QVINTA DOMINICAE PASSIONIS.

Ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, &c. Stans retrò secus pedes eius, lacrymis cæpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat. Luc. 7.

§. I.

Nè impia pietas coràm Deo tua appareat eleemosyna; ex licitè, non illicitè partis illam efficere debes.

1 SEmper Deo caram fuisse largitatem, semperq; ei amicam erga pauperes beneficentiam extitisse satis perspicuum puto; nàm nec sacrificia sibi aliàs admodùm grata absque misericordia, nec sacrificantes misericordiæ expertes ferre potuit vnquàm. Ex quo Chrysostomus homil. 67. ad popul. diuina asserit prouidentia fuisse dispositum, vt antè sacrarum ædium ianuas egeni consedeant, nè charitate, beneficentia, ac largitate vacui ad dominum ingrederentur fideles, iuxtà illud: Nō *apparebis uacuus antè Dominum.* Exod. 16. *Iudæis hæc dicebantur, quantò magis nobis? Propterea pauperes antè fores positi sunt, nè quis uacuus ingrediatur, ut introeat cum eleemosyna. Si ut misericordiam consequaris intras, priùs miserere.* Mòx dictus Chrysostomus. Et Augustinus super cap. Matt. 6. obitèr tangens verba illa: *Filia Tyri in muneribus uultum tuum deprecabuntur.* psal. 44. neutiquàm absque beneficentia, ac largitate coram Deo apparendum suadet, nè misericordiæ vice ira reportetur: *Adorent eum in muneribus: Quid est in muneribus? Nolite uobis condere thesauros in terra, ubi tinea, & rubigo exterminant, & ubi fures effodiunt, & furantur; sed thesaurizate uobis thesauros in cælo. Venite cum muneribus, date eleemosynam, & omnia munda sunt uobis. Venite cum muneribus ad eum, qui dicit: misericordiam uolo magis, quàm sacrificium.*

Exod. c. 16.
Chrysost.
Ne quis vacuus ante Deum appareat, in ipso templorum introitu egeni cōsident.
Psal. 44.
Augustin.
Deū in muneribus adorate, quid sit?

Verum non omnis Deo amica in pauperes miseratio, nec omnis pretiosa eleemosyna, sed illa tantùm, quæ nō ex illicitis, nec ex iniquè collectis; sed quæ ex proprijs, & benè acquisitis impēditur; quia si eleemosyna ex proprijs fieri debet, non ex alienis; cùm iniquè collecta, & ex rapinis congesta nostra minimè sint, vt habetur ff. pro socio. l. cum duobus §. vlt. restitui potiùs, quam in pauperes erogari debēt: Vndè Augustinus: *De iustis laboribus facite eleemosynam. Non enim corrupturi estis iudicem Christum, ut non audiat. Nolite eleemosynas facere de fœnore, & usuris.* De qua re fusè Tostatus quæst. 36. super Matth. 6. Iuxtà quam doctrinam sanctissima hæc peccatrix, & retrò pedes Domini (egenos vltimā eius mystici corporis partem figurantes) stare voluit; quia nè vacua coràm Domino appareret, proprio commodo (vt ait Vgo Card.) illorum prætulit egestatē: *Stat retrò secus pedes Domini, quæ prouisionem pauperum, proprio commodo anteponit;* Illius fortè conscia, quod libro 5. cecinit Martialis:

Augustin.
Vgo Card.
Pauperum vtilitatē proprio cōmodo vera charitas præfert

Extrà fortunam est, quicquid donatur amicis
Quas dederis solas, sēper habebis opes.

Martialis.

Et eos nec sudario, nec linteo, sed capillis suis tersit, quia non aliena, sed propria in egenorum subsidium eroganda esse noscebat; vt benè ad diuitū eruditionem Vgo annotauit Cardinalis, cùm ait: *Hæc etiam debent diuites pauperibus præstare: debent secus stare, idest ex affectu compati; debent capillis ter-*

Vgo Card.
Ex proprio, non ex alieno largiendum.

tergere, hoc eſt de ſuis ſuperfluis miſereri. Qui rectus largiendi modus ex ſequẽtibus magis, magiſq; patebit.

2 Pietatis magiſter pietatem erga miſellos commendare volens, miſerendi etiam modum, ac normam docuit, dexteræ opera ſiniſtram ignorare præcipiendo: *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* Matt.6. cuius præcepti intelligentiam tradere nititur Chryſologus ſerm.9. dùm dicit; quòd ſi in dextera virtutes, & vitia in ſiniſtra ſita eſſe ſcribuntur, dexteræ opera ſiniſtram ignorare præcipitur; quia nil vitioſi virtutibus immiſceri debet. Vndè poſt multa hunc concludit in modum: *Quotiès ergo nobis cum bonitate, pietate, & miſericordia cauſa eſt, neſciat hoc ſiniſtra; Siniſtra eſt, quæ nobis animarum prælia ſemper indicit: & nè virtutes in effectum ueniant elaborat.* Nè *ſit pietas, impietas agit.* Quòd ſi curioſiùs quænam ſit hæc impietas, quæ pietatem in ipſam impietatem vertere ſolet, inquires; ad Salomonem te mitto dicentem: *In ſiniſtra illius diuitiæ, & gloria.* Prouerb.3. quod ſi non tàm de diuitijs abſolutè (cùm de ſe nec bonæ ſint, nec malæ) ſed de diuitijs malè partis præcipuè dictum exiſtimabis, facillimè à quo pietas impietas effici poſſit, percipies; quia cùm charitatis operibus, quæ à dextera ſolummodò procedere debent, ſiniſtra ſe immiſcet ex iniquitate congeſtis largiendo, non tantùm virtutis effectum impedit, verùm in ſummam etiam impietatem pietatem vertit, dùm malè acquiſitarũ opum Deum etiam (quantum in ſe eſt) participem vellet. Quam rem elegãtiſſimè deſcripſit Auguſtinus ſerm. 19. de verbis Domini, vbi quorũdam deſcriptis rapinis, qui nulla pupillorũ, viduarum, nec pauperum habita ratione, alieno ęre auctis eorum diuitijs, Deo tandèm munera, & ſacrificia offerre ſatagunt, hæc habet: *Cùm his ergo fraudibus repleuerint ſacculos ſuos, uideas illos lætos, & accuratos ad eccleſiam properare, & Deo gratias agere, quaſi ab ipſo illis hæc pecunia conferatur; illud quoque peccantes, quòd rapinarum ſuarum Deum uolunt eſſe participem.* En quare in eleemoſynarum largitione dexteræ opera ignorare debet ſiniſtra; quia ſi quid malè partum charitatis immiſcetur operibus, in ſummam impietatem commutabitur pietas.

Matt.c.6.

Chryſolog.

Dexteræ opera ſiniſtrã ignorare debere, quomodo intelligẽdum?

Prouer.c.3.

Auguſtin.

Ex iniuſtè partis offerens, Deum quantum in ſe eſt, rapinarum ſuarum participem vellet,

3 Inuerſus ſemper mihi videbatur ordo, quòd antè altare in ipſo ſacrificij actu pro fratrum reconciliatione Dei eſſent protrahendæ oblationes, & prolatanda ſacrificia: *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersũ te: relinque ibi munus tuum antè altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Matt.5. Verùm tanti myſterij facilè nunc intelligentiam carpo; nàm eapropter id iniunctum exiſtimo, nè quis ex malè congeſtis Deo ſacrificium offerre auderet: non igitur vt creatura Creatori, cui nullatenùs comparari poteſt, cùm finiti ad infinitum nulla ſit proportio, anteferatur, priùs fratri reconciliandum, quàm ſacrificium offerendum iniungitur; ſed vt facta priùs reſtitutione, quod poſteà Deo offertur, ex proprijs, non ex alienis (ne Deo impiũ appareat) offeratur: Vgonis Card. fuit iſta ſubtilitas, qui ſic me præfatũ ſcripturę locũ gloſsãdi modũ edocuit verbis illis: *Si offers munus tuum, & ibi recordatus fueris, &c. Ideſt, ſi in mentem tibi venerit; quia frater tuus, quem læſiſti, habet aliquid aduerſum te pro temporalium ſubtractione. Relinque ibi coràm altari, ſiue coràm Deo munus tuum, non alienum munus; quia qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris: Vndè Iſaia 58. Frange eſurienti panem tuum, non dicit alienum.* Nam ſecùs ſi efficies, quãtum in te erit, Deum ipſum, iuxtà Auguſtini dictum, rapinarum tuarum participẽ te velle declarabis: quod quàm impium ſit, tibi ipſi excogitandum relinquo.

Matt.c.5.

Vgo Card.

Cur fratrũ recõciliatio Dei oblationi præponatur?

4 Stupent non pauci ſacræ ſcripturæ Expoſitores, qd cauſæ eſt, quòd de tributo interrogatus Chriſtus, an Cæſari reddi deberet, priùs illi, quàm Deo reddendum aſſeruit: *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei,* Deo. Matt.22. Si ſuper omnia Deus eſt colendus, cur inuerſo ordine priùs Cæſari, quàm Deo ſua reddenda edocuit? Si tàm iure creationis, quàm redem-

Matt.c.22.

demptionis omnia Deo debemus, quonam pacto Cæsaris restitutio, Dei poterit restitutioni præferri? Nec totaliter mihi quorumdam satisfacit dictum, idcircò prius Cæsari, quàm Deo sua reddēda præcipi, quia discipulus Domini esse nequit, qui mundo priùs non renunciat; nàm amoris, charitatisque actus peccati displicentiam includit, & satis mundo renunciasse videtur, qui Christi sectari vestigia incipit; sic ambigenti mihi Paschalius tandèm occurrit sequentibus verbis difficultatem perfectè enucleans: *Primum reddite, quod alienum est; vt possidere possitis, quod vestrum est. Vnde quamuis Deus antè omnia, & super omnia honorandus sit, oportet tamen in hoc facto rectus ordo seruetur: non primùm, quod Dei est Deo, sed quod Cæsaris est Cæsari: alioquin primùm vos offerre Deo cum fænore alieno peruersus ordo est.* lib. 10.

Paschasius.

Prius restitutio, quam eleemosyna est facienda, nè ex alieno fœnore Deo offerri videatur.

Proh quanta in aliquorum oblatione nequitia! Quàm ingens in quorumdā sacrificijs impietas! quòd Deus ipse inuerso ordine priùs creaturæ, quàm Creatori, priùs Cæsari, quam sibi sua reddenda præcepit, nè de illicitè congestis sacrificia admittendo, rapinarū particeps fieri videretur.

5 Aureus est pro re hac, de qua loquimur, locus ille Leuitici 1. vbi habetur, quòd in auium holocaustis gutturis vesiculas nequaquàm sibi offerri patiebatur Altissimus: *Vesiculam verò gutturis proijciet propè altare ad orientalem plagam, in loco, in quo cineres effundi solent*; quia (vt optimè, non tàm à seipso, quàm ad cuiusdam Rabini mentem dixit Lyranus) non ex proprijs, sed ex alienis alimenta recipiendo, illicitè congestorum gestabat figuram: quæ quia (vt summè inuisa) Deus sibi offerri non patitur, proijci potiùs, quàm sacrificari debebat vesicula: *Dicit Rabi Salomon, quod hoc erat, quia volauerāt ad capiendum cibum de alieno, & propter hoc designabatur, quòd sacrificium de rapina non placet Deo.* Mòx dictus Lyranus, quibus quā Deo ex iniustè partis oblatio displiceat, satis clarè demonstrat.

Leuit. c. 1.

Lyranus.

Gutturis vesiculā Deus sibi sacrificari non patiebatur.

6 Inter omnes Nabuchodonosoris regis stultitias, illam maximam existimat Hector Pinctus, quòd victa Ierosolyma, capto rege, depopulato templo, ablatisq; omnibus, vasa aurea, & argentea, quæ à mox dicto templo, quod erat in Ierusalem abstulerat, in domum thesauri dei sui intulisset: *Asportauit ea in terram Sennaar in domum dei sui, & vasa intulit in domum thesauri dei sui.* Daniel. 1. Quod (quid quid dicat modò dictus Pinctus) supposita Nabuchodonosoris idololatria, religionis potiùs erga deum suū, quàm stultitiæ actus primo videtur intuitu; nàm vasa offerendo partam victoriam deo suo ascribere videbatur. At ò amentiam mysterio magno admixtam! iniustè rapta deo suo obtulit Babylonis rex, in præsagiū, quòd nostræ tempestatis quamplurimi ex furtis, atque rapinis Deo viuo, & vero oblationes erant daturi: Vnde præfatus Pinctus: *Videte ridiculam tyranni religionem: Obtulit deo suo vasa, quæ iniustè rapuerat. Huiusmodi sunt, qui ex malè acquisitis eleemosynam aliquam faciētes, existimant animam expiare, & liberalitatis nomen obtinere.* Hi aquilarum more (quę ideò à nonnullis magnificę appellantur, quia ex rapinis victum sibi comparantes, prædam, quam vi rapuerunt, alijs auibus distribuunt) ex vsuris, cruentisq; spolijs viuentes, quia aliquam raptarum opum particulam pauperibus largiūtur, liberalitatis vocabulo, & charitatis præstantia se fulgere existimant. Has rapacissimas aquilas carpit Paulus verbis illis: *Qui furabatur, iàm non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonū est, vt habeat vndè tribuat necessitatem patienti.* Ephes. 4. Vbi Anselmus: *Magis autem laboret, hoc est, vt possit pauperes de iusto labore sustentare. Hinc. n. ostenditur, quòd eleemosyna debet fieri ex eo, quod bonum est, idest, quod iustè habetur, non de eo, quod iniustè: Vndè Dauid: Honora Dominum de tua substantia.*

Daniel. c. 1.

Hect. Pinct.

Nabuchodonosorem imitātur, qui ex rapinis Deo quid offerunt.

Ephes. c. 4.

Anselm.

Ex manuū labore pauperibus erogandum.

7 Pharisæus Zachæo statura maior; sed virtute minor antè Dominū stans & ipse eodem prorsùs modo, immò eodem verbulo suas expressit oblationes; nàm si Zachæus non in futuro, sed in præsenti; non se daturum spopondit, sed actu dantem se declarauit; & vnico vt concludam verbo, si Zachæus non dabo, sed Do, dixit: Di-

mi-

Luc. c. 19.

midium bonorum meorum do pauperibus. Luc. 19. Pharisæus eodem omninò vsus fuerat loquendi modo: *Decimas*

Idem c. 18.

do omnium, quæ possideo: Quid est, quòd illius laudata pietate, & commendata largitate, istius reijcitur donum, & reprobatur oblatio? Difficultatē & mouit, & soluit Gorranus dicendo: humilitatem, ac superbiam approbationis, reprobationisq; causas fuisse, quia, ꝙ in aliorū confusionē arrogāter se efficere iactabat Pharisæus, ad diuinæ pietatis assequutionē humiliter agebat Zachęus: ast si aliā mihi afferre rationē liceret, eam sanè adducerem; quia ex alieno offerente Pharisæo (nam quicquid de decimis sit, honorem saltèm, quem Deo impendebat, ab alijs furto auferebat) ex proprijs largiebatur Zachæus, quia vltrà perfectissimæ restitutionis integritatem, dimidium substātiæ suę iustè, iureq; possessæ largitèr in pauperes erogabat. Audiendus est Basilius, qui in latè fusis regulis monasticis de Zachæi eleemosyna loquēs ad illam Pharisæi aditum tibi pandit, vt vndè reprobata fuerit, agnoscas:

Basilius.

Memento Zachæi, qui cùm adiecisset, quadruplum si quemdam circumuenerat; pecuniarum, quæ restabant, dimidium distribuit pauperibus. Sciebat. n. quòd Deus non habet accepta, quæ parata sunt ex iniquitate, nisi soluta fuerint detrimenta. Hæc ipse: quibus cur Pharisæi reijceretur oblatio, satis patet; quia actualitèr honoris saltem efficiebat rapinam. Hinc Crhysostomus hom. 86. in Matt. pharisaicum, immò diabolicum assērit esse eleemosynarū genus, ex quibuscūq; rapinis aliquid offerre: *Audiatis, quicumq; animæ hominis pretium rapientes, beneficium posteà ex cæde confertis. Iudaica huiusmodi eleemosyna est, immò verò diabolica.* Et si impijssimis sacerdotum principibus restitutam à Iuda pecuniam in corbonam mittere incongruum videbatur, quia sanguinis erat pretium: *Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium sanguinis est.* Matth. 27. vbi Glossa Interlin. *Oblatio impiorum abominabilis est* Domino, *quæ offertur ex scelere;* Deo quonam pacto illa Pharisæi ex rapinis congesta placere poterat? Nullatenùs sanè.

Optimū misserendi, modū Zachæus edocuit.

Chrysost.

Matt. c. 27.

Glos. Interl.

8 Vgo Cardinalis verba trutinās illa: *Honora Dominum de tua substantia.* Prouerb. 3. ex proprijs eleemosynam faciendam esse deducit; nàm secùs, qui facit, Deum potiùs subsannare, quàm honorare videtur: *Offerens de alieno videtur Deum deridere, offerendo quod non est suum; & ideò dicitur Prouerbiorum 3. Honora Dominum de tua substantia.* Altiori tamen indagine rem ego perpendens, quidnam nostrū sit, ex quo veluti ex proprio Deo offerre teneamur, vlterius inquiro; si eius sunt omnes feræ sylnarum, iumenta in montibus, & boues: immò si Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo, nostrum quid erit, quod Deo offerre possimus? Occurrit difficultati S. Saluianus, qui non minùs elegantèr, quàm piè concessa omnia, licet sua esse nt, nostra tamen Deum vocare asserit; & tātæ bonitatis rationē assignans ait, quia aliàs, ingrata ei esset nostra oblatio, si ex suo non ex nostro offerretur: *Cùm vtiq; totum suum sit, quod ab eo accepimus, nostrum esse dicit, vt demus: ideò, scilicèt, nostrum appellant proprietate possessionis; vt maior sit merces operantis: quia plùs fructuum necesse est, largitor habeat, vbi de suo videtur esse largitio.* Ergo bonus Dominus vt nos beneficos reddat, & nostram eleemosynam gratuitæ liberalitatis titulo honoret, suam substantiam; nostram vocat. Ex quo quàm ex furto, rapinisq; congestis oblata abhorreat; deducere haud difficilè poteris.

Prouer. c. 3

Vgo Card.

Deū deridere videtur, qui alienam offert substantiam.

Saluianus.

Vt Deus gratuitæ liberalitatis titulo nostrā honoret eleemosynā à se condita nostra appellat.

9 Pro quo tandem argumento (si præfata insufficientia existimātur) facit illud Prouerb. 13. *Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ.* Nàm vt benè annotat Hieronymus epistola ad Lucianum, non quæcumque diuitiæ animæ redemptio sunt, sed eapropter additū est, eius, quia propria, nō aliena animæ saluti proficiunt: *Possumus quidèm diuitias intelligere, quæ non de alieno, non de rapinis sunt, iuxtà illud: Honora Deum de tuis iustis laboribus.* Mòx dictus Hieronymus. Quo exponendi modo vsus est etiam super locum illum Isaiæ 58. *Frange esurienti panem tuum,* dùm non otiosè ly, *Tuum,* appositum dicit, sed vt ex quibus fieri debeat eleemosyna, edoceret: *Pulchrè addidit tuum, nè de rapina*

Prou. c. 13.

Pluribus Sāctorū perrā monumētis non ex alieno, sed ex proprio eleemosynā esse faciendam ostenditur.

Hieronym.

Isaias c. 58.

Idem.

pina facias eleemosynam. Redemptio enim animæ viri, propriæ diuitiæ. Secùs autem, qui faciet. Non dabit Deo petitionem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ. Vnde Gregorius 12. moral. *Nonnunquàm diuites clari inferiores opprimunt, aliena rapiunt, & cùm multos depriment, aliquando quibusdam opem defensionis ferunt; sed tunc eleemosyna superbi diuitis eum redimere non valet.* Docuit etiam hanc veritatem D. Basilius, qui illos tãtùm in egenos beneficentijs Deum laudare, & honorare, iuxtà illud psal. 28. *Afferte Domino gloriam, & honorem*, asserit, qui ex licitè congestis largiuntur: *Honorem affert Deo, qui secundùm prouerbium, ex iustis laboribus, & primitijs sua iustitia eum honorat.* Sic ipse, qui etiam: *Neque .n. ex iniustis lucris beneficia egeno facta sunt Deo accepta.* Nec idipsum pluriès prædicare destitit Chrysostomus, qui hom. 86. in Matth. *Sunt .n. sunt, inquam, etiam nunc, qui alienis direptis excusatos se à toto crimine putant, si aliquam partem pauperibus dederint, de quibus ait Propheta: Altare meũ lacrymis operiebatis. Nõ vult certè Christus rapina nutriri, ingratissima hæc sibi sunt alimenta: melius est committere, vt inedia tabescat, quàm huiusmodi alimento sustentare.* Hactenus ipse, qui alibi: *Eleemosynam autem dicit, non qua est ex iniquitate, hæc .n. non est eleemosyna, sed crudelitas: quid .n. iuuat exuere alterum, & alterum induere:* Vndè quamuis admodùm Deo sit miseratio amica: quamuis iuxtà S. Hildeberti dictum ex cruce eam tibi suadeat: (*Extensa quippè sunt in cruce manus Domini, vt extenderentur inopi manus contractæ, manus tua.* epist. 48. absit tamẽ vt ex alieno id facias, quia coràm patre filium sacrificare videberis, si ex malè partis dona offeres, & oblationes.

Gregor. | Psal. 28. | Basilius. | Chrysost. | Hildebert.

Hic si esset propheta, sciret vtiq; quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est. Luc. 7.

§. II.

Vt ignominiosis nominibus virtutis lędere famam liuoris est propriũ: sic vitiorum fœditatẽ vocabulorum comitate prætexere Dei consueuit mos esse.

1 FVsè Ouidius virtutis extollens præconia inter cætera eius magnalia, ipsam mortalium neglecta consuetudine cælum versùs gressus dirigere consueuisse, sequenti decantat versiculo:

Cælum negata tentat ire via. (Ouidius.)

Carm. M. 3. od. 2. quod ob id maximè ipsam tentare opinor, quia et si non desint, qui eam laudibus afficiant, nunc pulchram eam vocando, vt Senecam effecisse reperio, qui epistol. 67. Virgilium venustiorem in uenusto corpore virtutem appellasse carpens; hunc ait in modum: *Errare mihi videtur, qui dixit: Gratior est pulchro veniens è corpore virtus. Non .n. vllo honestamento eget; ipsa magnum sui est decus, corpus suum consecrat.* Nũc pretiosam, vti eam dixit Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. *Magno vbique pretio virtus æstimatur.* Nunc præpotẽtem, vt eam censendam autumauit mòx dictus Seneca trag. 9. cùm ait: *Nunquàm Stygias fertur ad vmbras inclyta virtus.* Et Aristoteles oratione cõtra proditores mysteriorum: *Nullum adhùc vitium de virtute trophæum erexit*; Et denique Stoici ad benè, beatèque viuendum eam solam satis esse asseuerant: cùm tamen communiter impugnari, & assiduè ab inuidia lacessiri se videat, nàm (vt reliqua sileam) Ephesi in Hermodoro nõ tantùm iniurijs affectam se sensijt, verùm etiam extrà ciuitatem pulsam se reperit. Apud Atheniẽses in Aristide, & Themistocle. Apud Syracusanos in Her-

Virtutis p̃conia etiam ab Ethnicis cognita. | Seneca. | Sui est decus. | Valer. Max. | Arist. | Nẽquam de ea vitium trophæum erexit. | Sẽper à vitiosis lacessita.

Hermocrate,& Dione. Apud Romanos in Camillo, Rutilio, & Metello se dedecoratam agnouit. Et denique(nè singula percurrendo longiùs quàm par est, sermonem protraham) in Catone Vticensi ambitionis,& in Hercule pusillanimitatis vocabulis lacessita, vt venenatos inuidiæ vitet afflatus, cælum versùs gressus dirigit, vt ibi saltèm venena effugiat, vbi liuor locum habere nō potest, dicente Liu. Decad. 4. l. 8. *Cæca inuidia est, nec quidquā aliud scit, quàm detrectare virtutes.* Et ità planè est, nàm quàm Deus etiam (vt ità dicam) humana vitia honestatis causa nominum comitate prætexere studet, tàm illorum virtutem vocabulorum fœditate lædere audet inuidia. Quod in Magdalena apertissimè completū reperio, nàm eius lacrymis nil Pharisęi cor emollitum, immò incudis more suspiriorum, atq; gemituum ictibus magis, magisq; densatū peccatricē eā vocabat: *Hic si esset propheta, sciret vtique, quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est.* Luc. 7. quam Christus miris excellentiæ decorabat nominibus. Hinc Carthusianus art. 19. post longam Pharisæi castigationem, de eo, eiusq; similibus virtutem semper calumniantibus, hunc dicit in modum: *Isti sunt imperfecti, inanes, & leues, qui fatuè gloriantur, derisibiliter extolluntur, & alios aspernantur: qui si sapientes, virtuosiq; essent, alijs charitatiuè compaterentur, consilio, atq; auxilio suffragarentur.* Hæc ipse. nos autem quàm à Deo differant mundani, dùm honestis nominibus homines, hominumq; defectus operiente illo, vocabulorum fœditate virtutem fœdare student hi, ostendemus.

Liu.

Cęlum versus ire conatur, & quarè?

Luc. c. 7.

Carthus.

Quàm virtutem nominum fęditate laude spoliare conatur inuidia, tàm etiam quod virtuti deest, nominū honestate prætexere studet Altissimus.

2 Vt in deserto ingratissimus populus siti laborare incępit, nulla Moysi,& Aaron habita ratione laxatis linguæ habenis contra illos, quòd siti se necare vellent, murmurare cępit: angebantur illi visa populi seditione, nec alitèr egestati consulere se posse existimantes, quàm diuino implorato auxilio, antè tabernaculum prolapsi Deum enixè, vt tumultuanti populo satisfaceret, precabantur; quorum precibus illicò pijssimo annuente Domino ad leuis virgæ contactum ex sicca silice vberrimos aquæ riuulos scatere fecit: *Cumque eleuasset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ, ità vt populus biberet, & iumenta.* Num. 20. quo peracto statim contradictionis cognomine aquas appellatas reperio: *Hæc est aqua cōtradictionis.* ibid. Desineret me sanè dies, si singulorum adducere vellem opiniones, vndè aquæ istæ contradictionis sortirentur vocabulum: *Numquid inerat ea vis in aqua, quæ populum ad contentionē impelleret?* ait Theodoretus in Caten. Zephyr. Minimè sanè: nàm contentiones,& lites aquæ præcesserant emanationem. Nec Moysis,& Aaronis hęsitationi rem tribuendam ccseo, nàm si qua horum etiam interfuit abdubitatio, antè potum, non post ipsos subdubitasse, esse asserendum. Vndè mòx dictus Theodoretus: *Nec Moyses cùm ex ea bibisset, cum Deo contendit.* Nec deniq; mysticę quorumdā interpretationes quòd per aquas. s. has ex rudi, impolitaq; silice egrediētes siuè Christus ex intacta Virgine in signū contradictionis positus: siuè Virgo ipsa cunctas extinguens hæreses importaretur, dicente Lorino: *Mysticè per aquā contradictionis, quæ de petra prodijt, non modò Christum iampridem iudicari, quia positus est in signum cui contradicetur, petraq; dicitur: Verùm etiam aliqui Mariam intelligunt, quæ sola canitur, hæreses interemisse in vniuerso mundo, quas maxima ex parte hæretici contra illam excitauerunt,* difficultatem eneruant; quia rebellem populū hoc nullatenùs præuidisse non est, qui dubitet: vndè igitur ignominiosum contradictionis, iurgijq; cognomen aquæ sortirentur, cùm ipsæ contradictionē extinxissent potiùs, quàm excitassent, haudquaquā caperem, nisi inuidiam contra virtutū opera semper oblatrantem agnoscerem, quæ vt tanti miraculi obnubilaret splendorē; contradictionis, litigijq; vocabulo illud nuncupare studuit; nec mirum, quia si vt optimè dicere consueuit Xenophon in ped. Cyri: *Solent inuidi, & qui præcipuè suo ingenio diffidunt, aut qui præstant impudentia, alios detrahendo, obloquendoq; lacessere;* iuxtà inuidiæ morem, quod liuore tabescentes præstare non poterant, falsis

Num. c. 20.

Theodoret.

Aqua ex percussa silice emanās, cur cōtradictionis cognomine appellatur

Idem.

Lorinus.

Xenophon.

Inuidi alios detrahendo, obloquendoq; lacessere student.

vocabulis infamare satagebant.

3 Maximæ ascriberetur incuriæ, si impræsentiarum quodnam sit cælum illud, de quo DD. psal. 72. *Posuerunt in cælum os suum.* & quonam pacto in ipsum os posuisse dicantur nonnulli, vestigare omitterem; & quamuis duplici via scripturæ expositores incedere non ignorem, nàm aliqui per cælum Deum, qui pluriès cæli nomine in scripturis nuncupatur, intelligi debere existimarunt: atq; tunc contra hoc cælũ os posuisse scelestos addunt, cùm Deum blasphemantes de eius potentia, vel sapientia, vel prouidentia obloquuti sunt, vt August. Hieronymus, Euthymius, Titelmannus, Vgo Card. Lorinus, multiq; cũ ipsis sẽtiunt. Alij autem Chaldaicã sequẽtes versionem cæli vocabulo, iustos, cælos pluriès per antonomasiam nuncupatos, accipiunt; tuncquè contra hos cælos positũ os asserũt, cùm falsis detractionibus iusti lacessiti, stulti, atq; mundi vocati sunt purgamenta. Glossa tamẽ ordinaria aliam mihi discooperuit semitam, per cælum nempè hic, cælum propriè, ac materiale significari, quæ si teneatur sententia, non facilè difficultatum scopulos vitare possẽmus; nã si in cælũ os quosdam posuisse asseruit Dauid, quonam pacto in hos materiales orbes illud facere valuerunt? Et posteà si cæli perfecti sunt, omnisquè eorum ornatus, quis adeò effrons esse poterit, vt de eis obloqui non erubuerit? Et licèt his etiam difficultatibus eadem occurrat Glossa dicendo: *Posuerunt in cælum, &c. Astrologos carpit, qui os suum ponunt in cælum, dùm nimis curiosè astra, & stellas contemplantur, quæ in cælo sunt*; ego nihilominùs intacta astrologorum curiositate non sistens, vlteriùs quis cælis Lunæ, Martis, Mercurij, Veneris, ac Saturni nomina imposuerit, inquiro; & si Astrologos fuisse respondes, vlteriùs, cur hæc effecerint, scitor: Si ad celorum distinctionem, atq; cognitionem id factum dices, adhùc dubitationi remanet locus, cur his præcisè non alijs vocauere nominibus? Obstrusa sanè quæstio; sed si cælorum perfectionem, & inuidiæ cõsiderabimus proprietatem, facilè apparebit solutio: nàm si hæc calumniã di dempta peritia, omnium aliarum rerũ est prorsùs ignara: & si illi adeò perfecti sunt, vt vltrà diuinam attestationem: *Igitur perfecti sunt cæli, & terra, & omnis ornatus eorum.* Gen. 2. nunc à nonnullis immateriales, nunc alterius materiæ à sublunaribus, nunc nequaquam peregrinarum impressionũ receptiui ab Aristotele vocantur, mirùm sanè non est, quòd non tàm ab Astrologis, quàm ab inuidia præfatis vocentur nominibus; quia Martis iracundia, Veneris inhonestate, Saturni fraudibus, aliorumque magnis sceleribus cælorum pulchritudinem, ac perfectionem fœdare studuit, atq; contendit. Meum non est hoc, quod dico; sed Hieronymi, qui super cap. 5. Amos hæc habet: *Non debemus sequi fabulas poetarum, ridicula, ac portentosa mendacia, quibus etiam cælum infamare conantur, & mercedem stupri inter sidera collocare.* Quid pulchrius? Sanè in eo sẽper sistit liuor, vt fœdis nominibus, & cęli pulchritudinem, & cuiuscumq; alterius virtutem, ac perfectionem obumbret, atq; deturpet. Quod argumentum adamussim prosequutus est Theodoretus in caten. Zephir. qui eapropter hebdomadæ etiam diebus eadem prorsùs nomina Solis, scilicet, Lunæ, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris, & Saturni imposita fuisse autumat, vt sordidis recensitorum nominibus lucem ipsam Dei semper ore laudatam obnubilarent, ac inficerent: *Nullus est dies, quem non dæmonum appellatione compellent.* Desinat nunc percontari Ennodius: *Diem laudare quis abnuat? Attollere solis radios quis metuat?* Sistatque prorsùs diei extollere laudes, *Si thematí obsequium præstat oratio, ab ipso suscipit dignitatẽ.* Dict. Scholast. 2. quia inuidia nedùm lucem laudare, diemq; extollere renuit, verùm ipsam etiam impiorum obscænitatibus vilem reddere, ac deturpare conatur.

4 At quid cælum infamare, lucẽque inuidiam obnubilare assero, si sanctissimi Iobi virtutem, perfectionem, ac sanctitatem, quæ cęlis disertiùs Dei gloriam enarrabant, & Luna clariùs mundum suo illustrabãt fulgore, semper nominum vilitate deijcere, ac deturpare studuit: quod nè gratis dictũ exi-

Psal. 72.

Glossa.

Astrologorum nimia curiositas carpitur.

Genes. c. 2.

Hieronym.

Cælis fæda nomina ad eos inficiendos imposita.

Theodoret.

Ennodius.

Diebus &, ac luci detrahere volens inuidia eadem prorsus eis nomina imposuit.

existimes, quid per eiusdē vxoris os inuidētiæ eructauerit pater, audi si libet: *Adhuc tu permanes in simplicitate?* c.2. vbi Lyranus simplicitatis nomine stoliditatem intelligit, vndè cùm nostra vulgata habet: *Adhuc tu permanes in simplicitate?* Glossat ipse, *Adhuc tu permanes in stoliditate?* At quæ est hæc stoliditas mulier? Numquid Deum timere, à malo recedere, & bonum facere amentiam nuncupandam censes? An diabolus, qui hæc tibi dicere suggessit eximiam sancti viri philosophiā stoliditatis vocabulo infamare satagebat? Prorsus ità ait Dydimus in catena græca: *Cùm ad pietatis turrim quatiendam inanis eius fuit omnis conatus, verborum contumelia, atque contemptu coniugem armat.* Proh nefas! Quia virtutum structurā deijcere nequiuerat, & virtutis fulgorem extinguere non potuerat, ad suetas machinationes inuidentiæ pater confugit, vt stoliditatis saltē fœdaret vocabulo, quod insidijs extinguere nullatenus valuerat.

Iob. c.2.

Dydimus.

Stultitiæ vocabulo summam Iobi philosophiā infamare conabatur inuidiæ pater.

5 Celebris semper mundo Dauidis extiterat sanctitas, sed tunc maximè eius humilitatem, animiq; rectitudinem eluxisse opinor, quandò regalibus abiectis exuuijs coram arca Domini nulla habita dignitatis ratione saltauit, ac lusit: *Dauid saltabat totis viribus ante Dominum.* 2.Reg.6. Verùm quo nomine tantam Dauidis humilitatē nuncupauerit Michol, neutiquam silendum existimo: *Quàm gloriosus fuit hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, quasi si nudetur vnus de scurris.* ibid. Ergo scurra humilis, & scurrilitas vocatur humilitas? Prorsùs ità: nec mirum, quoniam virtutem, quam extinguere liuor non valet, vocabulorum contemptibilitate cōtemptibilem reddere satagit. Optimè Bernardus lib.4. de consideratione: *Enim verò timor Domini simplicitas appellatur, nè dicam fatuitas. Virum circumspectum, & amicum propriæ conscientia calumniantur hypocritam, amatorem quietis, & sibi interdùm vacantem dicunt inutilem.* Sic semper virtuti detrahere studuit liuor. Quod videre est etiam in 9.cap.4.Reg. vbi Elisei discipulus, qui iuxta magistri præceptum Iehu in regem vnxerat, insanus à modò dicti Iehu seruis nūcupatus describitur: *Quid venit insanus iste ad te?* quia insaniæ titulo prophetiæ spiritum semper dedecorare studuit liuor. Quod præterquam tormentorum vi in inferno confitebuntur damnati: *Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam.* Sapien.cap.5. pluries cæca etiam declarauit gētilitas, nàm Plato in Phæd. insanos prophetātes appellat: *Quidam diuino beneficio sunt insani, vt prophetæ, & Sibylla.* Et Tullius lib.2. de diuinatione nedum propheticum spiritum insaniæ nomine deturpat, verùm furiā etiam illum nuncupando, prophetas furiosos appellat: *Quid habet auctoritatis furor iste, quem diuinum vocatis, vt quæ sapiens non videt, ea videat insanus; & is, qui humanos sensus amiserit, diuinos assequutus sit?* Ex quibus omnibus clarè inuidiæ elucent machinationes, quæ vt virtutum pessundet fulgorem, ignominiosis hisce nominibus virtutes appellat.

2.Reg. c.6.

Bernardus.

Dauidis humilitas scurrilitas nuncupatur, & quarè?

4.Reg. c.9.

Sap.c.5.

Plato.

Tullius.

Vt prophetiæ spiritum dedecoraret inuidia, insaniam, ac furiam illū vocare consueuit.

6 At quid inuidiam nominum obscuritate (quantùm in se est) virtutum dixi obtenebrare nitorem? dicam & melius, quòd in ipso virtutum auctore idipsum (sed incassum) semper zeli liuor efficere conabatur; quā rem sole clarius videre si cupis, Matthæum lege, & in c.13. reperies, quòd longè, lateq; miraculorū, ac sapientię Christi perstrepente fama, mirantibus cūctis, immò rei magnitudinem demirante orbe laudis loco, contemptionis verba proferre cæperunt conciues: *Vndè huic sapientia hæc, & virtutes? Nonnè hic est fabri filius?* Stupet Chrysologus ser. 48. talium iudęorum amentiam, quòd ex virtute ad generis exiguitatem recurrerent, ac si in sanguine tantùm claris vigere sapientia posset, cùm tamen multos generis ignobilitate iacentes virtutes erexerint; ad quid igitur in Iosephi, quē eius patrem opinabantur, artem confugiunt? An fortè stemmatis (quod etiam falsò calumniabantur, dùm & regum, & sacerdotum clarebat insignibus) vilitatem prætendendo sapientiam, ac virtutem obtenebrare laborabāt? Nil aliter ait mòx dictus Chrysologus: *Non sic nubes cælum, nox diem, solem caligo, quomodò mentem cæcat, & tenebrat inuidia. Liuor*

Matt. c.13

Chrysolog.

Fabrili nomine Christi diuinitatem abscondere conabatur inuidia.

hoc iudaicus probat, qui Christi sapientiam miratur, virtutes stupet, attollit opera, dicta suscipit: & tamen nè in ipso videatur Diuinitas, Deitas sentiatur, carnalium parentum nomina commonet, & diuulgat, Statimq; subdit: *Dicebant fabri filium, vt arte vili, ars lateret auctoris, & Deitatis nomen fabrile nomen absconderet*. En quomodò nedũ doctrinę splendorem nominis humilitate extinguere, verùm Deitatem ipsam fabrili nomine tegere conabantur. Mirùm igitur non est, quòd contra virtutem nominum fœditate liuor insurgat, si virtutũ auctorem, Deitatemq; ipsam nominis exiguitate tegere satagebat.

7 Secus posteà semper Deum effecisse reperio, nàm nomina quidem creaturis imponit multoties; sed vel vt virtutem exaltet, vel vt quod virtuti deficit, nominum honestate operiat:

Hieronym.

Porrò *Dominus*, ait Hieronymus super Danielis primum, *in bonam partem nomina mutat antiqua, & ex rebus imponit virtutum vocabula*.

Sẽper Deus in bonã partem nomina mutat.

Psal. 15.

Et super illud psal. 15. *Nec memor ero nominum eorum per labia mea*, quæstionem mouet: cur in baptismate nomina mutentur, quam illicò soluit; vt nouo nomine infidelitatis aboleret nomen:

Idem.

Mutamur quippè in lauacro: & ex filijs hominum vocamur filij Dei. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Sic ipse, qui statim ad Apostolos sermonem vertens, cur eis nomina à Christo mutata fuerint, rationẽ assignat dicẽdo:

Cur Apostolis, & multis alijs nomina mutata?

Vox Christi est: Nec memor ero istorum Apostolorum nominum, quæ priùs antè fidem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis nomina addita sunt noua. Hæc mòx dictus Hieronymus, quibus satis patet, idcirco nomina noua imponere consueuisse Altissimum, quia aut virtutem extollere, aut quod minùs laudabile erat, abolere intendebat.

8 Circa difficultatem illam, quinam fuerint illi Dei filij, de quibus dicitur

Genes. c. 6.

Genes. 6. *Videntes filij Dei filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus, quas elegerant*. sententiarum insurgit pelagus; nàm aliqui filiorum Dei nomine dæmones incubos, ex quibus gigantes emanarunt, significari asseruerunt, quod quàm falsum sit, ex ipso litteræ contextu patet; nàm dicendo, quòd Dei filij in vxores filias hominum acceperint, malos Angelos hos Dei filios fuisse excluditur, cùm nusquam dæmones incubos sponsasse, atq; vxores duxisse legatur. Nec officit, quòd filiorum Dei nomine Angeli in scripturis vocari soleant, quia boni, non mali tale sortiri solent vocabulum; vndè quotiès in Iobi libro Dei filij ante Deum astitisse leguntur, diabolus ad Angelorum Sanctorum distinctionem Satanæ nomine nuncupatur: *Quadam autem die, cùm venissent filij Dei, vt assisterent coràm Domino, affuit inter eos etiam Satan*. cap. 1. & c. 2. *Iob c. 1.* *Factum est autem, cùm quadam die venissent filij Dei, & starent coràm Domino, venisset quoq; Satan inter eos*; ex quo liquidò patere existimo, neutiquam hic, filiorum Dei nomine dęmones incubos significari. *Ibid. c. 2.* Nec penitus de Angelis bonis obloquentes audiendi sunt, dum eorum aliquos mulierum formositate illectos degenerasse asserunt; quia (vltrà quàm post viæ morulas amplius eos peccare non posse, communis docet theologorũ schola) cum propter hominum flagitia, & a[...]eos, nõ Angelos, qui aquis necari non possunt, interficiendos diluuium immissum dicatur: *Videns autem Deus q͂ multa malitia hominum esset in terra, &c. Delebo hominem, quẽ creaui à facie terræ, &c.* Gen. 6. nullatenus hic de Angelis, nec bonis, nec malis esse poterat sermo. *Genes. c. 6.* Alij filiorum Dei nomine populi principes importatos autumant, quod etiam quàm à vero aberret, textus ipse declarat; quia si Noe excepto, eiusque familia ob communia scelera communitèr omnes necari debebant, non præpotentes tantùm filiorum Dei vocabulo nuncupantur, sed omnes indifferenter, ob quos indiscriminatim diluuium mittebatur, quod innuere videntur verba illa: *Cumq; vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippe caro corruperat uiam suam super terram) dixit ad Noe: Finis vniuersæ carnis venit coràm me*. ibid. *Ibidem.* Hieronymus tandèm cum principalioribus scripturæ interpretibus per hos Dei filios Seth nepotes, posterosque, qui à maioribus suis degenerantes,

rantes, diuinumque ius contemnentes ardentissima libidine cum impuris mulieribus copulati sunt, intelligit; quæ & si verior, communiorq; censeatur opinio, haud quaquàm tamen difficultate maxima vacat; quid. s. causæ est, quòd Dei filij vocantur illi, qui à Deo adeò declinauerant, vt secum reliquos ad similia perpetranda induxerint; vndè Caietanus: *Multitudo vitiorum manifestatur in casu iustorum, vt ex hoc, quod iusti ex tunc declinauerunt à recto, intelligatur innumera multitudo peccantium, immò vitia tunc fuisse communia.* Quod si verum, vt verissimū est, nō Dei, sed diaboli filios eos nūcupare scriptura debuisset: verùm mysterio minimè vacat, quòd etiā scelesti filiationis Dei titulo decorentur, quia (ni temerarius videor) Deus etiam virtutis defectus, vitiorumq; vt prætexeret magnitudinem, eximij nominis dignitatem adiecit. Flecto adhoc Pererij verba: *Narrat Moyses, Deum generali diluuio perdere voluisse omne genus hominum, paucis exceptis, propter intoleranda eorum flagitia, præsertim autē propter eorum peccata, qui cùm filij Dei appellarentur, tamen maiorum suorum degeneres, professionis suæ obliti humani deniq; ac diuini iuris contemptores existebant.* Manifestius meo iudicio dicere volens: quòd maximè ob Seth filios irascatur Altissimus, & quòd propter eorum præsertim scelera diluuiū immittat, neutiquam mirari debemus, quia venia prorsùs indigni reddebantur, qui suam negligebant infamiam, quam Deus nominis dignitate operire studebat.

Caietanus.

Pererius.

Vt Deus virtutis prætexat defectus, eximiorum nominum dignitatem interserit.

9 Non absque magno mysterio Christus Dominus, qui adeò minutim martyrum membra, licèt ferris dilaniata, feris discerpta, igne combusta, siuè quouis alio tormentorum genere deperdita restaurabit, vt nec capillum de eorum capite casurum asserat; non tantùm (vt Brugensis vtar verbis) vulnerum cicatrices, verùm ipsa etiam vulnerū foramina in suo sacratissimo corpore relinquere voluit: nā si absq; peculiari miraculo hoc fieri minimè poterat; vndè mox dictus Brugensis: *Peculiari miraculo factum est, vt illa foramina non impedirent quominus nerui, & arteriæ circumcirca continuarentur, optimeq; dispositi essent, tùm ad continendum sanguinem, tùm ad obeūdas actiones omnes, motusq; vitales,* super cap. Ioan. 20. ad quid ergo miracula cumulat? Cui difficultati, & si diuersis rationibus occurrant diuersi, & præcipuè ex recentioribus Cornelius à Lapide, qui super cap. Zachariæ 13. viginti causas, rationesq; cur hoc à Christo factum sit, assignet: Nonnulli tamen, vt Thomæ præsertim incredulitatis plagas curaret (nàm etsi vt fer. 2. Dom. 4. §. 3. num. 7. tetigimus, non desit opinio, quòd timore, reuerentiaq; correctus Thomas Christi vulnera non attrectauerit; oppositum tamèn certum est, ipsum scilicèt Domini præceptum de inferendo digito intrà vulnerum concaua impleuisse, vt optimè inter cæteros dixit Gregorius hom. 29. in Euangelia, & post ipsum Toletus annot. 27. super Ioan. 20.) plagas à Saluatore fuisse retētas autumant, quod alios vt omittam, apertissimè dixit Incertus: *Ecce ad quid Dominus suorum vulnerum cicatrices reseruare voluit, & delere noluit: quia hæc in eius discipulo sanare, & eius mentis vulnera curare disponebat.* Quæ si teneatur opinio, modica non erit difficultas, cur ad Thomæ incredulitatis curationem plagas adhibere voluerit: Si mutos solo verbo, & alios solo intuitu curauit, & traxit, cur nō sicut Zachæum vocauit, vel vt Petrum ipsum non aspexit, quòd vt eius sanaret vulnera, vulnera in suo corpore relinquēda censuit? At ò magnam Dei nostri pietatem! bonitatem ò verè magnā! vt increduli incredulitatem prophetiæ nomine (si fas est dicere) quodammodò operiret, non absq; miraculo vulnera retinere voluit: & vnico vt dicam verbo, quia fortè (ni decipior) Thomam præuidebat dicturum: *Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum; & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meā in latus eius, non credam.* Ioan. 20. ideò plagas retinere voluit, vt ex rei euentu diuinationis nomen sortiri videretur nutatio. Meum neutiquam est, quod dico, sed Chrysologi, qui serm. 84. elegantissimè rem expressit dicendo: *Cer-*

Cur Christus suorum vulnerū reseruauerit cicatrices?

Brugens.

Incertus.

Ioan. c. 20.

Chrysolog.

tè

Thomæ incredulitas prophetiæ decoratur vocabulo.

tè prophetia magis, quàm enunciatio fuit. Nam cur talia peteret, nisi à Domino ad indicium resurrectionis suæ, sola seruata vulnera prophetali spiritu cognouisset? Sic contra humanum morem, quod virtuti deest, nominis honestate, vt ità dicã, supplere solet Altissimus, vt ipsã Thomæ incredulitatem, etiam non sine miraculo, diuinationis quodam vocabulo honestare studuerit.

10 Præsentem tàdem claudo tractationem dicendo, quòd si eò inuidentiæ peruenit malitia, vt quod nominum fœditate deturpare non valet, nominis priuatione lumine spoliare conetur: pijssimi verò Domini eò protrahitur bonitas, vt quod nominũ honestate operiendum non censet, nominis saltem absconsione occultet: Claret primum ex 16. Exodi, vbi habetur, quòd hæsitante populo quisnam esset cibus ille cælitus missus: *Quod cùm vidissent filij Israel dixerunt ad inuicem: Ma hu? quod significat: Quid est hoc?* Et dicente Moyse: *Iste est panis, quem Dominus dedit vobis ad vescendũ.* ibid. non propter hoc ingratus destitit populus Man panem illum vocare: *Appellauitq; domus Israel nomen eius Man.* ibid. quod ex ignorantia ampliùs minimè procedebat, cùm iàm quid esset, à Moyse intellexissent; sed vt rem debito spoliarent honore, nominis ignorantiã simulabãt. Quod tangere videtur Theodoretus in catena Zephir: *Vnde cibus is appellatus est manna? Quia nouo rei spectaculo commoti alter ad alterum coeperunt dicere, Manhu? Quid est hoc? Et interrogationis verba in proprium nomen contulerunt.* Secundum verò, quòd scilicet summa Dei bonitas scelestos, & scelera, quæ de se occultari nequeũt, nominis absconsione transiliat: patet in Epulone, cuius nomen propterea silentio præterijt, vt quod nominis comitate operiri non merebatur, silentio saltem obtegeretur. Quod breuibus quidem verbis, sed ponderibus plenis dixit Ambrosius: *Habenda erat ratio eius, qui damnatus dicebatur.* Hæc mòx dictus Ambrosius, quę cum dictis pro præsenti instituto satis esse existimo.

Exod.c.16.

Ibid.

Theodoret.

Quod nominis fœditate inficere non valet inuidia, nominis ablatione dedecorare studet.

Ambrosius.

Etiam damnatorum rationem Dei pietas habere non dedignatur.

Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autẽ lacrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi nõ dedisti: hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meũ non vnxisti: hęc autem vnguento vnxit pedes meos. Luc. 7.

§. III.

Pluris à Deo fiunt pœnitentes bello capti, quàm innocentes gratia iure possessi.

1 Vulgaris nequaquam sanè fuit Constantij Imperatoris animi magnitudo, dum non vt Thetidis filius bello captos venia indignos existimauit: nec ipsos in pœnitentiæ signum etiam ad genua prouolutos necauit, vt defuncto Patroclo efficiebat ille; sed potiùs seditiosos omnes, hostesq; cunctos, modò supplices venissẽt, excipiebat, & in pristinum restituebat. Quod disertè nimis Iulianus Cæsar Panegyr. 3. in eũdem descripsit, cùm ait: *Quotquot belli huius administros tyrannus habuit, horum omnium nec mors ipsa manifesta, neq; obscurum exilium, aut nulli etiam pœnitẽtia fuit. Plerią; enim ad imperatorem supplices venerunt: ab eoq; omnes veniã consequuti sunt, qui hac in parte Thetidis filiũ magnanimitate superauit. Hic enim Patroclo extincto, nec attendere quidèm quos in bello ceperat, ampliùs volebat: noster verò impunitatem proponebat omnibus, qui coniurationem eiurare vellent, non modò extremi supplicii, vel exilii,* vel

Iulianus Cæsar.

vel pœna cuiusuis alterius metum auferens: sed insuper quasi ex maximis ęrumnis, atquè infelicitatibus ereptum pristinum in statum restituebat. Ast respectu Dominicæ magnanimitatis nulla penitùs est censenda, quia huic minimè sufficit pęnitentes è principis mundi huius manibus ereptos, ac proinde iure belli acquisitos, iuxtà illud: *Cùm fortis armatus custodit atriū suum in pace sunt omnia, quæ possidet. Si autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, &c.* Luc. 11. innocentibus adæquare, nisi eis etiā longè præferat, vt ex eo satis patet, quòd Baptistam laudauit quidèm, non tamen in os, immò nec eius præsentibus discipulis, nè ad illius aures laudes deferrent, vt videre est apud Matth. cap. 11. Sanctam verò hanc peccatricem, de qua impræsentiarum noster est sermo, præsentem, & audiētem non solum pluriès præconijs extulit multis, verùm adeò etiam laude dignam prædicauit, vt nec nomen tātæ mulieri congruum reperiri posse asserere, quapropter proprio relicto vocabulo, vt minùs quàm par erat expressiuum, hanc vocat: *Vides hanc mulierem?* Luc. 7. vbi noster Didacus Stella ex consimili pronomine Abrahæ operis expressiuo: *Quia fecisti rem hanc.* Gen. 22. petendi ansam desumpsit: *Quam rem Domine?* Illicoq; in Dei subdit persona: *Non inuenio nomen operi dignum. Sic etiam in domo Pharisæi fecit cum Magdalena.* Nec alia sanè discriminis ratio, nisi quia vt ostenderet, quòd tali pœnitentes amore prosequitur, vt eos innocentibus aliqua ex parte præponat, non clàm, sed palam, nec absentem, vt Ioannem, sed præsentem Magdalenam ad æthera extulit. Quod breui quidèm, sed disertè nimis de pœnitenti, & iusto in se dixit Tertullianus lib. de pœnitentia cap. 8. *Chariorem senserat, quem lucrifecerat.* Quod nil erat, nisi dicere: quem per pęnitētiā, veluti iure belli è diaboli potestate eruit, in maiorem sui amoris gratiam coaptat. Nec mirum, quia, si fictos gentilium Deos adeò hominum pœnitentiam approbasse existimabat Ouidius lib. 1. de Ponto, vt in pristinum pœnitentes restituerent:

Luc. c. 11.

Luc. c. 7.

Didac. Stella.

Tertullian.

Christus in os Magdalenam laudat, qui nec corā discipulis Ioānē commēdare voluit, & quare?

Talia cælestes fieri præconia gaudent,
Vt suo quid valeant numina teste probent.
Sæpè leuant pœnas, ereptaq; lumina reddunt,
Cùm benè peccati pœnituisse vident.

Ouidius.

multò magis Deus viuus, & verus, qui iuxtà Dauidis dictum misericordiarū Deus nūcupari exoptat. Qui texte Nanzianzeno amoris, & dilectionis cognomen assumit. Qui ob errantem, atq; balantem ouiculam nonaginta nouem in deserto reliquit. Qui deniq; (cętera vt omittam) propter hāc errabundam ouem cruentorum luporum dentibus dilaniari non metuit; vndè Hieronymus Epist. 61. ad Pammachium: *Dei filius propter vnam morbidam ouem, alapas, crucem, & flagella sustinuit,* hominum pœnitentiam probare, & pœnitentes ipsos nedùm in pristinum restituere; verùm innocentibus etiam aliqua ex parte præferre debebat.

Hieronym.

Innocentibus pœnitētes præfert multoties Deus.

2 Pœnitentes innocentibus coæquando satis se extulisse existimauit Radulphus, dùm capri, & ouis sacrificium ad mysticum sensum reducens, ea propter in eodē holocausti loco illū cū hac offerri opinatur, vt videre est in 4. cap. Leuit. quia eumdem locum, eumdemq; gradum, quem innocentiæ gratia possident innocui, pœnitētiæ virtute obtinent pœnitentes: *Videtur pœnitentiæ meritum sicut de capra dictum est, interim commendare. Nam etiā lex hircum, qui pro peccato offertur, in loco holocausti immolandum decreuit: vt scilicet peccatores si dignos pœnitentiæ fructus attulerint, eumdem cum ijs, qui perfectionis iter ab initio gradiuntur, meriti gradum adepturos esse confidant.* Sic ipse apud Tilmannum: vbi illicò neutiquàm mysterio vacare subdit, quòd porta aquilonaris iuxtà Ezechielis sententiam ijsdem prædita, atq; ornata sit, quibus porta potiebatur, atq; decorabatur orientalis: quia æquè aditus ad cęlestem Ierusalem pęnitentibus, ac innocentibus patet: *Per Ezechielem porta ad aquilonem ea omnia, quæ porta ad orientem habet, perhibetur habere. Omnes enim, qui ab vtero in in-*

Radulphus.

Eumdem meriti gradum pœnitentes cum innocuis obtinere solent.

Idem.

Æquè innoxiis, ac è peccatis cōuersis ad cęlestē patriā aditus patet.

no-

nocentia perſtiterunt, portam ad oriẽtem habent; quia eis regni cœleſtis aditus à lumine, quod acceperunt, patet. Et omnes, qui in peccatis poſtmodum lapſi torporis ſui frigore ſunt depreſſi, ſi per pœnitentiam redeant, portam ad aquilonem habent: quia eis etiam poſt peccati ſui frigora regni aditus per miſericordiam Dei patet. Quod & ad pœnitentiæ commendationem dicere videtur Beda ſuper cap. 19. Lucæ, vbi coniunctionem illam, *Et*, premẽs: *Eò quòd, & ipſe ſit filius Abrahæ*, appoſitam ob id eam exiſtimat, vt pari paſſu coràm Altiſſimo cum innoxijs noxios pœnitentes incedere oſtenderetur: *Pulchrè dicit, & ipſe: vt non ſolùm eos, qui iuſti perſeuerant, ſed eos, qui ab iniuſtitia reſipiſcunt ad filios promiſſionis pertinere declaret.* Et apertiſſimè confirmat Anaſtaſius Sinaita, qui in anagogicis contemplationibus in Hexæmeron non ob aliud redeunti prodigo ſtolam primam datam fuiſſe aſſerit, niſi vt ex primi indumenti reſtitutione in priſtinum, ac ſi nũquàm peccaſſet, primum hominem in prodigi perſona expreſſum, fuiſſe reſtitutum agnoſceretur: *Cùm accepiſſet prodigum hunc, nudum hominem, qui extrinſecùs intrò rectè erat ingreſſus, eum texit dicens: afferte ſtolam primam, quam iſte ferebat priùs, nempè indumentum incorruptionis, & induite eum.* Sic ipſe cum præfatis pœnitentiam cum pœnitentibus non parum ſe extuliſſe putat: mihi tamen valdè diminuta videtur laudatio, quia & ſi ſtatum ad ſtatum comparando innocentiæ ſcilicet, & pœnitentiæ, nobilior ille innocentiæ cenſeatur: perſona poſteà, ſi perſonæ conferatur, non ſolùm innocentibus pœnitentes coæquari, ſed præferri etiã multotiès reperio; quod ſatis apertè mòx dicti prodigi oſtendit parabola, nàm idcircò (ni temerarius videor) in prodigi regreſſu primogeniti, qui nũquàm à patre diſceſſerat, introducuntur querelæ, quia tanta beneuolentia à Deo excipi ſolent pœnitentes, totquè amoris ſtringi conſueuerunt amplexibus, vt in iuſtis etiam ſi qua inuidiæ oriri poſſet occaſio, (quod iuſtitiæ repugnare optimè noſco) oriretur equidèm. Neutiquàm id meum aſſero, cũ à Diuo Bernardo ſerm. contra peſſimum vitium ingratitudinis dictum reperiam: *Minimè ſufficere potuit paternæ pietati, niſi tàm copioſam ei miſericordiam exhiberet, cui poſſet et ille, qui numquàm à patre diſceſſerat ſenior filius inuidere.* Nec mirum, quia ſuper exaltat miſericordia iudicium. Et adeò vbi abundauit delictum, abundare ſolet & gratia, vt illa innocentium ei æquari multotiès nequeat. Vndè Vgo Cardinalis ſuper præfatum Lucæ locum: *Ex hoc apparet, quòd Dominus lapſo, & per pœnitentiam humiliato, maiorem gratiam cumulat quandoq; quàm illi, qui nunſquàm cecidit, vt patet in Paulo, et Petro, & Magdalena.*

Beda.

Anaſtaſius Sinaita.

In priſtinũ per pœnitẽtiam reſtituitur.

Bernardus.

Tãta Deus beneuolẽtia pœnitentes proſequi ſolet, vt etiam inuidioſi alijs fieri poſſint.

Vgo Card.

3 Angebatur ſemel Rex ille, qui filio nuptias efficere intendebat, quòd amicorum inurbanitas inuitatum cõtemnendo ſuæ reſtitiſſet vrbanitati: iuſſerat proptereà, quòd horum vice alijs indicerentur nuptiæ; paruerunt ſanè obſequentes ſeruuli indiſcriminatim conuiuij locum quotquot inuenerunt introducentes; at quid eſt bone Deus, quòd nulla habita bonitatis ratione mali priùs inducti deſcribuntur, quàm boni: *Vocauerunt quotquot inuenerunt malos, & bonos?* Matth. 22. vbi eſt totiès commendata diſtributiua iuſtitia? Quò ſeruorum abiit ſapientia? An virtuti vitium, & probitati improbitatem præferre intendebant? Difficilis ſanè ſcripturæ locus; tamèn illa alia difficultate à Radulpho mota facillimè enodabitur: cur oues in tẽpli veſtibulo, & capræ in introitu immolari iubebãtur, vel vt clariùs dicam; cur longiùs à tabernaculo oues, quàm capræ offerebãtur: *Si de ouibus fuerit eius oblatio, &c. immolabitur in veſtibulo tabernaculi teſtimonij. Si capra fuerit eius oblatio, &c. immolabit eam in introitu tabernaculi teſtimonij.* Leuit. 3. Si per has peccatores, & per illas iuſti importabantur, longiùs arceri debebant iſtæ, quàm illæ: *Notandum*, ait Radulphus à Tilmanno allatus, *Quòd cùm ouis hoſtia offertur, ab introitu tabernaculi elongatur. Capra verò victima in ipſo introitu immolari iubetur. Quid eſt igitur, quòd peccatoribus tanta accedendi libertas conceditur, quum ij, qui quamuis magnis virtutibus vacuam, innocẽtem tamèn*

Matt. c. 22.

Leuit. c. 3.

Radulphus.

se recoluus transcurrere vitam, longius stare præcipiantur? Verùm haud quaquam mysterio vacat, quòd propiùs accedant capræ, quàm oues: quia peccatores, & publicani; teloncarij, ac fures si veram delictorum suorũ pœnitentiam egerint, ipsos innocuos in regno Dei gloria multoties antcibũt:

Idem.

Cur longius à tabernaculo oues immolantur, quã capræ?

Hæc est sacra consuetudo scripturæ: quia penè ubiq; peccatores si reuerti voluerint, in spẽ reuocare conatur. Indè est, quòd sæpius eorum proponit exempla, in quibus cùm prius abundasset peccatum, superabundauit & gratia. Hæc mòx dictus Radulphus: quibus cur mali priùs, quàm boni ad nuptias vocati describãtur, sole clarius innotescit; quia contritionis, ac pœnitentię virtute nedũ innocentibus prẹstãtiores apparere solent; verùm in ipso quoq; cęlestis patriæ conuiuio primas obtinere cõsueuerunt sedes. Aduoco Gomezium super psal. 50. dicentem: *Licet enim vt plurimum melior sit innocentia, quàm pœnitentia, sicut melior est vestis integra, quàm scissa et dissuta, quamuis commissuris posteà resarciatur quibusdam: tanta tamen potest esse pœnitentia, et contritio, vt sit innocentia, et incorruptione multò præstantior.* Optimè quidem, & non ad insipientiam nobis summi Regis seruuli malos priùs vocauerunt, quàm bonos; quia ex hoc, quò per pœnitentiam ascendere possimus, edocent.

Gomezius.

Ad cœnam mali priùs introducti dicuntur, quàm boni, & quare?

4 Vetus est quæstiuncula, sed pro præsenti instituto magno referta mysterio: quid causæ est, quòd Christi generationem describere volens Matthæus à Dauide est exorsus dicẽdo: *Liber generationis Iesu Christi filii Dauid, filii Abraham.* cap. 1. si multis temporum curriculis Dauidem præcessit Abrahamus, cur præpostero ordine genealogiæ seriem à posteriori inchoat? Nosco communem fuisse sententiam, quòd nè iterum repeteretur Abraham, à Dauide exorsa sit generationis textura. Vndè Hieronymus lib. 1. commentariorum in Matt. in initio: *Ordo præposterus, sed necessariò commutatus. Si enim primùm posuisset Abraham, et posteà Dauid, rursus ei repetendus fuerat Abraham, vt generationis series texeretur*; verùm si hæc potissima fuisset S. Euangelistæ mens; ab Isaac, vel à Iacob incipiendo, atq; dicendo, Filii Iacob, filij Abraham, vel filii Isaac, filij Abraham difficultati facilè occurrere potuisset. Si dices, quòd relictis alijs ipse præcisè, ac Dauid in prologo poni debebant, quia his duobus solummodò in veteri testamento expressa facta fuerat de Christo ex eis nasciturо promissio, vt ex Gen. 22. & ex Psal. 109. constat, quod de alijs nequaquàm habetur, adhuc prima viget difficultas; si æquè facta fuerat vtriq; repromissio, cur tẽporis nõ seruatur ordo, & proinde nõ priùs Abraham nominatur, quàm Dauid? At ò magnam pœnitentiæ vim! immò infinitã Dei nostri pietatem! quia enim Dauid peccauerat quidem sed plenam delicti pœnitentiam egerat, eapropter in sui genealogia Christus etiam ipsi Abraham semper iusto, sẽperq; sãcto illũ prẹtulit; vt & innocuis, amicisq; pœnitentes se præferre ostẽderet. Gomezij fuit ista subtilitas super psal. 50. in hunc modum dicẽtis: *Tantum enim pœnitentia sua apud Deum valuit Dauid, vt ipsum etiam Abraham, licèt tam innocens esset, maximè antecelleret. Quapropter à D. Matthæo cap. 1. dum generationem Christi Domini enarrat, priori loco, quàm Abraham, licèt tẽpore posterior esset, relatus est, cùm dixit: Liber generationis Iesu Christi filii Dauid, filii Abraham.* Hæc ipse, quibus pluris Deũ verè cõtritos, vereq; humiliatos, quàm innocentes facere, satis patet.

Matth. c. 1.

Hieronym.

Gomezius.

In Christi genealogia Abrahę prẹfertur Dauid, quia apud Deum pluris haberi solent pęnitentes, quàm innocentes.

5 Nec vacat mysterio, quòd cùm vtriq; repromissio facta fuerit, Dauidis semper tàm à doctis, quàm ab indoctis: tàm à magnis, quàm à paruis filius vocari voluerit, vt ex multis scripturæ locis habetur, sed præcipuè ex Matth. cap. 9. & c. 22. quia pœnitentiæ suæ esse debebat prærogatiua Christi patris vocabulo insigniri. Vndè Paulus de Palacio: *Christus magis dicitur filius Dauid, quàm Abrahæ: filius scilicet eius, qui peccauerat, quàm eius, de cuius peccatis nulla fit mentio.* Hinc dicere consueuit Gualfrid. super cap. Isaiæ 6. à Tilmanno relatus, quòd & si iustus excelsũ Dei soliũ dicatur, iuxta illud: *Anima iusti sedes est Sapiẽtia*, tamen verè pœnitẽs solium super excelso eleuatum dici debet: *Solium hoc ex-*

Paulus de Palacio.

Christus cur Dauidis potius, quàm Abrahæ filius nuncupatus?

Gualfridus

celsum in his, qui innocentiam seruauerant accipi potest: eleuatum verò in his, qui per pœnitentiam redierint. Quod sanè non est pœnitentiũ vulgare præconiũ, supra excelsos eleuatos describi.

Ioan. c. 12. 6 *Fecerunt autem cœnam ibi: et Martha ministrabat. Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo:* verba sunt Ioan. cap. 12. quæ considerans Vgo Card. mysteriũ magnũ in ipsis contineri asserit, illudque esse de pœnitente,& innoxio;quia si iuxta Saluatoris nostri dictum maior est, qui recumbit, minor autem, qui ministrat; licèt Marthæ famuli non deessent,nec famulæ; licèt copiosa ei esset familiarium turba,tamen optimo iure discũbente Lazaro non seruos,nec ancillas; sed ipsam ministrasse narratur, quia in illo æterno Dei conuiuio nedum innocentibus per Martham figuratis pluris haberi solent pœnitentes per Lazarum demonstrati; verùm etiam, vt discumbentes à ministrantibus,sic hi ab illis differre videntur multoties.

Vgo Card. Fauet Vgo Card: *Quis maior est, qui ministrat, an qui recumbit? Nonnè qui recumbit? Ergo maior est in conuiuio Domini Lazarus, quàm Martha; quia peccator de magnis flagitijs conuersus magis feruet in bonum.* En quomodò satis innocentibus pęnitentes præstant, dùm ipsis discumbentibus ministrant illi.

Vt discumbentes à ministrantibus, sic pęnitẽtes ab innocentibus differre cõsueuerunt in cęlis.

7 Quanta polleret sanctitate Ioannes, sole clarius mundo innotuit toti; nàm eum prophetã, & plus quã prophetam, & Eliam, & omnibus ex mulieribus ortis maiorem, & deniq; (vnico vt concludam verbo)& terrestrem Angelum,& adhuc in terris degẽtem celestem ciuem os veritatis asseruit. At si huic etiã pęnitentẽ quandoque aliqua ex parte Christum prætulisse audires, fidem sanè id asserenti minimè præstares,& tamen in terminis visa res est; nàm corrigiæ calceamentorum Christi contactu in-

Io. c. 1. dignum se vocante Ioanne: *Non sum dignus vt soluam corrigiam calceamenti eius.* Ioan. cap. 1. nequaquàm capitis attrectatione indigna existimatur Magdalena; vndè in domo Simonis discumbente Saluatore è pedum ad

Matt. c. 26. capitis eleuatur contactum: *Cùm autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum vnguenti, & effudit super caput ipsius recumbentis.* Matth. 26. nec ob aliud sanè, nisi vt in hoc eò agnosceretur euecta, quò Ioannis nõ peruenerat magnitudo. Perbellè rem cõfirmauit noster Viega fer. 2. Hebd. Maior, dùm clamat: *Magna equidem amoris audacia caput illud tangere, & manibus suis contrectare, quod omniũ hominum, & Angelorum erat caput! Hac consideratione perterritus ille magnus Baptista, qui in vtero matris sanctificatus fuerat, & Spiritu Sancto plenus, sanctum eius verticem cùm baptizandus accessit, tangere non audebat: Non sum dignus, aiebat corrigeam calceamentorum eius soluere; & tamen sancta hæc peccatrix postquàm lacrymis corporis mentis culpas abluit, ad tantam Christi gratiam, & familiaritatem peruenerat, quòd non solùm pedes, verùm et caput ipsius tangeret. Prius enim ex licentia eius pedes non excedebat, nunc autẽ vsque ad summũ eius verticem per Dei gratiam erecta est.* Quàm autẽ cęteris iustis Magdalenæ similes præferantur, dùm hæc etiã Ioanni aliqua ex parte præficitur, tibi excogitandum relinquo.

Viega.

Christi caput contrectãdo Magdalena eò se ostendebat euectã, quò minimè Baptistæ peruenerat magnitudo.

8 Quia innocentibus pęnitentes præferendo lusisse me nosco; addo, quòd, & ipsis cęlestis patriæ ciuibus (ipsis Angelis dico) anteponuntur aliquotiès, quod nè gratis dictum existimes, Matt. lege, & in cap. 5. Christũ in monte turbas doctũrum sedisse reperies: *Ascendit in montem, et cùm sedisset, etc.* quod & si ad magisterij dignitatem spectare videatur, Bernardus tamen turbarum accessum, ac voluntatem à D. Luca descriptam: *Omnis turba quærebat eum tangere: quia uirtus de illo exibat, etc.* cap. 5. considerans, ideò Christum sedisse existimat, vt ad eum accessus, qui Angelis negabatur, corde concederetur contritis: *Sedit, ut ad eum, quem nec ipsi quidem Angeli stantem attingere poterant, etiam publicani, et peccatores accedant.* Hæc Bernardus, quibus luce clariùs etiam Angelis præferri quodammodò pęnitentes asseruit. Quam Bernardi sententiam etiam Paulum de Palacio super verba illa: *Filius autem hominis non*

Matt. c. 5.

Luc. c. 5.

Bernardus.

Ipsis Angelis aliqua ex parte præponuntur pęnitentes quandoq;

Luc. c. c. 9.

Luc.c.9.

nõ habet ubi reclinet caput suum. Luc. cap. 9. sequutum fuisse reperio, nam in pœnitentis potius corde, quàm in Angelorũ sinu caput ipsum reclinare optasse asseruit, dum in gratia existẽtibus Angelis inter homines, culpæ causa, vbi caput reclinaret, minimè inuenisse conquestus describitur: *An nõ habet Christus Angelos, in quibus dignè caput reclinet? Cur igitur queritur, se non habere ubi caput reclinet?* Ait mòx dictus Paulus, qui illico difficultatem soluit subdendo: *Nescio an id audeam dicere: maius gaudium est Christo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis illis, qui choros Angelorum significant, qui pœnitentia non indigent. Quid igitur miraris, si nescio quid solatii inueniat Deus in hominis anima, magis quàm in Angelo?* Si dulcius (ni hallucinor) in pœnitentis anima, quàm in Angelis cubat, haud quaquam tibi mirabile videri debet, si his illos aliqua ex parte præponat.

Paulus de Palacio.

Dulcius (si fas est dicere) in pœnitentis anima, quàm in Angelorũ sinu pietatis requiescit Magister.

9 Rationem deniq; cur pęnitentes adeò exaltet Altissimus, si sciscitaris; omitto, quòd virtute cęlestis gratiæ tanta solet pęnitentia, & contritio esse, vt ipsa innocentia, & iustitia multò coram Deo præstantior appareat: propterea etiam sic à Deo pęnitentes extolli existimo, quia cariùs iuxta superiùs allatam Tertulliani sententiam haberi solet, quod iure belli acquiritur, quàm quod pacificè possidetur: Vndè non innoxios, sed à peccatis conuersos pro insigni trophæo à Deo erigi consueuisse obseruat Stephanus Cantuariensis, dùm arcum illum in fęderis signum in nubibus positum Magdalenam figurasse autumat, quã ob id maximè in signum Deum posuisse putat, vt trophæum de hostibus ipsam ad se trahẽdo reportasse, ostẽderet: *Arcus*, ait ipse à Tilmanno allatus, *fit ex repercussione radiorum solis, et nube humida. Nubes humida fuit Maria Magdalena, quando pedes Domini lauit, et capillis tersit. Fuit etiam solis radiis repercussa, idest gratia respersa, et lacrymis resoluta. Color igneus refertur ad dilectionem. Et dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cæruleus ad pœnitentiam: Vndè lacrymis rigauit pedes Domini;* Et subdit, quod magis ad rem facit præsentem: *Fuerat hæc priùs in cæno luxuriæ, sed modò ponitur in nubibus cœli, et sic est fœdus inter nos, et Deum. Quis enim desperare potest, ubi tàm peccatrix, tàm gloriosa effecta est?* Hæc ipse: quibus ego addo, quòd si quia fuerat in cęno luxuriæ, lacrymis postea emundata in nubibus ponitur; ergo pęnitentes sibi, non innocẽtes pro trophæo erigit gloriosissimus dæmonis Victor. Nec mirum, quia vt optimè dixit Chrysologus serm. 97. ob id peccata, quæ facilè impedire posset, permittit, quia: *Maius est reparare perdita, quàm illæsa reseruare.*

Stephanus Cãtuariens.

Arcus in fęderis signũ in nubibus collocatus Magdalenã mysticè figurabat, & quare?

Præclara victoris Christi trophæa pęnitentes.

Chrysolog.

Fides tua te saluam fecit. Vade in pace. Luc. 7.

§. IV.

Perdita peccator conscientiæ pace durum nimis contra se, proximũ, & Deum bellum assumit.

1 GRatiã, & pacẽ germanas esse sorores, Pauli fuit sẽtẽtia, qui pluriès, sed maximè ad Romanos scribens, sic habet: *Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.* cap. 1. Vbi Chrysostomus hom. 1. *Animi tranquillitatem, et lætitiam non principatus magnitudo, non pecuniarum copia, non potentiæ tumor, non corporis fortitudo, non mensæ sumptus, non vestium ornatus, non aliud quicquam rerum humanarum afferre consueuit, præterquàm rectè factum solùm spirituale, ac conscientia bona.* Nec vacat mysterio, quòd indiuiduas socias gratiam, & pacẽ appellet; quia si iuxta S. Thomæ sententiam in 2.2. quæst. 29. art. 3. pax alterius non est effectus, nisi charitatis, & gratiæ (Quod antè ipsum dicere visus est Isaias, quandò iustitiæ opus pacem nuncupauit: *Erit opus iustitiæ pax.* cap. 32. quod S. Antonius Paduanę ciuitatis iubar mysticè glossans ait: *Opus iustitiæ, idest, illorum qui sunt idm per gratiam iustificati, est pax; fundamentum totius boni operis ponunt*

Rom. c. 1.

Chrysost.

Pax charitatis germana.

Isaias c. 32.

S. Ant. de Pad.

Dissentiones & bella peccati filiæ

in pace mentis) dissentiones, & lites, seditiones ,& pugnę peccati filiæ sunt; quod Arrian. lib.2. cap. 26. dixisse existimo, cum ait: *Omne peccatum pugnam complectitur. Cùm enim is , qui peccat, non peccare, sed rem benè gerere velit; perspicuum est, eum id, quod nolit facere.* Et Seneca epist.57. frustrà tumultuante conscientia pacem foris

Seneca.

quæri asserit: *Quid prodest totius regionis silentium, si affectus fremunt? Omnia noctis erant ; placida composita quiete: falsum est. Nulla placida quies est , nisi quam ratio composuit.*

Nulla placida quies, nisi quã ratio composuit.

Et sanè haud mirum , quia si secundum Philosophi sententiam oppositorum eadem est disciplina, cùm gratiæ peccatum opponatur, si illa pacis, hoc belli causam esse oportet . Quod optime super illud Isaiæ 22. *Non est pax impiis dicit Dominus*, dixit Carthusianus art. 85.

Carthusian.

Cùm pax sit charitatis effectus, nec sine gratia habeatur , patet quòd nullus iniustus veram, internam, spiritualemq; pacem sortiatur , de qua dicitur in Matth. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Et antè ipsum Saluator(qui optimo, maximoq; iure vix remissis Magdalenæ peccatis instar columbæ in sanctæ huius mulieris cordis arcam per inhabitantem spiritum , gratiæq; infusionem oliuæ ramum, pacis indicium, ore attulit) dùm ait: *Fides tua te saluam fecit. Vade in pace.* Luc.7. quia

Luc.c 7.

expulso peccato, quod nedum cum proximo, & cum Deo, verùm cum anima etiam bellum dirum nimis gerebat, pax magna remansit, iuxta illud : *Pax multa diligentibus legem tuã*, psal. 118. Quod à Carthusiano accepi , qui super mòx dictum Lucæ locum art. 19. in Christi persona sic

Psal. 118.

Carthusian.

Magdalenam alloquitur: *Vade in pace, à vitiis cessa ; nec in pristinam vitiorum deordinationem labaris : sed iugitèr regratieris, quemadmodum ad Romanos ait Apostolus : Iustificati ex fide, pacem habeamus ad Deum. Hæc est pax vera, & bona, mentis in Deo tranquillitas, quam ad Galatas ponit Apostolus inter fructus spiritus, qua iniusti nõ tranquillantur, iuxta quod in Isaia legitur. Nõ est pax impiis dicit Dominus.* Ex quibus sumpta dicẽdi occasione , quòd contra se, proximum , & Deum bellum pecca-

Contra se, proximum, & Deum peccatis pugnat peccator

tor assumat , sequentibus ostendam.

2 Cordis obseratis ianuis, munitis mœnibus, constitutis vigilibus, cistisq; potentiarum militibus bellum magnum peccatorem indicere Vgonis Cardinalis fuit sententia, qui super verba illa: *Intrauit Iesus in quodam castellum* Luc cap.10. hæc habet: *Quod est autem hoc castellum, nisi cor hominis,*

Vgo Card.

quod priusquã Dominus ad illud veniat, cupiditatis fossa vallatur , muroq; obstinationis clauditur , atq; interiori latitudine sua babylonica turri erigitur ? Huius castelli incolæ victum habent voluptatem corporis , & seculi vanitatem, quibus pascũtur. Habent & qua tegantur proprij cordis duritiam, vt verbi Dei sagittis potentibus vix, aut numq; valeant penetrari.

Obseratum castrum ad pugnãdum semper paratum peccatoris cor.

Magnum sanè bellandi principium, at contra quem tantus bellicus apparatus ? Contra Deum nè, ac proximum? Et quidem; nàm charitatis frigescente calore cõtra vtrumq; prælium peccatum indicit ; verùm contra se primò id denunciat, nàm vt se culpæ ream intelligit conscientia, valide contra peccatorem insurgit, ex quo aduersarij sortiri solet vocabulum, dicente Matth. cap.5. *Esto consentiens aduersario tuo , dùm es in via, etc.* Vbi Dorotheus de conscientia doctr. 3. *Cur autem vocat conscientiam aduersarium? Aduersarius dicitur, quia aduersatur omni prauæ nostræ voluntati, & nos arguit , in quo minus agimus, quod debemus; & rursùm cùm mòx agimus, quod non debemus, nos accusat , hac de causa vocat aduersarium nostrum.*

Matt. c.5.

Dorotheus.

Aduersatur semper peccatori conscientia.

Huius acerrimi aduersarij prouocationes timens (vt ità dicam) impijssimus Iudas, illicò post proditionis decretum armis multis munire se studuit, dicente Ioanne : *Venit illuc cum laternis, facibus, & armis*, cap. 18. Vbi Ferus: *Perdita pace conscientia externis armis, & multitudine se muniuit, quod signum timoris est.* Et sanè longè à veritatis via aberrabat , quia intùs erat, qui eum prouocabat . Vndè Thomas de Kempis serm.5. ad nouitios frustrà Ionam tumultuante conscientia pacem deforis quæsisse, describit: *Pax nostra, & quies bona vita est in multa patientia, secundùm vitam Christi, & exempla sanctorum : non in longa fuga*

Ioan. c. 18.

Io. Ferus.

Thom. de Kempis.

per

Frustra foris pacem quęrit, qui intus à conscientia prouocatur.

per loca arida; nec in nauicula per flumina transmarina. Ionas propheta fugere voluit à facie Domini, nauim ascendit, sed nihil ei profuit. Tradidit se sopori; quietem quæsiuit, sed non inuenit. Latere se credidit; sed Deus absconditum prodidit, tempestatem mouit, & mare turbauit: tunc dormientem nautæ excitant, increpant, & in mare proiiciunt. Nec mirum, quòd nullibi pacem repererit Ionas; quia vbique aduersariam habebat conscientiam. Et si iuxta Augustini sententiam cap. 158. de verbis Domini pax nil aliud est, quã *Serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, & consortiũ charitatis*; charitatem qui amittit, tranquillitatem perdit, & pacem.

Augustin.

3 Personant vndiq; nato Redẽptore pacis pręconia; intimãt Angeli in hac palestra degentibus vnitatem, & pacẽ, at omnibus ne indiscriminatim? Nequaquam, quia bonæ volũtatis hominibus illam nunciando: *Gloria in Altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Luc. cap. 2. iniquos malas seruantes voluntates è pacis excluserunt consortio, nil aliter certè super mòx dicta Angelorum verba sentiunt omnes: & profectò angelica prorsùs partitio, quia si pacis aliud neutiquam reperiri potest fundamentũ, quàm iustitia, quonam modo vbi iustitia non est, esse poterit pax? Nullatenùs sanè; Audiat si quis adhùc peccatores pacis potiri scintilla existimat, quid regius Vates de nasciturі Redemptoris tempore prædixerit: *Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis.* Psal. 71. nàm si benè aduertis, non prius pacem, quàm iustitiam posuit, quia supra aliud haudquaquam solidari pax potest, quàm super firmissimam iustitiæ basim; vt optimè Dialog. 4. cap. 2. de optimi regiminis harmonia dixit Hector Pinctus: *Sine iustitia pax esse nequit, sic Psaltes: Orietur in diebus eius iustitia, &c. Vndè colligitur iustitiam pacis esse radicem, & fundamentum*, quod si verum, vt verissimum est, satis patet, cur Christi tempore non malæ, sed bonæ voluntatis viris tranquillitas nuncietur, & pax, quia stare non potest pacis structura, vbi iustitię desunt fundamenta. Vndè Lyranus super præfata Angelorum verba: *In terra pax hominibus bonæ voluntatis, &c. Idest hominibus bonis, malis autem hominibus non est pax, secundùm quòd dicitur Isaia 48. Non est pax impijs dicit Dominus.* Nec Dauid horum Angelorum concentuum inscius fuit, immò ipsorum prophetico spiritu præscius dicere consueuerat, quòd non omnibus, sed plebi suæ, quæ ex toto corde ad eum ventura erat, per angelicum os pax erat nuncianda: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam; Et super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.* Psal. 84. quod super c. Isaię 2. explicans mòx dictus Pinctus, sic ait: *Viderat Vates nõ omnes hanc angelicam pacem esse habituros, ideò ait: Super sanctos suos, & in eos, qui conuertuntur ad cor. Hanc pacem cælitùs annunciauerunt, quandò nascente Christo cecinerunt: Gloria in Altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

Luc. c. 2.

Psalm. 71.

Hect. Pinc.

Pacis radix iustitia.

Lyranus.

Cur tantum bonæ volũtatis viris pax Christi tempore nũciata?

Psal. 84.

Hect. Pinc.

4 Mellea est Origenis subtilitas, cur data à Pilato Iudæis optione, quem sibi dimitti velleat, Christum, an Barabbam, hunc potiùs petierint: *Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam.* Matth. 27. quia perdita conscientiæ pace (quæ aliter haberi nequit, nisi per Christũ) nil nisi tumultus, & bella, per seditiosum Barabbam figurata, in miserrimo peccatoris corde remanent: *Vbi non est Iesus, seditiones, & lites, & prælia sunt. Vbi autem est Iesus, ibi sunt omnia bona, & innumerabiles diuitiæ spirituales, & pax.* Mòx dictus Origenes hom. 37. in Matt.

Matt. c. 27.

Origenes.

Vbi Iesus ibi pax, vbi ipse non est, seditiones adsunt, & lites.

5 Quòd si posteà, quibus armis, quorum ingenio, ac qua acie peccatoris impugnetur anima, noscere cupis, facilè difficultatem expedio dicendo: quòd carnis desideria acerrimi sunt huius belli milites, qui membris ipsis veluti armis sub culpæ vexillo contra miserrimam impii animam agitant semper, & pugnant: Hinc Paulus carnis opera veluti ordinatam aciem, & instructum militum cuneum ordinatè enumerat dicendo: *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria,*

Galat. c. 5.

ido-

idolorum seruitus, venefici.a, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, secta, inuidia, homicidia, ebrietates, commessationes, & his similia. Ad Gal. 5. vt quibus armis, quoue exercitu contra infensatos scelestos pugnetur, intelligamus. Quam Pauli mentem optimè noscens Origenes hunc ait in modum: *Omnia namque illa, quæ superiùs opera esse carnis enumerauimus, veluti exercitus quidā damnatus est, sub hoc rege peccati militans, & legi eius parens, quæ in membris carnis inscripta est.* Quod argumentum prosequutus est etiam allatus Pinctus super locum proximè citatum verba explicans illa: *Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tāquam ex mortuis viuentes: et membra vestra arma iustitiæ,* ad Roman. 6. dùm hæc habet: *Ex his verbis Apostoli apparet, membra hominis flagitiosi esse gladios, et hastas, quibus animam suam sauciat, et vulnerat: cùm deberent esse arma iustitiæ, quibus aduersùs vitia pugnaret, et in quibus Deum portaret, iuxta illud, quod ait idem Apostolus: Glorificate, & portate Deum in corpore uestro.* Hos hostes vincere, hasq; acies euertere docuit Isaias, cùm in vomeres gladios conflandos, & in falces hastas conuertendas esse dixit. Vndè mòx dictus Pinctus loco præfato: *Nil aliud est, gladios in vomeres conuerti, & hastas in falces, quàm sensus omnes, omniaq; nostra membra, quæ sine Christi gratia in homine flagitioso arma sunt diaboli, mundi, & carnis, quibus anima nostra transfigitur; effici vomeres, agrum Domini operibus charitatis scindentes, & arantes: vertiq; in falces fructus pietatis Deo gratissimos metentes. Et hoc modo spirituali, atq; euangelica pace gaudebimus.* Sic ipse cum præfatis, quàm, & à quibus pugnam patiantur iniqui, describit.

Origenes.

Carnis opera, exercitus contra peccatorem belligerans.

Rom. c. 6.

Hect. Pinc.

Peccatoris mēbra, machæræ contra ipsum pugnantes.

Idem.

Gladios, in vomeres: & hastas in falces quomodò conuerti possint, expenditur.

6 Porrò neque hic flagitiosorum sistit certamen, nàm acres contra se, contra proximos, & maximè contra iustos acerrimè belligerare non desinunt, quod clarè nimis Ecclesiasticum dixisse existimo, qui ob id sanè iuxta Bernardini Senensis sententiam non gladium simpliciter, sed gladium bicipem peccatum nuncupauit: *Romphæa bis acuta omnis iniquitas.* cap. 21. quia non in auctorem tantùm, sed in proximum etiam consurgere semper consueuit iniquitas. Vndè dictus Bernardinus tom. 1. serm. 51. de passione Domini cap. 2. *Gladio nempè mali operis se, & plerumq; alios peccator interimere solet, propterea Ecclesiast. 21. scriptum est: Romphæa bis acuta, scilicet contra se, & proximum omnis iniquitas.* Quæ Bernardini verba, & si optimè nostrum probent institutum, bellum tamen à Caino contra Abelem motum satis ab ipsis mundi primordijs contra proximos, præsertim verò cōtra iustos peccatores belligerare ostēdit; nàm nulla cogente causa, immò nulla penitùs existente ratione diaboli miles (vt Chrysostomi vtar verbis) effectus Cainus contra innocentem insurrexit, ac facinus etiam terræ inuisum perpetrauit: verùm quid mirum, quòd rupto fraternæ charitatis fędere contra Abelem insurgat, si perdita conscientiæ pace priùs contra se acritèr pugnare iàm cœperat? Thomas de Kempis in hospitali pauperum cap. 13. de varijs bellis impiorum, & patientia iustorum: *Durum bellum ortum est inter duos fratres germanos, durum nimis, & perniciosum diabolo instigante, et inuidia ardescente: Nam sicut legitur in lib. Genesis natis duobus Adæ filiis, inuidiosus Cain surrexit aduersùs Abel fratrem suum iustum, et Deo dilectum, cuius munera Deo accepta narrantur: vndè ira, ac furore crudelitèr permotus, quasi lupus rapax, contra agnum pium desæuit, et innocentem fratrem suum meliorem se occidere studuit.* Immane equidem facinus! crudele bellum! sed mirum certè non est, quia cùm adest culpa, contra se, & proximum pugna non abest.

Ecclesiast. c. 21.

Bernardin. Sen.

Romphæa bis acuta cōtra se scilicet, & proximum est omnis iniquitas.

Thom. de Kempis.

Cū adest in anima culpa, contra eam, & proximū pugna non abest.

7 Inutilis non est pro re hac, de qua loquimur quæstiuncula à Paulo de Palacio mota: quid est, quòd in domo magni illius sponsi, in cuius pectore omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei recluduntur, fatuæ admitterentur virgines: *Simile est regnum cælorum decem virginibus: quæ accipiētes lampades suas, exierunt obuiam sponso, et sponsæ. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, et quinque prudentes.* Matt. 25. cur

Matt. c. 25.

non

non omnes prudentes elegit? Cur nō omnes sapientes Sapientia, quæ ex ore Altissimi prodiit, ad sibi famulādum adsciuit? Si quia præsentis temporis Ecclesia per cęlorum regnum importata iustos indiscriminatim cum iniustis admittit; ad quid illicò absq; vllo medio prudentibus fatuas opponit? An vt bellum contra probos ab improbis motum describeret, statim illis has veluti ordinatam aciē, & armatum cuneum opponendas censuit? Nequaquam aliter: *Quinque fatuæ sunt, quia sicut contra malum bonum est; & contra vitam mors. Sic contra iustum peccator. Duo contra duo, & vnū contra vnum: vt habetur Ecclesiast. 52. nàm semper sanctitas habet aduersarios.* Præfatus Paulus de Palacio, qui ob eamdem oppositionem, quam omnibus, sed præcipuè iustis efficiunt iniusti, oues illos, luposq; istos à Saluatore nuncupatos autumat: *Igitur omnes hi, qui non dederunt sua nomina Christo, sub concupiscentia militant vexillo. Voraces ergo sunt, edaces sunt, lupi sunt. Vbi igitur est Christus, ibi sunt oues. Vbi caro est, lupi sunt: Indè iàm elucet, cur dixerit Dominus: mitto vos sicut oues in medio luporum, sicut enim natiuum est odium luporum contra oues: ità etiam natura caro concupiscit aduersus spiritum.* Et licèt his, alijsq; improborum contra probos certamen ipse describat, clariùs tamen quas oppugnationes, quas lites, quæq; bella contra Christi famulos, famulasq; mouerit semper impietas, testatum reliquit Thomas de Kempis loco proximè citato: *Certauerunt sancti confessores sobriè, iustè, ac piè viuendo: oblocutiones, derisiones, murmurationes, minas, exactiones, damna, & iniurias sustinendo. Certauerunt etiam fortiter sacræ virgines, & viduæ, contemnentes seculi vanitates, &c.*

Paulus de Palacio.

Sēper prudentibus fatui opponūtur.

Idem.

Thomas de Kempis.

Iustorū certamen describitur.

8 Neq; hic scelestorum sistit nequitia, sed (quod fari vix audeo) nulla suæ vilitatis, Deiq; magnitudinis habita ratione contra Omnipotentem insurgit, & contra Inuincibilem pugnare nō erubescit: Vt vulgare nimis Iobi omitto dictū, quòd nedum per peccatum cōtra Deū rebellet peccator, & quòd contra eum in rebellionis, ac belli signum manum eleuet: *Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est.* cap. 15. verùm quòd in superbiæ, temeritatisq; indicium caput etiam contra illum erigat: *Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est* ibid. Quæ nequissimum Baltassar fecisse comperio, ad eumdem dicente Daniele: *Aduersum Dominatorē, Cæli eleuatus es.* cap. 5. vbi Vgo Card. *Aduersus Dominatorem cæli eleuatus es, idest, obtenebrosa pompositate opposuisti te Deo. Superbus enim præcipuè opponit se Deo, iuxta illud Iob: Quid tumet contra Deum spiritus tuus?* Transuolo etiā impijssimi Sennacherib tumorem, qui contra Deum erectus Ezechiæ regi Iudæ nunciandum misit: *Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Ierusalem in manu regis Assyriorum.* Isaiæ 37. vbi mòx dictus Vgo: *Sennacherib impiissimus relicturus Iudæam, & volens aduersarios suos Iudæos, Ezechiamq; de suo recessu gaudere, minatur, vt verbis deiiciat, quos armis non dùm deuicit. Loquitur autem blasphemias magnas contra Omnipotentem, verumq; Deum, arguens eum de fallacia, seu mendacio, & impotentia quasi Deus aliquem fallere velit, & sperantes in se saluare non possit*; silto autem, diligenterq; trutino; quid causæ est, quòd Dei nomine à Moyse, & Aarone vt populum dimitteret expetitus Pharao, & Dominum se nescire, & populum se dimittere nolle respondit? *Dominum nescio, & Israel non dimittam.* Exod. 5. Si Deum esse adeò est per se notum, vt nullus nisi insipiens (vt Dauidis vtar verbis) ignorauerit, quonam pacto se illum nescire asseruit? Et posteà, quod magis ad rem nostram facit (nàm quomodò Deum esse sit per se notum, fusè nimis disputant S. Thom. in 1. sent. dist. 3. quæst. 1. & Scotus in 1. dist. eadem quæst. 1. & 2.) si de Dei cognitione interrogatus minimè fuerat, cur neutiquàm se illum noscere dixit? An per hoc bellum, quod contra Hebræos habebat, Domino etiam intimare intendebat? Carthusiani fuit sententia, qui art. 10. super citatum Exodi locum hunc dixit in modum: *Omnes impii propriam volun-*

Iob. c. 15.

Ibid.

Vgo Card.

Insurgit cōtra Deum superbia.

Isai. c. 37.

Vgo Card.

Exod. c. 5.

Carthusian.

ta-

Rebelles lumini peccatores contra Deum pugnare non erubescunt.

tatem præferendo, immò superponendo uoluntati diuinæ ipso facto dicũt nescio Dominum: quia Deum creatorem suum non recognoscunt per ueram subiectionem, sed illud Iob dicunt effectu: Quis eſt Omnipotens, ut seruiamus illi? De quibus ait scriptura: Ipsi sũt rebelles lumini. Nefaria sanè rebellio! Ingens temeritas contra Creatorem creaturam insurgere, & contra Omnipotentem vilem homuncionem certare!

Luc. c. 14.

9 Hanc improbam elationem, vel vt melius dicam, infandam rebellionem in Christum ipsum in parabola illa de rege cum alio rege bellum cõmissuro descripsisse existimo: *Quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, non sedens priùs cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?* Lucæ cap. 14. quia iuxta mysticam Gualfridij expositionem, tunc rex aduersus regem bellum indicit, cùm homo, qui animæ potentias, corporisq; sensus vt pacificus rex regere deberet, contra regum Regem per inobedientiam insurgit: *Temerarium bellum,* ait modò dictus Gualfridius in allegoriis Tilmanni, *quod sibi humanus animus proposuerit, vt diuinæ voluntati, & saluti propriæ reluctetur. Sed ò regem aduersus regem alterum, hominem contra Deum! O regulum aduersus regem penitùs alterũ, aduersus Omnipotentem, inopem, & infirmum!* Vtinã vires suas inops, infirmusq; hic regulus æqua lance libraret, quia sanè cum eo, qui animam in gehennã perdere poteſt, non bellum habere studeret; sed fletibus, atq; lamentis, ea quæ pacis sunt, humillimè postularet: *Eſto tamen, habet iste, vel potiùs habere sibi videtur decem millia, subsidia scilicet, & corporis vniuersa. Quid tamen hæc decem millia facient aduersus eum, qui cum viginti millibus veniet? Habet enim poteſtatem quasi geminam, scilicet corpus, & animã perdere in gehennam.* Allatus Gualfridius, qui illicò, quid tali regulo sit faciendum suadet: *Mittamus proinde legationem humilis supplicationis, & rogemus, quæ ad pacem sunt diuinæ reconciliationis. Eamus ei obuiam, non bellum deinceps commissuri, sed de regno eius interrogaturi.* Hæc ipse; quibus addo, quòd si hucusque vt validius contra Deum pugnares, corpus tuum quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus contra Deum assumpsisti: si voluntatem tuam, vt acutam rompheam aduersus Omnipotentem per duritiam roborasti, durã sanè assumpsisti prouinciam, temerariumq; incepisti bellum, dicente Bernardino Senense: *Existens vtiq; in mortali inimicitiam, & terribile bellum habet cum Omnipotenti Deo, nec ponderat insensatus homo quanti discriminis sit inimicitia ista.* Fer. 2. poſt tertiã Dom. Quadr. serm. 37. art. 3. cap 6. saltem nunc in te reuersus, vt alter prodigus tuam confitendo dementiam, ea quæ sunt pacis, roga; quod quàm efficax tanti tui flagitii sit remedium, immediatè poſt mòx dicta subdit allatus Bernardinus: *Vide ergo, quàm facilis sit pacificationis modus, non enim necesse eſt tibi mactare vitulos, aut oues antiquorum more. Verba humilis confessionis à Domino pro vitulis acceptantur. Sicut Oseæ Altissimo dicitur: Reddemus vitulos labiorum noſtrorum. Deo talis confessio humilis maximè placet, figurata eſt enim in ramo illo oliuæ, quem columba illa ad vesperam in arcam portauit Gen. 8. Ramus namq; oliuæ signum pacis eſt: sic & confessio humilis inter nos, & Deum causa eſt, & signum pacis, & culparum remissionis.* Hac humili confessione gratiam, & pacem hæc sancta reportauit peccatrix: hac vnusquisq; ex inimico amicus, & ex gehennæ filio, regni hæres euadere facilè poteſt.

Gualfridius

Temerariũ bellum regulus cõtra verum regẽ indicit, cum peccat.

Idem.

Qui in se reuertitur, nõ amplius bellum cũ Deo habere vult, sed quę pacis sunt humiliter rogat.

Bernardin. Senen.

Idem.

Nil vt confessio peccatorẽ Deo conciliat.

FERIA

FERIA SEXTA DOMINICÆ PASSIONIS.

Collegerunt Principes, & Pharisęi concilium aduersus Iesum, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Ioan. 11.

§. I.

Ingitèr super aliorum exiguitatem, atq; ruinam suam inuidia struere celsitudinem molitur.

1 PAlladis contra Aglaurum machinationes in 2. Metamorph. describere volens Ouidius, ad inuidiam pro auxilio, atq; consilio ipsam confugisse fabulatur: & vt cętera tàm ad figuram, quàm ad ipsius inuidiæ victum solertèr dicta omittam; illius domus descriptionem neutiquam strictim prætereundam existimo, nàm mysterio non vacat, quòd in imis vallibus sita dicatur:

Ouidius.

Inuidiæ domus in imis vallibus sita describitur, & quare?

Protinus inuidiæ nigro squalentia tabo,
Tecta petit. domus est imis in vallibus antri.

tũ quia nusquã nisi in humilibus, qui nihil altũ, nihil magnificũ suscipere valẽtes in abiectionis sẽper valle manent, vigere inuidia solet, iuxta illud: *Paruulum occidit inuidia.* Iob. 5. tũ etiã quia (quod magis ad rem nostram facit) nunquam honoris sibi structuram erigere nouit, nisi in aliena infirmitate, ac depressione, in quibus veluti in imis foueis iactis mœnium suorum fundamentis eò altius sui honoris ædificium erigi putat, quò profundius alios deuenuitat & deprimit. Quod Simplicij fuit sentẽtia, qui rationem quærens, cur gemella semper inuidiæ soror murmuratio extiterit, inuidiam describendo plenam se rationem reddidisse existimat; Cuius verba sũt: *Inuidia dolor est, ob alienum bonũ ortus: & æmulatio feruor quidam voluntatis exæquandi se cũ eo, quod bonum habetur. Nascũtur autem hæ perturbationes ex eo, quòd quiuis homo ipsius natura impulsu honoris est appetens, nec paribus in dignitate vult cedere. Itaq; si qui sunt infirmioribus ingenijs, qui ipsi nihil proficere possunt, proximum quemq; deprimendo æquare illũ, aut etiam superare contendunt.* Vndè Rupertus Holchot lect. 187. super cap. 17. Sapientiæ ob id inuidos inferioribus planetis superiores eclipsãtibus comparat, quia semper liuore tabescentes in aliorum opacitate suũ lumen, & in aliorũ diminutione suam accretionem existimant: *Inferior planeta eclipsat superiorem: & non è contra, sicut patet de luna, & sole, & ità regulariter, illi qui minùs valent, & sunt gratijs & meritis inferiores, obumbrare nituntur per inuidiam superiores: vndè meritò per Ouidium dicitur: quod domus inuidiæ est in imis vallibus situata.* Quod antè ipsum dixit Plinius iunior, *Est hæc natura sideribus, vt parua, & exilia validiorum exortus obscurent.* Qui etiam ad non paruam Traiani laudẽ ascribit; quòd absq; vllius diminutione omnibus maior esset; cùm vix vllus reperiatur, qui in alterius diminutionis valle suæ magnitudinis molem, & in alienæ exiguitatis fouea suæ exaltationis structuram non erigere satagat; quod & si extremæ miseriæ indicium sit, dicente Nanzianzeno orat. 2. de pace: *Extremæ quippe miseriæ est, non proprijs viribus, sed aliorum imbecillitate niti*: Principes tamen, & Pharisæi ad apertissimum suæ infirmitatis, & exiguitatis argumentum, audita Lazari resurrectione,

Iob. c. 5.

Simplicius.

Rupertus Holchot.

Semper inuidi veluti inferiores planetæ superiorũ virtutum fulgorem ne videatur, impedire conantur.

Plinius.

Nanzianz.

mundumq; totum post mūdi Factorem currere, cæca perciti inuidia concilium congregant, vt vel miraculo subdola calliditate detraherent, vel vt Saluatoris vitæ insidias moliri decernerent: pro certo habentes insani, quòd sicut ex Christi fama eorum minuebatur auctoritas, sic (fieri si potuisset) quò illius decreuisset opinio, eò ipsorum potentia creuisset, & dignitas; quod dicere videtur Toletus: *Quis vnquam audiuit tale? Quia mortuū quadriduanum suscitauit, propterea conuenerunt contra ipsum; cùm causa hæc eos mouere debuisset, vt conuenirent ad eum recipiendum, & venerandum. Si quis homicidium perpetrasset, iusta fuisset causa conueniendi contra eum, at mortuum ad vitam reuocantem nemo damnare tentasset, præter eos, qui diabolica nequitia pleni erant.* Magna sanè nequitia! Ingens dementia hac personarū attenta cōditione parum miror; nàm si liuor (veluti quodam sui fato) ab aliorum exiguitate sublimitatem venatur, alienum fastigium suam minorat exaltationem.

Toletus.

In aliorum infirmitate fortitudinē, & in aliorū exiguitate suam inuidi fundare satagunt magnitudinem.

Galat. c. 6.

2 *Opus autem suum probet vnusquisque, & sic in semetipso tantùm gloriam habebit, & non in altero*, verba sunt Pauli ad Galatas directa, sicuti ex capite sexto habetur, quæ & si optimè more suo glosset Lyranus, illum scilicet gloriam in se habere, qui propriæ conscientiæ innititur testimonio; illum verò non in se, sed in alio gloriam habere contendere, qui propria neglecta virtute alterius laude lætatur: *Opus autem suum, &c. idest, diligentèr examinet, & se in seipso, scilicet in testimonio propriæ conscientiæ, & non in altero, idest in falsa laude alterius, cui non est credendum.* Mòx dictus Lyranus: Chrysostomum tamen præpositionem illam, In, *Non in altero*, in, aduersus, mutātem reperiens: *Videtur quidem proponere rationem, qua vetat gloriari aduersus alium*, vlterioris inquisitionis occasionem inuenio, quomodò, scilicet, absq; certamine (de quo sanè hic Paulus non loquitur) aduersus alterum gloriari quis possit; & vt difficultate difficultas soluatur, illam adduco: quid est, quòd tumidus ille Pharisæus, qui nō tàm vt Deum, quam vt se laudaret, in templum ascenderat, plus Publicani probris, quàm suis incumbebat præconiis: *Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus: Ieiuno bis in sabbato: decimas do omniū, quæ possideo.* Luc. 18. Si fictis suis virtutibus panegyrim canere intendebat, cur non à se, quòd à publicani exorsus est contumeliis? Difficultatem præ oculis habuit etiam Ioannes Ferus, qui super cap. Matt. 7. ideò Pharisæum suarum laudum structuram à Publicani probris incepisse existimat; quia cæca, fatua, & contumeliosa inuidorum ambitio suorum meritorum apparatū ex aliorū demeritis intexit, & quò magis alios à virtute discessisse ostendit, eò magis ad illam (quantū ad hominū saltē opinionē) se accessisse putat: ac si alienum vitium propria videretur virtus. Præfati autem Feri verba sunt: *Pharisæus ille deprehenso peccato proximi gaudet; acritèr corripit; & contra illud Pauli: instruite in spiritu lenitatis, considerans temetipsum ne & tu tenteris Nec hoc fecit, immò, & aliis peccatum fratris palàm fecit, vt vel sic illi opinionem bonā adimat, sibi autem acquirat. Proprium enim pharisæorum est, ex aliorum erratis iustitiæ sibi laudem vendicare, magis, quàm ex benefactis propriis.* Cæcus quis nunc non videbit, quòd gloriam in altero, seù vt Chrysostomus legit, aduersus alterum habet, qui propriorum meritorum infirmitatem aliena infirmitate roborare satagit: vel vt clarius dicam, qui alteri detrahendo (vt pharisæus) suas putat cumulare laudes, hic gloriam aduersus alterum habet. Audi Hieronymum super præfatum Pauli locum: *In semetipso gloriam habebit, non in altero, sensus iste est: tu qui te existimas spiritualem, & de aliena infirmitate robustior es, non debes imbecillitatem iacentis, sed tuam fortitudinem considerare. Athleta non ideò fortis est, quia vicit infirmum, & languida aduersarii membra superauit: sed si robustus est in sua fortitudine, non in infirmitate alterius gloriatur.* Et post ipsum Cornelius à Lapide: *In seipso gloriam*

Lyranus.

Chrysost.

Luc. c. 18.

Ioan. Ferus.

Pharisæus publicani famam decerpendo, suam augere existimabat.

Hieronym.

Verborum illorum: In semetipso tātum gloriam habebit, & non in altero. ad Galat. 6. intellectus.

Cornel. à Lap.

riam habebit, & non in altero, idest, non per respectum ad alterum, quod Chrysostomus explicat; nō contra alterum, idest, non glorietur respiciens alterum grauiter lapsum, quòd eo sit melior, vti pharisæus gloriabatur contra publicanum, eum cōtemnendo, & se pro eo laudando: sed modestè in se, suaq; conscientia in operibus Dei gratia factis gloriabitur. Pharisaicum, immò diabolicum sanè vitium aliena infirmitate roborari, & alterius exiguitate crescere.

3. Obstupescit Lucas Brugensis, quòd prodigi inhonestatem, quam adeò strictim descripserat Euangelista, vt vix ipsum luxuriosè vixisse dixerit. *Dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè*. Luc. 15. frater senior ex agro rediens vsque eò protulerit, vt eum quibus etiam inhonestè vixisset, explanaret: *Exaggerat modis omnibus crimen fratris; nàm cùm supra modestè dictum esset; viuendo luxuriosè, hic cum meretricibus addit, à præcipua parte luxuriosam vitam infamans*. Mòx dictus Brugensis; at ego pleno ore ipsum se laudantem considerans: *Ecce tot annis seruio tibi, & numquàm mandatum tuum præterim*. ibid. nil prorsus miror, quia si iuxta Chrysologi, multorumque aliorum sententiam liuore senior tabescebat germanus, quo pacto fratris crimina strictim enarrare poterat, si liuor non nisi in aliena deiectione laudum suarū structurā erigere nouit: *Minuit homo*, ait S. Edmūdus Archiep. Cāthuar. *bonum alterius, vt ipse melior apparere possit*, in specul. Eccles. cap. 8. Quòd si vlterius per prodigum gentilem, & per seniorem hebraicum populum (iuxta rectā, germanamq; loci huius interpretationē) accipies, supra allati Feri sententiam, *Proprium enim Pharisæorum est ex aliorum erratis iustitiæ sibi laudem vendicare magis, quàm ex benefactis proprijs*, tuam in mentem redige, & illicò in te omnis admirationis desinet ansa, nàm vt se iudaicus extolleret populus, gentilem quantùm poterat, deprimebat.

Luc. c. 15.

Brugens.

Luc. ibid.

Edmundus.

Vt melior appareat inuidus, proximorum semper vitia exaggerat.

4. Arrisit mihi semper Isaiæ sententia, mari feruenti comparandos esse impios: *Impij autem quasi mare feruens*. cap. 57. non tàm quia amari sunt cōtentionibus, tumidi superbia, liuidi inuidia, spumidi libidine, mutabiles incostantia, crescentes, & decrescentes vt luna, humanarum rerum varietatem, & incostantiam sequētes; quàm quia si mare absq; littoris coinquinatione purgare se nescit, vndè vt clariùs, nitidiusq; appareat, in illud continuis fluctibus sordida quæque depellit; impij, & præcipuè inuidi, vt se laudent, alios vituperant, & vt nitidiùs splendeant, alios semper deuenustare nituntur. Quod adamussim confirmauit Hector Pintus super præfatum Isaiæ locum sequentibus verbis: *Vt enim mare propellit in littus limum, spumas, & alias sordes; & vt se purget, littus coinquinat: sic impius vt se laudet, alios vituperat; vt se defendat, alijs vitiorum notam inurgit, eorumque splendorem maculare contendit*. Cuius rei haud quaquā ignarus Dauid Deū precari consueuerat, vt confusione illos afficeret, qui eum vt se se laudarent, confundebant. Vndè vbi nostra vulgata habet: *Induantur cōfusione, & reuerentia, qui magna loquuntur super me*. psal. 34. ex Hebræo vertunt alij: *Maligna loquuntur super me, magnificātes se*; Patentiùs ac si dicerent; quis non mari inuidos comparabit, si ipsi vt magna de se loquantur, maligna de alijs obloquuntur.

Isai. c. 57.

Hect. Pint.

Instar maris inuidus vt se purget, proximum conquinat.

Psal. 34.

5. Sublime equidem fuit illud Ioannis præconium, quòd veritatis ore nullus ex mulieribus ortis eo maior vocaretur: *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista*. Matt. 11. quia quidquid dicant multi, quòd per hæc non omnibus præferatur, sed potiùs perfectissimis æquetur, vt sit sensus: adeò diuina fauente gratia surrexit, vt à nullo quacumq; perfectione prædito excederetur: & quamuis prophetis tantummodò hic Ioannem comparari autument nonnulli, vt videre est apud Tostatum quæst. 35. tamen iuxta non minùs subtilem, quàm deuotam Bernardini Senensis sententiam, quæ mihi multùm semper arrisit, per præfata (Christo, & Virgine exceptis, qui nec in actuale, nec in originale peccatum, ille per naturam, hæc per gratiam numquam ceciderūt) omnibus

Matt. c. 11.

Baptista an Maria excepta reliquis prælatus.

Bernardin. Senen.

Originalis peccati labe Maria immunis.

aliis maior vocatur Ioannes. Cuius verba sunt: *Nota illud, quòd inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: Vult dicere, quòd Ioannis Baptistę anima est maior omnibus animabus natis ex muliere; & Christus cauet se, & extrahit Virginem gloriosam occultè, si benè aduertis suum eloquium; quia dixit non surrexit, quia nullus dicitur se leuare, seu surgere, qui non cecidit: sed quia Christus non cecidit in aliquo peccato cõceptionis, nec actualis, et similiter Beata Virgo: ideò non sunt in illa regula; quia non ceciderunt modo iàm dicto; ideò non dicuntur surgere, sicut omnes cæteri homines, & cadunt ab Adam citra per peccatum originale.* fer. 3. post Pascha ser. 49. part. 2. de amore glorioso: qua posita opinione, quòd scilicet per præfata Saluatoris verba non tantùm æqualitas cum reliquis, sed excessus supra eunctos explicetur, vt satis ipsius veritatis testimonio probatum existimat Chrysostomus, qui homil. 38. super citatum Matthæi locum dicit:

Chrysost.

Non surrexit maior, etc Idest non peperit mulier Ioanne vnquàm maiorē, ob quam præcipuè virtutem tale mereretur præconium, sedulè sum scrutatus multoties, & quãuis longam ipsius virtutum seriem loco mòx dicto enarret Chrysostomus, qui hæc inter cætera habet:

Idem.

Ioãnis præconia.

Veniat in mentem tibi mensa illius, educatio, & mentis altitudo: ità enim in terris quasi in cælo versabatur. Naturæ namq; omni necessitate superata mirabile quoddam peregit iter. Semper in hymnis, semper in orationibus fuit. Et licèt nonnulli ob vitæ sanctitatem: alij ob donorum, beneficiorumq; prærogatiuas, & alij ob singularem prophetandi spiritum cęteris maiorem vocatum fuisse opinentur, vt fusè videre est apud Toletū annot. 48. super caput Lucæ 7. ego nihilominus temporis attenta circumstantia, tunc scilicet omnibus maiorem à Christo appellatum fuisse, quandò recusato, vt sibi incompetente, Messiæ nomine, ad verum Messiam, verumq; Redemptorem discipulos destinauit suos, nõ possum non dicere, quòd ob id maximè omnibus ex mulieribus ortis maior vocetur, quia rapinam arbitrabatur, se æqualem Christo efficere, & cum Christi opinionis diminutione (vt respectu proximi efficere solent multi) crescere noluit, sed decrescere maluit, vt ille apud alios cresceret, qui apud se quomodo cresceret, non habebat. Adsit modò Guerricus:

Guerricus.

Existimante autem populo, & cogitante in cordibus suis nè fortè ipse Ioannes esset Christus, respondit: Quem vos me arbitramini, non sum ego. Fidelis amicus sponsi magis amator Domini sui, quã sui, se minui, vt ille cresceret, optabat: et de minoratione sui gloriam illius augere satagebat; audi Apostolum dicentē: Non nosmetipsos prædicamus, sed Dominum Iesum Christum.

Cũ sui minoratione Christi gloriam augere satagebat.

Nec absit Gualfrid. qui Ioannem dicentem, *Illum oportet crescere, me autem minui:* cap. 3. (vt insuetum quid) audiens, hunc clamat in modum:

Io. c. 3.

Gualfrid.

O bone Ioannes, quàm dissimile est gaudium tuum à gaudio carnalium! Tu gaudes, quia decrescis, & Saluator crescit: quidã verò gaudent, quia ipsi crescunt, & alij decrescunt. In allegorijs Tilmanni. Mirum sanè, penèq; apud mortales inauditum facinus cum sui diminutione alterius quærere incrementum! Quòd autem ob hoc maximè, veluti ob quãdam specialissimam virtutem, omnibus maior dictus esset Ioannes. Audi Ferum super citatum Matthæi locū:

Ioan. Ferus.

Hic vides optimum rerum ordinem, Ioannes seipsum deijcit Non inquit sum dignus vt soluam corrigiam calceamenti eius. Christus ipsum laudat, & tantò excellentius, quantò magis seipsum Ioannes deiecerat.

Ob quam præsertim virtutē omnibus maior appellatus?

Vides quomodò vt singulare quid Ioannis exaltetur humilitas, & supra cœteros eleuetur, quia cæterorum ferè est error, aliorum se dedecore honestare, & aliena se infirmitate fulcire.

6 Cœterùm si vndè talis inuidiæ oriatur proprietas, sciscitaberis; & quidem (vt aiunt nonnulli) ob inuidi cordis pusillitatem respondebo: verùm non ob hoc præcisè, sed ex rerum potiùs mundanarum exiguitate tale, tantumq; oriri solere vitium asseram, quia cum adeò coangustatum sit stratum, vt duos capere nequeat; & adeò breue sit pallium, vt vtrumq; operire non possit, quod vni conceditur, à se alius, & præsertim inuidus, aufer-

auferri existimat. Quod & apertissimè dixit Lyranus super Iobi cap.5.

Lyranus. *Inuidia enim est mæstitia de bono alieno, in quantùm æstimatur proprij boni detrimentum*; et pluries Christi tempore Principes experti sunt, & Sacerdotes, qui non ob aliud Saluatoris laudes audiendo indignabantur, vt præsertim patet ex illo Matt. 21. vbi habetur, quòd puerorum voces Christum laudantium audientes, inuidentes, atq; frementes, immò (vt aptiùs loquar) liuore insanientes nimio ad inuicem dicebant: *Audis quid isti dicunt?* nisi quia excæ tabescentes inuidia à se decerpi existimabant, quod Saluatori ascribi cernebant. Vndè Tostatus quæst. 88. super citatum Matthæi locum: *Indignati sunt, quia Christus auferebat eis honorem: cupiebant enim pharisæi, & scribæ, cùm essent hypocritæ honorari ab hominibus, vocari rabbi, salutationes in foro, primos accubitus in mensis, & primas cathedras in synagogis: istum honorem recipere volebant à populo, et quantò magis Christo fauebat populus, tantò minuebatur opinio Pharisæorum, Scribarum, & Sacerdotum apud plebem, ideò indignabantur contra Christum.* Ecce tibi quomodò lecti angustia, & pallij breuitas summum sibi honorem cęterorum defectum existimat.

Proprij boni iacturam alienum bonum inuidia censet.

Tostatus.

Quod alteri tribuitur, à se auferri, immò decerpi existimat liuor.

7 Insignem illam victoriã, quam de superbissimo Philisthæo humillimus reportauerat adolescens Dauid, congruis honoribus prosequi volentes Ierosolymitanæ mulieres, sic eas cecinisse sacra narrat historia: *Percussit Saul mille, et Dauid decem millia.* 1.Reg. 18, quod cãticum, quasq; voces quàm ægrè tulerit Saul, eadem testatur scriptura, cùm immediatè subdit: *Iratus est autem Saul nimis, et displicuit in oculis eius sermo iste.* Et quæ tantæ iræ, tantæq; indignationis origo ò Saul? An quia tibi, qui nihil egisti mille dederunt, offenderis? Ægrè id ferre (si ægrè ferendum fuisset) Dauid potiùs debuisset, quàm tu, dum gloriæ participem habebat, qui in bello commilitonem non habuerat: *Si indignandum erat, Dauidem potiùs conuenisebat indignari, qui cùm solus totum gessisset, alterum habebat laudis participem. Sed horum nihil dicit*, ait Chrysostomus hom. 14. super citatum scripturæ locum; cur igitur tacente, ac humiliter se gerente Dauide, cui victoriæ demi pars videbatur, tu indignaris, & furis? An quia pallium breue vtrumq; operire non potest, & quod Dauidi tribuitur, tibi demi, immò decerpi æstimas? Tostati fuit cogitatus, qui quæst.14. quàm breuiter, tàm seriò rem expressit dicendo: *Displicuit autem, quia multum auferebatur de honore eius.* Sic ex rerũ mundanarum inopia alteri auferri existimatur, quod vni tribuitur.

1. Reg. cap. 18.

Chrysost.

Cur inuidus aliena felicitate torquatur, expenditur.

Tostatus.

8 Mirabatur Dauid (vt ad primum reuertamur institutum) quòd detractores mendaci ore, bisulcaque lingua in proximum obloqui, non desinerent: *Filii hominum vsquequò graui corde? vt quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium?* Psal.4. at liuoris supposita conditione, mirum certè non est, inuidum detractionis semper venenũ effundere, quia aliorũ macie pinguescere, & aliorum ruina exaltare se studet. Vndè Guerricus à Tilmãno super prællatum Ioannis caput in venenosas has susurronum linguas hisce inuehitur verbis: *Filii hominum vsquequò graui corde? vt quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium. Vt quid vanam, & mendacem gloriam diligitis, et gloriam ab inuicem accipitis, vel quæritis? Vtinàm agendo fortia, et non loquendo sublimia: Vtinàm saltem vera loquendo, licèt vanè, et non mentiendo planè: Vtinam denique mentiendo tantũ de vobis, non etiam detrahendo de aliis. Hoc nõ est gloriã accipere, vel quærere, sed magis furari, et rapere. Nunc autẽ alium veluti trucidas venenosa, et insidiosa lingua, vt gloriam eius tibi rapias, vt de malo eius tu melior, de contemptu eius tu gloriosior appareas.* Verùm vt præsentem claudam tractationem, quàm in hoc maximè à vero aberret inuidia, cùm nihil prorsùs ei aliorum conferat ruina, vltra Salomonem dicentem: *Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest.* Sap. cap. primo, docuit etiam Gilibertus Abbas ser. 19. in Cantica, cùm ait: *Quid tu inuidia alienum vis corrumpere bonum? Numquid adicies, quod ab alieno decerpis?*

Psal.4.

Guerricus.

Cõtra alios obloquendo detractor illorũ gloriã furari posse existimat.

Sap.c.1.

Gilib. Abb.

Vanus detrahentium labor describitur.

Quid

Quid tibi emolumenti aliena diminutio confert? Aliena si corradis bona, quid tibi inde accrescit? Nihil, vt hucusq; te expertam fuisse non dubito: vel igitur meliora æmulari charismata incipe, vt fiat tibi æmulatio ista in bonum; vel pudore suffusa in posterum obmutesce, dum in cassum laboras, & niteris.

Quid facimus: quia hic homo multa signa facit? Ioan. 11.

§. II.

Suprema de inimicis vltio beneficentia.

1 ÆNigmati simile primo tibi apparebit intuitu, quòd hostibus collata officia adeò vindictæ sortiantur nomen, vt nullus tàm de inimicis vlcisci videatur, quàm qui eos beneficijs cumulat, donisq; auget, & afficit: verùm, qui acuto, purgatoque oculo verecundię contemplatur supplicium, quòd scilicet multò acerbius sit sanguine præ confusione suffundi, quàm illum profusione effundere; quia & si vtrumq; supplicium sanguine constet, cùm tamen in illo suffundatur in vultu, potiori hominis parte, & in hoc breuiori vulneris sensu fundatur in terram, ipsa nece confusionem acerbiorem esse liquidò constat; Ex quo dicere consueuit Tullius: *Sæpe vidimus fractos pudore, qui nulla ratione vincerentur* 2: Tuscul. facilè ænigmatis solutionem percipiet; nàm si atrociùs confusione, quàm ferro perfunditur sanguis, cùm per beneficiorum collationem non modica insurgat in malefacientibus confusio, vulgaris non erit censenda vltio ipsos beneficijs afficere, quod minimè Senecam latuit, qui lib. 3. c. 26. de ira hunc ait in modum: *Maxima est enim factæ iniuriæ pœna, fecisse: nec quisquam grauiùs afficitur, quàm, qui ad supplicium pœnitentiæ traditur.* Quod & si verum, imò verissimũ sit, nequaquam tamen vltionis; sed correctionis gratia beneficijs malefacientes prosequi debemus, vt scilicet officijs offensas compensari videntes pudefacti, & confusi, in amorem odium, & in beneficentiam maleficientiam mutare addiscant. Quod luculentissimè dixit Auctor operis imperfecti hom. 40. in Matt. super verba illa: *Fortè verebuntur filium meum.* cap. 21. *Ecce enim post tanta beneficia Dei, et sine admonitione Domini, debuerant Domino iustitiæ suæ tributa persoluere, tamen non reddentibus eis, misit paucos seruos suos, quibus occisis, addidit bonitatẽ, cũ deberet irasci. Item pluribus interfectis, accumulauit bonitatẽ; et misit filium suum, et hunc non quasi in obnoxios pœnæ sententiam baiulantem, sed patientiæ veniam; et post tot scelera adhuc eis misericordiæ locum seruabat. Sic enim dicit: Forsitan filium meum verebuntur. Ergo misit confundere illos, non autẽ punire: Nàm pro tantis iniurijs benigno Domino sufficiebat sola vindicta pudoris.* Hoc sancto vltionis genere non ad offendentium vindictam, sed ad eorum salutem pluries Saluatorem vsum fuisse reperio; at impræsentiarum maximè; vnde pertinaces nonnulli emendationis loco beneficiorum exuberantia veluti ingenti pondere pressi stridebant: *Quid facimus: quia hic homo multa signa facit?* Ioann. 11. quas irrationabiles querelas considerans Gregor. lib. 18. Moral. cap. 4. dicit: *An non æmulationis suæ facibus synagoga ardebat, cùm Redemptoris Christi signa aspiciens per quosdam suos dicebat: Quid facimus: quia hic homo multa signa facit? Videbat vnde conuerti debuerant, et peruersiores fiebant.* Quòd hostium, non tamen quorumcumq; sed inurbanorum, & ingratorum, proprium sit beneficijs scilicet aduri, sequentia ostendent.

2 Quo vindictæ genere hostium sint vlciscendæ iniuriæ, verbis illis docuit Paulus ad Romanos scribens: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.* cap. 12. quæ Pauli doctrina sententiarum pelagum insurgere fecit, quonã pacto (posito quòd beneficia prunarum

Tullius.

Morte ipsa confusio acerbior.

Seneca.

Nõ vulgaris hostium vltio beneficentia.

Auct. oper. imperf.

Contra pudefactum diuina non insurgit vindicta.

Ioan. c. 11.

Gregorius.

Rom. c. 12.

rum

Verborum illorum: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, etc. Hoc enim modo carbones ignis cōgeres super caput eius. ad Roman. 12. intellectus.

rum sortiri possent vocabulum, quod facilè percipi nequaquam potest) pietatem sectantibus inimicorum capita adurere licebit, si ipsos amore prosequi, & beneficijs afficere tenemur? Difficultatibus nosco non defuisse respondentes per ignitos carbones non beneficia, nec temporalem intelligendum esse ignem, sed æternū, quo acrius in peruicacia persistentes inimici cruciabuntur, quod à Pauli mente satis alienum fuisse ipsa charitatis docet natura, quæ cùm benigna sit, non gaudet super iniquitate, nec lætatur de perditione cuiusquam; sed alienam vtilitatem proprium quæstum existimat: quapropter, qui tali intentione persequutoribus benefaceret, non parum equidem à charitatis tramite aberraret; quare Hieronymus ad Hedibiam quæst. 2. & Augustinus serm. 168. de tempore ignitos quidem carbones, sed charitatis, atq; amoris super inimicorum capita per beneficia cōgerendos autumant, quia eos ad reamandum incendimus, dum beneficijs vincimus, & officijs cumulamus. Vndè mòx dictus Augustinus tract. de Cathech. Rud. dicere consueuit: *Nulla maior est prouocatio ad amandum, quàm præuenire amando: vt ergo ameris, ama*; quod & germanā Pauli mentē fuisse existimo, & nostra semper in benefaciēdo debet esse intētio, vt in exordio me dixisse non fugit. His tamen non obstantibus liceat pro præsenti argumento dicere, quòd aptè nimis ignis carbones beneficia appellantur, & quòd satis consultò super inimicorū capita imponi dicuntur, cùm eos beneficentia prosequimur; quia ferè impossibile est, quin ad instar igne incensi non rubore suffundatur hostis, odium amore, & iniurias beneficijs compensari considerans: Ità Gaspar Sanchez super cap. Isai. 3. *Carbones, inquit, ignis congeres super caput eius, id est, faciem eius ardere facies eo sanguine, quem pudor ad maxillas vocat; non secùs atq; si supra caput carbones congessisses, qui faciem inflammarent.* Et super cap. 35. eiusdem Prophetæ circa finem idipsum alijs confirmat verbis: *Pro iniurijs acceptis beneficia confer in inimicos: tunc enim beneficia erunt instar carbonum, quos congeres in inimicos: quia eo modo excruciantur inimici, cùm vident iniurias, pro quibus ipsi plagas expectabant, beneficijs compensari.* Quam inimicorum confusionem, & si non vindictæ libidine, sed resipiscentiæ, atque emendationis causa quærere debeamus; non tamen remanet, quin ex eorum parte nostra officia eis non sint sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatorijs; vt dixit Hieronymus super præfatum Pauli locum, dum eorum malitiam nostra bonitate superari perspiciunt.

Augustin.

Sanchez.

Inimicorū corda adurit, qui contumelias beneficijs cōpensat.

3 Eò vsque peruenisse consueuit istorum carbonum adustio, vt nec absq; externis doloris indicijs eorum cocturam ferre valeant hostes; cuius rei irrefragabilis mihi testis adsit Saul, qui vt in 1. Reg. cap. 24 habetur, Dauidis audita voce, clamidisq; suæ agnita parte vocem cum fletu magno ipsum leuasse habemus: *Leuauit Saul vocem suam, & fleuit*, qui clamor, quiq; ploratus vnde ortum haberet, eumdem Saulem declarasse eadem testatur historia: *Dixitq; ad Dauid: Iustior tu es, quàm ego: Tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala: Et tu indicasti hodie, quæ feceris mihi bona, quomodò tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me.* ibid. ergo doloris, clamoris, lacrymarumq; causa Dauidis beneficia exciterunt? Ità Tostatus; nec sanè mirum, quod immitis, efferusque Saul beneficia intelligens clamet, & plangat; quia si ignis cocturas sentientes vocem solēt præ dolore leuare, cùm ad instar ignitorum carbonum beneficia hostium soleant adurere corda, vix ipsis se tactum sentiens Saul nequaquam cohibere se valuit, quin pro confusionis (vt ità dicam) coctura vocem leuaret, & plangeret. Adsit mòx dictus Tostatus: *Erat autem signum doloris magni, quòd vir fleret, maximè cùm esset vir tanti honoris, scilicet, quia erat Rex; agebat tamen ex amaritudine cordis* At quę tanti doloris origo? Audi eumdem immediatè antè: *Hoc fecit Saul, quia confractus fuit animo videns, quòd iniustè persequutus fuerit Dauid, & Dauid tàm clemens fuerit in eum.* Itaq; clamo-

1. Reg. cap. 24.

Ibid.

Tostatus.

Veluti igne cocti hostes beneficiorū contactum sentientes clamare solent, & plāgere.

motis, & gemitus beneficia in causa fuerunt? Prorsus ita: ergo satis probatum remanebit, quòd absque externis doloris indicijs ferri nequeunt beneficiorum coctura.

4 Ad Iosephum Ægypti proregem calamum inflectens plusquam libenter audirem, quid est, quod post contumelias, atq; offensas fratres tot, tantisq; charitatis prosequebatur officijs, vt non tantum iuxta petentium vota frumenti concederet copiam; verùm emptionis etiam restitueret pecuniam: *Præcepit autem Ioseph dispensatori domus suæ, dicens: imple eorum saccos frumento; & pone pecunias singulorum in summitate sacci.* Genes. cap. 44. quod ob id maximè factum existimant aliqui, quia nequaquam floccipendendæ sunt contumeliæ, sed pretiosæ cùm sint margaritæ, numerata pecunia comparari debent, cuius rei minimè ignarus Ioseph, quod pro iniurijs, atq; offensis se fratribus debere agnoscebat, pecuniarum restitutione soluere intendebat; quæ pia equidem est cogitatio: verùm hic mea non sistit opinio, sed ob id fortè nummos ipsum reddidisse existimo, vt ac ignitos carbones super fratrum capita non ad eorum confusionem, sed ad ipsorum correptionem congereret: *Quandò enim inimicis nostris,* ait Hieronymus super cap. 20. ad Rom. *præbemus beneficia, malitiam eorum nostra bonitate superamus, & mollimus duritiam, iratumq; animum, ad mollitiem, & beneuolentiam flectimus, atq; ità congregamus carbones super capita eorum, de quibus scriptum est: Sagitta potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs: vt quomodò de altari carbo sublatus Prophetæ labia purgauit, ità & inimicorum nostrorum peccata purgentur.* Liquet itaq; cur fratres tot, tãtisq; dilectionis Iosephus prosequeretur officijs, quia nõ vt inimicus, sed vt medicus pio (vt ità dicã) vltionis genere ipsorum plagas purgare satagebat.

Genes. c. 44.

Hieronym.

Iosephus beneficiis multis fratres prosequitur, & quare?

5 Quoties in verba incidi illa: *Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo.* Psal. 118. pulsauit toties animum difficultas; quodnam sit, hoc mandatum, quo super inimicos prudentem se Dauid effectum asserit; nec omnẽ à me abigit difficultatem asserentiũ opinio, mandati nomine vniuersa esse intelligenda legis præcepta; quæ prudentiorem, sapientioremq; obseruatorem reddũt, quàm quælibet alia sciẽtia huius legis trãsgressores reddere posset; quia si absolutè hæc regius intellexisset Vates, nõ in singulari, sed in plurali; non præcepto, sed præceptis, se prudentem effectum dixisset: sic mihi de quo præcepto loqueretur vestiganti, occurrit quandoq; Lorinus, qui dum illum de inimicorum dilectione intelligit: *Propheta dicit prudentem se factum per mãdatum Dei de dilectione inimicorum, vt eos diligeret*, omnem à me difficultatem pepulit, quia multùm equidem per omnem modum super inimicos prudens censeri debet, qui nouo vltionis genere non odio, sed amore; non contumelijs, sed officijs, atq; muneribus hostes transuerberare conatur, & vincere. Cuius insueti vindictæ generis minimè omninò inscius Valerius Maximus lib. 4. dicere consueuit: *Speciosius aliquantò iniuriæ beneficijs vincuntur, quàm mutui odij pertinacia pensantur.*

Psal. 118.

Lorinus.

Valer. Max.

Speciosius iniuriæ beneficiis vincuntur, quã mutui odii pertinacia.

6 Per solertissimam illam mulierem, quam vltrà propriam fortitudinem, ad fortia etiam manus misisse in Prouerbijs descripsit Salomon: *Mulierem fortem quis inueniet, &c. Manum suam misit ad fortia.* cap. 31. gentium Ecclesiam sanctionibus roboratam intelligit Hieronymus, qui etiam addit, quòd tunc ad fortia mulier hæc manum misit, quandò præceptum de inimicorum dilectione amplexata est, atq; impleuit: *Fortia dicit perfecta in Christi charitate opera: quibus se gaudens Ecclesia, certa supernæ retributionis expectatione subdidit, Verbi gratia: Audistis quia dictũ est: Diliges proximũ tuũ, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos.* Mox dictus Hieronymus, qui hac sua expositione nequaquam vulgarem aperuit quæstionẽ: Vnde accidit, quòd inimicorum dilectio, atq; beneficentia fortium nomina sortiuntur, fortiumque nomine designantur? Cuius quæstionis solutio ex alterius difficul-

Prouerb. c. 31.

Hieronym.

Ad fortia manum mittere dicitur, qui inimicũ diligit, & quare?

ficultatis solutione pendebit, illius scilicet, quæ connexio, quis nexus, & quæ conuentio est inter palmam, & vbera, quòd de eadem sponsa idem loquutus Salomon palmam, & vbera nectit dicendo: *Statura tua assimilata est palmæ, & vbera tua botris.* Cant. 7. si palma victoriæ est typus, & vbera amoris sunt hieroglyphicum, quæ conuentio est amoris ad pugnam, & dilectionis ad victoriam? Subtilis equidem difficultas, verùm vt eam strictim expediam, ob id maximè eũ vberibus palmam, & cum illis hanc coniunxisse existimo; quia si palmæ folia ad ensium effecta sunt formam, & vbera, vt mòx dixi, amoris sunt hieroglyphicum; optimè quidem, & non ad insipientiam nobis cum vberibus palma annectitur; quia penetrabiliori gladio nullus inimicum transuerberat, quàm qui eum beneficentia prosequitur. Vndè dicere consueuit Agath. lib. 3. Hist. *Non armis adeò, ac pietate paratur victoria*, & Polib. lib. 5. *Benignitate, atq; clementia hostem vincere, quàm armis præstat*, quæ si vera vt verissima sunt; audi cur fortium nomine in hostes explicaretur elementia, quia nullus eorũ corda adeò fortitèr percutit, sicut qui ea beneficentiæ ense transuerberat. Quod tetigisse visus est Cyprianus, cum & si de Christi erga inimicos charitate disserens, ad nostram tamen rem ait: *Illic constabilita est virtus gloriæ eius, cùm constituit dilectionem validam.* ac si diceret: non quomodolibet, sed validè contra hostes pugnat, valideq; (si sic dicere non erit incongruum) de ipsis vlciscitur, qui eos charitatis, clementiæq; ense transuerberat. Cuius rei (quis scit) si Thespienses populi non ignari quoties in pugnam erant processuri non Marti, sed Cupidini amoris, Deo sacrificabant; tacitè (meo iudicio) indicantes, quòd qui pugnam contra hostem assumere cupit, non bellicis Martis instrumentis, sed amoris, beneficẽtiæq; visceribus indui debet, vt nouo, insuetoq; vlciscendi (vt ità dicam) genere vlciscatur.

Cant. c. 7.

Agath.
Polib.

Cyprian.

Nullus adeò valide inimicorum percutit corda, vt qui ea beneficiorũ ense transuerberat.

7. Quò magis diues quidam vbertate angustabatur, diuitijs depauperebatur, & pinguedine macrebat: quò, inquã, plus eius erga benefactorẽ crescebat ingratitudo, dum nec verbulum pro tanta terræ feracitate, fructuum abundantia, & bonorum omnium affluentia in gratiarum actionẽ pro tulit, eò ampliùs erga ipsũ pijssimi Domini crescebat beneficentia, & augebãtur dona: *Hominis cuiusdã diuitis fructus vberes ager attulit.* Luc. 12. At si terræ fœcũditate, aeris tẽperie, fructuum lætitia, bonorum subsidijs, & omnibus quibus anni prouentus fęcundis successionibus adimpletur, abutebatur, cur ei concedebãtur? An quoniam Deus contra ipsum beneficijs pugnando, salutari (vt ità dicam) uindictæ genere utebatur, dum non pœnarum ui, nec flagellorum duritie, sed in funiculis Adam, & in uinculis charitatis; in beneficiorũ videlicet multiplicitate pudefactum post unguentorum odorem trahere nitebatur? Hac de causa scelestos omnes, sed peruicaces, atq; ingratos præcipuè beneficijs à Deo augeri asserit Chrysostomus, qui homil. 47. in Genes. dicit: *Certat Deus muneribus, beneficijs vincit mentem nostram, & nostras cogitationes.* Quod nil est, nisi dicere: ideò muneribus munera cumulat, ut pudefacti resipiscamus, nàm pijssimo Domino nostri sufficit uindicta pudoris.

Luc. c. 12.

Chrysost.

Deus muneribus certat, beneficijsq; hominum mentẽ vincit, & superat.

8 Summum illum humilitatis, amorisq; excessum, quem in ultima cœna ostendit Saluator, quando non ut Maiestatis Dominus, sed ac si seruulorum seruus, non aliorum, sed proprijs manibus posita in peluim aqua, acceitisq; discipulis, eorũ pedes lauare, illosq; linteo, quo erat pręcintus abstergere nõ est dedignatus, stupore plenus texere uolens Ioannes, nequaquam absq; Iudæ proditione interserendum putauit: *Antè diem festum Pascha, sciens Iesus quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad Patrem: cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna facta, cùm diabolus misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iscariotæ, &c. Surgit à cœna, & ponit vestimenta sua, &c. Cœpit lauare pedes discipulorum.* cap. 13. quod etsi mirabile prorsus primo videatur intuitu, quòd amo-

Ioan. c. 13.

rem cum odio, & pietatem cum impietate misceret, ob id nihilominus factum reor; vt ostenderetur, quòd quantùm in se erat, nullum à Saluatore officij genus fuit omissum, vt de proditione vindictam reportante pudore ad se proditorem attraheret pudefactum: *Mira Christi patientia* (ait Lucas Brugens.) *humanitasq; commẽdatur, qui proditorem suum cognitum, nec à mensa, nec à pedum lotione, nec ab esu sui corporis repulit, vt ad suæ salutis cogitationem, atq; diuinæ misericordiæ expetitionem moueret.* Verùm peruicacior semper nec pudoris molestias, nec beneficiorum sensit incendia.

Brugens.

Quò Iudæ crescebat nequitia, eò Christi erga eum crescebat humanitas, & quare?

9 Hominem illum, qui sine veste nuptiali conuiuij locum fuerat ingressus si alloqui fas mihi esset, percontarer sanè; quid est, quòd monitus siluit, interrogatus obmutuit, & noluit confiteri: *Amice, quomodò huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.* Matt. cap. 22. Si nullum indignationis apparebat vestigium, & si regẽ plusquàm leniter secum agentem videbat, cur non fidenter respondit? Quæsito communiter responderi me minime latet, quòd tempore illo per hanc parabolam figurato non erit excusationi locus, nec respondendi aderit facultas, cùm Iudici illi, qui hominum corda scrutatur, ac renes, omnis pateat mens, omnisq; loquatur voluntas: Verùm Pauli de Palacio fuit opinio, quòd nil cum affatu priuauit, nisi regis benignitas; quòd si ab eo vlterius quonam pacto humanitas, quæ familiaritatis esse debebat origo, miserum hunc loquendi priuauerit facultate, sciscitaretur, illicò responderet; quòd beneuolentia, ac officia adeò inimicorum corda confusionis mucrone transuerberant, vt nec ingratus quisquam præ verecundia, atq; dolore benefactori respondere quid valeat. Vndè mòx dictus Paulus de Palacio quæstioni à se motæ: *Cur vocat amicum, qui inimicus est?* statim respondet: *Hoc verbum vehementem nudo pudorem incussit.* Ac si diceret, quia ingratitudinis, ac peruicaciæ pœnas luere debebat, non alio, quàm beneficentiæ percutitur gladio, vt pudoris experiatur

Matt. c. 22.

Paul. de Palac.

Supremum ingratorum supplicium, beneficẽtia.

vindictam. Quam vindictam, & Iudam fuisse expertum autumat Ambrosius super psal. 39. cum ait: *Nec immeritò grauiore telo tantæ benignitatis percussus est Iudas, quàm si eum fulmine percussisset. Deniq; patientiam Domini ferre nõ potuit, qui maiestatem prodidit.* Et diabolum ipsum Christi tẽpore aliqualitèr sensisse asserit Chrysost. hom. 52. ad Pop. vbi eum Christi pietate vulneratũ (vt ità dicam) & tortum describit: *Nouit arma, quibus fuit superatus. Quæ verò sunt hæc? Benignitas, & mansuetudo:* Subditq, quòd nos quoque contra hostes nostros ijsdem armis, non ad illorum confusionem, atq; vindictam, sed ad eorum correctionem vti debemus: *Hoc tu quoq; facies, si videris hominem diabolũ factum, & ad te venientem, sic & tu vince; dedit Christus potestatem.* Quod si efficies cum Dauide prudentem super inimicos tuos Dei mãdato te effectum dicere poteris.

Ambrosius.

Chrysost.

Plus Christi benignitate, & mansuetudine, quam potẽtia, & seueritate tortus fuit diabolus.

Idem.

Si dimittimus eũ sic, omnes credent in eum: et veniẽt Romani, & tollent nostrum locum, & gentem Ioan. 11.

§. III.

Nullum est ius quod mundialis politia non profundet.

1 Multipotentem esse regnandi libidinem ratum iugitèr apud me fuit; ait quòd insanire faceret, haudquaquam capere potuissem, nisi ab Isaia ambitiosos vertigine laborantibus ob id comparatos reperissem; quia adeò per dominatus concupiscentiã consilium perdunt, vt & mentẽ penitùs perdidisse videãtur: *Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis: & errare fecerunt Ægyptũ in omni opere suo, sicut errat ebrius, & vomens.* c. 19. Quod & aliquo modo tetigit Hector Pintus super mòx dictum

Isai. c. 19.

ctum Isaiæ locum, dum dicit; quòd in circuitu impij (præsertim verò ambitiosi) ambulant, quia ambiendi finē ignorantes, veluti vertiginosi, atq; amentes corpore cadunt, & mente: *Fortasse per spiritum vertiginis intelligit errorem. Nàm qui mouentur in orbē, veluti vertigine agitati non sunt apud se, & tamquam insani cadunt in terram; ideò ægyptios errore deceptos ebrio vomēti cōparat, qui vino correptus iacet sine iudicio prostratus.* Quod adamussim ambitioso Absaloni, qui regnandi cupidine ebrius nec futura præuidere, nec imminentia cauere, nec præsentia declinare nouit, accidisse asserit Chrysostomus, qui serm. de Absalom persequente patrem disertissimè eius describit vertiginem: *Perdidit Absalom scelestissimus mentem, perdidit sensum, amisit consilium insectatus patrem: fugat innocentem, insequitur genitorem, vsurpat imperium, potestatem arripit, regnum inuadit: non vt cum patre societatem regni iniret, sed vt totum regnum patris sanguine possideret. Perdidit, inquam, Absalom consilium, dum parricidio cupit mercari imperium.* Ex quo Tullius lib. primo offic. vt periculosam ægritudinem mentem, consiliúq; auferentem ambitionem fugiendam esse sequentibus verbis suasit: *Cauenda est gloriæ cupiditas: eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio.* Et quidem optimo iure regnandi libido in insaniam impellere dicitur, quia si mente capti nullo seruato fœdere, nulliusq; habita ratione facilè contra quemquam insurgunt; facillimè quacumq; leui spe ebrius ambitiosus veterem hominum coniunctionem dirimit, & impretiabilem Dei seruitutem contemnit. Adsunt in præsentia Principes, & Pharisęi, qui humano, diuinoq; iure posthabito tantùm regiminis firmitati dant operam, dum dicunt. *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.* Ioan. 12. vndè Toletus annot. 7. post longam horum stultorum subsannationem tandem humanæ (nè diabolicæ dicam) politiæ legem deducit, cùm ait: *Perpende hoc, aut enim existimabant veram esse hanc fidem, esseq; verum Christum, aut non: Si vera fides, verusq; Christus erat, elegerunt magis conseruare temporale regnum, quàm credere, & quàm veram fidem in Christum habere. Si autem non existimabant esse veram fidem, potiùs dicendum erat: Si dimittimus sic, credent omnes in eum, & religio vera destruetur, & fideles peribunt, maius enim erat damnum spirituale, quàm temporale. At hi non curant spiritualia, sed temporalia; ac si diceret inter nos princeps aliquis: impediamus hæresim, nè pereat iurisdictio mea, & potestas, quasi hoc esset, quod antè omnia se conseruare proponeret.* Insana equidem lex, quæ non minus Dei, quàm hominum pessundato iure iugitèr suum incrementum præ oculis habet: quod quàm verum sit, liquidò sequentia ostendent.

Hect. Pint.

Vehemens adeò regnādi libido, vt facile insanire efficiat.

Chrysost.

Ambitiosi amentes.

Tullius.

Facile humanum, diuinumq; ius dirimit regendi cupido.

Ioan. c. 11.

Toletus.

Temporalis politiæ lex non minus Dei, quàm hominum leges contemnit.

2 Societatem, qua ipsæ feræ delectantur; fœdera, quæ ipsi hostes seruant; & consanguinitatis nexus, quos ipsa adinuenit natura, nil dirimit, atq; frangit, nisi dira regnandi cupido, quæ cęca cùm sit, atq; effręnis nullis legibus deuinciri adeò potest, vt ab aliorum neglectu, atq; deiectione abstinere se valeat; quod optimè de ambitioso sermonem habens cecinit Senec. trag. 10. cùm dixit:

Colit hic reges, calcet vt omnes,
Perdatq; aliquos, nullumq; leuet
Tantùm vt noceat, cupit esse potēs.

Seneca.

In terminis posteà visa res est in Saule, qui Dauidem amore equidem prosequutus fuerat; at vbi eius prudentiam, populiq; erga eum beneuolentiam aduertit, regni illicò iacturā metuens nedum eum rectis oculis ampliùs non aspexit; verùm mortem ei moliri non destitit, dicente scriptura, quòd non ob Dauidis ineptiam, nec ob eius ingratitudinem, nec ob aliud quippiam simile, sed ob prudētiam inuisum haberet: *Vidit itaque Saul quòd prudens esset nimis, & cœpit cauere eum.* 1. Reg. 18. vbi Tostatus quæst. 22. *Quia vidit Saul esse Dauid nimis prudētem, obseruauit se ab eo, magis quàm alitèr effecisset: timebat enim Saul quòd Dauid per magnū fauorē, quem habebat in populo posset conciliare sibi animos hominum, vt regem eum facerent, et*

1. Reg. cap. 18.

Tostatus.

Pauent semper ambitiosi, ne regimine priuentur.

deponeret Saulem : & si esset David imprudens, non aduerterea ad hac, & Saul non timeret. Mutuus erat inter Abimolech, & Isaac amor, vetusq; amicitia: verùm vt hunc præpotentem aduertit ille, dominatus amissionem veritus omni posthabita societatis ratione, vt omnis auferretur timoris occasio, abesse potiùs amicũ voluit, quàm adesse, dicente scriptura: *Inuidentes ei Palæstini, &c. In tantùm, vt ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde.* Gen. 26. super quæ verba Carthusianus art. 69. *Ideò dixit istud Abimelech, quoniam vidit Isaac diuino, vndiq; fultum auxilio, cui se sciuit nõ posse resistere.* Gracilis non erat nexus, quo ab ipsa natura Iosepho cõiuncti, cumeoq; deuincti erãt fratres; dum ab vno, eodemq; originem ducebant: ast si specialis genitoris erga eum amor inuidiæ excitauerat faces, somniata tãtùm prælatio omnis liuoris, omnisq; odij causa extitit, & origo; vndè Genes. cap. 37. ipsos dixisse habetur: *Ecce somniator venit: uenite occidamus eum, &c. & tunc apparebit, quid illi prosint somnia sua:* quod impijssimum consilium sueto ingenij acumine considerans Ambrosius, hunc ait in modum: *Prælatio armauit fratres, humilitas conciliauit extraneos.* Nec vacat mysterio, vt benè annotat Petrus Cellensis, quòd per agros, camposq; errando fratres quærere diceretur Ioseph, paulò superius eadem asserente scriptura: *Inuenit eum vir errantem in agro.* ibid. quia satis errat, qui inter mundiales politicos vix verbulum de regimine eructat, cùm etiam somniata exaltatio zelum incutiat, atq; liuorem: *Errauit quærendo fratres,* ait mòx dictus Petrus Cellensis, *in quorum manibus tot calamitates inuenit, quot inuidia concepit, & iracundia peperit.* Et quidem nil prorsus mirum; quòd societatis, amicitiæ, consanguinitatis, immò & germanitatis fractis nexibus semper alios deprimere studeat ambitio; dum ipsa Absalonis est illa cæsaries, quæ vix erumpens cuiuscũq; sceleris exordium semper extitit, & principium. Ex quo Hugo de Foilleto à Tilmanno allatus: *Æstuabat Absalom amore regnandi. Hæc est radix omnium malorum cupiditas. Ipsa est caput, ex quo pendet vitiorum cæsaries. Hæc est cæsaries, quam nutriebat Absalom, & grauabat eum, & non nisi semel in anno tondebatur.*

Gen. c. 26.

Carthusian.

Gen. c. 37.

Nec carnis, nec sanguinis rationem habet ambitio.

Ambros.

Petr. Cellens.

Inter mundiales politicos nec verbulum de regimine enarrãdum.

Hugo de Foill.

Cunctorum malorum origo regnandi cupido.

3 Ast quid societatem, & cõsanguinitatem humanam politiam paruipendere dixi, si nullam prorsus paternitatis, nec filiationis rationem habet. Proprijs relictis laribus in regionem longinquam perrexit Prodigus, & si Chrysologo fidem præstare velimus; quia genitoris stomacabatur longæuitatem, exulare propterea maluit, quàm superstitem illũ videre: nec tantũ monstrũ mòx dictus miratur Chrysologus, quia non poterat, non parentum perdere charitatem, qui ambitiosam Absalonis nutriuerat comam: *Hæres impatiens,* ait Chrysolog. serm. 1. *patris fatigabatur ad vitam.* Quàm posteà ad Nabuchodonosoris vitam fatigaretur Euilmerodach eius filius, explicant nonnulli super illud Isaiæ 14. *Tu autem proiectus es de sepulchro tuo:* vbi dicũt, quòd mortuo, humatoq; Nabuchodonosore ad regimen iterum assumptus filius, qui eius loco annis septem regnauerat, nè denuò reuiuisceret veritus, genitoris effosso cadauere illud minutatim auibus (ad id hinc indè collectis) comedendum præbuit, vt sic dempto reuiuiscendi modo longius, securiusq; regere posset; quod super præfatum Isaiæ locum, & si ad hebræorum mentem, refert tamen hunc in modum Lyranus: *Dicunt Hebræi Nabuchodonosor in statum pristinum regressum Euilmerodath filium suum (qui eo interuallo septem annorum regnauit) in carcerem misisse, & eum ibi cum rege Ioachin in vita patris fuisse, quo mortuo, cùm non auderet regnum suscipere, dicens pater meus quandò vult moritur, & resurgit: consilio Ioachin tercentas aues de diuersis partibus mundi exquisiuit, & corpus effossum in minutias discerpsit, & vnicuiq; partem alligauit: dixit enim Ioachin, cùm aues simul conuenerint hæ, reuiuiscet pater tuus.* Eodem posteà morbo si laborare cœperint progenitores, quonam pacto erga natos se ostenderint, vt cœteros omittam, de-

Chrysolog.

Haud quaquam parẽti parcit regnandi cupido.

Isai. c. 14.

Lyranus.

Parentum etiam perdit charitatem.

Regnandi cupido quã diraț

cla-

clarauit Saul, qui vt Ionatham pro Dauide, à quo regno se spoliandum veteri iàm cęperat, loquentem audiuit, paternitatis omni post habita ratione adulterinum cum censuit, atq; vocauit: *Fili mulieris virum vltrò rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Isai in confusionem tuam, & in confusionem ignominiosæ matris tuæ?* 1. Reg. 20. quam Saul indignationẽ, quamq; in Ionatham contumeliam a mundana politia ortum habuisse neutiquam dubitat Tostatus q. 15. dũ sic fatur: *Timebat Saul ex hoc regno priuari, vel saltem, quòd posteri sui priuarentur: propterea vt istum timorem euaderet, Dauid occidere intendebat.* Sicque non tantùm in genitores genitos, verùm contra hos illos cæca regnandi facit insanire libido.

1. Reg. cap. 20.

Tostatus.

Etiam genitores in genitos insanire facit ambitio.

4 In stuporem me sanè præfata adducerét, arctissimos nempe naturę nexus humanam frangere politiam, Chrysologum ni legissem dicentem, quòd adeò in politicorum medullis regiminis æstuat appetitus, vt cum ipsis comproductus (vt ita dicam) videatur, dum in ipsa materni vteri palestra pro regimine quandoque pugnent, & certent; quod sueta dicendi eloquentia de Iacob, & Esau exemplificat ipse serm. 72. super illud Genes. 38. *Collidebantur in vtero paruuli,* cuius verba sunt: *Iacob in vtero matris cũ fratre luctatur, præripit, & triũphos; hinc est, quòd in vtero Thamar gemini de primatus honore præliantes retardant partus, nec antè lucem cupiunt videre, quàm vincere.* Sic Chrysologus veluti insitam politicis describẽs primatus cupidinem, cur fœderis, & amicitiæ; immò carnis, & sanguinis vincula mundialis politia dissoluat, & rumpat insinuare videtur.

Chrysolog.

Veluti comproducta cũ aliquibus regnandi libido ab ipso matris vtero eos vexare consueuit.

5 At quid humanum fœdus, humanumq; ius diabolicam hanc politiam contemnere dixi, si ipsa Dei præcepta, ipsamq; Dei legem, cuius nec apicem transgredi audere deberet, iugiter suis rebus posthabet; cuius rei si nullum extaret exemplum, minimè deesset Pilatus, qui cùm Saluatorem in multis accusatũ audiret, neglectis accusationibus, nihili pensisque omnibus absolutè non minus, quàm inopinantèr an Rex esset, interrogauit: *Intrauit in prætorium Pilatus, & vocauit Iesum, & dixit ei: Tu es Rex Iudæorum?* Ioan. 18. Et vbi ò Pilate vestigãdę veritatis est studiũ? Quò iudicis abijt prudentia? Quomodò rectum proferre poterit iudicium, qui non rectè interrogat, nec rectè in delationum dilucidatione procedit? Si nefaria Iudęorũ peruicacia eousq; peruenit, vt tamquã malefactorem illum accusare non erubuerit, qui paulò antè & omnia benefecisse, & omnium benefactor dictus fuerat, cur de malo, cuius falsò criminatur, nõ interrogas? An plus regis, quàm legis, plus imperatorum, quàm Dei mandatorũ; plus deniq; dominatus, quàm Domini cura afficeris? Sic Vgo Card. *Primam accusationem nullam reputauit, sed de alia quærit, tãquam timens periclitari, si non inquireret diligentèr de crimine læsæ maiestatis.* Vides quomodò neglecta iustitia, postpositoq; Deo, dominatũ solummodò præ oculis habent mundiales politici.

Ioan. c. 18.

Vgo Card.

Etiam Deũ ipsum suis rebus postponunt mũdiales politici.

6 Sed quoniam Pilati tetigimus quæsitum, strictim minimè est prætereundum, quòd Christus de actis non minùs, quàm de regno interrogatus, prorsus indefensis relictis operibus de regno tantùm loquitur, dum absolutè respondit: *Regnum meum non est de hoc mundo;* Ioan. 18. Si hostes virtutis opera, quæ nemo alius fecerat, falsò incusabant, si de Patre etiam obloquebantur, dum Patris opera à filio perfecta criminabantur, cur qui lactentium linguas fecit disertas, pro eis non loquitur, sed alterius sæculi se regem vocando plenè se defendisse existimat? Difficultatem præ oculis habuit mòx dictus Vgo, qui ipsam soluit dicendo, quòd cùm Pilatum adeò regiminis firmitati intentum videret, vt præter hanc nil penitùs attenderet, superuacaneum operum defensioni incumbendum existimauit. Præstò est citatus Vgo Chrysostomi vtens verbis: *Ad hanc quæstionem: quid fecisti? nihil respondit, sed ad primam, quia de hac maximè Pilatus scire desiderabat, scilicèt de regno eius: vndè dicit: Regnum meum non est de hoc mundo.* Dicere (meo iudicio) vo-

Ioan. c. 18.

Idem.

Adeò in politicorũ medullis regnãdi æstuat cupiditas, vt ea excepta iam iustitię, quã Dei immemores reddantur.

lens

lens indefensam reliquit Christus veritatem, quia pro potestatis stabilitate offensam videbat maiestatem; quia scilicet ambitiosus Pilatus non veritatē, sed vanitatē, non quomodò rectè iudicaret, sed quomodò diutiùs imperaret, attendebat, frustrà innocentiæ assumptæ fuissent partes, vbi ingressa iam regnandi cupidine, nec iustitiæ locus, nec Dei timoris scintilla supererat.

Genes.c.4. 7 Aurea sunt pro re hac, de qua loquimur, quòd etiam Deum suę postponat ambitioni regendi cupido, verba illa Caini ad Deum dicta; *Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar*, Gen.4. quæ & si explicari soleant: eijcis me à facie terræ, ab hac scilicet regione, in qua natus, & nutritus, in qua ad hanc vsque horam cum parentibus vixi: quæ est paradiso vicinior, aeris temperie feracior, atq; ad incolendum felicior, & in terras alias steriliores, infelicioresque exterminor; & ego à facie tua abscondar, cùm eam ampliùs non requiram: immò si tu me requires, ad latebras confugiens me abscondam; quæ verba desperatione non minùs, quàm impudentia plena fuisse, haud dubitandum: ego tamen hac in re illud maximè perpendendum existimo, quòd non absq; ratione priùs terrę, quàm Dei faciē se amisisse deploret: *Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar*, quia mundana cupiditas, atq; ambitio inuerso ordine temporalia cęlestibus, & dominatum haud difficilè Domino præponit: Quod in Caino

Rupertus. incusans Rupertus lib.4.cap 7.in Genes. sic fatur. *Quid autem deprahensus timet incultus iste agricola? Ecce, inquit, eijcis me hodie à facie terræ, &c. Hoc timet, nè agricolari sibi non liceat, nè terram, quam solam amat, pro admisso facinore perdat.* Optima sanè nostri instituti probatio, qua satis abundè mundanæ politiæ innotescit natura, dum plus terræ, quàm terræ Conditoris facies desideratur, & quæritur.

Facile dominatum Domino præponit ambitio.

8 At quoniam de Caino fari iā cœpimus, cursim minimè est prætereūda Chrysostomi admiratio, quòd scilicet scelestus iste naturæ iura, quę mutæ pecudes, agrestesq; feræ frangere non audent, erga germanum non seruauerit, nàm si vulgò dicitur, lupus lupinum non comedit, lupis iste edacior, tigribusq; crudelior in fratrem deseuit: & eo magis obstupet, quia qui mortuum non viderat, mortem inferre non ignotasse considerat: at illum tandem regnandi cupidum perpendens admirari illicò destitit, nàm postquam à fratricida quæsiuit: *Qua de causa gloriam in tāta diligis solitudine?* immediatè respōdet: *Hi namq; tunc soli habitabant; sed neq; hoc eum cohibuit, sed omnibus ex animo proiectis cum diabolo stetit.* Patentius (ni fallor) dicere volens: nè Abelem, quē iàm Deo earum aduerterat, sibi prælatum videret, diaboli sibi partes ipse delegit, & cum diabolo stare voluit, vt imperarē posset. Quod etiam Sacerdotum Principes, & populi seniores tunc effecisse autumat Ioannes Ferus, quandò quem dimitti vellent, Barabbam, an Christum proposita sibi optione regnandi libidine pereiti cum diabolo stare maluerunt, quàm cum Deo, nè secundum eorum dementiam principatu priuarentur, dū Barabbam sibi dimitti petierunt. Vndè mox dictus Ferus super Matt. 27. *Vides hic quòd nihil est, quod impii mēt non præferat Christo, & veritati, si lucrū sciat.* Vides quomodò nec Dei ipsius rationem habet ambitio, dum regnādi cupidine libenter cum diabolo stare facit ambitiosos.

Chrysost.

Regnādi cupido nulla Dei habita ratione diaboli partes facilè assumit.

Ioan. Ferus.

9 Quòd vbi primū ex fusis inauribus vitulū egressum vidit Aaron, structa illicò ara præconis voce solemnitatem pro sequenti die indixit, & si non desint, qui non adeò in sinistrā partem accipiant, vt eum aliqualiter non excusent dicentes, quòd non per hoc populum ad idololatriam incēdere, sed ab ea illum reuocare satagebat, quia sic vituli solemnitatem procrastinando, & imminenti idololatriæ viam obstruebat, & Moysis aduentu, quem in horam expectabat, à cepto scelere populum contrahendum opinabatur: Sic (cæteros vt omittam) pro eo loquitur Tostatus q. 14. *Cum ergo dicitur. Cras solemnitas Domini est. Sēsus est, quòd sequenti die ce-*

Tostatus.

le-

Cur Aaron conflato vitulo aram erexit, solẽnitateq; ipsũ dicauerit, expenditur.

lebraretur festum Deo, quem ipsi petierant, & habebant, scilicet vitulo illi, & dixit Aaron; cras, quia noluit eadem die facere solemnitatem offerẽdo illi victimas, & adorando in iubilatione, & choris: & hoc vt si interdum veniret Moyses, disturbaret hæc, scilicet, nè coleretur. Nihilominus si aræ constructio idololatriæ fomes erat, & incitamentum, neutiquam populum ad talem impietatem propensum incitare debebat; immò si ab alio altare erectum vidisset, illud destruere, immò & in puluerem redigere debebat; vt omnis huius impietatis aboleretur occasio. Hinc Caietanus alterius sententiæ à Tostato fuit, quòd, scilicet, ambitionis affectu ductus Aaron, nè primatũ amitteret in diuinis, eum in tale facinus fuisse prolapsũ: quia namq; idolum effectũ viderat, nè alius nouæ religionis nouus introduceretur minister, & ipse omni primatu, & dignitate exutus maneret, vt se in officio, ac dignitate conseruaret, vero Deo posthabito, cuius ipse sacerdos, ministerq; erat, idolorum obsequio se addicere non erubuit:

Caietan.

Aaron primatum nolens perdere, mòx dictus Caietanus, *ædificat altare corã vitulo, non expectans rogari, sed statim vt vidit vitulũ, primus ædificauit illi altare ad sacrificãdum. Insaniuit enim ipse longe magis quam alii.* Sic quàm Deo ipsi res suas ambitiosi præferant, sole clarius ostẽdit Caietanus, quod modicum non est præsentis instituti argumentum.

Deo dœmonẽ facile pręponit Ecclesiasticorum ambitio.

10 Mirabatur Chrysostomus, quod impius Herodes in Christi aduentu inter tyrannidis, & timoris vndas veluti inter Scyllam, & Charybdim fluctuans quid ageret, ignoraret, dum & ad prophetias recurrebat, & ipsas puerorum nece irritas reddere nitebatur: *Considera ego* (ait mòx dictus Chrysostomus) *vecordiam singularem. Si enim prophetiæ ipse crediderat, eamq; inuictam putabat, clarum erat, illum aduersus impossibilia conari. Si verò minimè credebat prouentura esse, quæ tanto antè prædicta sunt, nec sibi timere debuit, nec puero insidiari. Ex vtroq; igitur frustra susceptus dolus iste conuincitur.* hom. 7. ex cap. Matt. 2. ast nil prorsus miratur Brugẽsis, qui ambitionis naturam noscens, eousq; eius rabiem peruenire consueuisse autumat vt nedum Deo posthabito suis semper rebus inuigilet, verùm pro qualibet etiam inani regiminis spe contra ipsum pugnare non erubescat. Eius verba sunt: *Consultum iudicauit Regem illum in ipso suo ortu extinguere, & priusquam cognosceretur è medio auferre, nihil veritus, ipsum sacrosanctæ Religionis, quam proselytus profitebatur, caput directè oppugnare, & quem omnium ab orbe cõdito prophetarũ vaticiniis promiserat Deus, conari in ipso natiuitatis exordio regno simul, & vita spoliare, tamquam si definitis Dei consiliis posset ipse resistere. Eò prolabi potest cupido regnandi, & cæca ambitio.* Hæc ipse, quibus satis clarè etiam contra Deum ipsum (quo nequius dici nil potest) rabidam pugnare consueuisse ambitionem ostenditur.

Chrysost.

Ambitiosus vecors.

Brugens.

Eò prolabi solet regnandi rabies, vt etiam cõtra Deũ insurgat, & pugnet.

11 Cœterum vnum pro conclusione assero, quòd si honores inhiantes honorum semel experti fuissent amaritudines, numquã id affectarẽt, quod amarissimum quandoque gustassent, meum minime est, quod dico, sed Pauli de Palacio, qui verba premens illa: *Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexterã meam, vel sinistram, non est meum dare vobis.* Matth. cap. 20. ob id Saluatorem primarum sedium consessum Iacobo, & Ioanni denegasse asserit, quia cùm tam intensiue, quàm extensiue morte amarior dignitatum sit calix, vix vtriusq; calicis amaritudines exhaurire potuissent, quapropter eorum misertus miserationis pater, amariori amoto calice minus amarum solummodò propinauit. Pręstò est ipse super præfatum Matthæi locum in Christi persona Iacobum alloquens, & Ioannem: *Non libet tanto vos onere grauare. Sat est tempore passionis gustasse calicem meæ passionis: nolo, vt cõtinue eam gustetis in prælatione.* Et tamen ò dementiam, hominum filij vanitatem diligunt, & mendacium quærunt! vtinam huius calicis amaritudines saperent, & intelligerent, quia sanè non amplius temporalia æternis, nec Deo res suas pręferendo, sed multùm, vt fas est, postponendo, no-

Matt. c. 20.

Paulus de Palacio.

Diuturnus passionis calix pręlatio.

nouissima prouiderent: & sic stulti aliquando sapite, ac meliora charismata æmulari addiscite.

Vos nescitis quidquam, nec cogitatis quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Ioan. 11.

§. IV.

Truculenta ambitio sanguine semper, & cædibus suum constabilire principatum conatur.

1 Ambitionem Virgilius nô falsã nuncupauit, vt Tullius: *Ambitio multos mortales falsos fieri coegit, dũ aliud clausum in pectore, & aliud in lingua habent*, in Rethoric. Nec Politiarum fœditatem dixit, vt idem: *In liberis ciuitatibus regnandi cupiditate nil fœdius excogitari potest*. 3. offic. Nec scelerum fomitem cum eodem: *Complures se scelere contaminarunt imperii cupiditate*. 3. officior. Nec rem futilẽ, atq; inanem cũ Seneca: *Relinque ambitionem: timenda enim res est, vana, vẽtosa nullum habens terminum*. 88. c. 11. appellauit, sed sçuissimam nuncupãdam censuit, dum lib. 1. Georg. cecinit,

Tullius.

Ambitio duplicitatis, falsitatisque origo.

Seneca.

Nec tibi regnandi veniat tàm dira cupido.

Semper dira ambitio, & quare?

& hoc non quia vnitatem proscindere, & societatem dirimere consueuit, vt ait mox dictus Tullius: *Pestis maior esse nulla in amicitiis potest, quàm in quibusdam honoris certamen, & gloriæ: ex quo inimicitiæ maximæ sæpè inter amicos extiterunt*; sed quoniam, prima exaltationis suæ mẽnia sanguine construere, & constructa cẽdibus cõplere, atq; constabilire conatur. Conscia huius veritatis est Roma, quæ ambitione impellente priùs fuit Remi sãguine fœdata, quàm ædificata. Nec eius est inscia Bethlehem, quæ tot innocentiũ puerorũ extinctione quomodò se impijssimi Herodis tyrannis stabilire satageret, testatur; Vndè Ioan. Ferus: *Quid enim aliud Herodem incitauit ad tantam crudelitatem, quàm ambitio, cupiditasq; regendi? Ex ea enim causa tantum sanguinis fudit, vt per fas, nefasq; ambitionem suam tueretur*. Et antè: *Hac regnandi cupiditas Pilatum induxit, vt Christum crucifigeret: hæc ipsum Cain, vt Abel fratrem suum occideret: hæc Core, Dathan, & Abiron commouit, vt aduersus Moysen murmurarent: hæc Absalom, vt DD. patrem persequeretur*. Quæ, aliaq; multa breuitatis causã omissa si deessent, adesset sanè Caiphas, qui vnius mortem omnibus salutem allaturã dicẽdo: *Expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*. Ioan. 11. & si quantum ad veram, & spiritualem verborum significationẽ prophetauerit, nihilominus aliud ipse intendebat, suum, scilicet, Christi sanguine regimen, pontificiumque firmare. Quod apertissimè in persona eiusdem Caiphæ dixit Carthusianus art. 29. super mox dictum Ioannis locum: *Expedit nobis pro conseruatione uitæ præsentis, & possessione terræ, & templi, ut unus moriatur homo pro populo; idest, pro ereptione gentis nostræ de manibus Romanorum: quasi dicat; mirum, quòd tàm segnes estis in considerando, quòd non perpenditis propter bonum reipublicæ, atq; totius communitatis utilitatem occidendum esse hominem unum, qualiscumq; existat, & quidquid operetur*. Sic sanguine, & necibus suũ ambitio firmare conatur imperium. De quo latius in sequentibus.

Tullius.

Ioan. Ferus.

Cœdibus semper, & sãguine suũ constabilire principatũ conatur ambitio.

Ioan. c. 11.

Carthusian.

2 Quàm immanis, quàm impius quàmque atrox sit regnandi ardor, vltrà Stobæum asserentem, quòd vehemens ambitio ferinos homines efficere consueuerit: *Contentio honorum, seu ambitio oritur ex ui irascibilis, quæ cùm in excessu fuerit, gignit feritatem*: ser. 2. dixit etiam Gregorius lib. 14. moral. cap. 16. dum amphoræ illi à Zacharia visæ, quæ à duabus mulieribus in sublime eleuabatur: *Ecce mulieres egredientes, & spiritus in alis earum*,

Stobæus.

Zachar. c. 5.

rum, & habebant alas quasi alas milui, & eleuauerunt amphoram inter terram & cœlum.cap. 5. ob id ambitionem comparat, quia ambitiosi cor superbia, & vanagloria elatum veluti amphora liuore, indignationeque non plenū, sed superplenum cędes reiicit, atque eructat: *Quid aliud*, ait modò dictus Gregorius, *in his duabus mulieribus accipimus, nisi duo principalia vitia superbiam scilicet, & inanem gloriā, quæ impietati absq; vlla dubitatione cōiuncta sūt?* Quòd si tantæ feritatis, tantæque atrocitatis rationem pernoscere cupis, eam solummodò esse pro certo habeas, ambitionis zelotipiam, quæ cùm formidolosa sit, vt principatum, quem semper amittere veretur, coastabiliat, facilè in illos, à quibus eo se posse spoliari existimat, inuehitur: quæ vnica, absolutaque est ratio, cur sanguine, & cædibus delectetur ambitio. Quæ apertissima fuit Abimelech spurij Gedeonis filij mēs, qui post Sichimitarum regiminis arreptionem: *Quid vobis est melius, vt dominentur vestri septuaginta viri filij omnes Ierobaal, an vt dominetur vestri vnus vir? Simulque considerate, quia os vestrum, & caro vestra sum*. Iudic. c. 9. protinus omnibus exutus pietatis visceribus domū veniens fratres cūctos peremit: *Et venit in domum patris sui in Ephrata, & occidit fratres suos filios Ierobaal septuaginta*. Ibid. & non ob aliud sanè statim tot horrendissima perpetrauit fratricidia, nisi quia absque fratrum cæde nequaquam in regno subsistere se posse putauit. Vndè Basilius hom. 22. à Glossa citatus: *Abimelech homicida ille, spurius Gedeonis filius septuaginta germanis occisis, astutum hoc ad regni conseruationem adinuentū ratus est*. Claret itaq; quòd non ob aliud facinoribus ambitio delectatur, & cędibus, nisi quia subdolè inuasos pacificè possidere contendit.

Gregorius.

Ambitio sæper impia.

Iudic.c.9.

Basilius.

Vnam tantū in tyrannide persistendi viam semper inuenit, cōpetitores necare.

3 Omni stupore dignum censeo, quòd vix in principem à lignis assumpta rhamnus nō flores, nec fructus producere, sed ad incorruptibiliū cedrorum adustionem vndiq; igneis excutere conetur: *Egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros libani*. Iudic. 9. Si relictis oleæ, ficu, & vite ad rhamnum cōcurrisse cōmunis lignorum omniū culpa fuerat, cur reliquarum arborum nihili pēso errato contra cedros tantùm inardescit, & furit? An fortè non tàm quia indebite, fraudulenterque se ad regendum electam suspicabatur, quàm vt electionem firmaret, non in quaslibet arbores, sed in cedros tantum deseuit? Ita sanè, nàm ad dignitatē ambitiosus quisq; euectus omissis plebeis, à quibus neutiquam suum deturbari posse principatū agnoscit, cōfestim contra præpotentes deseuit, ratus quòd si cedros semel combussserit, firmum erit rhamni imperium. Aduoco Carthusianum rei mirabiliter astipulantem: *Per rhamnum homines seculares, carnales, passionati, mente, & corpore incircumcisi signati sunt: & tales nunc communiter ad ecclesiasticas dignitates, principatus, siue officia promouentur, eum per peccata populi illud contingit, Deo in suo furore regem donāte. Et quoniam tales boni, & reformati non sunt, faciliter, & frequenter contingit, quòd ignis, seu flamma cupiditatis ex eis egreditur, vt eorum subiectos inflammet, & mactet*. art. 17. super citatū Iud. locum.

Iudic.c.9.

Carthusian.

Ilicò in cedros ignem mittere fatagit ad principatum assumpta rhamnus, quia absq; potentium nece diu persistere desperat ambitio.

4 Contra Abnerum obloqui, illumq; Dauidi de proditione suspectū reddere satis non fuit Ioab, nisi regio etiam emētito nomine illum ad se vocasset, & fraudulēter tandèm necasset, quem liuorem, atque proditionem his verbis facta narrat historia: *Ingressus est Ioab ad regem, & ait. Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum & abijt & recessit? Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit, vt deciperet te, & sciret exitum tuū, & introitum tuum, & nosset omnia quæ agis? Egressus itaque Ioab à Dauid, misit nuncios post Abner, & reduxit eum à cisterna Sira, ignorante Dauid. Cumque redijsset Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Ioab ad mediū portæ, vt loqueretur ei in dolo: & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est*. 2. Reg. 3. magnū sanè scelus, ingens facinus innoxium fraudulenter necare! Et quid, bone Deus, talem virum militiæ principē, & Dauidi carum in tot facinora impulit? Nil equidem aliud nisi vnus

2.Reg.cap 3.

se in principatu stabiliēdi appetitus; viderat enim ad Dauidē, vt illi Israelis principatum traderet Abnerum, venisse, ideoq; viri cōsiderata qualitate, & negotij perpēsa magnitudine nō parum vereri cæpit Ioab, nè sibi etiā ob tale munus præficiendus esset Abnerus, vt igitur suspicioni viaun obstrueret, egrediatur (vt opinor) intra se dixit ignis à rhamno, & innoxium deuoret Abnerum, vt sic semotis cōpetitoribus nulla ampliùs honoris pertimescatur iactura. Meum non est hoc cogitatum, sed Iosephi lib. 7. antiq. cap. 1. à Glossa allati: *Ioab metuēs, nè Dauid in honore primi ordinis constitueret Abner, ipse verò decresceret, & militiæ amitteret principatum; iniuam pessimam, & malignissimam cogitauit, ut ei detraheret apud Regem. Sed cum his verbis non potuisset persuadere Regi, deteriorem ruinam aggressus eum occidit. Ex his itaque debet considerare quilibet, quanta, & qualia præsumunt homines propter principatus affectum, cùm nulli cedere volunt: nàm conpiscentes hæc adipisci, per multa mala ad ea perueniūt, Quæ rursus metuentes amittere, multò deterioribus actionibus, ut ea retineant, implicantur.* Optimum sanè nostri instituti argumentum, quo satis ob regiminis firmitatem in cedros rhamnum ignem mittere declaratur.

Iosephus.

Ex ingenuis homicidæ proditores fieri consueuerunt multoties ambitiosi.

5 Quòd Saul quandoque Dauidis præuideret imperium, illumque fore regnaturum suspicaretur, parum miratur Tostatus, nàm tàm ex illius prudentia, clementia, atque populi erga eum beneuolentia, quam cernebat, quæ omnia non parū ad hoc cōducebant, quàm ex assiduo Dei adiutorio, quo in omnibus protegebatur Dauid, id coniicere haudquaquam difficilè poterat; quòd verò vltrà hoc & Ionathā, & reliquos posteros suos ab ipso fore delendos suspicaretur: *Et nunc quia scio quòd certissimè regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnum Israel: iura mihi in Domino, nè deleas semen meum post me, neque auferas nomen meū de domo patris mei.* 1. Reg. 24. stupet sanè Tostatus, dum q. 28. ait. *Quomodò putauit Saul, quòd Dauid uellet delere semen eius, nàm saltem Ionatham, & filios eius non deleret, quia Dauid & Ionathas erant amicissimi, inierantq; inter se fœdus pro se, et semine suo usque in sempiternum, supra cap. 20. Et Saul quoq; cognoscebat fuisse istud fœdus initum, ut patet supra cap. 22. ergo saltē Ionatham, & semen suum non deleret?* Sic ipse, qui omni tādem semoto stupore ob id de mitissimo Dauide tot, tantaque immitia Saulem suspicatū fuisse autumat, quia cùm ipse ambitiosus esset non parum, pro regni sui firmitate nulla Dauidicæ innocētiæ, nec Dei ipsius habita ratione pluries illum interficere esset molitus, eodem morbo humillimum Dauidem laborare existimans ambitionis leges, quæ omnes competitores, omnesque principaliores dominatum deturbare valentes non tantùm deprimi, ac opprimi, sed crudeliter etiam necari iubent, ipsum seruaturū verebatur; & sic mitissimum, pijssimumque Dauidem propria metiens mensura nec societates, nec fædera ipsum pro regni constabilitate seruaturum putabat. Mòx dicti Tostati difficultatem soluentis verba sunt: *Respondendum est, quòd quamquā istud fœdus fuisset interpositū, tamen Saul putauit, quòd Dauid non seruaret illud ad Ionatham, quia desiderio regnandi occideret eum, & posteros suos, cùm regnum de iure uenturum esset ad Ionatham. Desiderium enim regnandi impellit hominem ad maxima facinora, ut ait Lucanus lib. primo de bello plusquam ciuili.* Hæc temerè de Dauide suspicante Saule, quibus medijs suum ambitiosi imperium firmare satagunt, ostenditur.

1. Reg. cap. 24.

Tostatus.

Idem.

Pro regiminis constabilitate nullā societatis, nec fæderis rationem habere solēt ambitiosi.

6 Faciunt pro hoc de quo loquimur instituto, quòd ideò, scilicèt, sanguine vallatur ambitio, quia per ipsā suū satagit stabilire dominatū, verba illa Nathan: *Num audisti, quòd regnauerit Adonias filius Haggith, & dominus noster Dauid hoc ignorat? Nunc ergo ueni, accipe consiliū à me, & salua animā tuā, filijque tui Salomonis.* 3. Reg. 1. quæ quoties lego, me toties in stuporem adducūt, quomodò deducitur consequēs istud: regnat Adonias, ergo tua, filijque tui Salomonis periclitatur vita? Si fratres erant, & nulla inter eos interfuerat lis, nulla contentio, vnde inferri poterat, quòd ad regimen eue-

3. Reg. c. 1.

euectus Adonias fratrem esset interfecturus? Difficultatem præ oculis habuit Tostatus, dum quæst. 27. super

Tostatus.

citatum scripturæ locum ait: *Quæritur quomodò Bethsabee deberet liberare animã suam à morte, et animam Salomonis?* & facilè eam soluit dicẽdo, quòd nequaquam temerè hæc, hisq; similia de Adonia suspicabatur Nathan, quia in imperiũ quomodolibet intrusus ambitiosus facilè in cõpetitores manus mittit, vt citò his de medio sublatis diutius ipse regnare, securiusq; tyrannidem exercere possit; & quia regni ius ad Salomonem potius, quã ad Adoniam spectabat, nequaquam temerè suspicabatur propheta, quòd ad sui imperij conseruationem Adonias Salomonem esset occisurus:

Idem.

Dicẽdum, ait mòx dictus Tostatus, *quòd cum Salomon haberet ius ad regnum potiùs, quàm Adonias, & aliqui tunc fauebant ei, timens nè aliquando populus magis assentiret ei, quàm sibi, fortè quæreret occasionem ad occidendum illum, ut maneret securus.* Quæ non Adoniæ tantũ, sed cunctorum est ambitiosorũ natura ad regiminis firmitatem competitoribus nedum nõ parcere, verum in eos iugiter etiam desęuire.

Pro sui stabilitate nec fratribus parcit ambitio.

7 A mòx dicto Adonia non discedens libentissimè audirem, quid est, quòd Dauid illius ambitionis cõscius eum nõ corripuit, dicẽte Scriptura:

3. Reg. c. 1.

Nec corripuit eum pater suus aliquandò, dicens: Quare hoc fecisti? Si non enim, sed Salomonem regno post se præficere intendebat, cur in initio Adoniæ non compressit superbiam, quòd vt adeò cresceret, expectauit: *Quæritur*, ait Tostatus, *quare Dauid non corripuit Adoniam, cùm faceret sibi currum, & equites, et diceret: Ego regnabo?* Difficultatis nodum idem soluit Tostatus, cùm dicit; quòd non sine ratione Adonię ambitionem incorreptam reliquit Dauid, quia pręuidebat, quòd si secus effecisset, Salomonem facilè interemisset Adonias, vt sic regno ipse, non ille succederet; nè igitur in maiora scelera filium ruere videret, minora pijssimus pater dissimulanda censuit. Mòx dictus Tostatus:

Tostatus.

Dicendum videtur, quòd Dauid hoc sciebat, & tamen nolebat increpare Adoniam, nè indicaret, quòd ipse non erat successurus in regno, alioquin licitè posset vti istis insignijs, quæ pertinebant ad successurum; voluit igitur tolerare eum in honore isto vsque ad diem, quo ipse determinaret, quis de filijs suis succedere deberet. Prudentissimum sanè consilium, quo ambitionis impietati obstructa est via.

Adonię ambitio cur à Dauide incorrepta relinquitur.

8 Transuolo Athaliæ feritatem, quæ filium suum obijsse videns, nè à se laberetur imperium veluti leæna raptis catulis in nepotes, Ochoziæ scilicet filios, insurrexit, illosque omnes interfecit, sacra dicente pagina. 4. Reg. 11. *Athalia verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.* Quam impietatem his verbis carpit Carthusianus: *Ecce quanta fuit crudelitas, atq; ambitio impiissima Athaliæ, quæ regnãdi libidine interfecit filios filij sui, cùm tamen auiæ soleant valde diligere filios, ac filias filiorum, ac filiarũ suarũ;* & sisto in difficultate illa, vnde suspicari poterat Dauid, quòd eũ Absalom esset occisurus, cũ ait: *Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugiũ à facie Absalom: festinate egredi, nè fortè veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam.* 2. Reg. cap. 15. Si eum tũc vsque obsequentẽ viderat, & numqnam sibi irreuerentem fuerat expertus, vndè bone Deus, in mentẽ ei venire potuit, quòd talia Absalom esset patraturus? At solertissimè quidem vbi filium regnũ arripientem audiuit, illicò, vt immediate ante sacra ait pagina, aduersum se venturum opinabatur: *Venit igitur nuncius ad Dauid dicens: Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalom. Et ait Dauid seruis suis, qui erant cum eo in Ierusalem: Surgite fugiamus, &c.* quia ambitionem numquam solam, sed semper ad sui firmitatem crudelitati cõglutinatã esse agnoscebat, quapropter filium ambientem audiens, eius statim timere cæpit ambitionem, cùm ad inuasi imperij dilatationem, ac firmitatem nil, nisi suum interitum conducere posse optimè nosceret. Fauet his Tostatus quæst. 20. *Nè fortè veniens occupet nos, idest nè veniat ad vrbem antequam egrediamur, & occupet nos in vrbe: pensabat enim Dauid, quòd*

4. Reg. c. 11.

Carthusian.

Omnem nepotum amorẽ extinguit regnandi libido.

2. Reg. cap. 15.

Tostatus.

Vnde Dauid Absalonem parricidium patrare velle suspicaretur, expenditur.

Absalom illicò veniret in Ierusalem ad obsidendum se, vt caperet, vel occideret, & sic regnaret sine hoste. Hæc Tostatus, antè quem luculētius nimis Chrysostomus serm. de Absalom persequentem patrem: *Perdidit Absalom scelestissimus mentem, perdidit sensum, amisit consilium insectatus patrem; fugat innocentem, insequitur genitorem, vsurpat imperium, potestatem arripit, regnum inuadit: non vt cum patre societatem regni iniret, sed ut totum regnum patris sanguine possideret.* His aliisq; multis Chrysostomus cur innocentem perimere, patrem occidere, & prophetam impiissimus filius iugulare niteretur, ostendit.

Chrysost.

Quanta sit parētū erga natos beneuolētia pluribus monstratur exēplis.

9 Qua beneuolētia, ac quo amore erga natos ferantur parentes, vltra quotidiana experientiæ documenta docuit Agrippina Domitij Neronis mater, quæ vt refert Arnobius, cùm à quodam astrologo filiū imperij culmen ascensurum audiret, verùm adeò ingratum, ac crudelem futurū, vt matrē etiā foret occisurus: continuò respondit: Imperet, & occidat. Idipsum suaserunt Carthaginensium matres (vt refert Sabellius lib. 3.) quæ cùm tertio bello punico ex omni nobilitate lectissimi adolescentes obsides in Siciliam mitterentur, vltra fletus, ac eiulatus, quibus eos vsque ad mare comitatę fuere, nauim tandem è portu egredientem videntes in subiectos fluctus desilierunt. Et denique nè longius quàm par est, rem protraham, omisso Solonis erga filium amore, qui in insaniam quandoque tanti viri sapientiam conuertit, dum ipsum femineis actibus, muliebribusq; eiulatibus obnūciatam quidem, verum autem nequaquam, filij mortem lugere fecit, vt loco citato mòx dictus narrat Sabellius; quantus sit genitorum erga genitos amor, mutæ pecudes, auesque ipsæ declarant; nàm & aquila (nè singula percurrā) vt filios suos ab aucupe defendat, iaculorum periculo se exponit; & pellicanus vt filiorum vulneribus medeatur, rostro proprium pectus percutiens sanguinem elicit, quibus alijsque multis, quæ possent afferri, satis parentum amorē in brutis ipsis vigere ostenditur, dum natura ipsa, quæ eis rationē denegat, nō denegat pietatem. His tamen nihil prorsus obstantibus si semel regnandi libido alicuius genitoris pulsauerit animū, exēplò vt collegas non habeat, vel, vt melius dicam, vt competitores non timeat, paternis exutis visceribus hostilia induet, atq; assumet: Visum est hoc in Herode, qui noui Iudæorum regis ortus audito rumore, suæ tyrannidis timens iacturam, propriū filium, qui in Bethlehem nutrici alendus traditus fuerat, communi cæde inuoluit, quod his verbis describit Lucas Brugens. super cap. Matt. 2. *Porrò eum Bethlehemiticis pueris, & alios quosdam iussit crudelis Herodes, suspicione nati Iudæorum regis supra modum exagitatus interfici: In primis filium suum (testatur Macrobius lib. secundo Sat. capit. 4.) quod Philo Annij ait: neque enim uel filium suum tulisset, esse Christum, regem illum à Iudæis uotis omnibus desideratum, qui sciret se Iudæis cōtra modis omnibus esse inuisum.* Quis truculentissimam posthac non vocabit ambitionem, dum pietatis iura, quæ mutæ pecudes erga filios seruāt, vna ipsa seruare contemnit?

Brugens.

Patrem se nescit, qui ambit.

10 Denique si antequam præsentem claudam tractationem ad profana litterarum monumenta mentis aciem parumper conuertemus, haud difficile erit ambitionis crudelitatem, atque immanitatem deprehēdere, nàm Antoninus Seueri imperatoris filius vt solus imperio frueretur, fratrem infantem matris vbera sugentem pugione confodit. Adeò dira (teste Sabellio lib. 3.) fuit inter Eteoclem, & Polynicem fratres regnandi cupido, vt nedum alter alterum auito, patrioque solo exturbaret, verùm ad acriter etiam dimicandum eos induceret; & tàm ex animo, vt ambo vincendo, vterque victus remaneret, mutuis ambo vulneribus confossi. Quæ discordia pro Romano imperio inter Antoninum, & Getam fratres viguisset, loco citato mòx dictus narrat Sabellius, qui tandem concludit, quòd post venena, quibus alter alterum intercipere tentauerat, im-

Etiā ex profanis monumentis ambitionis probatur immanitas,

pa-

patiens tandèm Antoninus vt securè toto potiretur imperio,omni periculo,speq; post habita quouis modo deliberauit magnum aliquid, vel facere, vel pati, quo proposito fratris ingressus cubiculū eum nil huiusmodi præstolantē supra matris pectus nequiter obtruncauit. Verùm cuncta enarrata, omniaq; enarranda Caligolæ superauit ambitio, quæ teste Fulgosio, eò peruenit,vt non solum in competitores ad principatus firmitatem, eum incitarit; sed adeò in Deos suos excandere fecit, vt omnium illorum simulachra decapitarit, & singulis singula capita vultum ipsius Caligulæ referētia inseruerit: quæ omnia,multaq; alia, quę breuitatis ergo omittūtur, ambitionis truculentiam testantur,atq; proclamant.

Vt competitores non haberet, in ipsos deos suos deseuit Caligula.

DOMI-

DOMINICA PALMARVM

Cùm appropinquassent Ierosolymis, & venissent Bethphage ad montem Oliueti: tunc Iesus misit duos discipulos suos, dicens eis: Ite in castellum, quod contra uos est. Matt 21.

§. I.

Impossibile est, vt qui malis bellum indixerit, pressuris careat: quia semper iustis contrarij peccatores.

Ouidius.

1 PRobè 1. de Rem. dixit Ouidius, quòd

Summa petit liuor, perflant altissima venti.

quia semper mali ad venti illius instar, qui è deserti regione veniens Iobi filios non antè necauit, quàm tumulauit, iustos ærumnarum, pressurarũq; mole obruere satagunt; Quod satis concinnè dixit Stephanus Archiepiscopus Cantuariens. à Tilmanno relatus super locum illum Num. 24 *Pars meridiana incipit à solitudine Sin, quæ est iuxta Edom*, cùm ait: *Benè autem est hæc solitudo, quia summa petit liuor, perflãt altissima venti. Quæ est iuxta Edom, idest, mundum, qui semper iustos, atque claustrales persequitur, sicut Laban Iacob.* Et quidẽ si teste Seneca vulgaris non est inter vitia, atq; virtutes oppositio, quam cap 7. 8. & 12. aliqua ex parte his verbis describit: *Altum quoddam est virtus, excelsum, regale, inuictum, & infatigabile. Voluptas humile, seruile, imbecillum, atque caducum*, mirum sanè non est, quòd toto ingenio, omnibus uiribus, atque conatibus probos insectentur improbi; quia si iuxta Philosophi sententiam similitudo est causa amoris, dissimilitudo, vel, vt aptius loquar, contrarietas, atq; oppositio liuoris fomes erit, & odij: quam rem ab ipsorum scelestorum ore accepi, in eorum persona dicente Sapientia: *Circumueniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, &c. Grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alijs vita illius.* cap. 2. quæ etsi in iudæorum persona, qui Saluatorem iustum per antonomasiam nuncupatum, modis omnibus erant insectaturi, dicta opinẽtur expositores, negari nihilominus minime potest, quòd si morum dissimilitudo tantæ persecutionis causa extitit, & origo, cùm iuxta Senecæ dictum dissimiles admodũ à vitiis sint virtutes, in virtute prædi tos semper desęuient vitiosi, quod, & super præfata Sapientiæ verba dixit Cornelius à Lapide: *Ex antecedentibus ergo, & subsequentibus liquet hanc esse vocem impiorum contra quemlibet insigniter iustum, & pium, qui eorum impietatem verbis, & vita redarguit: quem proinde ipsi, vt sibi inuisum, persequuntur ad necem, vti factum est omni æuo*; & antè ipsum super assumpta pro themate verba: *Ite in castellum, quod contra vos est.* Matt. 21. expressissimè docuit Petrus Damianus serm. in Dominic. Palmar. cùm dixit, quòd iure optimo contra Apostolos castellum hoc esse dicitur, quia semper mundus per ipsum figuratus Christi discipulos insectatur, & appetit, cuius verba sunt: *Castellum istud mundus est, qui contra Dominum, & discipulos eius furit, nõ solum opprobrijs, & flagellis eos persequendo, sed etiam crudelissimam mortem inferendo. Vndè Dominus: Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit: Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum esset, diligeret; quia verò de mundo non estis, sed ego elegi uos de mũdo, propterea odit vos mundus.* De qua re fusius in sequentibus.

Steph. Cantuar. Archiep.

Sẽper mundus religiosos, iustosq; insectatur.

Seneca.

Sap. c. 2.

Cornel. à Lap.

Ad necẽ iugiter probos persequuntur improbi.

Matt. c. 21.

Damianus.

Arx contra iustos dimicans mundus.

2 Quantum sit odium, quo ob

mo-

morum contrarietatem iustos prosequuntur iniusti, liquet ex verbis Christi dicentis: *Ecce ego mitto nos sicut oues in medio luporum.* Matth. 10. nàm teste Paulo de Palacio ideò ouibus spirituales, lupisq; carnales comparauit, quia hi ad luporum instar vernaculo odio illos innisos habent: *Igitur omnes hi, qui dederũt sua nomina Christo, sub concupiscentia militant uexillo, uoraces ergo sunt, edaces sunt, lupi sunt. Indè iam elucet, cur dixerit Dominus: Mitto uos ut oues in medio luporum: sicut enim natiuum est odium luporum contra oues, ita naturâ caro concupiscit aduersus spiritum. Propterea enim mundus uos odio habet: quia non estis de mũdo; si enim de mundo essetis: mũdus quod suum est, diligeret.* Patet etiam ex dicto illo eiusdem Saluatoris: *Si mundus uos odit, scitote quia me priorẽ vobis odio habuit.* Ioan. 15. vbi D. Bonauentura: *Si de mundo damnato fuissetis, ipsum, scilicet amando: mundus inquinatus, quod suum esset, diligeret; quia uerò de mundo non estis affectu, & amore: sed ego elegi nos gratia, non operibus: propterea odit uos mundus: Omne enim animal diligit simile sibi; & quia boni, & electi Dei sũt dissimiles hominibus mundanis, ideò nos oderunt: Grauis est nobis ad uidendum; dissimilis est nobis uita illius.* Nec multum veritatem hãc, quòd priùs Christum iustorum caput, quàm discipulos, cæterosq; mundus odisset, experientia ostendere distulit; nàm data à Pilato impijs Iudæis optione, quem sibi dimitti vellent Iesum, an Barabbam: *Quẽ vultis dimittã uobis: Barabbã, an Iesũ, qui dicitur Christus?* Matt. 27. iustum, sanctum, & innocentem (vt sibi contrarium) insectando, iniquum liberari efflagitarunt iniqui: *Quem uultis nobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam.* ibid. vbi Ioannes Ferus: *Vides hic mundi ingenium: Christus pacis auctor, seditionis accusatur, & latro seditiosus liber dimittitur: sic uerè mundus solet nocentibus esse benignus, sed innocentibus aduersarius.* Sic qualis, quãtusque sit in virtutem liuor, Veritatis ore clarescit.

Matt. c. 10.

Paul. de Palac.

Ouibus boni, lupisque mali cõparantur, & quare?

Ioan. c. 15.

Bonauent.

Matt. c. 27.

Ioan. Ferus.

Nunquam mundus nocentibus nõ benignus, innocẽtibus autè aduersarius extitit.

3 Sententiarum insurgit pelagus, vndè tantus in Caino oriri potuerit liuor, quòd tale, tantumque facinus, fratricidium, scilicet, perpetrare contendit; nàm Chrysost. hom. 18. & 19. in Genesim non quia in eum aliquid commiserit, nec quia eum iniuria affecerit, sed quia insaniã, & rabiem, quam contra Deum, qui munera sua non approbauerat, effundere minimè poterat, cõtra fratrem, veluti in illius amicum, ipsum euomisse asserit. Alij non læsionem, nec offensionẽ aliquã, sed auaritiam, quæ adeò Caini animum coangustauit, vt duobus mundi latitudinem angustam apparere fecerit, ipsum in fratricidium impulisse autumant. Huius sententiæ videtur Ambrosius lib. de Abel & Cain cap. 5. Chrysost. hom. 21. in Matthęũ, Petrus Damian. opusc. 21. cõtra munerum cupiditatem cap. 2. Chrysologus ser. 4. de filio prodigo, Philo Hebræus, & Clemẽs Rom. lib. 4. recognitionum. Nonnulli tandem propter id etiã à Caino illud patratum putant, quia terminum vitijs cæteris habentibus, zelus sine fine peccatũ est, quapropter nec carni, nec sanguini parcere nouit. Ità sensit D. Cyprianus serm. de zelo, & liuore, & non displicuit Chrysostomo hom. 7. ad Rom. His tamen non obstantibus Tertulliani mihi satis arridet opinio, qui nõ priùs in Abelem Cainum desęuisse, quàm illum Dei amicum, Deoque carũ per sacrificij acceptationẽ agnouisset considerans, ideircò ipsum in hoc infandum facinus ruisse asserit, quia fieri nequit, vt qui virtuti dant operam, multos non habeant hostes; vndè cùm alius tunc, qui contra prima virtutis germina insurgeret, non adesset, nulla carnis, & sanguinis habita ratione in illa se armauit Cainus. Scitè mòx dictus Tertullianus aduersus Gnost. cap. 8. *A primordio iustitia uim patitur, statim ut coli Deus cœpit, inuidiam religio sortita est. Qui Deo placuerat occiditur quidem à fratre, quo procliuius impietas alienum sanguinem insectaretur à suo auspicata.* Si ergo vt erumpentia pietatis germina radicitus euelleret impietas, fratrem in fratrem armauit, quis virtutẽ sæuissimos hostes habere negabit?

Varię Caini in Abelem liuoris rationes.

Tertullian.

A primordio vim pati cœpit iustitia.

4 Mirabar priùs, & stupebam quoties tot sacræ Scripturæ testimo-

nio

nio existentibus iustis, vnus Abel Christi Domini ore talis per antonomasiam nuncuparetur: *Vt veniat super vos omnis sanguis iustus à sanguine Abel iusti.* Et quidem quàm parum, quòd sanguis, qui neque iustitiæ compos esse potest, iustus vocaretur, mirabar; quia per eum iustos omnes Saluatorē intellexisse optimè noscebam, dicēte Tostato q. 153. (Tostatus.) *Dicendum quòd omnis sanguis iustus intelligitur sāguis omnium iustorum per hypallagem; nàm sanguis neque est iustus, neque iniustus*, tàm quòd Noe, Abrahami, Moysis, Dauidis, multorumque aliorum prætermissa iustitia, & omissa virtute, vnus Abel pius vocaretur, & iustus stupebam certè; at modò prorsus admirari, atque stupere desisto, quia si plusquam vera est Saluatoris sententia, quòd nullum euidentius iustitiæ reperitur indicium, quàm odio à mūdo haberi: (Ioan. c. 15.) *Si de mundo fuissetis, mūdus quod suum esset, diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mūdo, propterea odit vos mundus.* Ioan. 15. quibus verbis in Christi persona addit Rupertus libro 12. in Ioan. (Rupertus.) *Igitur si odit vos mundus, scitote, & hæc vobis scientia pro testimonio simul, & pro consolatione sit, quia de mūdo non estis, sed ego elegi vos de mundo*, cùm non tantùm ab initio pro iustitia Abel agonizare cęperit, loco mòx dicto dicente Ruperto Abbate: *Duæ namque sunt generationes, vna Dei, altera mundi: siue duæ ciuitates, altera Dei, altera diaboli, quæ simul exorta ab initio percurrunt vsque ad finem seculi, semper sibi inuicem aduersātes odio implacabili. Earum inimicitiæ primum in duobus fratribus Abel, & Cain manifesta facta sunt, & ità pertinaciter sibi aduersantur, vt nullus eodem tempore vtriusque amicitiam gerere possit: quoties apostolus dicit: Nolite iugum ducere cum infidelibus: Quæ autem participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas lucis ad tenebras? Aut quæ pars fideli cum infideli? Quæ autē conuētio Christi ad Belial?* verùm cùm nullus etiam vt ipse persecutionē à primordio pro iustitia sit perpessus, nullus vt ipse iustus per antonomasiam nūcupari debebat.

(Abel iustus per antonomasiam nūcupatus, & quare?)

5 Latet equidem sublime mysterium in altercatione illa inter Dauidis, & Saulis domum facta, de qua 2. Reg. 3. (2. Reg. c. 3.) *Facta est longa concertatio inter domum Saul, & domum Dauid*, quia dum numquā contra Saulem Dauidem pugnasse reperimus, aliud nobis litteræ cortice, & aliud spiritus medulla insinuari puto: quid autem sit illud, ad mysticum sensum rem reducēdo declarat Angelomus monacus, dicendo, quòd cùm per Saulis domum caro, & per Dauidis spiritus intelligatur, mirū non est, si inter has domos certamen fiat, quia semper caro adeò aduersus spiritum, & hic aduersus illam cōcupiscit, vt nec pax, nec induciæ admittātur. Astipulatur mòx dictus Angelomus super præfatum scripturæ locum: (Angelom.) *Domus ergo Dauid, quæ est alia, quā ciuitas Dei, Ierusalem videlicet cælestis, quæ partim adhuc peregrinatur in terris, partim iàm cum Domino regnat in cælis? Et quæ est domus Saul superbi, & impij regis, nisi Babylon illa confusionis plena quæ seducit & fornicari facit omnes gentes in prostitutione sua? Longa ergo concertatio inter domum Saul, & domum Dauid est: quia persequitur illa, quæ secundùm carnem est, eam quæ secūdùm spiritum.* Nec vacat mysterio, quòd longa dicatur ista altercatio: *Facta est longa concertatio*, quia sicut paulò superius diximus, dum in Abele cępit, & in vltimo iusto pro Christo passuro desinet, nequaquam breue, sed satis prolixum est dicendum certamen, & longa altercatio.

(Mirabilis inter carnē, & spiritum pugnę figura.)

6 Et quidem talis est improborū contra probos liuor, talis indignatio, vt vix primo virtutis erumpente radio nulla societatis, amicitiæq; habita ratione inuisus, atque infensus reddi soleat, qui anteà pro amico habebatur. Omitto Saulem, qui tandiù Dauidem dilexit, quādiù eius ignorauit sācitatem; vt autem ipsum virtute præditum, Dominumque cum eo esse aduertit, in odium amorem, & in indignationem beneuolentiam vertit; quod apertissimè sacra indicare volens historia non ab initio, sed à die quadam, idest ab illa, in qua Dauidis ei innotescere cępit sanctitas, il-

(Vix primo erumpente virtutis radio infensus mundo redditur, qui pro amico habebatur.)

lum

1. Reg cap. 18.

lum non rectè aspexisse describit: *Nõ rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid à die illa, & deinceps.* 1. Reg. 18. quod considerans Lyranus diaboli opere ad primos virtutis obnubilãdos splẽdores præpotentes in iustos armari censet:

Lyranus.

Quoniam, quos Christus diligit, diabolus fortius odit; ideò potentes huius seculi studet incitare ad odium amicorũ Christi, & non solum ad odiendum in corde, sed etiam ad persequendum in opere. Præteruolo etiam, quòd, vt superius diximus, numquam cõtra fratrẽ insurrexit Cain, nisi cùm ipsum per sacrificij acceptationem Deo carum aduertit. Vndè allatus iam Tertullianus:

Tertullian.

A primordio iustitia vim patitur, statim vt coli Deus cœpit, inuidiã religio sortita est gradum autem sisto in Pharisæo illo, qui ex vicino Publicano maioris tumoris sumpta materia nedum pręconijs multis suas extollebat virtutes, verùm in Publicanum etiam inuehebatur dicẽdo:

Vt Deus coli cępit, inuidiam est sortita religio.

Luc. c. 18.

Deus gratias ago tibi, quia non sum fieut cęteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus Luc. 18. quæ verba meum quoties reuolui, toties, quòd hac vice excepta, numquam Publicanũ accusasset, obstupui; & nunc maximè obstupeo, quia vel eum agnoscebat, vel non: si primum, cur antea non correxit? Cur non increpauit? Cur non illum vt ethnicũ, & publicanum declinauit, & fugit? Si secundum quomodò incusat, quem nescit? Quomodò raptorem, iniustum, & adulterum vocat, quem habet ignotum? Subtilis equidem difficultas, at facilè ex ipsa euangelica lectione dissoluitur, nam dum in ea immediatè Publicani confessio describitur:

Ibid.

Et Publicanus à lõgè stans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. ibid. apertissimè insinuatur, quòd ideò cõtra eum tunc insurrexit Pharisæus, quia tunc cõfessionem virtutis auroram apparere aduertit: nec mirum si confessionem operum malorum, quæ initium operum bonorum est videns, cõtra Publicanum inuehatur Pharisæus, quia primum semper iustitiæ fulgorẽ, primumque radiũ obtenebrare mundus conatur. Accinit Augustinus super psalm. 83. pro torcularibus inscriptũ, dum iure optimo racemis fideles cõparari asserit, quoniam quamdiù libero aere præsentiũ voluptatum fruuntur, nulla sustinent maledicta, nullamque patiuntur pręssuram; cùm autem ad cellam vinariã, vt in ea veluti mustum reponantur, appropinquare incipiunt, tribulationes, & compressiones magnas experiuntur, & mulras:

Augustin.

Homines, quos prædestinauit Deus, ait mòx dictus Augustinus, *antè secula conformes fieri imaginis filij sui, qui præcipuè in passione magnus botrus expressus est. Huiusmodi ergo homines antequam accedant ad seruitutem Dei, fruuntur in hoc seculo tamquã deliciosa libertate, velut vuæ, aut oliuæ pendentes. Sed quoniam dictum est: Fili accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationẽ. Accedens quisque ad seruitutem Dei, ad torcularia se venisse cognoscat; contribulabitur, cõteretur, cõprimetur, non vt in hoc seculo pereat, sed ut in apothecas Dei defluat.*

Racemis iusti comparati, & quare?

Patet itaq; quòd eapropter contra Publicanum insurrexit Pharisæus, quia ad cellam vinariam illum accedentem vidit. Quod illum alterum Pharisæum effecisse reperio, qui numquam alias Magdalenam insectatus describitur, nisi cùm eam ad Dominum, vt famulam; ad Magistrum, vt discipulam, ad medicum, vt ægram; & ad misericordiæ fontẽ, vt miserã cucurrisse perspexit, vndè & contra vtrumque hæc emisit spicula:

Luc. c. 7.

Hic si esset propheta, sciret utique, quæ, & qualis est mulier, quæ tãgit eum: quia peccatrix est. Luc. 7. Quare Bernardinus Senensis Sabb. post Domin. 5. Quad. ser. 38. de Maria Magdalena part. 1. principali:

Bernardin. Senens.

Nota, quòd quotiescumq; quis disponit se emendare, præparet se ad tolerandas multas murmurationes, infamias, & persequutiones; & quòd sit verum experientia docet: & Christus permisit, quòd murmuratio in campum veniret. Hæc ipse, quibus liquidò primũ ad virtutẽ gressum improbis inuisũ declarat, dũ dicit, quòd nõ vt quis virtutũ ascẽderit culmina, sed, quòd statim ac in meliorem frugem vitam suam mutare disponit, obtrectationibus, maledictisq; non

vacat: quapropter Gregorius Papa mòx dictam Pharisæi murmurationem perpendens, & præmens ait, quòd si ad ipsum, sicuti ad Christum

Greg. Pap.

Magdalena cucurrisset, tã vt Dominicę vineę botrum calcibus cõpressisset: *Quæ profectò mulier si ad pharisæi pedes venisset, calcibus repulsa discederet.* modò dictus Gregorius.

Vt botrus mundanorũ calcibus cõprimitur iustus.

7 Abrahæ sobolem nunc cæli sideribus, nunc maris arenæ comparatam cernens Rab. Salomon: *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & sicut arenam maris.* Gen. cap. 22. sufficientem tantæ disparitatis rationẽ se adduxisse putauit dicendo, quòd non respectu diuersorum, vt scilicet vnus arenæ, alter vero stellis, vt autumant multi, comparari debeant; sed quòd respectu eiusdem sit intelligenda comparatio, vt sit sensus: quamdiu Abrahæ filij virtute præditi, Deique cultores erunt, tamdiu veluti firmamenti sidera omnium peregrinatarum impressionum expertia nullos pauebunt incursus, nullasq; pertimescent pressuras: Si verò relicto virtutum cælo maris huius aquas lambere cęperint, veluti littoris arena omnium pedibus conculcabuntur. Verba autem eius à Tostato allata sunt:

Gen c.22.

Tostatus.

Filij Abrahæ comparantur stellis quantum ad bonos, quia quandò boni essent nullus eis nocere posset, sicut nullus nocet stellis in sublimi positis: quandò mali essent, comparantur arenæ, & pulueri, quia ita conculcarentur ab omnibus, sicut pulnis; verùm, vt video, à veritate non parum aberrat, nam cùm mundus, iuxta veritatis dictũ, odio nõ modico iustos prosequatur, nõ dum improbi, sed dum probi sunt, calcibus atteruntur: vndè, mea sententia, Abrahæ per præfata dicere intẽdebat Altissimus: cùm tua soboles vt firmamenti stellę perlucere incipiet, illicò se arenam omnium pedibus conculcandam intelligat, quia vix primo virtutis erumpente radio persequutiones non desunt, neq, pressuræ; Vndè pœnitẽtibus sic suadere cõsueuerat Eccli. c. 2. *Fili accedens ad seruitutem Dei sta in timore, & præpara animam tuam ad tẽtationem,* quia non antesignani, nec veterani; immò nec ipsi tyrones, qui

Eccl. c.2.

iam in bello Domini pugnare cœperunt; sed, qui ad militiæ locum tãtum accedit, vel, vt aptius loquar, qui palæstram versus primum dirigit gressum, tẽtationis, persequutionis, atq; pressuræ non erit immunis. Quod confirmare videtur Chrysostomus verbis illis: *Impossibile est, vt qui malis bellum indixerit, pressuris careat* quia non tantùm, qui in Christi copijs sũt conscripti, sed, qui conscribi cogitant, apud mundum malè audiunt.

Vt quis versus Domini palęstrã primum dirigit gressũ, persecutionis non erit immunis.

Chrysost.

8 Prioris beneuolẽtiæ, qua Isaac fuerat prosequutus Palestinorum rex Abimelech omninò immemor factus aliquandò, ipsum cum vxore Rebecca, & vniuersa familia, quia se potentiorem effectum agnoscebat, discedere iussit: *Recede à nobis, quoniã potentior nobis factus es.* Gen. 26. quem discedendi ab amico prætextũ irridet Chrisost. hom. 52. quia peregrinus, agricola, & gregibus, quos pascebat abundè contentus regem nec copijs, nec copia superare poterat; alia ergo liuoris, ac odij esse debebat origo, ait mòx dictus Chrysostomus, qui inuidiæ, quæ aliena macrescit pinguedine, & aliorum coangustatur abundantia rem ascribit, dum dicit:

Gen. c. 26.

Chrysost.

Ita agere solet inuidentia, non potest benigniter videre aliorum felicitatem: sed felicitatem proximi suam putat infelicitatem, et tabescit bonis proximi: id quod, & hic fuit. Sic Chrysostomus loco præfato: Ego nihilominus non tàm regis inuidiæ, quàm Isaac sanctitati eiectionis causam tribuere non vereor, quòd si mirabile tibi primo apparet intuitu, ob iustitiam s. abigi iustum, quis eum abegit, te perpendere vellem; nam si Abimelech peccatorem id effecisse considerares, magnũ tibi certè non appareret. Meũ non est hoc, quod dico, sed Lippomani, qui addit, quòd adeò est sceleltis inuisa innocẽtia, vt vix agnita in eam insurgere solet iniquitas: *Creuit eatenus furor gentis*, ait nuper dictus Lippomanus, *vt nè rex quidem obsistere ausit, sed exire compulit, certò agnitum amicum Dei.* Amicitia igitur Dei eiectionis fuit origo, dum vix Dei amicus agnitus pellitur? Ità sanè, nec mirũ, quia nihil est sic malis odiosũ, vt sanctitas,

Inuidia aliena felicitate infelix.

Lyppoman.

Vix agnita virtute in eã insurgit iniquitas.

quam,

quam, vt sibi maximè oppositam, videre nullatenus queunt. Vndè Hugo Carensis dicere consueuit: *Verbum est malorum, recede à nobis: quia non possunt sustinere consortium bonorum Eccl. 1. Execratio peccatoris cultura Dei.*

Hugo Carens.

9 Quòd in præsenti Ecclesia nec triticum sine lolio, nec frumentum sine paleis reperiatur, non miror; quia mali cum bonis admixti sunt; quòd tamen prudentium numero adamussim fatuorum respondeat numerus, sicuti ex parabola illa virginum spōsum expectantium patet: *Simile est regnum cælorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas exierunt obuiàm sponso & sponsæ. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes.* Matt. 25. prorsus obstupui, quia electorum numerum respectu reproborum exiguum esse pluribus patet scripturæ locis, quomodò nunc pares asserit, dum nec à fatuis prudentes, nec ab his illas superari describit, *Quinq; erant fatuæ, & quinque prudentes?* An fortè non numerum, sed contrarietatem indicare intendebat? Ita sanè, & solertissime quidem, quia si semper contra bonum malum pugnat, quinque prudentibus quinq; fatuæ opponuntur, vt numquam virtutem aduersario carere agnoscas. Firmat Paulus de Palacio sequentibus verbis: *Quinque fatuæ sunt, quia contra malum bonū est, & contra vitam mors: sic contra iustum peccator. Duo contra duo, & vnum contra vnum; vt habetur Eccli. 33. nam semper sāctitas habet aduersarios.* Quod optimè antè ipsum obseruauit Petrus Chrysologus serm. 2. de decollatione S. Ioannis Baptistæ, qui est 174. dum ob id Herodiadis filiam neglecta regni medietate Ioannis caput postulasse asserit, quia semper contra bonū inuehitur malum, & contra iustitiam deseuit impietas: *Quid petit luxuria, nisi castitatis interitum, pudicitiæ necem, mortem sibi semper contrariæ sanctitatis?* Si ergo contra castitatem luxuria, contra humilitatem superbia, & contra reliquas virtutes, vt ordinata acies cętera vitia pugnant, optimè prudentium numerū fatuarū respondere, describitur, vt nūquam bonum aliquod sine aduersario reperiri posse intelligas.

Matt. c. 25.

Paulus de Palacio.

Numquam sine aduersario virtus.

Chrysolog.

10 Diligens fui semper scrutator, quid est, quòd vix regnum inuadente Absalone omnes contra Dauidem verum regem coniurant, contra eum conspirant omnes, *Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalom?* 2. Reg. cap. 15. Et vbi est filialis reuerentia? Quò populorum abijt obseruātia? An alicui obfuit, qui omnibus profuit? Num quem læsit, qui læsus pepercit? Vndè igitur cum parricida, qui naturæ iuris oblitus infandum contendebat facinus perpetrare, tàm facilè conueniunt populi? An fortè quia numquam nō iniquis inuisa sanctitas, & odiosa pietas? Ità Chrysostomus serm. de Absalom persequente patrem dum clamat: *O innocentia, quantū apud reos periculi suscipis! quantum malitiæ per flagitiosos incurris! Dauid sanctissimus tot dementes exercitus, quia non deliquit, offendit: tot populorū rabiem, quia non læsit, incurrit.* Quid si Dauid aliena rapuisset? Quid si populum oppressisset? Quid denique si insontes necasset? Contra eum certè exercitus nō coniurassent, nec populi conuenissent, quoniam hi non perditos, sed virtute præditos; non improbos, sed probos; non noxios, sed innoxios, vt inuisos, atq; infensos liuore prosequuntur, & odio. Obiecit hoc Iudæis Saluator, cùm ait: *Non potest mundus odisse vos: me autem odio habet.* Ioan. 7. quia quam beneuolentiam morum similitudo conciliat, dissimilitudo deperdit. Vndè Incertus: *Quòd igitur ait: Non potest mundus vos odisse, tale est, ac si diceret: Non potest mundus odisse vestros mores, opera vestra, et malitiam vestram; Si enim odisset, mundus non esset. Me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quia eius opera mala sunt. Hæc enim maxima, & principalis causa est, quare omnes iniqui, & ipsum Christum, & membra Christi odio habent. Hinc est, quòd sacrilegi, adulteri, periuri, omnesq; facinorosi in Ecclesiam insurgunt.* Quod argumentum prosequutus est etiam Vgo Cardinalis, qui Sacerdotū Principes Lazaro quidem, sed post eius resurrectionem mortem molientes considerans: *Cogitauerunt*

2. Reg. cap. 15.

Chrysost.

Numquam apud [illegible] tuta in[n]ocentia.

Ioan. c. 7.

Incertus.

Non perditos, sed virtute præditos mundus insectatur.

Ioan. c. 12.

autem principes sacerdotum, & vt Lazarum interficerent. Ioan. 12. quòd non in viuum, sed in rediuiuum insanirent, mysterio neutiquam carere asserit, quoniam non peccatorem, atque scelestum, sed è culpæ resurgentem interitu inimicissimum, atque infensissimum habent: *Diabolus, & diabolici homines,* ait allatus Vgo, *talem peccatorem conuersum, & iam alios conuertentem nituntur interficere.* Et quidem si iusti scelerum aquas ad Eliæ morem virtutum pallio clàm saltem percutiunt, dicente Gualfridio à Tilmanno relato: *Quomodò huiusmodi pallio Iordanis iste percutitur, sic quodámodò perfecta cuiuslibet serui Dei conuersatio in suis amatoribus percutit, & affligit hoc seculum, dum grauis est ei etiam ad videndum.* mirum minimè videri debet, si à peccatorum morte suscitatis insidias semper struere, iugiterq; mortem moliri studeant impij. Quæ omnia cùm abundè, & odiũ in virtute præditos, & odij rationem ostẽdere æstimem, ad alia sermonem inflecto.

Vgo Card.

Gualfrid.

Inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: soluite, & adducite mihi. Matt 21.

§. II.

Quàm pauperum patri iucunda sit voluntaria paupertas, expenditur.

1 ILle, qui prius super Cherubim equitabat, & cuius tot erant currus, vt videretur terribilis, auferens spiritum principũ; Ille, inquam, qui ad piam seruulorũ vectationem nunc igneum currum, nũc Angelos ipsos destinauit, ac misit, nunc equis relictis, & curribus asellũ ad sui vecturã assumit: *Inuenietis asinam alligatã, & pullum: soluite, & adducite mihi.* Matt. 21. quid est hoc? An fortè asello omniũ animalium insipientissimo, atq; ex inscientia huiusmodi nomen deducenti, summa Dei Sapientia insidere disposuit, vt innueret, quòd frugalis rerum mũdanarũ vsus in humili hoc figuratus iumento volũtariè assumptus, qui summæ stultitiæ apud mundanos sortiri solet vocabulum; dicente Gregorio lib. 10. moral. cap. 16. super illud: *Deridetur iusti simplicitas* Iob. 12. *Quid namq; stultius videtur mundo, quàm paupertatem quærere, & possessa relinquere?* summa apud eum sit sapientia, cùm summè ei voluntaria sit pretiosa paupertas. Sic, cęteris omissis, dicere videtur Paulus de Palacio: *Planè Dominus nouit, terram desertam ponere in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum. Nouit igitur ex summa stultitia summam monstrare sapientiam, &c. At quod stultum est hominibus, id summæ sapientiæ Deo est, vt indè nos colligamus tunc nos demum sapientes esse, cùm stulti facti fuerimus.* Et antè ipsum Chrysostomus in Glossa relatus hom. 67. in Matt. *Non propter mysteriũ solum super asinam sedit, sed & mensuram nobis Sapientia tribuere demonstrat, scilicet, quòd, non equos ferre necesse est, sed sufficit asino vti, & eo quod necessitatis est, esse contentum.* Manum nunc sibi ori imponat Aristoteles, qui studium, virtutemque cum paupertate stare posse negabat: *Impossibile est indigentem operari bona* lib. 1. Ethicor. & 2. Polit. *Impossibile est indigentẽ benè principari, & studio vacare.* Obmutescat Tullius, qui paupertatẽ detrectans homines in vitiorum fęcem, scelerumq; barathrum ipsã impellere cõlueuisse asserit: *Duo sunt, quæ possunt ad turpe compendium commouere, inopia, & auaritia.* lib. 4. Rethoric. nouor. quia cùm non impietatis, sed pietatis; nec scelerum, sed virtutũ, vt Chrysologus serm. 28. ait, sit semper gemella paupertas: *Quòd sit virtutibus cognata paupertas terrena, & cælestis cõprobat disciplina. Athleta ad luctamen nudus accedit. Confligit cum fluctibus nauta nudus. Miles in acie non nisi expeditus assistit: qui tendit ad philosophiam, totum, quod in rebus est, antè contemnit,* Deo caros, iucundosq; suos efficit amatores, vndè mòx dictis immediatè addit Chrysologus: *Si paupertas vir-*

Matt. c. 21.

Gregorius.

Paulus de Palacio.

Sapientia Deo admodum grata, temporaliũ abdicatio.

Chrysost.

Arist.

Tullius.

Chrysolog.

Semper virtutibus cognata paupertas.

Idem.

virtutum parēs, virtutum socia sic habetur, sapere cōuenit: quare Christus ad virtutis officiū pauperes sic elegit. Petrus & Andreas, Iacobus, et Ioannes, germanitas combinata, immò paupertas cōgeminata, in apostolorum Principes eliguntur. In quo argumento, quàm scilicet Deo voluntaria sit iucunda paupertas, sistemus parumper.

Quàm Deo amica.

2 Summis laudibus, summisque præconijs semper ethnicos (demptis paucis) voluntariam extulisse paupertatem reperio; nam Socrates teste Laertio de vita, & moribus philosophorum eam egestatis exortes suos cultores reddere consueuisse asseruit: *Nihil amittit, qui nihil habet, & parum eget, qui parum cupit.* Isocrates verò cūctis opibus eam amabiliorem censuit, dum ad illius amorem mortales alliciendo dixit: *Ama magis iustam paupertatem, quàm diuitias iniustas.* Laertius postea Apuleius non parum ipsam extollit, cùm lib. 1. de magia ait: *Paupertas autem prisca apud secula omnium ciuitatum conditrix, omnium artiū contemptrix, omnium peccatorum inops, omnis gloria munifica, cunctis laudibus apud omnes nationes percompta.* Seneca tandem (nè prolixius videar) nunc clypeum illam aduersæ fortunæ spicula retundentē appellat, ità epist. 19. *Nè imparatos fortuna nos deprehendat, fiat nobis paupertas familiaris. Securius diuites erimus, si experti fuerimus, quàm non sit graue pauperes esse, &c. Redige ergo te ad parua, ex quibus cadere non possis. Inest paupertati, sine qua nihil est iucundum seueritas.* Nunc felicitatū felicitatem: *Scire vti paupertate maxima felicitas est.* De moribus. Nūc philosophiæ matrem; *Multis ad philosophandum obstitere diuitiæ: Paupertas autem expedita secura est. Aut ergo pauper sis, aut pauperi similis, si animo vacare vis.* epist. 17. censuit, atq; vocauit. Quod autem in ipsius laudibus eos omisisse puto, illud est, nil aliud reperiri, quod sic homines Deo caros efficiat, vt ipsa: quā paupertatis præstantiam teste D. Bonauentura paupertatis amator, pauperumque Patriarca Franciscus prædicauit, & extulit, quādò à fratribus, quæ virtus homines Deo cariores efficiat percōtatus, paupertatē esse respondit, quod his verbis in legenda eiusdem mòx dictus scripsit Bonauentura: *Fratribus in conclaui quærentibus, quæ virtus magis amicum redderet Christum, quasi secretum sui cordis aperiens respondit: Paupertatem noueritis fratres specialem viam esse salutis, tamquam humilitatis fomentum, & perfectionis radicem: cuius est fructus multiplex, sed occultus.* Cui sanctissimi patris nostri sentētiæ astipulatur etiam Vgo Card. super verba illa: *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum? &c.* Isaiæ 66. dum voluntate, spirituque pauperem speciale (vt ita dicam) Dei diuersorium appellat: *Ad quem autem respiciam, vt scilicet ad eum diuertam, & mansionem in eo faciam, nisi ad pauperculum, idest valde pauperem?* Neque ab hoc Thomas discessit de Kempis, qui mòx dictum pauperem patrem Franciscum, & specialibus gratijs, & crebris Christi visionibus, & sacris stigmatibus refertum considerans, ob id maximè hæc ei concessa autumat, quoniam summopere paupertatē dilexit, quare cap. 1. de tribus tabernaculis sic in Christi persona fatur: *Recordor iam pauperis serui mei Francisci, qui paupertatem summè dilexit. Verè fidelis, & multum fidelis iste seruus meus, qui sic illam diligebat, vt ex cordis affectu dominam suam vocaret. Et cùm dilexisset eā, etiam vsque in finem vitæ suæ dilexit; ideoq; in regno meo mecum tripudiat, quia priùs in mundo cum sancta paupertate commercium faciens, lætus erat: Vndè etiam illi occurrens dignanter, & dulciter eam in hæc verba salutabat: Bene veniat domina mea paupertas.* Antè hos autem omnes non defuit Bernardus, qui sermone primo in vigilia natiuitatis Domini adeò Dei filiū voluntariæ pauperiei amore captum fuisse asserit, vt facilè cùm nō reperiretur in cælis, ad illam inueniēdam in mundum aduenerit: *In sinistra eius diuitiæ, & gloria, in dextera longitudinitas vitæ, horum omnium æterna in cælis affluentia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis. Porrò in terris abundabat, & superabundabat hæc species, & nesciebat homo pretium eius. Hanc itaqe Dei filius concupiscens, descendit, vt eam*

eli-

Socrates.

Isocrates.

Plurima voluntariæ paupertatis præconia ab Ethnicis enarrata describuntur.

Laertius.

Seneca.

Bonauent.

Nihil vt ipsa homines Deo caros efficit.

Isai. c. 66.

Vgo Card.

Thom. de Kemp.

Voluntariæ paupertatis prærogatiua. speciali Dei dilectione Franciscum dignū reddidit.

Bernardus.

eligat ſibi, & nobis quoque ſua æſtimatione faciat pretioſam.

3 His tamen, vt protritis curſim tranſactis, quid cauſæ ſit, quòd de Caino, atq; Abele ſermonem habere volẽs chroniſta ſacer natu minorem maiori prætulit dicendo: *Fuit autem Abel paſtor ouium, & Cain agricola.*

Geneſ. c. 4.

Geneſ. 4. perlibenter audirem: Si in reliquis generationum ſeriebus natiuitatũ ſeruatus eſt ordo, cur hic mutatur, atq; inuertitur? Inſpexit antè me difficultatem Ambroſius, qui lib. 1. de Cain, & Abel hæc habet: *Non eſt otioſum, quòd cùm antè generatus ſit Cain, prælatus ſit hoc loco Abel, nec idẽ ſit ordo nominum, qui eſt ordo naturæ. Quid ſibi vult mutatio nominis, vt priùs iunioris meminerit, vbi ſcribitur vitæ ſtatus, operiſque vſus?* Et licet illicò muneris vtriuſq; inſpecta diuerſitate, ideò minorem maiori præferri opinetur, quoniam etſi ouium curam terræ præcedat cultura, cùm tamen hæc dignitate poſterior ſit, poſteriorẽ locum terræ colonus ſortiri debebat. Vndè ſubdit modò dictus Ambroſ. *Officiorũ interrogemus diſtãtiam, & colligemus cauſam prælationis. Operari terram vſu priùs eſt, gratia inferiùs, quàm oues paſcere. Hoc enim inſtar eſt cuiuſdam Doctoris, & Principis, &c. Rectè ergo vbi naſcuntur hi fratres ſeruatur etiã in prædicando ordo naturæ: vbi verò exprimitur diſciplina viuendi, ſeniori iunior antefertur; quia etſi tempore iunior, virtute præſtantior eſt.* Si nihilominùs non tàm officiorum diuerſitas, quàm eorum nominum interpretatio conſiderabitur, perſubtile detegetur myſterium, quòd, nempe, idcircò natu poſterior priori præfertur, quia ſi Cain acquiſitio, & Abel nihil habens interpretatur, fieri quomodò poterat, vt qui diuitum geſtabat figuram, illi, qui ſpiritu pauperes nihil ſibi arrogantes, ſed omnia tribuentes figurabat, anteponeretur? Si vt Guerricus in cap. 8. Prouerbiorum ait: *Mundus nihil habet tàm pretioſum, vt paupertati valeat comparari ſanctorum,* quonam pacto Abeli ſpiritu humili, & voluntate pauperrimo auarus anteferri poterat Cain? Antecedant ætate, præcellant diuitijs mundani; quia vt Deo admodum cari ſemper eis voluntarij præferentur egeni.

Ambroſ.

Idem.

Abel, etſi natu poſterior Caino: tamen in ſcriptura ei præfertur. & quare?

Guerricus.

4 Ob veſtis nuptialis defectũ hominem quemdam regi ſuo inuiſum, è conuiuij loco eiectum, & in tenebras exteriores fuiſſe proiectum deſcribit Matth. cap. 22. *Intrauit autem rex vt videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodò huc intraſti nõ habẽs veſtem nuptialem? etc.* quod quoties conſidero, toties obſtupeſco, quænam eſſet veſtis hæc, quæ ſe indutos adeò regi caros, exutos autem ſic reddebat infenſos? Ità mihi inter varias variorum expoſitiones fluctuanti occurrit ſemel locus ille pſalm. 44. *Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato*, et vltra Euſebium, Vgonem, & Thomam, quorũ duo priores per hanc deauratã veſtẽ Mariani corporis glorioſam immortalitatẽ acceperũt, ac poſtremus per ipsã Dei maternitatis dignitatẽ intellexit; & præter Athanaſiũ, & Cyrillũ, qui virtutũ, præcipue theologicarum ornamentũ per eam intelligunt; & deniq; (nè prolixus videar) vltra Auguſtinum, Ruffinum, Hugonem, Richardum, Hieronymum, Caſſiodorum, Bedam, Aymonem, atq; Valentiam, quorum aliqui per deauratam hanc veſtem ſapientiam, alij fidem, alij charitatem intelligunt, dum Lorinum per hanc veſtem voluntariam mundanarum rerum abdicationem intelligẽtem reperi, cuius verba ſunt: *Aurea non modò medioeritas, ſed etiam paupertas chriſtiana. Illuſtre in Catarina Suedica exẽplum: cuius attrita, conſutaq; manica ab honeſtis, et nobilibus matronis romanis viſa ſunt purpurea. Et baroni Ludouico ſtramineus lectulus, cum operimento item conſuto, nulliuſq; pretij, aureo, et purpureo tectum operimento viſum eſt,* facillimè per nuptialẽ illam veſtem, quę Deo in regis perſona nuptias celebrantis figurato, adeò pretioſa apparebat, vt ſine ipſa placere inuitatus non poſſet, voluntariè aſſumptam pauperiem eſſe intellexi, cuius qui eſt exors, conſors nuptiarum, vt inuiſus, atq; infenſus, eſſe minimè poteſt. Tetigit rem Chryſologus dum mundialium contemptum ſuadens hæc ha-

Matt. c. 22.

Pſal. 44.

Lorinus.

Corporeis etiam oculis ſpecioſior pauperum, quàm diuitum apparet amictus.

Chrysolog.

Ad nuptias nô admittũtur, nisi nuptiali paupertatis veste indutu.

habet: *Abijcere debet habitum seruitutis, qui se regem credit diuinitùs consecratum. Hinc est, quòd Rex sempiternus illum, qui cum indigna veste maiestatis suæ ausus est introire conuiuium, ligari, præcipitari, detrudi iussit in tenebras exteriores. Delectæ enim mentis est, qui familiaris rei meminit, cùm vocatur ad regnũ: Iacens animus ac plebeius nummulum thesauris regalibus anteponit.* Decipiebatur equidem, decipiebatur multum infelix ille, dũ sericis fortè, pretiosisq; indutus conuiuij locum adijt, nam non sunt hæ diuitiæ, hæq; opes, quas cælestis diligit rex, sed cupiditatum abdicatio, rerumq; pauperies: has amat, has diligit, has in dextera collocat, has semper secum habere exoptat. Vndè per Salom. Prou. 8.

Prou. c. 8.

Mecum sunt diuitiæ, & gloria, opes superbæ, &c. vbi Guerricus à Tilmanno allatus per has diuitias, superbasq; opes ditissimam paupertatem intelligit, dum ait:

Guerricus.

Superbæ opes, volũtaria rerum mundanarũ abdicatio.

Bonæ opes prorsus diuitiæ salutis, in quibus sic superbitur, ut iustitia non deseratur. Fratres superbia ista est gloria exultantium in Domino, et insultantium mundo, quod nihil habeat tàm pretiosum, ut paupertati ualeat comparari sanctorum. O quàm pusillo animo estis! cur non superbitis mecum in opibus istis? Superbiam istam non damnat, sed remunerat magister humilitatis: si uidelicèt ità magnanimus sis in contemptu mundi, ut omnem glorium eius quasi de sublimi despicias, et nihil pendas præ amore, & gloria tua nuditatis. Quid si in his opibus superbisset ille, qui sine veste nuptiali ad conuiuium accessit, non equidem vt inuisus ab aliorum fuisset societate eiectus, sed superbarum opum causa Regi carus in omnium capite collocatus fuisset.

5 Pedetentim ad illorum vigilũ mentem accedo, qui sponsam per vicos, plateasq; sponsum quærentem inuenientes pallio spoliauerunt, & vestibus:

Cant. c. 5.

Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem: percusserunt me, & uulnerauerunt me: tulerunt pallium meũ mihi custodes murorum. Cant. cap. 5. nam tempus eam terentem quamdiù sponsum mundanis induta quærebat videntes, nè in cassum laboraret, paupertatis amatorem quærendo, qui à pauperibus solummodò facillimè inuenitur, pretiosis eam indumentis denudât, vt sic omnibus depauperata sponsum pauperẽ inueniret facilius. Quã rem in spôsæ persona his verbis cõfessus est Vgo Card.

Vgo Card.

Vt nuda nudum sequerer, me omnia relinquere fecerunt. Nec mirum, quia si adolescens ille, qui Christum sequebatur sindone amictus eum adire non poterat, vndè Marc. cap. 14.

Despoliatur sponsa à vigilibus, quia pretiosis induta sponsũ inuenire nõ poterat.

Adolescens quidam amictus sindone super nudo sequebatur eum à longe; quod Gorranus ad mysticũ sensum reducens temporalibus, & si paruis irretitos ad Christum peruenire haùd facilè posse asseruit dicendo:

Marc. c. 14.

Gorranus.

Ille adolescens significat illos, qui solummodò sindonem, quæ vestis est simplex, idest necessaria tantùm retinent, quemadmodum de muliere forti sapiens ait, prouerb. vltim. Sindonem fecit, & vendidit: fortis mulier, idest anima fortis vendidit, & dedit pauperibus, & secuta est Saluatorem. Tamen tales detinentur à persequentibus Christum, & impediuntur, nè Christum sequãtur: Mundana enim et si modica sint, sunt tamen quasi quadã retinacula, quibus homo retinetur, vndè illa sunt relinquenda, ut expeditè liceat sequi Christum, quod significatur per adolescentem, qui relicta sindone fugit. multo minus ipsa sponsa pretioso ornata amictu sponsum inuenire potuisset, nisi mundo mundialibus resignãtis, nudũ nuda quærere studuisset.

6 Porrò si Deus spiritu egenos adhuc in hac vita degentes in cælesti curia conscribit, cæli incolas efficit, & adhuc eis carne amictis, mortali corpore circumseptis, humiq; iacentibus, cælestis patriæ ianuas pandit, & vt illos muneret, secumq; habeat, veluti moræ impatiens illorum non expectat occubitum, quis ei voluntariam pauperiem summè amicam esse negabit? Et si admisso consequente antecedentis probationem desideras, quid causæ est, à te peto, quòd super solo cubante Iacob Domini visione dignus habetur?

Gen. c. 28.

Vidit in somnis scalam stantem super terram, et cacumen illius tangent cælum: Angelos quoque Dei ascendentes per eam, et Dominum innixum scalæ. Gen. 28. Si nec ipsi primo parenti in innocentiæ

statu

ſtatu exiſtenti, atqueìn ipſo paradiſo ſopore diuinitùs inmiſſo dormiẽti quid tale expreſsè ſaltem conceſsũ non ſcribitur, vndè illi & reſeratum cęlum, & aſcendentes, deſcendenteſq; Angelos, immò Deum ipſum vidẽdi eſt conceſſa libertas? Quæ difficultas cum parui ponderis nequaquam ſit, ad illam aliam pro ſolutione confugio, quid eſt, quòd de beatitudinibus loquẽs Saluator, exceptis martyribus perſecutionem pro iuſtitia patientibus, neminem in præſenti beatum, regniq; cęleſtis adhuc in terris degentem ciuem appellat, niſi ſpiritu pauperes? *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati mites: quoniam ipſi poſſidebũt terram. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiã: quoniam ipſi ſaturabuntur, &c.* Matt. 5. quæſito communis ſolet eſſe reſponſio: idcircò pauperes, & martyres pari paſſu quantum ad præmium incedere, quia inter æpulas eſurire, inter veſtes algere, inter diuitias paupertatẽ præmi nõ communis martyrij genus eſt. Vndè Bernardus: *Quid ſibi vult, quòd eadem promiſſio martyribus facta eſt, & pauperi: niſi quia verè martyrij genus paupertas voluntaria eſt?* Verùm quia reſponſio hæc omnem non abigit difficultatem, nam dubitari adhuc poſſet, cur in præſenti beati appellantur hi, ſi nullus niſi completo agone taliter eſt cenſendus; aliter de pauperibus Paduanus reſpondet Antonius ſerm. primo de vno cõfeſſore, quòd nempe eapropter voluntariis egenis in præſenti beatitudo cõceditur, quia mũdialibus curis, diuitijſque terrenis iugiter confectis mundanis, beati ſunt appellandi, qui talium ſunt punctionũ expertes: *Pauperibus igitur*, ait ipſe, *ſic lugentibus dat Dominus benedictionem omnium gentium. Iſti pauperes ab hominibus honorantur, & benedicuntur, vt patet in fratribus minoribus, qui ſunt iuxta illud Pauli: Nihil habentes, & omnia poſſidentes.* Pia equidem cogitatio, at aliam ego ex mòx dicto Bernardo rationem adduco, quòd ꝓpterea, ſcilicet, actu beati pauperes nuncupãtur, quia actu (vt ita dicam) per voluntariè aſſumptam pauperiẽ cœli ciues, Deique domeſtici efficiũtur. Ità nunc dictus Bernardus ſer. 4. de Aduentu Domini: *Magna quædam penna eſt paupertatis, qua tàm citò volatur in regnum cælorum. Nam alijs virtutibus, quæ ſequũtur, promiſſio futuro tempore indicatur: paupertati non tàm promittitur, quàm datur. Vndè & præſenti tempore annunciatum eſt: Quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, cùm cæteris dicatur: Hereditabunt, conſolabuntur, & ſimilia.* Quo poſito cur cęlum, & Angelos, immò Deum ipſum in ſomnis videre Iacob eſſet prærogatiua, faciliimè capies, quia ſi inopiæ pennis adeò facilè ad cęlum volant egeni, vt adhuc in terris beati, & adhuc humi iacentes cęleſtis patriæ ciues efficiantur, iure optimo Iacob domum, & patriam; diuitias, & conſangnineos; & denique quidquid mundi eſt, mũdo apoſtolico more relinquenti paradiſi panduntur ianuæ, & reſerantur ſecreta. Chryſoſtomi fuit cogitatus, qui tanti muneris huic ſancto viro conceſſi rationem aſſignans, mundialium abiectionem in cauſa fuiſſe his verbis aſſerit: *Vir domi educatus, tantæque aſſuetus curæ, peregrinaturus neq; iumentis egebat, neque miniſtris, neque viaticis: ſed apoſtolicum morem imitatus, iter facit. Igitur quoniam bene moratam animam habebat, & maſculum ſpiritum & ab omni vanitate liberum, admirabilem illam viſionem meruit. Hoc enim more agit Dominus noſter, quandò videt animam præſentia non magnifacientem, plurimam ſibi illius curam eſſe declarat.* Aurea ſanè omnia, at illa maximè: *Quoniam ſpiritum habebat ab omni vanitate liberum, admirabilem viſionem illam meruit*, noſtrum probant inſtitutum, quòd adhuc humi iacentes actu (vt ità dicam) beati, cęli ciues, & domeſtici Dei ſint diuitiarum cupidine liberi: ex quo de ſe tactum benè ſequitur conſequens, quòd Deo admodum amica ſit cenſenda pauperies, ſi vt pauperes muneret, ſecũq; habeat, veluti moræ impatiens illorũ finem non expectat, nec obitum, ſed adhuc in arena pugnantes cœleſtes efficit, atque beatos.

Matt. c. 5.

Bernardus.

Summum martyrij genus voluntaria paupertas.

Anton. de Pad.

Fratres minores beati à mũdo vocati, & quare?

Bernardus.

Paupertatis pẽna ad cęlum citò volare quis poteſt.

Chryſoſt. hom 54.

Spiritu egenis adhuc in hac vita degentibus cęlum pandit Altiſsimus.

7 Quòd ſanctus ille Elias cœlum pro libito ſuo clauderet, & aperiret; ligaret, & ſolueret: Quòd, in-

inquam, ad ipsius imperium siccaretur cęlum, sitirent amnes, fontes arescerent, aer ferueret, æstuarent noctes, dies arderent, sata torrerentur, arbusta ægrotarent, prata deficerent, nemora languerent, campi ieiunarent, terra squaleret, ac herbas, quas produxerat interimeret, magnum equidem Chrysostomo apparuit; at posteà quòd igneum currum intrepidus ingrederetur auriga, & quòd relicto solo per aeris campos veloci equorũ cursu, instabiliq; rotarum inuersione illicita petens itinera, cęlum versus non curreret solummodò, sed penè volaret: *Ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrumque: & ascendit Elias per turbinem in cælum.* 4. Reg. 2. mirum prorsus ei videtur, & eò maximè omni stupore dignum censet, quia adhuc mortali corpore circumseptus in cęlum pergere non timeret: verùm prophetæ tandem consideràs vitam, quòd namq; cunctis nihilpensis mundialibus, rudi amictu aperto sub aere cubans, nulla humana ope adiutus, coruorum tantùm ministerio allato cibo contentus esset, hæc prorupit in verba: *Ipse quidem terrestris Angelus, cælestis homo, qui nec tectũ, nec mensam, nec amictum habebat.* Quid mirum (ac si diceret) si mortalitatis immemor cœlum versus tendit Elias, si per mundialium concupiscentiæ abdicationem adhuc inter homines degens, cæleitis euaserat ciuis. Humi serpant, qui diuitiarum pōdere pressi ad cęlum volandi facultatem non habent, nam spiritu ipse pauperrimus illicita alijs itinera tentare minimè veretur.

4. Reg. c. 2.

Chrysost.

Terrestris Angelus, cęlestisque homo pauperiatem diligens est cęlendus.

8 Paradoxicum posteà tibi fore apparendum haudquaquam ignoro, si tanti Christum pauperes facere, vt plus illorum, quàm proprias sentiret iniurias, audies, & tamen quàm verũ sit, tunc manifestissimè ipsum insinuasse reperio, quandò cunctas flocci faciendo iniurias, alapam tantùm ægrè tulit: *Si malè loquutus sũ, testimonium perhibe de malo: si autẽ benè, quid me cædis?* Ioan. 18. nam si iuxtà Stephani Cantuariensis sententiam pauperes in Christi figurantur maxillam: *Pauperes dicuntur maxilla Christi, quia sicut in maxilla cognoscitur qualis sit homo: sic in pauperibus, qui specialius, quàm alij Christum imitantur, apparet qualis sit Christus:* à Tilmanno super 5. Michęæ allati, dum vt agnus obmutescens, nec de flagellis, nec de spinis, nec de clauis, neque de cruce, sed de alapa tantùm conqueritur, apertissimè declarat, quòd ęgrius pauperum in sua maxilla figuratorum, quàm propriàs ferebat iniurias.

Ioan. c. 18.

Stephanus Cantuar.

Christus in cruciatibus obmutescēs de alapa cōqueritur, quia plus pauperũ in eius maxilla figuratorũ, quàm propriis angebatur offensis.

9 Faciunt etiam pro præsenti instituto dicta Chromatij Aquileiensis Episcopi, Petri paupertati claudi curationem tribuentis: *O verè beata paupertas, quæ cùm nihil de mundi facultate habeat, magnum quid de cælo largitur. Non dat quidem argentum, vel aurum; sed quod plus est diuitijs omnibus, reddidit corporis sanitatem.* Confirmat hoc idẽ D. Bonauẽtura, tũ super illud Lucæ 3. *Pauperes euangelizantur;* spiritus paupertatẽ, vt euãgelicę perfectionis basim, cunctis virtutibus Deo cariorem appellat: *Nota, quòd magis dicit pauperes euangelizantur, quàm virgines, vel obedientes: quia paupertas fundamẽtum est euangelicæ perfectionis.* Nec parum idipsum roborauit ardẽtissimus paupertatis amator Sanctissimus Pater meus Frãciscus, qui tom. 1. opusc. cap. 2. ob id maximè ex paupere matre, in pauperi loco, & in pauperrimo stabulo Christum nasci voluisse asserit, vt pretiosissimam paupertatis gẽmam à mundo cum fimo in stabulũ proiectam reperiret: *Cùm diues esset super omnia, voluit ipse in mundo cum beatissima matre sua eligere paupertatẽ.* Quo exemplo paupertatis amore incensus & ipse, in oratione pro petenda paupertate ad bethleemiticum Infantulum hunc in modum clamare cępit, & dicere: *O domine Iesu ostende mihi semitas tuæ dilectissimæ paupertatis. Scio enim, quòd testamentum vetus noui fuit figura. Illis promisisti: quia omnis locus, quem calcauerit pes vester vester erit, calcare est cõtemnere, paupertas omnia calcat, ergo omniũ est regina. Sed Domine mi pie Iesu Christe miserere mei, et dominæ paupertatis; nã ego eius amore anxior, nec sine ipsa requiescere possum. Domine mi, tu nosti, qui me de ista inamorasti. Sed ipsa sedet in tristitia ab omnibus*

Chromat.

Bonauent.

Pluribus Patrum sentẽtijs summè deo amicam esse paupertatem ostenditur.

S. P. Franciscus.

nibus repulsæ; facta est quasi mulier vidua domina gentium, vilis, & contemptibilis omnium domina, & regina; & conqueritur sedens in sterquilinio, quòd omnes amici eius spreuerint eam, & facti sint ei inimici. Probãt etiam quàm Deo sit amica paupertas, Tostatus, & Bernard. quorum primus super illud Matt. 8. *Venit in domũ Petri*, ait: *Cùm esset domus Petri paupercula, Christus ostendebat, quòd non dedignabatur habitare in paupere tugurio.* Secundus verò verba glossans illa: *Egredimini filiæ Sion, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater sua.* Cant. 3. pro regali, pretiosoq; diademate paupertatis sibi coronam imposuisse asserit; dum subdit: *Videte regem Salomonẽ in corona paupertatis.*

Bernardus. *Cant. c. 3.* *Tostatus.*

Si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet. Matt 21.

§. III.

Ex ingenuo seruus, & ex Domini dæmonis fit ditionis, qui peccat.

1 Liberum non esse, qui se prauo desiderio subijcit, Diogenis fuit sententia, qui teste Laertio lib. 6. dicere cõsueuit: *Verè liber non est, vitiis deditus.* At si libertatis est expers, cuius erit seruus, cùm libertas non nisi per seruitutẽ, qua quis alieno dominio se mancipat, vt patet §. 2. de iure personarum l. 4. §. 1. D. de sta. hom. amittatur? Si cum primo Legislatore respondes, quòd, *Qui facit peccatum, seruus est peccati.* Ioan. 8. ergo gratiæ conditione ingenuus, per culpam dæmonis, qui iniquitatis est dominus, seruus constituitur peccans. Ità Vgo Card. qui peccati nomine peccati originem, auctoremque intelligit, cùm dicit: *Qui facit peccatum, seruus est peccati, idest, diaboli.* Nec à veritate aberrat; quia si seruitus ex ijs esse videtur, quę præter naturã sunt, vt vltra imperiales leges ait Põpon. ff. de verborũ, & rerũ significatione. Florentinus de statu hominũ. Cęlius Rhodiginus lib. 25. c. 17. cùm per peccatum contra illud, quod sibi proprium est, nempè, contra rectam rationem diaboli instigatione moueatur peccans, iuxtà illud Chrysost. hom. 37. ex cap. Matt. 21. *Sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempestas voluerit: Sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perdito per peccatum agit, non quod vult, sed quod diabolus vult*; diaboli vile mancipium censeri debet; vndè Titelmannus super præfatum Ioannis locum in Christi persona hæc habet: *In veritate dico vobis, quòd quisquis peccatum facit, hoc ipso diaboli mancipiũ se constituit.* Quod in præsenti euangelica lectione apertè insinuare volens Saluator, Dominum quidem se vocat, iumentorum tamen subticuit ditionem, dum non illorum, sed absolute se Dominum dixit: *Si quis uobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet.* Matth. 21. quia quamuis vt vniuersalis Dominus suus sit orbis terræ, & plenitudo eius, dęmonis tamen potestatis esse videntur, qui spõtè peccando proprias ei supposuere ceruices. Vndè Imperfectus super dicta Saluatoris verba in eius persona hunc fatur in modum: *Peccatores conditione quidem mei sunt, uolũtate autẽ sua diaboli.* hom. 37. de qua misera, infandaq; seruitute percurrere te minimè pigeat, quæ sequuntur.

Laertius. *Ioan. c. 8.* *Vgo Card.* *Chrysost.* Vilis diaboli seruus peccator, ab eo discordare nõ audet. *Titelmãnus* *Matt. c. 21.* A Domini ad dæmonis ditionem propria voluntate trãsit, qui peccat.

2 Inefficax non esset argumentũ pro præsenti instituto, quòd diabolo se subdat, qui prauo desiderio seruit, illud, quod Iudęis dixit Saluator: *Vos ex patre diabolo estis.* Ioan. 8. quia si serui inter bona dominorum reputantur, vt patet l. rem in bouis ff. de acquirendo rerum dominio l. vltima § vltimo, C. de verborum significatione, cùm culpæ ratione ad diabolum illos spectare significaret, diaboli seruos eos liquidò denunciauit. At (si vt dixi) inefficaciter hæc probare existimas, efficacissimè id per Isaiæ verba cõcludi: *Spiritus Domini super me, &c. ut prædicarem captiuis indulgentiam.* cap. 61. negare minimè vales, nam si

Ioan. c. 8. *Isaias c. 62.*

capti-

captiuus is propriè dicitur, qui sui iuris non est, sed alieno dominio subijcitur, dum per culpam à demone veluti iure belli capitur homo, sui iuris ampliùs non erit, sed acquirentis subijcietur imperio. Hinc Gorranus super Lucæ 4. *Peccatores quippè captiui dicuntur, quia capti sunt à diabolo, prouerbiorum 5. Iniquitates suæ capiunt impium, & vinculis peccatorum suorum vnusquisq; constringitur.* Quod & immundum illum spiritum insinuare voluisse opinor, qui domicilium suũ fœdam peccatoris animam nuncupabat: *Reuertar in domum meam vnde exiui.* Luc. cap. 11. non quia creationis titulo, ad quam nec principaliter, nec instrumẽtaliter ipse concurrere poterat, ad eum pertineret, sed quia belli iure suo ascribebatur imperio. Vndè Glossa: *Reuertar ad illius consciẽtiam, vnde in baptismo eiectus fueram, & pristinam possessionem consueto dominio mibi subijciam.* Quam infelicem peccatoris conditionem deplorans Euthymius, hunc in modum clamare consueuit: *Infelix illa anima, in qua isti spiritus regnant, & cui isti dominantur.* Et apertissimè ipsosmet peccatores insinuasse reperio, dum sub demonis tyrannide suam agnoscentes miseriã, per Isaiam ad verum animarum Dominum legationem mittentes, dixerunt: *Domine Deus noster possederunt nos domini absq; te.* c. 26. vbi Pinctus: *Potes per hos dominos, diabolum, mundum, & carnem intelligere. Hi enim sunt immanissimi tyranni.*

Gorranus.

Quis inferi-peccaris verè captiuus?

Luc. c. 11.

Glossa.

Euthymius.

Infelix illa anima in qua diabolus principatur.

Isai c. 26.

Hect. Pinc.

3 At quia demonis ad animã regressum tetigimus; quero vnde ortum duxit egressus, quòd proprio testatus est ore Saluator, *Cùm immundus spiritus exierit ab homine?* Luc. ibid. Num quia adeò fœda, horrendaq; est peccati facies, vt ipsemet diabolus, qui nostris recreatur malis, gaudetq; ruinis, scelerum turpitudinis nausea (vt ità dicam) affectus multoties; velocius, citiusque a peccatoris anima veluti ex immunda cloaca egreditur, quàm in eam ingreditur? Nil sanè aliter in §. 3. Dom. 3. part. 1. me dixisse non fugit. Oppositum tamen hic dicere cogor, quòd non voluntate, sed necessitate cogente domicilium deserat, quod studijs, laboribusq; acquisierat non paruis; nam eius egressum exprimere volens Saluator, non egressionem, sed eiectionem vocauit, cùm ait: *In digito Dei eijcio dæmonia.* Luc. 11. Et quidem maximo, optimoq; iure è peccatoris anima pulsus describitur: quia si nihil duobus simul dominis subijci posse non tantùm diuinis, verùm humanis etiam est legibus cautum; vero, proprioque ingrediente domino tyrannum oportet expelli. Quod clarè nimis super citatum Lucæ locum annot. 57. dixit Toletus sequentibus verbis: *Cùm exierit, inquit, ab aliquo spiritus immundus nõ quòd spontè exierit, sed uirtute diuina eiectus, & pulsus, ut notauit Euthymius super Matt. 12 nam exisse dicitur dæmonium, etiam si ui expulsum sit Matt. 17. Increpauit illum, & exijt ab eo dæmonium.* Ex quibus deduco, quod regnabat priùs in anima, dum Christi virtute pulsus, domicilio priuatur, & regno.

Luc. ibid.

Luc. c. 11.

Toletus.

Dæmones ab obsessis eijciebat quãdoq; Saluator, quia duorum ditioni simul idem subijci minimè potest.

4 Dilucidè nimis rem expressit istam Saluator, quòd scilicet eousq, in peccatoris anima principetur diabolus, donec per gratiæ infusionem ab ipso pellatur, dum & eum mundi principem, & quamprimum è mundo eijciendum asseruit: *Nunc princeps huius mũdi eijcietur foras.* Ioan. 12. quia si mundi nomine, iuxta cõmunem expositorum sententiam, mundani curis, vitijsq; irretiti intelliguntur: diabolum mundi principem appellare, idem erat, ac eum peccatorum dominum nuncupare. Et quidem satis iustè principis sortitur vocabulum, quia suis venenosis suggestionibus mũdani assẽtiẽdo, se se ei vltrò submittere solent. Ex quo D. Bonauentura sequentibus quæstionibus: *Quæritur, qualiter diabolus princeps vocatur, cùm mundus sit factus per filium Dei? Item quandò eijcitur princeps mundi, videtur enim ex modo loquendi, quòd extra mundum esset pellendus?* statim satisfacit: *Respondendum secundum Augustinum, quòd diabolus possidebat genus humanum. Sui enim erant multi, non natura, sed uitio; nõ quia creauit, aut genuit; sed quia persuasit, et tenuit.* Statimq; à quo, & quomodò è regno hoc esset pellendus, sequẽtibus subdit verbis: *Et quia sciuit Do-*

Ioan. c. 12.

D. Bonauẽt.

Diabolus cuius mundi Princeps vocatur, dũ dicitur, *Nũc Princeps huius mũdi eijcietur foras.* Ioan. 12

minus per suam passionem, & glorificationem multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intus erat, cui quando ex fide renunciant, eiicitur foras, propterea dixit: Nunc princeps, &c. Saluatoris igitur patet preconio, quod dæmonis sit ditionis, qui à Domino recedit, seque ab illo per culpã elõgat.

5 At quoniam superbi huius mũdi principis ciectionem pre manibus habemus, neutiquam demonis illius, qui Christi presentia se torqueri, ac perdi lamẽtabatur, sunt omittẽde querelæ: *Sine, quid nobis, & tibi Iesu Nazarene?*

Luc.c.4.

Luc.4. quia per hæc non tàm dolorẽ, quo Christi afficiebatur præsentia, vt sensit Chrisost. hom. 29. in Matt. quẽ non pauci sequuntur, nec gloriæ priuationem, vt sentiunt alij, exprimere intendebat; quã regni, ac dominatus lamentabatur iacturam, cùm Christi aduentu homines ab eius captiuitate liberandos non ignoraret: *Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene?* ait Toletus comment. super præfatum Lucæ locum: *idest, quam habes causam nos dæmones insequendi, & à principatu nostro cobibendi? In nullo te læsimus, nullam iniuriam tibi intulimus, nihil à te rapuimus, quid ergo tibi est aduersum nos?* Multum equidem mendacij pater, quia eius affectabas dominatum, eiusq; occupabas regnum, & vnico vt dicã verbo, satis iustè venit perdere te, hoc est, regno priuare, vt mòx dictus glossat Toletus, quia cum sui essent homines, tuos efficere intendebas.

Toletus.

Cõquerebãtur quãdoq; ab obsessis eijci dæmones, & quare?

6 Dubitari haudquaquam vlterius potest, quòd ad asinæ illius solutionem super quam sedere intendebat missurus Saluator: *Inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: soluite, et adducite mihi.* Matt. 21. absolutè, dilucidèq; se Dominum nuncuparet: *Si quis uobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet.* ibid. quia tunc maximè peccatoris declaratur dominus, cùm eum apostolica soluit, & absoluit manus; nam anteà & si conditione suus esset, culpa tamen demonis erat. Nec difficultati remanet locus, cur qui principatum semper fugerat, regnumq; renuerat, in ingressu Ierusalem adeò apertè rex nuncupari voluerit, vt euangelica cõcinat tuba: *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur, quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus.* Matt. 21. quia vt benè annotat Ioannes Ferus, demonis tunc expulsa tyrannide, nouiter per gratiam in animabus regnare inceperat: *Ecce inquit, Rex tuus,* ait mòx dictus Ferus, *quasi dicat: hactenus tyrannus ille regnauit, nunc autem alius quidam Rex adest. Nè autem ipsum tyrannum suspiceris. Rex tuus est, de quo prophetæ tanta bona prædixerunt.* Nec denique magnũ tibi apparere debet, si audis, quòd nisi Apostolica soluta manu ad Dominum peruenire non poterat asina illa, quæ cũ pullo ligata erat, de qua paulò superius fari iam cæpimus, *Soluite, & adducite mihi,* quia subdere quidẽ se potest dœmoni homo per culpam, ad verum autẽ Dominum, nisi sacerdotali manu solutus redire nequit: *Homo priusquam peccet,* ait Imperfectus, *liberum habet arbitrium, utrum uelit sub regno diaboli esse: cùm autem peccando se tradiderit sub regno ipsius, iam non potest de potestate eius exire: hoc est, quod homines seculares, & peccatores dicere solẽt. Numquid nolumus esse sancti? Et quis non uult esse iustus? Sed nõ possumus: Verum quidem est, quod dicunt, sed non habent excusationem: quia primùm potuerunt nõ esse sub potestate diaboli, si noluissent; postquam verò posuerunt thronum diaboli in cordibus suis, nemo potest eos de potestate diaboli eripere, nisi solus Deus.* hom. 37. in Matt. quod verò difficultatem ingerere posset non paruam, nisi ei prææallata magna ex parte occurrissent, illud esset; si nihil est, quòd Dei non sit, quid est, quòd Christus in ijs, quæ Patris erant, se esse oportere asseruit, *Nescitis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Luc. 2. An fortè aliqua quidem Patris erãt, alia verò non, quapropter sic loquitur Filius? Origenis videtur esse sententia; quæ tibi mirabilis apparere minimè debet, quia si legibus cautũ est, non adeò cum proprietate possessionem esse coniunctam, vt ab ea separari nequeat, vt omissis reliquis legis sanctionibus, videre est l. 3. in pr. D. de acquir. possess. facilè per culpam

Matt.c.21.

Ibidem.

Ioan. Ferus.

Cur Christus dominatũ, quem alias, recusauerat, super asinũ sedendo acceptauit?

Imperfect.

Luc.c.2.

po-

poterit homo, perpetua non obstante Dei proprietate Satannicæ se subijcere possessioni, ex quo fit, vt nõ patris, sed dęmonis esse dicatur, qui peccat

Origenes. *Vnusquisque nostrum si bonus fuerit, atq; perfectus, possessio Dei patris est : habet*

Iustus Dei possessio est, iniustus autem diaboli. *enim in medio sui Iesum. Credamus quippè dicenti : Quoniam in his quæ Patris mei sunt oportet me esse.* Hæc mòx dictus Origenes hom. 20. in Lucam, quibus satis liquidò dęmonis subditum peccatorem ostendit, dum iustũ tantum Dei possessionem nuncupat, & declarat.

7 Virum illum generis prosapia clarum, qui vt regnum lucraretur, in regionem abijt longinquam, iuxtà illud

Luc. c. 19. Lucæ 19. *Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti,* Christum Dominũ secundum vtramq; naturam prænobilem fuisse, communis est expositorum sententia ; quod verò fuerit hoc regnum, ad quod accipiendum in lõginquas plagas perrexerit, diuersimodè sentiunt diuersi; at ego ex Prodigi parabola, & præcisè ex verbis illis:

Idem c. 15. *Post non multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam.* Luc. 15. nullum in regionem longinquam abire agnoscens, nisi peccatorem, qui & si localiter à Deo, qui vbiquè per potentiam, essentiam, & præsentiam est, effugere nequeat, longè tamen per affectum ab eo discedit; per hoc regnum, quod nobilissimus ille vir suæ studuit subijcere ditioni, non Angelorum ordines, super quos post ascentionem secundum suam humanitatem speciali etiam modo regnare incepit, sed homines intelligendos existimo, qui per primũ parentẽ hãc legationem mittentes: nolumus hunc regnare super nos, antiqui serpentis se subdiderunt dominatui. Libeat nũc Carthusianũ audire, qui art. 42. super

Carthusian. præfatum Lucæ locum hæc habet:

Acquirere sibi regnum venit Saluator, quandò ex electis Iudæis, & gentibus populũ sibi collegit. *Homo quidam abiit in regionem longinquã, hoc est, de summo cælo egressio eius accipere sibi regnum, hoc est, ex electis Iudæis; & gentibus colligere sibi populum, in quo regnaret per gratiam. Vnde in psalmo Pater loquitur Filio : Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* En quomodò sub dęmonis potestate nisi genus fuisset humanum, nequaquam ad illud sibi acquirendũ aduenisset Saluator.

8 Firmat mòx dictum, quòd & si proprietate Dei, possessione tamen dęmonis sit, qui peccat, locus ille:

Cum tradiderit regnum Deo, & Patri. 1. Corinth.
1. Corinth. 15. nam vt benè annotat c. 15.
Chrysost. hom. 39. super mòx dictum Pauli locum, non propterea Deo, & Patri regnum tradi dicitur, quia aliquid Deo tribuatur, quod suum non esset, cùm creationis saltem titulo sua sint cuncta; sed quia peccator, qui culpæ causa dęmonis possessio erat, dum eiusdem Dei auxilio in se reuersus per fletus, atq; lamenta anteactam detestatur vitã, nedũ proprietate, sed possessione etiam Dei fit; ex quo inferre minimè erit incongruũ; quòd iure optimo regnum Deo, & Patri tradi dicitur, quia in peccatoris conuersione nouum regnum (si fas est dicere) ipse acquirere videtur, dum ibi per gratiam regnare incipit, vbi per culpam diabolus regnare

iam cęperat. Allatus Chrysost. *Cùm* Chrysost.

tradiderit regnum Deo, &c. Si id inconsideratè acceperimus, erit absurdum, quòd

Verborũ illorum: *Cum tradiderit regnum Deo, & patri.* 1. Corinth. 15 intellectus.

ne ille quidem, qui accepit, inuenietur habere priusquam acceperit. Congruenter ergo ijs, quæ dicunt, neque pater erat rex antea, & nostra persequitur: neque filius postea rex esse apparebit. Quomodò ergo ipse quidem dicit de Patre : Pater meus vsque nunc operatur, & ego operor? De ipso autem dicit Daniel: Regnum eius, regnum æternum, quod non præteribit. Vides quàm multa oriantur absurda, & quã cum scripturis pugnantia, cùm quispiam quæ dicuntur humanè acceperit. Quemnã autem hic dicit euacuari, & aboleri principatum? Angelorum ne? Absit. At fidelium? Ne hoc quidem. Sed quemnam? Dæmonum, de quo dicit: Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mũdi rectores huius seculi. Quo regno Deo tradito, & patri, fit vt gloriæ Domini locus dicatur ille, in quo dracones priùs habitabant, & pilosi saltabant. Vnde Gregorius lib. 1. hom. 10. super locum Ezechielis

cap. 3. *Benedicta gloria Domini de loco* Ezec. c. 3.

suo,

suo, non ampliùs immundi spiritus domum, sed locum sanctum Domini animam appellat illam, in qua pœnitentiæ virtute post delictum gratia superabundat; Verba autem eius sũt: *Locus enim maligni spiritus fuerant corda peccatorũ; sed cum sibi met ipsis irati per pœnitentiam redeunt, gloriæ Domini locus fiunt.* Quam loci amissionem in Saluatoris aduentu metuens mundi princeps, qui multos tyrannicè possidebat, turbari adeò cœpit, vt Herodem ipsum, quem vt propriam possidebat domum, turbare fecerit, vti ex Matt. 2. habetur. *Turbatus est Herodes, et omnis Ierosolyma cum illo.* vbi Tostatus quæst. 24. *In ista autem turbatione Herodis significabatur turbatio diaboli, qui in membris suis turbatur, sicut erat Herodes. Sic ait Leo Papa in serm. Epiphaniæ, scilicet, quòd non tantum Herodes in seipso turbatur, quantum diabolus in Herode. Herodes enim hominem existimabat, diabolus Deum, & vterq; regni sui successorem timebat, diabolus cælestem, sed Herodes terrenum.*

Gregorius.

Locus gloriæ Domini fit peccator, cùm in se reuersus in meliorẽ frugem cõuertitur.

Matt. c. 2.

Tostatus.

Turbatur Herodes, quia prius Dœ non regni sui successorẽ metuens turbabatur.

9 Stupet Chrysologus serm. 104. diuitem audiens illum, qui consiliariorum defectu semer, vt Lucas cap. 12. testatur, consulebat: *Excogitabat inter se dicens: Quid faciam?* Et quidem mirãda prorsus res est, q̃ pauperibus non deficientibus multoties consultoribus, illi tantũ deessent, qui bonis affluebat quamplurimis; at diuitis huius penetralia si quis acutius considerare voluerit, quòd sic insipiens loquatur iste, nil sanè mirabitur; nam non à se consilium, sententiamq; efflagitabat, sed ab alio: & si quis esset consiliarius iste, percontaberis, illum eũdẽ esse respondebit Chrysologus, qui parẽtibus primis inobedientiam, præceptiq; trãsgressionẽ suasit. Quòd si vlterius quonam pacto adeò præsto esset, vt sic facilè eum diues consulere posset, inquires: citò te Chrysologus expediet, dicendo: quòd facilè ipsum interrogare poterat infelix iste, dum per peccatum sibi illum iam insedisse agnoscebat: *Interrogantis vox est: quid faciam? Et quem putas interrogabat iste? Erat in illo alter, quia ad eius penetralia iam diabolus possessor insederat: & qui intrauerat in cor Iudæ, mentis eius tenebat arcanum.* Aurea equidem omnia, at illa præsertim: *Quia ad eius penetralia iam diabolus possessor insederat*, nostrum probant institutũ, quòd diabolico se subdat imperio, qui prauo desiderio assentitur, & seruit.

Luc. c. 12.

Chrysol.

10 Plurimum antehac distrahebar, verba quoties considerabam illa: *Melior est puer pauper & sapiens, rege stulto & sene.* Eccles. 4. quis regis istius nomine, quo non parum melior puer pauper censebatur, importaretur; at pro præsenti instituto Saloniũ Galliarũ Episcopũ lustrans, facilè, quod non intelligebam, percepi; quia si per paruum, sapientemque puerũ ille est intelligẽdus, de quo Isaias: *Paruulus natus est nobis, &c. & vocabitur magni cõsilij Angelus.* cap. 9. per regem stultum & senem diabolus procul dubio accipi debet, qui ideo regis sortitur nomen, quia per culpam improbis dominatur, stultus autem, & senex propterea dicitur; quia ab ipso mundi exordio ad suarum pœnarum cumulum tale & affectauit, & affectat imperium. Mox dictus Salonius: *Diabolus, qui penè ab ipso mundi exordio regnauit in genere humano, senex vocatur. Et verè stultus rex, quia quantò plures decipit, tantò sibi pœnam accumulat maiorem. In regno quippè huius regis senis, & stulti, id est, diaboli natus est puer optimus, Dominus, videlicet, Iesus Christus, qui factus est Rex regum, et Dominus dominantium.* Nec denique a loci illius intellectu: *Cùm dilexisset suos,* &c. Ioan. 13. multum vexor, quia iam ex allatis colligo, quòd suorum nomine iustos significare intendebat Ioãnes, quia & si omnes proprietatis titulo (vt superius me dixisse recordor) Dei sint, cùm ab eo originem ducãt, possessione tamen iusti tantùm Domini esse dicũtur, nam mali dœmonis possessio sunt: *Suos autem,* ait Theophylactus, *discipulos nominat secundum familiaritatis rationem. Quantùm autem ad rationem creationis, eius proprij sunt omnes homines. In propria venit, & sui eum non receperunt. Sui autem etiã Sancti, eò quòd familiares ei sint, quemadmodum, & hoc loco suos vocauit discipulos.* Sic, qui Domini, quiue dęmonis sint, apparet. Et si iuxtà Philonis sententiam:

Eccles. c. 4.

Isai. c. 9.

Salonius.

Diabolus rex senex, & stultus vocatur, & quare?

Ioan c. 13.

Theophyl.

Qui sint Dei, quiue diaboli, declaratur.

Philo. tiam: *Omnis est misera seruitus*, qualis erit illa peccatoris, dum non homini, sed diabolo famulatur? Si *Seneca.* posteà teste Seneca epist. 4. *Nulla seruitus turpior est, quàm voluntaria.* *Voluntaria seruitute nulla turpior.* scelesti turpissimam nuncupabo, dum proprio animi impetu ex ingenuo seruus efficitur. Et si immundo, impuroque seruire infelicissimum appellauit seruiendi genus mòx dictus Philo: *Cùm omnis seruitus est misera, tamen intolerabile est seruire impuro, impudico, & effeminato.* impuritatis, impudicitiæque regi se subdere, quo infelicitatis, miseriæque titulo nuncupabimus? Et tandem, nè tua te fallat opinio, quòd culpa non obstante adhuc libertate fruaris, audi Claudianū lib. 3. stil.

Claudian. 13.
Si metuis, si praua cupis, si duceris ira.
Seruitii patiere iugum, tolerabis iniquas
Interius leges, tūc omnia iura tenebis,
Si poteris rex esse tui.

Adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerūt super eos vestimenta sua. Matt. 21.

§. IV.

Multò decentius quàm auro, & serico corpus; virtutum anima decoratur amictu.

1 QVàm in satanæ aula illustris vestimenti mos vitiorum existimatur textura, vndè quò turpioribus vitiis anima magis deformatur, eò formosior ab ipso iudicatur, & comptior, dicēte Imperfecto super Matt. *Imperfect.* *Luxuria, fornicatio, voluptas, superbia, auaritia, & discordia ornamenta Diaboli sunt*, tàm apud Deum est speciosus animæ virtuosus ornatus; quapropter sponsæ extollens indumenta, à se virtutum auctore originem duxisse fatetur: *Vestiui te discoloribus.* Ezech. 16. Vbi Vgo Card. *Vestiui te discoloribus, idest, virtutum, & bonorum operum varietate. Virtutes enim sunt indumenta interiora; opera sunt vestes exteriores.* Ex quo dicere consueuit Chrysostomus hom. in psal. 118. quòd vix ab angelico humanus distaret amictus, si gratiam, innocentiamque, quam in sacra baptismatis vnda accepimus, seruaremus: *Habete tunicam mundam, sicut accepistis in baptismo. Nullus eam maculet moribus suis, nullus prauitate cordis scindat tantam pulchritudinem vestis. Talem accepistis vestem in baptismo, qualem habuerunt Angeli, qui seruabant Dominū in sepulchro: sicut nix, ità erat vestis eorum.* Et Basilius hom. 7. non absque ratione hominem sine vestibus productum asserit, quia nō bysso, & purpura; nec sericis, & auro circumornādus, sed virtutum splēdoribus; immò fulgoribus quibusdā, quales sunt Angelorum, vestiēdus erat. Audi ipsum: *Neque igitur ei ex natura, neque ex arte vestiri conueniebat, sed alia parata erant, si virtutem ostendisset homo, insignia, quæ ex gratia Dei erant illum illustratura, vtpote fulgores quidam, quales sunt Angelorum, qui omnem florum varietatem, omnium astrorum claritatem superarent. Hac igitur de causa non vestes ei statim præbita sunt; quoniam virtutis præmia illi reposita erant, quæ consequi vis diabolica tentationis non permisit.* Quæ virtutis præstantia nequaquam fidelibus tantùm innotuit, verùm ethnicis ipsis illuxit, nam teste Lamprid. cùm Alexander Seuerus eò quòd humili sępè numero cōtentus vestimēto incederet, ab aulicis suis reprehenderetur, imperatoriam maiestatem respondit, virtute constare, non corporis cultu. Et Dionysius Siciliç tyrānus missas sibi ab Archidamo vestes splendidas, multique pretii pro filiabus recusauit, vt refert Plutarchus dicens: *Vereor nè hoc amictu puellæ mihi turpes videantur*, quibus ex verbis prudentis huius viri mentem deduxit nuperrimè dictus Plutarchus: *Intellexit vir prudens, virgines nullo cultu melius ornari, quàm simplici, nam luxus arguit animum parum sobriū.* Cuius rei minimè ignari Lacedęmones, meretricibus exceptis, nè qua mulier florida vteretur veste sanxerunt,

Quo turpioribus vitiis anima est deformior, eò formosior à Satana iudicatur.

Ezech. c. 16

Vgo Card.

Chrysost.

Parum ab angelica distat vestis illa, quam in baptismu accipimus.

Basilius.

Cur sine vestibus primi producūtur parentes.

Plutarchus

Vestium luxus animum parum sobrium designat.

runt,

runt, pro certo habentes, quòd non vestis, quæ ab extrinseco oritur, sed quæ in interiori texitur officina animam decorat, & vestit; quam laudabilem legem hisce verbis extollit Clemens Alexandrinus lib. 2. pedagog.

Clemens Alex.

cap. 10. *Laudo, & admiror veterē Lacedæmoniorū ciuitatem, quæ solis meretricibus floridas vestes, & aurum mundum gestare permisit. Meretricis enim est corpus ornare: castæ, probæque fœminæ, atque viri ornare mentem, pulchritudinemque veram quærere, non simulachrum pulchritudinis.*

Meretricib, tantum floridæ vestes concessæ, & quare?

Quod etiā Syracusanos seruasse refert Athęneus lib. 12. cap. 6. vbi ait publica eos legē statuisse, vt pro meretrice, & impudica haberetur ea mulier, quæ veste florida, & purpurea, aut simili ornamento vteretur: quod si Ethnicos cognouisse comperimus, Apostolos haud quaquam ignorasse, immò ob id maximè asinam, & pullum suis vestibus indumentis asserere debemus, quia cum satis nudi appareant, qui ab honore decidētes, iumentis comparantur insipientibus, apostolicis antea induendi erant virtutibus, quàm ad virtutum auctorē adducēdi, vt ipsū cordis (vt ità dicam) dorso per amorē vectarent:

Beda.

Vestimenta discipulorum, ait Beda in Dom. palm. tom. 7. *opera sunt iustitiæ; Psalmista teste, qui ait: Sacerdotes tui induantur iustitiam. Asinos, quos nudos inueniunt discipuli, suis sternunt vestimentis, & ità desuper Dominū imponunt, cùm prædicatores sancti quoslibet à sanctitatis habitu vacuos inueniunt, hos virtutum suarum exemplis ad suscipiendam fidem, & dilectionem sui Conditoris imbuunt.* De hoc igitur speciosissimo animæ amictu audi si libet.

2 Dispar multum à mulieris illius lenocinio, quæ auro, gemmisque onerata potiùs, quàm ornata incedebat:

Apoc. c. 17

Et mulier erat circūdata purpura, et coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis. Apoc. 17. illius alterius mulieris erat ornatus, de qua idem Ioannes hunc fatur in modum:

Idem c. 12.

Signum magnum apparuit in cælo: Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim. cap. 12. quia si totus mulieris illius è terra pendebat apparatus, è cælo istius pulchritudo assumebatur, & decor. Nec sanè tanta disparitas mysterio vacat, quia vbi illa Babylonis, Ecclesiæ hæc gestabat figuram; in præsagium, quòd dum purpura, & bysso corpus condecorare student improbi, puritate, charitate, cęterisque virtutibus, è cælo, non è terra ortum habentibus animam vestire, & exornare satagunt probi. Accinit Bernardus; dum veram, legitimamque Ecclesiæ filiam Sophiam epist. 113. his verbis alloquitur: *Ille, ille in medium veniat summo decore spectabilis, ipsis quoq; Angelis admirandus ornatus, & proferant, si quid simile habent filiæ Babylonis, quarū verè gloria in confusione. Induuntur purpura, & bysso, & subinde conscientia pannosa iacet. Fulgent monilibus, moribus sordent. E contra tu foris pannosa, intus speciosa resplendes, sed diuinis aspectibus, non humanis. Iucundare filia Sion, & exulta satis filia Ierusalem, quia concupiuit rex speciem tuam, si tamen confessionem, & decorem induis, amicta lumine sicut vestimento.*

Bernardus.

Nō vestis, quæ ab extrinseco, sed quæ in interiori texitur officina animam ornat.

Si non aurum, non gemmæ, non purpura, non bombycinę vestes, aut aureæ cum Sole conferri possunt. Si rutilanti, ac solari charitatis, cęterarumque virtutum splendore legitimi Ecclesiæ induuntur filii. Si fidei fulgente veritate, veluti rutilantibus stellis, caput suum decorāt, & pedibus, sicuti lunam gemmas, monilia, sericaque indumenta cōculcant, quis mulieris secundæ disparem multum à primæ non censebit cultum, & vocabit ornatum?

3 Virtutem insuper deauratā quādam vestem esse, varietate circumdatam, qua induta anima, veluti regina, summo Regi admodum cara in eius dextera collocatur, penè innumera sacræ scripturæ loca ostendunt, atque declarant. Et omisso illo, quòd nunquam se nudum Protoplastus nuncupauit, nisi post peccatum, quia eo, quę culpa nudauit nullus alius nudior est censendus. S. Ambros. lib. de Paradis. cap. 13. *Cognouerunt interiori scientia, non tunicam sibi, sed virtutum deesse velamina.* expresserunt hoc recentia illa indumenta, quæ abiectis cū idolis,

S. Ambros.

Nudū se cēsebat Adam non quia tunicam, sed virtutū sibi deesse velamina agnoscebat.

lis, si quæ fuissent vetusta, assumi præcepit Iacob verbis illis: *Abijcite deos alienos etc. mundamini, ac mutate vestimenta uestra.* Genes. 35. quia iuxta Caietani sententiã, non tã vestimentorũ, quàm morum cura afficiebatur Iacob, cùm hi, non illa animæ sint indumenta: *Mores sunt vestimenta interioris hominis, vndè Apoc. 16. Beatus qui custodit vestimẽta sua, nè nudus ambulet.* Nuper dictus Caietanus. Hoc significabat admodum expolita illa summi sacerdotis vestis, dicente Iuone Episcopo Carnotensi serm. qui est de significationibus indumentorum sacerdotalium, super illud Exod. 26. *Loquere sapientibus corde, vt faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi,* vbi hæc habet: *Sicut bona domus in ipso vestibulo agnoscitur, sic sacerdos cultu sacrarum vestium ostendit exterius, qualis apud se esse debeat interius.* Quod etiam Theodoretus quæst. 60. in Exod. 28. super locum illum: *Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem,* confirmauit, dum ait: *Hæc vniuersa erant sacerdotibus summo ornamento, populo verò admirationi, propter varietatem figurarum. Instruebantque sacerdotes ipsos, quomodò oporteat animam decorare, & illam ornamento virtutis circumdare.* Monstrauit idipsum regalis ille amictus, quo, iuxta Aman sententiam, induendus erat ille, quem rex honorare intendebat: *Homo, quem rex honorare cupit, debet indui vestibus regijs.* Esther. 6. quia absq; virtutum decore à supremo Rege nullus honoratur in cælis, vndè Glossa in sensu morali: *Debet indui, idest, in præsenti vita debet ornari virtutibus moralibus, & theologicis, qui vult à Deo in futuro honorari.* Ipsummet, de quo loquimur, nuptialis illa vestis figurauit, qua induti ad nuptias admittebantur, exuti verò pellebantur, dicente Matt. 22. *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? &c. Mittite eũ in tenebras exteriores, &c.* vbi Ferus, *Vide quid in ipso accuset, nempe, quòd non habet vestẽ nuptialem. Quæ autem est illa vestis, quam habens à Deo agnoscitur, vt filius, quæ carens reprobatur, etiam si omnia alia habeat? ea nimirum est, de qua Paulus: Induimini Dominum Iesum Christum.* Hoc præsignarunt vestimenta illa, quæ semper candida seruanda, monuit Ecclesiastes cap. 9. *Omni tempore sint vestimenta tua candida.* Hoc, iuxta quorumdam expositionẽ, tunica illa, qua se sponsam spoliasse declarat: *Expoliaui me tunica mea.* Hoc denique (nè singula recensendo prolixus videar) prima illa stola, qua post regressum indutus fuit prodigus figurabat.

Genes. c. 35.
Caietanus.
Iuo Episc. Carnotens.
Exod. 26.
Moribus interius vnusquisque induitur.
Exod. 28.
Theodoret.
Externus Sacerdotum amictus internum animæ declarare debet ornatum.
Esther. c. 6.
Glossa.
Matt. c. 22.
Ioan. Ferus.
Virtus est vestis illa nuptialis, qua induti ad nuptias admittũtur, exuti verò expelluntur
Eccles. c. 9.
Cant. c. 5.

4 At omissis his, ac alijs, quæ possent adduci figuris, ad Sanctissimum adolescentẽ Iosephũ oculos verto, & dũ ipsum in manibus insanientis dominæ pallium relinquentem considero: *Relicto in manu eius pallio fugit, & egressus est foras.* Genes. 39. non possũ, non dicere, quòd nedum pulchrè ornatur, verùm adeò etiam splendidè vestitur, qui virtutem colit, & innocẽtiam seruat, vt externis prorsus non indigeat indumentis. Meum non est hoc, sed Chrysostomi, qui serm. 1. de Ioseph hæc habet: *Fugit igitur Ioseph, inquam, nudus, pudicitia & castitate vestitus: fugit relictis vestibus, sed innocentia, qua vicerat, tectus. Et cui impudica mulier indumẽta detraxerat, eum sanctitas ipsa tegebat.* Et Ambrosius lib. de eodem Patriarcha: *Itaq; vestem exuit, crimen excussit, & relictis quibus tenebatur exuuijs, spoliatus quidem, sed non nudus aufugit, qui erat tectior indumento pudoris. Non enim est nudus, nisi quem culpa nudauit.* Sic Ambrosius, qui illicò inter ipsum, & Adam, quis eorum nudus esset censendus quæstionem mouens, eam facillimè soluit dicendo: quòd non, qui pallium, sed qui virtutem amiserat, nudus dici debebat: *In superioribus habemus, quòd Adam posteaquam Dei mandatum præuaricatione deseruit, & peccati grauis æra contraxit, nudus erat. Vndè & ipse ait: Vocem tuam audiui in Paradiso, & timui, quia nudus sum, & abscondi me. Intellexit se esse nudum, qui infulas diuinæ protectionis amiserat. Et ideo latebat, quia vestem fidei non habebat, quam vtique præuaricando deposuit. Magnam rem vides. Ille nudus erat, qui tunicam non amisit: iste nudus non erat, qui vestimentis se exuit, quæ in manibus adulteræ dereliquit. Eadem scriptura illum nudum*

Genes. c. 39.
Chrysost.
Ambros.
Vestimento non indiget innocentia, quia ille solus nudus est, quẽ culpa nudauit.
Idem.

asseruit, hunc abnuit. Et ideo iste expoliauit se potius, quàm nudauit, qui incorrupta virtutum vestimenta seruabat, expolians se veterem hominem cum actibus suis, vt indueret nouum, qui secũdum imaginem Creatoris in agnitione renouatur. Ille autem nudus remansit, qui se iterum vestire non potuit, singulari spolio virtutis exutus. Vndè pelliceam accepit tunicam, quia peccator habere non poterat spiritalem. Et denique ad impudicam Iosephi dominã regrediens, eam & si proprijs, & alienis indutã, nudam tamen; sanctum verò adolescentem benè indutum appellat, quia pudicitiæ vestimenta seruauit: *Illam igitur verè exutam dixerim etiam aliena vestimenta seruantem, quæ omnia amiserat velamina castitatis: Illum satis ornatum, satis defensum, cuius vox non audiebatur, & innocentia loquebatur.* Hęc ipse, quibus satis nostrum probat institutum, quòd adeò percomptè innocentia vestiatur, vt vestimentis nõ indigeat, qui illam inter luctamina seruat.

Semper nudus dicẽdus, qui virtutũ amisit velamina.

5 Stupent sacræ scripturæ expositores, quòd cùm Petrus pisciũ capturæ nudus intendisset, ad Dominum posteà per marinos fluctus, veluti per solidam humum iturus, tunica vestiri voluerit: *Simon Petrus cùm audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.* Io. 21. Et sanè eò maximè stupere quis debet, quia filiorum, filiarumque necem audiens Iob, ad Dominum moriendo se iturum existimãs, nudus coram illo apparere volebat, dicente Origene in Glossa relato super illud: *Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adorauit, & dixit: Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* cap. 1. *Scidit vestimenta sua, ut cum Ieremia dorsum suum daret ad flagella, vt anticiparet suam sepulturam.* vnde igitur in Petro tanta se vestiendi sedulitas? Magna equidem difficultas! implexa quæstio! at ex præcedentibus haudquaquam difficilis erit solutio, nam si nudus non est, nisi ille, quem culpa nudauit; & si uestimento non indigent, nisi qui virtutum pallio carent, iure optimo despoliare se poterat Iob, qui inter persecutiones, & prælia; inter vulnera, & cædes adhuc innocentiam retinendo sanctitate vestiebatur, & gratia: vndè dũ proprio dicebat ore: *Iustitia indutus sum.* cap. 29. alio se indumento minimè egere declarabat: Petrus verò quoniam illius conscius erat veritatis, quòd nullus verè nudus est, nisi quẽ culpa nudauit, Magistrum se negasse agnoscens, ad vestes confugit, vt nuditatem, quam noxa intulerat, tunica operiret. Disertè nimis Chrysologus serm. 73. *Mirum fratres, & verè mirum, quia qui in naui nudatus est, in mare se demergit indutus; quia innocentia numquam nuda est, & reatus semper refugit ad uelamen. Deniq; sicut Adam ità & nunc Petrus post culpam suam gestit tegere nuditatem, qui fuerant ambo antè culpam sancta nuditate uestiti.* Optima equidem omnia, at illa præsertim: *Innocentia numquam nuda est, & reatus sẽper refugit ad uelamen*: & quòd ideo nudus ad Dominum ire gestisset Iob, & eumdem vestitus adire sategisset Petrus, declarãt; quia innocentiã, qua in agone ille semper splẽdidè operiebatur, hic in primo certamine amisit.

Ioan. c. 21.

Cur Petrus ad Christum iturus tunicam assumit?

Iob. c. 1.

Origenes.

Chrysolog.

Reatus, non innocentia ad velamina fugit, quia hæc quantũcumque despoliata, nuda nũquam apparet.

6 Et quidem adeò splẽdidus est virtutis ornatus, vt nulla maior existimari possit iactura, quàm illo priuari. Hominis illius à latronibus sauciati infandũ casum his verbis describens Lucas: *Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, et incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eũ: et plagis impositis abierunt semiuiuo relicto.* cap. 10. magnam nobis speculãdi ansam reliquit, non tam quidem, quòd in latrones incideret, qui ab altitudine cęlestis Ierusalem ad miserias huius deserti descendit; nec tàm quòd semiuiuus relinqueretur, quia per peccatum morti addicto corpore, immortalis anima remanebat, ex quo morti hominis succũbebat medietas, quàm quòd plus despoliationis, quàm plagarum sentiret dolorẽ, quod expresse per Ly, *etiam*, quod emphasim quamdam significat, explanare videtur Euangelista: nam aliàs neutiquam in denudatione tali vsus fuisset inculcatione verborum, cùm grammaticè loquendo particu-

Luc. c. 10.

la,

la, etiã, inter alia, immò, quoq; importare habeamus. Verũ pudoris omisso supplicio (quod super vulnera, quinimò super mortem ipsam sentiri solet, vt Saluatorem declarasse reperio, qui plagarum, ac mortis suæ omissis doloribus, de nuditate tantùm conquerebatur, dicẽdo: *Tota die verecũdia mea contra me est, & confusio faciei mea cooperuit me.* psal. 43. de qua re latiùs alibi me dixisse non fugit) si homo iste, qui à perfecta pacis contemplatione ad huius vitæ vicissitudines descendit, primum figurabat parentem, quid mirum, quòd nuditatem super vulnera sensit, & mortem; si ille post casum non tam vulneratæ naturæ miserias, nec mortis, cui per culpam se agnoscebat addictum, lamẽtabatur angustias; quã de nuditatis conquerebatur dolore: *Vocem tuã audiui in Paradiso: & timui, eò quòd nudus essem, & abscondi me.* Gen. 3. & quidem satis consultò, quia vix mortis sentit ærumnas, qui gratiæ, atq; virtutum non deperdit amictum; quod in Protoplasto deplorans Bernardus serm. 1. de Annunc. hunc lamentatur in modum: *Heu homo iste ad multam perniciem, & insipientiam sibi descendit de Ierusalem in Ierícho. Siquidem incidit in latrones, à quibus et antè omnia legitur despoliatus. An non despoliatus, qui Domino veniente nudum se esse conqueritur?* En quare particula, etiam, quæ emphasim denotat, atque importat, despoliationi, non vulneribus copulatur, quia adeò pretiosus est virtutum amictus, vt plus ipsius, quàm vitæ sẽtiri debeat amissio.

Psal. 43.

Pudoris supplicium morte crudelius.

Genes. c. 3.

Bernard.

Morte ipsa peior virtutis amissio.

7 Conquerebatur quandoque sponsa, quòd vigiles illi, qui vigilare non furari: custodire, non vulnerare debebant, eam per vicos, & plateas sponsum quærentem, & pallio spoliassent, & verberibus affecissent, & plagis: *Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem: percusserunt me, et vulnerauerunt me: tulerunt pallium meũ mihi custodes murorum.* Cant. 5. Sic ad sponsum (ni fallor) & si absentem suas ipsa deferente querelas, speculandi nobis occasiunculã præbuit, quid est, quòd in querelarum delatione sic inordinatè procedit, vt post verbera, & plagas spoliationem enarret? Si iuxtà rethoricorum doctrinam crescere, non decrescere debet oratio; cur non à leuioribus ad grauiora procedit? Cur non à denudatione ad verbera, & ab his ad plagas deuenit, quod inuerso ordine, de spoliatione postremò cõqueritur? An quia tali super verbera, & plagas ob spiritalis pallii priuationẽ afficiebatur dolore, vt pro ærũnarum omniũ conclusione pallio se spoliatã fuisse posuerit? Ità sentire videtur Cornelius à Lapide, qui Lucæ abbatis sententiam referens, hunc ait in modum: *Symbolicè Lucas abbas per custodes accipit dæmones, qui animas suis tentationibus vulnerant, easq; pallio puritatis baptismalis spoliant.*

Cant. c. 5.

Nihil, vt virtutis pallio priuari acerbum.

Cornel. à Lapide.

8 Quod posteà adeò amica sit dæmoni huius pallii amissio, vt si quam consolationis haurire posset scintillam, quod quidem non assero, ex huius sponsæ denudatione certè desumeret, quid aliud indicat, quàm omnium calamitatum colophonem esse hac veste priuari: quòd si admisso consequenti (cum sole clarius pateat, nostris dæmones delectari ruinis) antecedẽtis probationẽ exoptas, dæmoniacos intuere illos de monumentis exeuntes, quos sæuos nimis appellat Matt. c. 8. *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumẽtis exeuntes, sæui nimis.* c. 8. & nudos ipsos in quacumq; aeris varietate perstitisse perspicies, vt multi opinãtur expositores, cuius nuditatis originẽ dæmones fuisse asserit Paulus de Palacio super prefatũ Matthæi locum, vbi etiam addit; quòd nõ absque ratione à se obsessos nudos videre diabolus desiderat, quia si lætitiæ alicuius compos esse posset, & gaudij, eo tunc solummodò afficeretur, cùm animam virtutum stola nudatam videret: verba autem eius sũt: *Adam post peccatum ex Paradiso abiectus, nudus dimissus est. Cupit ergo videre diabolus hominem, ità semper nudum, & lætari de eius nuditate, sicut olim lætatus est, si hoc verbo vti licet.* Si ergo adeò est ei iucunda animæ nuditas; optimè de se tactũ sequitur cõsequẽs, quòd nulla maior excogitari potest iactura; quàm virtutis pallio priuari: quapropter iure optimo, & de hoc ma-

Matt. c. 8.

Paulus de Palacio.

Nunquam sic lætaretur diabolus, lætari si posset, quàm homines videndo virtutis indumẽto spoliatos.

maximè conquerebatur sponsa, & idipsum sauciatus super plagas sentiebat, & vulnera.

9 Denique si antequam præsentem claudam tractationem, quis vestium curiositates, & lenocinia adinuenerit, perscrutemur, facilè ad velamina culpam confugere perspiciemus; nam mysterio nequaquam vacat, quòd non virorum aliquis, sed Noema lanificium inuenerit; dicente Glossa super illud: *Soror verò Tubalcain, Noema. Gen.4. Noema reperit lanificium ad curiositatem vestium, cùm priùs homines animalium pellibus vterẽtur*, quia illa maximè ad operimenta confugere debebat, quæ primæ nuditatis causa extiterat, & origo: ex quo fit (ni mea me fallit opinio) quòd plus in mulieribus, quàm in viris vigere lenocinia soleant; dicente Dauide: *Filiæ eorum cõpositæ: circumornatæ vt similitudo templi* psal. 143. per quæ verba non viros, sed fœminas carpere videtur, dum non de filijs, sed de filiabus loquitur: quod Ioannem etiam innuisse existimo, cùm non virorum aliquem, sed mulierem quamdam purpura, & coccino vestitam describit: *Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis.* Apoc. 17. quia numquam satis se expolitam, ornatamque existimat, quæ gratiæ priuationis se originem fuisse intelligit. Verùm serpentis illius calliditas, quæ ipsam decipiendo nudauit, nunc etiã vestiendo decipit; nam mulierum hæ vanitates eas non ornant, sed onerãt; non decorant, sed dedecorant; non speciosas eas designant, sed ad inferos destinatas præsignant: quod facta dicendi eloquentia confirmauit S. Cyprianus de disciplina, & habitu virginum verbis istis: *Audaci conatu, & sacrilego contemptu crines tuos inficis, malo præsagio futurorum, cùm capillos iam tibi flãmeos auspicaris, & peccas. Proh nefas, capite, idest, corporis parte meliori, & cùm scriptum sit de Domino: Caput autem eius, et capilli erant albi velut lana, aut nix; tu execraris canitiem, & detestaris alborem.* Quid si saperent? Quid si intelligerent? Quid si nouissima prouiderent? Sanè non mulierem illam, quæ purpura, & coccinoq; auro, & gemmis se onerare potiùs, quàm decorare studebat; sed eã, quæ fusum apprehendens, stragulatã vestem sibi fecit, imitari satagerent; dicẽte Hieronymo super illud: *Stragulatam vestem fecit sibi: byssus & purpura indumentum eius.* Prouerb. 31. *Cùm pro amore cælestium salubriter nos exercere incipimus, iam lanam agni immaculati de colo in fusum, de laua in dexterã traijcimus: quia donis nostri Redemptoris, de exemplis operum eius stolam nobis gloriæ cælestis, ac vestem charitatis nuptialem facimus.* Huius velleris lanam si operari addiscerent, splendorem, quem expolitæ, sanctæq; Iudith Dominus contulit, eis proculdubio cõferret. Quod benè noscens Tertullianus in fine libri de cultu fœminarum, hunc eis suadet ornatum: *Prodite iam medicamentis, & ornamentis extructæ Apostolorum, sumentes de simplicitate candorem, de pudicitia ruborem, depicta oculos verecundia, & spiritus taciturnitate, inserẽtes in aures sermonẽ Dei, annectentes ceruicibus iugũ Christi. Caput maritis subijcite, & satis ornatæ eritis. Manus lanis occupate, pedes domi figite, & plus quàm in auro placebunt. Vestite vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpura pudicitiæ. Taliter pigmentatæ, Deũ habebitis amatorem.* Hæc ipse, quæ pro præsenti sufficiant instituto.

Glossa.

Mulieres, nõ viri vestium curiositatem adinuentrices, & quare.

Psal. 143.

Apocal. c. 17.

Cyprian.

Capillos, genasq; flammeo mulieres tingunt colore malo præsagio futurorum, et scilicet flãmis se designent adictas.

Prou. c. 31.

Hieronym.

Tertullian.

Qualis verus esse deberet mulierũ ornatus, expenditur.

FE-

FERIA SEXTA IN PARASCEVE.

Iesus itaq; sciens omnia, quę ventura erant super eum, processit, & dixit eis: Quem quæritis? Responderunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Ioan. 18.

§. I.

Hostium nō declinat incursus Saluator, sed obuium se eis prabet: quia non insectantium minas, nec cōtra nos insurgentes arumnas fugere, sed eas quarere, & amplexari debemus.

1 SI afflictio adeò numerata est cēsenda pecunia, vt magnus ille Ioseph totius Ægypti prorex tot à fratribus se nummos accepisse existimans, quot ab eis persecutionibus fuerat affectus, nequaquam ab eis pro tradito frumento pecuniam accipiendam duxerit; vt innuere videtur S. Cyprianus verbis illis: *Ioseph venundatus à fratribus, & relegatus, non tantùm patienter ignoscit, sed & gratuita frumenta venientibus impertit*. Si tribulatio non philosophorū, sed uerè philosophantium lapis est, qui solo contactu homines aureos, omniumque gemmarum pretiositate ornatos efficit; undè S. Thomas super illud: *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meū* Act. 9. hunc dicit in modum: *Vas auri solidum ornatum omni lapide pretioso Paulus, portauit Iesu nomen in corpore, conuersationem, et passionem eius imitando.* Denique nè singula, quæ in ærumnarum laudem dici possent, percurrā, si ipsę pretiosissimi sūt thesauri sub terreni corporis mole absconditi, veluti optimè expressit Iob, quādo testa saniem radendo, thesauros istos in fictili uase abscondebat. Ex quo Chrysostomus homil. 4. de patientia Iob: *Testam accepit, qua sanies feruefieret. Testa quidem saniem ebulliebat, hostis verò patientia frangebatur; decebit & ipsum dicere habentem testam: Habemus thesaurum in vasis fictilibus:* quis hunc effodere thesaurum, inuenire lapidem, & acquirere sibi pecuniam non studebit? Si amens procul dubio esset censendus, qui pro auro stercora, & pro margaritis lapides coaceruaret, & fimum, sic omnium sanè dementissimus dici deberet, qui terrenis voluptatibus inhians, ærumnas declinaret, atq; contemneret; quā nè quis laboraret stultitia, nedum hostes non declinat Saluator; verùm ipsis etiam se obuium præbet, & offert: *Iesus itaq; sciens omnia, qua ventura erāt super eum, processit, & dixit eis: Quem quaritis?* Ioan. 18. ac si diceret: Quid timetis? Quid pauetis? Quid trepidatis, qui ærumnas declinatis, & fugitis? Si adeò valida est auri fames, vt sæpenumero nō mortaliū pectora allicere, sed cogere dicta sit? Si diuitiarum amore ibi est & cor, vbi & thesaurus; cur pretiosum hoc aurum, & impretiabilem hunc thesaurum floccipenditis, & contemnitis? Si vos auri huius fames non cogit, nec thesauri illius attrahit cupido, fortiū vos moueant exempla, mea vos animent gesta: *Sicut Iesus*, ait Vgo Cardinalis, *sciens, qua ventura erant super eum, processit; sic iustus prauidens aduersa ventura, vel tentationes per prudentiam, accurrit per constantiam, & offert se ad mala sustentanda per obedientiam paratum.* Sic quā animi magnitudine ærumnis occurrere debeamus; demonstratur, monstrabiturq; in dicendis.

Cyprianus.

Adeò sunt pretiosa aduersa, vt numerata pecunia cōparari debeāt.

Act. c. 9.

D. Thomas.

Adinstar philosophorum lapidis tribulatio aureos efficit homines.

Chrysost.

Impretiabiles sunt thesauri ærumnæ.

Ioan. c. 18.

Vgo Card.

Cur Christus persecutionibus insiliret?

2 Sum-

2 Summis laudibus esse efferendos, qui præsentis vitæ aduersa forti, valentique animo ferre didicerunt, Iuuenalis fuit sententia, qui in eorum laudem sic cecinit.

Iuuenalis.

Dicimus autem
Hos quoq; felices, qui ferre incommoda vitæ.
Nec iactare iugum uita didicere magistra.

Sat. 13. quam laudo equidem, plenè autem nequaquam, quia si hosti occurrere maioris animi indicium est, quàm ei inuadenti resistere; maioribus procul dubio laudibus extollendus est, qui ærumnis obuiam procedere, quàm qui eas patienter solummodò ferre didicit: ex quo veterani Dei milites ad tyronum differentiam haudquaquam tribulationum, præssurarumq; expectarunt aduētum; sed impauidè contra illas processere multoties; quod (omissis Mathathia, Eleazaro, multisq; aliis veteris testamenti, qui legis magis, quàm regis zelo perciti, tribulationibus, persecutionibus, immò morti ipsi occurrere pro nihilo habuerunt) optimè intellexit inuictissimus ille Dei miles Ignatius, qui non ferarum ora, nec vngues, sed pietatem, quam homines exuerant, eas induendas timens, illas se lacessiturum spopondebat, cùm hæc

S. Ignatius.

Eximia fuit B. Martiris Ignatij in pugnando fortitudo.

Romanis scribebat: *Vtinam fruar bestiis mihi paratis, quas opto ueloces mihi inueniri, quas & blanditijs demulcebo, ut citiùs me deuorent; non ut quosdam metuentes non attigerunt: & si spontè nolint, ego illas ui adigam. Ignoscite mihi; quid mihi utile sit, ego noui. Nunc incipio Christi discipulus esse, cùm nihil expectem, aut uisibilium, aut inuisibilium, ut Iesum Christum assequar. Ignis, crux, ferarum concursus, sectiones, ossium discerptiones, membrorum concisiones, totius corporis solutio, & diaboli tormenta in me ueniant, tantummodò ut Iesum nanciscar.* Verùm hoc etiam, vt pernotū cursim enarrato, parumper cum Zachæo immoror, & quid est, quòd non sedens, sed stans aliena restituere voluerit, perlibenter audirem: *Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem de fraudaui, reddo quadruplum.* Luc. 19.

Luc. c. 19.

Quod si ob Christi reuerentiam (ante quem nec Angeli sedere audēt, sed vt seruuli corā eo astant) effecisse asseres, esto; sed si eum sedēdo cum Christo prandisse putamus, cur vt cū illo loqueretur, assurgit? Occurrit difficultati Vgo Card. qui vltra tactam dubii solutionem, quam quidem & approbat, aliam adducit; quòd nempè, vt magnum Christi athletam se ostenderet, stare non sedere voluit Zachæus, quia, scilicet, accedente se ad Dei seruitutem tentationes, detractiones, & contumelias contra se insurgere videbat, vt illis (sicuti fortium mos est) occurreret, assurrexit; quod apertissimè indicare videtur Euangelista, dum vix Pharisæorum descripta cōtra Zachæum murmuratione: *Et cùm viderent omnes, murmurabant, dicentes quòd ad hominem peccatorem diuertisset.* ibid. illicò, nullaq; interposita mora, ipsum stetisse describit: *Stans autē Zachæus, &c.* ac si diceret; talis Christi miles in primo certamine euasit Zachæus, vt insurgentibus contra se prælijs, animum sumeret potius, quā timeret; consistentibus aduersum se murmurantium castris, in his ipse speraret potiùs, quàm paueret; dum vt expeditiùs eis occurreret, surrexit, & stetit: *Stans autem Zachæus,* ait modò dictus Vgo, *idest, in bono, quod cœperat, firmiter persistens, non turbatus ex calumnia Iudæorum, qui eum uocauerunt peccatorem.* Sic fortis quilibet Christi miles, vt faciliùs, citiusq; ærumnis occurrere valeat, stans illarum explorare debet aduentum.

Ibidem.

Vt fortius, citiusque insurgentibus ærūnis occurrere valeat, qui ad Christū cōuertitur, stās illarum explorare debet aduētū.

Vgo Card.

3 Ad lupos, quin potiùs in medium luporum discipulos, instar ouium, mitti: *Ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporum.* Matt. 10. patiētiā, & mansuetudinē importare, quibus Christi pollere debent discipuli, communis ferè expositorum sentit caterua, à qua minimè discrepando, fas etiam mihi sit addere, quòd proptereà etiam ouibus apostolici viri comparantur, quia si hæ propriis pedibus impauidè ad lanienam accedunt, timore illi prorsùs abiecto, contra aduersa, & persecutiones; immò contra mortem ipsam insurgere, & ob-

Matt. c. 10.

obuiam procedere debent,quod post nonnulla concludere videtur Ferus verbis illis: *Vult igitur Christus bis verbis,ut qui Apostoli officium gerit, paratus sit omnibus succurrere,omnia perferre,etiam animam tradere pro omnibus.* Sic ipse, qui immediatè antè de Paulo audactèr vitæ discrimina subeunte, hæc habet: *Talis erat Paulus, qui ob prædicationem Euangelij, aliorumq; salutem,nulla non pericula, & labores subiuit: Ter,inquit,uirgis cæsus sum.* Talis se ostendit Thomas,qui non timore correptus, vt opinantur multi, sed amore percitus cœteris morti occurrere suadebat,dicendo: *Eamus & nos, ut moriamur cum illo.*Ioan.11.vbi Brugensis: *Alludit ad uerba Domini præcedentia: sed eamus cum eo,quasi diceret: quandoquidem ipsi decretum est redire in iudæam,non obstante mortis periculo, quod ipsi illic imminet, animosè eamus & nos, ut moriamur cum eo.* Tales se ostenderunt strennissimi illi nascentis seraphici ordinis milites Berardus, suiq; socij,qui ob animarum salutem non ad lupos tantùm,verùm in medio etiam lupórum à Sanctissimo Patre missi, post opprobria, & & irrisiones; vincula, & nexus; post inedias, & vigilias; & denique post multa ob veræ fidei prædicationem, & Mahumeticæ reprobationem perpessa è christianorum plagis, ad quas Miramolini iussu ducti fuerant, iterū Marochium reuertentes eò vsquè coram populo,& ipso rege Mahumeticam legem, cum suo legislatore dānarunt, donec alapis, & opprobrijs;virgis,& fustibus; carceribus, & plagis;testulis,& igne saturati animā efflarent. Tales denique,nè singulorū singula fortitudinis opera enarrem, se monstrarunt martyres, præsertim illi, qui nulla vitæ præsentis habita ratione, se se vltrò tortoribus obtulere, vt optimè super verba illa: *Plurima autem turba strauerunt uestimenta sua in uia.*Matt. 21. dixit Diuus Antonius Paduanus in Dom. in ramis palmarum: *Vestimenta sunt nostri corporis membra; de quibus Salomon Eccles.9.Omni tempore vestimenta tua sint candida, hæc debemus sternere in via, idest, pro nomine Iesu morti, & passioni exponere,vt ipsa gloriosa,& immortalia in generali resurrectione mercamur accipere; quandò hoc mortale induerit immortalitatem, & corruptibile hoc incorruptionem.*

Ioan.Ferus.

Omnibus cō parati apostolici viri, & quare?

Ioan. c.11.

Brugens.

Matt.c.21.

Ant.Pad.

Verborum illorū: *Plurima autem turba strauerunt uestimenta sua in uia.* Matt 21. intellectus.

4 Nec dictis,quòd,scilicet,non aduersa fugere; sed illa quærere, & amplexari debeamus refragantur illa Saluatoris verba: *Cùm autem persequētur vos in ciuitate ista,fugite in aliā.* Matt. 10. quia,vel per ipsa non insectantium rabiem declinare,sed nonas persecutiones prioribus frigescentibus subeundas esse edocuit, vt part. 1. Fer.6.Dom,1.§.3.num.6.me dixisse recordor: Vel vt aliorum salutem propriæ præferrent beatitudini, vt & apertè(ni mea me fallit opinio)dicere videtur Pascasius hisce verbis: *In hac militia Christi sic quærenda est palma martyrij,vt non refugiat quis pro salute aliorum tolerare dispendia sui,diuq; ferre egouis proprij dilationem*. et in hac secunda parte Fer.2. Dom. Pass. §.2.num.3. cum Tostato me asseruisse memini: Vel quia nequaquam serui Dominum præcurrere debebant, sed sequi; nec antè Magistrum, sed post ipsum mortem discipulos subire decebat, vt etiam modò dictus opinatur Tostatus quęst.109.Vel tādem, quia posito,quòd per præfata fugam permiserit,vel suascrit,illam tamen infirmis,non fortibus;tyronibus non veteranis, & antesignanis, de quibus ab ipso initio nos fari hic cæpimus, ipsū concessisse ex Remigio colligit Tostatus,qui q.111.hæc habet: *Dicit Remigius: licentia fugiendi conuenit infirmis in fide, quibus concedit pius Magister, nè si vltrò ad martyrium prosilirent,fortassis positi in tormentis negarēt.* Verùm cùm de his non sit hæc nostra tractatio, sed de fortibus,perfectis,& excellentibus,quòd,scilicet,nō sustinere tantùm,sed quærere, & amplexari debeant aduersa, minimè (vt diximus)obstāt allata Saluatoris verba. Neq; Paulū electionis vas,gētium doctorē,& nouę nascentisq; Ecclesiæ iubar per fenestram quandoque se submitti permisisse, & sic persequentium manus cum persecutionibus effugisse, vt videre est 2. Corinth.11. obicies; quia, vt Chrysologi vtar verbis,

Matt c.10.

Paschasius.

Tostatus.

A præstarū palestra fugere,tyronibus cōcessum,non veteranis.

bis,ꝙ bellicosus hic miles in bello fugam arripuerit, artis fuit, non timoris;nam non martyrium,quod auidè concupierat,perhorrebat; sed certaminis campum quærebat , vt infirmis,ac imbecillis pugnandi forma esset, & norma. Quod adamussim dixit Remigius super mox dictum Corinthiorum locum: *Quæstio est in hoc loco,quare Apostolus Damasco fugerit, qui dicebat, ego non solum alligari in Ierusalem;sed & mori pro nomine Iesu paratus sum: quæ hoc modo soluenda est,quia non ideo fugit, quòd martyrium horreret suscipere, sed maluit campum certaminis quærere , & latitudinem gentium petere; quàm intra claustra ciuitatis teneri, & occidi,vbi perpauci erant credentes, qui eius martyrio corroborarentur, & informarentur,vt similia pati non dubitarent.* Quòd etiam D. dixit Gregorius lib. 31.moral.cap.14. verbis illis: *Paulus secessum à certamine petit , & pugnaturus felicius,ad alia se bella seruauit : non loco virtus , sed locus virtuti defuit , & ideircò fortissimus miles ab obsidionis angustia , certaminis campum quæsiuit.* Artis igitur fuit, quòd bellicosus hic miles de bello fugeret , non timoris; nam per hoc imbecillibus, quibus fugiendi libertatem concessam videbat, animum,viresque addere intendebat.

Remigius.

Artis fuit nō timoris, ꝙ per sportā se dimitti fineret Paulus.

Gregorius.

5 Nuperrimè dictum,quòd nempè perfecti nec aduersa fugere , nec amplexari solummodò debeant , sed illa quærere eos deceat , atque venari ipsam Veritatem tūc edocuisse reperio , cùm pro gladij emptione tunicā esse vendendam asseruit: *Sed nunc,qui non habet,vendat tunicam suam,et emat gladium.* Luc.22.quia si per tunicam non temporalem amictum , nec res solummodò necessarias , sed corpus ipsum intellexit Euthymius; per gladium hunc,non materialem tantùm, nec spiritualem dumtaxat , verbum scilicet Dei,quod iuxtà Pauli sententiā, omni ancipiti gladio penetrabilius est , dum vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum pertingit; sed mortē pro Christo, ac martyrium intellexit idem,qui dum dicit: *Iubet Christus,vt qui non habet gladium, vendat tunicam,* *& emat,idest,tradat corpus, & mortem recipiat,* apertè insinuat,quòd non fugere,sed quærere;non callidè declinare, sed numerata pecunia comparare debeamus aduersa , si pro martyrio (vt ita dicam) emendo, corporis est vendendus amictus . Quod & apertioribus verbis dixit Ambrosius: *Est etiam gladius passionis, vt exuas corpus, & immolatæ carnis exuuijs ematur tibi sacri corona martyrij;* Super præfatum Lucæ locum . Et re ipsa firmauit inuictissimus ille Christi athleta Cyprianus Carthaginiensis Episcopus, qui cùm Galerij Maximi proconsulis iussu ad optatum agonis locum ductus, & iam mortē sibi instare cerneret, non priùs impio ferro ceruicem submittere voluit,quàm per suos familiares aureos quosdam carnifici, à quo se feriendum cernebat,pro strena tribueret;Vndē hæc in eius passione habentur: *Cyprianus in agrum Sexti perductus , ibi se lacerno birro expoliauit,& genu in terram flexit,& in orationem se Domino prostrauit.Et cùm se dalmatica expoliasset , & diaconibus tradidisset, in linea stetit, & capit spiculatorem sustinere. Cùm venisset autem spiculator, iussit suis , ut eidem spiculatori 25.aureos darent.* ac si diceret,& si pro certo habeam, quòd excepta corporis tunica, haudquaquam alius reperatur thesaurus, quo dignè carnificis gladius, & martyrij comparari possit corona, nummos tamen carnifici tribuo, vt militiæ Christi agnoscant tyrones,quòd non vitari, sed numerata pecunia comparari debent aduersa.

Luc.c.22.

Euthymius.

Pro martyrij emptione,corporis est vendendus amictus.

Ambrosius.

Tanti martyrium feci: Cyprianus, vt aureos quosdā carnifici pro strena dare voluerit.

6 Moriar nisi hanc veritatem (quòd pro gladio emendo,vel,vt clarius dicam , pro martyrij acquisitione carnea sit vendenda tunica) propriо ore ipse mendacij confessus sit patet , quandò nouas contra sanctissimum Iobum calumnias struere volens,hæc impudētissimus ait : *Pellem pro pelle,& cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua.* cap. 2. quia si pellis nomine nō pecunia, quæ ex pellibus, siue ex bouis corio fieri quandoque consueuit, hic(vt opinātur nonnulli) accipi potest, cùm Iobi tempore nec aurum defuisse,nec argentum benè probet Pineda . Et si per eamdem nec

Iob.c.2.

etiam

etiam ſuppellectilem (quæ propterea ſic per ſynecdochen appellatur quaſi ſub pellibus eſſet, quemadmodum docent alij) nequiſſimus intelligere poterat hoſtis, cùm hanc ipſemet ſatis apertè ab illa diſtinguat, dũ non pellem tantum, ſed cuncta etiam, quæ ab homine poſſidentur, pro anima ab ipſo dari aſſerit. Et denique ſi per pellem, quæ facilè pro anima, hoc eſt pro vita, datur, nec liberos intelligere poterat ſatan, vt Origenes, Gregorius, Lyranus, multique alij exiſtimant, cùm ex vehementi ipſorum amore plus eorum iacturas parentes ſentire videamus, quàm proprias (vnde vt acerbiùs in filijs, quã in ſemetipſis torqueantur progenitores, lege cautũ eſt, ab illis in iſtorum præſentia inchoãdam eſſe torturam, quãdò de eodem crimine ſunt inquiſiti l. iſte quidem, §. final, ff. ꝙ met. cauſa. Gand. de malef. tit. de quæſt. num. 11. Laurentius Tennicaut 90. Guid. de Suzar. in tract. de indicijs, num. 22. & fusè per Marſ. in pract. crim. in §. expedita, num. 49. Et vt denique benè, lateq; annotat Tiraq. in præfat. l. ſi vnquam, C. de reuocat. donat. num. 7.) alia eſt huius pellis, de qua verſipellis hic loquitur ſatan, quærenda interpretatio, quam ſi citò reperire exoptas, Olympiodotũ lege, quem dum cutem (quæ proprietate latini vocabuli ea dicitur, quæ ſeparata eſt, & detracta ab animali, & carne, carni adhæret) pro pelle vertentem

Olympiodorus.

reperies: *Cutem pro cute, & omnia, quæ habet, profundet pro anima ſua*, facilè per cutem corpus (partem pro toto accipiendo) intelligere poteris; & ſic pellem pro anima dare, idem erit ac, corpus pro martyrii palma tortoribus exponere. Mea ſanè non eſt hæc interpretatio, ſed D. Antonij Paduani, qui in myſtica expoſitione ſuper Iob, hunc ait in modum: *Pellem pro pelle, ideſt, corpus illud pelliceum, & mortale dabit homo carnifici; & tortori, & exponet gladio tyrannidis, & mortalitatis.*

D. Anton. de Padua.

En quomodò volens, nolens mendacij pater hanc confeſſus eſt veritatem; quòd adeò ſint pro Chriſto affectandæ paſſiones, vt etiam corporis ſit vendenda tunica, vt perſecutoris gladius, vel vt melius dicam, martyrij corona comparetur, & palma.

Martyrii pretium volens, nolens diabolus explicauit.

7 Qua poſteà animi magnitudine, quàmq; audacter in tribulationes, & mortẽ mortis Victor irrueret, nec cœli enarrare, nec firmamentum annunciare facilè poteſt; nam non tantùm ad comprehenſores vltrò pergebat, vt ſuper locum illum: *Eamus in Iudæam iterum*. Ioan. 11. ait Ferus: *Vide autem quò ſe, ſuoſq; ducat Chriſtus, nõ ad voluptatẽ, aut mundanas delicias; ſed in Iudæam, vbi perſecutores erant. Ad crucem igitur ſuos ducit, immò per crucem ad gloriam.* Et ſuper illum; *Cùm appropinquaſſent Ieroſolymis, & veniſſent Bethphage.* Matt. 21. annotauit Aymo: *Redemptor noſter pro humani generis ſalute paſſurus, imminente tempore paſſionis ſuæ, voluit & ipſe loco, in quo interficiendus erat, appropinquare: nè quis, ſcilicet, diceret, illum mortis ſupplicium expauiſſe.* verùm ad mortem etiam ipſam quantum poterat, feſtinabat; vndè Ieroſolymam, in qua ſe paſſurũ præuidebat pergens, adeò patiẽdi (ſi fas eſt dicere) ferebatur amore, vt ad certamina, & paſſiones currere potiùs, quàm ire videretur; quod & diſcipulos in ſtuporem adduxiſſe fatetur D. Marcus, dum dicit: *Erant autem in via aſcendentes Ieroſolymam: & præcedebat illos Ieſus, & ſtupebant; & ſequentes timebant. Et aſſumens iterũ duodecim, cæpit illis dicere, quæ eſſent ei euentura: Quia ecce aſcendimus Ieroſolymam, & Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum.* cap. 10. vbi Brugẽſis: *Ieſus autem re ipſa oſtendere volens ſe mortem non timere, immò vltrò expetere, præcedebat eos, & ſtupebant, ideſt, vehementèr admirabantur diſcipuli conſilium ipſius, in manifeſtum vitæ periculum deliberato animo ſe eõijciẽtis.* Quod & ſi diſcipulos ſtupere fecit, me tamẽ maiorem in ſtuporem induxit, quòd cùm aduerſis rationabili aliqua de cauſa inſilire non valeret, ad ſe illa pro viribus aduocaret; nam vt per ſubtiliter ſuper verba illa: *Sitio*, Ioan. 19. obſeruauit Auguſtinus, propterea fortè ſitire ſe dixit, quia vas aceto plenum, ad quod clauis tẽtus currere non poterat, per hoc ſibi

Ioan. c. 11.

Ioan. Ferus.

Matt. c. 21.

Aymo.

Marc. c. 10.

Brugenſ.

Audacter tribulationibus inſiliebat Chriſtus, & morti.

Ioan. c. 19.

propinari satagebat; vndè modò dictus Augustinus tract. 119. in Ioan.

Augustinus.

Sitio, tamquam diceret: hoc minùs fecistis, date quod estis. Ac si persequutores, & aduersarios; satellites, & crucifixores his verbis in Christi alloqueretur persona: si cõtra me felle repleminì, & amaritudine, cur hæc ipsa nõ effuditis? Si me clauis cõfixũ ad vas aceto, & felle plenũ currere non valere videtis, quid est, ꝙ illud mihi non propinatis? Si linguam tantùm dolorum exortem perspicitis, cur illorum consortem non redditis? Sic aduersa (vt paulò superius diximus) ad quæ inuictissimus Dux currere non poterat, aduocabat.

Dolores in quos irruere Christus nequibat, quã iu n poterat, aduocabat.

8 Eia igitur commilitones si ob id fortium describuntur certamina, vt iuxtà Chrysostomi dictum: *Possimus etiam ipsi talibus prouocari exemplis, virtute pari, deuotione consimili, ac fide, vt Christo præstante dimicare, & vincere hostem possimus, vt parta victoria cum ijsdem sanctis in regnis cælestibus triumphemus.* serm. 1. de Martyr. cur reuocato animo, exertisq; viribus eorum constantiam non tenemus, sectamur fidem, & eorum passionis non imitamur virtutem? An nescitis, quòd, qui iuxtà Augustini sẽtentiã, sanctos martyres, vel in quantum potuerit, noluerit imitari, ad eorum beatitudinem peruenire nequibit? Quòd si vos agonis terret certamen, Beatissimum martyrem Cyprianum Cartaginiensis Ecclesiæ Episcopum audite dicentem; *In Apocalypsi dicitur: Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omni gente, & omni tribu, populo, & lingua: stantes in conspectu throni, & Agni: & erant amicti stolis albis, & palmæ erant in manibus eorum: Et hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine Agni. Quòd si tantus ostenditur, & probatur christianorum martyrum populus, nemo difficile, vel arduum putet esse, martyrem fieri, quando videat martyrum populum non posse numerari.* De exhortatione martyrij. Si posteà, quod magis interest, Ducem nostrum, Regem, & Deũ in persecutiones, & mortem irruisse videmus, Ducem sequamur, Regem pro modulo nostro imitemur, fortitèr ad aciẽ prouocati, fortes, & stabiles ad quæcunque certamina prompta deuotione prodeamus. Respiciamus ad Christum verum Abraham patrem nostrum, & ad Ecclesiam, veram Saram, quæ peperit nos, vt exemplo vtriusque roborati, crescente pugna, pugnantium crescat & gratia. Et quidem si momentaneũ hoc, & leue tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur in cœlis. Si ob paruam ægritudinem Lazarus Abrahæ sortitus est sinum, dicente Chrysost. ad Olympiã epist. 8. *Lazarus enim ob solam infirmitatem similem Patriarchæ adeptus est sinem.* Si latro in paucis vexatus, in multis benè dispositus est, dicente mòx dicto Chrysost. quòd non absque ratione statim ei sunt paradisi reseratæ ianuæ, quia nihil prorsùs inter cœlum, & crucem mediare valet. Denique, vt cætera sileam, si non defuit, qui diceret, quòd Procle Pilati vxor Saluationis adepta sit præmium, quia per somnium tantùm pro Christo passa describitur, cuius sententiæ Origenes videntur, & Theophylactus, quorum hic: *Prouidentiæ opus somnium factum, non vt absoluatur Christus, sed vt fruetur vxor.* Ille verò tract. 35. in Matth. *Ideò per visum passa est, nè ampliùs pateretur, vt beatam fuisse dicamus Pilati vxorem, quæ per visum passa est multa propter Iesum,* quæ vobis reposita erit corona, si bonum certamen certaueritis, si cursum consummaueritis, si fidẽ seruaueritis? Nulla æquidem alia, nisi de qua Isaias cap. 28. *In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui.*

Chrysostom.

Cyprianus.

Ex martyrũ caterua martyrii arguitur facilitas.

Chrysost.

Erumnarũ fructus eximius.

Theophyl.

Origenes.

Etiã per visũ pro Christo pati adeò vtile existimant nõnulli, vt saluam prædicẽt Pilati uxorem, quia per visũ pro Christo passa describitur.

Isa. c. 28.

Cùm ergo audisset Pilatus hũc sermonem, magis timuit. Et ingressus est prætorium iterum: & dixit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. Ioan. 19.

§. II.

Quo humana salutis aestuaret ardore Saluator, ostenditur.

1 QVi prophetarum ora aperire consueuit, nunc silẽtio obserat suum. Qui infãtium linguas facit disertas, ac si affatu minimè præditus, silet. Et qui ex lactentium ore laudem sibi perfecit, modò obmutescit, & tacet, quare hoc? Si quia cùm pro re diuina ab Ethnicis silentium habeatur, dicente Phylostrato lib. 1. Apollon. cap. 1. *Silentium pro re diuina à Pythagoræ discipulis celebratur. Multa namque diuina, arcanaque ab eo dicebantur, quæ comprehendi non poterant, nisi ab ijs, qui prædidicissent, quòd ipsum silere oratio est*, maiorem, qui altè silet; quàm, qui disertè loquitur admirationem incutit (vti benè docere nouit Dio Prusęus: *Si omninò silẽtium agam, & nulli disseram, multò magis suspicaturi sunt homines, me propter ea, quæ scio, grauitatem induisse, & tamquam studiosum celare. Multi enim propter ipsum in admiratione fuere silentium*) etiam tacendo admirationi esse volebat, qui loquendo mundum totum in stuporem adduxerat, cùm, iuxtà Salomonis sententiam, loquendi etiam tempus adsit quandoq; cur tantæ petitioni: *Vnde es tu?* Ioan. 19. cui alia par esse minimè poterat, non respondet: Ego non per voluntatis imperium, sed per naturæ necessitatem; non per actum operatiuum, sed per productiuum; non per actum intelligendi, sed per actum dicendi, cum identitate naturæ; sed in alietate suppositi ab illo sum, qui à nullo est: Ab illo sum, qui etsi æternus, & infinitus sit, me tamen, nec tempore præcedit, nec præcellit potentia, cùm ei coęternus, coęqualis, consubstantialis sim: Ab illo sum, cum quo eamdem essẽtiam, & voluntatem habens, cum ipso non vt duo principia, nec vt duo spiratores, sed vt duo spirãtes cum summa necessitate simpliciter dicta, nedũ immutabilitatis, sed etiam ineuitabilitatis libere, non quidem libertate respiciente actum spirãdi, neq; quoad exercitium, neq; quoad specificationem: seu neque libertate cõtradictionis, neque contrarietatis, sed libertate essentiali, quæ præcisè se tenet ex parte spirantis principij, quod est per modum voluntatis, Spiritum Sãctum per omnia mihi, Patrique æqualem produco? Cur hæc, aliaq; innumera, quæ huic tantæ petitioni, cui, sua excepta lingua, nec humana alia, nec Angelica satisfacere potuisset, non respondit? Nec difficultati occurrit dicere, quòd iuxtà Plinij Iunioris sententiam, non minùs quandoque oratorium sit profundè silere, quàm altè loqui: *Ipse rarò, & breuiter interlocutus, multum me intrà silentium tenui. Accepi enim non minùs interdum oratorium esse tacere, quàm dicere: atque adeò repeto, quibusdam me capitis reis vel magis silentio, quàm oratione accuratissima profuisse.* Epist. 6. lib. 7. nam cùm Pilatus gentilis esset, non silentio, nec paucis verbis; sed multis, ipsisque claris erudiri debebat; cur ergo loquendi prætermissa occasione, tacet Verbum, & obmutescit, qui mutis affatum reddiderat pluries? An fortè ea humanæ salutis æstuabat cupidine, quòd nè indncias pateretur redemptio, iuxta Isaiæ vaticinium, *Coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum?* Ità inter cęteros sensit Lyranus, dum dicit: *Non respondit ei verbum, quia nolebat passionem suam impedire.* Magnum equidem desiderium, ingens est censenda cupiditas, quæ tàm responsioni locum adimit, quàm defensioni.

2 Quo nostræ salutis desiderio afficeretur Saluator, satis commodè probari posset ex eo, quod nunc amico-

Phylostrat.

Silẽtium diuinum quid ab Ethnicis nũcupatum.

Dio Prusæus.

Non loquẽdo, sed silendo multi in admiratione fuere.

Ioan. c. 19.

Productiones in diuinis duæ: per modũ intellectus vna, & per modum volũtatis altera.

Plin. Iun.

Non minus quandoque oratoriũ est silere, quàm dicere.

Lyranus.

Cur Christus tãquam agnus corã tondente se obmutuit.

rum amori peccatorum præferebat salutem, vt ex aduoçatis ad illam magnam cęnam, de qua Matt. 24. apparet, dum ad eam mali priùs, quàm boni propterea vocati describuntur; quia plus ouis perditæ acquisitioni, quàm nō amissarū, vt ita dicam, conseruationi inuigilat. De qua re fusè fer. 5. Dom. pass. §. 3. num. 2. & 3. Nunc discipulorum societati illam anteferebat, quapropter hominum redemptioni, licèt nescius, cùm Princeps aduersaretur discipulorum, satana à Christo, qui illam peroptabat, vocatur: *Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quæ Dei sunt sed ea quæ hominum* Matth. 16. Vndè Bernardus: *Vocauit satanam, eò quòd saluti, licet nescius, aduersaretur, qui Saluatorem mori prohibebat.* Nunc Matris ipsius reuerentiæ, obseruantiæq; illam anteponebat; vndè è cruce tamquam ex magistrali cathedra docens, non priùs matrem, quàm latronem alloquutus describitur: quia (ni temerarius videor) plus peccatorum salutioni, quàm materno incumbebat honori. Quod & dixit Ambrosius lib. 10. in cap. Lucæ 23. *Nec præposterum iudicetur, quòd priùs latronis absolutionem, quàm matris appellationem scripsi. Qui enim venerat saluos facere peccatores, non absurdum si priùs in meis scriptis susceptum munus in redimenda salute peccatoris impleuit. Denique ipse ait, non veni vocare iustos, sed peccatores.* Et obseruauit Chrysostomus hom. 22. super illud Ioan. 2. *Quid mihi, & tibi est mulier?* cùm hæc habuit: *Curæ enim ipsi erat maternus honor, sed longè magis animarum salus.* Nunc denique præter hæc, sibi etiam, suæque vitæ illam longè pręferebat; nam, vt piè admodum obseruat Pinctus super cap. Isaię 53. propterea coram Pilato, & Herode interrogatus obmutuit; & irrequisitus in cruce reconciliationis voces ad Patrem emisit, quia plus hominum salute, quàm propria afficiebatur vita. Modò dicti Pincti verba sunt: *Quid est hoc Domine Iesu, quòd coram Pilato, & Herode, vbi agitur de tua vita siles, in cruce verò, vbi agitur de salute nostra, etiam non interrogatus voces emittis? Quid est hoc, nisi demonstrare tuam erga nos immensam charitatem, amorisque illius admirabilis in hominum genus, quo summè flagrabas celsitudinem, & abundantiam? Pluris nostram salutem, quàm vitam tuam faciebas, ideò pro transgressoribus exorabas.* Quæ si insufficientia nostri instituti tibi argumenta videntur, quid si nunc opes, quibus ditescit; nūc cibū, quo alitur; nunc oculos, quibus videt, & nunc vitā, qua viuit, hominum salutem ipsum existimantem audies? & tamen plusquam vera sunt omnia; nam (vltra Nanziauzenum dicentem: *Deus nos pro diuitijs habet*) Saluianus super illud Eccl. 4. *Non satiantur oculi eius diuitijs*, nunquam ipsum his diuitijs exaturari asserit, cùm dicit: *Non satiantur oculi eius diuitijs, quia semper nostram desiderat salutem.* Et Vgo Card. posteà, haùd quaquā suauissimum. Christi oris cibum peccatorum conuersionem vocare destitit; cùm ipsum Isaac (qui hædis libentèr vescebatur, iuxta illud: *Affer mihi duos hædos optimos, quibus pater tuus libenter vescitur.* Gen. 27.) propterea cōparandum asserit, quia perlibentèr peccatoribus per hædos figuratis, cōtritionisq; igne assatis vescitur, ac nutritur: *Rebecca, idest, gratia cōsulit Iacob, idest, simplici, vt pergat ad gregem, idest, exempla sanctorū consideret: & ibi duos hædos accipiat, idest, peccatorū exprobrationē. Nullus enim cibus magis saporatus est Deo, quā cōuersus iuuenis ad pœnitētiā.* Pręfatus Vgo. Et Stephanus Cātuariēsis tanti peccatores (vt diximus) Christū fecisse asserit, vt ad oculorū suorū instar facilè cœtera membra, sicuti fieri solet, pro ipsorum conseruatione exponere non perhorruerit; dum super illud Deuter. 32. *Custodiuit eum quasi pupillam oculi sui*, hunc dixit in modum: *Homo pro pupilla oculi tuenda totum corpus exponit, sic & Christus membra sua morti crucis pro nostra salute exposuit.* Et denique si iuxta suprà allati Vgonis sententiam ob id etiam Christum in se viuere dixit Paulus: *Viuo autem, iam non ego: viuit verò in me Christus*, ad Galat. 2. vel quia post baptismi susceptionē, eam vitæ rationē sibi instituerat, vt nihil ageret, nisi quod Christo placeret (quæ germana est loci interpretatio) vel quoniam

adeò

Matth. c. 16.

Bernardus.

Hominū salutem discipulorū necessitudini præferebat Saluator.

Ambrosius.

Chrysost.

Curæ erat Christo maternus honor, sed longè magis animarū salus.

Pinctus.

Pluris Christus nostram faciebat salutem, quàm suam vitam.

Nanzianz.

Pro diuitijs nos habet Deus.

Saluianus.

Gen. c. 27.

Suauissimus diuini oris cibus peccatoris contritio.

Vgo Card.

Deuter. cap. 32.

Steph. Cantuariensis.

Oculorum Christi pupilla peccatoris salus.

Galat. c. 2.

adeò Christus sua delectabatur conuersione, vt in ipso (si fas est dicere) videretur viuere: *Viuit in eo Christus, sicut bonus pater dicitur viuere in bono filio Eccles. 30. Mortuus est pater illius, & quasi non est mortuus, similem enim sibi reliquit post se.* Mox dictus Vgo, iure optimo hominum salus censenda est quodammodo Christi vita, qua viuit.

Vgo Card.

3 Verùm si his minimè contentus validiora pro hoc instituto argumenta exoptas, ad illam te mitto difficultatem, cur Paulus Christi natalis diem seculorum finem nuncupauit, quando ad Hebreos scribens hunc dixit in modum: *Nunc autem semel in consummatione seculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit?* cap. 9. Si ab eius aduentu tot secula præterierũt, & lustra, quomodò diem aduentus ipsius postremum, mundi diem appellat? Scio non defuisse dicentes, quòd per seculorum finem vltimam Paulus intellexit ætatem; at pro præsenti argumento aliam liceat afferre difficultatem, ex cuius solutione facilè prioris pẽdebit solutio: quid est, quòd Christus corporis sui, & sanguinis Sacramentum instituere volẽs, non absq; gratiarum actione, & oculorum eleuatione instituit, vt expressè ex Canone habemus: *Qui pridiè quã pateretur accepit panem in sanctas, ac venerabiles manus suas, & eleuatis oculis in cœlum ad Deum patrem suum omnipotentem: tibi gratias agens, benedixit, ac fregit?* Quòd antè consecrationem gratias Patri rependeret, non miror; quia completis, quæ ad legale conuiuium spectabãt, euangelicum aggrediebatur, quod cùm bona gratia interpretetur, absque gratiarum actione inchoari minimè debebat; at oculi cur ad cęlum leuantur? Si dicis, quòd ad ostendendum cęlestem, non terrenum esse Patrem illum, cui ipse vt homo grates rependebat, esto; sed cur cùm eumdem aliàs alloqueretur, oculos nequaquam eleuasse describitur, vti ex 12. cap. Ioannis apparet? Ast si ex inopinato rei optatæ aduentu oculos ad cęlum leuare, Deumque voce magna laudare maximi desiderij, maximiq; gaudij indicium est; quis ex summo patiendi appetitu diù dilato, & tunc tãdem assequuto Saluatorem id effecisse negabit? *Ideò certè gratias egit,* dixit Aym. *vt quantum de profectu nostræ salutis gratularetur, intimaret.* Ecce nũc tibi cur dies aduentus Christi postremus mundi dies nuncupatur, quia tanto studio veniendi, patiẽdi, nobisque salutem conferendi diuinum Verbum ardebat, vt tandem aliquando optato hoc adueniente die, vltimum mundi diem præ desiderio, & expectatione sibi aduenisse videretur: *Quam salutem statim à creatione mundi hominibus non communicauerat, in finem seculorum reiectam putauit,* ait Chrysostomus: ac si diceret; quòd vix tandem in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, antè quicunquam infantilem vagitum diuinis forsan ocellis ad Patrem leuatis (vt piè excogitare fas mihi est) summas illi gratias rependeret Puer, qui natus est nobis, & Filius, qui datus est nobis, nimia veniendi, saluandique cupiditas in causa fuit; quia cùm præoptata humani generis saluatio in finem mundi præ nimio desiderio ei reiecta videretur, adueniente tandem cum oculorum eleuatione, & gratiarum actione, in lętitiæ signum, excipi debebat,

Hebr. c. 9.

Natalis Christi dies postremus seculorum dies vocatus à Paulo, & quare?

Aymo.

Chrysostom.

Præ nostræ salutis amore summo se incarnandi desiderio æstuabat Altissimus.

4 Manifestè nunc intelligo; cur inter tot præclara Christi nomina sicuti Admirabilis, Germinis, Iusti, Decori, Speciosi forma, Iesu, Messiæ, Saluatoris, Petræ, Lapidis angularis, Consiliarij, Fortis, Ducis, Gigantis, Leonis, Principis pacis; Patris futuri sæculi, Fontis aquæ viuæ, Fructus terræ, Panis vitæ, Radicis Iesse, Domini, Põtificis, Medici, Emmanuelis, Aquilæ, Mediatoris, Veritatis, Lucis, aliorũque multorum à Patre tamen Accelera vocaretur dicente Isaia cap. 8. *Dixit Dominus ad me: Voca nomen eius, Accelera, spolia detrahere,* quia tanta erat filij Dei se incarnãdi anxietas, tãtus accelerandi ardor, quòd vt rei cõsonum esset nomen, Accelera à Patre vocatur; ac si diceret: vt secundum nomen tuum sic, & laus tua sit, Accelera te appello, vt quanto salutis humanę accelerationis desiderio afficereris, agnoscatur: *Accelera spolia detra-*

Isai. c. 8.

Hect. Pinct.

Christus Accelera vocatus, & quare?

trahe, ait Hector Pinctus super citatum Isaiæ locum, *est vnum nomen. Festina prædari, est alterum: voluit Deus his nominibus ostendere esse Christum magna cum festinatione à dæmone mundum erepturum.* Et quidem si vix natus, de propinquo pastores, & de longinquo statim ad se Magos perduxit (vt ostenderet, quòd non solum Iudæorũ reliquiæ, quæ per pastores Iudæos significabantur, sed etiam Gentes, quorum primitiæ erant Magi, salutem assequi debebant) congruentèr nimis, Accelera nuncupatur.

5 Fixum itaque cùm remaneat, quòd propterea postremum seculorũ diem, natalis sui diem existimauit Saluator; quia veniendi, redemptionẽ operandi, salutemque accelerandi flagrabat ardore; quid post festinationẽ, atque incarnationem pro nobis effecerit, intueri te vellẽ; & omissis quæ in infantili gessit ætate (nam, vt nuperrimè dixi, antequam patrem suũ, ac matrem suam vocare addisceret, hoc est, priusquam Emmanuel humanitate assũpta ad illud perueniret ætatis, in qua pueri patrem, & matrem vocare sciunt, mundi fortitudinem, ac sapientiam destruxit, & spolia satanæ abstulit, hoc est, mundi homines à diaboli potestate eripuit) si quę adultus effecerit tantillum scrutaberis, ipsum adeò salutis impertiendi cupidũ reperies, vt nũc suam clarificationem illã appellaret, vt super illud Ioan. 12.

Ioan. c. 12.

Animarum salutem suã vocabat clarificationẽ.

Venit hora vt clarificetur Filius hominis, annotauit August. tract. 51. in Ioannem: *Hic quisquam forsitan putat, ideò se dixisse glorificatum, quia gentiles eum volebant videre, non ita est: sed videbat ipsos gentiles post passionem, & resurrectionem suam in omnibus gentibus credituros, quia sicut dicit Apostolus: Cęcitas ex parte in Israel facta est; donec plenitudo gentium intraret.* Nunc suę totius substantiæ vocabulo illam nuncuparet, dicente Chrysostomo hom. 69. in Ioan. super illud: *Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus*, cap. 13.

Ioan. c. 13.

Chrysost.

Suum cẽsũ, atq; diuitias.

Traditionem autem in hoc loco fidelium salutem appellare mihi videtur; nam & cùm dicit: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, de hac dicit traditione: Sicut cùm inquit: Tui erant, & mihi eos dedisti. Nunc denique pro hac substantia, substantiam (ni temerarius videor sic dicendo) à matre acceptam dissipando, se sancta prodigalitate prodigum ostenderet; sicuti piè admodum verba explicans illa: *Da mihi portionem substantiæ, &c.* Luc. 15. dixit Gulielmus de Cailloe à Tilmanno relatus:

Luc. c. 15.

Gulielm.

Vt sanctus prodigus pro peccatoris acquisitione matris dissipauit substantiam.

Quis vnicus prodigus inuenitur, sicut ille Vnigenitus Patris, qui portionem corporis, scilicet, & animæ, quæ contigebat eũ, & patrimonium (si dici debeat) quod à matre contraxit, dissipauit, atque consumpsit cum meretricibus, idest, cum peccatoribus, & publicanis, non luxuriosè; sed laboriosè viuendo? Filius ille iunior euangelicus accepta famis iniuria, defecit impatiens laboris, & in miseriis non subsistens, hic in fame cucurrit, & siti excęcãs semetipsum, & omnem pretiosam margaritam porcis spargens, qui pretium eius repellere cogitabant. Effudit enim de spiritu suo super omnẽ carnem postquam remeauit ad Patrem, nescio an carne, an spiritu magis prodigus, vt quos caro saturauerat, spiritus inebriaret.

6 Cœterùm quid calamum sic velociter per tot diuersa vagari sino, in excessiuo illo salutem impertiendi desiderio, quod in fine hic verè desideriorum vir ostendere non est dedignatus, illum parumper sistam: & ad quid illud, *Ergo*, de quo Ioan. 19. ait: *Vas ergo erat positum aceto plenum*, referatur, subtiliter trutinabo; quia licet Toletus ad sitim illud referri existimet, vt sic argumẽtari posse videatur: quia cùm cruci affixi dolorum nimietate, & humorum priuatione siti laborare solerent; & cùm acetum mortem sauciis acceleret, acetum ergo in vniuscuiusque crucifixione parabatur, vt morte citiùs adueniente, citiùs à dolore liberarentur: *Indicant verba hæc Euangelistæ, his qui cruci affigebantur, acetum dari solitum, ea de causa erat vas deputatum aceto plenum. Acetum hoc valdè probabile est ministrari solitum, vt citiùs morerentur; nam acetum valde vulneribus nocet: vt igitur myrrhatum vinum à principio propinabant, vt mitiùs dolores sentirent; ita etiam posteà aceto potabant, vt citiùs à tormento illo per mortem liberarentur.* Nihilominus si vt ipsemet

Ioan. c. 19.

Toletus.

Acetum cur in Christi passione paratum?

semet subdit, nulla in his Christi crucifixoribus pietatis erga Christum vigebat scintilla, alia pro re nostra, ad quid illud, ergo, referri debeat, est quærenda sententia; & nè in longum sermonem protraham, arridet mihi illa opinio; quòd non tàm ad illud verbum, *Sitio*, quàm ad antecedentia, nempè ad illa: *Posteà sciens Iesus, quia omnia consummmata sunt*, referri quodammodò debeat, vt sit (nisi incongruum iudicetur) sensus: si benè sciebat Iesus, quòd in omnium consummatione magnam humanæ salutis sitim ostenderat; ergo maximam tūc ostēdere debebat. Flecto adhoc Chrysostomum, qui dum hom. 84. particulam illam, ergo, præponit, & antecedentibus nectit, meum firmare videtur cogitatum: *Sciens ergo omnia consummata, dixit: Sitio. Etiam hoc verbo prophetiam adimplens*. Et clariùs post ipsum Ioannes Ferus: *Hanc quidem sitim semper habuit, nunc autem in passione, uel maximè manifestabat eam. Hic enim uerè apparet, quòd ardentèr sitiret salutem nostrā, quamuis hoc ipsum alias omnia etiam eius opera testentur*. En quomodò verus desideriorum vir, qui in vita semper saluandi desiderio arserat, in fine se exardere declarauit.

Chrysost.

Io. Ferus.

Cùm omnia Christi opera nostrã testarentur salutem, vel maximè in cruce sitis eã testabatur.

7 Si callidum illum serpentem, qui suis venenosis afflatibus primos nostros infecit parentes, alloqui fas mihi esset, non, vt cunctorum mortalium mater, cum eo de diuinitate sermonem haberem, sed quid intenderet, cùm summis sacerdotibus suadebat, vt Christo dicerent: *Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut uideamus, & credamus*, Marc. 15. plusquā libētèr ab eo percontarer; quia sicuti, quod per hæc sacerdotum quæreret conuersionem, qui semper auersionem suadet, nullus sanæ mentis capere potest; sic quòd Christi consuleret vitæ, qui eius mortē modis omnibus procurauerat, haùd quaquam mihi suadere quis posset. Et sanè nec per hoc Iudæorum salutem (qui saluti semper aduersatur, nec Christi conseruationem, qui sic sanguine delectatur, & cædibus, quòd Iobi filios antequam occideret, tumulauit) versipellis procurabat hostis, sed redemptionem, quantùm poterat, impedire satagebat; vt optimè dixit Vgo Card. verbis illis: *Ecce quomodò moliebatur diabolus per ora detractorum, & blasphemātium, ut non solueret pretium redemptionis nostræ; vt captiuos non redimeret; ut in sempiternum nos retineret. Nolebat offerri sacrificium nostræ reconciliationis, ut nos ei semper seruire liceret. Nolebat, quòd biberet calicem passionis, & antidoti, quo omne uenenum eius expurgandum erat*. Patet itaque, quòd redemptioni obsistere intendebat, qui descensum totis viribus suadebat, nil certè aliter. At si hoc baptismate baptizari, hoc calice potari, & hoc mortis genere vitam claudere tàm auidè Christus optauerat, quòd nunc moræ (vt ita dicam) videbatur impatiens, nunc Petrum calicis sumptionem præpedientem satanam vocabat, et deniq; vt cętera sileam, nunc horam suam, suæque glorificationis tempus, mortis existimabat aduentum; quā spem illum alliciendi, decipiendi, & à moriendi proposito remouendi habere poterat hostis? Nullam sanè dixit Bernardus, nisi illam, quòd zelo saluandi astantes, qui ex descensu sese ei credituros promittebant, descenderet: *Hæc planè serpentis astutia*, ait ipse serm. 1. in die Paschæ, *hac adinuentio nequitiæ spiritualis. Nouerat impius quātum pro salute illius populi zelum gerere uideretur: propterea malitiosè nimis linguas erudiens blasphemorum, suggerebat vt dicerent: Descendat & credimus ei. Quasi iam nihil posset obstare, quia descenderet, qui eorum credulitatem tantopere desideraret. Sed non mouetur uana pollicitatione, qui nouit omnium corda. Eò quippè tēdebat malitiosa suasio, nō vt ipsi crederent: sed vt nostra quoq; fides in eum modis omnibus deperiret*. Manifestiùs, meo iudicio, dicere volens: tanta erat Saluatoris saluandi cupiditas, quòd diabolus ipse, qui artem nullam contra ipsum valere expertus fuerat, salutis zelo se illum decipere posse existimauit: propterea fictam quorumdam credulitatem obiecit, non quòd illorum quæreret saluationem, qui hominum semper perditioni inuigilat, sed vt Dominus paucorum salutis zelo, de cruce descendendo, sa-

Marc. c. 15.

Vgo Card.

Passionis cælicem quantum poterat præpedire satagebat diabolus.

Bernardus.

Quid è crucis amplexibus Christū abstrahere posse putaret diabolus, declaratur.

salutem negligeret omnium.

8 Quòd tandem (vt præsentem claudam tractatiouem) carnem pro salute nostra immolante Saluatore, spiritum immolaret Virgo B. iuxta illud Ernaldi apud Tilmannũ: *Christus ergo carnem, Maria spiritum immolabat. Et sic vnum erat, quod diuersa exhibebat officia.* Quòd Angeli adeò ouis inuentione lætentur, vt proprio ore dicat Veritas ipsa: *Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.* Lucæ 15. super quæ verba Gorranus: *Tale est gaudium Angelis, quale esset in curia magni regis, si filius eius liberaretur ab igne inferni; vel si liberaretur à patibulo.* Er denique quòd Christi discipuli gentium conuersione gauderent, vt patet ex illo Ioan. 12. vbi habetur, quòd gẽtilium quorumnam conuersionem audiens Philippus, Andreæ eam retulit, vt commune esset gaudium, cõmunisq; lætitia: *Patet*, ait D. Bonauẽtura, *discipulorũ benignitas, quòd andierunt petitionem gentilium: & appetibilitas salutis eorum*, vndè ortum habebat, originemq; ducebat; nisi quia Magistri doctrinam sequebantur discipuli, Domini voluntati se conformabant seruuli, & Filij desiderijs se accomodabat mater? Quæ omnia nostram deplorãdam confundunt vecordiam, quæ Deo accelerantí, festinanti, & nos ardentèr quærenti nõ occurrere, sed torpere facit. Quòd si tandem in nos conuersi, nostram agnoscimus desidiam; surgamus, festinemus, & adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt gratiam consequamur, & gloriam.

Ernaldus.

Carnẽ pro nobis immolante Christo, spiritum immolabat Virgo Beata.

Luc. c. 15.

Gorranus.

Quàm Angeli salute nostra lætẽtur, expéditur.

Bonauent.

Christi exẽplo edocti gentium salutem desiderabant Apostoli.

Scripsit autem & titulum Pilatus: & posuit super crucem. Erat autem scriptum: Iesus Nazarenus, Rex Iudæorum. Ioan. 19.

§. III.

Ipsasmet abiectionis adinuẽtiones, quibus validè iustos mundus deprimere satagit, in exaltationis media diuinitùs vertere solet Altissimus.

1 TRiumphalem inscriptionem, quam super diuinissimum Saluatoris caput Pilatus imposuit, relicto causę vocabulo, quo eam nuncupauit Matthęus, titulum appellauit Ioãnes, & quidem solertèr nimis, quia si cuncta in volumine contenta paucis verbunculis titulus exprimere solet, paucis sanè quid supernus hic liber è cęlesti, vt ita dicam, bibliotecha ad nostrã eruditionẽ missus contineret; titulus ille explanat; nam autoris nomen, patriam, & officium, quæ tria nullus quãuis disertissimus verbis multis sufficienter narrare quiuisset, satis commodè verbunculis quatuor complectitur ipse, dum in ipsa prima huiusce libri pagina scribitur: *Iesus Nazarenus, Rex Iudaorum.* Ioan. cap. 19. quia si Iesus salutem sonat, quæ salus, seu reparatio etsi ab vno Angelo bono, vel à puro homine in gratia concepto (quod diuinæ non repugnabat potentiæ, si Deo placuisset aliquod sibi placitum ab illo pro nobis oblatum acceptare) effici potuisset, vt optimè probat Scotus in 3. dist. 10. quæst. vnica in corpore quæstionis; cùm tamen Dei supposita ordinatione, quæ vt actum est, fieri ordinauit; necessariò, non necessitate simpliciter, sed secundum quid; nõ coactionis, sed suppositionis; non cõsequentis, sed consequentiæ à Deo homine fieri debuisset, iuxtà illud: *Deus*

Ioan. c. 19.

Triumphalis crucis tituli magnalia exponũtur.

Isai.c.35. *Deus ipse veniet, & saluabit vos.* Isai. cap.35. tres principales tractatus, vel (vt aptiùs loquar) tres maximos huius diuinissimi libri articulos, diuinā essentiā, naturę humanę in hypostatica vnione assumptionem, ac præstātissimum Redemptoris officium hoc augustissimum nomen, *Iesus*, declarabat. Vndè Gorranus super cap. Matt. 1. breuitatem huius dictionis considerans, ait: *Vide breuitatem in nomine, quia, Iesus; Immensitatem in virtute. Actor.4. Non est aliud nomen datum sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri.* Et si posteà, *Nazarenus*, vltra patriæ significatum, ipsum etiam illum tamquam florem, qui saluationis fructum peperit, declarat. Et si, *Rex*, vltra potestatem à Patre acceptam, quandò secūdum id, quo minor est Patre, nempè, secundum quòd homo, rex ab illo constitutus est super Sion mōtem sanctum eius; voluntatem etiam regnandi in nobis per gratiam insinuabat. Et denique si, *Iudæorum* nomine, nedum Hebræorum, ad quos salus primò directa est, verū Gētiū etiā ipse Rex, Dominus, & Redemptor significabatur, iure optimo triumphalis inscriptio titulus nuncupatur; quia per ipsum, quàm compendiosè, tam mysteriosè huius diuinissimi libri, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei declaratur summarium. At si titulus à tuēdo dicitur, quasi tutulus, eò quòd factū tueatur auctoris, quid est, quòd Pilatus Christum morti addicens, eius præconia, magnitudinem, atque innocentiam per hunc titulum tuetur, dum nullam aliā mortis eius rationem assignat, nisi quia, Iesus; qui vt Saluator per sanguinem semel in sancta intróire; vt flos, fructum salutis parturire; atque vt Rex, ex electis Iudæis, & Gentibus regnum Deo, & Patri tradere debebat? Scio non deesse dicentes, diuinitùs quidem hoc factum fuisse, sed nescienter Pilatum id effecisse, cuius sententiæ post multos antiquiores fuit Vgo Card. qui dixit: *Sed quare hoc scripsit Pilatus? Glossa dicit, quòd operabatur diuina vis in corde nescientis:* Nihilominus & diuinitùs quidē ex parte Dei, & callidè, malitiosèque nimis

Iesu nomines præstantia expenditur.

Gorranus.

Christi causa cur titulus appellatur?

Vgo Card.

ex parte Pilati (vt scilicet tanti sceleris apud plebeios, & magnos; apud vulgares, & superiores excusationem haberet) hac adinuentione ipsum vsum fuisse, asserunt alii; vel, vt clarius dicam, vt Cęsaris iram, in quam per innocentis, sanctissimique necem se incurrere verebatur, effugeret, falsam Iudæorum accusationem de regni vsurpatione publica inscriptione, alias insueta, exaggerat: *Pilatus mundana sapientia astutus* (ait Ferus) *nouum quid excogitat, ac titulum, vel schedulam facit, in qua quatuor verbis tota tragædia cum annexa causa, cur hoc iudicium fecerit, ostenditur. Vt igitur iustè, & pro magna causa extra ordinem turis ostenderet se hoc fecisse, hunc titulū, quo nullum atrociorem inuenit, in sui excusationem cōmentus est, cōfidens se apud Cęsarem tutari posse, quasi Christum non occidisset vt filium Dei, aut Iudæcū prophetā, sed vt seditiosum, & Cæsari inimicum, regnumque affectantē. Hac erat Pilati intentio in scriptura huius tituli.* Super Ioan.19. Sic dolosè nimis innocētiā opprimere, & sanctitatem deijcere terrena, immò diabolica sapientia nitebatur; verùm ille, qui sapientes in astutia comprehendit, quę stulta sunt mundi elegit, vt hanc confunderet sapientiam; nam eadem inscriptione, & eadem sentētia Saluatoris nomen, patriam, & dignitatem explicauit, & extulit: immò vt ipsemet Pilatus suā spumaret confusionem, triumphalem inscriptionem causam, & titulum nuncupare fecit, vt ostenderet, quòd illud idem ad tituli instar optimè Christum tuebatur, quod causa defensionis suæ contra eum assumpserat; Quod clarè nimis confirmauit nuperrimè allatus Ferus, qui dictis immediatè subdit: *Cæterum Deus, vel Spiritus sanctus longè aliud intendebat, nempè Christo dare nomen, quod est super omne nomen; et titulum regni, qui cælo, et terra transeuntibus, numquam transibit: quia Iesus Nazarenus, idest, Saluator, et verè Sanctus, qui per crucem suā effectus est Rex Iudæorum: non eorum, qui dicunt se Iudæos esse, et non sunt nisi synagoga Satanæ: sed eorum, qui in veritate Deum confitentur.* Ex quibus satis patet, quòd eadem prorsùs abiectio-

Ioan. Ferus.

Pilati mens in tituli scriptione explanatur.

Idem.

Mirè Christum tuebatur titulus ad eius ignominiam inuentus.

nis media,quibus iustos deijcere mūdus nititur, in magnitudinis, & exaltationis Deus mutet,& vertat.De qua re audi si libet.

2 Quæ post tantam Iosephi humiliationem ad eius exaltationem cogitauerit, fecerit, atque præceperit Pharao in c.41.Gen.clarè satis apparent;illud tamen cursim prætereundū minimè puto,quòd priusquam illum regio indueret amictu,& antequā torquē aureā eius collo imponeret,ac super currum suum eum ascendere faceret, ex proprio digito ablatum annulum ei dedit, dicente scriptura: *Tulitq; annulum de manu sua, et dedit eū in manus eius: vestiuitque eum stola byssina, et collo torquem auream circumposuit. Fecitque eum ascendere super currum suum secūdum, clamante preçone, vt omnes coram eo genuflecterent, et præpositum esse scirent uniuersa Terra Ægypti.* Gen.loc.cit. Et eò magis in re sistēdum censeo, quia inopinatam Mardochæi exaltationem legens, multa equidem, & fortè maiora ad eam spectantia reperio; nam vltra regale indumentum, quo indutus super equum de sella regis impositus incedebat,non à præcone,sed à primo regni principe regis carus proclamatus, regium etiam diadema accepit, annulum autem nequaquam, vt videre est in cap.6. Esther;at mysterio sanè non vacat,quòd Iosepho,non Mardochęo annulus antè alia tribuatur; quia si Psal.80. percurres,Iosephi manus, nō Mardochæi humiliatas reperies,de illo, non de hoc regio dicente Vate loco mòx dicto: *Manus eius in cophino seruierunt.* Quod glossans Vgo Card. sic ait: *In cophino seruierūt, idest, in labore,& abiectione oppressa sunt, sicut filij Israel ab Ægyptijs.* Igitur Deus more suo,secūdū multitudinē dolorū illius, humiliatas in cophinis manus regis annulo antè alias eleuationis species decorari, & exaltari voluit, vndè vbi nostra vulgata habet: *Manus eius in cophino seruierunt*, è contrario sensu vertit Hieronymus, dicendo: *Manus eius à cophino recesserunt,* quod idē erat, ac dicere: recesserunt à cophino manus Iosephi, quia regijs insigniēdus;illud præcisè in eo decorari debebat, quod humili fuerat seruituti addictū. Adsit Rupertus ad rei confirmationem, qui lib.8.cap.40. super dictū Genes. locum hunc fatur in modum: *Pro seruili nomine regium gestat annulum: & pro carceris humilitate super altū sedet imperij currum.* Patentius meo iudicio dicere volens: quòd antè alias exaltationis species manus regali annulo decorentur,mirum non est;quia per eadem, per quæ humiliatio venerat, exaltatio venire debebat, & gloria.

Gen.c.41.

Psal.80.

Vgo Card.

Quia cophino Iosephi manus seruierā, regio annulo honorantur: nam deiectionis media in exaltationis Deus vertere solet.

Hieronym.

Rupertus.

3 Omitto quæ de eodem Iosepho dicta reperio, quòd, scilicet,humiliationis compedes,de quibus Dauid psal.104. *Humiliauerunt in compedibus pedes eius*, in aureas versæ sunt catenas, & in regium indumentum mutatum sit vulgare pallium,quod in adulteræ dominæ manibus, vt effugeret,reliquit, dicēte loco nuperrimè allato Ruper. *Pro compedibus, in quibus humiliauerunt pedes eius, torquem aureā suscepit: pro pallio, quo in manu adulteræ relicto, nudus effugit, stola byssina Deo iudice indutus est.* Omitto,inquam, quòd in aulas carceres; in dominium seruitus, & in exaltationem omnis eius sit versa humilitas, quod luculētissimè descripsit Philo cum ait: *Quis expectasset intra vnū diē è seruo dominū, è vincto præstantissimum omniū, è carcerarij vicario proregem fieri, & regiam habitare domum pro carcere, et extremā ignominiam uersam in honorem maximum. Facta tamen sunt hæc, et fiēt sæpius quādò Deo placuerit, modò subsideat aliqua probitatis scintilla in animo, quam necessè est per occasionem excandescere,* et sedulò loci illius: *Sufferentiam Iob audistis, et finem Domini uidistis.* Iac. epist. cap. 5. intelligentiam perquiro, quidque præsertim per Domini finem beatissimus intellexerit Apostolus trutino,& quamuis, vt in 1. parte §.3.Dom.3. num.4. communem dixerim esse expositorum sentētiā,duo hic patientię specula Apostolum proposuisse, vt sit sensus: sicuti ex antiquis sufferentia Iob patientiæ in exēplū vobis proponitur, sic ex vicinioribus sufferētiæ, & patientiæ excelsum, quem in morte proprijs oculis ipsū Dominū ostēdisse vidistis, vicinū vobis

Psal.104.

Semper in exaltationē humiliationis media vertit Altissimus.

Idem.

Philo.

In aulas carceres,& in dominium Iosephi seruitus transiuit.

Iacob.Epist. Can.c.4.

bis poterit esse speculũ, per quod facilè qua vos patientia præditi sitis, agnoscatis: attamen aliorum non deest opinio, quòd per ly, *Domini finem*, nõ mors sit intelligẽda Saluatoris, sed finalis (etiam in præsenti vita) Iobi suffetentiæ retributio, vt sit sensus: egestatem, & famem, bonorum iacturam, & filiorum orbitates, cum hoste congressus, & plagas in agone susceptas audistis quidem, quia ipsa, aliaque nõ pauca sua narrat historia; Domini tamen finem, hoc est, quo nam pacto erga eum se finaliter gesserit Dominus, vidistis; nam victo tandem, superato, atque fugato hoste, completo agone, & reportato triumpho, ipsum de manu Domini duplicia suscepisse perspexistis: *Finem Domini vidistis*, ait Carthusianus, *idest, quàm grauosè Deus finaliter egit cum Iob, non solum post vitam præsentem; sed etiam in sæculo isto eum remunerando, vidistis per fidem, cùm sacra eius narret historia*. Hæc ipse; verum in hac finali retributione alia maior oriri potest difficultas; quid est, quòd non aurum, non argentum, nec gemmæ, quibus facilè amissa comparari potuissent, sed illa eadem, & si non numero, in specie saltem restituta dicuntur? An fortè adamussim per species singulas vnumquodque (exceptis filijs) in duplo Deus restituit, vt ostẽderet, quod illamet, quæ dæmonis malignitate, vel hominum prauitate ad iustorum depressionem adinueniuntur, ad eorumdem honorem vertere solet, & gloriã? Ità sentire videtur Cornelius à Lapide: *Finis ergo est merces patientiæ, puta felicitas, in quam desiit afflictio Iobi, dum paupertas transiit in opulentiam, infirmitas in sanitatem, & ignominia in gloriam. Reddidit enim Deus ei omnia duplicia, ac celebrem, & gloriosum effecit*. Sic Domini finem vidistis, quomodò s. vt in gloriam depressionis verteret media, in lętitiam tristitiam, in diuitias paupertatem, in requiem laborem, & in coronas plagas mutauit, & vermes. Quod quis scit, si præ oculis habuit August. quandò serm. 105. hunc in modum clamauit: *O virum purum, & integrum! O fędum, & pulchrum! O vulneratum, & sanctum! O in stercore sedentem, & in cælo regnantem.*

Carthusian.

Verborũ illorum: *Sufferentiam Iob audistis, & finem Domini vidistis*. Iacob. cap. 5. intellectus.

Cornel. à Lap.

Nõ aurum, nec argẽtũ, sed quę amiserat in duplo Iobo restituũtur, vt agnoscatur, quod in exaltationem depressionis media transfiunt.

August.

4 Quòd posteà Iobo longitudo sit concessa dierum, quòd tempore multo superuixerit, quòd in extremã deuenerit senectutem, quòd, inquam, post luctamen annis vixerit centum quadraginta, ob id longæuitatem tãtã cõcessam putat Carthusianus, quia si Satan plagis, & vulneribus; doloribus, & sanie eius vitę insidias molitus fuerat non paucas; vt in exaltationem verteretur oppressio, vita ei erat concedenda diuturna. Meum non est hoc, quod dico, sed Carthusiani, cuius verba sunt: *Quia enim in corpore grauissimè fuerat vulneratus, additur ei pro cumulo prosperitatis longitudo dierum in vita sana, atque iucunda in Deo*. Et paulò infra: *Præterea, quamuis Iob corporaliter occisus non fuit, quia tamen lethaliter fuit percussus, ita quòd secũdũ naturam obijsset, nisi Deus supernaturaliter affuisset: hinc duplicata vitæ humanæ duratio ei concessa est, sicut & cętera ei sunt dupliciter restituta*. art. 70. Sole igitur clarius patet, quod satannici incursus sancto viro non deiectionis, nec destructionis; sed omnium benedictionum, & gratiarum causa fuere; dum ei virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, & vita de morte data est.

Carthusian.

Longæuitas Iobo pro vitæ discriminibus cõceditur.

5 Obsequium illud à Magdalena per vnguenti effusionẽ Domino præstitum, adeò ei carum extitit, vt non coram discipulis tantùm, sed etiam per totum orbem fore pręedicandum, atq; extollendum prædixerit: *Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me. nam semper pauperes, &c. Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. Amen dico vobis, vbicumq; prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mũdo, dicetur & quòd hæc fecit in memoriã eius*. Matt. 26. Et quidem si benè aduertimus tàm ipsa, quàm alii maiora quandoque Saluatori præstitere obsequia; nàm in alio discubitu ipsa non vnguento linitos, sed lachrymarum imbribus madefactos eiusdem Magistri pedes capillis suis terserat; & alij posteà nunc gaudenter in domum suam illum exceperunt, vt Zachæus;

Matt. c. 26.

nunc ei solicitè ministrarunt, vt Martha: tamen haud quaquam aliud sic pleno ore laudauit, nec laudandum prædixit obsequium, veluti istud; quod non tàm ob mysterium, seu significatum, vt putauit Eusebius Emissenus, id factum censeo, sicque laudatum, ac iugitèr laudandum opus prædictum existimo; sed quia callidè nimis à Iuda (nam reliqui ex animi simplicitate mulierem increpabant) arguebatur: vt igitur contumelia in laudem, & probrum in præconium commutaretur, quod opprobrio ipse afficiebat, per totum orbem extollẽdũ prædixit Saluator. Scitè Brugensis: *Discipulorum igitur, & præsertim Iudæ murmurationi, atq; obtrectationi totius orbis terrarũ iudicium, defensionem, & laudem opponit: affirmans, quòd omnes omnium seculorum homines magnis laudibus celebrabunt, & gentium omnium cõsensu apud exteros, & in remotis mundi plagis laudabitur, quod domesticis visum fuerat damnandum.* En quare inter omnia tàm à Magdalena, quàm ab alijs sibi exhibita officia, hoc præsertim laudat, atq; laudandum prædicit Saluator; quia hoc maximè à Iudæ improbabatur malitia: vt igitur clauus clauo tunderetur, in laudem probrum commutat, atque commutandum præsignat.

Brugensis.

Magdalenæ obsequium per vnguẽti effusionem Christo exhibitum, cur adeo laudatũ, atq; laudandum cẽsetur?

6 Mirabilis semper mihi visa res est, quòd nulli sic apertè (ni decipior) se filium Dei declarauit Redemptor, vt cęco illi à natiuitate, cui tandèm post multorum beneficiorũ collationem dixit; *Tu credis in Filium Dei?* & percontante illo, quis esset, vt in eum credere posset, respondit: *Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.* Ioan. 9. Quòd in sermone illo cum Samaritana habito se clarè Messiam vocasset, testatur equidem Ioannes in cap. 4. sed quòd Dei Filium se aliàs sic apertè declarasset, haud facilè reperiri posse existimo; nam & si pluries nunc se à Patre missum; nunc se in Patre, & Patrem in se esse; nunc se, & Patrem vnum esse; nunc se videntes Patrẽ videre assereret; licèt, inquam, multoties filium suum Deum misisse diceret, nunquã tamen sic patètèr (ni fallor) se hunc esse declarauit; cur igitur cœco isti (quod fortè alteri concessum minimè fuerat) cõceditur? Magna quidem difficultas, plusquam difficilis quæstio! Verùm tantæ difficultatis solutionem textus ipse innuere videtur, dum immediatè antè hæc habet: *Audiuit Iesus quia eiecerunt eum foras: & cùm inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?* Ergo quia eiectus, receptus fuit? Prorsus ità, & sic quidem fieri decebat, nam si à templo eliminari vulgare non erat opprobrium, vt in erectionẽ abiectio commutaretur, in Dei gymnasiũ recipi, & ad Christi discipulatũ assumi debebat, qui à mundi schola pellebatur. Prælto est Chrysostomus, qui hom. 58. in Ioannem meum firmat cogitatum, dicendo: *Qui propter veritatem, & Christi confessionem malo, & contumelia aliqua afficiuntur, hi maximè à Deo honorantur. Vt enim, qui propter Deum pecuniam dispergit, hic maximè eas inuenit: & qui odit animam suam, hic vel in primis amat: ità contumelia affectus propter Deum, hic plurimum honoratur à Deo; quod cæco isti euenit. Eiectus est è templo à Iudæis, & à templi Domino inuentus est. A pestifero concilio liberatus, salutiferum est fontem consequutus. Contemptus à contemptoribus Christi, ab Angelorum Rege honoratus est.* Aurea sanè omnia, sed præsertim illa: *Eiectus est è templo à Iudæis, & à templi Domino inuentus est*, nostrum probant institutum, quòd in receptionem transiuit eiectio; immò, quòd propterea in Christi gymnasio tàm sublimem lectionem (quam fortè sic clarè alter non audierat) audiuit; quia vt vilis, atq; despectus à mundi gymnasio fuerat eiectus.

Ioan. c. 9.

Ibid.

Chrysost.

Vt in honorẽ contumelia transiret, è mũdi gymnasio eiectus Cælidonius ad Christi discipulatũ assumitur.

7 Adeò verum est in honorem, & gloriam hæc, de quibus noster est sermo, dedecoris instrumenta transire, vt etiam post mortem; immò post hanc maximè ad iustorum gloriam Deus permutationem istam efficere soleat. Pro cuius dicti probatione adsit Dauidicum illud: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: & exultabunt ossa humiliata.* psal. 50. quod sic explicari consueuit: fac me, quæso, per internam, diuinamque inspirationem suauissimam illam vocem gan-

Psal. 50.

Verborũ illorũ: *Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam: & exultabunt ossa humiliata,* Psal. 50. intellectus.

gaudio, & lætitia plenam, peccatorũ ſcilicet remiſſionem,tuiq; fauoris reſtitutionem intellectus aure percipere, quod vt feceris, omnes animæ, corporiſq; vires nimio pœnitentiæ dolore , ac iræ tuæ timore afflictæ, atq; confractæ exultabunt, & gaudiũ tale erit, quòd omnia corporis membra peruadet;& ſic iuxta hanc cõmunẽ loci huius intelligentiam ſe maxima triſtitia à ſuo peccato promanãte intrinſecus eſſe affectum , ab eaque liberari ardentiſſimè exoptare declarat . Quod quidem mirum minimè eſt,nam vt quis delinquit,animæ perturbationes ſentit, & torſiones; quod agnoſcens etiam Tullius, licèt ethnicus,dicere haud quaquam ignorauit:

Tullius.

Magna eſt vis conſcientiæ in vtramque partem,vt neque timeant, qui nihil commiſerunt , & pœnam ſemper ante oculos verſari putent,qui peccauerunt. Pro Milone. Et Seneca: *Nec vllum ſcelus, licèt illud fortuna exornet muneribus ſuis, licèt tueatur, ac vindicet, impunitum eſt, quoniam ſceleris in ſcelere ſupplicium eſt.* Quod callens Ouidius,hunc cecinit in modum:

Conſcientiæ torſiones quantæ?

Seneca.

Ouidius.

Multa miſer timeo, quia feci multa proterue:
Exemplique metu torqueor ipſe mei.

Nec mirum , quòd ſic peccanti culpa diſpliceat,illumque ſic torqueat,quia ſi vt docuit S.Thom.2.2. quæſt. 109. art. 2. peccare eſt à bono deficere, quod ſecundum humanam naturam nobis competit, naturaliter ex peccato turbatio ſequitur, & triſtitia. Ab his igitur angoribus , perturbationibus,triſtitijs , cæteriſque malis à peccato prouenientibus liberari Dauid efflagitabat,vt exultare poſſent oſſa per peccatum humiliata,cum ad ea vſque culpæ malum perueniat,& peruadat. Quorũ & ſi germana videatur verborum interpretatio, ego nihilominus non tàm in auditus lætitia, quàm in humiliatorum oſſium exultatione ſiſtens , quorum nam ſint iſta oſſa, & quam ob cauſam exultare dicantur,ſubtilius trutino; & quamuis illicò humilium eſſe , & ob humilitatem exultare reſpondeat Auguſtinus, dum ad ſuperborum cõfuſionem dicit: *Feliciores ſunt, qui audiunt ; quàm qui loquũtur. Qui enim diſcit, humilis eſt; qui autem docet, laborat , vt non ſit ſuperbus,*& paulò infrà: *Auditui meo dabis gaudium , & lætitiam: continuò demonſtrauit,quid faciat auditio : Exultabunt oſſa humiliata.Humiliata ſunt oſſa; oſſa audientis non habent faſtum , non habent tumorem , quem in ſe vix vincit, qui loquitur* , cùm tamen loco humiliationis confractionem ponat Hieronymus, qui ſic legit: *Exultent oſſa, quæ confregiſti* , & alij: *Exultabunt oſſa, quæ contriuiſti, percuſſiſti, vulneraſti,* ſequitur , quòd de martyrum oſſibus per vulnerationes,percuſſiones,& cõfractiones humiliatis ſit ſermo, qua poſita opinione, audi quæſo ſublime myſterium: exultant humiliata, atq; contuſa martyrum membra , quia quò minutius cõfracta, eò glorioſius venerãtur,dũ in honores humiliationibus , & in coronas tranſeuntibus vulneribus,pro qualibet fractura ſpecialis eis cultus tribuitur, & reuerentia. Meum non eſt hoc,quod dico,ſed Ambroſii, qui in ſerm. de SS.Nazario,& Celſo diſertè nimis hunc loquitur in modum : *Honorare debemus ſeruos Dei , quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: Dominus,inquit, cuſtodit omnia oſſa eorum , & vnum ex his non conteretur. Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Chriſti nomine cicatrices.Honoro viuentis memoriam perennitate virtutis. Honoro per cõfeſſionem Domini ſacratos cineres.Honoro in cineribus ſemina æternitatis. Honoro corpus, quod mihi Dominum meum oſtendit diligere,quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones? quod & afflixerunt in ſupplicio, ſed glorificant in ſepulchro. Honoro itaque corpus, quod Chriſtus honorauit in gladio , quod cum Chriſto regnabit in cœlo.* Hæc ipſe pro S. Celſo puerulo, quorum illa præſertim. *Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Chriſti nomine cicatrices,* ſole clarius oſtẽdunt , quòd iure optimo humiliata martyrum oſſa exultant , quia poſt mortem maximè in honorem tranſeunt deiectionis adinuentiones,dum & honorantur cicatrices, & pro quali-

Auguſtin.

Vix tumorẽ comprimere poteſt , qui docet.

Hieronym.

Ambroſius.

Martyrũ oſſa quò minutius confracta , eò glorioſiùs honorata,quia pro qualibet ſciſſura ſpecialis eis honor tribuitur,& reuerentia.

li-

libet tunſione ſpecialis cultus tribuitur,& reuerentia.

8 Ex occaſione vulnerũ Chriſti in glorioſo eius corpore ſeruatorũ docendi anſam ſumpſerunt Theologi in 4.diſt.44.quòd cicatricibus pro Chriſto receptis inſigniti in vniuerſali iudicio (quandò mortale hoc induerit immortalitatem) beatiſſimi martyres reſurgent, rationemq; talis doctrinæ aſſignant, quia ſi cicatrices vulnerum in bello pro patriæ ſalute ſuſceptorũ, peculiaris gloriæ, licèt deformitatem inducant, cauſa eſſe conſueuerunt, multò magis ſuſcepta pro Chriſto vulnera, quæ non turpitudinem, ſed pulchritudinem maximam conferũt, in corpore glorioſo conſeruari debent,& retineri. Quod ſequenti exemplo cõfirmat Gomezius: *Dicunt Theologi iuſtos fore reſurrecturos cum cicatricibus illorum vulnerum, quæ pro Christo pertulerunt, per quas cicatrices vulnerum, quaſi per veſtium ſciſſuras mirus ſplendor, veluti ex aureo thorace exibit.* Quem ſplendorem è S.martyris Celſi vulneribus micare cõſiderans Ambroſius, hunc dixit in modum: *Cùm ita res ſint chariſſimi, licet tantus Chriſti teſtis pretioſus confeſſione ſit, pretioſior tamen ſanguine, crudeli vulnere pretioſior, & tanta veſte candidior eſt.*

Gomezius.
Vulnerum cicatricibus inſigniti reſurgẽt martyres, quia per ipſas veluti per veſtium ſciſſuras mirus ſplendor, veluti ex aureo thorace, exibit.
Ambroſius.

9 Cæterùm modò dictis ſatis minimè factus Ambroſius talem pro Sãcto puerulo, & martyre Celſo propoſitionem adducit: *Ecce prophanus hoſtis nunquam B. martyri tantùm prodeſſet obſequio, quantùm profuit odio,* quæ perdifficilis equidem primo apparet intuitu, quòd fętidorum vinculorum ſqualores, crudelium flagellorum ictus, grauium catenarum nexus, micantium machærarum acumina, beſtiarum immanitates, candentium laminarum ſtridores, ardentium fornacium flammæ, cęteraque torquendi martyres inſtrumenta ab inhumanitate, vel, vt aptius loquar, ab ipſa dęmonis malitia adinuenta, etiam nunc quouis obſequio præſtantiora dici poſſent: at ſi Diui Thomæ teneatur ſẽtẽtia, ꝙ ſcilicet idẽ corpus pluribus ſimul in locis eſſe nequeat, vt 3. par.q. 35.art. 1. & quol.3.art.3. & in 4. diſt. 10.q.1.art.1. probat, facillima apparebit Ambroſii propoſitio, quia ſi per ſuorũ corporũ particularũ præſẽtialitatẽ ſolemnius venerari ſolent ſancti, quàm vbi nulla eorum extat minutia, cùm tyranni illos minutim ſcindendo, fruſtillatim ſaltem eoſdem pluribus in locis eſſe fecerint, quod obſequendo minimè quiuiſſent, plus perſequendo, quàm obſequendo eis profuerunt, dum ſolemnis cultus, qui eis ob corporis præſentialitatem vno tribueretur in loco, fruſtulorũ, ac minutiarum ratione pluribus in locis eis tribui fecerunt, quod dicere videtur iam dictus Ambroſius loco præfato verbis illis: *Exultant felices ſingularũ vrbium populi ſi vnius ſaltem martyris reliquijs muniãtur.* Ac ſi diceret; acuant enſes, gladioſq; prę viribus exacuant tyranni, quia quò minutius martyres concidunt, eò ampliùs eorum adaugent honorem; nam dum eos per ſciſſiones, atque inciſiones multiplicant; cultum eis augent,& reuerentiam.

Idem.
Martyribus plus perſequendo, quã obſequendo profuerunt tyranni & quomodo?

Ambroſius.
Martyrũ reliquiæ ciuitatum præſidia.

Poſt hæc autem rogauit Pilatum Ioſeph ab Arimathæa,&c. vt tolleret corpus Ieſu. Et permiſit Pilatus. Ioan. 19.

Et cùm iam ſerò eſſet factum,&c. venit Ioſeph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipſe erat expectans regnum Dei,& audacter introiuit ad Pilatum,& petijt corpus Ieſu. Marc. 15.

Venit quidã homo diues ab Arimathæa, nomine Ioſeph,&c. hic acceſſit ad Pilatũ,& petijt corpus Ieſu. Matt. 27.

Aulas,

§. IV.

Aulas, auresque Principum, quas paupertas claudit, aurum aperit.

1 AVro, argentoque nullatenùs nos indigere naturam ipsam maximè edocuisse existimat Rupertus Holeoth lect. 91. super cap. Sap. 7. cùm ea in imioribus fodinis, & occultioribus terræ venis abdidit; suum cùm sit homini necessaria semper offerre: *Pro auro, & argento*, (ait modò dictus Rupertus) *pugnant homines, sinè quibus natura humana sufficienter regi posset: immò ista velle latere videntur, in cuius signum in profundo, & in visceribus terræ latent. Quidquid enim necessarium est ad vitam humanam, vel est elongatum à terra, sicut corpora cælestia, vel ad minus de terra oritur, & in superficie terra se offert, sicut herba, arbores, blada, & huiusmodi. Illa verò, quæ ad humanam naturam necessaria non videntur, sub terra latent; cuiusmodi sunt aurum, & argentum, & lapides pretiosi, quorum generatio est in abscõdito.* Quod vt facilius suaderet Creator, rectos nos produxit, non vt cęteri animalia pronos, vt pedibus nos aurum in terra absconditum conculcando, veros thesauros, qui sursum sunt, brachijs (si fas est dicere) amplecteremur, & animo, quod his verbis dixit Pinctus super Ezech. 22. *Omnia animantia manus habentia illis terram attingunt præter hominem, qui manus à terra habet eleuatas. Cum enim bruta creata non sint ad possidendum cælum, sed terram, decet eam manibus terere, & attingere: at homo ad Dei imaginem, & similitudinem creatus ad cælestem beatitudinem possidendam, non terit manibus terram, sed pedibus eam conculcat. Voluit Deus, vt ipsa nostra compositio nos moneret, vt vellemus contemnere terram, & ad cælum semper aspirare.* Quæ si vera, vt verissima sunt, quid est quòd homines in bestialem versi naturam, non ampliùs erecti, sed proni, humique repentes aurum tanta cupiditate effodiunt, & venantur, vt ipse Plasmator

Ruper. Holcoth.

Cæteris vt naturæ humanę necessarijs palã à natura productis, aurũ quia ei non necessariũ, clam producitur.

Hect. Pinc.

Vt pedibus aurum, cordisque brachijs cęlum homo amplexari addisceret, non pronus, vt cęteta animali, sed rectus producitur.

tantam, talemque dementiam ferre non valens, proprio dixerit ore: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo.* Matt. 6. Quid est, inquam, quòd in medio diuitiarũ vndiq; affluẽtiũ adeò illarũ æstuant amore, earumque afficiũtur desiderio, vt nunc plusquam filias summè dilectas illas diligant; nã vbi nostra vulgata habet, *Quare ità egisti, vt elàm à me abigeres filias meas quasi captiuas gladio.* Gen. 31. in Hebræo habetur: *Quid fecisti? & furatus es cor meum, & adduxisti filias meas.* idest, vt exponit Caietanus: *Furatus es diuitias meas, quæ mihi instar cordis erãt.* Nunc verò beatitudini ipsi illas anteponant, & præferant, vt super verba illa: *Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar* Gen. 4. idem obseruauit Caietanus, dum ait, quòd non sinè mysterio priùs terræ faciem se perdidisse lamentatur Cainus, quàm Dei, quia si secũdum eum, *Eiectio à facie terra est in hoc, quòd terra non respondeat ei secundum vim suam; Absconsio autem à facie Dei est priuari diuina cura, & à Deo derelinqui*, ægrius forte terrę prouentibus, quã Dei visione priuari ferebat scelestus. Sic hęsitãti mihi, & vndè tãta auri orirerur cupido vix capienti, occurrit quandoque Chrysostomus, qui hom. 21. in Matt. omnem à me abegit difficultatem, dum ait: quòd non ad voluptatem capiendam, nec ad necessitatem explendam, sed quòd ad inanem gloriã captandam aurum coaceruari solet, & argentum, quod luculentissimè his verbis docuit: *Nihil ad amorem diuitiarum, vt gloria cupiditas inflammat: propter hanc namque homines, & seruorum greges, & eunuchorum cateruas, & equos aureis phaleris, & insignes, & argenteas mensas, & alia magna videnda conquirunt; non vt expleant necessitatẽ, non vt capiant voluptatem, sed vt se possint ostentare quàm plurimis.* Et quidem teste Virgilio 6. Æneid. ex diuitiarum radice non parui solent erumpere honores, nec modica insurgere reuerentia:

Aurea nunc verè sunt sæcula, plurimus auro
Venit honos.

Matt. c. 6.

Gen. c. 31.

Caietanus.

Diuitiarum amor filiorũ excedere solet amorem.

Gen. c. 4.

Idem.

Beatitudini ipsi diuitias præferre cõsueuere mũdani.

Chrysostom.

Aluntinanẽ gloriã diuitiæ.

Virgilius.

Quod

Quod si quotidiana non ostenderent experimenta, satis per Iosephum ab Arimathæa in præsenti probatum existimaré, quia accessum illius ad Pilatum, quem Ioannes subtexuit: *Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa, &c. vt tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus.* cap. 18. non tantùm facilem; verùm audacem

Ioan. c. 18.

etiam fuisse asserit Marcus: *Venit Ioseph ab Arimathæa nobilis decurio, &c. & audactèr introiuit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu.* cap. 15. eius audaciæ ex Magistri amore exortæ, propterea ianitorum ausus est obsistere nemo, quia opibus affluebat non modicis; quod & Matthæum insinuasse existimo, dũ ob id prius diuitias, quàm accessum describit, vt ab illis hunc pependisse ostenderet: *Cùm autem serò iam factum esset, venit quidam homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu.* cap. 27. & Hieronymum apertissimè dixisse reperio, qui super mòx dictum Matthæi locum hæc habet: *Diues refertur non de iactantia scriptoris, quia uirum nobilem, atq; ditissimũ referat Iesu fuisse discipulum; sed vt ostendat causam, quare à Pilato corpus Iesu potuerit impetrare. Pauperis enim, & ignoti non erat ad Pilatum præsidem Romanæ potestatis accedere, & Crucifixi corpus impetrare.* Ex qua præcipua erga Iosephum obseruantia sumpta dicendi materia, de facili diuitum, difficiliq; pauperum ad Principes accessu audi si libet.

Marc. c. 15.

Matt. c. 27.

Hyeronym.

Fores quæ pauperitati occludebãtur, auro patent.

2 Quãuis maximo, optimoq; iure stultitiarũ stultitia sit censenda personarum acceptio, dum per ipsam plus ouium velleris, vel terræ rubræ, vel albę, auri s. argentiq; ratio habeatur, quã hominis; vndè Seneca epist. 82. ad Lucillam: *Quemadmodum stultus est, qui equum empturus ipsum non inspicit, sed stratum eius, & frenum; sic ille stultissimus est, qui hominem aut ex veste, aut ex conditione existimat;* attamen adeò cæci solent esse mortales, vt nulla humanæ naturæ dignitatis habita ratione, quę homines tantùm circumstant, attendant, & colant. Hac dementia, & si laborẽt permulti, maximè autem ea vexantur aulici, quorum aduenientes pro audientiuncula pauperes nullus interrogat, alloquitur nemo, nec vllus est, qui consideret: ꝙ si post lõgã moram vereeundi, ac timidi supplices ad ipsos accedunt, vt ab eis ingrediendi ad principem impetrent facultatem: vel eis respondere dedignãtur, vel principem grauibus negotijs implicitum, nemini autem prębere velle toruis oculis, vultuq; verso respondẽt; sic semel, & iterum dimissis pauperculis, diuitum tantùm explorant aduentum, quos vt venire perspiciunt, assurgunt omnes, occurrunt cuncti, ac obsequium eis præstant, & reuerentiã; sicque cateruatim post ipsos gradientes, vel absque mora viã, & nuncio ad principem indueunt, vel certatim, nè quid in ianuis eos sistere contingat, eorum nunciant aduentum. Quod adamussim Philosopho cuidam accidisse reperi, qui cũ obsoletis vestibus, vt quid regi deferret, aulã pluries frequentasset, nec propterea vel semel ad regem ei concederetur accessus, rem tandèm intelligens, quibus indutus erat vilibus abiectis, splendidisq; amictus, regreditur iterum, eumque ei sic accedenti facilè ad regem patuisset aditus, antequam quicquam diceret, enixè, reuerenterq; has corã eo vestes osculari cœpit, qua de re cum à rege (qui stupens hæc attendebat) percontaretur, audactèr non minus, quã solertèr respondit: *Ego honorantem me honoro: quia, quod veritas non potuit, vestis obtinuit;* sic breui quidẽ sermone, sed ponderibus pleno maiores vestibus, quàm virtutibus; maioresq; venustati, quàm honestati honores ab aulicis impendi solere declarauit. Quod etiam in Mardochæo, & Aman completum reperio, nam dum illi, quia vilibus induto palatij limina terere nõ permittebatur, huic semper patebant aditus, & absque nuncio ad Assuerum licebat accessus, quod insinuare videtur textus, dũ libero Aman descripto ingressu, hæc de Mardochæo habet: *Quæ cùm audisset Mardochæus, scidit vestimenta sua, et indutus est sacco, etc. et hoc eiulatu vsque ad fores palatij gradiens: Non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare.* Esther. 4. ac si patentius di-

Seneca.

Aulicorum describitur mos.

Esther. c. 4.

diceret; sicuti quòd ianitorum nullus Aman prohibere auderet ingressum, diuitiæ in causa fuere, sic quòd palatij fores, ingredi non auderet Mardochæus, indumenti vilitas causa extitit, & origo. Ita Carthusianus art. 4. super citatum scripturæ locum: *Secũdum Iosephum vsq; ad aulam peruenit; & ante ipsam stetit, quoniam cum tali habitu ingredi fuit prohibitum, nè huiusmodi vestis, aut sic vestitus, miserabilisq; apparens horrorem incuteret regi, aut eius magnificentiæ derogaret.* Quid si non obsoletis, non vilibus, non, inquam, sacco indutus; sed sericis amictus, auroque onustus Assueri palatiũ adijsset Mardochæus? Sanè non in foribus sistere coactus fuisset, sed vt Aman nullo præcedente nuncio liber ei ad regem licuisset accessus, iuxta illud apud Bartholomæum Chasseneum in Catalago gloriæ mundi par. 12.

Carthus.

Vilibus amicti apparere coram principibus non audent.

Bartholom. Chassen.

Vir benè vestitus pro vestibus esse peritus:
Creditur à mille, quamuis idiota sit ille.
Si careas veste, nec sis vestitus honestè
Nullius es laudis, quãuis scias omne, quod audis.

Quãti apud aulicos vestium valeat splẽdos, ostẽditur.

3 Huc spectat solemnis illa dubitatio; vndè accidit, quòd superbus ille diues, qui in vita vix Lazarum sua limina patiebatur attingere (quæ fortè nè prætergrederetur tantillum, canes ei obiiciebat non paucos, dicẽte Chrysologo super illud: *Sed & veniebant canes, & lingebant vulnera eius.* Luc. cap. 15. *Puto diues, quòd nè ingrederetur ianuam tuam, canes quàm plurimos obieeisti.*) sic suppliciter post mortem, vt in patriam domum mitteretur, expostulabat, *Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei?* ibid. Si, iuxta nuperrimè dictum, sic paulò antè eius deuitabat ingressum, vt canes etiam contra eum ad coercendũ accessum incitaret, vndè nunc tãta eius in illam introductionis cupido? Nosco non deesse dicentes, quòd non germanorum charitate, quam in vita minimè habuerat; nec aliorum salutis zelo, qui propriam contempserat, afficiebatur; sed quòd liuore magis, quàm gehenna tortus, vt Lazarum gloriæ exortem videret, fratrum consortem reddere voluisset; fas tamen sit mihi illam pro præsenti argumẽto rationem afferre, quòd propterea (ni temerarius videor) Lazarum, quẽ hic in vita contempserat, vt vix sui palatij limina pateretur attingere, in domum suam mitti, admittique in penetralibus poscebat, quia alitèr illum nunc, quàm anteà cernebat; nam si vera, vt verissima est quorumdam sententia, quòd maiora apparent, quæ per aquam vidẽtur, vndè Ptolemæus: *Quod in aqua ponitur, videtur maius.* Et Seneca de naturalibus quæstionibus lib. 1. *Omnia per aquam indicantibus lõge videntur esse maiora*, & si tam in sacris, quam in profanis paginis aquæ nomine diuitiæ accipiuntur, in his dicente Saluatore: *Qui biberit ex aqua hac sitiet iterum.* Ioan. 4. in illis verò Ouidio 1. de Fastis.

Luc. c. 15.

Chrysolog.

Ibid.

Ptholem.

Seneca.

Ioan. c. 4.

Quò plus sunt pota, plus sitiuntur aquæ.

Ouidius.

mirum minimè est, si sæpè sæpius, qui per diuitias, vel (vt aptiùs loquar) diuitijs videtur onustus, maior quàm in veritate est, mundanis apparet; dicente Ruperto Holcoth lect. 137. in cap. Sap. 11. *Experimur in prospectiua, quòd aliqua, quæ ab oculis in certa distãtia non videntur, aquæ infusione incipiũt videri: vndè si denarius in scutellã ponatur, sumaturque distantia, in qua minimè videatur, si aqua in scutellã infundatur, eodem existente spatio, denarius qui non videbatur apparebit; ita etiam quantumcunque aliquis fuerit modicus, si oneretur diuitijs, statim apparebit nobilissimæ quantitatis.* Et quia, vt Chrysologi vtar verbis, pro laboribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro cõtumelijs honorem, pro despectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus pręmia, pro siti refrigerij fontem, pro fame cęlestis mensæ diuitias sempiternas, & pro summa, qua Lazarus laborauerat egestate, cęlicas eum recepisse diuitias cernebat Epulo, non aqua visum decipiente, sed vt verè res se habebat maiorem, quàm anteà eũ perspiciens, eò illum intro ducere gestiebat, vndè quantùm poterat, cùm paupertate laboraret, arcere satage-

Ruper. Holcoth.

Veluti per aquam visus maior mundanis apparet, qui diuitijs oneratus videtur.

Chryſoſt.

Lazarũ quẽ diues in vita deſpexerat, poſt mortẽ honorat, & quare?

rat. Flecto ad hoc verba illa Chryſoſtomi hom. 9. in Lucam: *Qui Lazarum præſentem deſpiciebat. Qui ante oculos iacentem præteribat, nunc obſecrat, vt in domum patris mittatur*, quæ idem ſonare videntur ac: propterea modò in domum ſuam illum mitti Diues expoſtulat, quem ab eadem priùs quantùm poterat, arcebat; quia nunc non egeſtate laborantem, ſed gloria, & honore amictum videbat.

Toſtatus.

4 Ratum apud quamplurimos ſacræ ſcripturæ expoſitores fuiſſe comperio, quòd ideò Virgo Beata cũ filij conſanguineis locum in quo ille, qui ora aperire conſueuerat prophetarũ, ſuum poſteà aperiendo multos docebat, ingreſſa minimè fuit, quia compreſſa audientium multitudo haudquaquam alium ingredi patiebatur. Vndè poſt multos Toſtatus quæſtioni à ſe motæ, quæ eſt 105. *Quare fratres Domini, & mater foris ſtabant eo prædicante?* illicò hunc reſpõdit in modum; *Poteſt dici, quòd foris manſerunt, quia non poterant accedere ad eum propter turbã. Sic dicitur Luc. 8. Venerunt ad illũ mater, et fratres eius, & non poterant adire eum præ turba*. At ſi accedere ad eum quidam potuit, dicente Euangeliſta: *Dixit autem et quidam; Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te*. ibid. cur (ſi non Virgo Beata, quæ virgineo tenta pudore irrumpere verecundabatur in turbã) alius ex conſanguineis non acceſſit? Si vnum ex ipſis, hic qui acceſſit, fuiſſe aſſeres, Chryſoſtomum objcio, & Hyeronymum, quorum primus hom. 30. ex cap. 12. diaboli aduocatum nũcium illũ appellat: *Venit aliquis quaſi diaboli aduocatus, qui humano ore verba diaboli loquebatur, dicens: Ecce mater tua, &c.* Secundus verò in catena relatus inſidiatorem illum cenſendum autumat, dum dicit: *Videtur mihi iſte, qui nunciat, non ſpiritu, & ſimpliciter nũciare, ſed inſidias tendere, vtrum ſpirituali operi carnem, & ſanguinem præferat:* quæ nomina, atq; attributa cũ Chriſti conſobrinis haudquaquam conuenire videantur, in robore prima remanet difficultas; quid eſt, quòd ipſorum nullus ad Chriſtum accedere, nullus illum adire contendit? Verùm ſubtilitèr ſcrutanti quinam fuerint illi, qui in Saluatoris inceſſu cæcum nè clamaret, coercebant: *Qui præibant increpabant eum, vt taceret*. Luc. 18. haudquaquam difficilis erit quæſtionis ſolutio, quia dum per hos magnates, qui ad Chriſtum populum confluere animaduertentes, ac propterea tẽporalitèr eum regnaturũ exiſtimãtes aulicorũ aſſumebant officia, inſinuari aduertit, dicẽte Vgone Car. ſuper citatũ Lucæ locũ: *Etiã iuxtà litterã præeuntes, & pauperem increpantes, ſunt mundi ſapientes, & collaterales magnatum, qui pauperes fugant, & prohibent, nè ante dominos ſuos appareant, vel aliquid ab eis petant*, inferre facillimè ei licebit, quòd propterea (ſi ſic pro præſenti excogitari licet materia) ingredientibus alijs, foris cum Chriſti Matre reliqui detinebantur eius conſanguinei, quia mundanis opibus cùm eſſent deſtituti, ab aulicis haudquaquam facilè admitti cum alijs poterant, iuxta illud Ouidij:

Lc.c. 8.

Chryſoſt.

Hieronym.

Vgo Card.

Aulicorũ eſt mos, miſellos è principum cõſp. arcere.

Ouidius.

Pauperibus ſtatum clauſa eſt curia, non diuitibus.

Curia pauperibus clauſa eſt, dat cenſus honores.

Vndè Chryſoſtomus ab Vgone loco nuperrimè allato relatus: *Fatua ſapiẽtia hominũ exiſtimat iniuriam pati magnos viros, ſi à pauperibus honorentur. Quis enim pauper audet diuitem publicè ſalutare?*

Chryſoſt.

5 Supra quàm excogitari poteſt ſapida eſt pro præſenti inſtituto obſeruatio illa; quid eſt, quòd Abrahã, qui adeò cenſu affluebat, & opibus, vt cum Loth habitare non poſſet, quia eos capere terra nequiebat: qui tot habebat vernaculos ſuo nutui parentes, quòd quatuor reges percutere, nepotemque cum omni ſubſtantia ex eorum manibus facilè eripere potuit, ianitorum poſteà adeò expers erat, vt hoſpites excipere volens, ipſemet illorum exploraret aduentum, vt ex cap. 18. Gen. habetur: *Apparuit autem ei Dominus in conualle Mambre ſedenti in oſtio tabernaculi ſui in ipſo feruore diei*. At ò magnam viri philoſophiam! prudẽtiam o verè magnã! quia, vt excogitare fas mihi eſt, aulicorũ Abrahã agnoſcebat naturã, eoſq; in eo totos eſſe videbat, vt admiſſis cũ omni curialitate diuitibus, pauperes, vt fieri

Gen.c.18.

po-

poteſt è principis auribus arceantur, iuxta illud:

Nummus honoratur , ſinè nummis nullus amatur.

nè quid ſimile ſui efficerent famuli, nulla ſuæ conditionis habita ratione, ipſe ianitoris fūgebatur officio. Meū equidem non eſt hoc, quod dico, ſed Chryſoſtomi, qui concione ſecūda de Lazaro inter plurima in Patriarchæ laudem decantata, hæc habet: *Præ foribus ſedens introducebat prætereuntes omnes, & quemadmodum piſcator iacto in mare rete piſcem quidem attrahit, attrahit autem frequenter & aurum, & margaritas: itidē & hic reti captans homines, piſcatus eſt tandem & Angelos. & hæc tota laus eſt, quòd ignorans, qui nam eſſent, qui præteribant, nec aliud eſſe credens, quàm homines viatores, cum alacritate vocauit intrò.* Statimque contra perſonarum acceptores ſubdit: *Tu quidem igitur ſi quem nobilem, ac ſplēdidum exceperis, multamque præſtiteris alacritatem, nil mirum eſt; nam virtus eius, qui excipitur etiam in hoſpitalem frequenter adigit, vt omnem exhibeat humanitatem: cæterùm illud maximum, & admiratione dignum, quoties & vulgares, & ignotos ac viles multa cum beneuolentia excipimus.* Et paulò infra ad Patriarcham rediens: *Quandoquidem, & Abraham non excutiebat quales eſſent prætereuntes, nec vnde venirent, quemadmodum nos nunc facimus, ſed ſine delectu prætereuntes excipiebat omnes.* Tandem cum Iobo concludit, quòd non abſque multa ratione æque diuites, ac pauperes; magnos, ac paruos; præpotentes, ac miſellos ſanctiſſimus iſte excipiebat vir, vt proprio teſtatus eſt ore, cum ait: *Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit.* cap. 31. quia cùm tanti Patriarchæ nepos eſſet, illius imitari veſtigia, & pietatem ſectari debebat: *Hunc igitur & nos imitemur, ſimulque cum hoc nepotem illius Iob. Quandoquidem & hic progenitoris ſui magnanimitatem ſumma cum diligentia eſt imitatus, vndè dicebat: Oſtium meum iugitèr patebat cuiuis aduenienti.* Sic ipſe loco præfato, in quo plura ad hoc ſpectantia adducit.

Idem.

Ianitoris Abraham fungebatur officio, vt ſuum oſtium æque miſellis pateret, ac magnis.

Iob. c. 31.

Chryſoſt.

Iob Abrahę nepos.

6 Cœterùm ſi abſque vlla perſonarū acceptione æque erga magnos, & paruulos; potentes, & miſellos; diuites, ac pauperes curialis, ac pius Abraham ſe oſtendit, & Iob, quomodò erga eoſdem pietatis, æquitatiſq; pater ſe geſſerit Chriſtus Matthæū cōſulamus, ſi libet, nā ipsū in 1. c. reperiemus dicētē, quòd ob Magiſtri honorem curialiores vt ita dicam, quādoq; diſcipuli, quam par erat, paruulos nè ad illum accederent, repellebant, ipſe ad aulicorum, & principum confuſionem non abſque diſcipulorum correctione ad ſe piè, leniterque vocauit: *Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire.* cap. 19. vbi Chryſoſtomus: *Cuius rei gratia diſcipuli paruulos repellebant? Dignitatis profectò cauſa. Quid porrò ipſe? Humiliores eſſe, tumoremque mundanum calcare diligentiùs docens, libentèr ſuſcipit, & manus imponit, regnumque cœlorū talibus pollicetur: quod & ab ipſo etiam in ſuperioribus factū eſt.* hom. 63. Quod ſi poſteà Lucam etiam percontari voluerimus, ipſum procul dubio reſpōdētē audiemus, ꝙ cęci cuiuſdā poſtulationes, & vota ne ad Chriſti aures peruenirent ſtudentibus (vt paulò ſuperius diximus) magnatis, non vt Adrianus Imperator (qui adeò pauperibus ſurdus eſſe ſolebat, vt paupercula quædam neceſſitate ei animū addente, ipſum audactèr ſic alloquuta dicatur: *Vel me audi, vel imperatoris dignitatem depone*) ſed ad paſtoris inſtar primum ouiculę balatū audiēs, ſtetit, vocauit, interrogauit, audiuit, & tandèm pluſquam libentèr, quod efflagitabat, conceſſit: *Stans autem Ieſus iuſſit illum adduci ad ſe. Et cum appropinquaſſet, interrogauit illum, dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine vt videam. Et Ieſus dixit illi: Reſpice, fides tua te ſaluum fecit:* cap. 18. vbi Carthuſianus art. 16. *Hoc opus Chriſti ſectari debent prælati, principes, & iudices noſtri; vtpotè ſtare quandò audirent, aut cernerent pauperes conquerētes, & vocare illos ad ſe ad audiendum eorum querelas, ac poſtulationes, vt facerent eis ſubuentionem, atque iuſtitiam expeditè. Sed heu iam dici poteſt de illis illud Iſaiæ: Pupillo non iudicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad eos; immò ſi ſæpe*

Matt. c. 19.

Idem.

Adunctat paruulos pietatis magiſter, vt qualiter erga illos ſe magni oſtendere debeant, addiſcant.

Luc. c. 18.

Carthuſian.

Vt potentium retunderat elationem, qui & videre pauperes dedignantur, cæcos, & claudos, & egenos non eſpuebat, immo ad ſe vocabat Saluator.

sæpenumero ingreditur, plùs expendunt pauperes fortè, quàm tota eorum valeat causa, antequam terminetur. Sic isti cum reliquis, quos breuitatis causa omitto, quàm erga pauperes, ac misellos humanum se Christus, ac pium ostẽderet, declarant.

7 Porrò si hac Christi, sanctorumq; relicta pietate, ad mundanorũ regredi voluerimus impietatem, quãtæ vis, quantæque apud eos virtutis sit aurum, quem vnquam latere poterit? Quis in dies non optimè perspicit, quòd non est ianua adeò clauibus occlusa, nec vectibus obserata, vt eam facilè aurum non aperiat? Quis cęcus vrbium ianuas, castrorumque aditus, quos hostilis vis aperire non valet, aurum absque difficultate vlla quotidiè reserare non videt? Quis deniq; (vt cętera sileam) ignorat, quòd nil sic principum ingreditur penetralia, vt ex ipsis secretiora educat consilia, nisi aurum? *Ne mireris si pecunia milites superauerunt, quæ apud discipulum tantam ostenderunt virtutem: nihil enim clausum constat, quod auro, argentoque non pateat, nihil occultum, quod non pecunia indagãte sit cognitum,* dicit Chrysostomus hom. 91. super illud Matthæi 28. *Pecuniam copiosam dederunt satellitibus dicentes: dicite quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eũ, etc.* Optimè igitur, vt concludam, dixit, qui cecinit:

Chrysost.

Nihil adeò clausum, q auro, argentoque non pateat.

Matt. c. 28.

> *Quid non mortalia pectora cogis*
> *Auri sacra fames?*

DOMINICA RESVRRECTIONIS

Dicebant ad inuicem : Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes viderunt reuolutum lapidem. Matt. c. 16.

§. I.

Magnus ille lapis, qui in ostio monumenti positus inuertibilis existimabatur à lōge, reuolutus videtur è propinquo : quia religionis conditio visu ardua, vsu facillima est.

Religionis ethymologia,

1 Religionem, non quæ à religando, vt ait Isidorus lib. 18. Etymol. eò quòd per eam vni soli Deo religamus animas nostras ad cultum diuinum animo seruiendi: nec quæ à reelegēdo, vt vult Augustinus lib. 10. de Ciuitate Dei sortitur vocabulū, sed quæ à relinquendo promanat, quia mundum eum suis amatoribus relinquere facit; quæ & factitia ab Anselmo appellatur, quia post legis euangelicæ institutionem ab aliquo institutore facta videtur, arcæ compararunt nonnulli, in qua non vt Noe septem mensium spatio, sed toto vitæ curriculo, si in æternum durare, non eum vxorum, aut filiorum amica societate, sed carni, & sanguini renunciantes se ipsos includunt religiosi; vt ruente, atque stagnante diluuijs mundo, incolumis in naufrago corpore seruetur spiritus. Quam similitudinē prosequutus Thomas Angl. hunc dixit in modum : *Hæc arca est religio sacra, & præcipuè religio euangelica, habens tria principalia vota.* Alij tonsarum gregem illam appellarunt, quia Deo dicati uiri spiritu non minùs, quā corpore tonsi à sordibus, quę mundana cupiditate cōtrahi solent, emundati, in sublimioris vitæ statum ascendunt. Vndè Bernardus serm. 63. de paruis : *Quàm benè monachi tonsis omnibus comparantur ; quia reuera tonsi sunt, quibus nec corda, nec corpora, nec aliquid mundanum in proprietate est.* Alij pontem ex paupertate, castitate, & obedientia, veluti ex tribus lignis cōpactum (vt qui perfectè eis inniti voluerint, non in lacum labatur vita eorum; sed securius, eiusque huius seculi fluuio transacto, ad regnum perueniāt) appellandā existimarunt, cuius sententiæ fuit nuperrimè dictus Bernardus, qui sermone de tribus ordinibus Ecclesię hæc habet: *Cōtinentiū quidem ordo ponte pertransit; quod iter breuius, & facilius, & securius esse, nemo est, qui nesciat.* Er infra, *Nec verò angusta nimis inuenietur pontis semita currere in ea volentibus. Tribus enim compactus est lignis pons; vt qui perfectè eis inniti voluerint, non labatur in itinere pes eorum. Hac autem sunt pœna corporis, paupertas substantia mundialis, & humilitas obedientiæ.* Alij præsepe, ac diuersorium dixerunt, in quo religiosus diuertens à malo, & faciens bonum, inter stabuli asperitates cum paruulo Iesu, & Virgine matre cordis pacem inquirit, & persequitur eā. Quod elegantèr nimis dixit Adam de Persenia super illud: *Transeamus vsque Bethlehem, & videamus, &c.* Luc. 2. *Certè Christi diuersorium monasterium dixerim, ad quod diuertens à malo, vt facias bonum, diuertisti. Præsepium intra diuersorium, claustrum dico intra monasteriū vitæ professionis vinculo, & loro disciplina tamquam mansuetum animal obligasti. Quid autem hordeum dixerim in præsepio, nisi ordinem, qui tenetur in claustro? arista quippè, & palea hordei asperitates, & difficultates exprimunt, quas tolerari oportet inter obseruantias* ordi-

Religio Noë arca.

Thomas Angl.

Bernardus.

Religiosi mēte, & corpore tōsi esse debent.

Idem.

Tribus vectis, veluti ex tribus lignis, cōpacto sibi ponte religiosi ad cœlum facile transeunt.

Adam de Persenia.

Religio Christi præsepe.

ordinis instituti. Apud Tilmannum. Alij denique (nè singulorum singulas recenseam similitudines) nunc fluuio, nūc eā stagno assimilarunt; fluuio quidem, cùm è loco voluptatis exeuntes religiosi, verbis, exemplisque vniuersum mundum instruunt, atque irrigant; stagno autem, cùm clausurarum septis inclusi, inter dulcissimas religionis obseruantias enatantes, in sapidissimas diuini oris epulas (vt ita dicā) mutari expectant: *Fluuius est prædicatorum ordo*, ait idem Bernardus serm. 1. de S. Andrea, *non in eodem permanent loco, sed extendens se, & currēs; vt diuersas irriget terras. Sunt & in stagno mundi pisces, qui in claustro Deo seruiunt in spiritu, & virtute. Mertò siquidem stagnis monasteria comparantur, ubi quodammodò incarcerati pisces euagandi non habent facultatem, quo videlicet parati sint ad epulas spirituales, dicentes: Quando veniet, qui me deferat? Cunctis diebus, quibus nunc milito expecto, donec veniat immutatio mea.* His tamen, alijsque multis comparationibus, quę adduci possent non obstantibus, accōmodatior semper pro præsenti tractatione illa sepulchri mihi visa est; quia si iuxta illud celebre Eugenij Papæ axioma mūdo mortuus est censēdus religiosus: *Sedeat itaque solitarius, & taceat, quia mūdo mortuus est*, ac Abbatis Apollo consiliū, q religionem ingrediētibus: (vt habetur apud Cassian. collat. 2. c. 13.) date solebat, dicēdo: *Hodierno die te huic mundo, & actibus eius, ac desiderijs esse defunctum agnosce*, non tàm arcæ, quia viui in ea nauigabant inclusi; nec tàm gregi, quia ni viuus de lauacro ascendere nequisset; nec tàm diuersorio, quia viui sunt, qui à malo diuertunt, & bonum faciunt; nec denique tàm fluuio, ac stagno, quia viui in ipsis natant pisces; quàm sepulchro comparanda religio est, dum non viuos, sed vita functos occludit, & continet. Quapropter Philippus de Greue serm. 314. *Ossa absconduntur in sepulchris, & religiosi in claustris: per se non exeunt: educi possunt ex causa. Vndè sepulchri violator est, qui ossa extrahit de sepulchro; sic qui claustrales de claustro extrahit sine legitima causa, quandò scilicet non vocat necessitas charitatis.* Huius ergo sepulchri ostio (iuxtà euangelicam lectionem) fœminis, non viris lapis magnus admotus apparet; quia ordinū instituta, quæ frigidi, tepidique huius seculi filij impòssibilia existimant, facillima Deo dicati experiuntur, & dulcia. Quam dulcedinem expertus D. Antonius Paduanus super citata pro themate verba: *Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?* serm. 16. in Dominicali in die S. Paschæ, hæc habet: *Ad monumētum vadit, qui in aliquo monasterio, vel religione pænitentiam agere promittit; sed considerans lapidis magnitudinem, idest, religionis asperitatem, dicit: Quis reuoluet nobis lapidem? Lapis magnus ingressus difficilis, vigiliarum instantia, ieiuniorum frequētia, ciborum parsimonia, vestis aspera, disciplina dura, paupertas voluntaria, obedientia prompta. Et quis reuoluet nobis lapidem? O mentes fœminea, accedite & respicite; nolite diffidere, et videbitis reuolutū lapidem. Angelus (inquit Matthæus) Domini descēdit de cælo, & accedens reuoluit lapidem, Angelus est gratia Spiritus sancti, quæ lapidem ab ostio monumenti remouet, fragilitatem confortat, omnem asperitatē mollificat, & omnem amaritudinē sui amoris balsamo dulcificat.* Sic ipse quàm à veritate aberrent mundani, qui à longè aspicientes, lapidis magnitudine perterriti, à tàm glorioso facinore (ab ingressu inquam religionis) se abstinent, ostendit, ostendenque sequentia.

2 Putabam & ego antequam huius monumenti tentarē ingressum, lapidē magnum ad eius ostium esse admotum; putabam inquam religiosos illos esse violentos, de quibus Dominus per Matt. cap. 11. dicit: *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, quia non absque violentia amoto ab ostio lapide, sepulchrum ingrediuntur, crucem tollunt, & per ardua mandatorum itinera Christū sequuntur; at vbiprimum sepulchrum ingressus, mirifica monasterij suauitate potiri, & pacatę, felicisque cellulæ requiei indulgere cępi; vtq; posteà paupertate ditari, laboribus quiescere, ieiunijs refici, et denique vt aliorū exēplo (qui humilitate profundi, contempla-

Bernardus.

Religiosi veluti pisces in stagno inclusi, euagādi non habēt facultatem.

Eug. Pap.

Mūdo mortuum se debet religiosus agnoscere.

Abbas Apol.

Philippus de Greue.

Religiosi ossa arida in sepulchro occlusa.

Antonius de Padua.

Religio sepulchrum.

Eius amaritudines amoris diuini suauitate dulcorātur.

Matt. c. 11.

platione sublimes, charitate feruentes, spiritu gaudentes, mundum negligentes, cęlestium amore æstuantes, die, noctuque cum omni sedulitate Deo seruire inuigilant) roboratus, viã mandatorum currere cœpi, non vt putant mundani, suo gladio eos peremptos dixi, qui ætate florentes, bonis fruentes, & diuitijs affluentes in hunc se inferunt sepulchrum, & præoccupato mortis die, inter vita functos in bustis se claudunt; quia eorum vitam cum Christo in Deo absconditam esse perspicio; immò ad Noe arcæ instar, non implacabilis diluuij inualescentibus aquis, sed spiritualibus excrescentibus religionis exercitationibus, sursum semper eleuantur, cæloque appropinquant; & adeò quidem, vt penè ad ipsum cœli atrium peruenientes (iuxtà illud Dauidis:

Psal. 83.

Quàm dilecta tabernacula tua Domine uirtutum! cõcupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. psal. 83.) non

Cœli atriũ.

violentèr, sed ea facilitate cęlum ingrediuntur, qua ex atrio domus ad ipsam domum proximè sitam venitur. Fauet Bernardinus Senens. tom. 1. serm. 16 Sabb. post 1. Dom. quadrag. art. 3. cap. 3.

Bernardin. Senens.

Ex prædictis nouem rationibus B. Bernardi lucidissimè patet, quanta differentia sit inter uitam seculi nequã, & uitam religiosam angelicam, & diuinam. quæ uerè dici potest cælestis uita: ac quælibet congregatio seruorum Dei professionem suam seruantium quodammodò paradisus paruus appellari potest in terra. Hanc autem sacratam religionem à longè propheta contemplans psal 132. congratulantèr ait: Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in unum.

Paruus paradisus.

3 Vndique auro, vndique pretiosis, ac mirabilibus Salomonis templũ fulgebat; & adeò quidem, vt ipsũ ingredięntes in sui admirationẽ adduceret, atque stuporem; me tamen nec eius structura, nec magnitudo, nec pretiositas, nec ordo, nec quidquam aliud admiratione afficit; cùm regali, pacificæque tanti regis potentiæ talem efficere structuram magnum certè non fuerit; at quòd in oraculi introitu paruulas ianuas de lignis oliuarum effecerit:

3. Reg. c. 6.

In ingressu oraculi fecit ostiola de lignis oliuarum. 3. Reg. cap. 6. mirabile prorsùs mihi videtur, cùm nec templi magnitudini ianuarum responderet angustia; nec reliquo ornatui, qui ex lignis cedrinis erat (eadem dicente scriptura loco præfato: *Cedro omnis domus intrinsecus uestiebatur.*) se oliua cõformaret; vndè igitur discordantia tanta, tantaq; varietas? An fortè locus deficiebat, & cedrus, quòd nõ ostia, sed ostiola, & ipsa non ex cedro, sed ex oliua effecit? Nequaquam sanè, nam nec ex templi magnitudine, nec ex cedrorũ affluentia inferri id potest; vnde ergo Salomonis sapientia ad hæc sic efficienda moueretur, haud facilè aurehac capere poteram, nunc autem ad mysticum sensum rem reducendo diuinitùs id factum percipio; quia si templum Ecclesiam, oraculum religiones figurabat, & ordines, qui cùm virtutis sint gymnasia, & hæc (iuxta Aristotelis sententiam) circa difficile versetur, iure optimo non ostia, per quæ facilè, sed ostiola, per quæ difficultèr ingreditur, habere dicuntur; verùm quia diuinæ gratiæ oleo delibutæ asperitates suaues fiunt, ac dulces, ostiola quidem vocantur, sed de lignis oliuarum esse scribuntur, vt nil non suaue in religionũ ingressu experiri solere intelligas. A Giliberto apud Tilmannum hoc accepi, dicente:

Gilibertus.

Ostiola dicta sunt, & oliuarum. Arctus introitus, sed in pinguedine gratiæ sine difficultate illaberis, vbi subtilis est intelligentia, & secretum mysterium: non laboriosus patebit ingressus, si deuotionis, & charitatis oleo quasi ostio volueris uti.

Arctus est religionis introitus, sed in pinguedine gratiæ sine difficultate illaberis.

Optima equidẽ omnia, sed illa maximè: *Arctus introitus, sed in pinguedine gratiæ sine difficultate illaberis,* nostrum probant argumentum, quòd & si difficilis à longè religionis videatur ingressus, de propinquo tamen facillimus reperiatur, & dulcis.

4 Quòd, vt sibi peraccommodum, Philisthæi gladium plusquàm libètèr acciperet Dauid, sacra dicente pagina 1. Reg. 21.

1. Reg. c. 21.

Dixit sacerdos: Ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quẽ percussisti in Valle Terebinthi, est inuolutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle, &c. Et ait Dauid: Non est huic alter similis,

lis, da mihi eum, miratur multùm Petrus Damianus ſerm.74. & quidem ſatis iuſtè, quia ſi Saulis gladio accinctus incedere minimè valebat, vt c.17. eadem teſtatur ſcriptura: *Accinctus ergo Dauid gladio eius ſuper veſtem ſuam, capit tentare ſi armatus poſſet incedere: non enim habebat conſuetudinem. Dixitque Dauid ad Saul: Non poſſum ſic incedere, quia non vſum habeo,* multò ei abſurdior ille Goliath eſſe debebat, quia (vt ex reliquorū armorum deſcriptione colligitur) magnitudine iſtum Saulis ſuperabat, & pōdere; & tamen hoc recuſato, illum laudat, atq; perlibentèr aſſumit. Et quid eſt bone Deus, quòd illo accinctus, an incedere poſſet, nō tentat? An fortè quia armatū incedere, quòd tentatum ſolummodò graue videbatur, vſu poſteà facillimum experiebatur? Prorſus ita ait allatus Damianus: *Nec dum experimentum ſui ille Dei miles acceperat, de quo ſcriptura dicit: quia impoſita galea ærea ſuper caput eius, &c. dixit non poſſum ſic incedere, quia non vſum habeo, & depoſuit eam. Iam autem idem ſe doctè probauerat, cùm gladium Goliath Philiſthæi inuolutū pallio poſt ephod abſtulit, & ſecum à facie perſequentis Saul fugiendo portauit, dicens: non eſt alter gladius ſimilis illi.* En quarè aſpera aliquibus videatur virtus, arcta cœli via, & importabilia religionis pondera; quia Dei gladium ſuper femur ſuū aſſumere, ac ad palæſtrā accedere tentant ſolūmodò quādoque, ingrediuntur autem nequaquam; at ſi excuſſo timore clauſtrum ſemel ingreſſi cum veteranis Chriſti militibus in arena ſe exercere, virtutique aſſueſcere inciperent, latum nimis Dei mandatum, & facilem multùm iuſtitiæ ſemitam inuenirēt, quod poſt mulros docet Vgo Card. ſuper verba illa Saluatoris: *Iugum enim meū ſuaue eſt, & onus meum leue.* Matt. 11. *Grauat in principio, quia graue eſt cōſuetudinem deſerere, ſicut enim in ſtupore dentium grauat primò comedere; ſed poſteà delectat, ſic proceſſu temporis ineffabilis delectationis dulcedine fit ſuauis, & dilatatur.* Sic vndè grauia, vndeque religionis onera leuia appareant, innoteſcit, & claret.

Ibid. c. 17.

Petrus Damianus.

Arduum quodlibet vſu facillimum redditur.

Matt. c. 11.

Vgo Card. Grauat in initio religionis onus, ſed aſſuetis leue eſt, atq; ſuaue

15. Et quidē adeò leuia sūt religionis onera, vt ficta, & ſomniata potius pondera, quàm vera eſſe videantur. Meum non eſt hoc, quod dico, ſed Dauidis, qui pſal.93. hæc habet: *Numquid adhæret tibi ſedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto?* quæ & ſi ad Pharaonem, qui difficultatem fingebat in præcepto dimittēdi populum, vt iret viam trium dierum ad ſacrificandum, directa autumet Treuetus: & ad terræ promiſſionis exploratores ac alios, quos hi perterruerūt, nè obedirent diuino præcepto, vt in terram illam ingrederentur, Lyranus opinatur, & Aiguanus, Deo tamen dicta fuiſſe communior, veriorque ſentit opinio, & quāuis de labore veluti ſub præcepto impoſito verba interpretetur Auguſtinus, qui dicit: *Formas dolorem in præcepto; ideſt de dolore præceptum nobis facis, vt ipſe dolor præceptum ſit nobis.* Quod quonam pacto intelligi debeat, illicò explicat ipſe, qui fusè nimis nequaquam fingendi verbo figmentum, aut ſimulationem eſſe ſuſpicandam probat, ſed factionem, formationem, & plaſmationem per illud intelligendam aſſerit, quæ veram, & germanam equidem verbi eſſe explicationem, fateor quidem; fas nihilominùs pro præſenti argumento mihi ſit dicere, quòd laborem Deus in præcepto fingit, quia ſuæ gratiæ infuſione adeò religionum præcepta facilia, & ſuauia reddit, vt labor in illorum obſeruantia requiſitus, fictus quodammodò videatur, nō verus. Tetigit (ni decipior) rem Vgo Cardinalis, dum ſuper citatum pſalmi locum fatur: *Fingis laborem in præcepto, ideſt, emollis, & tractabilem, et tolerabilem facis laborem, vel dolorem in præcepto tuo, ideſt, in præcepto charitatis, in quo omnes coniungis, et vnis tibi, ut coniuncti inuicem, atque tibi, leuitèr portent, quod diſiuncti portare non poſſent.* Hæc ipſe, quæ & ſi de dilectionis tātùm præcepto dicta videantur, de omnium tamen ordinum, ac religionum dici poſſunt, ac debent; nam præcepta, quæ à religioſorum conſortio ſeiuncti perhorreſcunt mundani; adeò mollia, & tractabilia experiuntur Deo dicati, vt fictum ſe non verum laborem in taliū præ-

Pſal. 93.

Auguſtin.

Verborū illorum: *Fingis laborem in præcepto.* pſal. 93. intellectus.

Vgo Card.

Religionis labores ficti religioſis videntur, non veri.

præceptorum adimpletione adhibere existiment.

6 At quid in regulæ, præceptorumque obseruatione fictè religiosos laborare dixi? Nec imaginariè quidē eos fatigare asserit Nazianzenus, dū orat. 2. ait, quòd propterea primi ad vineam missi non maiorem mercedem acceperunt, quàm vltimi ad eiusdem culturam destinati, quia ipsemet labor pro Dominicę vineę cultura assumptus non verus, nec fictus labor est, sed merces, & quies: *Hoc ipsū amplius laborare*, ait ipse, *amplioris mercedis loco habendū est; his quidē certè, qui animo sūt nō omninò illiberali, ac sordido.*

Nazianz.

Pro Christo laborare premij loco habendum est.

7 Terrestri paradiso religionem à nōnullis cōparari, etiò, post antiquiores dicente Pincto: *Religio est veluti paradisus terrestris.* quia non tàm, vt ipsemet ait, ex ea riuuli lamentabilium lacrymarum fluunt, quæ ex cordis fonte videndi Deum desiderio æstuantis prosiliunt; nec quia ad paradisi instar celsas habet contemplationis arbores, frondes virides sacrorum verborum, iucundos flores rectorum desideriorum, sapidos bonorum operum fructus, & votorum sanctæ religionis perfectum cumulum; sed quoniam (quod ad rem nostram maximè facit) non laboriosa opere, sed ad primi hominis instar, qui præceptis imbutus, & institutione formatus, nō ad laborē, sed ad solatiū potiùs in paradiso operari debebat (dicēte Lyrano: *Vt operaretur ibi, nō opere laborioso, sed magis delectabili, ad experientiam, & exercitium suæ virtutis*) dulcitèr, suauiterque nimis in præceptorum adimpletione laborant religiosi; ad mūdanos, qui aliter rem existimant, clamāte Dauide: *Venite, & videte quàm suauis est Dominus.* psal. 33. at quòd deserto posteà comparetur quandoque iuxtà illud Oseæ 2. *Ducam eam in solitudinē, & loquar ad cor eius*, quod animæ religiosę in solitudinem religionis deductæ applicat Philippus de Greue, qui vlterius serm. 64. tunc Moysen ad interiora deserti oues ducere asserit, cū Christus ad interiora monasteriorū penetralia obedientes assumit. Et ante ipsum Adam de Persenia: *Desertū est vita claustralium, quā nec mundi concupiscentia calcat, nec ambitio tumultuosa frequentat, nec seculi luxus hunestat. Desertum rectè dicitur, vbi nec frumentum mundanæ suauitatis, nec vinum erroris; nec oleum adulationis nascitur*, capere haud quaquam poteram, cum nulla prorsus inter desertum, & voluptatis locum videatur conuentio; acutius tamen rem considerans maximo, optimoque iure deserto religionem comparari reperio; quia si deserti opacitas, inamœnitas, sterilitas, & solitudo, quæ horrorem, terroremque hominibus incutere solēt, pace, quieteque fruendi causa, dulces, atq; suaues feris apparere consueuerunt; in dulcorem maximum, ineffabilemque viris Deo dicatis, spiritalem pacem quærentibus, religionis solitudines, & asperitates mutantur, atque vertuntur: Quod per Isaiā expressissimè Veritas ipsa testatur, dū dicit: *Ponam desertum eius delicias, & solitudinem eius quasi hortum Domini.* cap. 51. quo oraculo edoctus Vgo Card. hunc dixit in modum: *Per desertum claustrum significatur, iuxtà illud Matt. 4. Ductus est Iesus in desertum. Et Cant. 8. Quæ est ista, quæ ascendit de deserto delicijs affluens. Deliciæ istæ sunt paupertas, asperitas, vilitas, & cætera, in quibus boni claustrales delectantur. Et benè dicuntur istæ deliciæ, quia vt vinum, quòd pūgitiuū est in se, transfusum per saccum plenum speciebus fit pigmentum; sic amaritudines, quæ per saccum humanitatis Christi, qui Christus fuit plenus speciebus virtutum, immò etiam ipse fuit species aromatica. Tales, inquam, amaritudines sic colatæ, & transfusæ per eum, nobis debent esse pigmentum.* Ecce tibi quàm mendaces sint filij hominum in stateris, dum suo pede religiosos metientes, ijsdem deserti asperitatibus illos affici putant, quibus seipsos vitijs mancipatos afflictari sentiunt, cùm in partem alteram, nempè virtutis, se transferre cogitant, vel incipiunt. Quapropter Philippus de Greue supra allato sermone dicere sic consueuit: *Conuersatio sanctorum, siue religio non est exterius, sed interius inspicienda, & æmulanda. Mundani enim vident exterius, & abhorrent, & dicunt eam desertum propter habitus vilitatem, sterilitatem, & penuriam*

Lyranus.

Religio terrestris paradisus.

Psal. 33.

Oseæ c. 2.

Adam de Persenia.

Claustralium vita desertū nuncupata, & quare?

Isaias c. 51.

Vgo Card.

Philippus de Greue.

Ex deserto in deliciarũ paradisum religiosis cõucertitur.

cibi, & potus: sed non attendunt, quòd habeat sub tramanitate delectationem, & pulchritudinem. Vnde Cant. 1. Nigra sum, sed formosa. Ideò comparatur nuci, quæ exterius amara est, intus autem sapida. Frange nucleum, & dulcedinem inuenies. Et ita equidem est, nam sicut pisces maris inter salsas, amarasq; eiusdem maris aquas suauitatem quamdam percipiũt, cuius ratione in ipsis aquis gaudent; sic religiosi inter ipsas religionis austeritates cęlestis gaudij pręlibant dulcedines.

Hebr. c. 9.

8 In illa Pauli verba: *Post velamentum, &c. arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, & tabula testamenti.* Ad Hebræos 9. quoties incidi, toties non potui non mirari, quid est, quòd lapides, & ligna, & non propositionis panes augustissimam figurantes Eucharistiam; nec velum diuinissimam Christi carnem (iuxtà Pauli sententiam) exprimens tam sedulò, reuerenterque asseruantur? Si dices, quòd eadem per mãna significabãtur, & legẽ; nam lex est, quæ transsubstantiationem panis in verum Christi corpus, & vini in verum sanguinem credendum instruit, & iniungit, denuò ad quid inter legem, & Eucharistiam significantia virga reponeretur inquiro. Et licèt Oecumenius in Glossa relatus, ad Iudæorum ingratitudinem iugitèr confundendam hæc asseruata autumet, cùm dicit: *Omnia hæc erant in arca, quę ingratitudinem conuincerent Iudæorum: virga quidem propter seditionem in ordinatione Aaron: tabulæ verò eò quòd Iudæi occasio fuissent, cur priores confringerentur. Manna autem eò quòd edentes illud murmurassent. Oportuit igitur, vt hæc ad nepotes transmitterentur.* Quæ etiam Chrysostomi, aliorumque fuit sententia: pro re tamen, de qua agimus, mysteriũ magnũ detego, illudq; dico in mundanis, & religiosis, quia si arca, quæ ab arcendo dicitur, religionis est typus, quæ viros, mulieresque à seculo arcet, iure optimo legem, virgam, & mãna abscõdit, & seruat; quia lex illa religiosorũ, quæ ob sui asperitatem virga ferrea mundanis à longe eam inspiciẽtibus apparet; à religiosis in arcæ penetralibus inclusis cælestis, suauissimaque præ spiritualium consolationum dulcedine æstimatur, ac ducitur; quapropter cum Dauide sæpè sæpius clamando: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua!* psal. 118. dicere mundanis videntur: vsque quò filij hominum diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Quare non expergescimini filij ebrij, vt saltem nouissima prouidẽtes, vos in iniquitatis via, nõ religiosos in perfectionis semita laxari agnoscatis? Si vsquemodò arcta vobis visa est religiosorũ via, & angustus callis eorum, viam mandatorum ipsorum currere incipite, & videbitis, quòd æquitatis semitas, qui ingressus fuerit, non arctabuntur gressus ipsius. Si veluti à facie colubri religiosorum effugistis institutũ, cõsentiõ equidẽ, quòd illud in terram per inobseruantiam proijcienti coluber est; at si extensa manu ipsũ apprehenderitis, in virgam vertetur, qua nedum sustentari, sed portenta etiam operari poteritis, & prodigia. Si in professionis emissione inter prælati manus suas iungentes religiosi, ab illis ligari, & super votorum struẽ sacrificari vobis videntur, latere vos minimè debet; quòd nõ Beniamin doloris filius, sed Isaac, qui risus interpretatur, in hac ara immolatur; quia incruentum hoc sacrificium non cũ tristitia, & dolore, sed cum risu fit, & lætitia. Si succensa fornax vobis claustrum apparet, in quam ingressi religiosi iugi ærumnarum igne cõburi videntur; sit fornax, vt dicitis, sed perflat Deus hãc fornacem suauissimo spiritu suo, roremq; dulcedinis suæ in eam immittẽdo, labores extinguit, flammas temperat, summamque lætitiam inclusis affert. Quid igitur timetis? Quid trepidatis? Abijcite opera tenebrarum, & accedite ad sepulchrum, quia facilè illo adiuuãte, qui dat velle, & perficere, lapidem reuoluetis. Ingredimini desertum; immò cum Moyse in deserti interiora potentiarum, sensuumq; vestrorum gregem minate, & visionem magnam videbitis, quòd, si paupertate vilitate, & ærumnis ardeat quidem religiosorum rubus, sed non consumatur, quia si maledicuntur, benedicun-

Oecumen.

Suprema ingratorum confusio beneficiorum memoria.

Psal. 118.

Religionis leges, quæ virga ferrea mundanis videntur, super mel, & fauum dulces religiosis apparent.

eunt etiā; persequutionem patiūtur, sed cum lætitia sustinent. Quibus si fidem præstare renuitis; Bernardo saltē illam prębete dicenti: *Aduertere potes in omnibus ferè religiosis congregationibus viros repletos consolatione, superabundantes gaudio, iucundos semper & hilares, feruentes spiritu, die ac nocte meditantes in lege Dei, crebrò suspicientes in cœlum, & puras manus in oratione leuantes, solicitos obseruatores conscientiæ, & deuotos sectatores bonorum operum; quibus amabilis disciplina, dulce ieiunium, vigiliæ breues, labor manuum delectabilis, & vniuersa denique conuersationis huius austeritas refrigerium videatur.* serm.6. de Ascensione.

Bernardus.

Religiosi admodum iucundi religiosa austeritas.

Introeuntes in monumētum viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. Marc. 16.

§. II.

Eminùs inspecta religiosorum vita candida adeò videtur, vt penè angelica stuporem incutiat, atq; terrorem: cominùs autem, vt cæterorum, vilis appares, & despicabilis.

1 Copiam, quæ pretiosa queq; raritatis causa pręstantia (iuxta illud Aristidis oratione priore Platonica de Rethor. *Maxima quaque in paucissimis cadunt*) vilescere facit (qua de causa Chrysostomus hom.19. ad Corinth.1. *Qui magnum quid habēt, & pulchrum, quandò sibi id habent, magis efferuntur; sin autem apparuerit eos cum alijs id possidere, hoc eis minùs accidit*) virtutum etiam opinionem deprimere satis ethnicis ipsis illuxit; nā, teste Laertio lib.4. cap.8. instantèr ab Attalo rege accersitus Lacides, nedū illū adire renuit; verùm breuitèr etiā ab eius nuncijs se expediuit, dicendo: *Imagines eminùs spectandæ sunt. Iuuenēs,* ait mox dictus Laertius, *arctā, assiduāque familiaritatem sæpè minuere virtutis admirationem.* Cuius rei minimè ignarus Cato, vt fertur, Manutium ad se in Cypro accedentem inciuiliter repulit, cuius inurbanitatis redargutus aliquando, sic se purgasse testatur Cato Vticensis lib.5. apoph. *Illum repuli, nè (iuxtà Theophrasti sententiam) nimia amicitia causam aliquandò daret odio.* Et ita quidem accidere plerumque solet, nam teste Plutarcho in Pericl. *Ea vis est consuetudinis cum amicis, atque conuictu, vt omnem maiestatem deprimere valeat: & in familiaritatibus retineri grauitas, quæ ad gloriam requiritur, vix potest.* Quę si vera vt verissima sunt, non mirum quòd pulcher adeò apparet, & decorus Iuuenis iste, vt eū intuentes in admirationem, atq; stuporem adducat: *Viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt.* Marc. 16. cū in sepulchro claustrum figurante (vt in superioribus diximus) moretur, & sedeat: quandoquidem religiosus longè à mundanorum cętibus semotus, veluti pictura elegantem sui formam prætendit; quò verò propius conspicitur, eò minùs perfectus videtur. Quod considerans Petrus Damianus religiosis nè propiùs videri patiantur, sed à longe tantùm (vt procerę, præstantesque figuræ) se considerari permittant, elegantissimis hisce verbis suasit in apologia de contemptu secul. opusc. 12. cap. 26. *Apud quosdam absentis monachi auctoritas grauis est: Si autem præsens affuerit nullius indicentur esse momenti; sæpè cuiuslibet venerabilis viri litteris reuerentiæ honor impenditur, qui personæ, si adsit, indeuotiùs exhibetur. Apud seculares enim religiosus quique veluti pictura est. Pictura siquidem si procul assistat, inhiantèr, & cum auiditate prospicitur: Si iuxta sit, cōtemptibilis iudicatur. Et spiritualis quisque carnalibus absens quidem timori, præsens autē videtur esse despectui. Quod & Apostolus sibimet contigisse testatur, cùm ait 2. ad Corinth. 10. Epistolæ graues sunt, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis. Quos enim*

Arist.

Chrysost.

Copia vilescunt, quæ raritate pręstantia erāt.

Laertius.

Cato Vtic.

Plut. in Pericl.

Haudquaquam in familiaritatibus retineri grauitas potest.

Marc. 6. 16.

Petrus Damianus.

Veluti pictura Religiosus à lōgè admirationē incutit, propiùs autē inspectus cōtemptibilis apparet.

epistolarum grauitate terruerat, ijs corporalis præsentia despicabilis apparebat. Sic nō se se omnibus adiungētes, nec omniū cubicula penetrantes, sed potiùs, vt pictura procul stantes, perfectionē suam religiosi exhibent, atque declarant. Pro quo argumento te audire non pigeat.

2 Monasticam vitam nunc pœnè angelicam vocauit Bernardus in libro de præcepto, & dispensatione: *Arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, ac singularem excellētiam vitæ spiritualis, quæ præeminens vniuersis vitæ humanæ generibus, huiusmodi conuersationis professores, & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus facit.* Nunc prorsus angelicam nuncupauit Basilius in Constitutione monastica cap. 19. *Hi vita diligentèr communitate retenta, Angelorum viuendi ritum æmulantur.* Et nunc Angelis ipsis admirabilem dixit S. Ephrem Parænes. 1. ad religion. *Admirandum spectaculum in cælis est monachus super terram angelicam vitam agens.* At si monachum, qui in claustro degens, & in monasterij penetralibus inclusus cælicis ipsis spiritibus admirādus apparet, extra charitatis prætextum, in vijs videri, in cętus irrumpere, vel aulas frequentare cōtigerit, hen luctuosa mutatio! ex Angelo homo, & hominibus cunctis vulgarior fortè, & contēptibilior videbitur. Quod benè noscens Bernardus serm. 64. de paruis propterea dentibus claustrales comparatos existimat, iuxta illud Thren. 3. *Confregit ad numerum dentes meos,* quia si hi duplici labiorum septo sunt à natura inclusi, vt nunquam, nisi risus causa se prodant; sic ipsi charitate excepta, quę per risum figuratur, prodire in publicum nequaquam debent; alioquin, vt pictura de propinquo inspecta, in contemptum deuenient, & derisum: *Clausi sunt dentes labijs, nè videantur,* ait ipse, *sic & nos materialibus vallis circumcingimur, nè secularium oculis, & accessui pateamus. Indecens est si appareant, nisi interdum fortè ad risum; quia nil turpiùs, quàm monachus per vrbes, & castella discurrēs, nisi eum illa cogit, quæ operit multitudinem peccatorum. Charitas enim risus est, quia hilaris est. Læta quidem, non tamen dissoluta.* Hæc ipse, antè quem magnus, inclytusque ille monasticæ vitæ pater Antonius præsentes filios alloquēs, futurosque religiosos garrulos, vagos, & quietis impatientes, qui nunquam pedibus suis in claustris consistere valentes, huc, illucque percursuros præuidēbat, carpens, hunc dicere consueuit in modum: *Quemadmodum humida substantia piscibus escam præbet, sic vita solitaria lumen, & ornamentum religiosis subministrat. Et vt pisces mare sulcantes in terra corrumpuntur: ità gloriosa monachorum fama, & existimatio in ciuitatum, & vrbium ingressu corruit, & labefactatur.*

Bernardus.

Vita religiosa angelica.

Basilius.

Ephrem.

Admirandū spectaculum in cęlis monachus super terram angelicā vitam agens.

Thren. c. 3.

Bernardus.

Religiosus charitatis excepto prętextu mundanorum se oculis exhibens, contēptibilis apparet.

Ant. Abb.

Sicut pisceis in terra corrumpitur: sic religiosorū fama in ciuitatibus labefactatur.

3 Alias me locum illum librasse recordor: *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non potest.* Gen. 22. & quamuis sufficientèr illum me expendisse non lateat, pro præsenti nihilominùs instituto vulgaris non erit æxtimāda subtilitas, quòd ob id (ni temerarius videor) tanti patris soboles rebus tam discordantibus, nullamque habentibus conueniētiam, ac proportionem comparatur; quia si ipse tabernacula, & tentoria in campis, & solitudinibus sita inhabitans, patriarchas ordinum institutores præsignabat; filij virorū Deo dicatorū, in claustrisq; reclusorum gestabant figuram: & quia hi nunc cælestes, nunc terreni; nunc Angelis admirabiles, nunc verò hominibus contēptibiles apparere debebant iurè illi, & cęli stellis, & terræ cōparantur arenæ, vt præfatorum Dei verborum sensus esset: quia religiosos, per tuam sobolē figuratos, ab Ecclesia ad forū, è claustris ad curias, & è cellulis ad aulas frequentèr progressuros præuideo, ideò eos stellis comparo, & arenæ, vt intelligant; quòd cùm è religionis cęlo per futilem egressum ceciderint, vt terræ puluis contemptibiles apparebunt. Meum non est hoc, quod dico, sed Hectoris Pincti, qui super illud Isaiæ 34. *Omnis militia cælorum decidet;* ad moralem sensum confugiens, hæc habet: *Per stellas intelliguntur religiosi, qui à terra separati cælo adhærent, qui debent dicere cum Paulo: Nostra con-*

Gen. 22.

Isaias c. 34.

Pinctus.

In claustri cęlo, vt stellæ fulgēt religiosi; in foro autem, vt terræ pului;s, contemptibiles apparent.

conuersatio in cælis est. Hi reuocantes animum ab omni turbulento negotio; à terra se longissimè efferunt, & ad cælum per cōtemplationem rapiuntur: ideò stellis in cælo fulgentibus meritò comparantur. At tunc stellæ dicuntur cadere de cælo, quandò orationem, contemplationē, & solitariam quietem contemnunt, & se distrahunt, humanisque negotijs implicant per ciuitates inquietè vagantes. Hi dicuntur cadere in terram, & hi sunt stellę illæ, quas hic Isaias vt folia cadere dicit. Statimque ad stellas illas, quas de cœlo casuras prædixit Saluator Matt. 23. *Stellæ cadent de cælo,* sermonem vertens, subdit: *Hi sunt stellæ illæ, de quibus Christus ait apud Matt. Stellæ cadent de cælo. Perpende obsecro, & alta mente considera ex quàm alto loco cadit religiosus, qui se secularibus contaminat, ex cælo in terram. Felices illi, qui permanent in religione, et obseruantia, qui quieti, erecti, et eleuati in cælo versantur, qui Deum laudantes, et humana contemnentes, vita, et doctrina erudiunt multos; hi quasi stellæ fulgebunt in perpetuas æternitates.* Hæc ipse, quæ satis apertè probant, non semper stellis religiosos esse comparandos, sed tunc tantùm cùm solitariam vitam ducentes, in cœlo per contemplationem versantur; nam cùm secularibus se negotijs implicando in terram cadunt, terræ pulueri, & arenæ, quæ in huius mundi littore plurima est, comparari meritò possunt, & debent, dum à cæteris aut parum, aut nihil differre videntur.

Matt. c. 23.

Idem.

E cœlo in terrā cadūt stellæ istæ, cùm relicta cella ciuitates frequentant.

4 Super omnia Ierosolymitanæ ciuitatis excidia nil sic largè flendo lamentabatur Ieremias, quàm luctuosam Nazaræorum mutationem, quā prophetali spiritu præuidens, hunc conquerebatur in modum: *Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Denigrata est super carbones facies eorum.* Thren. 4. Heu (ac si diceret) numquam satis deplorata mutatio! & vbi est Nazaręorum nitor? Quò eorum abijt speciositas? Quis niueū candorem in nigredinem, & tantum ruborem in pallorem maximum mutauit, & vertit? At qui sunt hi Nazaræi, quorum luctuosam mutationem sic largitèr propheta lamentatur, & deflet? Num illi, qui à pueritia Deo dicati nouaculā super capita sua non admittebant? Et quidem, sed (ni decipior) illi maximè, de quibus ipse immediatè sequitur: *Et non sunt cogniti in plateis.* Qui autem sint illi, qui in plateis non cognoscuntur, audi Gilibertum à Tilmanno super præfatum Ieremiæ locum allatum: *Magna certè collaudatio, sed misera commutatio. Candor niuis, lactis nitor, eboris rubor, pulchritudo sapphiri, & puritas carbonis obducitur nigredine. Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis. Non sunt vtique pro Nazaræis cogniti iam in plateis. Silebo de alijs: ordinis nostri cernite viros, quàm admirabile erat nomen eorum in vniuersa terra: in initijs, quandò vix erant in plateis, statim cogniti pro sanctis signo erant in eis. Nunc autem nullo religionis discrimine, nullo priuilegio conuersationis, aut nullo, aut pro tenui distincti, & signati sunt à cæteris. Ideò non sunt cogniti quasi Nazaræi in plateis. Frequentia platearum decolorat Nazaræos, & peregrinam speciem induit.* Hactenus ipse, tu verò, qui sint Nazaræi in plateis nō cogniti; quiduè in eis speciem sic permutet, vt cognosci penitùs nequeant, colligere facillimè poteris, & videre

Trēn. c. 4.

Gilibertus.

Platearum frequentia adeò religiosorū deturpat existimationē, vt parū, aut nihil a cæteris eos differre ostendat.

5 Aduocat modò dictum (quòd plateæ frequentia adeò religiosos decoloret, adeòque in eos peregrinam indueat speciem, vt cognosci nullatenus possint) locum illum Ezech. 42. in quo habetur; quòd ni depositis sacerdotalibus indumētis Domino cōsecratis, de sanctis ad populum egredi haudquaquam poterant sacerdotes: *Cùm autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: et ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestienturq; vestimentis alijs, et sic procedant ad populum,* quod etsi ad insinuādum quòd rudi populo non sunt alta Dei mysteria manifestanda Dominū id præcepisse opinentur nonnulli, qui vlteriùs addunt, quòd qui non possūt templi adyta penetrare, nec sublimia diuinæ sapientię arcana intelligere valent, propterea paruulorum instar, lacte facilis, simplicisque doctrinæ nutriendi sunt, non solido excelso-

Ezechiel. c. 42.

rum

rum mysteriorum cibo ; iuxta illud Pauli 1. Corinth. 3. *Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi non escam: nondum enim poteratis*, nihilominùs pro re hac, quam præ manibus habemus, mirabilis erit loci istius interpretatio, si dicetur, quòd ob id in gazofilacijs, seu in sanctis sacerdotales relinquuntur vestes, & aliæ in egressu ad populū à sacerdotibus assumūtur, quia remoto charitatis prætextu, fieri vix potest, quin in ipso cœnobiorum egressu religiosi, vel sanctitatis vestem mutent (si non amittunt etiam) vel saltem mutasse videantur, dum foras ad populum egrediuntur. Quod quàm verum sit, pauca illa præallati Giliberti verba: *Frequentia platearum decolorat Nazaraos, & peregrinam speciem induces*, declarant, & probant.

1. Corinth. c. 3.

In ipso cœnobij egressu speciem, decoremque mutare videntur religiosi.

Gilibertus.

6 Quòd Moysi manus è sinu protracta lepra videretur cooperta, & in eundem retracta, vt caro reliqua appareret, vt habetur ex cap. 4. Exodi, ad prauæ societatis damna reducit Pinetus, dum dicit, vsque eò deuotum, bonum, & perfectum apparere religiosum, quousque in claustri sinu se continet; vt autem ex illo egrediēs mundanis sceleratorum lepra infectis se miscet, illorum lepræ contagione inficitur. Verba autem eius sunt: *Moyses manum in sinum mittens protulit leprosam instar niuis; cùm retraheret sana reddebatur, & erat similis carni reliqua. Vndè sequitur vitam solitariam, & segregatam esse magnum remedium ad peccatum vitandum, salubremque medicinā ad lepram animæ sanandam. Quicumque lepram peccatorum curare voluerit, à malis, & peruersis frequentationibus retrahatur, & in cubiculum suum sui se se occludat, secum supputans, & calculās, eo pacto salutem, et quietem inueniet.* Quòd citò non accidat, nullamque ex mundanæ conuersationis puluere maculam contrahat, quod & difficilè sibi suadere poterat Ioannes Episcopus Ierosolym. lib. de instituto Monachorum, cùm ait: *Nolo enim te vlteriùs morari inter turbas in vrbe, quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate, die ac nocte circumdat eam super muros eius iniquitas, & labor in medio eius; & iniustitia, et non defecit de plateis eius vsura & dolus. Propter quæ omnia vitanda ipse propheta in exemplum tibi datus maluit in solitudine habitare, quàm in vrbe. Ecce, inquit, elongaui fugiens, et mansi in solitudine. Ait enim sapiens: nō pecces in multitudine ciuitatis, nec te immittas in populum, nec alliges duplicia, nec enim eris in vno immunis.* Et penè impossibile existimauit Basilius, qui lib. de constit. monast. cap. 7. hunc dixit in modum: *Danda omninò nobis opera est, vt non nisi magna adhibita diligentia circum spectioneque in congressum cum extraneis hominibus veniamus. Si enim ipse Liberator noster omnibus seipsum non credebat, si ille purus, et labe omni carens, ille iustus, ille qui quantuscumque erat, nihil nisi virtus erat, hoc faciebat: quomodò fieri poterit, vt nos, qui peccatores sumus, qui ad lapsum procliues, qui à recto, quod nobis propositum itinere, ob nostram naturalem imbecillitatem erramus, vt si curiosis hominibus vitam nostram inspiciendam exposuerimus, non et prauas in nos calumnias conflemus, et ipsi nobismetipsis scandala statuamus?* Quod, vt dixi, citò nō accidat, negari tamen non poterit, quòd quoties è cellulæ, claustriq; sinu præsentiæ manū subduxerimus, scabiosa saltem (si non leprosa) apparebit, cùm mundanorum sit proprium, vt quæ à religiosis rectè fiūt in crimen vocare. Quod cōsiderans S. Bonauēt. 4. par. opusc. opusc. 3. q. 21. to. 7. sic dicere cōsueuit: *Seculares proni sunt de religiosis sinistra suspicari. Cùm enim vident eos refectionem accipere, indicant eos carnales. Cùm vident eos humiliter iucūdos, iudicant eos dissolutos. Cùm ex zelo iustitia vident se ab eis pro vitio suo redargui, dicunt eos iracundos. Cùm vident eos necessaria vitæ hinc inde mendicare, cùm aliundè non habeant, dicunt eos auaros, et sic de singulis. Etiam quæ benefaciunt reprehendunt, propter quod oportet, vt caueant alienæ infirmitati.* Est igitur religiosis omninò secularium vitanda societas, quia etsi illis se immiscendo maculam non contrahant, contraxisse tamen à maculosis (criminum socios habere optantibus) æstimārur.

Pinetus.

Nisi à malis te subtrahas, malum vitare non poteris.

Ioan. Episc. Ierosf.

Penè inculpabile prauę societatis damnum.

Basilius.

D. Bonauēt.

Non lucentium religiosorū defectus, sed rectè etiam facta ctimināri solent mundani.

7 Quorsum tenderet eximia illa morum, virtutumque scrutatio, quam san-

sanctissimi religionum institutores, ac earumdem zelatores in religiosorum egressu (etiam sub charitatis, publicęque vtilitatis prætextu) faciebant, capere haudquaquam poteram; nam Basilius serm. 1. de instit. monach. nō nisi vrgēti de causa, & post maturam vniuscuiusque vitæ, & morum discussionem, probatiorem à prælato esse mittendum asserebat:

Basilius.

Proximorũ vrgente necessitatē nō quilibet, sed probatiores mittendi.

Cùm autem necessaria aliqua de causa necesse fuerit in publicum prodire, antistitis arbitrium sit, eos ad hoc deligere, quos idoneos, qui prodeant, ipse iudicauerit; itemq; contra præcipere, vt domi remaneant, quorum similitèr ex re hoc esse censuerit. Et Augustin. serm. 1. ad fratres in eremo tom. 1. nec cibum, nec potum cum secularibus nisi necessitate cogente esse sumendum addit; & tunc pane, & aqua excepta, aliud penitus eis sumere licere, asseruit:

Augustin.

Pane excepto, & aqua cum secularibus aliud minimè sumere debet religiosus: neq; hęc, nisi vrgenti de causa.

Quandò necesse est, vt aliqui ad seculum vadant, nemo extra monasterium cum secularibus manducare, nisi panem, vel bibere, nisi aquam præsumat; vel aliquid etiam intus manducare extra horam prandij, nisi casus infirmitatis acciderit. Hæc ipse, quæ ego, vt dixi, quorsum tenderent, quiq; eorum in hoc esset sensus, assequi perdifficilè poteram: nunc autem religiosorum sanctitatem veluti picturā eminùs esse inspiciendam intelligens, & plateam Nazaræos decolorare, in eosque peregrinam speciem inducere audiens, eorum mentem facilè percipio; quòd scilicet nè propiùs inspecta pictura vilesceret; & nè supra carbones Nazaræorum denigrato candore, ignoti in plateis redderentur religiosi, perfectiores & raró, ac nouis, arctiorisque vitæ imbutos præceptis mittebant: pro certo habentes, quòd cum his omnibus fieri vix poterat, vt cū sui opinionis diminutione religionis nō decresceret cultus, & minueretur auctoritas. Vndè Bernardinus Senensis Dom. 3. post Pent. art. 3. cap. 3. de societate bona, & mala:

Bernardin. Senens.

Inter seculares minuitur semper auctoritas religiosi, & si perfecti.

Bonorum minuitur auctoritas, quandò religiosi, & alij Ecclesiastici viri cum secularibus nimis intrinsecè, et domesticè conuersantur. Proindè Ezech. 42. præcepit Dominus, vt habitatio sacerdotum à vulgo separaretur.

8 Præsentem claudo excursum, dicendo, quòd mirum non est, si religiosorum crescente numero, eorum auctoritas decreuit, & honor. Magnū sanè existimari non debet, si adeò (vt Ieremiæ vtar verbis) ordinum obscuratum est aurum, adeò religiosorum mutatus est color optimus; vt in plateis ampliùs non agnoscantur, si sanctuarij lapides, qui in loco ipso clausi, & absconsi esse debebant, facti sunt in capite omnium platearum; & adeò quidem, vt nulla sit platea, quam sæpè non terant, nullus cætus, cui non intersint, nulla curia, quam non frequētent, & nulla aula, in quam nō irrumpant:

Religiosorū crescēte numero; cur eorum decreseat auctoritas, declaratur?

Audi (ait Bernardus) *quomodò Ieremias nostras iniquitates plorat, dicens: Quomodò obscuratum est aurum, et mutatus est color optimus? Dispersi sūt lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Per aurum intelligimus vitam religiosorum; quæ anteà erat per gloriam virtutum clara, nunc verò per turpes operationes est obscura. Color optimus auri significat habitum sanctitatis, qui per bona opera priùs erat pretiosus, atque optimus: nunc verò per vitia, et secularia opera est mutatus, et uilis, atque despectus effectus est, etc. Dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Lapides sanctuarij designant religiosos uiros, qui nunquam debent foris uagari; sed in secreto monasterij ante oculos Dei sēper commorari. Sed dispersi sunt hodie lapides sanctuarij in capite omnium platearum; quandò religiosi uiri quærendo uana, et secularia foris uagantur. In capite omnium platearum lapides sanctuarij sunt dispersi, quandò uiri religiosi plus desiderant in palatio regis versari, quàm intrà claustrum monasterij commorari.*

Bernardus.

Obscuratur bona religionis opinio, cùm religiosi in capite fiunt omniū platearum.

Sic ipse serm. 65. de modo bene viuēdi; ego autem apertiùs meam sententiam tibi dicam: miraris fortè vir Deo dicate, quòd religiosorum sabbata derideāt seculares, & floccipendant instituta? Miraris, quòd omniū facti sint peripsema, qui anteà positi erant in signum, miraculum, & portētum, si ipsi Institutorum, patrumque neglecto consilio, & paruipenso exēplo semper in ciuitatibus, semper in foro, semper in cætibus reperiuntur? Si à ciuitatibus se elongarent,

ere-

eremos peterent, atq; deserta. Si non mulierculaṛum frequentarẽt domos, sed in solitudinibus errarent. Si non in principum aulis, sed in cauernis, & speluncis terræ habitarent, eis dignus non esset mundus; verùm quia ad locustarum illarum instar, quæ de fumo putei egressæ, vt dicitur Apoc. c. 9. *De fumo putei exierunt locustæ in terram*; mũdum totum cursitando replent, vt super mòx dictum scripturæ locum in mystica expositione dixit S. Antonius Paduanus; *Locustæ propter saltum, quem faciunt, significant religiosos, qui iunctis duobus pedibus paupertatis, & obedientia debent saltare ad altitudinem vitæ æternæ. Sed proh dolor! retrogrado saltu de fumo putei exierunt in terram, & vt dicitur Exodi 10. operuerunt vniuersam superficiem terræ. Hodie non fiunt nundinæ, non celebrantur curiæ seculares, vel Ecclesiæ, in quibus non inuenies monachos, & religiosos: emunt, & vendunt; ædificant, & destruunt: mutant quadrata rotundis: in causis parentes prouocant, coram iudicibus litigant de necessitatibus, testes inducunt, cum ipsis parati iurare pro re transitoria, friuola, & vana. Dicite mihi ò fratres religiosi, numquid in prophetis, vel Christi euangelijs, aut Pauli epistolis: numquid in regula mea, Beati Benedicti, vel Augustini istas litigationes, euagationes & causarum pro re transitoria, & peritura acclamationes, & protestationes inuenistis? Benè dicitur, quòd ascendit fumus putei.* Mirum igitur non est, si obscurato auro, & mutato colore optimo omnium facti sunt peripsema, & vsque adhuc fiunt, fientque taliter, vt video, quòd vix eos mundus sustinere valebit. Nec harũ locustarum obstat garrulitas, quòd charitas Christi vrgeat eos; & quòd non vanitatis, nec curiositatis, sed salutis animarum causa vicos circumeunt, & plateas; quia optima equidẽ, & virtutum regina est charitas, sed adeò ordinata debet esse, vt dici possit illud: *Ordinauit in me charitatem*, nã prius propria, quàm aliorum est quærẽda vtilitas; nec enim ad alios extrahendos in mare se deijcere debet, qui perfectè nare ignorat, ne simul cũ illis fluctibus obruatur, & ipse. Decipiuntur postea, decipiũtur sanè longè magis locustæ illæ, quæ carnẽ præ oculis habentes, & sanguinem quacumque leui cõsanguineorum necessitate vice in cælum saltandi, per terrã cursitant; nam quàm à consanguineis abesse debeant, ipsa eorum capitis tonsura edocet, cum propterea in religionis ingressu (iuxta illud Leuitici cap. 14. *Radet omnes pilos corporis*) tondantur, vt carnis affectiones se abiecisse ostendant, vt dixit Gregorius lib. 5. moral. cap. 2. *Pili carnis sunt vitæ veteris cogitationes, vnde benè per Moysen dicitur: Radant pilos, &c. quia qui in Diuinum obsequium assumitur, debet ante Dei oculos à cunctis carnis cogitationibus mundus apparere.* Si vaccæ illæ, quæ arcam portabant, mugiebant quidem in signum, quòd vitulorum (vt ita dicam) non erant oblitæ; sed, ac si ratione præditæ, vt Deum filijs anteferrent, recto pergebant itinere, sicuti ait Christianus Druthmarus. *Illæ vaccæ, quæ nec dum iugum traxerant: quamuis vitulos recentes haberent, tamen accepta arca Domini abierunt viam, quam ignorabãt, pergentes, & mugientes, quasi dicerent: & vitulos non obliuiscimur, sed tamen Creatorem, cuius arcam ducimus, plus timemus.* brutis stolidiores religiosi retrogrado cursu ad consanguineos festinant. Et si Christus inter cognatos non reperiebatur, nec notos, fieri quomodò poterit, vt illum inter consanguineos inueniant ipsi? Si in ipso religionis ingressu Deus eis factus est pater, Maria mater, Sancti, & Angeli eorũ fratres, & propinqui euaserunt, dicente Thoma de Kempis in valle liliorum cap. 29. *Sit tibi religiose, & deuote frater postquam reliquisti seculum, pro terrenis parentibus Deus cæli pater, Virgo Maria mater, Angeli amici, Religiosi cognati, & omnes fideles propinqui: senes auunculi, iuuenes fratres, coniuges matres, virgines sorores, pauperes nepotes, peregrini consobrini, mites & humiles consodales, sobrij & casti cõmensales, infirmi & debiles familiares, afflicti & oppressi contubernales, derisi & despecti multum amicabiles, omnes mundum spernentes cohæredes regni cælestis.* Si hæc, vt ipsemet Thomas immediate subdit, *est generatio sancta, nobilisque progenies*

Apoc. c. 9.

Anton. de Padua.

Vt locustæ plerique nostræ tempestatis religiosi terram replent, non cœlum.

Quorumdã religiosorũ describũtur vagationes.

Leuit. c. 14.

Gregorius.

Vt consanguineorum amore se abrenũciasse addiscant, in religionis tonduntur ingressu.

Christianus Druthma.

Bestijs bestialiores, qui in religione carnis & sãguinis non obliuiscũtur.

Thomas de Kempis.

Quinam religiosorum parentes, germani, & propinqui esse debeãt, edocetur.

ex Deo nata, Deo placita, fide fundata, spe roborata, charitate probata, et cōstantia firma, quę alia stēmata, quos consanguineos, & quos alios parentes vestigant, & inquirunt? Elonget igitur fugiens, & maneat in solitudine, ibique illum expectet, qui eum est saluum factums is qui mundo semel mortuus, propter Deum in religionis se tumulauit sepulchro.

Iesum quæritis Nazarenum, crucifixum: surrexit, non est hic, ecce locus vbi posuerunt eum. Sed ite, &c. Marc. 16.

§. III.

Mulierum societates, velut muscæ morientes, bona religiosi opinionis perdunt fragrantiam.

Ignis, mare, & mulier tria potiora mundi mala.

1 IGnem, mare, & mulierem tria esse potiora mundi mala celebre prouerbiū (teste Paulo Manutio in suis adagijs) apud veteres fuit: ignis, quia comburit; mare, quia submergit, & suffocat, & mulier, quia semper ab ipsa exordium sumit iniquitas. Et quidē (mea sententia) nec ignis, nec maris malum mulieris malo comparari potest, quia cùm neutrum illorum absq; approximatione nocere valeat, hæc à longè etiā saggittat, & vulnerat; nam & obtutus, licèt honestæ, inhonestè tamen mentē priùs, quàm oculos immutāt; & voces quò teneriores, eò fortiùs ingrediuntur, & penetrant; sicq; non de propinquo tantùm, verùm eminùs etiam nunc risu, nunc gestibus, nunc incessu, nunc mora, nunc denique lenocinosis ineptiis viros fascinando, mentem eos amittere priùs faciunt, quàm substantiam. Vndè omissis aliis Chrysostomum, atq; Hieronymū de hoc malo loquētes reperio; nam primus hom. 32. o peris imperfecti mulieris cōditionem describendo, quot, quantorúq; malorū causa sit, declarat: *Quid est mulier, nisi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, necessariū malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, mali natura boni colore depicta?* Chrysost. Mulieris descriptio. Secundus verò in epist. ad Ocean. de vita cler. tom. 9. *Ianua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio, nociuumque genus fœmineum est.* Hieronym. Philosophus posteà dictus Secundus, & si ethnicus, quantùm malis cęteris mulier præstet, pingere benè nouit, dū post multa veluti pro conclusione serpentem tandèm illam appellauit, & non ob aliud (vt reor) nisi ad ostendēdum, quòd vt coluber non è propinquo tantùm, verùm eminùs etiam visu, inquam, & affatu inficit, atque venenat: *Mulier est hominis confusio, insanabilis bestia, solicitudo continua, indesinens pugna, quotidianum damnum, castitatis impedimentum, domus tempestatis, adulterij vas, viri, & continentiæ naufragium, præcipuum prælium, animal pessimum, pondus grauissimum, et aspis insanabilis*. Mulier hominis cōfusio, insatiabilisque bestia. At si propterea coluber, quia à longè etiam nocet, vt optimè dixit Rupertus Holcoth lect. 127. super caput Sap. 10. verbis illis: Holcoth. *Certè mulieres multò faciliùs intossicant aliquam mentem, quàm coluber carnem. Nullum enim venenum dicitur interficere carnem, priusquam cum sanguine misceatur; species autem mulieris etiam à longe sinè tactu per solam immutationem spiritualem oculorum inficit, et allicit mentem: quia qui viderit mulierem ad cōcupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo Matt. 5.* Serpentibus peior, cùm etiam à longe inficiat. è propinquo quid faciet? Quæ venena in cubiculis effundet? Quis vicino hoc serpente tutam suam sanitatem existimare poterit? Difficile id existimat mòx dictus Rupertus loc. cit. cùm fatur: Idem. *Nullus enim quiescit, aut dormit ubi vermes, vel serpentes, aut coluber communitèr conuersantur, et sanè mulières multò faciliùs nocent.* Difficillimum verò, immò penè impossibile id censuit Salomon, dum in Prouerb. cap. 6. ait: Prouerb. c. 6. *Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantæ eius?* Vndè Augustinus

Augustin.

serm.250. de familiaritate fœminarũ nos admonet, dicens: *Numquid alligabit quis ignem in sinu suo, &c? Qui familiaritatem non vult vitare suspectam, citò labitur in ruinam.* Et post ipsum S.P.Franciscus tom.3. opusc. coll.6.

S.P.N.Frãciscus.

Mulierum familiaritates, colloquia, et aspectus, quæ multoties occasio sunt ruinæ, eò solicitùs euitare debemus fratres carissimi, quò sæpius per huiusmodi uidemus debilem frangi, et fortem spiritum infirmari. Harum contagionem euadere conuersantem cum eis, nisi probatissimum virum tàm facilè iudico, quàm iuxtà scripturam in igne ambulare, et non comburere plantas. Non enim securum puto earum formarum introrsus haurire imagines, quæ possunt, aut edomitæ carnis resuscitare igniculum, aut pudicæ mentis maculare nitorem. Ex hac posteà difficultate, vel potiùs impossibilitate, suspiciones, ac sinistræ opiniones; ex hac bonæ existimationis iacturæ, & tetri odores; ex hac, vnico vt dicam verbo, offendicula insurgunt, & scandala. Vndè Bernardus ser.65. in Cant miraculorum miraculũ castã cũ mulieribus cohabitationem esse vocandũ asseruit: *Cùm fœmina semper esse, et non cognoscere fœminã, nonnè plùs est, quàm mortuum suscitare? Quod minùs est, non potes, & quod maiùs est uis credam tibi? Quotidie latus tuum ad latus iuuenculæ est in mensa, lectus tuus ad lectum eius in camera, oculi tui ad illius oculos in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere, et continens vis putari? Estò ut sis, sed ego suspicione non careo. Scandalo mihi es, tolle scandali causam, quo te probes uerum (ut iactas) Euangelij obseruatorem.* Sic inter alios, religiosi præsertim instituti obseruatores, non possunt, non malè apud seculum audire, cùm mulierculàrum cętibus, & colloquijs, etiam charitatis prætextu, frequentèr intersunt; cùm earum domos frequentant, & secretiora cubicula (etiam spiritualis vtilitatis colore) ingrediuntur, & penetrant. Et quidem si bona est aqua, & non mala est terra, & ex vtriusq; mixtione lutum efficitur; religiosis viris mirum videri non debet, si ex similibus contubernijs patiuntur iacturas. Hinc Augustinus, vt refert Possidius in vita eiusdẽ,

Bernardus.

Mulierũ familiaritatibus frangitur debilis, & infirmatur fortis.

Cùm femina esse, & fœminã non agnoscere, plus est, quã mortuũ suscitare.

vt hanc inhonestatis effugeret notã, nullam vnquam fœminam in domo sua cõuersari sinebat: nec germanam quidẽ sororem viduam, neq; neptim, nec denique fratriam, quarum cohabitationem sacri canones minimè vetant; rationemque tantæ à mulieribus seiũctionis reddebat: *Quia etsi de sorore, et neptibus nulla suspicio oriri possit; de alijs tamen ipsas adeuntibus nasci potest offendiculum.* Hoc offendiculum effugere satagens venerabilis Mag. Gerardus magnus, mulierum semper vitabat consortia. Vndè Thomas de Kempis de vita eiusdem: *A sororibus autem, quæ in vnica domo segregatim morabantur, suscipere seruitiũ deuitabat. Si quid fortè emendum esset in foro venali, hoc ille prouidebat; nullam tamen ad suum domicilium ingredi permisit; sed vnius clerici solatio contentus fuit. Cuncta ad honestatem bonæ famæ tã intus, quàm foris disponebat.* Huius bonæ famæ nos zelatores exoptat Angelus iste, qui in sepulchro (vt in superioribus diximus) religionis figura sedens, ideò à mulieribus se citò expedit: *Sed ite dicite discipulis eius, &c.* Marc.16. vt in charitatis officijs, qua celeritate à se mulieres dimittere debeant ecclesiastici, edoceantur: nam secùs si fiat, statim erit pro suaui odore fętor, & pro boni nominis suaueolentia ignominiæ putor insurget; cùm fieri vix possit, vt non malus habeatur, qui cum omnis mali versatur principio; quòd quàm verum sit, quàmque communitèr malè audiant, qui talibus delectantur contubernijs, sufficientèr sequentia ostendent.

Augustinus.

Mulieres nisi ab Ecclesiasticorum domibus arceantur, suspicio vitari non poterit.

Thom. de Kempis.

Marc.c.16.

2 In illud Anastasij Nysseni dictum incidens: *Mulier enim sanctorum est calumnia.* q.63. obstupui sanè, nec facilè eius intelligentiam capere poteram, cùm mulier ad uiri adiutorium, non ad illius calumniam producta dicatur; at postquam per calumniam etiam mendacem infamationem significari intellexi, mysterium illicò percepi, quòd scilicet, propterea sanctorum nuncupatur calumnia, quia etsi absque culpa; absque infamia tamen, uel absque calumnia saltem, cũ ea societatem habere quis nequit. Et quidẽ si is, qui in caprorũ, aut hircorũ

Anastasius Nyssenus.

Mulier sanctorum calumnia.

sta-

stabulo commoratur, hircum quoq; olet, & graueolentiam de se diffundit; ità qui mulierum (præsertim non satis pudicarum) cōsortio delectatur, ignominiæ spargit fętorem, cùm pudicus haberi uix possit, qui cum fęminis, pręcipuè uerò cum maleolentibus commoratur. Hinc apud Elæos; teste Pausania in eliacis lib. 2. cum capite capri fętidissimi Veneris, seu cuiusuis vulgiuagę uidebatur effigies, in signum, quòd non potest, non hirci lasciuiam olere, qui earum contubernio delectatur, quod expressissimè dixit Eccli. cap. 42. uerbis illis. *Et mulier confundens in opprobrium*, quæ nil aliud sonant, nisi quòd sua familiaritate mulier opprobrium uiro, & infamiā affert. Et ità, quòd mulier sit sanctorū calumnia Ecclesiastici potiùs, quàm Anastasij videtur sententia, dum etiā instorum famam sua consuetudine lædit, & inficit.

Caprino capite apud Eleos Veneris videbatur imago, & quare.

Eccli. c. 42.

3 Audi nūc quæso pro re hac sublime, diuinūq; mysterium, quid est, quòd Paulus Titum concionatorem, doctorem, & fidei magistrum instituens, non tàm mulierum, quàm virorum ei curam demandauit, dum per anus adolescentulas edocendas esse pręcepit? *Tu autem loquere, quæ decent sanam doctrinā. Senes vt sobrij sint, pudici, prudētes, sani in fide, in dilectione, in patientia. Anus similitèr in habitu sancto &c. ut prudentiam doceant adolescentulas* &c. cap. 2. vbi Chrysostomus hom. 4. *Vides quomodò vbique doctrina seruet decorem? Nam docendas mulieres mulieribus magna ex parte permisit, anus adolescentularum magistras esse constituens. Porrò virilis sexus instruendi curam omnem ipsi permittit.* At quis hic doctrinæ decor? Quæ huius rei origò? An de discipuli dubitabat castitate, dum adolescentulas ex eius ademit magisterio? Neutiquam sanè, nam non euangelicæ doctrinæ instituisset magistrum, quem adhuc carnis agnouisset discipulum: ad quid igitur non ei, sed vetulis iuuenularum curam demandat? An forte, quia infirmorum, ac imbecilliū (qui omnes suo pede metiétes, etiam de pudicis, sanctisque virorum mulieribus consuetudinibus sem-

ad Tit. c. 2.

Chrysost.

Nec in ipsis fœminarum colloquijs, & si spiritualibus tuta cō. cionatoris æstimatio.

per mussitare non desunt) ora obstruere intédebat, propterea nec Titū notę sanctitatis virum cum mulieribus negotiari permisit? Ità equidem (ni mea me fallit opinio) & nè meum absolutè existimes, audi Rupertum Holcoth lectione 127. dicentem: *Homines infirmi infirmos nos iudicant, si nimis consortia mulierum habuerimus.*

Holcoth.

4 Quoniam autem boni magistri partes maxime sunt, vt manu doceat, quæ lingua loquitur; & vt factis factibile ostendat, q; suadere intédit, Paulus electionis uas, gentiū doctor, concionator maximus, apostolus mirabilitèr electus; & denique cæli magis ciuis, quàm terræ; q; Tito mādabat, prius ipse perficiebat, nā feminarum, et si sanctarum, societates quantùm poterat, fugiebat; cuius rei (inter alia) mirabile illud extat exēplum, quòd cùm Apostoli pias quasdam secum haberent mulieres, quæ eis verbo incumbentibus de facultatibus suis ministrabant, solus ipse cū Barnaba socio, & collega has secum habere renuebat; vndè Corinthijs scribens, non sibi hoc vetitum, sed à se nolitum declarauit, cùm ait: *Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* prima cap. 9. Rationem autem cur solus ipse comites mulieres habere renuerit, ex glossa eam carpit Lorinus, quòd scilicet, cùm gētibus præsertim concionaturus esset Paulus, nè offendiculū aliquod ob propriā pusillitatē desinerent, fœminarum ministeria, quibus cæteri vtebantur Apostoli, immò quæ nec Christus renuerat, solus ipse defugit: *Dicit glossa ordinaria,* ait Lorinus, *quòd consuetudinis iudaicæ fuit, nec ducebatur in culpam, more gentis antiquo, vt mulieres de substantia sua victum, atque vestitum præceptoribus ministrarent: sed quia hoc scandalum facere poterat in nationibus, Paulus abiecisse se memorat.* Vides quomodò pręcipuus virginitatis amator (ex cuius trunco corporis lac pro sanguine in signum suæ puritatis, nitidissimæq, virginitatis erupit) vt gentium, apud quas mos non extabat per mulieres

I. Corinth. c. 9.

Lorinus.

Cur Paulus mulieres suę peregrinationis comites habere renuerit, expenditur.

præceptorum necessitatibus consulendi, qui apud hebræos iam inoleuerat, obstrueret ora, fœminarum comitatum respuebat, & opera. Mirum igitur non est, quòd Tito discipulo non tàm mulierum, quàm virorum institutionem admandet, quandò magister se longè ab illis abdicabat. At miranda prorsus, immò deploranda res est, quòd nostræ tempestatis magistri quaecumque leui ex causa; immò multoties nullatenus necessaria, sed voluntariè assumpta absque aliqua opinionis iactura muliercularũ domos penetrare, illasque etiã peccatis oneratas quandoque adducere posse, existimãt; & nesciunt insensati, quòd rarò accidit, vt benè audiat, qui non tãtùm malè, verùm benè etiam cum fœminis loquitur.

5 Verùm quia Pauli hęc tetigimus verba: *Numquid nõ habemus potestatem mulierẽ sororẽ circumducẽdi sicuti & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* obseruare non erit incongruum, quòd has prouectæ ætatis fœminas circumducebant Apostoli, nõ vt corpori tantùm ministrarent, & quotidianis necessitatibus, siue proprijs, siue alienis facultatibus consulerent (vt maior expositorum pars sentit) verùm etiã, vt per has ad alias fœminas Christi ingrederetur doctrina. Quod Clementis Alexand. præsertim fuit cogitatum, vt videre est lib. tertio Strom. vbi difficultati etiam, cur non immediatè, sed per mulieres mulierũ cõuersionem quærerent Apostoli, occurrit, dum fatur: *Apostoli, vt erat cõsentaneum, ministerio quod diuelli non poterat, prædicationi scilicet attendẽtes, non vt vxores, sed vt sorores circumducebant mulieres, quæ vnà ministraturæ essent apud mulieres, quæ domos custodiebant: per quas etiam in gynæceum, absque vlla reprehensione, malaue suspicione, ingredi posset doctrina Domini.* Hæc ipse, quorum illa præsertim: *Per quas etiã in gynæceum absque vlla reprehensione, malaue suspicione, ingredi posset doctrina Domini,* cur Apostoli mulieres circumducerent, & quàm suspectus eum sua doctrina ille reddatur doctor, qui inter mulieres illam diffundunt, ostendunt, atque declarant.

Clem. Alex

Vt maledicorum ora obstruerent Apostoli, sãctas quasdã mulieres secum conducebant, vt per illas sine suspicione ad cæteras Domini doctrina ingrederetur mulieres.

6 Diuersimodè interpretãtur diuersi locum illum Matt. 5. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proijce abs te.* nam (relicta oculi significatione) aliqui propterea de dextro tantùm Saluatorem sermonem habuisse opinantur, quia cùm dexteræ partes efficaciores sint, quàm sinistræ, quapropter dextera vtimur, quum quid efficaciter facere desideramus; qui potiora, atque maiora propter Dei amorem, & proximi ędificationem abijcit, sinistra, hoc est, minora facilè floccipendere quibit. Alij in dextero oculo summum filiorum, ac propinquorũ amorem figuratũ fuisse dicunt; sicuti per dexteram manum amicum, cuius ope, atque auxilio carere nõ possumus, importari. Alij denique (& aliquãtò equidẽ profũdius) ob id de dextero oculo Dominum fuisse loquutum autumant, non de sinistro; quia iusto ęquè omnia perferenti sinistrum est nihil, sed totum dextrum, vt fusè in §. 4. fer. 4. Dom. 4. probauimus. Verùm his minimè obstantibus Imperfecti semper satis mihi arrisit opinio, per dextrum s. oculũ bonas intentiones, virtuosaque opera esse interpretanda; at quoniam, & hæc sinistra quãdoq; euadere possũt, tunc s. cum ita fiunt, vt cuiuscumq; scãdali nõ remoueatur occasio, tũc, inquã, eijcere, & lõgè à nobis illa proijcere debemus. Quod si difficillimũ intellectu tibi videtur, quòd dextrum sinistrum, & quòd bonum adeò malũ euadere possit, vt scandalo proximos afficiat, audi ipsum Imperfectum, qui in homilia 12. rem explicando plusquam desiderari potest, nostrum probat institutum: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, etc. Vt puta, erat mulier quædam religiosa, vel virgo vel vidua: respexi, & consideraui, & dixi: debeo visitare illam mulierem assiduè, vt si quid religionis ignoret quasi mulier, instruam eam, & confirmem ipsã in bono proposito eius. Bonus respectus est iste, & dexter oculus; sed dum assiduè visito eam, videntes me quidam agere fiducialiter cum ea, scandalizati sunt, dicẽtes; Quid sibi vult hoc esse, quòd iste sic familiariter loquitur cum puella? Oportet ergo præcidere tale opus bonum, quod vel mihi,*

Matt. c. 5.

Imperfect.

Familiares cum mulierculis alloquutiones quãtumcumque vtiles scãdalo in alijs esse solent multoties.

mihi, vel alteri generat malum. Certè vides, quòd nec ipsa vrbanitas, nec ipsa pietas, nec denique ipsa religio aliud, quàm obrectationes ex fœminarum consortio lucretur, dum vt scandali amputentur radices, quod dextrum videbatur, proijciendū iniūgitur.

7 Cum mulieribus clericos cohabitare strictè prohibent Canones, extra de cohabitatione clericorum, & mulierum per totū. Et in can. di. 32. hospitiolum. Crebras sāctimonialiū absque expressa necessitate, & licentia visitationes non sinè pœnis concilium prohibet Lateranense sub Alexandro 3. par. 1. c. 11. dum dicit: *Monasteria prætereà sanctimonialium si quisquam clericus sinè manifesta, & necessaria causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur: & si non destiterit, à beneficio ecclesiastico reddatur immunis.* Clericorū verò domorū limina fœminarum pedes terere expressè prohibuit Hieronymus: *Hospitiolū tuum aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terant.* Et epist. 11. *Quid tibi, & fœminis, qui ad altare cum Deo fabularis? Fœminarum cum clericis nullo pacto sit coniunctio: & præcipuè conuersatio.* At cur hoc? Numquid diuina lex vrbanitatem vetat? An viduarum necessitatibus, puellarum opitulationi, virginumque spirituali profectui pietas consulere prohibet? Si hæc non modò non damnat, verùm laudat etiam, & extollit, cur clericis igitur mulieres visere, ad illasque accedere sic strictè prohibetur? An fortè nè suspecta reddatur sacerdotū pietas, & nè cupiditati religionem lenocinari existimetur, solicitè cautum est, nè mulieres (& si Deo dicatas) frequenter conueniant? Nil equidem aliter, nam 18 q. 2. hęc habentur: *Monasteria puellarum longiùs à monasterio monachorum, aut propter insidias diaboli: aut propter oblocutiones hominum collocentur.* En quomodò ex mulierum consuetudine, & si ecclesiasticorum non polluatur castitas, fama saltem polluitur, dum vt clericorum, ac religiosorum consulatur honori, & ipsorum cum illis prohibetur cohabitatio, necnon ad illas vetatur accessus.

Concil. Later.

Hieronym.

Ne suspecta reddatur sacerdotū pietas, & cupiditati religionem lenocinari æstimetur, cum mulieribus clericos cohabitare, & propè religiosorum monasteria sanctimonialiū fieri prohibetur.

8 Verùm quid ecclesiasticorum famam mulierum cōsuetudinem polluere dixi, si nec cum ipsis fœminarū cadaueribus absque aliqua honoris iactura commorari posse opinati sunt iusti. Linquo, quòd (vt ait Chrysost. hom. 1. de patientia Iob) ideò sanctus hic vir compressa, & cōtrita filiorum ossa ab illis filiarum secreuit: *Scait itaque verus, fortisque adamas beatus Iob discernens liberorum suorum membra, cauensque nè fortè in masculinis membris fœminea coniungat*, quia & post mortem ipsam labis alicuius timoris causa (ni temerarius videor sic dicendo) iustorum cadauera cum fęmineis cohabitare verentur, & sisto aliquantillū in verbis illis Abrahæ: *Date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuū meum.* Gen. 23. ac perlibentèr audirē, quid est, quòd cùm mortua fœmina esset, non vir, mortuum eam vocat, nō mortuam; si cum communiori expositorum caterua dices, quòd more vulgari loquutus sit, & masculino pro fœminino vsus sit genere, vt post multos alios dixit Tostatus: *Non erat mortuus, sed mortua, scilicet Sara, sed vocat eam more vulgari*; cùm propriùs loqui potuisset, alia est quærenda impropriæ loquutionis origo: & nè in eius inquisitione labores, pro præsenti argumento illam adducere fas mihi sit, quòd soluto per mortem matrimonij vinculo, nè fęminei cadaueris curam se gerere demonstraret, mortuum vocat, non mortuam, ac si diceret: quia facilè malè audit, qui cū fragiliori sexu quacumque de causa agit, ideò non fœminei, sed virilis cadaueris curam me gerere ostendo, vt sic cuiusuis obstructo ore, pietati securiùs vacem, ac funeri.

Chrysost.

Neq; in sepulchris virorum, ac fœminarum cadauerum cōtuberniū laudatum.

Gen. c. 23.

Tostatus.

Nec cū mulierum cadaueribus morari tutum putabat Abraham.

9 Cœterùm quid in hoc immoror, quod plus experientia docet, quàm verba, cum vix benè apud seculum illum audire videamus, qui similibus delectatur cōturbernijs? Desinā igitur, cùm satis calamo in hoc experientia præstet; verùm antequam finem imponam, tibi vir Deo dicate, dicere non omittam: quis te fascinauit non credere veritati, & nunc maximè fascinat, nè credas, quòd tuæ castitatis labefactant opinionem,

tuę-

tuæq; pudicitiæ odorem in maximũ lasciuiæ putorem mulierculařum cõsuetudines vertunt? Si mihi,ad cuius nares iam tua maleolentia peruenit, fidem præstare renuis,

Bernardus.

Bernardo illam negare minimè poteris dicenti : *Heus tu bone vir,quanam hæc mulier,& vndè hæc tibi? Vxor nè tua? Non, inquis, nam voto meo istud non conuenit. Filia ergo? Non. Quid? Non soror, non neptis,non aliquo saltem propinquitatis, vel affinitatis gradu attinens tibi? Nullo prorsus. Et quomodo tuta tibi cum ista continentia tua? Sanè nec licet tibi illud. Cohabitationem (si nescis) virorum,& fœminarũ in ijs,qui vouere continentiam, Ecclesia vetat. Si non vis scandalizare Ecclesiam, eijce fœminam. Alioquin ex hoc vno cætera, quæ non adeò manifesta sunt, proculdubio credibilia fiunt.* serm. 65.in Cãt.

Impossibile est, vt bonus habeatur religiosus ille, qui nimia mulierum delectatur cõsuetudine.

Ar estò sororem,neptim,vel germani fratris vxorem esse respondeas, quid per hoc?Num affinitati,vel consanguinitati parcit libido? Nonnè Ammonis soror erat Thamar, & tamen illam turpitèr oppressit? *Vbi masculus, & fœmina peritèr conuersantur, difficilè est insidias hostis antiqui deesse, quæ nimirũ non defuere, vbi solitariè fratris,& sororis Ammonis scilicet,et Thamar extitit paruissimo spatio cõmoratio.*

Nicolaus I.

Nec affinitati,nec cõsanguinitati parcit libido.

Ait Nicolaus primus ad Bulgaros cap. 59. Numquid maiori consanguinitatis vinculo iuncta tibi esse poterit soror, vel neptis, quàm filia patri?Et tamen ingressis duabus filiabus ad Loth(& si præ vino nesciũ) habuit nihilominus cum illis rẽ,vt videre est Genes.19.

Lyppoman.

Quapropter Lyppomanus: *Docet hic spiritus sãctus periculosam esse habitationem viri cum muliere extra matrimonium. Si enim non licuit habitare patrem cum filiabus, & patrem tàm sanctum,& tàm iustum, quid fiet de miseris peccatoribus, & mulieribus quibuscumque?* Quid dices,quòd vetula sit? Sanè nec tu, nec illa,nec ambo simul ferri, vel silicis frigiditatem superare valebitis;& tamen modica etiam percussione ignis ex illis excutitur,quanto magis de carbonibus scintillæ dissilient? Quid denique pro tuæ impudentię defensione adduces?Quòd deformis? Nonnè (omisso Abraham, qui sponsam cùm haberet pulcherrimam, Agar ancillam Ægyptiam duxit)sic diabolus mulierum vultus immutat, vt quibusdam pulchræ videãtur turpes,& decorę deformes? Nonnè luminibus adeò expers est amor,vt vulgò dicatur,

Nec tuta parentum cum filiabus cohabitatio.

Nec cũ vetulis,vel turpibus secura.

Quisquis amat ranam,ranam putat
esse Dianam.
Credit amor cæcus,dedecus esse
decus?

Si Angelus, qui totus spiritus est, & peccare non potest, Agar Sarai famulæ in assumpto corpore versa facie loquebatur,ipsamet dicente: *Profectò vidi posteriora videntis me.* Genes.c.16.

Genes.c.16.

quod vtique non dixisset, ait Tostatus, si facie ad faciẽ eam alloquutus fuisset: *Dicunt Doctores nostri, quòd ille Angelus, qui loquebatur ad Agar, videbatur habere posteriora contra Agar, et vultum ad partem oppositam.*

Angelus versa facie mulieres alloquitur, & quare? *Tostatus.*

Si Christus ipse omnis puritatis,perfectionisque magister, odorus campi flos, nitidissimum conuallium lilium,atq; natura impeccabilis ad tui eruditionem in terra scribendi sumpta occasione, nedũ oculos ab adultera declinauit, verùm iuxtà Chrysologi sentẽtiam, diuinam etiam auertit faciem, *Cùm ista accusaretur adultera,auertit faciem suam Dominus, et declinauit in terram.*

Chrysolog.

mòx dictus Chrysologus serm. 115. quomodo de te, qui Christi, & Angeli neglectis exemplis, mulierum oculis oculos iungis, & os ori in alloquutionibus nectis,benè sẽtire potero? Si per fenestras ingreditur mors,& si oculus animam deprędatur, fieri quomodò poterit, vt te spiritualitèr viuentem iudicem, & virtutibus refertum existimem, qui à fucatis mulierculařum genis oculos auertere ignoras? Si Petrum Claraullens. Abb.qui cùm morbo alterum oculum amisisset, sibi gratulatus est, quòd ex duobus inimicis vnum perdidisset,non tibi dexterum oculum eruendo, sed tuæ iacturæ, meiq; scandali occasionem auferendo, imitari studeres, apud me equidem non malè audires,nunc autem oculos oculis, ac os ori,& non eminùs tantùm, verùm è propinquo etiam te sępe applicantem perspiciens,vix de te non malè sentire valeo. Si malum adcò ingẽs

In accusatione adulteræ in terra scribẽdi occasionẽ desumpsit Saluator, ne illam (ad nostram eruditionem) aspiceret.

Nimia mulieres videndi curiositas carpitur.

est mulier, vt eo maius haùdquaquā aliud reperiri possit; vndè Pythagoras de infelicissimo suo hoste sæuiùs se vlcisci non posse existimauit, quàm filiam ei nubere, qua illi iam nupta, de causa cur hoc fecisset interrogatus, sic ipsum respondisse fertur: *Quia nil ei dare poteram deteriùs.* quomodò te bonum malum amātem existimare potero? Denique si malum tale est mulier, quòd nihil ipsius est, quod malum non spiret, vestes, lenocinia, monilia, & quidquid ipsius est, malum est; vndè mulierum inaures pertractās Aaron, ex Dei sacerdote idoli euasit effictor. Quapropter D. Cyprianus de singul. cleric. *Causale est, omne quod fæmina est, & copulatio eius semper infesta est.* Et quòd Gregorius septimus virginum amisisset aureolā, nonnè neptis monilia in causa fuere? Ità prorsus, nam vt in vita eiusdem Paulus refert Berurieḍēsis, eùm dictus Pontifex graui corporis detineretur infirmitate, vt neptis, quæ eum visitādi causa adierat, mærorē leuaret, manu eius monilia tractare cępit, & ande nuptijs cogitaret, expetijt. Paulò post conualuit equidem, sed deuotionis gratiam amisit, & cùm mærens secum reuolueret, quo delicto hoc sibi accidisset, post longam precum instantiam, tandèm sancto cuidam viro hæc Dei Matrem dixisse narrat nuperrimè dictus Paulus: *Refer hæc nomine meo Gregorio. Ego quidē eum alegeram, vt in chorum virginum assumeretur, sed quia contra grauitatem institutionis meæ, monilia neptis suæ attrectauit; ideò gratiam, quam antè à obtinuerat, amisit.* Si igitur iuxtà mòx dicta quidquid mulieris est, inficit, de te sētire quid potero, quē nedū fœminarū monilia tēgentem, & vestes, sed eis in Ecclesiis etiam brachium ad illas sustentandas, & manus ad osculandas porrigentem video? Dicam equidem, dicam cum allato Bernardo, quòd *Ex hoc vno cætera, quę non adeò manifesta sunt, procul dubio credibilia fiunt.*

✣

Pythagoras.

Muliere deterius nihil.

Quidquid mulieris est, malum spirat.

Cyprianus.

Paulus. Berur.

Bernardus.

Dicite discipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilęam: Ibi eum videbitis. Mar. 16.

§. IV.

Ex nunc sumit exordium instorum felicitas: dum etiam mortali corpore circumsepti æternam lambunt beatitudinem.

1 AN vera beatitudine (quæ vt ait Scotus in 4. dist. 49. q. 2. est bonum completum excludens diminutionem, bonum sufficiens nullum includens defectum, & bonum vltimum nullam præseferens vlteriorem perfectionem) adhuc in hac vita mortali beari quis possit, discordant inter se scholastici, nam B. Thomas tàm 1. 2. quæst. 2. art. 3. quàm prima parte quæst. 12. art. 11. mordicùs id fieri posse negat. Ex aduerso autem Scotus loc. cit. cum suis sectatoribus, & si regularitèr hoc fieri posse neget, proprio dicente ore ipsomet Deo: *Non videbit me homo, et viuet.* Exod. 3. absolutè tamen Dei potentiæ id minimè repugnare subtilitèr probat loco præfato; dum nec ex parte Dei, nec ex parte beatitudinis physicam aliquam impossibilitatem esse demonstrat: de qua re quidquid sit, quòd regularitèr fieri nequeat, cōcordant omnes, & non tantùm ipsi, à quibus discrepare non licet; verùm Ethnici etiam fidei luminis expertes ob quotidianas rerum vicissitudines, fortunæque incostantiam neminem antè obitum laudandum, nec beatitudine ab ipsis vtcunq; agnita beatificandū duxerunt, vndè aliquibus, qui beatitatis apicē se attigisse existimabant, obijcere crebrò solebant sapientiores illud Ouidii Methamorph. 3.

Vltima semper
Expectāda dies homini est, dicique beatus
Antè obitum nemo, supremaque funera debet.

Cùm

An in hac vita beari quis possit, expenditur.

Exod. c. 3.

Ouidius.

Etiā ethnicorum sententia nemo in hac vita beatus.

Cũ his omnibus nihilominus dicere haudquaquam vereor, ꝙ eò vſq; Dei noſtri protenditur pietas, donec veluti moræ impatiens, iuſtorum non expectet occubitũ; ſed adhuc ipſos in hac paleſtra degentes adeò cæleſtis beatitudinis rore perfundat, vt prę internæ ſuauitatis dulcedine paradiſi prægustata felicitate, arrã hic æternę iucũditatis accipiant. Quod & Angelum impræſentiarum inſinuaſſe exiſtimo, dum in Galilęã diſcipulos Dominum præceſſurum denunciauit: *Præcedet uos in Galilęã* Marc. 16. quia ſi Galilęa trãſmigratio interpretatur, iuſtorũ nõ expectat tranſmigrationem Saluator, ſed illorũ præueniẽdo occubitũ id eos libare ſinit multotiès, quo trãſmigrati inebriantur abundè: *Cùm accepta fuerit illa ineffabilis lætitia*, ait Auguſt. *perit quodãmodò humana mens, & fit diuina, et inebriatur ab vbertate domus Dei.* ſuper pſal. 35. Et multos ab vbertate domus Dei inebriatos nec tormẽta, nec mortẽ ſenſiſſe idẽ teſtatur Auguſt. in ſoliloquijs dum dicit: *Tu es dulcedo ineffabilis, per quam cuncta amara dulcorantur. Tua enim dulcedo Stephano lapides torrentis dulcorauit. Tua dulcedo craticulam beato Laurentio dulcem fecit. Pro tua dulcedine ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt, etc. Ibat Andreas ad crucem ſecurus, et gaudens, quoniam ad tuam dulcedinem properabat. Hanc guſtauit Petrus, & omniũ exteriorum oblitus, exclamauit quaſi ebrius dicens: Domine bonum eſt nos hic eſſe etc. Hanc tuam dulcedinem ineffabilem & illa guſtauerat Virgo, de qua legimus, quòd lętiſſima, & glorianter ibat ad carcerem, quaſi ad epulas inuitata. Hæc eſt illa beatitudo Domine Deus noſter, quam expectamus daturum te nobis.* Et de hac beata dulcedine, quam etiã hic lambere incipiunt iuſti, pauca ex multis adducenda cenſeo.

Marc. c. 16.

Prægustant in hac vita paradiſi gaudia iuſti.

Auguſtinus.

Idem.

Adeò cœleſtis dulcedinis vel guttula martyrũ dulcorauit ſupplicia, vt dulcia illis apparuerint, non aſpera.

2 Sitq; in primis, quòd ſi improbi adeò ab ipſamet exulcerantur conſcientia, vt etiam in hac vita gehendę videantur torqueri cruciatibus; vndè Ambroſ. lib. 1. off. cap. 12. *Ipſa, quæ uidetur, etiam dum uiuunt, impiorum requies in inferno eſt. Viuẽtes enim in inferna deſcendunt.* probi, ac ſancti per conſcientiæ pacem, donorumque ſpiritualiũ infuſionẽ etiã hic beatitatis fas eſt, vt recipiant arram. Hinc ſignũ de cælo petentibus phariſæis: *Alij tentantes ſignũ de cęlo quęrebant*, Luc. c. 11. ſigna è terra, immò ab ipſo terræ corde pollicetur Saluator; diſcipulis autẽ è cęlo tàm in ſua trãſfiguratione, quã in aſſũptione ſigna exhibuit, in pręſagium, quòd ab imis, veluti inferni latices, iniquorum cruciatus ſcatere debent, vt hic patiſſent, quod ibi ingurgitare cogẽtur: & è cęlo ſtillare decet, quod etiam in præſẽti iuſtos reficere, & pro uiatorum modulo beare poteſt. Rabanum rem tetigiſſe exiſtimo verbis illis: *Reſpondere incipit, non eis ſignum de cælo, quod indigni erant videre, ſed de profundo inferni tribuens; diſcipulis autem ſuis ſignum de cælo dedit, quibus æternam beatitudinis gloriam, & priùs in monte figuralitèr, & poſt veracitèr in cælo ſuperelevatus oſtendit.* Iuſta equidem retributio, vt in hac mortali vita improborum, vt ita dicam, incipiente gehenda; in eadem etiam iuſtorum incipiat retributio, vt non iuſtitia pietatem, ſed miſericordia ſuperexaltet iudicium. Quod tunc maximè piiſſimum Dominum inſinuaſſe exiſtimo, cùm denſa caligine, palpabilibuſq; tenebris obuolutis Ægyptijs, clara luce, & ſereno cælo potiri ſinebat hebræos: *Factæ ſũt tenebræ horribiles in vniuerſa Terra Ægypti tribus diebus. Nemo uidit fratrem ſuũ, nec mouit ſe de loco in quo erat: vbicunque autẽ habitabant filij Iſrael, lux erat.* Exod. 10. quia infernalibus tenebris (vt ait Bernardus) caligantibus hic ſceleſtorum oculis, cæleſtis luminis radiolis, iuxtà Dauidicum illud: *Illumina oculos meos ne umquã obdormiam in morte* pſal. 12. illuminantur iuſtorum, vt nõ minùs felicitatis hi, quàm infelicitatis illi compotes videantur: *Quemadmodum olim omni oculo caligante*, ait Bernardus, *per vniuerſã Ægyptũ, ſolus in medijs tenebris clarè videbat populus vidẽs Deum, ideſt populus Iſrael, dicente ſcriptura: Quia vbicumq; Iſrael erat, lux erat: ſic inter filios tenebrarum in terra mortis caligine fulgebunt iuſti, & videbunt, eò vtique clariùs, quò exuti corporũ vmbris. Nam & hi, qui ante non reſpira-*

Ambroſius.

Ex nunc reproborum incipiunt cruciatus.

Luc. cap. 11.

Rabanus.

In hac vita iuſtorũ, iniquorumque incipit retributio.

Exod. c. 10.

Pſal. 12.

Bernardus.

ne-

Tenebreſcẽtibus Ægyptijs, clara luce fruebãtur Hebræi, in præſagiũ, quòd etiam in ſtatu viæ inferni, & paradiſi lãbitur arrha.

uerunt (nec enim quæſierunt inſpirantis Dei lumen, & ſol iuſtitiæ non ortus eſt eis) hi inquam, ibunt de tenebris in tenebras denſiores, vt qui in tenebris ſunt, tenebreſcant adhuc: & qui vident, videant magis. ſerm. 72. in Cant. vbi etiam addit, quòd ſatis conſultò in parabola de viro illo nobili, qui pecuniam ſuam decẽ ſeruis ſuis fœnerauerat, à Domino dictum eſt: *Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.* Luc. 19. quia in occubitu iniquorum decreſcente lumine, ipſorum creſcet miſeria; & iuſtorum felicitatis portiuncula, quam in vita habebant, ſinè comparatione excreſcet: *Non incongruentèr forſitàn huc etiam ſermo Domini adducetur, quem dixit, quia habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Ità eſt, & additur in morte videntibus, & non videntibus demitur. Quò enim hi minùs, & minùs, eò illi magis, magiſque vident, donec & hos excipiat ſuſpirans illa nox, & illos aſpirans dies, quæ ſunt nouiſſima vtrorumq; extrema, videlicet cæcitas, & ſuprema claritas.* Bernardus loco præfato.

Luc. c. 19.

Idem.

Verborũ illorum. *Omni habenti dabitur, & abũdabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.* Luc. 19. ſenſus mirabilis.

3 Verùm quia de improbis non eſt hæc noſtra tractatio, ad probos rem reducendo, quòd etiam in ſtatu viæ superni gaudij irrorentur guttulis, aqua illa, quæ ex vulnerato Saluatoris latere effluxit, ſummopere mihi ſuadet; nam vltra rationes penè innumeras à ſanctis patribus adductas, ob id etiam (ſi ſic fari non dedecet) è fontibus Saluatoris aquæ ſcaturiit riuulus; quia ſi pacis fluuio viuentium irrigatur patria, & torrente voluptatis æternæ iugitèr, affluenterque potantur cęlites; ſummę Saluatoris noſtri pietati conſentaneum erat, vt noua in terris aperta ſcatebra, illis etiã (pro eorum modulo) voluptatis hauſtus tribueret, quos alio tẽpore fluminis lętificaturus eſt impetus. Adamuſſim rem proprię ſorori accidiſſe teſtatur Nãziãzenus orat. 11. vbi cęleſti deſcripta beatitudine illicò eam demortuam his verbis alloquitur: *Omninò his frueris, quorum, etiam dum adhuc in terra eſſes, ob ſinceram ad ea mentis erectionem, riuulos habebas.* Sic ſororem in terris dum adhuc peregrinaretur demiſſos, ex illo torrente voluptatis latices libaſſe, & in viuentium patria ex torrentis plenitudine ipſam obibere deſcribit. Hinc Hieronymus ſuper illud Iſaiæ 48. *Non eſt pax impijs*, optimo iure pacis expertes impios nuncupatos exiſtimat, quia ex hoc ſuauiſſimo Saluatoris fonte dulcedinis haurire vndas ignorant: *Non eſt pax impijs, qui non meruerũt bibere de petra, cuius latus lancea vulneratum aquis fluxit, & ſanguine.* At quid ſi in ſe tandẽ reuerſi impij huic fonti os applicarent, eiuſq; aquas haurirent? Clamarent ſanè: cor meum, & caro mea exultant in Deum viuum, quia ad beatorum inſtar non intrà animæ fines (vt ità dicam) lætitia contineretur ſolummodò, ſed in corpus etiam ſpiritus effunderetur dulcedo. Quod maximè poſt peccatum regius agnoſcens Vates, non vt ſpiritu tantum exultaret, ſed vt oſſa etiam gaudium perv aderet, & lætitia, priſtina Dei efflagitabat officia, dicendo: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: & exultabunt oſſa humiliata* Pſal. 50. Ac ſi diceret, cùm cordis aure, per internã nempè inſpirationem, vocem gaudij, & lætitię plenam, remiſſionem ſcilicet peccatorum, tuique fauoris reſtitutionem audiero, ſic ab vbertate domus tuæ inebriabor Domine, ꝙ intrà animæ anguſtias ſpiritalis non ſe continere valens ebrietas, corpus etiam inebriabit, & oſſa.

Nanzianz.

Iſai. c. 48.

Hieronym.

Impijs cur pax nulla?

Pſal. 50.

4 Quoties in verba incidebam illa: *Gaudete in Domino ſemper: iterum dico gaudete*, ad Philipp. 4. toties, quòd non ſemel, ſed bis gaudium nobis iniungeretur, demirabar non parum; & quamuis Bernardum reperiſſem dicentem, quòd non abſque ratione duplex nobis proponitur gaudium, quia in promiſſione, & exhibitione; in re .ſ. & ſpe lætari debemus, cum vtraque gaudij cauſa ſit, & lætitiæ: *Gaudete in exhibitione, iterum gaudete de promiſſione: quoniã & res plena gaudio, & ſpes plena gaudio eſt. Gaudete, quia percepiſtis dona ſiniſtra. Gaudete, quia expectatis gaudia dextera. Lau-*

Philipp. c. 4.

Bernardus.

Verborũ illorum: *Gaudete in Domino ſęper, iterũ dico gaudete.* ad Philipp. 4 intellectus.

Te in-

inquit, eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me. Laua quidẽ lenat, dextera suscipit: Laua medetur, & iustificat; dextera amplectitur, & beatificat. Modò dictus Bernardus serm. 4. in vigilia natiuitatis Domini, quæ & subtilis quidem est loci interpretatio, & à Dauide eam desumptam existimo, dicente: *Lætabitur iustus in Domino, & sperabit in eo.* Psal. 63. quia tamen Salomonem audiebam dicentem, quòd dilata spes tristitiæ causa sit, non lætitiæ: *Spes, quæ differtur affligit animam.* Prouerb. 13. aliam semper duplicis huius gaudij interpretationem esse quærendam duxi; & tandèm spiritualem lætitiam adeò in anima excrescere consueuisse reperiens, vt in corpus etiam restagnarit multoties, iuxtà Dauidicum illud: *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Psal. 83. haudquaquam difficilia mihi visa sunt Pauli verba; nam idcircò bis lætandum iniunxit, quia talis seruorum Dei, etiam in hac vita degentium, solet esse lætitia, vt intrà cordis, animæque angustias se cõtinere nequiẽs, in corpus etiam redundet, & effluat. Quare Cyprianus in epist. ad Donatum: *Non in capessendo munere cœlesti mensura vlla, vel modus est: profluens largior spiritus nullis finibus premitur, nec coercentibus claustris intrà certa metarum spatia frænatur. Manat igitur, & exuberat affluentèr.* Vbi vides plusquam veram esse præallatam regij Vatis sententiam, quòd ossa etiam spiritualis peruadit lætitia; dũ cœlestis beatitudinis arrha (ac si cordis capacitatem excedens) in corpus etiam illabitur affluentèr.

Psal. 83.

Prouerb. c. 13.

Psal. 83.

Cyprianus.

Cordis excedens angustias spiritualis lætitia corpus etiam peruadit, & ossa.

5 Implexus semper mihi visus est locus ille: *In custodiendis illis retributio multa.* Psal. 18. quia etsi meritorum flores etiam de condigno retributionis fructũ parturire habeamus, in hac tamen vita acerbum esse, & immaturum nulli dubium est, cũ coronæ, & præmia post congressus, atq; victorias seruata sint, ac parata (cuius rei optimè conscius fortissimus ille athleta Paulus, qui nõ armis, nec viribus, sed verbo, atque exemplo orbem ferè totum suauissimo Christi subiugauit imperio, dicere consueuit, quòd fructus, quos suorum operum flores parturiebant, aliam diem, illam scilicet, quæ nescit occasum, expectare debebant, vt maturescerẽt, cùm sibi non in præsenti, sed in futuro; non in hac vita, sed in alia iustitiæ esset seruata corona: *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi in illa die iustus iudex.* 2. Timoth. 4.) percipi quomodò poterit, ꝙ in ipso merendi actu retributio recipiatur non parua: *In custodiendis illis retributio multa.* At ò latens quidem mysterium, sed ingens nimis! si ex perenni beatitudinis fluuio assiduè ad iustos, etiam in hac arena pugnantes, dulcissimæ stillant guttulæ, quæ sursum, & deorsum, animam nempè superimplent, & corpus; vndè tantæ dulcedinis incapax D. Ephrem ad Deum quandoq; clamare solebat: *Contine vnas suauitatis tuæ ò Domine, quia illas ferre non valeo.* quis aliquam meritorum retributionem in ipsomet merendi actu negare audebit? Quis ipsis athletis adhuc in palestra pugnantibus si nõ coronam, corollam saltem dari negabit? Quis bonorum operum fructus omnino insuaues vocabit, si in ipsis acerbitatibus iusti suauitatem experiuntur non modicam? Nullus sanè, ni improbus, qui suauitatis huius est inscius. Præstò est Alexander de Ales super præfatum psalmi locum dicẽs: *In custodiendis illis retributio multa, non solum in futuro secundum illud sapientiæ. 3. In paucis vexati, in multis benè disponentur; sed etiam in præsenti: vndè non dicit pro custodiendis, sed in custodiendis, idest, dum custodiuntur in hac vita; quia quantò quis magis custodit, tantò magis gaudet.* En quomodò optimè nostrum probatum remanet argumentum, quòd iusti etiam in hac vita paradisi prælibãt dulcedines, dum non post mortem tantùm; nec pro custoditis solummodò mandatis, sed etiam in ipso custodiendi actu, in statu inquam viæ, retributionis accipiũt portiunculam.

Psal. 18.

2. Timot. c. 4.

D. Ephrem.

Alexander de Ales.

In ipso merẽdi actu retributionem multam adesse quomodò intelligendum?

6 Per semihoram cœlestes omnes pausasse cantores, expressissimum ex-

tat

tat Ioannis testimonium, dicentis: *Cùm aperuisset sigillum septimum factum est silentium in cælo, quasi media hora.* Apoc.8. At cur silent cantores, si sancta animalia ab Isaia prophetico spiritu uisa die, ac nocte Sanctus, Sanctus, Sanctus elamare non cessant? An ex canendi assiduitate fessi respirare intendebant? Absit: nam nullus ibi labor, nullumq; est, vbi summa adest felicitas, vestigium lassitudinis, cur igitur silent, cur à cęptis musicis desistũt concentibus? Occurrit difficultati Augustinus, & satis ad rem nostram quidem, dicendo; quòd per cęlum militans in hoc intelligitur Ecclesia, non triumphãs; & quòd silentij tantillum in ea fit, quia inter ipsos mundanos strepitus adeò tranquilla, atque pacata iusti est anima, vt si non totalis, atque æternę, partialis saltem quietis particeps videatur, et cõsors: *Factũ est silentiũ in cælo*, ait mòx dictus August. *idest, in ecclesia, media hora. In semihora ostendit initium quietis æternæ, quæ in cælo perficitur, hic autem inchoatur.* Optima equidẽ expositio, qua satis nostra probata remanet thesis, q.s. ex nunc iustorũ exordium sumat felicitas, qua posthac fruentur abũdè. Quod omissis alijs, in beato Didaco nostri seraphici ordinis alumno completũ reperio, qui cũ extrema laboraret ægritudine, extra se vice quadã adeò raptus describitur, ut medico, cæterisque astantibus mortuus planè uideretur, re tamen vera profundum in eius anima fiebat silentium, nam soluta tandem extasi, veluti horæ completa medietate, paradisi gaudia se libasse declamauit, dum ter, aut quater clamasse describitur: *O quales flores habet Paradisus!* His tamen non obstantibus, si aliam præfati silentij rationem adducere fas mihi esset, ab hac equidem haudquaquam discederẽ, quòd idcircò (ni temerarius videor) silentij aliquantulum in cęlo fiebat, quia in terris tunc cælici occupabãtur cantores; vel (vt clarius dicam) ob id non canebatur in cælo, quia iusti in terra degentes Angelorum concentuum minimè expertes esse debebant; vt igitur ad eorum leuamen carmen aliquod hic caneretur, silentium ibi (vt ità dicam) fieri oportebat. Quod nè gratis omninò dictũ existimes, quid Ecclesia de Nicolao à Tolentino in eius dicat officio, audi si libet: *Demũ sex antè obitum mensibus, singulis noctibus angelicum concentum audiuit: euius suauitate cùm iam paradisi gaudia prægustaret, crebrò illud Apostoli repetebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Certè non absque ratione silentium in cælo fieri perspicis, si ad iustos quandoque cælicæ aulæ mittuntur cantores, vt id prælibent in uia, quo in patria exsaturabuntur omninò.

Apoc. c. 8.

Augustin.

H æ inchoatur æterna quies, quę in cœlo perficitur.

Hic in cælo media hora silentiũ, quia ad iustorum solamen carmen in terris cælici canebant cantores.

7. Verùm quid Angelos ad iustorum leuamen descendere, & ad eorũ beatitudinis prælibationem in terris canere dixi, si totã cælestẽ Ierusalem ad eorũdẽ felicitatis arrham se submitti reperio? Nõnè id insinuauit Baptista cum cælorũ regnum appropinquasse asseruit? *Pænitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum.* Matt.3. Nõnè hoc expressiùs alter dixit Ioannes, quando Sanctam Ierusalem ciuitatem ad homines descendere vidit? *Vidi ciuitatem sanctam Ierusalem nouam descendentem de cælo, etc. Et audiui uocem, etc. Ecce tabernaculũ Dei cum hominibus.* Apoc.21. Nonnè apertissimè idipsũ proprio ore dixit Altissimus, quando non super lapidem, nec lignum, sed super laterem Ierusalem Ezechieli delineandam præcepit? *Et tu fili hominis sume tibi laterem, & pones eum coram te: & describes in eo ciuitatem Ierusalem.* cap.4. ad insinuãdum, quòd etiam in vasis fictilibus cęlestis thesauri arrham iusti recludũt, dum in ipsis cęlestis videtur contenta Ierusalem. Vndè Gomezius super psal. 50. *Dictum fuit Ezechieli, vt delinearet Ierusalem in latere. Vbi per ipsũ, ex humo nempè confectum, homo, & per ciuitatem Ierusalem beatitudo cælestis significatur, quæ in eodem homine, si sine peccato est, quodammodò reperitur; & ad eumdem descendit, et venit, cùm pacẽ, gaudium, animi tranquillitatem, securitatemque consequitur.* Nec fanè absque ratione totam cælestem Ierusalem in iusti animam aduenire dixi, quandò & gratia, qua præditus est, qui iusti sortitur vocabulum, paradisus nũcupatur, dicente Salomone Prouerb.

Matt. c.3.

Apoc.c.21.

Adeò cęlestis felicitatis guttulis asperguntur iusti, vt tota ad eos cælestis beatitudo descẽdisse videatur.

Ezechiel c. 4.

Gomezius.

In latere delineari iubetur Ierusalem, quia sãctorum animæ in fictili vase superni gaudij arrham recludunt.

Prouerb. c. 4.

4. *Gratia sicut paradisus.* Vbi Cornelius à Lapide: *Hæc magna est cōsolatio iusto, licèt afflictissimo, quòd, scilicet, sit in gratia Dei, quæ instar paradisi eum cumulat*

Cornel. à Lap.

omni iucunditate, decore, fructu, et benedictione spiritnali; Ideoque eum efficit habitaculum, hortumque volupeatis Dei, in quo Deus cū homine familiaritèr agit, & colloquitur. Et iustus in paradiso potiùs, quàm in terris versari videtur,

Ephes. c. 2.

iuxtà illud Pauli: *Deus autem, qui diues est, etc. nos consedere fecit in cælestibus in Christo Iesu.* ad Ephes. 2. quæ Pauli verba explicans Gregorius lib. 31. moral. cap. 19. hunc fatur in mo-

Gregorius.

dum: *Tunc Paulus fortassè in carcere tenebatur, cum se consedere Christo in cælestibus testaretur. Sed ibi erat, vbi ardentem iam mentem fixerat: non illic, vbi illum necessariò pigra adhuc caro retinebat.* Et antè ipsum disertissimè

Ambrosius.

Ambros. lib. de fuga sæculi: *Super mūdum est iustitia, castitas, bonitas, sapientia: discamus ergo in hoc mundo super mundum esse; & si corpus gerimus, volitet in nobis animus volucris.*

Supra mundum est qui mundū spernendo innocentia poditur, & gratia.

8 Et quidem adeò verum est, iustos in hac vita futuras prægustare dulcedines, vt illos non beatos sanè, sed semibeatos (si sic dicere non existimetur incongruum) appellando, non à vero me deuiare existimem, quod nè gratis dictum asseras, quid de die illa inter diem, noctemque mediatura dicat Zacharias, audi

Zachar cap. 14.

si libet: *Erit dies vna, quæ nota est Dño, non dies, neque nox: & in tempore vesperi erit lux.* cap. 14. nam inquisitionē requirit non modicam, quæ sit ista dies, quæ dies cùm sit, nec dies nuncupatur, nec nox; cùm inter lucem, & tenebras; inter priuationem, & habitū dari mediū nequeat: fieri igitur quomodò poterit, quòd dies hæc sic inter diem, & noctem mediare dicatur, vt neutrum censeatur? Si apud scripturas percurrentes ratum est, quòd sicuti præsēs vita nocti, sic futura diei cōparatur, dicente Paulo Rom. c. 13.

Rom. c. 13.

Nox præcessit, dies autem appropinquauit (quapropter de hac solemni Domini die, quæ nescit occasum, dixit

Ephrem.

D. Ephrem lib. de pœnit. *In cælo non erit hebdomadarum numerus, non menses, nam vnum habet diem seculum futurum*) quæ bone Deus, erit hæc dies, de qua Propheta loquitur, nec dies, nec nox; dum vel à via, vel à patria virorum nullus excluditur? Magna equidem difficultas, at si subtili indagine verba illa Saluatoris perpendemus: *Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Matt. 5. plusquam

Matt. c. 5.

clarè solutionem perspiciemus; nam si etiam in statu viæ semibeati (vt ità dicam) non desunt, dum per spiritalium donorum affluentiam in ipsa persequutionum, pressurarumq; nocte beati, cæliq; incolæ pro Deo nuncupantur afflicti, de eis dicente

Ambrosius.

Ambrosio lib. 1. de Iacob c. 7. *Neque aduersa corporis vitæ beatæ munus imminuunt, neque de eius suauitate aliquid delibant: quia non in dilectione corporis vitæ beatitudo est; sed in conscientia pura ab omni labe peccati;* et post ipsum clariùs nimis Gomezio super psal. 50. hisce verbis: *Sciendum est, non esse omninò acerbam, & amaram præsentem pœnitentium iustorum vitam, vt peccatores fortasse arbitrantur, immò sæpè esse plurimis consolationibus suauissimis abundantem. Gloriamur inquit Paulus in tribulationibus, quia in ijsdem participationem quamdam gloriæ cælestis habemus, ratione cuius, qui labores, & persequutiones patiuntur, dicuntur beati. Matt. 5. vbi ait Christus: Beati, qui lugent,* iure optimo diem quamdam reperiri fatebimur, quæ nec dies censeri debet, nec nox; quia iustorum vita adeò est spiritualibus referta delicijs, vt inter diem, noctemque, inter viam. s. (vt ità dicam) & patriam mediare videatur. Aduoco Augustinum superiùs allatum, qui lib. 9. confessionum sic de interna iustorum pace, tranquillitate, & gaudio loquitur: *Tantum fuit illud gaudium, quo nos perfudisti, vt si illud continuaretur, paululum differre videretur à gaudio cæli.* Vides quomodò iusti etiam in hoc incolatu degētes, semibeati quodāmodò dici possunt, dum eorum vita, nec nox est dicenda, nec dies; nam adhuc mortali corpore circumsepti tali (ni sic dicendo hallucinor) afficiuntur gaudio, vt parum à cælico differre videatur.

Ac si semibeati probi, vno pede terram, altero cęlum terere videntur.

Gomezius.

Augustinus.

Iustorū vita adeò spiritualibus est referta delicijs, vt inter beatitudinis diem, & viæ noctem mediare videatur.

9 Fa-

9 Faciunt pro mox dicto, quòd Cant. c.6. semibeatus quodamodò dici debeat iustus, verba illa Cāt. 6. *Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora consurgens?* quia si aurora sic inter diē, noctemque mediat, vt nec dies appareat, neque nox, ipse nec beatus quidē est, cùm adhuc uiator sit, nec in via totalitèr, si fas est dicere, esse videtur, dum per spirituales delicias cæli gaudia iam prægustat. Tetigit aliquantillū rem Theodoretus lib. 4. in Cant. Theodoret. *Quemadmodum aurora est noctis, dieique confinium, atque huius quidem initium, illius autem indicat finē, & solem significat aduentare; sic in hac vita animę pietate, sapientiaque perfecta, quas ecclesia, sponsaque nomine uocat diuina scriptura, ex propria virtute quosdā emittūt splendores: cùm autem inquit beatus Paulus, corruptibile hoc induerit incorruptionē, et mortale hoc induerit immortalitatem, tota ipsarum lux aperietur.* Huc etiam spectat liber ille ab Ezechiele visus, de Ezech. c. 2. quo ipse c. 2. *Et vidi, et ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber: & expandit illum coram me, qui erat scriptus intùs, & foris: & scripta erant in eo lamentationes, & carmen, & uæ.* quia si vniuscuiusque vita illius est exemplaris exemplum, cui omnis se confor- Apoc. c. 20. mare debet exscriptio, iuxtà illud: *Libri aperti sunt: & alius Liber apertus est qui est vitæ.* Apoc. 20. congruè in vita iusti inter lamentationes, & væ, carmina describuntur; quia inter angustias, atque pressuras cæli gaudia libans, semibeatus quodammodò dici potest. Et denique, reduci ad hoc etiā possent illi Dauidis saltus, quibus co- 2. Reg. c. 6. ram arca ludebat: *Dauid saltabat totis viribus ante Dominum.* 2. Reg. 6. quia si in saltu nunc summa petimus, nunc ad ima redimus, & sic non semper in aere, nec semper in terra, sed nunc in hac, nunc in illo sumus; sic iustus dum nunc ad diuina contemplanda ascendit, & nunc iterum ad intuenda, vel agenda humana descendit, ità modò in cælo, modò verò in terris videtur consistere, vt per dulcissimos contemplationis saltus (si dicere fas est) nec totalitèr celi accola, nec totalitèr mūdi incola, sed medium quid esse quodammodò uideatur: *Sicut enim qui* Ambrosius. *corporalitèr saltat*, ait Ambrosius, *nūc in aere suspenditur, nunc ad altiora iactatur, nunc alternis saltibus loca diuersa collustrat: ità & qui spiritualitèr saltat, interueniente fide, modò in aeris sublimitatem erigitur, modò ad syderum altiora tollitur, modò diuersis cogitationum saltibus paradisum, cælumque collustrat.* Quod cæteris omissis Paulum, & Magdalenam effecisse reperio; nam ille saltu mirifico non primum cælum solummodò, sed tertium etiam se collustrasse fatetur: *Scio hominē in Chri-* 2. Corinth. *sto antè annos quatuordecim (siue in cor-* c. 12. *pore, siue extra corpus nescio) raptum huiusmodi vsque ad tertiū cælum.* 2. Corinth. 12. Hæc verò non semel, sed singulis quibusq; diebus ad cæli altiora saltabat, vti ex eius sororis Marthæ legenda habetur: *Magdalena verò assueta orationi, & pedibus Domini, vt optima parte contemplandæ cælestis beatitudinis, quam elegerat, frueretur, in vastissimam altissimi montis speluncam se contulit: vbi triginta annos vixit ab omni hominum consuetudine disiuncta, quotidie per id tempus ad audiendas cælestium laudes in altum ab Angelis eleuata.* Sic ista, alijque non pauci carnis murum transgredientes, atque saltantes, ibi oculos figebant, vbi eorum sita spes erat, thesaurusque repositus.

Nec dies, nec nox iusti vita, sed quasi aurora ex vtraq; constare videtur.

Ad saltantis instar contemplatiuus modò terrā, modò cęlum collustrat.

Adhuc in terris degēs Magdalena, cœlestes gustabat delicias.

FERIA SECVNDA POST PASCHA

Tu solus peregrinus es in Ierusalem?
Luc. cap. 24.

§. I.

In vtraque Ierusalem, in militanti videlicet, & triumphanti Ecclesia, solus peregrinus Franciscus: quia sicut peregrino stigmatum priuilegio solus hic praeditus fuit, ita solus fortè eodem potietur in Patria.

1 HVc totum recurrat ingenium (vt Petri Damiani vtar uerbis) & aureus sermo tota relucceat maiestate. Voluntaria otis nostri beneplacita sibi faciat athleta inclytus, Christique signifer sanctissimus P.N. Franciscus: ipse sensum acuat, dirigat stylum, & linguam pauperis venustioti respergat eloquio: lucem illustret lumine clariori, nè in tàm splendenti maiestate perscrutandi auidus caliget intuitus, & in fandi copia lingua fatiscat. Et quidē obmutescēdū mihi vtiq; esset in tāti Patris pręconijs; nam si illum corpore, & spiritu virginem appellabo, vti ex Christi imagine, quam gestauit arguunt Viega in Paradiso glorię sāctorum tom. 2. *In monte Aluernię fecit Deus sigillum & impressit illum in cera carnis virginalis B. Frācisci.* Pineda in Monarc. part. 3. lib. 12. cap. 13. *Paucis annis antè mortē suam accepit seraphicus Pater Franciscus vulnera Christi in suo corpore virginali.* Et Pisanus lib. 2. fruct. 132. pag. 274. col. 4. *Fuit similis B. Frācicus sacris virginibus, & hoc in corporis puritate: Nam virgo fuit purissimus.* Et lib. primo fruct. 8. pag. 62. col. prima de uirginitate B. Francisci: *Frater Leo tripliciter fuit certificatus, scilicet per confessionem, visionem, & superno oraculo.* gloriosum martyrem non voluntate tantùm, sed re etiam nuncupatum audio à D. Bernardino tom. 4. ferm. 3. de stigmat. B. Francisci art. 1. c. 9. *Franciscus mentalem quippè dolorem passionis Christi per compassiuā transformationem antequàm stigmata illa sacra susciperet, per biennium, id est, usq; ad mortem tàm mente, quàm carne in continuo martyrio vitam duxit.* Et Pisano: *Franciscus si priùs mente, & voluntate erat martyr, post stigmatizationem factus est martyr mente, & corpore gloriosus, & martyrum praemio in caelo non priuatur, sed eo coronatur.* Vndè D. clamat Bonauent. *O verè beatum virū, cuius caro, etsi tyrannico ferro non caeditur: occisi tamen Agni similitudine non priuatur! O inquam, verè, ac planè beatū, cuius animam, etsi gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrij nō amisit!* Si martyrē dicam, prestò sunt, qui Apostolum illum appellant: quia si Apostolus idem est ac missus, ad reparandam ecclesiam ab ipsomet Christo & ipse missus agnoscitur verbis illis: *Vade Francisce repara domum meam, quae labitur*, quae non tàm ad materialis S. Damiani ecclesię, vbi dicta fuerant, quàm illius suo pretioso sanguine acquisitae restaurationem directa fuisse autumat D. Bonauentura in aurea leg. mag. c. 2. *Totum se collegit ad perficiendum mandatum de materiali ecclesia reparanda: licèt principalior intentio uerbi ad eam ferretur: quā Christus suo sanguine acquisiuit; sicut eū spiritus S. edocuit, et ipse postmodum fratribus reuelauit.* Et post ipsum Pisanus: *Ad reparandum igitur spiritualitèr potiùs, quàm corporalitèr domum Dei mādatum accepit B. Franciscus: Et sic consequentèr à Christo est destinatus, ac missus.* Quod ut per reuelationem Clarae vir-

Viega. Pineda. Pisanus. Franciscus mente non minus, quā corpore virgo. Bernardin. Senens. Voluntate, & re martyr. Pisanus. Bonauent. Idem. Idem. Senescentis mundi Apostolus. Pisanus.

virgini factā accepit, illicò ad iniūcti sibi muneris exequutionem perrexit, eodem dicēte Pisano: *Quapropter uir Dei cū summa reuerentia, quid Dominus nellet de ipso percipiēs, statim assumptis duobus socijs, etc. ad prædicandum accessit, vt ad quod missus erat à Domino, perficeret sinè mora.*

Idem.

Si Apostolum prędicauero, statim se mihi offerunt, qui Ioanni illum quodammodò comparant, dum eius sanctificationem in vtero, quāuis non asseueranter autument, probabiliter, pièq; tamen propter congruentiarum copiam teneri posse opinātur; quia .s. Christi expressissima imago, signaculum similitudinis, crucis baiulus, Angelus sexti sigilli, homo ad humanati Verbi imaginem & similitudinem, Christique signifer esse debebat. Quapropter Vitalis in Append. Sanct. & purit. B. Francisci pag 42. *Ergo ad dignius huiusmodi similitudinaria uersanda mysteria Spiritus Sanctus B. Franciscum sanctificauit in vtero, nè peccatum aliquo modo esset obex hisce mysterijs significandis. Omne simile appetit sibi simile; idcircò Christus à primo instanti Sanctus, Franciscum tàm sibi similem non ab instanti, sed ab vtero Sanctum appetit, vt Sanctus ortum suum Sanctum in stabulo representaret* Et pag. 47. & 48. *Beatum Franciscum in vtero sanctificatum piè tuemur, & tamquā probabile opinamur.*

Vitalis.

Etsi non asseuerātèr, piè tamen ipsū in vtero sāctificatum attinuūt nonnulli.

Quod, & D. Bonauētura m probabile existimasse opinor, cùm eum pietatē in utero non qualem qualem; sed infusam accepisse fateatur, dum serm. primo de B. Francisco ait: *Adeò totus pius fuit, vt in ventre matris pietatem assumpserit, & eam secū ex ventre portauerit. Patet ergo, quòd pietas, quę fuit in Christo, reaonata est in Frācisco: vt quod processit in rege, reaonaretur in milite.*

D. Bonauēt.

Et dęmonem ipsum per energumenę os insinuasse reperio, dum quid de Francisco sentiret exorcismorum vi dicere coactus, illum etiam in matris vtero sicū Lucifero, cæterisq; dæmonibus terrori fuisse his verbis asseruit: *Statim vt anima B. Francisci illius corpori fuit infusa, tantus splendor, tanta lux, tàm immensa claritas in valle spoletana apparuit, quòd omnes dæmones, qui in illo caliginoso aere habitabant perterriti, & stupefacti iudicium timuerunt aduenisse: Vndè concilio per Luciferum vocato, dixit de B. Praacisco, quòd ille homo vult bellum facere, quod eis numquam alius fecerat post Christum, & suos Apostolos. Et ob hoc sibi deputata fuit vna legio dæmonum, vt eum in vtero existentem, vel iam natum in balneo, vel incunabulis suffocarent: sed statim Deus ex alia parte legionem sibi assignauit sanctorum, qui eum solicitè custodiētes in nullo eum lædere permiserunt.* In speculo pag. 88.

Etiā in matris vtero sicum, Lucifero, cæterisque socijs terrori fuisse, volēs, nolens confessus est dæmon.

Si igitur præfatorum astipulabor sententiæ, ipsum ad Ioannis instar in vtero sanctificatum dicendo, quod quidem, & à pietate non dissonum puto, & nomen ipsum, quod in sacra baptismatis vnda accepit, Ioannis scilicet, insinuare quodāmodò potuit, quia si nomen hoc gratiam sonat, cùm Franciscus gratia per antonomasiam esset nuncupatus, vt lib 1. fruct. 8. refert Pisanus his verbis: *Frater Leo vidit cartam descendentem de cælo super B. Franciscum se poneatem, in qua erat scriptum, hic est gratia Dei.* meritò vix natus Ioannes vocatur, quia fortè non sine gratia ex matris egressus est vtero.

Pisanus.

Quare S. Bonauentura in legend. mag. cap. 1. *Franciscus primùm Ioannes vocatus à matre, dehinc Franciscus à patre; vocationis quidem paterna vocabulum tenuit, sed et rem materni nominis nō reliquit.*

D. Bonauēt.

Cur Ioānes in sacra baptismatis vnda vocatus?

Si hoc, vt dixi, piè cum alijs asseruero, insurgēt incūctantèr, qui ipsum Angelum sexti sigilli appellabunt, ex quibus affero Bernardinū: *Præcesserat enim antè Frāciscum angelicus vir, gloriosus Dominicus, in angelica vita paritèr, & doctrina. Beatus enim Franciscus est alter Angelus in regula, & in fide, atque vita; qui propter facta Angelus nuncupatur, tum propter eius angelicam vitam, tum quia Dei amicus fuit ad renouandum in mundo euangelium Christi.*

Bernardin. Senens.

Et infra: *Huic sententia attestatur assertio, quā fecit Dominus Boaauentura in capitulo generali Parisiis celebrato, cùm esset nostri ordinis generalis minister: Nam prædicans in ipso capitulo, cum maximo feruore asseruit, se certissimè scire per reuelationes indubitabiles, & solemnes factas talibus personis, qui de hoc non poterant dubitare, quòd B. Fraacisus erat singula-*

Angelus à Ioanne præmissus.

laritèr Angelus sexti signaculi, Apoc. 2. & quòd ad litteram de ipso, atq; illius statu, & ordine intellexit euangelista Ioannes, atque in spiritu eum vidit, quandò protulit talia verba. tom. 4. ferm. 3. de sac. stigmat. B. Francisci. Nec tãdem si Angelum eum nũcupauero, & cum Mayrone dixero : *Verè Beatus Franciscus fuit confirmatus in opere bono in medio candelabrorum, idest, omnium sanctorum; quia habuit cum Angelis integritatẽ innocentia, cum Patriarchis felicitatem obedientia, cum Prophetis spiritum pradicentia, cum Apostolis topiam paupertatis, & indigentia, cum Martyribus soliditatem patientia, cum Confessoribus austeritatem pœnitentia, cum Virginibus sinceritatẽ pudicitia,* erit prolixa laudatio, quia adhuc eum nunc peculiarem Christi armigerũ, non contra Philisthæos, sed aduersùs principes, & potestates tenebrarũ harum ab eo assumptum nuncupauit Lyranus, qui locum ei accommodans illum : *Accidit quadam die vt diceret Ionathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni, & transeamus ad stationem Philisthinorum.* 1. Reg. 14. hunc ait in modum: *Per Ionathan, qui columba donũ interpretatur, Dominus Iesus Christus significatur, nam ad modum colũba caret amaritudinis felle. Per hoc autem quòd Ionathas ascendit per scopulos ad destruẽdam Philisthinorum stationem significatus fuit ascensus Christi in cruce per clauos, & sic destruxit stationem dæmonum, frangens infernum : & inde liberans collegium sanctorum patrum. Per armigerum autem eius intelligitur Beatus Franciscus, qui arma Christi non solum in mente per fidem, sed etiam in corpore per expressam similitudinẽ portauit, & per crucem pœnitentia post Christum incedens frequentèr dæmones fugauit, non solùm de corporibus obsessis, sed etiam de ciuitatibus, & locis.* Nunc eiusdẽ Saluatoris vexilliferũ appellauit Pisanus lib. 3. fruct. 6. pag. 318. hisce verbis: *Videns Christus Beatum Franciscum sibi datum à Patre pro signifero, sibi sua stigmata impressit: & voluit suã vitam, & passionem mundo declarare.* Nũc totum per amoris vim in Christum ipsum trãsformatũ asserit Bernard. Senens. tom. 4. serm. 3. de stigm. B. Francisci art. 1. cap. 3. cùm dicit: *Amor habet vim figuratiuam ad modum cera fluentis in sculpturam sigilli : Ideò B. Franciscus tali liquefactus ardore; mẽte, & carne totus defluxit intrà sculpturam vulneris apparentis Iesu, & amans in amatum per vim huius amoris transformatus est.* Nunc tandèm (si fas est dicere) ipsius Saluatoris plenipotentiarium dixit Petrus de Castro disc. 2. de S. Francisco uerbis illis: *De seraphico Francisco dixit quidam eius filius: In potestate, & in manu Francisci posuit Christus Redemptor noster dominium, & potestatem omnium rerum.* Et disc. 1. *Poterat enim seraphicus Franciscus suo modo dicere illud, quod de Christo Domino dicitur in Euangelio: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Et Correa serm. 1. de eod. *Omnia tradita sunt Patri meo Francisco, atque omnia dedit et Pater in manus; nam cùm facta sunt et vulnera in manibus, pedibus, ac latere, aterna diuitia tradita sunt Francisco.* Quapropter plenipotẽtiarij, vt ità dicã, vtẽs potẽtia, & ad Dei (ni temerarius videor sic dicẽdo) similitudinẽ magnam, proceramque suæ religionis structuram super nihilum struere contendit, vt ait Altozagir. *Seraphicus Franciscus adeò fuit similis Deo, quòd quandò fundauit religionem suam, qua est mundus paruus, eam fundauit super nihilũ sua humilitatis, & paupertatis.* serm. de S. Francisco; & ad illius instar uẽtis quandoque imperabat, & mari. Vndè de eo D. canit Bonauentura: *Hic creaturis imperat, qui nutui subiecerat se totum Creatoris.* Quid igitur imparem semper tot, tantisq; præconijs agnoscens sermonẽ, filebo? Et quidẽ liceret; verùm quia nec id deuotio, nec præsens materia patitur, ex multis, immò innumeris, quæ in eius laudẽ dici posšẽt, illud solùmodò haudquaquam silebo, quòd iure optimo in vtraque Ierusalem, cælesti scilicet, & terrestri peregrinus vocatur, non tãtùm quia in hac singularissimo est sacrorum Stigmatum priuilegio insignitus, sicuti Vital. existimat in Append. sanct. & puritat. S. Frãcisci: *Peregrinus idest singularis, ratione stigmatũ fuit Franciscus in Ierusalẽ militanti, de quo aptè. Tu solus peregrinus in Ierusalẽ,* tu

Margin notes:
Mayron.
In omnibus sanctorum ordinibus collocãdus.
1. Reg. c. 14.
Lyranus.
Christi Domini armiger.
Pisanus.
Eiusdem signifer.
Bernardin. Senens.
Totus in eundẽ trãsformatus.
Petrus de Castro.
Franciscus stigmatũ ratione Christi plenipotentiarius.
Correa.
Altozagir.
Super nihilum religionem fundauit.
Bonauent.
Vital.

tu solus habes Christi stigmata; verùm quia in alia etiam socium fortè tanti muneris non habebit.

2 Si non vulgari honore arietem illum, quē pro filio obtulit Abraham, affectum putat D.Zeno, quia eodem occisus fuit gladio, quo filius fuerat iugulandus, vndè ser. 2. de Abrahā ac si arietis illius dignitatem admiratus,

D. Zeno.

hęc prorupit in verba: *Eo ferro mactauit victimam, quo filium percutere iam parabat.* Si illæ posteriores Christi

1. Petri c. 1.

gloriæ, de quibus Petrus: *Prænuntians eas quæ in Christo sunt passiones, et posteriores glorias. 1. c. 1.* aliæ non erant, nisi crux; dicente Euthymio super

Euthymius.

Luc. 9. *Alijs crux, & passio probrū erat, vtpotè magnorum pœna criminum: at uerò Christo gloria, magni uidelicet erga nos amoris præmium.*

Sacrorum stigmatum præconia.

Si vulnerum cicatrices pretiosissimi sunt lapides in Conditoris manibus reconditi, iuxtà

Cant. c. 5.

illud: *Manus illius tornatiles; plenæ Hyacinthis.* Cant. c. 5. quis non Franciscū singularitèr à Deo honoratū asseret, dū etsi nō eodē ferro, quo filius necatus, ijsdē tamen, quibus ille est stigmatibus insignitus, ijsdē glorijs cumulatus, & ijsdem pretiosis ornatus lapidibus? Iure igitur optimo ei dici potest

Ezechiel c. 28.

illud Ezechielis 28. *Omnis lapis pretiosus operimentum tuū,* quia vt ait D.Bernardinus tom. 4 serm. 16. de S.Francisco, non gemmarij, vel aurificis, sed diuinæ Sapientiæ opus fuit uas hoc auri solidum Francisci, omni lapide pretioso sacrarum plagarum ornatum:

Bernardin. Senen.

Apparuit mirabilis sapientia Dei mediante persona S. Francisci, quia intelligebat mirabilem thesaurum, quē posuerat in ipso: quem thesaurum voluit in-

Aureū vas Franciscus omni lapide pretioso ornatum.

honare in corpore, ponendo in illo quandoque lapides pretiosos. Si parua non est dignitas eodem panno cum rege vestiri, meritò clamat Vbertinus de

Vbertinus.

Casali l. 5. c. 4. *O quanta dignitas ijsdem vestibus cum Iesu cæli rege vestiri! Hæc est purpura regis iuncta canalibus, humanitas .s. Christi Iesu fluens riuulis sanguinis proprij, in quo quasi in sanguine*

Eodem cum Christo cultu ornatus.

piscis virgineam suam carnem intinxit. Ista purpura vestiuit Iesus rex militem Franciscum, dum fecit illi pallium coccineū, & carnem suam aspersit sanguine vulnerum stigmatum, hoc fuit maxima dignitatis fastigium. Si in sacrorū stigmatū impressione nedū tali fuit illustratus lumine, quod teste Bernardino Senense in uetustiori editione tom. 4. serm. 16. extraordin. noctem in diem vertisse videbatur:

Bernardin. Senens.

Dicunt illi, qui habitabant in illis partibus circumstantibus Aluernā, quòd ille Seraphinus .s. Iesus Christus in forma seraphini venit cum tanto splēdore, & ardore, quòd agasones videntes illum splendorem, credentes esse crepusculum, & solem oriri, cæperunt cū asinis suis ambulare, & sic dū processerunt per aliquod spatium, disparuit Seraphinus, & remanserūt inter scopulos illos tenebrosos, quia non dum erat dies;

Noctem in diem vertit Christi ad Franciscum aduentus.

verum pluribus etiā fuit priuilegijs cumulatus, eodem dicente Bernardino tom. 4. ser. 3. de stigmat. B. Francisci art. 1. c. 9.

Idem.

Duodecim nempè sunt priuilegia, quibus exornatus est beatus Franciscus, cùm adeptus est hæc sacra stigmata, etc.

Duodecim sacrorū stigmatum priuilegia.

Primum fuit sanctificatio, quia in hac stigmatizatione itá per Spiritum Sanctum sanctificatus est, ut more Apostolorum vlteriùs mortalitèr non peccaret.

Secundum fuit multiplicatio. Credo, quòd tunc copiosior gratia ei multiplicata sit, quàm anteà haberet: eò quòd fortè gratia præuia ad talem, & tantam transformationem sufficiens non fuisset.

Tertium fuit suppressio, quia per gratiam fomes peccati in eo suppressus est. Vndè deuotum, & probabile est credere, quòd seraphica manus Iesu tunc illam carnem purgauit ab omni rebellione.

Quartum fuit conformatio: sic scilicet, quòd à gratia numquā caderet, quod piè credi potest.

Quintum fuit assimilatio, siuè expressio. Per hanc quidem stigmatizationē facta est in eo similitudo, & expressiua forma crucifixi Iesu.

Sextum fuit consolatio, cùm enim mentalis, & corporalis crux Christi haberet longitudinem gaudij, & latitudinem doloris, quia dolebat, & gaudebat pro Dei voluntate, & pro nostra redemptione, quæ erant quasi duo ligna, & amor erat quasi connectens clauus, vnde duo prima originem attrahebant: propterà hanc passionem, & crucem commu-

nicãdo glorioso Francisco, necesse fuit ei hæc tria sentire.

Septimum fuit martyrizatio, quod ex præcedenti originem habet; nam acerbissimus fuit dolor mentalis, & pœna corporalis passionis Christi.

Octauum fuit perfectio: fuerunt nempè hæc stigmata signa summæ perfectionis in eius anima, & carne.

Nonum fuit canonizatio, & à Deo approbatio, nam hæc sacra stigmatizatio beati Francisci sanctitatis eius approbatio, & autenticatio fuit per bullam Crucifixi viuentis.

Decimum fuit exaltatio, nam ex stigmatizatione factus est cancellarius Iesu Christi, tenens sigillum, idest, signum Dei viui.

Vndecimum fuit honoratio. Profectò stigmata hæc fuerunt in beato Francisco insignia sublimissimæ dignitatis, atque honoris.

Duodecimum fuit glorificatio, nam sicut beatus Franciscus fuit uexillifer Iesu Christi in Ecclesia militãte, sic post resurrectionem secundum Doctores, remanentibus in corpore suo prædictis signis, uexillifer erit in Ecclesia triumphante. Si igitur, vti dicebam, sacrorum stigmatum ratione tot, tantisque muneribus, ac donis cumulatus fuit, & auctus, maximo, optimoque iure dicere cum Dauide poterat: *Magnificasti super omne nomen sanctũ tuum* Psal. 137. quia vt Lyranus in opusc. de vita, & gestis D. Francisci ait, stigmatum ratione super omne Sanctorum collegium se quodammodò exaltatũ agnoscebat: *Iungatur sic littera*, ait nuperrimè dictus Lyranus, *quoniã magnificasti nomen Sanctum tuum, scilicet in me; quia Deus in se non magnificatur, cùm sit infinitus: & hæc magnificatio fuit sacrorum stigmatum impressio, quæ fuit occasio fidelibus magnificandi nomen Domini deuotè. Sed quia hoc est priuilegium singulariter Beato Francisco concessum, ideò dicitur super omne scilicet collegium iustorum; sicut de quolibet sancto confessore canit Ecclesia: Non est inuentus similis illi, pro aliqua eius singulari gratia, sinè præiudicio aliorum sanctorum.*

Psal. 137.

Lyranus

Sacrorum stigmatũ ratione super omne sãctorũ collegiũ quodammodo exaltatus Franciscus.

3 Præteruolo, vt pernotum ad sacrorum stigmatum extollenda præconia, quòd eorum ratione nullus, si fas est dicere, sic Christo factus est similis, vt Franciscus, quod ex verbis illis: *Faciamus Hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Gen. cap. 1. colligere possem; quia si ipsa Patris verba erant ad Filium directa, vt ait Chrysostomus, qui extẽplò suæ peritioni: *Quis? ad quẽ loquitur?* respondet: *Pater ad Filium*, cùm de ipso quidem, sed de humanitatis similitudine sermo esset, eodem dicente Chrysostomo: *Voluit Deo humanam formam tribuere.* Et Origene: *Ad similitudinem nostram, idest Saluatoris*, non Verbi incarnationem præcedere, sed sequi similitudo debebat; cum hæc, iuxtà Aristotelis sentẽtiam, relatio sit vnius ad alterum; vndè priùs Adam productus describitur, quàm Eua, quia cùm hæc ad viri esset similitudinem producenda: *Faciamus adiutorium simile sibi.* Gen. cap. 2. similitudinis supponere debebat terminum, non præcedere. Ex quo mihi pro præsenti instituto liceat inferre, quòd de Francisco præsertim prophericè, atq; symbolicè sermo tũc esset, quia mòx dictæ similitudinis terminum non tàm Adam, quàm ipse supponere debebat. Hinc Bernardinus Senensis tom. 4. serm. 3. de stigm. B. Francisci art. 1. cap. 9. *Per hanc quidem stigmatizationem facta est in beato Francisco similitudo, & expressiua forma Crucifixi Iesu, cuius passio in suis membris fuit ab ipso Iesu impressa, quasi tota Trinitas in hoc mysterio per Iesum dixerit illud Genes. 1. Faciamus Hominem ad imaginem & similitudinem nostram, eò quòd imaginem passionis suæ impressit in eius corpore, & similitudinem figurauit in mente.* Quod pium cogitatum confirmare etiam videtur Dauid verbis illis: *Deus, quis similis erit tibi?* Psal. 82. *Quis similis erit Deo in filijs Dei?* 88. nam si iuxtà Augustini sentẽtiã non de imagine in anima sita, sed de similitudine, quæ in corpore cõsistere debebat, loquebatur: *Non ait, quis similis est tibi? quod utique ad Diuinitatẽ referretur, sed dicit, quis similis erit tibi, hoc ad formam serui referens.* Modò dictus Augustinus super Psal. 101. non in præsenti, sed in futuro loqui debebat, quia illũ for-

Genes. c. 1.

Chrysost.

Origenes.

Gen. c. 2.

Bernardin. Senens.

Franciscus homo ad Dei similitudinem effectus.

Psal. 82.

Psal. 88.

Augustin.

sortè, qui non Dei tantùm imaginem in anima vt cęteri, verùm similitudinem etiam erat gesturus in corpore, videre cupiebat: *Vltra plures similitudines* (ait S.Bernardinus) *fuit in Francisco corporalis consignationis singularitas, vt propter singularitatem primis tēporibus inexpertam, possit de eo homo admiratiuè interrogare fideles, dicēs illud verbū Propheta: Quis similis erit Deo in filijs Dei?* tom.4.ser.3. de sacr. stigm. S.Francisci art.1.cap.1. Hinc Deus de suæ similitudinis signaculo loquens, in singulari, nō in plurali loquitur: *Tu signaculum similitudinis.* Ezechiel.28. *Ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituū.* Aggæi 2. quia fortè solus Franciscus expressam, externamque crucifixi Domini gestare debebat figuram.

Bernardin. Senens.

Deus aduentus à Daui de optatus

Ezechiel. c. 28.

Aggæus c. 2.

Gen. c. 44.

4 Ex verbis illis: *Scyphum autem meū argēteū, et pretiū, quod dedit, pone in ore sacci iunioris.* Gen. 44. subtilis pro præsenti materia oritur quæstiuncula, quo animo, quemue ad finē id Iosephus effecerit? Si calumnia, nō mysteriū primo videbatur intuitu, cur omissis reliquis, erga cariorem illam lædere voluit? Nū quia, quē Dominus, per Iosephū in hoc importatus, diligit, corripit, & castigat? Et quidē, vndè Vgo Card. *Per Beniamin hic intelliguntur innocentes, quos Dominus teneriùs diligit, & ideò potiùs arguit hic, vt puriores sint*; verum Theodoretus quæst. 105. in Gen. Philo, multique alij à litterali sensu non discedēdo, ad fratrum animum erga Beniamin experiendum id factum autumant: *Experiri volens Ioseph*, ait Theodoretus, *animum fratrum erga Beniamin, & liquidò nosse, an Beniamin calumniam passum defenderent, ob id in eius sacco abscondi scyphum imperauit.* Hæc ipse. Alij nihilominùs ad mysticum sēsum rem reducendo, per Beniamin Paulum ex hac tribu originem ducentem, vltimum ad apostolatum assumptum intelligentes, scyphum in eius sacco positum asserunt, quia ipse & electionis vas esse, & sapientia non vulgari fulgere debebat. Quarè Isidorus in Glossa relatus: *Quid sibi vult, quòd inuentus est scyphus Ioseph in sacculo Beniamin, nisi quia in corde Pauli cęlestis doctrina iam fulgebat eloquiū, dum esset eruditus in lege? sed quia subiectus non erat Deo, intrà saccum erat scyphus, doctrina intrà legem, lucerna intrà modium.* Et Glossa: *Allegoricè verò per scyphum argenteum in sacco Beniamin positum præfiguratus fuit Paulus apostolus ex tribu Beniamin nasciturus, qui fuit uas electionis sapiētia Dei plenū, & eloquentia bona.* Ast si secūdum cōmuniorem (nè communissimam dicam) sententiam, sicuti per Iosephum Christus, & per scyphum eius passionis præfigurabatur calix, iuxta illud: *Calicē, quem dedit mihi Pater, non uis ut bibam illum?* Ioan.18. vbi post multos Vgo Card. *Ioseph, idest Christus in scypho bibit, quandò in lege calicem suæ passionis ostendit*; ità per saccum corpus importabatur, & caro, vt inter cęteros sensit Alēsis super illud Psal.29. *Conscidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia*, cùm ait: *Conscidisti saccum meum, idest corpus diuersis pęnis afflixisti. De hoc sacco Esther 4. Non erat licitum indutum sacco aulā regis intrare, quia corpus impedit nos, quòd non possimus ad paradisum intrare.* quis sit iste Beniamin, in cuius corpore Christi erat renouanda passio, subtiliori esset quærēdū indagine, nisi protinùs Frāciscus verus Beniamin frater minor Christi stigmata in suo corpore portans, omnium se præsentaret obtutibus, dicendo: *Christo confixus sum cruci.* ad Gal. 2. quæ verba Mayr. veluti prophetico spiritu in eius persona à Paulo dicta fuisse asserit, cum etiā corporalitèr id pertulerit Franciscus, quod mentalitèr tantùm pertulit ipse: *Idcircò pro illo tempore conuenit beato Francisco illud Apostoli ad Galatas. 2. Christo confixus sum cruci: sed Apostolo solum mentalitèr, Francisco corporalitèr.* in laud. sanctorum serm. 1. sacrorum stigm. Iure igitur optimo solus in hac militanti Ierusalem peregrinus vocatur Franciscus, quia eūdem prorsùs Christi calicē bibere, iisdēq; Domini characteribus insigniri, ipso excepto, vsq; modò nulli ex fratribus cōcessū videmus. Qua de causa S. Antoninus Archiepiscopus Florēt. hist. 1.3.p. tit.2. c.1. §.3. hunc ait in modum: *Quodam singulare concessum fuit*

Vgo Card.

Theodoret.

Isidorus.

Pauli electio multò antè præuisa.

Glossa.

Ioan. 18.

Vgo Card.

Psal. 29.

Alensis.

Galat. c. 2.

Mayron.

S. Antonin.

Francisci priuilegium fuit stigmatibus insigniri, cùm nulli inter natos mulierum huiusq; cōcessū videatur.

fuit B. Francisco, quod nulli inter natos mulierum legitur fuisse donatum, & hoc est impressio stigmatum sacrorum. Dicitur etiam de aliquibus deuotis hominibus, quòd senserint magnum dolorem in manibus, & pedibus, & latere, ac si habuissent ibi vulnera, sed tamen non ità impressa corporaliter, vt B. Francisco. Nec Pauli obstant verba: *De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.* ad Galat. 6. quia pro Francisco fuisse dicta asserit D. Bernardinus Senens. tom. 4. serm. 3. de stigmat. S. Francisci art. 1. cap. 6. cùm ait: *Quod quidem verbum Papa Nicolaus tertius in declaratione regulæ nostræ, vt habetur extra de verborum significatione: Exijt, qui seminat lib. 6. de B. Frãcisco intelligit esse dictum, cùm nec Paulus, nec alius sanctus auctoritate Ecclesiæ legatur in corpore suo portasse stigmata hæc sacra.*

Galat. c. 6.

Bernardin. Senens.

5 Cæterùm à præfato Beniamin minimè discedẽdo, subtilitèr trutino; quid causæ est, quòd Ioseph, qui in fratrum accubitu sic ætatis ordinem seruari præceperat, vt primus iuxtà primogenita sua, & minimus iuxtà ætatem suam sedere præceperit; in partium posteà distributione adeò cęteris minimum prætulit, vt quintuplo Beniamin pars aliorum partes excederet, sacra dicente pagina: *Mirabantur nimis, sumptis partibus quas ab eo acceperant: maiorq; pars venit Beniamin, ita ut quinque partibus excederet.* Gen. 43. Si eum Lyrano, aliisque non paucis ad fratrum animum erga Beniamin probandũ hoc factum asseres, esto: verùm ad mysticum sensum hoc referendo, persubtile detego mysterium, quòd scilicet iure optimo Beniamin fratris minoris pars cæterorum portiones quinque partibus excedebat, quia verus minor, minorumque pater Frãciscus plagis quinque cęteros pręcellere debebat. Quod sanè ab Vbertino accepi de Casali, qui lib. 5. cap. 1. sic clamat: *O Francisce verissimus Beniamin, Ioseph primogenitus fecit te sedere ad mensam euangelicę vitæ cum fratribus tuis cæteris socijs, ibi pars tua excessit alias quinque partibus sacrorum vulnerum, per quę quinque stolas optimas recipies præmiorum in suo aduentu!* En quomodò sacris stigmatibus insigniri, solius Frãcisci futurum erat priuilegium; quod si & singularissimum quidem fuit, & vsque modò ipsius tantùm, vt in legenda eiusdem ait S. Bonauent. cap. de mirac. ipsius post mortem, & de virtute sacrorum stigm. *Nouus igitur homo Franciscus nouo, & stupendo miraculo claruit, dum singulari priuilegio retroactis seculis non concesso insignitus apparuit, sacris videlicet stigmatibus decoratus, & configuratus in corpore mortis huius corpori Crucifixi. De quo quidquid humana lingua dicatur, minùs erit laude condignum.* ergo solus ipse huius militãtis Ierusalẽ & nouus homo, & peregrinus censeri meritò potest.

Gen. c. 43.

Vbertinus.

Stigmatũ ratione Franciscus sanctos cæteros partibus quinque excessit.

D. Bonauẽt.

Franciscus homo nouus, quia nouo stigmatũ priuilegio auctus.

6 Neque in hac tantùm Ierusalem, in qua peregrinamur à Domino, verùm in illa etiam, quæ sursum est, in splendoribus, inquam, sanctorũ solus fortè peregrinus apparebit Frãciscus, dixi fortè, quia etsi diuinæ sapientiæ, potẽtiæ, ac pietati, & eadem, & multò maiora efficere non repugnet, quoniam nihilominùs iuxta Augustini sententiam à creatione nõ dissona, sed ei consona esse debebat reparatio: *Fuit similis reparatio, quomodò fuit & hominis creatio* tom. 10. serm. 12. de Natiu. Domini, & in creatione vnicum ad Adę similitudinem adiutorium fuit productum: *Faciamus ei adiutoriũ simile sibi.* Gen. cap. 2. vnus fortè etiam in reparatione secundo Adæ dandus erat Frãciscus, qui configuratus corpori passionis eius, labentem reparare haberet Ecclesiam. Quod quis scit, si prophetico spiritu prȩuidens Ieremias, signũ leuandũ in Sion, non signa leuãda asseruit: *Leuate signum in Sion* cap. 4. quia etsi Christo multi in multis conformari debebant, eidem tamen, vt in signum contradictionis posito, fortassis vnicus interius, exteriusque erat assimilandus Franciscus: *Videns Christus,* ait Pisanus, *B. Franciscum sibi datum pro signifero, sua stigmata ei impressit, & voluit suam vitam, & passionem mundo declarare.* lib. 3. fruct. 6. pag. 318. Præterea si iuxtà Theologorum sententiam in 4. dist. 44. cum vulnerũ cicatricibus resurrecturi sunt marty-

Etiam in cœlesti Ierusalem peregrinus apparebit Frãciscus.

Augustin.

Gen. c. 2.

Ierem. c. 4.

Pisanus.

In eo Christi vita, & passio renouata.

res,

res, vt per ipsas, veluti per fenestras, interni splendoris radios emittant, negari haudquaquam debet, quòd cũ iisdem plagis in gloria apparere debebit Franciscus: immò si illę à cruẽtis persecutorum manibus illatę persistent, multò magis hæ à Christo inflictæ in perpetuas durabunt æternitates. Quod & testatur Franciscus de Mayron. in laud. sanct. serm. de stigm. S. Franc. cũ Bernardino Senen. tom. 2. de euang. ætern. art. 2. c. 13. & expressissimè hisce verbis dixit Pisanus lib. 1. fruct. 9. *B. Franciscus sicut in ecclesia militanti fuit Iesu Christi vexillifer: sic & post resurrectionem remanentibus in corpore signis stigmatum, erit princeps sanctorum, & vexillifer in ecclesia triumphante. Et sicut armiger, & vexillifer regis à subditis honoratur, sic re vera B. Franciscus signifer Christi ab Angelis, sanctis, & electis veneratur, et collaudatur.* Igitur si forsan in cœlo etiã solus ipse Saluatoris erit characteribus insignitus, solus & ipse in cœlesti Ierusalem peregrini vocabulum sortietur.

Idem.

Stigmatibus decoratus exurget Franciscus, quorum ratione etiam in triũphanti Ierusalem Christi vexillifer appellabitur.

7 Quis, & cuius esset similitudo vir ille, de quo Eccli. 45. *Similem illum fecit in gloria sanctorum.* excogitaui non semel, & quamuis post aliquantulam loci trutinationem Bernardinum Senensem repererim dicẽtem, quòd de Francisco, & Christo esse poterat sermo, cùm huic ille per contemplationem, amorem, stigmata, & tandèm per miracula, atq; prodigia coaptatus inueniatur: *Proindè conuenit* B. *Francisco illud Eccli.* 45. *Similem illum fecit in gloria sanctorum. Gloria quidem sanctorum in hac vita est claritas miraculorum, in quibus Franciscus Iesu similis singularitèr fuit.* tom. 4. serm. 3. de stigm. S. Francisci art. 1. cap. 1. quia nihilominùs non in via, sed in sanctorum gloria similis factus dicitur, propterea post resurrectionẽ, in sanctorum scilicet splẽdoribus, hoc maximè ei accomodandum existimo; quia si iuxtà nuperrimè dicta plagis veluti rutilantibus stellis decoratus resurget, corpori tunc configurabitur illi, cuius hic stigmata portauit in suo. Nec vacat mysterio, quòd non in plurali, sed in singulari dicatur; *Similem illum fecit in gloria*, quia Frãcisco excepto, nullus fortassis interiùs, exteriusque Saluatoris gestabit figuram; quod ex eo vel maximè mihi suadeo, quia vbi reliqui sancti in iudicio libri intus tantùm conscripti dicentur, vndè apertione indigebunt, vt an fidelitèr suo archetypo respondeant, innotescat (Quod & Ioannem verbis illis dixisse opinor: *Libri aperti sunt: et alius Liber apertus est qui est vitæ.* Apoc. 20. & Augustinum lib. 20. de Ciuit. Dei cap. 14. confirmasse reperio: *Libros dixit esse apertos, & librum. Sed librum euiusmodi non tacuit: qui est, inquit, vita vniuscuiusque. Ergo illi libri, quos priori loco posuit, intelligendi sunt sãcti, & veteres, & noui, vt in illis ostenderetur, quæ Deus fieri sua mandata iussisset: in illo autem qui est vita vniuscuiusque, quid horum quisque non fecisset, siue fecisset*) Franciscus liber scriptus intus, & foris appellabitur, iuxtà illud: *Vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris.* Apoc. 5. quia ipse forsan solummodò ex externa inscriptione internos ostẽdet animę characteres, & deforis etiã archetypo respondebit illi, qui amoris intus, & clauorum, & lanceæ calamo deforis scriptus fuit, dicente Hilario: *Liber fuit Christus & apertus, & extensus in cruce: scriptus erat intus, & foris, intus quidem per amorem, foris autem per vulnera.* Audi nunc Bernardinum Senens. super citatum Apocalypsis locum: *Vidi in dextera sedentis librum scriptum intus, & foris: Hic liber est B. Franciscus, scriptus intus spiritualitèr per incendium compassionis, & foris corporalitèr per stigmata passionis:* Ecce tibi cur in cœlesti etiam Ierusalem peregrinus, ni fallor, dicetur Frãciscus; quia, vt mihi pro nunc excogitare licet, solus ipse, deforis etiã exẽplaris characteres stylo ferreo exaratos portabit. Vndè Pelbartus ser. 5. in huius libri laudem hunc dixit in modum: *Seraphicus Franciscus fuit transumptum, & copia fidelitèr transcripta illius originalis Christi, & redemptionis nostræ, quod habemus in ærario, seu gazophylacio ecclesiæ, ut Deus, Angeli, & homines in ipso inspiciant, & legant redemptionis, & liberationis nostra*

Eccli. cap. 45.

Bernardin. Senens.

Similem illũ sibi Christus effecit in gloria sãctorũ, quia in ea solus forte sua portabit stigmata.

Apoc. cap. 20.

Augustin.

Apoc. c. 5.

Hilarius.

Christus liber scriptus intus & foris, intus per amorem, foris per vulnera.

Bernardin. Senens.

Pelbar.

Transumptum fuit Franciscus, & copia fideliter transcripta, dum ad archetypi instar intus & foris scriptus erat.

stra chirographum.

8 Cæterum ad archetypi instar deforis etiam scribi, quale, quantumque sit priuilegium, illud maximè declarare opinor, quòd ni cautè prouisum fuisset, facilè in errorem laberentur mortales, non purum hominem, sed quid supra hominem Frãciscum existimando, Sãctissimi huius Patris vitam describere volens Bonauentura, sic ipsum exorsum fuisse reperio:

D.Bonauēt. *Vir erat in ciuitate Assisij Frãciscus nomine, cuius memoria in benedictione est, &c.* At quid est hoc seraphice doctor, cur non ab auorum serie, maiorúque stemmate tui sãctissimi Patris vitam describere aggrederis, quòd ab ipso, ac si genitoribus experte exordiris, & inchoas? Cur non saltem à nomine proprio incipis, quòd inuerso ordine antè omnia alia virum illũ appellando, naturam describis? Subtilis equidem difficultas, verùm liquidò ex consimili Iobi vitæ descriptione patebit; nam si propterea, vt ait Chrysostomus hom. 2. de patientia Iob, antè eius natura prædicatur, quàm nomen, dum dicitur:

Iob c.1. *Vir erat in Terra Hus, nomine Iob*, cap. 1. quia aliàs innocentiæ claritas, animi magnitudo, agonis sublimitas, cæterarumq; virtutum eminentia si infra Deum, supra hominem illum credere effecissent:

Chrysost. *Necessarium est omnium primò*, ait modò dictus Chrysostomus, *qualem vim proœmium ipsum habeat inquirere, cuiusque rei gratia historicus ab hac fecit dictione principium, Vir erat, &c. Quoniam quidem vitam narraturus erat virtuosam, nostramque vim supra modũ vincentem: nè quis ad agonis sublimitatem respiciens, putaret non humanam, sed peregrinam esse naturam, naturam describit*, eadem (ni hallucinor) ex causa, nè scilicet ob Francisci merita, stigmatumque prærogatiuam in similem homines prolaberentur errorem, eum supra hominem existimando, homo in exordio prædicatur, & scribitur.

Ne supra hominem Franciscus putaretur, ab hac dictione, Vir, eius exorditur historia.

9 Persubtilem pro conclusione quæstionem adduco; quid causæ est, quòd cùm nulla de Christi Domini plagis (saltem sub hoc nomine) agatur festiuitas, Francisci stigmata anniuersaria festiuitate celebrantur? Si inter ducem, & militem, seruum, & dominum modicũ nõ est discrimen, nec parua extat differentia, cur non ducis, sed militis plagarũ celebratur solemnitas? An fortè Christi vulneribus honorabiliora sunt illa Francisci? Et quidẽ si hoc ratione efficientis tantum assererem, non à vero me deuiare existimarem; nam vbi illa ad liuoris expletionem à satellitibus, ac hostibus inflicta fuere, hæc non ab homine siue amico, siue inimico; nec ab Angelo quoquam, sed ab ipsismet Christi manibus effecta sũt. Quod relictis Mayrone, Guillel. Vital. multisq; aliis dixit Bernardinus Senens. to. 4. serm. 3. de stigmatibus S. Francisci cap. 1. art. 1. *Sicut in sua persona non in alia carnem nostram assumpsit, & in carne sua passibili perfectionem euangelicam exemplauit: sic & per ipsum gloriosum Franciscum in sua acceptata perfectionis signaculum figurauit, & consignauit. Profectò nec per alium hoc fecit, quia nec alius, nec alia creatura potestatem habet transformandi animam in diuinum amorem, nec per consequens ipsũ corpus: igitur talis transformatio facta est non virtute Angeli, sed ipsius Dei.* Et loco mòx dicto cap. 3. ratione contactus Francisci stigmata extollens hæc habet: *Si quis haberet de vera veste Domini nostri Iesu Christi, qua scilicet sacrum illud fuit contectum corpus, atque de hac certus esset: aut haberet aliquid, quod manus Beatæ Virginis fabricauerunt, vel saltem contrectauerunt, vel haberet aliquid simile, magnum se habere thesaurum existimaret, atque multo veneraretur obsequio, ac deuotione, cùm sæpiùs talia impendantur multis reliquijs, & Christi, & Beatæ Virginis, aliorumq; sanctorum, de quibus nulla certitudo habetur: Quantò igitur maior deuotio, atq; veneratio adhibenda est reliquijs, quæ non tãtùm tetigerunt sacratissimum corpus Christi, sed à sanctissimis manibus suis factæ, seu creatæ sunt, quæ quidem sicut ex prædictis patet, fuerunt clauí stigmatum Beati Francisci, quos ipsemet proprijs manibus creauit, & fabricauit sicut attestatur Alexander IV. Papa prædictus. Nec recolo me legisse, nec reperisse aliquid immediatè fabricatum à manibus Iesu*

Bernardin. Senens.

Non hominum, nec Angelorũ, sed Christi manuũ opus Francisci stigmata.

Quãta propter hoc deuotione veneranda.

Nil forte, vt ipsa immediatè à Christi manibus fabricatum.

Iesu Christi, quod ab Ecclesia fuerit approbatum, nisi hos clauos, & stigmata sacra. Et D. Bonauentura in legend. mag.cap.13. *Descendit de monte secum ferens Crucifixi effigiem, non in tabulis lapideis, vel ligneis manu figuratam artificis, sed in carneis membris descriptam digito Dei viui.* Quam veritatem cuidam deuoto religioso sui ordinis ipsummet Franciscum post obitum reuelasse hisce verbis fatetur Pisanus: *Scias, quòd ille, qui mihi tunc apparuit non fuit Angelus; sed fuit Dominus meus Iesus Christus in specie Seraphini, qui sicut vulnera ipsa sacra in cruce suscepit corpore; ità manibus suis benedictis in corpore meo impressit.* lib.3. fruct. 3. Si igitur legis gratiæ characteres nõ satellitum, nec hostium manibus, sed ad illorum antiquorum instar Dei digito scriptorum, non in tabulis lapideis, sed in carneis membris seraphici Patris exarati, & sculpti fuere, ratione efficientis digniores appellare non erit incongruum. Et quidem si vt Philippus Diez 1.par.summæ prædicab.verb.Franciscus 5.pro sacris stigmatibus ait, à pictoris eminentia dignitatem desumit pictura: *Si pictura existimatur propter manum pictoris, magnum discrimen inuenio inter vulnera Iesu Christi, & vulnera P. N. Francisci; nam vulnera Christi depicta fuerunt à crudelissimis carnificibus: at verò D. Francisci vulnera ab ipso Christo cæli, et terræ Domino in figura cuiusdam seraph depicta, & impressa fuerunt: quapropter iure optimo posset seraphicus pater dicere verba illa, quæ de Iesu Christo dicta fuerunt: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me;* sãctissimi patris nostri Frãcisci modica non erit plagarum dignitas, ratione cuius, vt scilicet pijssimi efficientis (sicuti piè excogitare fas mihi est) agatur memoria, anniuersaria hæc celebritate venerantur.

D.Bonauẽt.

Pisanus.

Philippus Diez.

Inter ipsa, & illa Saluatoris discrimen.

Dixerũt, De Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone, coram Deo, & omni populo: Et quomodò eum tradiderunt summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerũt eum. Luc. 24.

§. II.

Qui dignos deprimendo, extollit indignos: indignissimæ suæ electionis præbet indicium.

1 SI. bonum principem legitimè electum supremum reipublicę bonũ cẽsendũ asseruit Plinius Iunior in panegyr. Neruæ Traiano Augusto dicto, cùm in ipsius Neruæ laudem hunc ait in modum: *Quod enim præstabilius est, aut pulchrius munus deorum, quàm castus, & sanctus, ac dijs simillimus princeps? At si adhuc dubium fuisset fortè, casuque rectores terris, an aliquo numine darentur, principem tamen nostrum liqueret diuinitùs constitutum. Non enim occulta potestate fatorum, sed ab Ioue ipso coram, ac palam repertus, electus est.* improbum prælatum, indebitè intrusum non vulgare, sed maximum religionis censendum est malum. Quòd disertè nimis sequentibus verbis dixit Procopius: *Grande beneficium misericors Deus illi confert, quem nouit indignum gradu aliquo, & dignitate, si illum obtento iam honore spoliat, aut nè obtineat omninò impedit, &c. Quid enim infelicius, quàm prælatum tali munere indignum præfici?* Et non tam quidem malum hoc magnum cẽseo, quia hic multoties cũ sui fuerit voti compos, & ad prælationem, quam ambierat,

Plin. Iun.

Supremum reipublicæ bonũ, bonus princeps.

Procopius.

Nil prælato suo munere indigno infelicius.

aut

aut propria machinatione,aut aliorũ factione peruenerit, citò intumeſcit, & generis plerumque,ac inſtituti immemor factus, à cauponibus, & agaſonibus quãdoque etſi originem ducat, vt alter tamen Lucifer ſe erigit, & ſic in humilitatis ſchola, in qua honores à cæteris contemnuntur,ſuperbit,ac tumet,vt etiam ſupremos illius titulos dedignetur, & renuat; ac vt regum primas(quem ſtultè ſe iactat) profanos, & ſeculares affectet: nec non vbi in ſeculo vix feſtiuis diebus plebeiè calceare ſe poterat, in religione poſteà proprij inſtituti (vt dixi) immemor factus omninò, in curribus, & equis;in lecticis, & ſellis geſtatorijs cum comitatu, & faſtu multo incedit, atque ad ciuitates adeò ſuperbè comitatus accedit, vt innumerabiles videantur quadrigę illius,cui non profeſſionis ſolummodò, ſed generis etiã ratione vix aſelli vſus liceret; quod non patres noſtri narrauerũt nobis, opus,quod factum eſt in diebus eorum, & in diebus antiquis; ſed audiuimus, & vidimus oculis noſtris, & perſpeximus,& manus noſtræ contrectauerunt. Vndè tactus dolore cordis intrinſecùs cum Hugone de Foilleto à Tilmanno relato dicere poſſum: *Ex tunc venale ſacerdotium. Ex tunc,& nunc: adhuc enim in Eccleſia eſt Iaſon cum Onia: adhuc precibus,& pretio quorumdam celebratur electio. Qui hoc ordine in Eccleſia magiſtri fiunt,gymnaſium, & ephebiam in Ieruſalem,ideſt,in Eccleſia quandoque conſtruunt. Gymnaſium in Ieruſalem, quia inter fratres ſecularia narrãt;Ephebiam verò in Ieruſalem conſtruunt, quia ſecum ſuſpectas perſonas, & notabiles habere non erubeſcunt. Eos qui Ieroſolymis ſunt antiochenos volunt inſcribi: quia diuites eſſe cupiunt, & videri: & qui antè conuerſionem cum paucis ire conſueuerant, nunc in multitudine magna, & apparatu copioſo curias frequentant: Et per hoc ſimplicibus dant intelligi, quòd paupertas nõ cõueniat prælationi.* Nec cũ his omnibus propterea tam quidem,vt dixi,malum hoc magnum cenſeo, quia ſcilicet facilè effrons indebitè voti compos effectus, intumeſcit, immò inſoleſcit; quàm quoniam huiuſcemodi dignitatum inuaſores, atque raptores magni improbos, probos flocci facere ſolent; & cùm omne ſimile ſibi ſimile appetat, bonos ſuppriment,erigunto; malos. Quod quàm ingens malum ſit, benè nouit, qui dixit: *Eſt malum quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediens à facie principis: poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & diuites ſedere deorſũ. Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes ſuper terram quaſi ſeruos.* Eccleſ. cap. 10. Vbi Vgo Card. *Vidi malum egrediens à facie Principis, ideſt diaboli hoc procurantis, vel cuiuslibet terreni principis,qui malos exaltat,& bonos humiliat. Et quod eſt iſtud? Ecce poſitum ſtultum falſa poſitione donec dicatur, cedat tempus. In dignitate ſublimi,ſeculari,vel Eccleſiaſtica: Et diuites ſapientia, virtutibus,& bonis operibus ſedere deorſum quaſi viles,& abiectos. Et ad maiorem deteſtationem repetit idem, vt magis confundantur, qui promouent indignos, & vilipendunt dignos. Vidi ſeruos vitiorum, vel honorum pro quibus diabolo ſe ſeruos conſtituunt,in equis, ideſt, in dignitate:& principes,ideſt,bonos,qui benè vitijs principantur ambulãtes quaſi ſeruos,cùm tamen ſint liberi* Cuius mali,ſi aliud haudquaquam extaret exẽplum, ſatis eſſet impreſentiarum dicere,quòd ſpiritu prophetiæ Vir pollens, qui dictis, factiſque ſe mundo præbuerat mirabilem,ignominioſa multatus ſit morte: *Dixerunt: De Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & ſermone,coram Deo,& omni populo: Et quomodò cum tradiderunt ſummi ſacerdotes & principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.* At nil mirum,nam principes noſtri,noſtræ inquam tempeſtatis, noſtrorumque ſcelerum cauſa à Deo vindice permiſſi,vix precibus,pretio, vel malorum conſpiratione Eccleſiæ, vel religionis arrepto principatu, nedum probos præ viribus opprimunt, verùm improbos nil à Barabba diſcordantes (nè peiores dicam) eleuant,& extollunt; quod quàm euidẽs ſit ipſorum malæ electionis indiciũ, liquidò ſequentia probabunt.

2 Ex illa Xenophontis ſentẽtia: *Boni imperatores ſunt, qui boni patres ſa-*

Quãuis humillimi generis indebitè ad dignitatem intruſi, facillimè intumeſcunt, & ſęmaris redduntur immemores.

Hugo de Foill.

Eccl.c. 10.

Vgo Card.

Inter omnia præſulum mala illud maximum, improbos eleuare, & probos deprimere.

Luc.c. 24.

Euidẽs malę electionis indiciũ flocci bonos, magni verò malos facere.

Xenophon.

Bonus imperator nullus, niſi qui bonus paterfamilias.

familias ſunt,& eorum officium eſt commune. Subditos ſibi obedientes facere ſciãt: bonos præmijs afficere,malos autem pœnis; de dictis, & factis Socratis, facilè deduco, quòd non poteſt, non malus eſſe, maleque promotus, qui indignos eleuat; dignos verò deprimit, & humiliat. Hinc plùs impius Abſalom patris ſanguinem ſitiuit, & plùs genitoris cruorem appetijt, quã Saul; nam vbi iſte proprias innocentis ſanguine manus polluere timuiſſe videbatur, dũ illas Philiſtinorũ ad ſanctiſsimi Dauidis necẽ aduocabat:

1. Reg. cap. 18.

Non ſit manus mea in eũ,ſed ſit ſuper eũ manus Philiſthinorum. 1. Reg. c. 18. ille pietatis iura,quæ beſtiæ, mutæque pecudes ſeruant,contemnens,nouum facinus, quod natura non nouit, & quod irrationabilia horrẽt,autẽ optauit complere,quàm gereret. Qua de cauſa Chryſoſtomus ſerm. de Abſalom perſequente patrem:

Chryſoſt.

Plùs Abſalom patris ſitiuit cruorem, quam Saul, ei quare?

Plùs Abſalom, quàm Saul Dauid perſequitur: hic non ſit manus noſtra contra eum, ſed Philiſthinorum, ille ſtatim patrem occidere voluit. Nec mirum,quia ſi non vt malè electus, ſed vt malus ſolummodò in bonum, vt ſibi contrarium, inuehebatur Saul; vtroq; capite crudeſcebat Abſalom,nã &,vt improbus in probũ deſæuiebat, & vt regni arreptor collaterales ſibi ſimiles extollendo,innocentem perimere,patrẽ occidere, & prophetam iugulare ſatagebat. Ex hac etiam venenoſa radice, quia nempè non ſucceſſionis iure, nec electorum ſuffragijs, ſed vi regnũ poſſidebat Herodes, omnia eius ſacrilegia, omneſque iuſtorum oppreſſiones, ſceleſtorumque exaltationes pullulaſſe aſſerit Chryſologus ſerm. 156. dũ ex tyrannide,veluti ex cauſali, mòx dicta facinora ſequuta fuiſſe declarat, cùm ait:

Chryſolog.

Cur tyranni ſemper pietatis, religioniſque euerſores.

Herodes refuga gentis alienæ, gentis Iudaicæ inuaſit regnum, libertatem ſuſtulit, prophanauit ſancta, quidquid erat cultus, quidquid ordinis aboleuit. Nec mirũ quia,ſi vt dixi, ſẽper ſimile non diſſimile, ſed ſibi ſimile appetit, non bonos eis diſcordes, ſed malos ſibi concordes extollere ſolent iniqui.

3 Ingentibus refertum myſterijs illud Caiphæ dictum reperio: *Vos neſcitis quidquam,nec cogitatis,quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* Ioan. 11. quia etſi neſcius, illo tamen dictante,qui non infantium tãtum, ſed aſinæ etiam linguam quãdoque fecit diſertam,illud ſanè prophetãdo eructauit, quod nec inſlans mundi ſapientia, nec diabolica vnquam capere nequitia poterat, quòd vnius ſcilicet Mediatoris mors omnium vita futura eſſet,& quies; verùm quod me pro præſenti argumento maximè vexat,illud eſt: ſi conſiliarij adeò cõſilij erãt ignari,vt omninò nil ſcirent,nec cogitarent: *Vos neſcitis quicquã,nec cogitatis*, cur eos acciuit? Cur aduocauit? Cur conſuluit? Quis cæcus cæco manum dedit, vt incolumis per lubrica tranſiret? Quis vnquam in maioris ponderis difficultatibus ſtultorum eſt vſus cõſilio, quòd vnus ipſe illiteratis, ignaris, & funditùs omnis ſcientiæ, prudentiæque expertibus in tanto, talique negotio vtitur? Et poſteà,ſi Chriſti ſanctitas vndique percrebuerat,ſi eius gloriã cæli enarrabant, & firmamentum opera manuum eius annunciabat, & vnico vt dicam verbo, ſi cum cæteris ad cõcilium accerſitis ipſemet Chriſti miracula,prodigia, atque portenta ſilere haudquaquam potuerat, cùm vnico dixerint ore:

Ioan. c. 11.

Ibidem.

Quid facimus,quia hic homo multa ſigna facit? ibid. cur contra iuſtum iniuſtè ſententiam profert, & Vitam morte multandam cenſuit? *Expedit vt vnus moriatur,&c.* An fortè vix non ad euidentiſſimum ſuæ infandæ electionis indicium ad conſiliarij dignitatem,ſicuti ad cæteros honoris gradus illiteratos, & prorsùs immeritos euehendo,ſanctũ, iuſtum,pium, mundoque mirabilem morti addicere poterat,qui pretio ſacerdotium, poteſtatemq; redemerat? Prorsùs ità: nam ſatis iniquis nõ eſt, prælationibus impares extollere,niſi probos etiam opprimãt, & iuſtos ad terram vſque proijciant:

Alcuinus.

Per iniuſtitiam in prælatione fertur, qui per auaritiã ad eam acceſſerat.

Refert autem Ioſephus, ait Alcuinus in catena relatus, *iſtum Caipham vnius anni ſacerdotium redemiſſe. Non ergo mirum,ſi iniquus pontifex iniquè iudicauerit: Sæpè enim,qui per auaritiam ad ſacerdotium acce-*

accedit , per iniuſtitiam in eo ſeruatur.
4 Expendo adhoc locum illum:
Matt.c.27. *Perſuaſerunt populis, vt peterent Barab-
bam, Ieſum verò perderent.* Matt. 27.
curioſeque percontor , ſi liberationis
tantùm erat eis conceſſa facultas , di-
Ibidem. cente Pilato : *Quem vultis dimittam
vobis: Barabbam, an Ieſum, qui dicitur
Chriſtus?* ibid. cur illam etiam perdē-
di aſſumunt ? Cur vltra ſontis dimiſ-
ſionem, inſontis neci inuigilant? Cō-
munem fuiſſe ſententiam non igno-
ro, quòd cùm non illius vtilitati, ſed
iſtius perditioni cæca Iudæorum
ſtuderet inuidia, ſilere haudquaquam
poterat , quod inhiantèr appetebat.
At ſi accuratè huius Chriſti necis
perſuaſores perſpicies , rem facilli-
mè percipies : nam non abſque con-
ſilio multo ſacerdotum principes ,
qui venale effecerant ſacerdotium ,
fuiſſe dicuntur : *Principes autem
ſacerdotum, & ſeniores perſuaſerunt po-
pulis, &c.* quia ſatis apertè malæ, inde-
bitæque electionis argumenta narrā-
tur, cùm abſq, proborũ humiliatione
minimè indignè electis improborum
exaltationē ſufficere dicimus. Quod
meũ quidē non eſt, ſed Brugenſis, qui
ſuper pręfatum Matthæi locũ hũc ait
Brugenſ. in modũ: *Non ſatis eſt ipſis, vt populus
petat Barabbæ liberationem, niſi etiam
petat innocentis Ieſu mortem.* En quo-
modò ab effectu ad cauſam arguen-
do, non temerè indebitè exiſtimatur
electus, qui magni impios, flocci verò
iuſtos facit; dum ſacerdotij , dignita-
tumq; emptoribus niſi & Chriſtum
damnent , ſat Barabbam liberare
non eſt.

Satis non eſt indignè electis improbos exaltare, niſi probos etiam funditùs deſcant.

5 Quòd adeò idem Magiſtrum
tradi , & morti addici exiſtimaret
Iudas, vt vix illum ad Pilatum addu-
ci cernens , iam damnatum aſſereret,
Matt.c.27. dicente Matt. cap. 27. *Vinctum adduxe-
runt eum , & tradiderunt Pontio Pilato
pręſidi, tunc videns Iudas, qui eum tradi-
dit, quòd damnatus eſſet, &c.* prorsùs
obſtupet Origenes tract. 35. in Matt.
& ſanè eò maximè ſtupere quis de-
bet, quia apud Pilatum, penes quem
vitæ, & mortis ius erat, non dum ac-
cuſatus fuerat , & tamen nulla pera-
cta diſcuſſione , immò nulla delata
querela , cum iam morti traditum
Iudam vidiſſe narratur : *Videns Iu-
das, qui eum tradidit, quòd dānatus eſſet.*
Occurrit difficultati mòx dictus Ori-
genes dicendo , quòd propterea vix
præſidi tradito innocente, non faciē-
dum, ſed factum, abſolutum, atque
completum ſacrilegium cenſuit; quia
quò erga impios mites , eò erga pios
immites indebitè regentes agnoſce-
bat , cuius rei gratia certum Saluato-
ris inſercbat exitium . Audi ipſum :
Quomodò Iudas vidit, quia condemnatus Origenes.
*eſt? Neque enim adhuc cōdemnatus fue-
rat Ieſus , neque à Pilato interrogatus.*
*Forſitan ergo dicit aliquis vim faciens,
quoniam conſideratione mentis ſuæ vi-
dit exitum rei, quia condemnatus eſt, ex
eo quòd traditum aſpexit à principibus
ſacerdotum, & ſenioribus plebis.* Mani-
feſtiùs meo iudicio dicere volēs: quis
non iuſtum delendum aſſeruiſſet , ſi
Iudici Romanorum vi in Ieroſoly-
mis regnantium vices gerenti trade-
batur ? Nullus ſanè , nam vix deſ-
peranda non eſt iuſtorum vita ſub
principibus potentia, dolo, vel pretio
regnantibus. Hinc non immeritò per
Iſaiam extinctis multotiès , ad nihi-
lumque redactis principibus, ſpinas,
vrticas, ac paliurũ naſci, & excreſcere
deſcribitur. *Nobiles eius non erunt ibi:* Iſai.c.34.
*regem potiùs inuocabunt, & omnes prin-
cipes eius erunt in nihilum. Et orientur in
domibus eius ſpina, & vrtica, & paliu-
rus in munitionibus eius.* cap. 34. quia
radicitùs ex indebitè præſidentium
aulis euulſis probis, improbi in eis
proteguntur, & regnant: *Quod factum* Gregorius.
*benè per Prophetam Dominus ſub Baby-
lonis ſpecie redarguit, dicens : Orientur
in domibus eius ſpina, & vrtica, & pa-
liurus in montibus eius. Quid namque per
vrticas , niſi cogitationum prurigines ?
quid verò per ſpinas , niſi vitiorum pun-
ctiones accipimus ? In domibus ergo Ba-
bylonis vrtica, & ſpina pullulant; quia
in confuſione mentis reprobæ , et deſide-
ria cogitationum ſurgunt, quæ exaſperāt,
et operum peccata, quæ pungunt. Sed hac
agentes habent nequiores alios defenſores
ſuos. Vndè illic aptè ſubiungitur : Et pa-
liurus in montibus eius. Paliurus quippè
tanta ſpinarum circumdatione denſeſcit,
vt præ aſperitate tangi vix poſſit . Intus
igitur vrtica, & ſpina naſcitur, ſed vtrũq;*

Pro dānato habendus eſt, qui iniquo iudici pręſentatur.

Nunquam iniquis iniquieres deſint defendentes.

hoc

hoc exterius per palliurum munitur: quia videlicet minores iniqui mala qualibet faciunt, sed ea nequissimi maiores tuētur. Gregorius lib.33.moral.cap.4.

6 Affectauerat quidem, obtinuerat autem nequaquam Sichimitarum regimen Abimelech, quandò vno, eodemque tempore, & mortis genere fratres cunctos Ierobaal filios peremit: *Venit in domū patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ierobaal septuaginta viros super lapidem vnum:* Iudic.9. Quod etsi ad imperij firmitatem ipsum effecisse dixerim in fer. 6. Dominicæ pass. §.4 num.2. cùm sanguine, & cædibus suum ambitionem constabilire imperium fusè probauerim; quia tamen fratricidiorum tempore regnum minimè erat assequutus, non illud firmare, sed aliud certè per infandum hoc scelus insinuabat, illud nempe, quòd non firmato, sed vix ab imperij prędonibus acquisito regimine, suæ indignissimæ electionis signa ostendunt, dum bonos deijciunt, & perimunt, malos autem extollunt, & eleuant. Lyrani fuit cogitatum, qui optimè rem descripsit, dicendo: *Patet quòd eius promotio non fuit propter personæ bonitatem, sed carnalitatem, etc.* Statimque vndè hoc pateat, subdit: *Et occidit omnes fratres suos, per quod signatur, quòd illi, qui malè sunt promoti, deprimere, & annihilare bonos conantur.* Si in omni quiete relictis improbis, innoxios perimebat, iustos occidebat, & germanos trucidabat insontes, quæ alia suæ iniquæ electionis desideratur probatio? Nulla sanè, nam satis indebitè euectus conuincitur ille, de quo similia constant infanda.

Iudic.c.9.

Lyranus.

Clarè indignè euectus cōuincitur, qui virtute præditos deijciendo, immeritos eleuat, & extollit.

7 Insuper quid impij Alcimi in pios indicabant doli? Quid sęuitiæ in illos declarabant, atq; tyrannides? Et vnico vt dicā verbo, quid iustorū ab eo patrata prędicabant excidia, dicēte scriptura: *Locutus est cum eis verba pacifica: & iurauit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris. Et crediderunt ei: & comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in vna die, secūdùm verbum quod scriptum est: Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Ierusalem, & non erat qui sepeliret.* 1. Machab.cap.7. nisi, quòd qui ad impijssimi viri istius instar similia perpetrat, euidentissima, vt hic, suæ dolosæ, improbæq; euectionis indicia præbet? Adamussim nuperrimè dictus Lyranus super præfatum Iudicum locum: *Per istum qui ambiebat sacerdotium, & per mendacia, et regiam potestatem obtinuit ipsum, significatur quilibet ambitiosus Ecclesiasticæ dignitatis per mendacia, et brachio seculari intrusus. Et sicut dicitur infra, iste Alcimus plura mala fecit Israel, quoniam occidit valentes viros, et promouit iniquos: sic similitèr intrusus per modum prædictum bonos occidit, eos persequendo, et à statu bonoris deijciendo, et sic facit in Ecclesia plagam magnam.* Si igitur quis vi, vel dolo ad dignitatem euectus, vt alter Alcimus, & valentes perimit, & scelestos eleuat, atque exaltat, haud dubiè inferri poterit, quòd eius electio ab illa Alcimi non discordat, dum moribus cum illo concordat.

1. *Machab. cap.7.*

Idem.

Nunquam bonorū cædibus saturantur mali, maleque ad regimen vocati.

8 Ex inurbanitate illa, quā erga sanctissimū, curialissimumq; Dauidē Nabal ostēdit Carmelus, quādò scilicet illius nomine suppliciter expetitus, vt sibi, paucisq; suis, qui nūquā ei molesti fuere, quinimò proficui, quid alimēti dignaretur concedere, superbè, indignanterque respondit: *Quis est DD? et quis est filius Isai? hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos, et aquas meas, et carnes pecorum, quæ occidi tonsoribus meis, et dabo viris, quos nescio vndè sint?* 1.Reg.25. mali superioris extrahit conditionem Hugo de Foill. à Tilmanno relatus, dum & probis prælationis cibum denegare, & improbis, otiosis, ac effeminatis illum concedere semper mali superioris proprium fuisse censet, cùm dicit: *Tollam ergo, etc. Nabal, cuius verba hæc sunt; quosdam doctores designat, qui pauperi Dauid cibum negant, tonsoribus verò suis cibum parant, quia vacantes otio, & adulantiū cōfabulationes amant.* Verùm aptiùs pro re hac carpo ego mysterium, quòd scilicet ea propter Dauidem culpando, quòd dominum fugeret, Saulis partes assumat Nabal, quia iniqui se se, non iustos ab ini-

1.*Reg. cap. 25.*

Hugo de Foill.

Honores merentibus negare, non autem merentibus cōcedere iniqui regentis proprium,

quis exaltari agnoſcentes, præ viribus ſemper illorum firmare vellent imperium, nè ſi quem iuſtum ſuccedere contingat, à dignitate decidant, & honore. Eumdem adduco Hugonem de Foill. dictis immediatè addētem:

Idem.

Timent peruerſi, cùm vident Dauid, ideſt bonos ſubditos vngi in regem, et Saul deijci, ideſt peruerſos prælatos honore prælationis priuari. Sed quarè timent? Nè et ipſi priuētur honoribus, nè loco eorū conſtituatur aliquis melior.

Mali ſubditi malos defēdunt ſuperiores, & quare?

Proh magnū reipublicæ malū! Prorsùs infāda regnorum clades! nam ſi mali malos eleuant, & hi illos in regimine fouent, quæ non poterit vereri iactura?

9 Mirabatur Richardus de S. Victore, q̄ adeò ſuæ tempeſtatis prælati iuſtitiæ, æquitatiſque eſſent immemores, vt nulla omninò bonitatis habita ratione, præ viribus virtute pollentes deijcere, vitijſq; imbutos exaltare ſtuderēt: vndè, q̄ cōtra ordinē illius arboris ſtatura proceræ, ramorū extenſione mirabilis, & fructuū copia exuberantis à Nabuchodonoſor viſæ beſtias in ſublimi eleuent, & aues in imis coerceāt, prorsùs obſtupet, dum ait:

Richard. de S. Vict.

Per animalia et beſtias, homines intellige animales, mente carnales, & penitus ſeculares. Per volucres accipe ſpirituales ſtudiorum bonorum, & ſanctorum deſideriorum alis ad cæleſtia volantes. Rectè in ramis, & quaſi ſublimioribus conuerſabantur volucres cæli, quòd ſpirituales viri, & cæleſtibus deſiderijs ſuccenſi meritò debeant, & in auctoritatem erigi, & digno honore ſublimari. Subter eam, inquit, habitabant, &c. Ergo in imis beſtias coercebat, ſpirituales verò ſubleuabat in alta. Diſcant prælati noſtri, diſcant hic quid facere debeant. Diſcant, inquam, indiſciplinatos premere mores, honorare, & attollere bonos. Quid quæſo hoc genus monſtri eſt, quòd noſtri temporis arbores vrſos, & leones portant in ramis, volucres verò cæli, & qualibet animalia pennata cōtra cōditionis iura premunt in imis? Quid quæſo eſt, quod facitis, qui eiuſmodi bruta, & beſtialia corda in ſublime attollitis, & velut in aere ſuſpenditis? Si verè eos diligitis, cur eis non parcitis? Nam dum eos ad alta ſuſpenditis, eis ruinam vtique præparatis,

Peſſimū mōſtri genus cōtra æquitatis iura, dignos in imis coercere, & indignos ad æthera eleuare.

Apud Tilmannum ſic ſuum declarante ſtuporem Richardo, nil penitùs mihi admiratione dignum apparet, ſi noſtri æui arbores beſtiales homines, per carnis appetitum pronum vultum habentes, attollunt, in imis verò, quos penna ſubleuat ſanctitatis, locum tenere efficiant; quia ſi iuxtà nuperrimè dictum, veluti ſpinæ ſe inuicem complectuntur ſceleſti, dum erigit quidē alter alterū, ſed erectus ad Nabal inſtar erigentem fouet, atque defēdit (vndè ſuper illud Iob 40. *Protegunt vmbræ vmbram eius*, ait Gloſſa,

Gloſſa.

Vmbra diaboli eſt vnuſquiſque peccator, ſed vmbræ vmbram protegunt, dum peccatores, in quo ſibi malè conſcij ſunt, in eo alium peccatorem defendunt)

Pugnāt pro iniquo præſule iniqui.

iniquorum conſpiratione, non iuſtorum meritis ſuas hæ arbores radices agere, vel vt clariùs dicam, ſuam iniqui præſules conſtabilire tyrannidem ſatagunt; & neſciunt inſani, quòd iniuſtitia non firmandi, ſed infirmandi; nō ſtabiliendi, ſed perdendi regimen cauſa eſt, & origo: quia ſi æquitas iuxtà Theophraſti ſententiam, reipublicæ eſt cenſenda firmitas (nam teſte Laertio lib. 6. qua nam re hominum poſſet conſeruari ſocietas percontatus, hunc in modū ipſum reſpondiſſe refert mòx dictus Laertius:

Laertius.

Si pœna mali coerceantur à Republica, & boni bonorum præmijs incitentur) ergo iniuſtitia, quæ ſocietatem adimit, eiuſdē infirmitas erit, atque ruina? Nil ſanè aliter ſenſit Antiſthenes, qui huius conſequentiæ optimè conſcius, ſciſcitatus quandoque quid ciuitati afferre poſſet exitium, ſic ipſum reſpondiſſe ſubdit iam dictus Laertius lib. 6.

Æquitas reipublicæ firmitas, iniuſtitia illius exitium.

Idem.

Quandò in his nullum erit bonorum, & malorum diſcrimen, additque ipſe Laertius: *Sentiens eam rempublicam non poſſe conſiſtere, vbi nec eſſet honos virtuti, nec pœna ſceleroſis.* Et quidem quis non ſeculi finem, & iudiciū aduentaſſe putaret, ſi è cælo ſtellas cadere, & illud verſus ignitas tēdere impreſſiones videret? Nullus ſanè, ſic cùm è ſublimi cadentibus iuſtorum ſtellis, malos ſurſum vehi conſpicis, in extremis imperium laborare exiſtima. Hanc paritatem proſequitur Aſcanius in ſua Gloſſa magna ſuper illud Geneſ. 1. *Poſuit eas*

Gen. c. 1.

in

Ascanius.

Ruinæ proximũ est imperiũ, in quo æquitas non seruatur.

in firmamento cæli, vt lucerẽt super terrã, hæc habet, *Antistitibus, Regibus, & Imperatoribus maximum statuit hoc loco documentum, vt edifeant excelsos, sublimioresque viros, in excelsis, sublimioribusque dignitatibus collocare. Prognosticum funestum, & exitiale est, quandò ignitæ impressiones, facesque æthereæ volantes ad instar stellæ ad superna efferuntur, vt sunt cometæ; at certè indicium quoque est cladis humanæ maximè portentosum, cùm in Ecclesia sola carnis, vel mundi habita ratione, non digni, neque idonei ad purpuram, mitras, cæterasq; eminentiores dignitates efferuntur.* Quid si his fieri incipientibus, capita sua leuarent prælati, & prælationis exitium propè, & in ianuis esse intelligerent? Non ampliùs sanè ad sui regiminis firmitatem malos attollerent, sed illum imitari studerent, qui non priùs homini animãtium præbuit dominatum, quàm virtute, & sanctitate præditum illum videret: quare non otiosè iuxtà Philonis sententiam, inter ipsius dominatus traditionem, & Dei similitudinẽ coniunctio, *Et*, intercedit: *Faciamus Hominem ad imaginẽ et similitudinẽ nostrã, & præsit, &c.* Gen. 1. quia ni Dei præcessisset imago, neutiquã ad tale fuisset euectus imperium: *Eximiam autem oportet fuisse in primo homine imperandi vim, quem accuratè formatum Deus secundo post honore dignatus subpræfectum sibi, aliorumque rerum rectorem constituit.* Dictus Philo lib. de opif. mũd. Quod qui sectari studuerit, clauum certè suæ prælationi cõfiget.

Gen. c. 1.

Philo.

Nullus nisi virtute præditus ad dignitatem assumendus.

Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel. O stulti, & tardi corde, &c. Luc. 24.

§. III.

Salutis æternæ negotium non alienum, sed proprium requirit opus.

1 VTillima equidem fateor iustorum virorum officia, non sibi tantùm, verùm alijs etiã, dicente Chrysost. hom. 24. in Genes. *Consuetudo enim misericordis Dei est, honorem hunc dare seruis suis, vt propter eos saluentur & alij; quod & B. Paulo concessum est, cùm enim ille Romam nauigaret, orta in mari tempestate magna, astitit illi Angelus dicens: Nè timeas Paule, dedit tibi Deus omnes, qui tecum nauigant. Vidisti quomodò virtus viri salutem illis cõciliauit.* At vanissima est illorum spes, & temeraria fiducia qui sic aliorum meritis nituntur, vt nihil efficere à se ipsis conentur; cùm carnes sanctæ non auferant malitias eorum, qui in eis gloriantur: vnde nõ parua insania principes illos laborare existimo, qui aliorum orationibus, vigilijs, lacrymis, ac ieiunijs nimium fidentes, nil prorsùs efficiunt; nam eorum orationes, eorum fletus, eorũ Deus requirit ieiuniũ; aliàs certè infirma apud ipsum erunt mœnia, quæ super alienam struuntur virtutem, nec vnquam æternæ salutis brauium aliorum meritorum apprehensũ est brachijs, sed proprijs: nam & Moysen cum Aaron rogauit Pharao, vt pro se orarent: *Vocauit Pharao Moysen & Aaron, & ait eis: Orate pro me Dominũ.* Exod. 8. Et Samuelem, vt peccatum suum portaret, obsecrauit Saul: *Peccaui. Sed nunc porta, quæso peccatum meum.* Reg. 1. cap. 15. & neuter tamen misericordiam est assequutus, nec gratiam; nam marinis ille obuolutus vorticibus in profundum descendit quasi lapis; & plebeia iste percussus manu, miserrimè vitam conclusit; nec ob aliud sanè ait Chrysostomus hom. 1. ad Thessalon. nisi quia alienis, nõ proprijs manibus, si fas est dicere, propriæ salutis committebãt negotiũ: *Si desides fuerimus,* ait modò dictus Chrysostomus, *nemo nos iuuare poterit. Quid profuit Ieremias Iudæis? An non ter ad Deum accessit? & ter audiuit: Ne preceris, nec roges pro populo isto, quoniam nõ te exaudiam. Quid Sauli profuit Samuel? Non eum luxit, atque ad extremum vsque diem pro eo orauit? Quid profuit Israelitis? Nonnè dicebat, Absit vt peccẽ intermittẽs orare pro vobis? non omnes perierunt? Nihil profuẽt, inquit, preces. Imò verò valdè profuẽt, sed quandò nos quoque aliquid agimus.*

Chrysost.

Non sibi tãtũ, sed alijs etiã iustorũ officia vtilia.

Proprijs nõ alienis manibus salutis apprehẽditur brauium.

Exod. c. 8.

1. Reg. cap. 15.

Chrysost.

Prosunt iustorum preces, sed omninò otiosis aut parum, aut nihil.

Nam

Nam simul agunt preces, & opem ferũt, Simul autem agit quispiam, & opem fert, ei qui ipse operatur : Sin autem maneas piger, & otiosus, ex eis non magnam accipies vtilitatem. Percipient hanc veritatem infelices peccatores, qui aliorũ precibus se commendando, satis pro sua salute effecisse se putant, quandò oculos, quos culpa clauserat, pœna aperiet : Tunc fiduciæ parietem non bonorum operum temperamento constructum, sed aliorum tantùm deuotione linitum corruisse animaduertentes, cum illis dicent, in quorum persona Isaias: *Posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.* cap. 28. quia mendax prorsùs est spes, quam propria non roborant opera, & merita comitãtur; quarè si sapiens Salomonis vocatur sententia, qui & à malo declinat, & bonũ operari non desinit, omninò ab eo existimatur insipiens, qui alijs confidens, benè ipse operari cõtemnit : *Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit & confidit.* Prouerb. 14. Quod in præsenti insinuare volẽs Saluator, illos in horũ discipulorũ figura stultos appellat: *O stulti, et tardi corde, &c.* Luc. 24. qui alijs propriam cõmittunt salutem : *Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel.* ibid. quia proprijs, non alienis viribus vim cælo inferre debemus, dicente Gregorio in moralibus: *De spe incassum præsumit, qui temerè Deum in suis operibus contemnit.* Quam thesim, quòd scilicet nullius alterius manibus, nisi proprijs salutis apprehendi debeat brauium, satis sequentia declarabunt.

Isaias cap. 28.

Prouerb. c. 14.

Luc. c. 24.

Gregorius.

Insipiẽs, qui totum alijs propriæ salutis committit negotium.

2 Nunquam satis fortem illam mulierem, de qua Prouerbiorum 31. *Mulierem fortem quis inuenict? &c.* cõmendatam reperio; nam post perlongum laudum panegyrim à Salomone decantatum, adhuc insurrexerunt filij eius, & præconijs eam extulere non paucis. Neque hic eius constiterunt laudes, quia etsi longè essent, lateque diffusæ, opera nihilominus ad eius extollenda præconia aduocantur: *Laudent eam in portis opera eius.* ibid. Nec sanè mirum, quòd tot aucta præconijs nunquam tamen satis laudata dicatur, quia iuxtà Bernardi sententiam, illa per fœminam hanc figurabatur mulier, quę calcibus fortitèr antiqui, veternosique serpentis caput triuit, atque confregit: *Quam verò aliam Salomon requirebat, cùm diceebat: Mulierem fortem quis inueniet? Nouerat quippè vir sapiens huius sexus infirmitatem, fragile corpus, lubricam mentem : quia tamen & Deum legerat promisisse, & itá videbat congruere, vt qui vicerat per fœminam, vinceretur per ipsam, vehementer admirans aiebat: Mulierem fortem quis inueniet? Quod est dicere : Si ita de manu fœminæ pendet, & nostri omnium salus, & innocentiæ restitutio, & de hoste victoria: fortis omninò necesse est, vt prouideatur, quæ ad tantum opus possit esse idonea. At nè hoc quæsisse putetur desperando, subdit prophetando: Procul, et de vltimis finibus pretiũ eius.* Homil. 2. super missus est. At si vltra hanc sapientissimam, fortissimamque mulierem alteri etiam esset hæc accommodanda laudatio, illi absque dubio accommodari deberet (immò vix sufficiens esset) quæ vltra fortitudinem in laborando, prudentiam in gubernando, & dexteritatem in agendo, non lanarios ad se vestiendum aduocat; sed colo, fusoquè assumpto, lanam manibus proprijs operatur, & linum: *Quæsiuit lanam et linum, et operata est consilio manuum suarum.* ibid. quia illa tantummodò prudens est censenda, & sapiens, quæ non alijs suæ salutis committit negotium, sed manuum suarum consilio inhęrendo, per seipsam, quod ad illam conducit, curat, & perficit : quocirca non alienæ virtutes, nec aliorum merita, neque alterius opera, sed propria ad ipsam laudandam acciuntur: *Date ei de fructu manuum suarum, et laudent eam in portis opera eius.* Vbi Cornelius à Lapide : *Sensus ergo est, quasi dicat : Cùm virago hæc manibus strenuè tot opes sibi, et familiæ pepererit, digna est, vt ijs perfruatur. Date ei ergo bibere vinum delicatum, quod protulit vinea, quam ipsa plantauit. Date illi vestem byssinam, et purpuream. Vestiue illam sindone, quam ipsa manibus suis neuit, et texuit. Mensam opiperam illi strui-*

Trou. c. 31.

Ibidem.

Bernardus.

Admodum Mariæ expectatus aduentus, & quare?

Ibidem.

Cornelius à Lapide.

Nostrarum manuũ fructus comedere debemus, non aliarum.

struito ex annona omnigena, et pretiosa, quam ipsa suo labore comparauit. Gaudeat supp::llectile aurea, et argentea, qua ipsa domum sua industria adornauit. Scriptum est enim: labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, etc. Hæc ipse, quibus satis liquidò tactum probat argumẽtũ, ꝙ nulli sit propriæ salutis committendum negotium, dum de manuum suarum fructu pascenda, atque pro operibus proprijs mulier hæc laudanda describitur.

3 Ad impijssimi illius diuitis petitionem, qui ad suarum pœnarum cumulum illum sursum vidit, quem deorsũ prospicere dedignabatur, sermonem inflectens: *Pater Abraham, mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Luc. 16. quòd mendici exposcat recreari laboribus, non miror, quia pauperum laboribus, ac sudoribus uli nefaria est mundanorum nobilium consuetudo, quæ adeò quidem apud eos inoleuit, vt nec post mortem ei renũciare agnoscant. Nec quòd auarus aquæ guttam poscat, non copiam, admirationẽ mihi ingerit aliquam, quia cùm iniquorum sit alios suo pede metiri, vix à Lazaro guttam dandam existimabat, qui micas negauerat; quòd posteà non vini, sed aquæ efflagitaret guttam, mirabile prorsùs mihi apparet; quia si inter quotidianas epulas vino iugitèr maduerat, cur nunc ad aquas confugit? *Quid est diues?* ait Chrysologus, *vbi sunt torcularia? Quid est, quod dicis, vt intingat extremum digiti sui in aquam?* ser. 122. Nosco non deesse dicentes, quòd non totalitèr ab re aquę expostulet guttulã, quia si hæc ex fonte illo, qui apud Deũ est, de quo DD. *Apud te est fons vitæ.* Psal. 35. in infernũ deflueret, omnẽ damnatorũ amaritudinẽ dulcoraret. Quod præ oculis Epulonem habuisse, cùm illam efflagitauit, Chrysologi fuit sentẽtia, qui serm. 124. hæc habet: *Sitit itaque guttam, qui vini lacus, cùm pauper sitiret, effudit: & stilla digiti extremi credit gehennæ flammas extinguere, qui mensuris per totum diem ebrietatis non extinxit incendia.* Sed si vino etiam, immò ipsi maximè cælestis comparatur beatitudo, iuxta illud: *Sapientia ædificauit sibi domum, &c. Miscuit vinum, &c* Prouerb. 9. & si in cælesti discubitu sic vino hoc replebuntur electi, quòd veluti ebrij in perpetuas exultabunt æternitates; ad scelestos per Isaiam eodem dicente Deo: *Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis: Ecce serui mei laudabũt præ exultatione cordis, et vos clamabitis præ dolore cordis, et vlulabitis.* cap. 65. cur ad suarum pœnarum leuamen aquæ potiùs guttam expostulauit, quàm vini? Implexa equidem quæstio, at facilè ex præfatis dissoluitur, nam si mulieri forti vinum quidem dandum præcipitur, sed à vinea illa collectum, quam manus eius plantauerant, non alterius; vndè non otiosè de fructu manuum suarum pocula ei propinanda iniungũtur: *Date ei de fructu manuum suarum.* Prouerb. 31. quia his vineam paulò antè plantauerat: *De fructu manuum suarum plantauit vineam.* ibid. quod vinum dari poterat illi, qui vineã non plãtauerat? Quę ei propinari poterant pocula, qui Lazaro micas negando, vel palmitem serere renuerat? Nulla equidem, quod ipsemet noscens, optimeque vinitores tantùm vino potari aduertens, ad aquã confugiendum putauit, vt ex communi saltem cum animãtibus potione stillam reciperet: *Dicis diues,* ait Chrysologus, *ego etsi vinum negaui, aquam peto, quam communem cunctis animantibus auctor ipse omnium præstitit, et natura.* ser. 122. Verùm nec hanc recipere meruit, qui eam Lazaro negauerat: *Puto diues, quòd et aquam pauperi tu negasti: cui nè ingrederetur ianuam tuam, nè ad tuum puteum perueniret, canes quamplurimos obiecisti.* Modò dictus Chrysologus sermone præfato. Quam infelicem diuitis huius cõditionem nos effugere docens Augustinus serm. 45. de diuersis, sic nobis ad mulieris illius (de qua paulò superiùs) instar vineam plantare suasit: *Modò tamen vt ad illius agri speciem peruenias, compara tibi, vndè compares agrum ibi. Quid? Collige pretium. Hoc enim agit hæc mulier. Vide si tacitũ est, cui dictum est: Prospiciens agrum mer-*

Luc. c. 16.

Chrysolog.

Psal. 35.

Idem.

Vna cęlestis beatitudinis guttula omnes extingueret gehennæ flãmas, si in infernum deflueret.

Prouer. c. 9.

Isai. c. 65.

Prouer. c. 31.

Idem.

Vinum diues petere non est ausus, qui vineam non plantauerat.

Augustin.

mercata eſt? De fructibus autem manuũ ſuarum plantauit poſſeſſionem. Ipſa erane opera, quæ dabat ancillis, vt de fructibus manuum ſuarum plantaret poſſeſſionem in æternum. Ac ſi diceret: ſi à cœleſtis beatitudinis vino ieiunant, qui vineã proprio labore non plantant, tu vigila, in omnibus labora, opus fac tale, quod fructum tibi ſalutis producat.

4 In illo conuiuij apparatu, in quo vna laborante ſorore, feriabatur altera, duo maximè libranda reperio, vnum eſt, quòd etſi Martha copioſa eſſet ſeruorum cincta familia, vbi tamen Dominum hoſpitio recepit, nil non per ſe ipſam perfecit, vndè non laboraſſe ſolummodò, ſed ſategiſſe etiam, hoc eſt, ſatis egiſſe narratur: *Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium.* Luc. 10. quia, quod vix multorũ auxilio perficere potuiſſet, ſola compleuit: alterum verò, quod maiorem requirit indaginem eſt illud, *Vnum*, quod abſolutè neceſſarium aſſeruit Chriſtus, quandò Marthæ de Magdalenæ otio conquerenti reſpondit: *Martha, Martha, ſolicita es, & turbaris erga plurima. Porrò vnum eſt neceſſarium.* ibid. Et quamuis primum haudquaquam trutinatione multa indigeat, quia ſi alijs non ſunt credenda propriæ ſalutis negotia, ſed per ſe quiſq; illa perficere debet, optimè, & non ad inſipientiam ſibi haùd ancillarum manibus conuiuij apparatum Martha commiſit, ſed per ſe cuncta perficere curauit; qua de cauſa S. Thomas in Catena: *Attende mulieris fidelitatem: non enim famulabus imponit miniſterium, ſed ipſamet ſuſcipit,* quid tamen per illud vnum: *Porrò, vnum eſt neceſſarium,* intelligatur, aſſequi haùd facilè poteſt, vndè diuerſimodè de eo loquuntur diuerſi, nam aliqui ad fercula illud referri exiſtimant, vt ſit ſenſus: fruſtra erga plurima turbaris, cùm natura paucis contenta ſit; ità Titus Boſtrenſis cum alijs non paucis. Alij non pro paucis illud vnum accipi putant, ſed pro verè vno, vt referatur ad vitæ neceſſitatem, & idem ſit ac: vnum enim ſolum neceſſarium eſt, nempè, vt vitæ neceſſitati fiat ſatis, ſic Baſilius in regul. fuſ. diſp. interrog. 20. cui aſtipulantur Hieronymus epiſt. ad Euſtoch. de cuſtodia virginitatis. Auguſtin. ſer. 26. de verbis Domini. Greg. lib. 1. in lib. Reg. cap. 4. nonnullique alij breuitatis cauſa omiſſi. Alij denique (nè prolixus videar) ad finem vltimum, qui ſummum eſt, & vnicum bonum illud vnũ referendum putant, vt idem ſit dicere, *Vnum eſt neceſſarium,* ac Deus ſolus eſt ens, quod neceſſariò eſt, ad quod noſtra eſt dirigenda mens, & ab ipſo non diſtrahenda; cætera verò entia ſunt per participationem, & ſic contingentia, vt ſicuti eſſe cæperunt, ſic deſinere proculdubio poſſunt; quæ expoſitio etſi ad ſpiritum magis, quã ad literam ſpectet, Auguſtini præſertim, & Bedæ videtur interpretatio, quorum primus ſerm. 27. de varijs hunc fatur in modum: *Proponitur vnum multis, non enim à multis vnum, ſed multa ab vno. Multa ſunt, quæ facta ſunt, vnus qui fecit cælum, et terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt.* At ſi ad hunc ſententiarum cætum meum liceret cogitatum adducere, dicerem certè, quòd operari vnum non plura neceſſarium cenſetur; quia ſi vnum, ſeu indiuiduum eſt indiuiſum à ſe, & diuiſum à quolibet alio; à quolibet in ſalutis opere diuidi debet quilibet, cùm per ſe, non per alium illud tractare teneatur. Quare haud otioſè non priùs de hoc vno facta eſt mentio, quàm de ſorore conquereretur Martha, dicendo: *Domine non eſt tibi curæ, quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare: dic ergo illi, vt me adiuuet,* quia cùm non ſit alteri credendum ſalutis munus, ſed per ſemet efficiẽdum, ab vno, non à pluribus perfici debet, cùm ſuum quilibet incipere, atque complere teneatur; quapropter vbi noſtra vulgata habet: *Vnum eſt neceſſarium.* Græca magis explicat: *Vno opus eſt,* vt, meo iudicio, ſit ſenſus: ab vno labore cuiuſcunque pendere debet ſaluatio, cùm quilibet diuiſim à quolibet eam ſibi procurare debeat. Hinc ſapientiſſimus Vates non in aliorum pietate, nec in piorum deuotione ſpem reponens, ſed proprijs nixus operibus dicere conſueuit: *In pace in idipſum dormiam, & requieſcã.* Pſal. 4. vel vt legit Chryſoſtomus: *In*

Luc. c. 10.

Ibidem.

D. Thomas.

Non ancillarum manibus cõuiuij apparatum Martha cõmiſit, ſed tãtùm per ſe ipſam perfecit, & quare?

Verborum illorũ: Porrò vnum eſt neceſſariũ. Luc. 5. intellectus.

Auguſtinus.

Quilibet indiuidualitèr à quolibet ſuam operari debet ſalutem.

Luc. ibid.

Pſal. 4.

Chryſoſt.

pace

pace per me ipsum, &c. hoc est, per memet, nō per aliū mea est quęrenda salus, & procuranda saluatio; nam frustra pacem, quietemque sperat, qui non ex proprio, sed ex alieno labore eam prouenturam expectat.

5 Mira equidē fuit Saluatoris dignatio, stupēdus sanè humilitatis excessus, ꝙ seruili more maiestatis Dominus, dominorūq; Conditor fœdos discipulorum pedes lauaret: At quod peluim ipse accipere, aquam in eam infundere, linteo se pręcingere, & cætera adhoc spectātia per se solummodò facere voluerit, dicente Ioanne:

Ioan. c. 13.

Surgit à cæna, & ponit vestimenta sua: & cùm accepisset linteum, præcinxit se. Deinde mittit aquā in peluim, et cæpit lauare pedes discipulorū, & extergere linteo, quo erat præcinctus. c. 13. mysterio minimè vacat, ꝙ autē illud? Num per hæc sedulitatem in benè operando nobis suadere intēdebat? Et quidem, dicente Chrysostomo hom. 69. in Ioannem: *Non simpliciter lauat, sed ponit vestimenta, linteo se præcingit, &c. Neque his contentus, ipse peluim impleuit, ipse nemine iusso omnia fecit: exemplo docens non remissè, ac frigidè bona opera, sed quàm diligentissimè facienda*; verùm nō ob hoc solùm, sed ob id maximè (ni decipior) vt suo insinuaret exemplo, quòd vbi de salutis agitur causa, nullius est adhibenda manus, sed omnia per se quilibet, & inchoare, & perficere tenetur: *Ipse etiam aquam ferebat*, ait Euthymius, *& vniuersa cum omni promptitudine proprijs manibus faciebat, vt & nos ministrantes, cuncta cum omni promptitudine per nos ipsos faciamus in illum respicientes.* Sic cælestis Magister quonā modo circa salutis rem nos gerere debeamus, factis potiùs, quàm verbis edocuit.

Idem.

Non remissè, sed accuratè nimis virtutis opera perficiēda.

Euthymius.

Per nosipsos cūcta ad salutem spectātia faciamus.

6 Præscius huius cælestis doctrinæ fuit Abrahā, qui ab illo impulsus Spiritu, qui tarda ignorat molimina, vt prædam, quam venabatur, aduertit, vt scilicet viatores accedentes vidit: *Cùmq; eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes propè eum.* Genes. 18. ætatis, infirmitatisque immemor factus omninò, ad venationē (vt Chrysostomi vtar verbis) eucurrit, & cùm trecentos decem, & octo haberet vernaculos, nulli quicquam ad hospitalitatem necessarium committendum putauit; sed iterùm, atque iterùm assurgit, festinat, anhelat; & nunc ad Saram in tabernaculo degentem, nunc ad armentum, nunc denuò ad hospites senio confectus currit, & properat. Neque hic sistit, sed ætate sua factus superior, butirum, lac, & vitulum apponit; & denique, ac si corporis victa imbecillitate repubuisset, per se quæcumque potuit, effecit; & non ob aliud equidem præfatus ait Chrysostomus hom. 41. in Genesim, nisi quia inuentus thesaurus haudquaquā seruulis erat credendus, sed proprio labore in cælo illum collocandum censuit, atque seruandum. Presto est Chrysost. *Vidit enim prædam, quam venabatur, & nulla infirmitatis suæ habita ratione, ad venationem cucurrit, & non vocauit famulos, neque imperauit puero, nihilque rusticitatis, neque desidiæ præ se tulit, quasi diceret: Magnus thesaurus est, magna negotiatio per memetipsum hanc mercedem inferre debeo, nè elabatur tantum lucrum.* En quomodò ac si eorum pręscius, quæ exemplo docturus erat Saluator, omnia per se inchoat, omnia complet.

Genes. c. 18.

Chrysost.

In propria abscondirur domo thesaurus, cùm peregrinus tecto suscipitur.

7 Verùm si ante Saluatoris aduentum hac fuit præditus philosophia Abraham, quàm eā Christi Domini calluissēt discipuli, inter cęteros docuit Paulus, qui nedū manibus laborabat proprijs, verùm alijs etiam id ipsum facere suadebat: *Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, vt habeat vndè tribuat necessitatem patienti.* Ad Ephes. 4. ac si diceret: nedum non ex malè partis (quod nefas quidem esset, & apud Deum abominabile multū) verùm nec ex ipsis successionis iure acquisitis, adeò grata Deo erit largitio (cùm hæc non tàm largientis, quā ipsā relinquentis manuum fructus esse videatur) vt illa, quæ ex proprio labore procedit: *Quāuis omnē censum tuum*, ait Hieronymus, *in pauperes distribuas; nihil apud Christū erit pretiosius, nisi ꝙ manibus tuis ipsa confeceris.* Epist. 8. ad Demetriad. Nec cælestis huius philosophię, nō tàm s. ex successionis iure possessis, quàm

Ephes. c. 4.

Hieronym.

Nulla Deo carior in pauperes elargitio, quàm quæ ex proprium manuum labore procedit.

ex manuum fructu vineā esse comparandā in cælis inscia fuit Tabitha, de qua Actor. 9. immò vt perdocta Christi discipula eius optimè conscia, haudquaquam sartores ad pauperum, viduarumque humeros vestiẽdos aduocabat, sed vt feraciorem sibi vineam plantaret in cælis, textricis, ac sarcinatricis ipsa fungebatur officio, sacra dicente pagina, quòd post eius occubitum, vt Petrum ad eā suscitandam viduarum turba impelleret, vestes ab illa confectas ostendebat, vt vnius vitam multorum necessitas impetraret: *Circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas, & vestes, quas faciebat illis Dorcas.* quocirca cecinit Arator.

Vitam Dorcadi reddidit eleemosyna.

Act. c. 9.

— Lugentia tecta petenti
Stant inopes, viduique greges, & brachia monstrant
Exuuijs onerata suis, quas Dorcadis ipsa
Texuerant, dederātq; manus. —

Arator.

Nec tandèm (vt cæteros, cæterasque sileā) huius cælestis doctrinæ, quòd s. proprijs, non alienis manibus æternæ salutis sint peragenda negotia ignara diua Elisabeth Andreę regis Vngarię filia ordinis pœnitentiū S.P.N. Frãcisci, nunc pauperis cuiusdã, quasi filij, curā gerēs, capillos eius manu tondebat propria, nunc collectorum inopū gregem corporali visitabat obsequio; nunc ad nudos egentium operiendos artus lanam propriis manibus operabatur, & linum. Qua de causa hæc inter alia in eius legenda habentur: *Sumptibus proprijs nobile hospitale construxit, ampla possessione dotatum, etc. In quo receptam multitudinem pauperum corporali visitabat obsequio, affluentèr eis necessaria subministrans, pedes eorum, & capita incredibili humanitate lauando, & leprosorum vlcera, etiam aspectu horribilia, capitis sui velo mundando. Deindè propinquorum destituta suffragio, castris, & possessionibus spoliatur. Sed ipsa miserationis solitæ non oblita, lanam manibus operabatur, & linum: de sui laboris impendio nudos pauperum humeros vestitura.*

Proprijs manibus vineā sibi plãtabat in cœlo diua Elisabeth, dū ad pauperes vestiẽdos, lanam operabatur, & linum.

8 At quid in salutis te proptias esse adhibendas manus asserui, si nec pedes ipsi huius muneris sunt immunes? Hinc Ionathas, qui Domini donum interpretatur, Philisthæos aggressurus, manibus, & pedibus reptasse dicitur: *Ascendit autem Ionathas manibus, et pedibus reptans.* 1. Reg. 14. quia si reptare est manus etiam ad gradiendū adhibere, dicente Gregorio: *Quid est reptare manibus, nisi corpus omne curuare, nihil in se sublime relinquere, et superiora mẽbra ad inferiora officia peragenda inclinare?* pedibus cõcordare debent manus, & his illi, vt in montem, in quo beneplacitū est Deo habitare, ascendere valeant. Quod nè gratis dictum existimes, locum quæso perpende illum: *Ligatis manibus, & pedibus eius, mittite in tenebras exteriores.* Matt. 22. nam si subtiliter illum trutinabis, ob id maximè dānatorū manus, pedesq; ligãdos reperies, quia tā hi, quā illæ à benè operando, & à salutis negotio defecerũt. Vndè Gregorius: *Ligatis manibus, et pedibus, etc. pedes qui visitare ægrotū negligunt, manus quæ nihil indigẽtibus tribuũt, à bono opere iam ex uolũtate ligatę sũt. Qui ergo nũc spontè ligãtur in vitio, tunc in supplicio ligabũtur inuitè.* Quod adamussim Epuloni contigisse opinatur Chrysologus serm. 122. dum super verba illa: *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, etc.* Luc. 16. hunc ait in modum: *Quid est autem, quòd dicis, mitte Lazarum vt intingat, et non deferat? Ergo iuxtà te est aqua: et si iuxtà te est aqua, quare de proximo non sumis? Quare? quia vincta sunt manus tuæ: meritò diues, quia solutis debilitate Lazari manibus subuenire renuisti.* Si propterea igitur non damnatorum manus solummodo, sed pedes etiam ligantur, quia ipsi nõ minus, quàm illæ in salutis delinquerunt officio, non efficiendo, quæ efficere tenebãtur, ergo his, illisq; salutionis operari debemus negotia, aliàs enim non eandem pro desidia pœnā luerent pedes. Cuius veritatis quis scit, si conscius regius Vates non manus tantùm ad Dei mandata leuauit, iuxtà illud: *Leuaui manus meas ad mandata tua.* Psal. 118. verùm pedes etiam adeò alacres, & ad præceptorum viā currendam expeditos habebat, vt ad Deum ipsum dicere veracitèr posset:

1. Reg. cap. 14.

Gregorius.

Non manibus tantùm, sed pedibus etiam salutis sunt perficienda negotia.

Matt. c. 22.

Idem.

Cur in inferno damnatorū manus, pedesq; ligentur, expenditur.

Luc. c. 16.

Chrysol.

Psal. 118.

Manibus, pedibusque suam DD. operabatur salutem.

Viam

Ibid. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum*. Ibidem. Quod si nostræ tempestatis præpotentes perpenderent, haudquaquam alienis officijs propriæ committerent salutis opus, sed illud ambabus manibus, & vtroque pede expedire niterentur: verùm quia hæc minimè percipiunt, vanissima ducti vanitate se, familiam, & rem aliorum committendo orationibus, satis egisse putãt, & non capiunt insani, quòd sine comparatione damnabilior est Dei offensa, quàm commendabilis exhibita in seruos eius reuerẽtia. Hinc si insanum Hieronymus existimauit Baltassar, quia Dei sententia monitus non ad fletus, atque lamenta confugit, sed horum vice Danieli honorem impẽdendo, sat se fecisse putabat. Vndè super illud Danielis c. 5. *Tunc iubente rege indutus est Daniel, etc.* hũc ait in modum: *Nec mirum si Baltassar audiens tristia soluerit præmium, quod pollicitus est. Dum enim Dei prophetam honorat, sperat se veniam consequuturũ, quam si non impetrauit, maius fuisse credendum est sacrilegium in Deum, quàm honorem in hominem.* Si insaniorem æstimarunt sacrę scripturę expositores Simonem, eò quia totam proprij sceleris pœnitentiam in Apostolos refundebat, dicendo: *Precamini vos pro me ad Dominum, vt nihil ueniat super me horum, quæ dixistis.* Act. cap. 8. insanissimi absque dubio censendi sunt illi, qui non Apostolis, nec prophetis, sed viris plùs vulgi multoties opinione probis, quàm re, totum propriæ salutis committunt negotium.

Daniel. c. 5.

Hieronym.

Incassum de aliorum operibus præsumit, qui temerè Deũ in suis contemnit.

Act. c. 8.

✠

O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ loquuti sunt prophetæ! Nonnè hęc oportuit pati Christũ, & ità intrare in gloriã suam? Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant. Luc. 24.

§. IV.

Sic Deo de sua Omnipotentia nostra est ingrata dubitatio, quòd ad hanc prorsùs abigendam, de quibus hæsitamus, vt eam ostentet, irrogatus etiam quandoque mirabilia præstet.

1 Increbruit apud DD. mos ex omnibus Dei attributis misericordiã præsertim, & iustitiam decantãdi: *Misericordiã, & iudicium cantabo tibi Domine*. Psal. 100. Quarè nunc eas indiuiduas socias, amicasque contubernales: *Misericordia, & ueritas obuiauerunt sibi: iustitia, & pax osculata sunt*. 84. Nunc præcipuas Dei dilectas: *Diligit misericordiam, & iudicium*. 32. Nunc nubium, cælique aulicas: *Domine in cælo misericordia tua: et ueritas tua usque ad nubes*. 35. Nunc venturi iudicis prænuncias: *Misericordia et ueritas præcedent faciam tuam*. 88. Nunc denique (cætera vt omittam) firmas bases appellat, & prædicat, dum totius diuini nominis gloriæ structuram super has fundatam asserit verbis illis: *Non nobis Domine, non nobis; sed nomini tuo da gloriam. Super misericordia tua, & ueritate tua*. Psal. 113. Nec vacat mysterio, quòd inter omnia Dei attributa hæc præcipuè extollat, & prædicet; quia hæc ma-

Psal. 100.

Misericordiam, & iudicium inter cætera attributa exaltat Dauid, & quare?

Psal. 113.

maximè Deum zelari opluabatur: & non ab re quidem, nam & ob miſericordiæ zelum (qui iuxta Bonauenturæ ſententiam eſt amor nolens habere cõſortium in amato lib. 1.diſt. 1.) Saulem regno, vitaque priuatum aduertit,tunc ſcilicet, cùm ſtultè Agag Amalecitarũ regi parcẽdo,ſibi pietatẽ arrogare pręſumſit;nã morti addictũ dum liberat, temerè quid de ſuo diuinæ clementiæ ſe adijcere poſſe exiſtimauit. Quapropter Theodoretus quæſt.34.ſuper Reg.1. *Sufficit autẽ vel ſola transgreſſio præcepti Samuelis ad ei ultimum inferendum ſupplicium. Oportebat enim ſtultum intelligere, quòd una gutta diuinæ benignitatis,et clementia uincit omnem hominum bonitatem. Sed infelix cùm Deus iuſſiſſet punire, miſertus eſt, et cùm Deus morte damnaſſet, ipſe(ut exiſtimauit) uitam tribuit. Non fuit ergo paruum eius peccatum, ſed maximum*. Et propter ſimilem etiam zelum ſibi iuſtitiam Deum reſeruaſſe agnoſcebat, cùm per Moyſis os eũ dixiſſe haberet:*Mea eſt ultio,et ego retribuam*. Deutor.32. quod haùd dubiè ad excludendum in punitione conſortium dictum exiſtimat Toſtatus,qui quæſt.5.ſuper mòx dictũ ſcripturæ locum ſic in Dei fatur perſona: *Mea eſt ultio, ideſt,punitio, quæ debetur pro peccatis,ad me pertinet*. Ac ſi diceret: manus à iuſtitia ſubtrahat quilibet, cùm Dei ſolius ſit ſuam ad illam extendere. Cuius rei haùdquaquam omninò ignari Ethnicorum ſapientes, iuxtà Iouem iuſtitiam pingebãt,ſignificãtes(ni decipior) ꝙ ſibi Iuppiter illam reſeruabat.Nec immeritò quidẽ miſericordiã pręſertim ſibi Deus,ac iuſtitiam ſeruat; dicente Hectore Pinčto ſuper Ezech.28.*Duo ſunt, quæ Deus ſibi retinet, ultio, et gloria*, quia, vt putat Bernardinus Senenſis tom.2.ſerm.13. art.3.cap.3. incompleta, vt ità dicam, ſua videretur gloria, niſi hæc duo ſibi reſeruaret; *Non eſſet completa laus, nec gloria Dei, quæ nihil aliud eſt,quàm ſublimis, clara, et lata illius fama, ſi non eſſet ei perpetua laus, et gloria de iuſtitia,quemadmodum de bonitate,et miſericordia*. Præfatus Bernardinus. Verùm mea ſententia plùs omnipotentiam Deum zelare exiſtimo,quàm clementiam,atque iuſtitiam, quia ſi zelus,iuxtà præallati Bonauenturæ ſententiam, conſortium in amato non patitur, cũ Deus iuſtitiam per Sapientis os diligẽdam iniungat: *Diligite iuſtitiam,qui iudicatis terram*.c.1.Et miſericordiã ipſe pręcipiat: *Eſtote miſericordes ſicut et Pater veſter miſericors eſt*.Luc.cap.6. potentiam autem nunquam æmulandam, nec affectandam ſuadeat, ergo hanc magis zelatur, quàm illas, dum conſortium,quod in illis pro vniuſcuiuſque modulo admittit, negat in iſta. Hac veluti balteo cingitur, dicente Dauide: *Accinctus potentia*. Pſal. 64. Hanc fouet,vndè Eccleſiaſtici 32.potentiæ patronus vocatur; *Protector potentię*.Hanc nè alij ſibi aſcribant,in manu eã abſcondit, & claudit, iuxtà illud: *In manu tua uirtus, et potentia*. 1.Paralip. 29. De hac dubitantes minimè incorreptos relinquit; qua de cauſa non vna in præſenti, ſed duplici diſcipulos de eius potentia ambigentes correctione carpit,& increpat: *O ſtulti, et tardi corde ad credendum*. Luc.24.vbi S.Thomas in catena *Ferè enim eadem dixerunt, quæ aſtantes cruci: Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere*, quia nunquam ſinè indignatione de ſua potentia dubitari quem patitur,nè impotens iudicetur; quã apud quemquã vt effugiat notã, neue vllum vnquã dubitationi locũ linquat, ad fortia omnipotentiæ manũ mittere conſueuit,de qua re audi.

2 Inter omnes illius Iſraelitici populi ingratitudines poſtrema non fuit, quòd poſt tot,tantorumq; beneficiorum receptionem adeò potentiæ inopem Omnipotentem iudicarent, vt eis cibum parare non poſſe aſſererent, qui manum aperiendo omne animal benedictione implet;quam ingratitudinis ſummam regius deſcribens Vates, hunc ait in modum; *Malè locuti ſunt de Deo: dixerũt:Numquid poterit Deus parare mẽſam in deſerto? Numquid & panem poterit dare, aut parare mẽſam populo ſuo?* Pſal.77. & tamen his nõ obſtantibus obloquutionibus, atque blaſphemijs, ſupplicium Deum diſtuliſſe tẽperio:*Ideò audiuit Dominus,& diſtulit*. ibid.

Theodoret.

Saul Agag Amalecitarũ regi parcẽdo,vita,& regno priuatur, quia Dei benignitati, cuius gutta vna omnium vincit hominum bonitatẽ, ſtultè ſe quid addere poſſe exiſtimauit.

Deutor.cap. 32.

Toſtatus.

Pinctus.

Bernardin. Senenſ.

Sapient.c. 1.

Luc.c.6.

Super omnia ſua attributa potentiam zelatur Altiſſimus.

Pſal.64.

Eccl.c.32.

1. Paralip. cap.29.

Luc.c.24.

D.Thomas.

Summè Deo inuiſum de eius potẽtia dubitare.

Pſal.77.

Ibidem.

ibid. quòd si quousque illud protulerit, inquires, illicò, donec escis explerentur, idem respondebit Vates: *Pluit super eos sicut puluerem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eorum circa tabernacula eorum. Et manducauerunt, & saturati sunt nimis, &c. Adhuc escę eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.* ibid. Nec talis dilationis rationem subticuit, dum ait, quòd nè eorum frustraretur cupiditas, tamdiù fuit protractum supplicium: *Desiderium eorum attulit eis, non sunt fraudati à desiderio suo:* ibid. At quid est bone Deus, quòd tàm affatim exaudiuntur iniqui, quandò iustorum multotiès fraudantur petitiones? An plùs obloquentium, quàm obsequentium; plùs inimicorum, quã amicorum voluntati satisfacere cupis? Nequaquã sanè, cur igitur adeò exactè blasphemorũ desideria cõples, vt nisi pro voto expletis pœnã minimè inferas, atq; supplicia? An fortè nè quid minùs, quàm par est, de tua omnipotentia sentiretur, priùs optata cõcedis, quàm plectis? Nil sanè aliter, ait Vgo Card. nam vix non infirma à duræ ceruicis populo diuina existimata fuisset potentia, si quid murmurantium desiderijs defuisset; quam falsam vt effugeret notam, pessimãq; blasphemiam, priùs pro voto saturitas immittenda erat, quàm ira: *Dicitur, quòd Deus differens vindictam priùs dedit eis, quæ petebant, nè non posse dare videretur.* Ait mòx dictus Vgo super præfatum Psalmi locum. Quod & ipsum Dauidem apertissimè tunc insinuasse existimo, cùm non simplicitèr Deum distulisse, sed ideò supplicium protraxisse asseruit, quia obloquuti de omnipotentia fuerant: *Numquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? Ideò audiuit Deus, & distulit,* nam dum murmurationem pro dilationis causali assignat, omnipotentiæ zelo id factum declarat; vt scilicet eius priùs clareret virtus, quã iustitię dignoscerentur rigores. Vndè super illud: *Ideò audiuit Deus, & distulit,* sic habet Alensis: *Ideò distulit, nè impotens videretur.* Sic ꝙ non ad obloquentium satisfactionem, sed ad omnipotentiæ ostensionem sit vindicta protracta, describitur.

Vgo Card.

Vt omnipotētię demōstrationes clarescãt, iustitiæ Deus differt effectus.

Alensis.

3 Quòd ille, qui humilitatis causa in signorum ostensione, miraculorũq; operatione nunc Patri ea ascribendo, nunc impersonalitèr loquendo, sẽper proprium subticuerat nomen, celarat q; potẽtiã, in illius posteà energumeni liberatione, qui à muto spiritu ab infantia obsessus in ignẽ, aquamque crebrò cadebat, omni prorsùs amoto velamine, liquidò illum propria se virtute liberare declararet, dicendo: *Surde, & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo.* Marc. 9. miror non parum, nec mysterium facilè assequi possem, cur qui in maiorum portentorum ostensione proprium tacuerat vocabulum, hic illud proferat, atque proclamet; nisi infirmam parẽtum fidem legissem, qui etsi supplices ad ipsum venissent, de eius tamen potentia ambigentes dixerant: *Si quid potes, adiuua nos, misertus nostri.* ibid. quia cùm eam præ cæteris attributis Deum zelare agnoscam, facilè ad illius ostensionem id factum percipio, vt potẽs illa dignosceretur virtus, quę infirma æstimabatur ab infirmis: *Quod dicitur, ego præcipio tibi,* ait Victor Antiochenus, *diuinæ virtutis energiam, etiam si humana fides nõ adsit, arguit.* En quare, quod alibi subticuit, hic declarat, quia hic maximè deficiente humana fide, de eius dubitabatur potentia.

Marc. c. 9.

Ibidem.

Publicè ad Omnipotẽtiam, quam sẽper abscõderat, manum mittit Saluator, cùm de eius virtute dubitatur.

Victor Antiochenus.

4 Mirabilis semper mihi visa res est, quòd Lazarum suscitaturus Saluator, non eum simplicitèr vocasset, sed voce magna, vt è mortis habitaculo egrederetur, clamasset, dicente Ioan. cap. 11. *Hæc cùm dixisset, voce magna clamauit: Lazare veni foras.* Et quidem si vix primo Verbi verbulo dæmones obediebant, mors parebat, & inferi obtemperabant, haudquaquam suæ vocationi Lazarus restitisset, cur igitur non simplici verbo, sed cum clamore valido illum vocat, & suscitat? Si in iussu, in voce Archãgeli, & in tuba Dei penè infinita mortuorum resurget caterua, quomodo ipsius Dei iussioni vnus obsistere potuisset Lazarus, quòd non simplicitèr vocatur, sed vociferando ad vitam re-

Ioan. c. 11.

reuocatur.? Nec difficultati Glossæ occurrit solutio, quòd non ad insinuandam virtutis infirmitatem (cùm eius omnipotentiæ non minùs ea, quę non sunt, quàm ea quæ sunt obediãt) sed ad declaranda prauæ consuetudinis damna voce magna quatriduanũ vocauit: *Voce magna clamauit, quia difficilè surgit, quem moles malæ consuetudinis præmit*, quia cùm hæc mystica, spiritualisque sit expositio, literalis esset quætenda solutio, cur clamando Lazarum vocat, qui cuncta de nihilo vnico verbulo produxit, nisi difficultati lucem facerent præfata; nam si ideò in surdi, & muti spiritus expulsione propriam virtutem, propriumque declarauit nomen (quod an aliàs sic apertè declarasse inueniatur, ignoro) quia de eius ambigebatur potẽtia, nutante hic Martha, deque eius virtute obloquentibus Iudæis, vt videre est in textu, non submissa voce vocando, sed vociferando Lazarum suscitare debebat, vt tàm eminùs, quàm cominùs spectantibus cuius virtute vita defuncto tribueretur, innotesceret.

Glossa.

Malæ cõsuetudinis mole qui premitur, difficilè surgit.

Toleti fuit cogitatus, qui clamoris rationem assignans, hæc habet: *Clamat, vt omnibus innotescat se esse, qui mortuum suscitat.* Ac si diceret, etsi humilitatis causa semper propriam subticeat virtutem, infirmitatis tamen suspiciones cùm ferre non valeat, se esse, qui ad fortia manum mittit, declarat, & prædicat.

Toletus.

Voce magna Lazarũ ad vitam reuocat Saluator, & quare?

5 Multus est Victor Antiochenus in quætenda ratione, cur turbam post spiritalẽ corporali etiam cibo in deserto pascens ille, qui maioribus eius opiperam in alio deserto mẽsam parauerat, non necessaria tantùm, sed affluentia etiam suppeditauit cibaria, dicẽtibus Euangelistis, quòd post omnium saturitatẽ quisquiliarũ cophini sint sublati duodecim, vndè inter cæteros Marc. c. 6. *Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et sustulerunt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos.* cap 6. Et quidem exuberantiæ causam, non absque ratione inquirit, quia si sat necessaria solummodò ministrare fuisset, ad quid superflua suppeditantur? Si miracula minimè absque necessitate patrantur, cur superefluentia producũtur fercula? Verùm si à seruis Dominus, & à creaturis in infinitum distabat Creator, alitèr ab illis hominũ necessitatibus consulere debebat ipse; nam vbi illi necessaria solummodò ministrabant, vt patet de Moyse, Elia, multisque alijs; exuberantia suppeditare voluit ipse, vt quantùm eius ab illorum distaret potentia, declararet. Præstò est nuperrimè dictus Antiochenus: *Tantam reliquiarum vim facere visũ fuit, quò publicè hinc constaret, tantam rerum affluentiam magis prouenisse, ad osteudendam facientis virtutem, quàm ad explendam præsentem populi necessitatem. Moyses quondã Exod. 16. manna Israelitis suppeditauit, verùm id tantùm ad necessarium vitæ vsum: siquidẽ, quod plùs eo colligebatur, hoc statim in putredinem vertebatur. Elias 3. Reg. 17. viduæ farinam, & oleum multiplicauit; verùm tantisper hoc solùm, dũ pluuiæ terrã irrigaturę descenderent: Vbi enim hæ descendere cæpere, statim quoq; farinæ multiplicatio cessauit. Quò ergo discrimen inter hos, & illum appareat, magnam residuorum copiam reliquam fecit; ità vt illi etiam, qui saturati fuerant, reliquiarum vim admirarentur.* Sic non necessitatis causa, sed potentiæ zelo tantam ciborum exuberantiam factam fuisse opinatur Victor Antiochenus, quæ & Chrysostomi fuit sẽtentia, qui hom. 50. in Matt. affluentiæ rationem assignans, omnipotentiæ zelum in causa fuisse asserit, dum dicit: *Potuisset facere, vt extincta fame nihil superflui remaneret: verùm quoniã & sub Elia simile quid factum est, non ità omnipotentiam eius discipuli agnouissent.* Crediderim prætereà ego, quòd non tàm, vt apostolicis manibus condecoratis cophinis in honorẽ verterentur humiliationis media (q; sentire videtur Origenes super Matt. 14. cùm hunc ait in modum: *De Ioseph quidem scriptum est in Psal. Manus eius in cophino seruierunt. De Iesu verò discipulis, quòd cùm essent nimirum duodecim, sustulerint ex eo, quod superfuerat, duodecim cophinos non dimidiatos, sed plenos. Et sunt, ni fallor, ad hunc vsque diem, & erunt vsque ad consummationem sęculi duodecim cophini pleni frag-*

Marc. c. 6.

Victor Antiochenus.

Vt quã à seruis Domini distaret potentia, innotesceret, non ad satietatẽ tantùm turbas in deserto pauit Saluator, verũ reliquiarum etiam cophinos subleuari fecit duodecim.

Chrysost.

Origenes.

In honorem transeũt humiliationis media.

fragmentorum panis viui apud Ieſu diſcipulos, de qua re fuse in §.3.fer.6. in Paraſc.diſſeruimus) quā vt rata apud diſcipulos Chriſti omnipotentia fieret, reliquiarum cophini ſuperfuere duodecim, vt ſcilicet eorum quilibet proprio prægrauatus pondere,omnē à ſe de Magiſtri potentia hæſitationē arcere,atque abdicare addiſceret.

6 Nullus quamuis rudis, imperitus, ſtupidus, atque hebes omninò,quo Chriſtus ſuæ potētiæ teneretur zelo,non apertè percipiet, ſi illum Marci luſtrauerit locum, in quo habetur,quòd blaſphemiam exiſtimātibus ſcribis,paralytico illū peccata dimittere,qui omnibus ſcelera dimiſſurus aduenerat: *Erāt autē illic quidā de Scribis ſedentes,et cogitantes in cordibus ſuis: Quid hic ſic loquitur? blaſphemat: Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?* c.2.vt quis eſſet,quaue polleret poteſtate illis oſtēderet,hæc ipsū ſubdidiſſe fertur: *Quid iſta cogitatis in cordibus veſtris? Quid eſt faciliùs dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata tua,an dicere ſurge, & tolle grabatum tuum, et ambula? Vt autem ſciatis,quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittēdi peccata(ait paralytico)tibi dico:Surge* ibid. nam dum ad ſuæ occultæ ſuffragandum virtuti euidentiſſimo ſe miraculo dedit, ſtultis etiam quàm de ſua potentia dubitari ægrè ferret, inſinuauit. Quarè ſubtiliſſimus ille Chryſologus ſerm.50. *Scrutator animarum praeuenit mentium maligna conſilia,& Deitatis ſuæ potentiam operis atteſtatione monſtrauit, dum diſſipati corporis membra componit, neruos ſtringit, iungit oſſa,complet viſcera, firmat artus, & greſſus ad curſum ſuſcitat in viuo cadauere iam ſepultos.* Sic ſignis, miraculis, atque portentis veluti ſuæ poteſtatis euidentiſſimis argumentis,& malignorum deſtruebat conſilia, & amentibus etiam, quàm illius afficeretur zelo,ſuadebat, atque monſtrabat.

Marc.c.2.

Chryſolog.

Deitatis ſuę potentiam, quam carnis infirmitate ſemper contexerat Chriſtus, in paralytici curatione operis atteſtatione mōſtrauit, & quare?

7 Deſineret me ſanè dies, ſi quæ ad ſuæ diuinæ virtutis,potentiæque oſtenſionem effecit Altiſſimus, enumerare tentarem;nam & hæc procelloſa illa tendebat tempeſtas,dum vndique furente, ac pernicioſo ſe ingerente vētorum turbine, nedū à marinis vorticibus abſorberi apoſtolica periclitabatur nauis, verùm mugiente mari,& triſti ſonitu littoribus reſonantibus cunctis, ipſe quoque inſulæ funditùs ſubrui videbantur: *Aſcendēte eo in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius: et ecce motus magnus factus eſt in mari, ità ut nauicula operiretur fluctibus.* Matt.8.vt ſcilicet ſęuientibus elementis reſiſtere minimè valentes diſcipuli, Magiſtri dexteram implorarent; & ſic illius eis innoteſceret virtus, cuius nutui inſenſibilia non minùs,quàm ſenſibilia parebant. Vndè Origenes in catena relatus: *Cùm multa magna, & miranda oſtendiſſet Chriſtus in terra,tranſijt ad mare, vt ibidem excellentiora opera demonſtraret, quatenùs terræ,mariſque Dominum cunctis ſe eſſe oſtenderet.Ingreſſus ergo in nauiculā fecit turbari mare, vndè ſequitur: Et ecce motus magnus factus eſt in mare, ità ut nauicula operiretur fluctibus. Hæc tempeſtas non ex ſe orta eſt, ſed poteſtati paruit imperantis,qui educit ventos de theſauris ſuis. Facta eſt autem tempeſtas magna, vt magnum opus oſtenderetur, quia quantò magis fluctus nauiculæ irruebant, tantò magis diſcipulos timor cōturbabat, vt plus deſiderarēt ſe liberari per mirabilia Saluatoris.* Et ad hoc etiā luctuoſa illa Nabuchodonoſoris dirigebatur mutatio; quando in ſolitudinem, feritatemque damnatus, nedum à ſe,verùm à ſenſibus exulaſſe videbatur humanis, dum corporis etiam ſpecie in beluam tranſiſſe videbatur, vt nempè in ſe tandèm reuerſus illius confiteretur potentiā, cuius virtuti ſtultè ſe obſiſtere poſſe putauerat. Quod apertè nimis dixit Theodoretus in Gloſſa relatus, ſuper illa eiuſdem Nabuchodonoſoris verba: *Nonnè hæc eſt Babylon magna, quā ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* Daniel.4. *Intuere mentis faſtum, inſpice arrogantiæ exuperantiam: ego enim ipſam,inquit, regiam vrbem feci in honorem gloriæ meæ, & hæc feci potentia maxima præditus, omniumq; potitus. Verùm hæc glorians, & fremens locutus eſt: At Dominus ſtatim ſupplicium intulit. Nam qui in cælum aſcendere ſe ſomnia-*

Matt.c.8.

Origenes.

Nauigantibus diſcipulis, de theſauris ſuis ventos educt Saluator,vt ſeuiētem ſedādo tempeſtatē, cuius potētiæ eſſet, oſtenderet.

Daniel.c.4.

Theodoret.

Cur Nabuchodonosor io solitudinem, ferita temq; damnatus?

niauit, illius sententiam de se latam sensit. Et quia nō satis ei fuere ades regia in terris deorsùm, sed simul etiam superiores dementer appetijt; ijs etiam priuatur, quas deorsum obtinebat, & qui cælū rapere voluerat, è terra expellitur. Et post

Pererius.

ipsum Pererius: *Putant quidam, nec temerè, verba illa: Nonnè hac est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui, protulisse regem non solùm magna cum iactantia, & superbia, sed etiam cum Dei contemptu, quasi paruipēdēs somnium sibi à Deo missum; eiusque interpretationem à Daniele datam, nec fieri posse existimans, q sibi tàm potenti, & glorioso regi, prædicta ipsi tanta rerum conuersio, & calamitas posset contingere.* Et ob hoc denique (nè singula, quæ de hac re afferre possem, recenseam) Assyriorum exercitus talē, tantamq; diuinitùs immissam expertus est plagam, vt nocte vna, vnicoq; mortis genere ex eo centū octoginta quinq; millia interirent, sicuti in Isaiæ 36. habetur, quia de Dei potentia obloquendo impudētissimus Rabsaces, infirmam illam ad Dei populum liberandum procla-

Isai. c. 36.

mauerat verbis illis: *Non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur ciuitas ista in manu regis Assyriorū, &c. Numquid liberauerunt dij gentium vnusquisque terram suam de manu regis Assyriorū? Quis est ex omnibus dijs terrarum istarum, qui eruit terram suam de manu mea, vt eruat Dominus Ierusalem de manu mea?*

Quā de Dei po ētiā obloqui periculosum.

Quocirca maximo, optimoque iure, & propter Dauid quidem, sed propter se maximè ex hostium manibus ciuitatem se eruturum dixit Omnipotens: *Protegam vrbem hanc, & saluabo eam propter me, & propter Dauid seruum meum.* 4. Reg. 19. quia aliàs à superbis blasphemis ad liberandum Israel impotens illa habita fuisset potentia, à qua in infinitum omnis humana superatur, & vincitur: *Merebantur enim impiæ gentes, & infructuosæ arbores, ut per te quasi per securim, & serram meam succiderentur, & caderent, tamen ponam circulum in naribus tuis, & blasphemātia ora constringam, nè unquam aliàs hæc loqui audeas,* ait Rabbanus in Glossa, ac si diceret: etsi hanc iniquorum

4. Reg. cap. 19.

Rabbanus.

scelera mererentur vindictam, vt tuis sæuissimis manibus eos traderem; nè tamen ad eos liberandos me impotentem existimes, te priùs meā agnoscere potentiam, & experiri iustitiam facio, vt nullus in posterum me infirmum opinetur, ac debilem.

8 Cœterum omnipotentiā Christum tantopere zelare, vt nil sic ægrè, molesteque ferat, quàm vel tantillum de ipsa dubitari, quis crederet? & nihilominùs plusquàm verum est; nam cùm ipse mitissimus ille esset Agnus, qui nec in maledictis balare, nec inter luporū dētes os aperire nouit, de suæ tamen virtutis potentia addubitantes absq; externis doloris indicijs videre haudquaquam poterat, vt patet ex Matt. c. 17. in quo habetur, q sic ægrè de sua virtute quem ambigentē ferebar, vt penè hominū fastidiret contuberniū, propter quod plusquā libētèr, in mundū aduenerat; vndè sic eū dubitāti cuidā respōdisse habemus: *O generatio incredula, & peruersa, quousq; ero nobiscum? usquequò patiar uos? Afferte huc illum ad me.* Super quæ verbà Chrysostomus hom. 58. *Cùm autem dicit: quousque nobiscum ero? quàm mori sitiat, quantumque ad Patrem ire desideret: & quia non sit sibi molesta passio, sed cum huiusmodi hominibus conuersatio ostendit.* Quod etiam ex illo Ioan. 11. *Lacrymatus est Iesus,* patet; nam etsi Basilius in oratione de gratiarum actione non Lazari mortem, quam in vitam citò esse conuertendam agnoscebat, sed vt modestiam in similibus casibus edoceret, verum Isaac lacrymatum asseruit. Cuius sententiæ videtur etiam Augustinus tract. 49. & Hilarius lib. 10. de Trinitate. Et quāuis ob Magdalenæ lacrymas, quasi ex quodam affectu, ac pietate cæli fleuisse Gaudium cum Ambrosio lib. 2. de pœnitentia sentiat Chrysost. hom. 62. Et licèt denique propter Iudæorum duritiem, atque perfidiam Christum plorasse asserat Hilarius super psal 68. & Epiphanius in Anchorato; cùm tamen sinè lacrymis pluriès esset hanc expertus duritiem, & absque fletu flētē aliàs Magdalenā viderit, & dictę modestiæ exemplum in adolescētis vnici matris viduæ filij suscitatione

Matt. c. 17.

Chrysostom.

Super cunctas blasphemias Deo inuisum de sua potentia ad dubitare.

Ioan. c. 11.

Christi fletus in Lazari resurrectione rationes plures;

tione non ostenderit, aliam nobis lacrymarum causam inuestigandam reliquit; certum cùm sit (vt benè obseruat Toletus annot. 10.) quòd fletus obiectum aliquod interfuisse oportebat; nã sicuti nec absq; cibo comedit, nec sinè loco, in quẽ tenderet, ambulauit: ità nec sinè obiecto aliquo, vel re proposita, circa quam est tristitia, tristabatur, & flebat; quæ autem illa fuit, si non Lazari mortem, nec Magdalenæ planctum, neq; Iudæorũ perfidiam præcisè fuisse teneamus, nisi Iudæorum de eius omnipotentia oblocutiones, dicẽte Euangelista: *Quidã autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?* ibid. Ità prorsus inquit Euthymius: *Impotentiam ei exprobabant, & ironicè dicebant, qui cæci oculos aperuit, numquid, &c.* Idem prosecutus est argumentum Origenes hom. 35. in Matt. super illud: *Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me? cap.* 27. vbi ait, quòd duos excessus in cruce ostendit Saluator, amoris vnum cum s. latronem non respuit comitatum, doloris alterum, dum à Patre se in doloribus derelictum dicit: verùm hunc ex alio non prouenisse fatetur, nisi ex infirmitatis opinione, quam ei impij obijciebant blasphemi, dicentes: *Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere.* ibid. Verba autem eius sunt: *Extremum autem dilectionis eius erat illud, quòd inter latrones est crucifixus, & quòd prætereuntes blasphemabant eum mouentes super eum capita sua, & quòd principes eum scribis dicebant: Alios saluos fecit, seipsum autem saluum facere nõ potest. Ergo manifestè colligere poteris, quid sit, quòd dicit: Quare me dereliquisti?* Sole igitur clarius quàm ægrè de sua virtute addubitari tulerit, innotescit, dum super mortem ipsam de potentia oblocutiones lamentatur, & dolet. Hinc fit vt infidelitatis peccatum, per antonomasiam peccatum in scripturis vocetur, dicente Alense super illud: *Apposuerunt adhuc peccare ei.* Psal. 77. *Apposuerunt adhuc peccare peccato infidelitatis, quod antonomasticè dicitur peccatũ*; quia infensum adeò est ei de sua hæsitare virtute, vt offensam nullam sicuti blasphemiam hanc sentire (vt ità dicam) videatur.

Ioan. ibid.

Euthymius.

Morte ipsa Christo acerbius de eius potẽtia dubitare.

Matt. c. 27.

Ibid.

Origenes.

Doloris Christi extremũ erat, inbecillem à blasphemis vocari.

Psal. 77.

Alensis.

Infidelitatis peccatum per antonomasiam nũcupatum, & quare?

 FE-

FERIA TERTIA POST PASCHA.

Stetit Iesus in medio eorum,& dicit eis: Pax vobis. Luc. 24.

§. I.

Dirimit societatis ius Principis inaequalitas.

1 SI prudentiam regna firmare, respublicas constabilire, & incôcussa reddere imperia dixit (vt cæteros omittam) Antisthenes, dum,sicuti refert Laertius lib.6.cap.2.ait,quòd deficiẽtibus exercitibus, cadentibus muris, collabentibus castris,vna ipsa inuicta semper,& inconcussa vrbes protegit, atque defendit: *Dicere satagebat Antisthenes*(ait mòx dictus Laertius) *tutissimum esse murum prudentiam, qui nec collabitur,nec proditur. Nulla quippè mænia sunt tàm munita, quin machinis,aut suffossionibus, aut vallorum proditione capiantur. Prudentis autem decreta sunt inexpugnabilia.* quid igitur est, quòd Salomonis ore omissa prudentia,iustitia nedum legalis,quę vno vocabulo virtutum omnium coaceruationem indicat, sed etiam particularis, quæ distributiua dicitur, vt sentiunt non pauci, principibus commendatur: *Diligite iustitiam, qui iudicatis terram?* Sap.1. *Est hic dubium,* ait Rupertus Holcoth, *quare principibus, & prælatis potiùs dicitur; Diligite iustitiam, quàm diligite prudentiam, vel aliquam aliam virtutem moralem?* lect. 2. An fortè, quia iustitiam seruare summa est censenda prudentia? Prorsùs ità;nã qui in subditorum medio adęquè, veluti centrum, se collòcat, & in nullam circumferentiæ partem deflectit,hic(sicuti terra propterea immobilis, quia in medio ac si centrum constituta) aliorum elementorum motum,vel, vt clariùs dicam,cæterorum principũ clades, ac iacturas immobilis spectat, atq; irridet. Quod ni agnouisset Lycurgus, nequaquã petitioni sibi factę,quomodo hostiũ esset fugiẽdi incursus, teste Plutarcho, respondisset: *Si nec alius alio plus requirat,*cui solertissimo dicto addit ipse Plutarchus: *Quo dicto docuit tutiores esse eos ab hostium incursu, inter quos est æqualitas, & in æqualitate concordia.* Nec mirum,quòd reliquorum labẽtibus principatibus, illic semper æqui principis immobilis, stabilisque permaneat;quia sicuti Arist.5.Ethic.c.8. ait,in quadam proportione ciuitates permanẽt,quę si negligatur,& in parte aliquam procubuerit,qui regit,statim discordiæ exurgẽt,& lites. Quod disertè nimis nauis similitudine, quæ non propter pondus,sed ob ponderis inęqualitatẽ periclitatur,docuit Seneca Epist.28. verbis illis: *In naui onera inæqualitèr conuoluta,citiùs in eam partem,in quã incubuere,demergunt.* Apertè insinuans, quòd gubernatoris sit scelus,qui partes non librat, sed plus vnum grauat, quàm alterum, quòd communitatis nauigium transuersũ, & pessum it ad profundum. Quod adeò frequentèr ex pauperum,humilium,ac abiectorum oppressione accidere solet, vt(omisso Osorio lib. 7.de Reipub.instit. *Omnes, qui boni rerum æstimatores extiterunt, facilè conijcient, rempublicã illã, in qua peruersa iudicia fiunt,diu stare non posse*) dicere solerer Hieronymus de dignit. Reipubl.lib. 2.sic subuersioni, seu,vt clariùs dicã, ruinæ proximam esse rempublicam illam,in qua æqualitate neglecta pars prægrauatur vna, vt nec reipublicæ sortiri possit vocabulum, cùm iam pro labefacta habeatur: *Respublica sine sit institutio ciuitatis, siue res populi,nisi iustè gubernetur, non habenda est,* ne-

Laertius.

Principis prudentia arx nulla tutior.

Sapiẽt. c.1.

Rupertus Holcoth.

Plutarchus

Fortissimus ciuitatũ murus æqualitas.

Seneca.

Osorius.

Vigẽte inæqualitate, diu stare nequit respublica.

Hieronym.

Hieronym.

neque respublica, neque ciuitas, neque populus. Hinc Rex ille pacificus, in cuius diebus iustitia esse debebat, & abundantia pacis, vt formam præsulibus subditos sedatos habendi tribueret, non tantùm in medio semper, vbi æqualitas, atque iustitia consistit, stare voluit, vt magnus dixit Baptista: *Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis.* Ioan. cap. 1. & vt prædixit Isaias cap. 12. *Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israel.* verùm non priùs in præsentia pacem discipulis intimare voluit, quā in medio stare: *Stetit Iesus in medio discipulorum, & dicit eis: Pax vobis.* Luc. 24. quia frustrà præsules illi pacem subditis prædicant, qui in partem aliquam se inflectendo, dissensiones seminant, atque tumultus. Pro qua re audiendus est Pinctus super Isaiæ 32. *Princeps, aut præsul, qui voluerit subditos in pace gubernare sit iustus, & æqualis, & in medio constitutus. Nam Christus Deus noster dicens discipulis suis: Pax vobis: stetit in medio, vt D. Ioannes testatur. Si præsul steterit in medio, si seruauerit æqualitatem, in qua iustitia consistit, si non odium, aut amorem, cæterosque affectus iudicium corrũpentes; sed rectam rationem fuerit secutus, præclarè administrabit, & florebit in diebus eius abundantia pacis. Ex quo colliges ridiculum esse præsulem, qui cùm ipse non sit in medio, cùm affectus sequatur, cùm denique sit iniustus, ad pacem subditos hortatur. Est enim hoc idem, quod ait Ieremias, dicens: Pax pax & non erat pax. Sit præsul in medio, tribuat vnicuique, quod suum est, & tunc dicat: Pax vobis.*

Adeò vt ruinæ proxima est respublica, in qua iustitia non seruatur, vt nec reipublicæ nomen habere mereatur.

Ioan. c. 1.

Isaias c. 12.

Luc. c. 24.

Pinctus.

Immedio stare debet, qui præest, vt præsu-

2 *Tempus est*, ait Valerius Maximus, *iustitiæ sancta penetralia adire, in quibus semper æqui, ac probi facti respectus religiosa cum obseruatione versatur: et vbi studiũ verecundiæ est, cupiditas rationi cedit: nihilq; vtile, quod parũ honestum videri possit, dicitur.* Sic ipse lib. 6. c. 5. iustitiæ extollit præconia, quam in sua ciuitate adeò floruisse adijcit, vt omnibus gentibus præcipuum, euidentissimumque fuerit iustitiæ exemplũ. Quod & lib. 8. c. 2. de priuatis iũdicijs sequenti confirmat historia: *Multus sermo eo etiam iudicio manauit, in quo quidam furti damnatus est, quòd equo, cuius vsus illi vsque Ariciam à Roma decem millibus passuum distantem commodatus fuerat, vlteriore eius municipij cliuo vectus esset.* Quo quidē facto id, quod supra dixerat, Romanã s. rempublicam iustitia maximè effloruisse satis declarat, dum tàm exiguum furtum tantum iudicum excitauit rigorem. Et satis iustè quidem tanta à Romanis iustitia seruabatur, & æquitas; quia ex harum defectu, nec ciues sedati, nec respublicæ stare diu possunt. Vndè reste Plutarcho Leo Eurycratidis filius in qua vrbe commodiùs vitam quis ducere posset, interrogatus, respondit: *In ea, quam qui incolunt, neque plus possident, neque minùs, et vbi iustitia viget.* Subditque mòx dictus Plutarchus, quòd etsi breuitèr, sapientèr tamen quid æquitas, quiduè inæqualitas efficiant, declarauit: *Grauitèr admonuit*, inquit ipse, *æqualitatem esse pacis, & tranquillitatis altricem; inæqualitatem seditionis esse seminarium; nec ibi locum esse iustitiæ, vbi quisque potentior est, & ita licentiùs opprimit imbecilliorem.* Hactenùs ipse, quibus cur tàm rigidi iustitiæ obseruatores essent Romani, satis patet; quia nè tranquillitatem, quæ ex æqualitate oritur, inæqualitas turbaret, æquè magnos plectebant, ac paruos.

Valer. Max

Iustitiæ æquitas etiã in paruis seruanda.

Plutarchus.

Securè degitur, vbi æquitas viget.

Idem.

Æqualitas pacis altrix, inæqualitas verò iurgiorum seminarium.

3 Disputant sacræ scripturæ expositores, de qua pace loqueretur Isaias, cùm ait: *Erit opus iustitiæ pax.* c. 32. & iuxtà communiorē sententiã de interna conscientiæ pace sermonē fuisse fateor quidem: quia si bello, quod quis culpæ, vitiorumque causa in consciētiæ palestra sustinet, maius est malum nullũ, Vndè Arrian. lib. 2. cap. 26. *Omne peccatum pugnam complectitur. Cùm enim is, qui peccat, non peccare, sed rem benè agere velit; perspicuũ est, eũ id, quod non vult facere;* cùm per iustificationem culpa, & per virtutes vitia pellãtur, vel opus legalis iustitiç, vel iustificationis pax erit censenda, & conscientiæ tranquillitas, de qua re plura in §. 4. fer. 5. Passionis me dixisse recordor. Diuo tamen Thomæ in 2. 2. quæst. 29. art. 3. & quæst. 181. art. 2. ad secundum dicere non

Isaia c. 32

Arrian.

Pugnã magnã peccatũ cōplectitur, & quare?

displicuit, quòd etiam de pace externa Prophetæ possit esse loquutio, quia, quòd quietus sit populus, quòd societatis teneantur iura, & quòd vnitatis in subditis seruetur vinculum, Præsulis iustitiæ, quæ omni semota passione vnicuique, quod suum est, tribuit, dici possunt effectus. Adsit Augustinus, qui lib. 1. de duodecim abusionum gradibus rem mirabiliter confirmat, dum dicit: *Quantùm iustitia regis seculo valeat, intuentibus perspicere patet. Est enim pax populorũ, tutamen patriæ, immunitas plebis, munimen gentis, cura languorum, lætitia hominum, temperies aeris, serenitas maris, terræ fœcunditas, solatium pauperum, hæreditas filiorum, & sibi metipsi spes futuræ beatitudinis*. Optima equidem omnia, at illa maximè (*Iustitia regis, &c. est pax populorum*) cuius opus sit subditorum pax, probant, atque declarant.

Augustin.

Populorum pax principis iustitiæ opus censendum est.

4 Possem pro hoc instituto fratrum odium erga Iosephum adducere, quod ex eo maximè originem duxit, quia patrem erga illum specialis beneuolentiæ signa ostendisse videbant, sacra dicente pagina: *Videntes autem fratres eius quòd à patre plus cunctis filijs amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.* Genes. 37. vbi Chrysostomus miratur multùm, quòd non Iosephi mores, qui amori inuidebant, imitarentur, ac si diceret: si bonitas beneuolentiam attrahit, cur non Iosephi sectamini bonitatē, quę eius beneuolētiæ æmulamini? At cæca inuidia non pueri merita, sed patris erga eum amorem attendens, insidias illi moliri non desistebat: *Oportebat illos imitari fratrem, & æmulari mores, vt sic, & ipsi patrem sibi conciliarent. At hoc ne in mentem quidem acceperunt, sed communi odio filium à patre dilectum prosequebantur*. Modò dictus Chrysost. hom. 61. in Genes. Hoc tamen, vt cōmune, prælibato tantùm, persubtiliter difficultates trutino istas: quid est, quòd Elcana, qui ardentiori amore Annam prosequebatur, quàm Phenennam, in partium distributione adeò æquum se præbuit, vt nullo priuato affectu duci potuerit, vt ab æquitatis norma deflectendo, non partem vnam, sed plures ei daret, sacra dicēte pagina: *Anna autem dedit partem vnam tristis, quia Annam diligebat?* 1. Reg. 1. Et postea, quòd maiori stupore dignum censeo, qua de re Annę æmulabatur Phenenna, quòd æmulæ sortiabatur vocabulū, *Affligebat quoque eam æmula eius?* ibid. Quæ inuidiæ, quæ dissensionis, & quæ iurgij erat origo, quòd sacra dicit pagina: *Sicque faciebat per singulos annos?* At ò mysterium! licèt iustitiæ limites seruaret Elcana, et in partium distributione dissimulato amore non plures partes, sed vnam Annæ tribueret, vt seruata æquitate nullam in altera vxore inuidiā excitaret; quia tamen amor celari sic nequit, quin nōnihil effulgeat, dicente Ouidio in Phędra: *Quis enim benè celat amorē?* nō adeò illū erga Annā celare sic potuit Elcana, Phenennæ quin innotesceret; quo vix agnito, quāuis in effectus nō prodiisset affectus, inuidiæ tamen, iurgij, dissensionisque causa seminarium extitit, & origo: *Inuidebat enim Phenenna Annæ*, ait Vgo Card. *quia plus diligebatur à viro: Sicut Agar Saræ, & Ioseph fratres eius.* En quarè intra æquitatis limites se continente Elcana, Annæ inuidebat Phenenna; quia vt viri amorem in illam propēsiorem vidit, cum ea ampliùs pacem habere non potuit.

Gen. c. 37.

Chrysost.

Peculiaris genitorum amor, etiam iustè alicui ex genitis impēsus cæterorum excitat liuorē.

1. Reg. c. 1.

Ibidem.

Ouidius.

Vgo Card.

Iurgij causa inter domesticos amoris inęqualitas.

5 Nō cupediis, nec pretiosis ferculis, neque vt cęteri pueri opiparè, sed leguminibus tantùm, vilibusque cibarijs ali poscebat Daniel cum socijs, renuebat tamen eunuchorum princeps; cui horum erat demandata cura puerorum, rationemq; addebat; quia regis verebatur imperiū, nè scilicet regi innotesceret, quòd alijs à cæteris nutrirentur ferculis: *Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ cæteris adolescentibus coæuis vestris, condemnabitis caput meū regi.* Daniel. 1. Et quid boneDeus, timere poterat, si sic ipsi secū agi poscebant? Quid dicere potuisset rex, si talis erat puerorum voluntas? Cui fiebat iniuria, quę plecti timebat, si nedum volentibus, & con-

Daniel. c. 1.

sentientibus, verùm enixè etiam rogantibus satisfaciebat? An fortè iniustitiæ notam apud regem incurrere verebatur, eò ꝙ inæqualitèr cibaria ministrando, odij, iurgijque seminariũ esset? Theodoreti hęc videtur sententia, qui principis eunuchorum mentem exponens, eiusque timoris rationem assignans, hæc habet: *Veritus est, nè cùm illi opiparè alerentur; hi autem parcè, & continentèr victitarent, in eorum vultu discrimen aliquod appareret, & extremum subire supplicium à rege, qui contra iusserat, cogeretur.* Optimũ sanè verę oeconomię magisteriũ, quæ æquè omnibus prouideri iubet, nè dum alij alijs præferuntur, pacis, societatisque vincula dirimantur.

Theodoret.

Vera oeconomia nè pacis dirimat ius, vnũ alteri non præfert.

6 Quo amoris vinculo à natura ipsa vinciantur germani, nullus est, qui ignoret; attamen si pater, qui inter filiorum cætum, veluti centrum intrà circumferentiam, medius stare debet, naturali aliqua inclinatione, vel priuato aliquo amore vix tantillum in aliquem procubuerit, statim amoris, & sanguinis nexus dissoluuntur, & vincula. Quod & egregiè dixit Ambros. lib. de Ioseph Patriarcha cap. 2. verbis illis: *Amor patris, nisi moderationem teneat, nocet liberis: si aut nimia indulgentia dilectum resoluat, aut prælatio vnius cæteros ab effectu germanitatis auertat. Plus acquiritur filio, cui fratrum amor acquiritur. Hæc præclarior munificentia patrum: hęc ditior hæreditas filiorum. Ligat liberos æqualis gratia, quos iunxit æqualis natura.* & super parabolam illam de filio prodigo subtilitèr obseruauit Chrysologus ser. 4. cùm dixit, ꝙ vbiprimũ pro filio prodigo in domum redeunte vitulum occidit pijssimus parens, adeò zeli liuore illius ardere cępit germanus, vt nec domum introire, nec fratrem, quẽ cum patre lætantèr exceperant omnes, videre pateretur: *Fratri inuidus animus*, ait nuperrimè dictus Chrysologus, *gratus esse non potest patri: paternæ largitatis memor non est, qui est fraternæ immemor charitatis. Hædũ sibi datum negat, qui substantiæ partem totam tempore diuisionis accepit.* Quod si verum, vt verissimum est, nec inter illos concordiam seruari posse, quos arctissimis dilectionis vinculis natura ipsa deuincit, quandò parumper in eorum aliquem pater deflectit; quæ inter subditos vigere dilectio poterit, si princeps æquitate neglecta, centrum deserit, & in partem aliquam se inclinat, & mergit?

Ambros.

Germanitatis perdit affectũ vnius prælatio.

Chrysolog.

7 Perfectam Rebeccæ solertiam, quam in Iacob diligendo ostendit, vix satis laudari posse existimo; quia cùm omnia pro Esau, cuius venatione vescebatur, patrem parare videret, minorem maternis gaudere fecit amplexibus: non quòd affectus, iudicia, honores, fauores substantiam, & vnico, vt dicam verbo, omnia in priori cõglomerata, in minori (vt alijs accidere solet) excitarẽt inuidiã, cùm satis ei illius innotesceret lenitas, & pateret sanctitas; sed vt veræ, perfectęque oeconomię traderet normã, in Esau amoris dexterã tendente patre, alteri dilectionis vbera porrigẽda cẽsuit; ut principes addiscerent, & prælati, quòd si pacatos subditorum animos exoptant, pacificèque rempublicam regere cupiunt, non omnia vni tribuere, sed æqua lance libratis partibus unicuique, quod suum est, tribuant. Audi Ambros. lib. 2. de Iacob cap. 2. *Accipite bonum certamen inter parentes, mater deferat affectum, pater iudicium; mater circa iuniorem teneræ pietate protendat, pater circa seniorem naturam honorificentię seruet. Hic magis honoret; illa plus diligat, vt dũ singuli singulos fouent, non in vnum vterque conspiret.* Quod perfectum oeconomiæ magisterium si nostri principes, prælatique seruarent, nulla sanè inter subditos contentio esset, & lis; nam si æquitas, ut Antonius Bonifin. ait, etiam inter latrones societatis iura conseruat: *Iustitia sola non modò rempublicam, & imperia ad societatem omnem munit, & seruat: quin etiam facinorosissimam quamque multitudinem (veluti in latronibus videmus, qui partam æque prædam partiuntur) æquitas ipsa nè solui quidem facilè patitur;* quæ in congregationibus, ciuitatibus, regnis, atq; imperijs floreret pax, & aleretur tranquillitas, si à præsulibus iustitia seruaretur, & æquitas?

Ambros.

Pacem inter liberos seruat, seruata à genitoribus æqualitas.

Antonius Bonifin.

Nec latronũ cõcordia dirimi facilè potest, si seruetur æqualitas.

8 Stupet Theodoretus, quòd cũ

Deus

Deus promiſſionis terram per partes proportionales ſic duodecim tribubus partiri præceperit, vt vnicuiq; ad proportionem pars reſponderet, videlicet, vt maiori tribui maior, mi-
Num. c. 26. nori autem minor cōcederetur: ***Pluribus maiorē partē dabis, & paucioribus minorē*** Num. 26. partiū poſteà diſtributionem ſorti committēdā iuſſerit: ***Ità dumtaxat vt ſors terrā tribubus diuidat & familiis.*** Si partes, quæ ad tribuum proportionem æquales erant, æqualitatem inter ſe minimè ſeruabant, cùm ad familiarum correſpondentiam vna eſſet maior, alia minor, fieri quomodo poterat, vt per ſortem vnicuique ſibi proportionata contingeret? Si ad miraculum confugies, dicēdo, quòd in ſortitione Deus erat peculiaris illarum ſortium moderator, vt opinantur multi, ex quibus vnū
Lyranus. affero Lyranum: ***Sic cadebat ſors ordinatione diuina, quòd ſors cuiuslibet tribus cadebat ſuper partem terræ ſibi proportionatam, ſecundùm pluralitatem, vel paucitatem familiarum, & domorum in ea contentarum, ſecundùm quòd dicitur Prouerb. 16. Sortes mittuntur, ſed à Deo temperantur.*** adhuc maxima extat difficultas, ſi Deus abſque neceſſitate miracula minimè operatur, cur hic, quod naturalitèr fieri poterat, ſupernaturalitèr, ſiue miraculosè effici volebat? At ò magnam Dei prouidentiam! Sapientiam ò verè magnam! etenim vt populi conſuleret, quieti per ſortem diſtributionē fieri præcepit, nè ſcilicet diuidentium paſſioni, amori, vel naturali inclinationi aſcripta diſtributione, rixę inſurgerēt, & ſimultates. Audiēdus eſt Theodoretus quæſt. 47. rem mirabilitèr de-
Theodoret. ſcribens: ***Deus ſorte diuidi terram mandauit, vt litem, & controuerſiam omnem***
Vix ſuſpicata exceptio pacem dirimere valet. ***tolleret, tamquam Deo per ſortem terram diuidente.*** Proh quantùm exceptionis periculum, quòd etiam ſuſpicata querelas ſuſcitare valebat, & rixas.

9 Præterea quòd non niſi de communi omnium conſenſu, vt aſſerunt multi, duos pro Iudæ loco ſta-
Act. c. 1. tuerint Apoſtoli: ***Statuerunt duos, Ioſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt iuſtus: & Matthiam.*** Act. 1. non tàm ob publicam, notamque horum præſertim virorum sāctitatem id factum fuiſſe (vt cōmunitèr ſentitur) ſed ad cæterorū quoq; conſulendum quieti aſſerunt nonnulli, ex qui-
bus Chryſoſtomus hom. 3. ***Multitudi-*** *Chryſoſt.*
ni permittit iudicium, ſimul eos, qui eligebantur reddens reuerendos: & ſeipſum liberans ab inuidia, ſimultateque, quæ poterat à cæteris oboriri (Quod ſalua tāti doctoris reuerētia, de ſimilibus viris excogitari haud poterat) quid aliud indicat, niſi delicatiſsimam eſſe rempublicam, & facilè ex aliorum officijs, alios offendi; dum non deeſt, qui dubitat, quòd etiam inter primos Chriſti diſcipulos ob conſimilem rationem oriri potuiſſet contentio? Et præterea ſi extiterunt & alij aſſerentes, quòd non tàm ex prorsùs æquali ſufficiendorum ſanctitate, quę Deum cordium inſpectorem requirebat, vt maiorem à minori diſtingueret, ſi-
cuti ait Gloſſa interlin. ***Exemplis*** *Gloſſ. interl.*
æqualibus duos pares eſſe cognouerunt, quos cæteris præferendos eſſe non dubitauerunt. Alterum verò præferre alteri, non hominum erat, ſed Dei; quam ad qualemqualem partialitatis notam effugiendam non proprio marte vnum ex duobus Petrus elegerit, ſed per ſortitionem Deum electorem aduocarit (vti cum aliquibus opinatur Theodoretus, qui verbis nuperrimè
allatis: ***Deus ſorte diuidi terram manda-*** *Theodoret.*
uit, vt litem, & controuerſiam omnem tolleret, tamquā Deo per ſortem diuidente. ad Apoſtolos immediatè ſermonem inflectit: ***Hoc ipſum fecerūt etiam diuini Apoſtoli antequam Spiritus Sanctus aduenißet, mittentes enim ſortes, Deum omnia agnoſcentem deprecati sūt, vt demonſtraret vter eſſet dignior***) nōnè quacumque ex leui partialitate ad tumultuandū arguit propenſionem, dū ſecundùm horum opinionem (quam quidem non approbo) etiam inter ſanctos peculiaris alicuius affectionis notam incurrere metuens Petrus, nō ipſe ex duobus vnum eligere audet, ſed Deum vt eligat, precatur, & inuocat?

10 Adeò verum eſt, quòd vbi primum à iuſtitiæ tramite modicum quid princeps aut declinat, aut declinare exiſtimatur, rixarum inter ſub-

ditos

ditos insurgit pelagus, vt Deus ipse, qui summa regula, & prima iustitia est, ad omnium contemptionum extirpandas radices in bonorum, gratiarumque partitione magna vtatur cautela. Hinc cùm Abrahamũ (vt magis quàm Loth sibi dilectum) specialibus gratijs, fauoribusque prosequi vellet, Loth oculos declinandos censuit; vndè non priùs munificam manum, vt illum benedictione impleret, aperuit, quàm istius declinasset obtutus: nam vt hunc ab illo seiunctum perspexit, gratiarum statim super ipsum imbres effudit, quod significare volens scriptura, hæc habet: *Et Dominus dixit ad Abraham, postquam diuisus est ab eo Loth: Leua oculos tuos, &c.* Gen. 13. Nec sanè mysterio vacat, quòd peculiaria beneficia non palàm, nec coram Loth, sed clàm, & post ipsius discessũ Abrahám cõtulerit; quia fieri vix poterat, quin ex specialibus Abrahæ fauoribus, si non in Loth quia iusto, in eius familia saltẽ, quæ non beneficentiæ causam, sed beneficentiam tantùm attendere potuisset, zeli accenderetur flammula, quam vt vitaret, clanculùm Patriarchę peculiaris amoris signa ostendẽda indicauit: *Est aliud, quod hic aduertas* (ait Oleaster) *videlicet, quàm occultè principes, & ij qui seruos habent, debeant ostendere alicui suam dilectionem, & quàm occultè, ne scilicet alios ad inuidiam prouocent.* Quod si effecisset Coriolanus, nequaquam in totius populi odium incurrisset; nam excepta beneuolentia, qua senatores iugitèr prosequebatur, aliam ob causam illud erga se minimè excitasset, dicente Plutarcho: *Quæ res multitudinis beneuolentiam in odium, inuidiamque conuertit.* Quibus omnibus cùm satis nostrum probatum remaneat institutum, ad alia sermonem inflecto.

Gen. c. 13.

Oleaster.

Semper vni ingrata est gratia, quę alteri cõceditur.

Plutarchus

Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Luc. 24.

§. II.

Humani cordis penetrare consilia, illaque pro libito mutare, quale sit diuinitatis argumentum, expenditur.

1 INcomprehensibilis Dei celsitudinis haustum ex creaturis esse sumendum cõmunis fuit Ethnicorum, Christianorumque sententia; nam antiquorum sapientum nonnulli mũdialem machinam rerum inuisibilium speculum, alij rerum diuinarum librum; alij verò vtrumque appellabant. Trismegistus enim in tertio Pymandræ hæc prorupit in verba: *Tota mundi conspiratio, & rerum pulcherrimus ordo contemplandi Deum suggerit materiam, est enim natura veluti liber vnus diuinitate plenus, speculumq; diuinorum.* Quam metaphoram libri, & speculi Tullius prosequutus videtur, cum lib. 1. de nat. deorum cælum veluti speculum contemplans, hæc habuit: *Quid enim potest esse tàm apertum, tamque perspicuum, cùm cęlũ suspexerimus, cęlestiaque cõtẽplati fuerimus, quàm esse aliquod numen præstantissimę mentis, quo hæc regantur?* Illicoque ad cætera cuncta, ac si ad quemdam diuinitatis librum oculos vertens, has emisit voces: *Vndique omni ratione concluditur, mente, consilioque diuino omnia in hoc mundo ad salutem omnium, conseruationemque admirabilitèr administrari.* Nec Ethnicorum solummodò hæc fuit sententia, sed Christianorum etiam; nam Basilius hom. 11. in Hexaemeron hæc scripta reliquit: *Vniuersa hæc mundi moles perinde est, ac liber literis exaratus, palam contestans, atque prædicans Dei gloriam, illiusque augustissimam maiestatem.* Et Augustinus in explicat. psal. 34. *Duo sunt, quę in Dei cognitionem adducunt, scriptura scilicet, & creatura.* Cuius rei haudquaquam ignarus ægyptius ille Diuus Pater

Trismegis.

Mundus liber est, in quo Dei leguntur magnalia.

Tullius.

Basilius.

Augustin.

An-

Antonius, qui à docto quodam viro quonam pacto ab hominum cętu, frequentiaque semotus sinè libris vitam ducere posset, interrogatus; librum suum mundum esse, rerum scilicet creatarum naturam, vbi quandò erat opus, Dei oracula legebat, ibique Dei sapientiam, potentiam, & virtutem admirabatur; respondit, vti in historia ecclesiastica refert Nicephorus. Quod tàm ipsum, quàm cæteros fidei lumine præditos à Paulo accepisse existimo, dicente: *Inuisibilia enim ipsius, à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur.* ad Rom. cap. 1. Ast etsi hactenùs dicta verissima sint, ex huius nempè magni mundi cognitione fieri minimè posse, quin ad Creatoris, Cõseruatorisque cognitionem ascendatur; Dauidis tamen fuit sententia, quòd ex hominis (qui microcosmus, seu paruus mundus à philosophis nũcupatur) structura admirabilis Dei hauriatur cognitio, cùm in Psal. 138. ait: *Mirabilis facta est scientia tua ex me*; quæ verba etsi de mirabili humani corporis opificio interpretari videatur Gregorius Nyssenus orat. 1. in verba illa: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Gen. c. 1. verbis istis in Vatis persona prolatis: *Mirabilis facta est scientia tua ex me; Vndènam cognitionem tui ratione mirifica licet intueri? Ex me mirabilis facta est scientia tua. Artificium sapientia tuę, quo corpus meum constructum est, agnoscens, ex parua fabrica magnum opificē animaduerto: Faciamus hominē, etc.* Et quamuis de toto composito, seu homine, id explicet Augus. lib. 15. de Trinit. cap. 7. dum in Vatis persona hunc ad Deum fatur in modum: *Ex me quippè intelligo, quàm sit incomprehēsibilis scientia tua; quia me fecisti, quãdò nec me ipsum comprehendere valeo, quem fecisti*, Ambros. nihilominùs lib. 6. in Hexaemer. c. 8. de humanę mētis comprehensione prę sertim verba esse interpretanda autumat, vt sit sensus; etsi ex hominis opificio, veluti ex paruo mundo Dei eluceat sapientia, potentia, & bonitas; ex mentis tamen, consiliorumque deprehensione, illorumque facili mutatione maximè ipsius clarent magnalia: *Mirabilis facta est cognitio tua ex me, hoc est, in meo opere tua mirabilis est facta Maiestas. In consilio hominis tua sapientia prædicatur, dum me intueor, quem tu in ipsis cogitationibus occultis, & internis affectibus deprehendis.* Mòx dictus Ambrosius. Nec vacat mysterio, quòd in hoc maximè diuinam dicat clarere virtutē; quia cordis penetrare consilia, illaquè pro libito mutare, Dei solius est opus; quare si aliundè eius non perciperetur diuinitas, ex hoc solummodò nota fieret, & euidens. Vndè Toletus super verba illa Ioan. 16. *Nũc scimus quia scis omnia, & non opus est tibi, vt quis te interroget: In hoc credimus quia à Deo existi.* in discipulorum persona sic fatur: *In hoc certè credimus te à Deo exisse, & ipsius filium esse, idest, vel hoc argumēto, etiam si nunquā credidissemus, nunc crederemus te exisse à Deo: nosse enim omnia, & mentium dubitationes, ac voluntates occultas scire, Dei est.* Hinc fit, vt Christus ipse, qui de sua vera humanitate, & resurrectione plurima impresentiarum argumenta præbere studebat, vnicum solummodò, efficax verò non parum de sua diuinitate proponit, illud est cordiũ scrutatio cõsiliorũ, dum ait: *Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra?* Luc. 24. nã satis per hoc, vt inquit Titus Bostrorũ Episcopus, suam declarauit virtutem: *Ostendit se tamquam verum Deum, huic enim soli occulta cordium sensa patent.* Quæ res, quòd scilicet mentium deprehendere consilia, illaque pro libito mutare, euidens sit diuinitatis argumentum, liquidò ex sequentibus clarebit.

2 Ex varijs argumētis diuinitatis cognitiunculã Ethnicorũ desumpsit solertia. Ex productione ad primam causam deuenit Arist. dum inquit, quòd cùm processus in infinitum inessentialitèr ordinatis dari nequeat, in aliquo vno mouente, & non moto sistēdum sit; quare 11. Methaphisices Deum actionem vocat æternam: *Deus actio est, illa porrò actio, quæ per se est, & optima, & æterna.* Ex motu Deum esse inferre videtur Virgilius, dum canit:

Rom. c. 1.

Psal. 138.

Gen. c. 1.

Greg. Nyssen.

Humani corporis opificiũ mirabile.

Augustin.

Sui cognitio ad Dei cognitionem adducit.

Ambrosius.

Ioan. c. 16.

Toletus.

Dei solius est cordium penetrare consilia.

Luc. c. 24.

Titus Bostr. Episc.

Arist.

Prin-

Virgilius. *Principio cælum, ac terras, camposque liquentes,*
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra,
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Ex hominum vita Seneca: *Quis dubitare potest mi Lucili, quin deorum immortalium munus sit, quòd viuimus?* Et ex eorum quorumnam præstantia Tullius: *Nemo vmquam vir magnus sinè aliquo afflatu diuino fuit.* lib. 1. de nat. deorum. Sic ad aliquem Deitatis haustum per diuersa peruenerunt diuersi; verùm nec præfatis, nec alijs non paucis breuitatis causa omissis, perfectum veritatis lumen illuxit; quia etsi independenter producere, iugiter conseruare, immobiliter mouere, & rationalem corporibus animam infundere diuinum sit, non humanum; humani tamen cordis scrutari latebras, illiusque intueri arcana nequaquam diuinum solummodò, sed diuinissimũ quid censendum existimat Chrysostom. hom. 22. in Ioann. super illud; *Ipse enim sciebat quid esset in homine.* cap. 2. cùm ait: *Humanorum autem cordium cognitio solius Dei est, qui ea formauit. Tu enim, inquit, cognoscis corda solus.* Hinc visionis cognomine in sacris paginis gloriari videtur, nam vbi nostra vulgata habet: *Tu Deus, qui vidisti me.* Gen. 18. cùm in Hebræo Roi, quod visionem sonat, habeatur, legunt alij: *Tu Deus visionis.* Nec alitèr illud Reg. 1. c. 2. *Deus scietiarũ Dominus,* vertit Theodoretus, dum habet: *Deus cogitationum, &c.* quia diuinum adeò est humani cordis intueri consilia, vt ipse Deus alio non videatur se cognomine gloriari, nisi cogitationis, ac visionis. Quod Ethnicis si illuxisset, non ad productionem, conseruationem, motum, aut prouidentiam pro Dei cognitione confugissent, sed illicò eum ex mentium comprehẽsione intellexissent, sicuti Nathanaelẽ effecisse reperio, qui vt sui animi arcana Christo patere aduertit, extemplò eũ Dei filium nuncupauit: *Rabbi tu es filius Dei, tu es rex Israel.* Ioan. 1. *Idest,* ait Carthusianus, *ex istis signis agnosco, quòd sis Christus rex Israelitica plebis. Nam cordium secreta, & absentium verba nullo narrante cognoscere, eos quoque, & facta eorum spiritualiter cernere tàm perfectè, Dei est proprium. Ideò profiteor te filium Dei, & regem Israel, idest, Deum, et hominem.*

Seneca.
Tullius.
Ioan. c. 2.
Chrysost.
Concludens diuini atis argumentũ, meotium rimari cogitationes.
Gen. c. 18.
Reg. 1. c. 2.
Theodoret.
Ioan. c. 1.
Carthusian.

Illicò Dei filiũ Christũ prædicauit Nathanael, & quare?

3 Verum quoniam hanc Nathanaelis confessionem tetigimus, strictim minimè prætereundum censeo, quòd non sinè mysterio haudquaquam pro ea sicà Christo laudatus perhibetur, sicuti pro cõsimili Petrus; nam vbi Christi Diuinitatem vix intonante isto: *Tu es Christus filius Dei viui.* Matt. cap. 16. vicem statim pro testimonio accepit, dum & beatus, & firma Ecclesiæ petra, & terræ, cælique clauiger, & æterni Patris discipulus, & Spiritus sãcti filius appellatur: *Beatus es Simon Bar. Iona: quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum.* ibid. vndè Hilarius in catena relatus: *Dignum autem confessio Petri præmium consequuta est, quia Dei filium in homine vidisset, vndè sequitur: Beatus es Simon Bar Iona, &c.* nullam ille pro consimili confessione mercedem accepit. Quapropter Vgo Card. *Quærit autem Chrysost. hom. 55. quare Nathanael nõ beatificetur à Christo pro hac confessione, sicut Petrus Matt. 16. & videtur, quòd iste potiùs deberet beatificari, quàm Petrus, qui post multa miracula visa confessus est filium Dei esse Christum; iste verò nullo viso miraculo.* Quod etsi perfectæ vnius, imperfectæque alterius cognitioni Chrysostomum ascribere dicat, quòd scilicet vbi Petrus veram Christi Diuinitatẽ, veramque Dei confessus est filiationem; adoptiuam solummodò prædicauit Nathanael: *Respondet Chrysostomus, & dicit, quòd licèt eadem verba dixerit vterque, idest Petrus, & Nathanael, non tamen eodem intellectu. Petrus enim intellexit ipsum esse Dei filium naturalem; Nathanael verò non, nisi per gratiam specialem.* aliam nihilominùs statim pro re nostra rationem ipse adducit, eam nempè, quia nul-

Matt. c. 16.
Ibidem.
Hilarius.
Vgo Card.
Idem.

nulli humanæ rationi nixus, nulloque victus argumento id confessus est Petrus, ad quod irrefragabili probatione ductus uidetur Nathanael. Quòd si quænā fuerit hæc sic cōuincens Diuinitatis probatio, expostulas, audi ipsum: *Potest alitèr resolui, quòd licèt eadem fuerit Petri, & Nathanaelis confessio, non tamen idem mouens ad confessionem, sicut patet ex circumstantia literæ. Hic certa signa Diuinitatis exhibita fuerunt Nathanaeli, scilicet cognitio secretorum: In Matthæo verò magis fuit oppositum, quia cùm quidam dicerent ipsum esse Ieremiam, alij Ioannem Baptistam, aut vnum ex prophetis, Petrus nullo horum persuasus, simplicitèr confessus est Christum esse filium Dei; & ideò dictum est ei: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, idest homo, vel ratio humana, sed Pater meus, qui est in cælis.* Hactenùs ipse, tu autem si illa præsertim, *Hic certa signa Diuinitatis exhibita fuerunt Nathanaeli, scilicet cognitio secretorum*, perpēdes, irrefragabile Diuinitatis argumentum esse percipies, mentium cognoscere cogitatus. Quod apertissimè insinuare volēs Saluator, nedùm Nathanaelem pro tali testatione non laudat, verùm attestanti etiam dicit: *Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: maius his videbis.* ibid. manifestius, vt arbitror, dicere volens: etsi alio ex capite vt verū Israelitam omnis doli expertem te laudem, atque extollam, præconijs tamen pro hac confessione non effero; quia non vt Petrus Patre reuelante, atque dictante, sed argumēto irrefragabilitèr cōuincente me declaras, & prædicas.

Pro testimonio de Christo perhibito, vnde recepit Petrus, non autem Nathanael, & quare?

Ioan. c. 1.

4 Transuolo, vt parùm à modò dictis differentem, illam Ioannis Feri obseruationem, quòd ideircò præclarissima illa Thomæ confessio, quæ vtramque Christi declarabat naturā: *Dominus meus, & Deus meus.* Ioan. 20. illaudata remāsit, quia ex præcordium suorū comprehensione (à qua facillimè Diuinitatis in comprehendente infertur cōsequētia) procedebat: *Quia audiebat eum non latere, quę ipse priùs dubitando dixerat, ideò eum, & Dominū, & Deum cōfitetur. Dominum, quòd mortem vicerit: Deū, quòd occulta sciret, & prænosset.* Nec multùm in persubtili illa Chrysologi obseruatione immoror, quòd idcircò Pharisæi mentem aperuit, illiusque arcana detexit Christus, dicendo: *Simon habeo tibi aliquid dicere: Duo debitores erant cuidam fæneratori, &c.* Luc. 7, quia de se illum malè sentientem videbat: *Hic si esset propheta, sciret vtique, quæ, et qualis est mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est*, vt experimentum igitur de se redderet, cordis patefacit consilia. Vndè Chrysologus serm. 94. *Pharisæus Christum prophetam crederet, si exposita oculis, nota populis si videret. Quid putas crediturus erit, cùm mox eum mentis suæ arbitrum, cordis sui iudicem, testem conscientiæ suæ, cogitationum suarum didiceris cognitorem? Putasnè, uel tunc fatebitur Deum, quem modò post uirtutes tantas iudicat nec Magistrum?* Nec deniq; (vt multa de re hac omittam) diù in verbis illis sisto: *Ego Dominus scrutans cor, et probans renes.* Ierem. 17. cùm propterea se cordium scrutatorem vocare optimè noscam, quia ipsius solius est hæc efficere, non alterius. Quarè Vgo Card. *Ego Deus scrutans cor, idest, sciens cogitationes, et examinans affectiones. Prouerb. 16. Spirituū ponderator est Dominus. Tantæ enim tenebræ sunt positæ super faciem abyssi, idest, cordis humani, ut nec etiam homo possit propriam conscientiam intueri. Vndè 1. Corinth. 4. Nihil mihi conscius sum. Sed de Domino dicitur Ecclesiast. 23. Oculi eius lucidiores sole circumspicientes omnes vias hominum*; & moram aliquam facio in verbis illis: *Verè Deus uester Deus deorum est, & Dominus regum, et reuelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire mihi hoc sacramentum, etc.* Daniel. 2. vndeque accidit, quòd Nabuchodonosor sui cordis detectis arcanis, non Danielem, nec Danielis sapientiam laudat; sed totus in veri Dei confessione, atque præconiis occupatur, perlibentèr audirem; nam si somnia, quæ à sua mente euolarant, sic à Daniele didicerat, vt omnem solicitudinem, hæsitationemque deponeret, ipsum etiam commendare debebat: cur igitur in Deum solummodò extollendo occupatur? At prudentissimè quidem

non

Ioan. c. 20.

Ioan. Ferus.

Luc. cap. 7.

Chrysolog.

Ierem. c. 17.

Vgo Card.

Diuini sunt oculi, nō humani, qui hominum circumspiciūt vias.

Daniel. c. 2.

non Danielem, nec Danielis sapientiam commendat, sed in Deo cognoscendo, atque laudando totus est babylonius rex; nam cordis inspicere intima, illaque propalare diuinum, nō humanum est opus. Audiatur Richard. Vict. lib. 1. de eruditione interioris hominis par. 1. c. 41. *Ex eo enim quòd sibi secreta cordis sui, & ex eo itē quòd sibi arcana consilij diuini reuelauit, mira ingenij viuacitate summæ diuinitatis reuelationem perpendit. Ex eo autem quòd de secreto sui cordis audiuit, & verum probauit, verum & illud esse collegit, quod de diuinitatis consilio, & proposito interim per experientiam probare non potuit. Prudentèr igitur animaduertit summam sapientiam esse, quæ Danieli potuit in tàm tenebroso humani cordis abysso alienæ conscientiæ secreta aperire.* Vides itaque, quòd nil sic euidentèr diuinam pandit virtutem, sicuti arcanorum comprehensio, dum veri Dei alioqui gnarus, ex hoc solùmodò illū extollit, & prædicat. Hinc D. Bonauentura in S. P. N. Francisci officij cōscriptione miratur quidem, quòd confessor simul esset, & martyr. Vndè clamat: *O martyr desiderio!* Demiratur etiam, quòd fide tali polleret, vt nunc irrationabilibus, ac si ratione præditis, imperaret, nunc elementa mutaret, nunc vt alter Moyses miraculis clareret, atque portētis. Quarè subdit: *O virum mirabilem insignis, & prodigijs!* At quòd cordium rimaretur secreta, & latentes in eis cogitationes introspiceret, vt (omissis alijs de hac re scribentibus) fruct. 15. cap. 2. pluriès accidisse refert Pisanus, cùm ait: *Septuagesimum primum exemplum ad hoc est de fratre Massæo, cuius B. F. vidit cordis arcana, cùm intra se murmuraret, quòd B. Franciscus fecerat eum circumuolui velut pilam coram multis, quod ipse præuidens dixit fratri Massæo, qui ipsum præcedebat: Ad ea quæ nunc cogitas, te teneas, quia illa bona, & vtilia sunt tibi, & à Domino inspirata: murmuratio verò prima, quam faciebas, est cæca, & mala, & à diabolo tibi in anima seminata.* Et paulò superiùs: *Quidam frater de Marsicana custodia cùm grauem pateretur tentationem, in cor eius ascendit, quòd si haberet de vnguibus B. Francisci à tentatione, quam patiebatur, illicò liberaretur. Et vt obtineret, quod cogitauerat, accessit ad locum vbi B. Franciscus residebat, & cū à socijs B. P. de vnguibus peteret, & illi dicerent, quòd hoc fieri non posset, quia statim vngues præcisas B. P. iubebat igni dari B. Franciscus cognoscens præfata Spiritu Sancto reuelante fratrem prædictum ad se vocari faciens, dixit: Quæras mihi forcipes fili, quod & fecit. Et beatus Franciscus vngues præcidens fratri dedit, vt optabat, & illicò frater fuit ab omni tentatione liberatus.* Et antè: *Quādò figuratus est in curru igneo, & apparuit fratribus, tunc conscientię fratrum ad inuicem nudę factę sunt, & B. Franciscus ad fratres reuersus cœpit secreta cordium rimari, & futura prædicere.* Non est miratus solummodò, sed obstupuit etiam D. Bonauentura, quapropter veluti extra se factus, hunc proclamare cœpit in modum: *O stupor, & gaudium, ò iudex homo mentium!* patentiùs ac si diceret: quòd doctrina quis fulgeat, miraculis quis splendeat, virtutibus quis clareat, quòd denique in terris quis degens angelicum viuendi ritum æmuletur, non miror, cùm diuina homines adiuti gratia, hęc, aliaque operari queant; at quòd humanitatis homo transgressis (vt ità dicam) limitibus, hominum intueatur præcordia, admirari prorsùs debeo, ac stupere, cùm diuinum sit opus hoc, non humanum. Sic quàm proprium Dei sit hominum rimari conscientias, ipsa sua admiratione declarat Bonauentura, dum speciali etiam Dei priuilegio aliorum quem intueri præcordia miratur, ac stupet.

Richar. Victor.

Cur detectis sui cordis arcanis, Deum, non Danielē babylonius rex laudat, & prædicat?

D. Bonauēt.

Pisanus.

Cordium Frācisco patebāt secreta.

D. Bonauēt.

Stupendus ob hoc à D. existimatur Bonauentura.

5 Cœterùm si cordiū penetrare consilia diuinum, non humanum est opus, illa pro libito mutare, minorē certè non prætendet virtutem. Hinc Chrysologus ser. 156. ex duobus illis præclaris filij Dei facinoribus, quòd scilicet in eius ortu splendidioris luminis oriretur sidus; & quòd ad se adorandum Magos aduocaret, satiś priore posterius præstantiùs asserit; quia fortior ad corda emollienda, atque mutanda requiritur manus, quàm ad sidera producenda: *Plùs cę-*

Chrysolog.

leste de magis, quàm de stella signum est: quòd Iudæi Regem, quòd legis auctorem, magus scit. Mox dictus Chrysologus. Origenes præterea in catena relatus, aquæ in vinum conuersionem, ac iudaici tumoris, furorisque compressionem considerans, super verba illa: *Quod signum ostendis nobis quia hæc facis?* Ioan. 2. longè maiorem virtutem in cordium edomatione, quàm in miraculorum patratione Saluatorem ostendisse, hisce declarat verbis: *Præsens autem historia in nullo minorem potestatem prætendit his quæ ab eo miraculosius edita sunt: quinimò constat hanc maiorem demonstrare potentiam miraculo, quo aqua conuersa est in vinũ; eò quòd illic inanimata subsistit materia, hic verò tot millium hominum domantur ingenia.* Gregorius posteà lib. 3. dialog. nec ex ipsa mortuorum suscitatione sic deitatis potentiam inferri posse opinatur, sicuti ex mentium mutatione. Vndè de Sauli conuersione, & Lazari resurrectione sic fatur: *Maius est miraculum peccatorẽ conuertere, quàm carne mortuum suscitare. Lazarum quippè carne Dominus suscitauit, Saulũ mente.* Et hęc (ni hallucinor) vna est ex potissimis causis, cur Paulus precisè pro trophæo sit à Christo assumptus: *Vas electionis est mihi iste, &c.* Act. 5. quia nullum adeò (vt ità dicã) Excelsi opus apparuit, vt rabidæ voluntatis actus frenare, illiusque mutare decreta. Quarè Augustin. lib. 2. de simplic. quæst. 2. *Quàm rabida voluntas, quàm furiosa, quàm cæca in Saulo! tamen vna desuper voce roptus est: occurrente vtique tali viso, quo mens illa, & voluntas refracta sæuitia retorqueretur, & corrigeretur ad fidem.* Ac si diceret: hæc cantatissima sunt Christi Domini miracula, hęc excelsæ dexteræ facinora, hæc mutationes illæ, de quibus regius cecinit Vates: *Hæc mutatio dexteræ Excelsi.* Psal. 76. ex improbo probum; ex persequente obsequentem; & ex Saulo Paulum efficere. Nec ab re opus Altissimi cordium emollitionem, illorumque edomationem asserui, quãdoquidem quasi impotens (vt ità dicam) ad humanæ mẽtis mutanda consilia ea sola vis, qua miracula patrantur, validissima Dei ad hoc miraculorum miraculum requiritur manus. Quod ad vnguem Deum ipsum dixisse comperio, cùm de Pharaonis loquens duritie, hæc habuit: *Multiplicabo signa, et ostẽta mea in Terra Ægypti, & non audiet vos.* Exod. 7. patentiùs, meo iudicio, ac si dixisset: ecce ad ægyptij regis emolliendam duritiem, eiusque mutanda consilia, & compescendum furorem ea applicabitur manus, quæ elementa mutabit, quæ cælum, terramque miraculis replebit, quæ irrationabilia ipsa (vt sic inquam) in stuporem adducet; Pharaonem tamen meliorem non faciet, vndè ad illum à proposito remouendum fortior erit adhibenda manus. Disertè nimis in lib. de panibus Abbas Cellensis cap. 17. *O quàm ponderosum, quàm graue ad leuandum, seu releuandum cor hominis! Laborat manus omnipotentis eripere, nec liberat; verbis præmonet, & verberibus vrget, nec tamen de fouea sua bestiam sæuientem extrahere potest.* Sic ipse, tu verò dum ad hominum mutanda consilia non ordinariam, sed extraordinariam potentiam requiri aduertis, quale diuinitatis sit argumentum hæc efficere, percipere haudquaquam difficilè poteris.

[Margin: Ioan. 2. — Origenes. — Miraculorũ miraculum cordiũ mutare cõsilia. — Gregorius. — Ipsa mortuorũ suscitatione maius. — Act. c. 5. — Augustin. — Psal. 76. — Exod. c. 7. — Abbas Cellens. — Laborare in hoc, si fas est dicere, Omnipotẽtis videtur manus.]

6 Demirabar multotiès, & iustè quidem, quòd Christus, qui dominatus semper subticuerat vocabula, in asinæ illius solutione, quam ad se adduci imperauit: *Inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea; soluite, & adducite mihi.* Matt. 21. liquidò se Dominũ nuncupauerit: *Si quis aliquid dixerit, dicite, Dominus his opus habet.* ibid. *Sed cur humilis Iesus seipsum sublimi nomine exprimit, quod Deo est proprium; sicut per Isaiam testatur: Ego Dominus hoc est nomen meum?* ait Carthusianus art. 27. qui antè me difficultatem inspexit, quam etsi soluat: *Dicendũ quòd Christus hac die voluit maiestatem suam verbis, ac factis multiplicitèr demõstrare,* antè ipsum tamen, quæ hæc essent mirabilia, declarauit Chrysostomus hom. 71. in Matt. dum dicit, quòd adeò pauperculorum corda mutare, vt sua, ac si non sua, perlibentèr dimitterent, non vulgare, sed admirabile Altissimi opus fuit: *Non fuit*

[Margin: Matt. c. 21. — Carthusian. — Chrysost.]

res

Cur dissol- pulis asinam soluentibus, & pullũ illorũ non restiterũt Domini?

res ipsa parua, quis enim illis persuasit, præsertim pauperibus, ac forsan agricolis nullo modo aduersari? Cur dixi non aduersari, sed nec interrogare quidem, aut interrogantes responso audito tacere, atq; cedere? Nam vtraque ista pariter mihi mirabilia, & inaudita videntur. Non enim parum est, cùm tractarentur iumenta nibil dixisse: & si dixerunt, cùm audissent, quia Dominus illis indigeret, cessisse, maximè cùm non ipsum, sed discipulos eius viderent. Et hom. 37. operis imperfecti: *Quoniam euntes Apostoli soluerunt asinam alienam, ministerium quidem fuit eorum, virtus autem, & auctoritas Christi. Nec enim potuissent tollere iumentum alienum ab illo Domino, qui eos non cognoscebat vnde essent, nisi præueniens spiritus Christi cor Domini eius præparasset ad dandum.* Hactenùs ipse, tu verò dum cordium mutare consilia non hominis, sed Dei opus esse agnoscis, cur dominatus vocabulum, quod alibi subticuit, hic declaret, colligere haudquaquam difficile poteris.

Sic scriptum est, & sic oportebat Christũ pati. Luc. c. 24.

§. III.

Æqua dignitatis magnitudini sit humilitatis mensura.

1 Multũ quidẽ per omnem modũ humani eloquij superat facultatẽ breue hoc Saluatoris epithalamium: *Sic oportebat Christum pati.* Luc. 24. quia si asseretur, quòd non necessitate simpliciter, sed secundum quid; non consequentis, sed consequẽtiæ; non coactionis, sed suppositionis, hoc est, stante diuinæ voluntatis decreto sic oportebat Christum pati. Si dicetur, quòd vt scripturæ adimplerentur prophetarum, vt possemus dicere, quòd sicut audiuimus à Vatibus, sic vidimus in ciuitate Dei nostri in monte sancto eius, & mortem, & sic eam subire debebat Redẽptor.

Luc. c. 24.

Cur Christũ pati, & sic pati oportuit, explicatur.

Si propter sui nominis exaltationem, humani generis saluationem, sanctorum de limbo eductionem, cælestis patriæ aperitionem, & supernę Ierusalem reędificationem ipsum sic pati oportuisse asseuerabitur; adhuc, & quòd ad insinuandam iustorum callis angustiam, quæ vtriusque pedis diuisim vestigia non admittit, vt fer. 4. Dom. 2. §. 1. partis 1. diximus: ad significandam cæli ianuę exiguitatem, quæ inclinatos tantùm, curuosque capit, non tumoris vento inflatos; & quòd ad tolerantiæ necessitatem exprimendam sic Dei filium nostræ humanitatis tegmine indutum calicem bibere oportuisse dici posset: & sic impar semper paruis hisce verbunculis: *Sic oportebat Christum pati.* humanum se ostendit eloquium. Verùm hoc non obstante sermonis defectu, strictim minimè prætereundum puto, quòd non simpliciter Christum pati, sed sic ipsum pati oportuisse dicatur: *Sic oportebat Christum pati.* quia non qualisqualis Christiani debet esse humilitas, sed sicut se exaltatũ intelligit, sic humiliare se debet, vt exaltationis modus humiliationis metrũ sit, & mensura; dicente Ecclesiast. c. 3. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Et post ipsum Augustino: *Mensura humilitatis cuique ex mensura ipsius magnitudinis data est.* Quod Ethnicos haudquaquam latens, canere nouit Seneca Tragæd. 6.

Ecclesiast. c. 3. Augustin.

Quo fortuna altiùs
Euexit, ac leuauit humanas opes.
Hoc se supprimere magis felicem decet.

Seneca.

Et Propertius l. 3. eleg. 3. sub nautæ metaphora ad proportionem, æqualitatẽq; magnitudini humilitatẽ respondere debere carmine edocuit illo:

Exaltationis modus humiliationis debet esse mensura.

Alter remus aquas, alter tibi radat arenas.

Propert.

Et denique, cæteros vt omittam, mirabili spicarum exemplo, quæ iuxtà plenitudinis se inclinant mensuram, idipsum insinuauit Plutarchus, cùm ait: *Spicæ inanes eriguntur quidem, plenæ verò cùm fuerint, ad terram se pronæ demittunt.* Quæ doctrina vt tibi fidei lumine prædito magis, magisq; illuceat, audi.

Plutarchus

2 Tot,

2 Tot,tantaq; sanctissimi Dauidis erant præconia, vt cùm nec cælũ illa facilè enarrare posset, nec firmamentum expeditè opera manuum eius nunciare valeret,diuino,vt ità dicam, laudari ore oportuit,his tamen non obstantibus, quòd semel choreas ante Domini arcam duxisset: *Dauid saltabat totis viribus ante Dominũ.* 1. Reg 6.super omnia eius opera extollendũ censuit Angelomus monachus,qui in præfatum scripturæ locum hæc inter cætera habet : *Quid de eius factis ab alijs sentiatur, ignoro : ego Dauid plus saltantem stupeo,quàm pugnantem.* Ac si diceret : laudo equidem tanti viri integritatis decus, æquanimitatis prærogatiuam,humilitatis insigne,charitatis fauum , misericordiæ viscera, & gratiæ plenitudinem . Extollo certè, quòd nunc leonum fregerit ora,vrsorum dissipauerit brachia , cum ipsis, veluti cum agnis,luserit,Goliam straucrit , numerosa præputia reportauerit,& quòd hostes innumeros fugauerit, atque peremerit. Commendo sanè quòd squalido corpore,& indumento virtute sola floreret,quòd corpus penè sinè cibo, velut materiæ expers, retineret, quòd noctes insomnes in oratione duceret, quòd vt in exultatione meteret, lacrymarum seminauerit fontes; at quòd potestatis oblitus,dignitatisque immemor ante Dominum ludendo, alternis saltibus loca collustraret diuersa,prorsùs obstupeo. At cur hoc bone Deus ? Cur virtutum eminentiã , agonis sublimitatem, & donorum non miratur superabundantiam, quod saltus maximè commendat,ac stupet ? An fortè quia sic ab humanis mentibus humiliatis abierant vestigia, vt humilem quem,& dignitate præsertim tali pollentem videre,admirationem incuteret,atque stuporem? Ità prorsùs præfatus sentit Angelomus, dum subdit: *Pugnando quippè hostes subdidit : saltãdo autem coram Domino semetipsum.* Nec futilis certè sententia, nam post ipsum Thomas de Kempis serm. 27. ad nouitios adeò priscis præsertim temporibus humilitatem deperditã fuisse asserit,vt nil sic mundum in Saluatore admirasse fateatur, quàm ipsam;vndè admirandum illud Christi opus , quod mundum totum in stuporem adduxit, eodem dicente Saluatore: *Vnum opus feci,& omnes miramini.* Ioan.7.non tàm paralitici curationem,vt sentiunt multi, nec panum multiplicationem, debilium consolidationem, leprosorum mundationẽ, dæmonum eiectionem,neq; mortuorum resurrectionem ; sed humilitatis ostensionem fuisse opinatur, cùm dicit : *O quàm stupendum signum fecit Iesus , cùm seipsum præbuit omnibus verę humilitatis exemplum ! omnium super omne mirum , quòd omnium sanctorum Sanctissimus , & omnium dominator altissimus fie omnium seruorum seruus infimus : quòd summa Maiestas inclinauit se sponte infra homines simplices , & pauperes,dicens: Ego in medio vestri sum,sicut qui ministrat : non enim veni ministrari,sed ministrare.* Solertèr igitur humilitatem præcipuè in Dauide admiratur Angelomus, dum hanc maximè obstupuit mundus in Christo. At his ego minimè contentus, etsi à præfata non dissentiam opinione, quòd miranda nimirum Dauidis fuit humilitas ; tamen non tàm quia tunc in multis deperdita nec quia in regio asseruaretur corde,in quo ascensiones alij disponere solent,non deiectiones, quàm quoniã in saltãdo præsertim illã ostendere voluit,mirãdum protsùs existimo ; nam si humilitatẽ prætenderat semper , cur in saltando illam maximè oftẽdere studuit? *Cùm arcam Dei in Ierusalem reuocaret* , ait præfatus Angelomus , *quasi oblitus prælatum se esse, omnibus admixtus populis ante arcam saltabat:Et quia coram area saltare (vt creditur) vulgi mos fuerat,rex se in diuino obsequio per saltũ rotat. Non potestas ad memoriam reducitur,nec subiectorum oculis saltando uilescere metuit , neq; se bonore prælatum cæteris recognoscit . Coram Deo egit debilia, vel extrema, vt illa ex humilitate solidaret , quæ coram hominibus gesserat fortia* . Verũ mysterio minimè caret, quòd in saltando præcipuè suam præseferre humilitatẽ studuerit, quia si is,qui corporaliter saltat, sic iuxtà ascensus mensuram descendit , vt vna,eademque ascensus,descensusque esse

2.Reg.c.6.

Angelom.

Idem.

Miraculorũ miraculum cum principatu humilitas.

Ioan.c.7.

Thomas de Kempis.

Angelom.

esse videatur, cùm tantum ipse per mentis descenderet deiectionem, per dignitatem quantum ascenderat, saltibus præsertim suam ostendere humilitatem debebat. Meum nō est hoc, quod dico, sed Gualtridii, qui apud Tilmannum hæc habet: *In saltu nunc summa petimus, nunc ad ima redimus. Sic agit, qui contemplatur diuina, et humiliatur iterum ad intuenda, vel agenda humana. Ascendat homo, vt Deus ei dulcescat. Descendat, vt sibi ipsi vilescat, &c. Magnus est, quem humiliat exaltatio, malus, quem nec humiliatio. Sapiens in vtroque humilis est, & deuotus: in quibus duobus est descensus saltationis, et ascensus.* Saltet igitur, & in saltibus suā ostēter humilitatem humillimus rex, quia his maximè ad vnguem dignitati responderc humilitatem, declaratur.

Gualfridius

Saltibus Dauid suā ostēdere humilitatem studebat, & quare.

3 Festinum illum Zachæi è sycomoro descensum: *Zachæe festinans descende*. Luc. 19. ad hospitalitatis vtilitatem reducit Ambrosius lib. 8. in Lucam. Ad crucis zelum Chrysologus serm. 54. Ad summam Christi dignationem S. Bonauentura super præfatum Lucæ locum. Ad temporis opportunitatem, & Zachæi vtilitatem Brugensis. Ad vitæ actiuæ, & contemplatiuæ conditionem Vgo Card. Ad feruorem, & animi promptitudinem, qua bona opera sunt peragenda Carthusianus. Ad vitiorum, & præcipuè superbiæ fugam Gorranus. Ego verò Gualfridium super verba illa: *Angelos quoque ascendentes, & descendentes*. Gen. 28. dicentem audiens: *Descendunt, dum sectatores Angelicæ puritatis quanto magis proficiunt, tanto humiliores existunt*; aliam de festino descendendi præcepto rationem reperio, illam dico in dignitate, & humilitate; in exaltatione, ac depressione, vt ex magnitudine s. humilitatis quisq; sibi desumat mensuram. Theophylactum ad hoc cogitatum adduco, qui super citatum Lucæ locum hunc fatur in modum: *Sic excelsior se factus, ascensionesque in corde suo ponens, videtur à Iesu, diciturque ei: descende, hoc est, ascendens per pœnitentiam in sublimiorem vitam, descende per humilitatem. Non te supplantet superbus sensus, festina,*

Luc. c. 19.

Genes. c. 28.

Gualfridius

Theophyl.

Descendere debet, qui ascendit.

humiliare. Hinc Sponsus Sponsę commendans pulchritudinem, cogitationum præcipuè per capillos figuratarum formositatem exaltat: *Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascendunt de monte Galaad*. Cant. 4. & non ob aliud has præsertim extulisse arbitror, & prædicasse, nisi quia dum hæ ascendunt quidem, sed de monte, non ad montem, duos fanè motus, vnum ad locum, & de loco alterum sic nectunt, & copulant, vt nec tempore, nec magnitudine descensui præcellat ascensus; quinimò inseparabilitèr, atque ad vnguem huic ille respondere, atq; cōcordare videatur: de quo eximio Sponsæ præconio quia fusè in §. 4. fer. 3. Dom. 2. partis primæ disseruimus, ad illam te mitto.

Cant. c. 4.

Cū motu ad locum illum de loco copulare debet humilitatis sectator.

4 Inflecto nunc calamum ad Centurionem illum, qui vltra fidem (qua adeò pollebat, vt diuino commendari meruerit eloquio, non humano) in regendo solertia, in subueniendo pietate, in largiendo liberalitate, in perferendo fortitudine, alijsq; multis etsi clareret virtutibus, pro re tamen, quam præ manibus habemus, eius strictim non est prætereunda humilitas; nàm non muneris dignitate elatus, sed naturæ conditione factus humillimus, non vt Pilatus potestatem se habere iactabat, sed sub potestate se esse fatebatur: *Homo sum sub potestate constitutus*. Matt. cap. 8. At cur bone Deus, hoc improprio vtitur loquendi modo? Cur non vocandi, ac mittendi, gerendi, atque imperandi facultatem habere se dixit, quòd sub potestate declarat? An fortè vt æqualem dignitati humilitatem prætenderet, sic potestatem præpositione illa, *sub*, temperabat, vt quantum per hanc ascendebat, tantum per præpositionem descenderet illam? Bernardi hæc videtur sententia, qui apud Tilmannum virum istum, omni laude dignum extollens, hunc ait in modum: *Non iactabat Centurio potestatem, quam nec solam protulit, nec priorem. Dicturus quippe habens sub me milites, præmisit, homo, sine potestate, prius se agnouit hominem, quàm potestatem. Homo, inquit, sum, & homo sub potestate. Iam quidquid inferas, suspectam non habet*

Matt. c. 8.

Bernardus.

Dignitati respondit Centurionis humilitas.

bet iactantiam. En quomodò prælatum elucet Sponsæ præconium, dum fide plurima Deo sponsata Centurionis anima donorum, virtutumque gressibus ascendit sanè, sed de monte, non ad môtem; nam dũ se sub potestate fatetur, *Nec potestatẽ solam protulit, nec priorem*, sed sic duos inter se motus illos, ad locũ nempè, & de loco cõiunxit, vt vna, & eadem dignitatis videretur, & humilitatis mensura.

5 Verùm si contrarios hosce motus ad locum scilicet, & de loco nectere nouerunt seruuli, quid virtutum Dominum effecisse putabimus? Quæ lingua dicere, quisque capere poterit intellectus, quàm benè, & non ad insipientiam nobis ille, qui quò ascenderet, non habebat, ascensum, quo ad nos, cum descensu copularet, & necteret? At audi amabò supremum illud humilitatis exemplum, quod in discipulorum pedum lotione ostendere non est dedignatus Saluator, scribere volens Ioan. sic ipsum exorsum fuisse reperio: *Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit: surgit à cæna, & ponit vestimenta sua, &c. Deinde mittit aquam in peluim, & cæpit lauare pedes discipulorum.* cap. 13. quæ verba mente quotiès reuoluo, quin totiès clamem, cohibere me nequeo: Quæ potestatis ad humilitatem, dignationis ad summissionem esse potest cõuentio? Quæ inter à Deo exire, & vestes exuere; inter omnia possidere, & seruulorum pedes lauare poterit reperiri connexio, quòd sine primo posterius neutiquam describendum existimat Ioannes? Ast ò mysterium ingens equidem, atque diuinum! quonam efficacioti modo præfatos motus Magistrum copulasse exprimere potuisset discipulus, quàm sublimibus infima connectendo? Nullo prorsùs, vt igitur scientiarum Dominum ad proportionem ascensui (quoad nos inquam) descensum nexisse ostenderet, à præclaris, atque sublimibus humilia exorditur, & inchoat, ac si diceret: sub discipulorum plantis manus in quibus omnium erat sita potestas, cælestis supposuit Magister, vt quonam modo se discipuli demittere debent, addiscant, dũ propterea ipse (ni hallucinor) sic humiliter manus submittit, quia super omnia eas exaltatas videbat. Astipulatur huic meo cogitatui Greg. hom. 40. *Loquuturus de maxima humilitate assumptę humanitatis, priùs commemorat æternitatẽ diuinæ potestatis, vt & ipsum verum Deũ, hominemq; demonstraret: & vt nos illius præcepti admoneret, vt quantò magni sumus, humiliemur in omnibus.* Clariusque post ipsum Vgo Card. *Sciens quia omnia, &c. Per hoc dans exemplum, quòd quantò maior est homo in potestate, quia omnia data sunt ei, & auctoritate, quia à Deo exit, & in sanctitate, quia ad Deum vadit, tantò debet se humiliare.* En quomodo exemplis magis, quàm verbis humilitatis Magister nedum Spõsam ascendere, & descendere simul; sed iuxtà ascensus mensuram descensum etiã docet, & præcipit, dum sub omnibus illas collocat manus, quas super omnia à Patre exaltatas videbat.

6 Faciat pro modò dictis de Saluatoris humilitate subtilis illa Richardi de S. Vict. obseruatio, quòd ob id nempè in solemni illo triũpho, in quo à communi puerorum, turbarumq; voce Rex proclamatus fuit, & Dominus, nõ super equum, sed super asinam sedere voluit, & pullum; quia iumentorum vilitate ima summis, & infima præclaris nectere intendebat: *Christus cùm appropinquasset Ierosolymis, asinum sibi adduci fecit, & super ipsum sedit. Scimus autem omnes asinum animal esse sordidum, & vile, mansuetum sanè, sed penè præ cæteris contemptibile: humilitatis itaque, vt arbitror, formam gerit, per quam animus sibi ipsi vilescit, & in cõtemptum venit, etc. Quis obsecro non dignè miretur choris præcedentium, & sequentium, & hinc indè psallẽtium asinum interesse, & inter tàm gloriosos, solemnesque apparatus animal tàm sordidũ apparere? Nã nec nouũ, nec mirum de virtutibus gloriari, sed illud magnum, atque mirandum, vnum, eumdemque hominem omnibus alijs mirabilem, sibi soli contemptibilem apparere.* Præfatus Richardus à Tilmãno allatus. Verùm hoc, vt vulgare, cursim transacto, moram aliquam facio in difficultate illa, vndè accidit, quòd

Ioan. c. 13.

Gregorius.

Vt exaltatio ni humilitatis respõderet mensura, sub disc. ipulorũ plantis manus in quibus omnium erat sita potestas, sub mittit Saluator.

Vgo Card.

Richard. à S. Victore.

Ima summis copulare exoptans, in solemni palmarũ die super asinam sedet, & pullum.

quòd cùm matri Christus iuge præstaret obsequium, nunquam tamen id apertè, distinctèque describitur, nisi cùm de eius agitur incremento, quod non absque obedientia illi, Iosephoque exhibita describendum cēsuit Lucas: *Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis, &c. Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines. c. 2.* Si, vt diuus ait Bonauentura, ad trigesimum vsq; ætatis suæ annum illis obsequens conuixit, atque obediens, cur tunc præcipuè eius exprimitur obseruantia? An fortè quia tunc præsertim, quoad manifestationem dumtaxat, eius ætatis, sapientiæ, & gratiæ describebatur incrementū? Non certè alitèr, nam secus si Euangelista effecisset, ascensum quidem enarrasset, descensum autem nequaquam; vt igitur ascendere, & descendere sic vnum in Christo fuisse ostenderet, vt humiliatio in eo gloriæ videretur esse germana, vnum sinè altero haudquaquā describendum existimauit. Sic rem D. attingit Bonauentura: *Loquitur hic Euangelista de priuata Iesu vita in domo parentum: nam hoc solum narrat de Iesu ab anno ætatis duodecimo vsque ad trigesimum, quòd quemadmodum proficiebat corporis statura, viribus, & accessu: ità vberiùs supra eo se promeret cælestis sapientiæ, & reliqua diuinæ dotes, &c. Si ergo quæres ab Euangelista, quid egerit Iesus totis triginta annis antequam baptismum susciperet: hoc solum respondet, quòd parentibus conuixit subditus illis, & profecerit, vt ætate, ità omni genere exercitiorum, actionumq; virtutis, quibus & Dei, & hominum gratiam sibi conciliauit.* Sanè vides, quòd deiectionis debet eleuatio esse mensura, dum quò egregior apparebat, eò se parentibus subdendo, de grege apparere non dedignabatur Saluator.

Luc. c. 2.

D. Bonauēt.

Adeò ascēdēdo descēdebat Saluator, vt vnū, & idē ascēsus, atq; descēsus in eo videretur.

7 *Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes.* verba sunt Isaiæ cap. 2. quæ difficultatem semper mihi ingessere non modicam, fieri nimirū quomodò poterit, quòd ad montem, qui suas radices super montium fundabat cacumina, fluere possent populi, cùm deorsum fluidæ tendere soleant, non sursum: *Sed quomodò fluent ad montem? Non enim solens sursum vergere fluida, sed deorsum. Inter medium montium pertransibunt aquæ,* ait Gualfridius à Tilmanno allatus, qui antè me difficultatem inspexit: quam neutiquam se soluisse existimet, qui de Christo Domino, qui supra patriarcharum, & prophetarum montes suam struxit altitudinem, cùm illos sublimitate, & excellētia incōparabilitèr præcelluerit, prophetiam fuisse asserit; nam estò quòd de ipso (vti communitèr sentit expositorum caterua, à qua discrepare nō licet) loquatur propheta, adhuc prima viget difficultas, si præcelsus erat mons, quomodò ad eum fluere debebant populi, non ascendere? Si aurea illa tempestate, de qua hæc prędicuntur se inuicem ad ascendendum, non ad descendēdum eohortaturi erant populi, vt immediatè ipsemet subdit: *Et ibunt multi, & dicent: Venite et ascendamus ad mōtē Domini, & ad domū Dei Iacob.* ibid. cur ascendendi relicto vocabulo, descēsuras tātū ipse gentes prædicit? *Et fluēt ad eum omnes gentes.* At ò mysterium! O Sacramentum! quia cum altitudine deiectio; cum eleuatione demissio; & cum summa conspicuitate summa in hoc monte, in Christo inquam Domino, futura erat humilitas, mons quidem vocatur; sed vallis non amittit vocabulum, vt sole clariùs etiam cæci perspiciant, quòd non ad sublimia tantùm, verùm ad ima etiam tendere debebat ille, qui ad nostram eruditionem ab ascensu descensus sumpturus erat mensuram. Viuat Gualfridij memoria, qui præallatis immediatè subdit: *Sed mons iste præparatus in vertice montiū omnibus quoq; vallibus humilior erat. Alioquin quomodo ascendentes Angeli, & descendentes super filium hominis viderentur? Erat quippè mōs præparatus, mons domus Domini in vertice montium, iuxtà illud: Qui de cælo venit, super omnes est; sed nihilominùs oportebat humilitatis Doctorē docendis omnibus humiliorem esse.* Sileat nunc Prisciani sectatorum garrulitas, obmutescat prorsùs grammaticorum mul-

Isaias c. 2.

Gualfrid.

Ibid.

Idem.

Mons simul, & vallis Messias, & quare?

multiloquẽtia, quę motum ad locum cũ motu de loco mordicùs necti posse negat, nam & Sponsæ (vt suprà diximus) ascendere de monte suadetur,& Sponsus sic ascendendo descendit, vt vallis simul, & montis rem sortiatur, & nomen.

8 Huc spectat subtilis illa Chrysologi obseruatio, quòd propterea omnium Dominus in cælis etiam seruis seruire minimè indignatur: *Beati serui illi, quos cùm venerit dominus, inuenerit vigilantes: amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Luc. 12. quia vt in ipsa etiã Patris gloria æquã suæ exaltationi humilitatis ostendat mensuram, cum ascensu descẽsum nectere, & copulare studebit. Quarè præfatus clamat Chrysologus serm. 24. *Discumbenti homini Deus astat, & astat in cælestibus: Epulanti seruo seruit Dominus, et seruit accinctus: pueris suis, ministris suis ministerium facit Christus: & facit in Patris iam gloria constitutus.* Quod argumẽtum prosequutus est etiam Vbertinus de Casali deuotissimus nostri seraphici ordinis alumnus super verba illa: *Tu solus peregrinus es in Ierusalem.* Luc. cap. 24. dum hunc fatur in modum: *Attende quanta dignationis fuit, quòd sic in specie peregrini in terras cum ipsis vadit, loquitur, confortat, arguit, inflammat, & scripturas exponit. Nonnè tibi videtur bonus Iesus ad primordia suæ humilitatis rediisse? Attende anima mea misera, & in nullo tuo statu humilitatis tibi prabita virtutem relinque: quia Dei filius Iesus, cuius humilitas est sola dignatio, pietatis noluit actum omittere propter gloriam resurrectionis assumptæ.* Quæ si de Christo, & in ipsa Patris gloria constituto dicta intelligis, quàm demissè de te sentire, quamque coram Deo, & hominibus humiliare te debeas, percipere haud difficilè poteris.

Luc. c. 12.

Chrysolog.

Etiam post resurrectionem iuxta gloriæ magnitudinem humilitatis Christus ostẽdet mẽsuram.

Luc. c. 24.

Vbertinus.

Tunc aperuit illis sensũ vt intelligerẽt Scripturas, & dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die: & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Luc. 24.

§. IV.

Non vulgari sacrarum scripturarum pollere debet notitia, qui concionatoris munus assumit.

1 Ter homines oratores esse debere, teste Laertio lib. 6. Diogenis fuit sẽtẽtia, & ex eo sanè deducta, quia si vulgò infra hominem nuncupari consueuit, qui doctrinæ est expers, supra hominem existimari meritò debet, qui hac se refertum, prædictumque ostendit: verùm quia non sat quæuis est oratori doctrina, non semel, sed ter hominem, vel vt ità dicam, ter supra hominem ipsum esse debere solertissimus censuit Philosophus. Cuius rei ignarus neutiquã Themistocles, vt dignè magistri partes obiret, longissimum in literarijs exercitationibus vitæ cõsumpsit curriculum. Vndè de eo Brus. lib. 3. c. 31. *Themistocles expletis centum, & septem annis, in ipso mortis agone dixisse fertur, se omnes atatis dies literarum honestissimo, ac philosophiæ sacratissimo studio consumpsisse ad hominum vsum: verùm se dolere, quòd tunc egrederetur de vita, quandò ex literarum studio sapere cœpisset.* Et Demosthenes non absq; labore multo, vigilijs magnis, noctibusque quamplurimis studiorum causa

Ter homines esse debent concionatores.

Brus.

causa in omnibus doctis se oratoris munus assumpsisse testatus est, dum, vt lib. 4. cap. 31. præfatus narrat Bruf. quonam modo orator euasisset, percontatus, quàm breuitèr, tàm solertèr respondit: *Dum plus olei, quā vini cōsumerem.* Sic (omisso Pythagora, cuius semper disciplina fuit, vt ni seruato antè silentio in litterario ludo per quinquenium in audiendo, discipulorū nullus loqui auderet. Et relictis Dianæ sacerdotibus, quibus tria erāt stata tempora, primū nempe, in quo sapientiam addiscerēt, secundū, in quo eam exercerēt, & tertium, in quo alios instruerent) recensiti cum alijs multis quali suę tempestatis magistri eruditione prædíti esse debuissent, dictis ostenderunt, & factis. At si hęc de pręfatis dicta sunt oratoribus, quid de sacris dicemus? Qua doctrina, qua scientia, & qua sapientia euāgelicos pollere decebit prædicatores? Num illa, qua ad componendum, & diuidendum; distinguendū, diffiniendum, & concludendum vsi sunt philosophi? Nequaquam certè; nam hanc vt infrugiferam respuit Paulus, cùm nō in sermonis sublimitate se ad Co-

1. Corinth. cap. 2. rinthios venisse testatur: *Et ego, cū venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis.* 1. cap. 2. in cuius per-

Carthusian. sona Carthusian. art. 2. *Non veni in sublimitate sermonis, idest, non verbis altis, difficilibus, & ornatis; non in altitudine naturalis philosophiæ, non in argumentatione dialectica verborum decore ornata, quasi per talia principalitèr vellem vos ad credendum inducere, seu fidem probare.* An illam fortè callere debent doctrinam, quæ sermonis culturam, styli elegantiam, dicendi leporē, fandi copiam, atq; eloquentiam docet? Nec equidē, nā nimis elaboratus, phaleratusq; sermo & vt inutilis à præfato improbatur Paulo loco su-

Quàm concionatorem callere sapiētiam decent, expenditur.

Ibid. periùs allato verbis illis: *Sermo meus, & prædicatio mea, nō in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis.* quæ directè ad rethoricę fucum vellicādum dicta autumat D. Thomas, dum ipsa hunc

D. Thomas. glossat in modū: *Nō in persuasibilibus humanæ sapiētiæ, idest, per rethoricā, quæ componit ad persuadendum, declarans nō fuisse sua intentionis vti rethoricis persuasionibus.* & vt garrulus contemnitur à doctis, dicente Ennodio lib. 3. epist. 24. qui fortè iuuenili quōdam facundia sic lusit: *Electi vtor styli testimonio, qui Doctis supra inscitiam garrulitate displiceo.* et tandèm vt graue, & permolestū Ethnico Senecę nauseam peperisse reperio, qui epistol. 59. hæc habet: *Si recentiorem quæris Fabianum disertum, & elegantem, orationis etiam ad nostrum fastidium nitidæ.* Quem sequutus videtur Claudianus, qui de sexto Honorij consulatu cecinit:

Ennodius.

Seneca.

Ethnicis etiam nauseā peperit nimia sermonis cultura.

Fucati sermonis opem mens conscia laudis
Abnuit. Claudian.

Qua igitur scientia pollere, atq; præstare sapientia debet, qui doctoris, concionatorisq; partes assumit? Scripturarum nè cognitione, sacrique eloquij interpretatione? Non alia certè; nam concionatorum magister Christus Dominus discipulos ad prædicandum missurus, illorum quidem pulsa caligine, illuminauit mentem, rationemque illustrauit; verùm non tàm istuc ad philosophorū capiendas solertias, vel rethoricorum addiscendos colores, intelligenda instituta, & tenendos fucos; quàm, vt mysteria perciperent, scripturas caperent., & prophetas intelligerent: Luc.c.24.
Aperuit illis sensum, vt intelligerēt Scripturas. Luc. 24. cùm horum maximè in verbi Dei præcone requiratur peritia; præfata Euangelistæ verba in sēsu morali glossante Lyrano: *Per hoc insinuans, quòd prædicans actu debet priùs habere sufficientem sacræ scripturæ notitiam, antequam ad prædicandum accedat.* Nec miror, nam si iuxtà allati Diogenis sententiam præ scientię, doctrinæque eminentia ter homines profani esse debent oratores, vt quater viri sint verbi Dei præcones, sacræ scripturæ eos callere intelligētiā decet; nā cùm hæc scientiarū, disciplinarumq; omnium fons sit, & origo, sicuti Theodulphus cecinit Episcopus:

Lyranus.

Longè in sacrarum literarum intelligentia eum præcessisse decet, qui concionatoris partes assumit.

Quidquid in ingenuis mundana discitur arte Theodulph.
Artibus hic currit liberiore via.
Quod ratione viget, vel quidquid amatur in illis
Hoc à fonte manat, huius ab amne fluet.

Scientiarū omnium fōs sacra scriptura.

cæteris eos excellere faciet oratoribus. Hæc omnem aliam mellis dulcedinem, metam maris reputare facit salsuginem; vti eius suauitate pastus confessus est Greg. Nanz. oratione de suo in quadrag. silentio, cùm ait: *Scriptura lectio hoc mihi præstitit, vt amaram profanorum librorum, qui anteà fucata pulchritudine animum meum demulcebant, salsuginem expuerem.* Hęc nobis, aliisque vtillima est; nobis quidem, quia veram suadet philosophiã, ad Rusticum monachum dicente Hieronymo: *Nunquam de manu, & de oculis tuis recedat liber. Discatur psalterium ad verbum. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.* alijs autem, quia vna ipsa peruicaciũ emollire valet duritiem, iuxtà illud Anastasii Niceni quæst. 78. in scripturam: *Quomodò fieri non potest, vt terra non irrigata spicas ferat: ità etiam fieri non potest, vt animus diuinis scripturis non irrigatus, etiam si quispiam mille verba effundat, vllum fructum ostendat.* Quarè hoc boni malum illum Erasmum in epistola dedicatoria ad apologiam Dauid, à D. Ambrosio editã, aliquandò dixisse existimo, quòd absque scripturarum præsidijs, illarumque perfecta notitia concionandi munus assumere debeat nullus: *Nemo loqui potest, nisi qui scripturas omnes penitùs excusserit, imbiberit, concoxerit, tantoque vsu contexerit, vt in naturam abijsse videantur.* Quibus etsi sacrã historiam seorsim minimè nominet, vniuersali saltem scripturæ vocabulo comprehendit; quod quàm verum sit, facilè ex dicendis patebit.

Greg. Nanz.

Scripturæ lectio amaram profanorum librorum lectionem reddit.

Hieronym.

Anastasius Nicenus.

Erasmus.

2 Verum, perfectumque verbi sui præconẽ describere volens Saluator patrifamilias, qui de thesauro suo noua profert, & vetusta eum cõparandũ cẽsuit verbis illis: *Ideò omnis scriba doctus in regno cęlorũ, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua, et vetera.* Matt. 13. quibus boni cõcionatoris partes ipsum explicasse haud dubitant Patres, & post ipsos Paulus de Palacio, qui hæc super pręfata verba habet: *His explicat conditiones, quas Ecclesiæ doctor habiturus est.* Et equidẽ solertèr nimis patrifamilias sacri eloquij assimilatur magister; nam (prætermisso amore, quo veluti paterfamilias erga domesticos fideles prosequi debet) vt ille pro audientium captu sacri verbi pabulum ministrare debet; dicente Gregorio lib. 20. moral. cap. 2. *Debet enim subtilitèr is, qui docet perspicere, nè plus studeat, quàm ab audientibus capitur, prędicare. Debet enim ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descendere, nè dum paruis sublimia loquitur, se magis curet ostendere, quàm auditoribus prodesse.* Et optimo, maximoque iure de thesauro suo noua dicitur proferre, & vetera, quia non philosophorum sophismatibus, nec poetarum figmẽtis, neque futili dicẽdi rethoricorum lepore suæ doctrinæ excrescentibus opibus, subtilia texere, in magnis ambulare, & se inanitèr, dementerque ostentare debet; sed post perfectã, eximiamq; sacrarum scripturarum notitiam, qua suum iam cumulasse oportet thesaurum, vtriusque testamenti, noui inquam, & veteris ad fidelium eruditionem eum proferre decet sententias. Ad vnguem D. Anastasius Nicęnus loco præfato: *Per laboriosam diuinarum scripturarum lectionem sibi recondit thesaurum veteris, & noui testamenti, & ex eo expromit tempore disputationis. Quamobrem quicumque sunt imperiti diuinarum scripturarum, non possunt esse patresfamilias: vt qui neque à se habeant, neque ab alys accipiant, sed seipsos decipiant, pereuntes fame ignorationis.* Vides quomodò nõ profanarum, sed sacrarum literarum gnarum esse oportet, qui concionatoris munus assumit, dum ad fidelium salutem non ex philosophorum monumentis, sed ex nouo, & veteri testamento promere congesta iubetur.

Matt. c. 13.

Paulus de Palacio.

Gregorius.

Anastasius Nicęnus.

Non ex philosophorũ, vel poetarũ monumẽtis, sed ex thesauro noui, & veteris testamenti suã debet cõcionator depromere sermonem.

3 Męllea est pro re hac, quã præ manibus habemus, quòd s. de sacræ scripturæ thesauro noua, & vetera proferre debet, qui concionatoris partes obire exoptat, illa D. Hieronymi obseruatio, quòd non priùs à summo Præceptore gentium est Paulus constitutus magister, quàm electionis vas nuncupatus: *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus.* Act. 9. quia impar concio-

Act. c. 9.

cionandi muneri fuisset,nisi vt vas diuinæ sapientiæ thesauro superplenum noua protulisset,& vetera. Quod quã doctè,affluenterque effecerit, suæ doctrinæ pluuia, suique eloquij testatur ros, qui agrum hunc Ecclesiæ frugiferum reddidit, atque feracem : *Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? nempè,quia vas legis,& sanctarum scripturarum armarium est.* ait Hieronymus epist. 103. ad Paulinum.

Hieronym.

Non priùs concionator Paulus instituitur,quàm vas electionis vocetur, & quare?

4 Faceret pro dicto instituto,quod nẽpè de sacræ scripturæ thesauro noua debẽt diuini eloquij pręcones proferre, & vetera, benedictio illa, qua Nepthali filiũ suum felicitauit Iacobus: *Nepthali ceruus emissus, dans eloquia pulchritudinis*. Gen. 49. quia sicuti non incongruè per Nepthali concionator intelligi posset, qui ceruus quidem propter promptitudinem ad discurrendum, & veracitèr emissus dicitur, quia prædicare nisi missus, non audet; sic eloquia dat pulchritudinis, quia non philosophorum, nec rethoricorũ eloquia præbet, sed Domini, quæ sunt eloquia casta, argentũ igne examinatũ, probatum terræ, purgatũ septuplum : *Dans eloquia pulchritudinis*, ait Lyranus, *quia prædicare non habet de fabulis fictitijs, sed de sacris scripturis*. Spectarent huc etiam verba illa Eccli. 44. *Homines diuites in virtute, pulchritudinis studium habentes*; nam iuxtà mòx dicti Lyrani sententiam, illi diuites in virtute dicuntur, qui nõ profanis scientijs, sed sacrę scripturæ ditescunt thesauro. Quod post secularium studiorum laborem optimè expertus Hieronymus in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis suam lamentatur cæcitatem, quòd philosophorum, oratorumque paupertate quandoque ditescere studuisset : *Miser ego lecturus Tullium ieiunabam, & post crebras vigilias Plato sumebatur in manibus. Si quandò in memetipsum conuersus prophetas legere voluissem, sermo horrebat incultus, & quia lumen cæcis oculis non videbam, non oculorum putabam culpam esse, sed solis.* Nec à præfato distaret argumento subtilis illa Gregorij obseruatio, quòd ideò scilicèt vectes, quibus Domini portabatur arca, per circulos aureos, qui in arcæ latere erant, inducebãtur, & nunquam indè extrahebantur, sacra dicente pagina : *Sẽper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis.* Exod. 25. quia nunquam à verbi Dei pręconum, per vectes figuratorum, memoria aurei sacrorum eloquiorũ circuli euelli debent, si fructum quem ferre exoptant : *Semper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis; quia nimirum necesse est, vt qui ad officium prædicationis incumbunt, à sacræ lectionis studio non recedant.* 3. par. pastoral. cap. 11. Hæc, vt dixi, compluraque alia ad nostrum equidem facerent institutum; tamen quis ille sit sapiens incantator, de quo DD. Psal. 57. *Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapientèr*, maturiùs trutino, nam dum ad aliorum differẽtiam, quos simplicitèr incantatores appellat, aliquem sapientèr incantare asserit, quòd insipientèr illi hoc efficiant insinuare videtur, aliàs enim otiosè vni, non omnibus incantandi tribueretur solertia, quæ cunctis competeret : si appositè igitur ipsum locutum dicemus, vt dicere omninò tenemur, quis iste erit sapiens incantator, ad cuius sapientiam aliorum peruenire nequit solertia? Num euangelicus prædicator, qui de thesauro suo noua proferendo, & vetera, scelestorũ aspides ad fucati sermonis susurrum surdas, innoxias, scelerumque veneno reddit expertes? Nõ alitèr quidẽ, nam vbi rethoricorum sectantes instituta nitido, fucatoque sermone subtilia nectendo, vix audientium demulcent auditum; scripturarum ipse vehemẽtia religionẽ laudat, à vitijs reuocat, ad virtutes impellit, affectus subleuat, ac cælesti eos facit æstuare calore, quos peccati perfrigerauit virus. Hinc Genebrardus ad iudaicam increpandam perfidiam (quæ sapientibus, magnisq; prędicatoribus obsistere minimè verecundabatur) pręfata Dauidis verba dicta dum autumat, quinã sapientèr incantent, aperit, atque declarat : *Venefici incantantis expertissimi, & exercitatissimi in magicis. Hoc dicit quoniam nolebant audire monitiones salutares prophetarum, in Dei lege excellentium, nulloque modo à proposito* re-

Gene∫.c.49.

Lyranus.

Quisnã prædicator eloquia det pulchritudinis, declaratur.

Eccli.c.44.

Hieronym.

Exod.c.25.

Gregorius.

A sacræ lectionis studio nõ recedat, qui prædicationi incumbit.

Psal.57.

Genebrard.

Veri verbi Dei præcones sapientèr incantare dicuntur, & quando?

reuocari patiebantur. Vides quomodò etsi omnes incantare, loqui, & prædicare, non tamen omnes id sapientèr efficere dicuntur, quia illi solummodò huius artis peritissimi sunt nuncupandi, qui in magnis, hoc est, in lege, & prophetis exercitatissimi sunt, atque doctissimi. Hi sunt illi prudentes (ad imprudentium distinctionem) eloquij mystici, de quibus Ieremias cap. 3. qui non tantum literali sacræ scripturæ sensu ad suadendum, sed mystico etiam vtuntur, dicente Lyrano: *Prudentem eloquij mystici, idest, doctores magni, qui intelligant legem, & prophetas, non tantùm secundùm sensus literales, sed etiam mysticos.* Isti procul dubio sunt illi, quorum voces dum super populorum aquas resonãt, Deus maiestatis per ipsos intonare videtur. Et horum denique grandis est censenda loquela, quæ diuini amoris accẽdit ignem, iuxtà illud: *Ad vocem loquelę grandis exarsit ignis*. Ierem. cap. 11. cùm aliorum, vt admodum parua, suadere nõ valeat. Qua de causa Chrysostomus in Psal. 95. *Nõ oportet quicquam dicere sinè testibus; nam si quid dicitur absque scriptura, auditorum cogitatio claudicat, nunc annuens, nunc hæsitans, et interdum sermonem, ut friuolum, auersans; interdum vt probabilem recipiens. Verùm vbi è scriptura diuina vocis prodit testimonium, et loquentis sermonem, et audientis animum confirmat.*

Lyranus.

Ierem. c. 11.

Chrysost.

Vix suadere aliquid valet, qui scripturis non vtitur.

5 Quàm longè in sacrarum literarum peritia sacerdotem processisse oporteat, optimè docuit ille, qui nũc inter præclariora eius insignia doctrinam collocari iussit, cùm ait: *Pones autem in rationali iudicij Doctrinam, et Veritatem.* Exod. 28. nunc verò ob sapientiæ eminentiam Angelum illum per prophetarum os nuncupari fecit, iuxtà illud Malachiæ 2. *Labia enim sacerdotis custodient scientiã, etc. quia Angelus Domini exercituum est.* his tamen non obstantibus inter pręcipua Iudæ, & Beniamin tribuũ excidia ab Azaria Obed filio prophetali oculo præuisa, illud in omnium capite recensitum fuit, quòd absque sacerdote doctore futuræ essent: *Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, et absque sacerdote doctore.* 2. Paralip. cap. 15. quod licèt de sacerdotũ officio, ministerio, ac prædicatione, qua captiuitatis tempore carere debebant, interpretentur quàm plurimi, ex quibus vnum adduco Tostatũ: *Ponitur absq; sacerdote doctore, quia non habebant docentes aliquos in Babylone; nam non exercebant ibi officium prædicationis sacerdotes, et leuitæ sicut in terra Iudæ;* quia nihilominùs non de docente, sed magis actui secundo, siue docendi exercitio congrueret, sed de doctore, quod potiùs actum primum, seu sciẽtiæ habitum insinuare videtur, est sermo, aliud mihi pro re, de qua agimus decerpendi mysterium docet, illud nempè, quòd etsi omnes sacerdotes, omnes magistri, omnes concionatores sint, ac Dei verbi præcones; doctores tamen, seu sapientia præditi non omnes sunt, sed illi tantùm, qui penitùs sacras noscentes scripturas de veteris, & noui testamenti thesauro diuitias promũt; nam qui nimis rethoricis fucis inuigilant, stylum elaborãt, & aniles fabulas texunt; qui in oratione comenda, ornanda, atque concinnãda nimis sunt; qui inquã garriẽdo magis, quàm docẽdo, verba potiùs præcipitando, quàm sapientèr loquẽdo non audientium corda pertingere, nec affectus mouere, sed aures tantùm mulcere, ac titillare satagunt, inscientiæ procul dubio conuincuntur; cùm menti ferè desit, quod in facundia redundat, & conceptuum paupertati electo stylo suppleatur multotiès. Meum non est hoc, quod dico, sed Gregorij, qui lib. 18. moral. c. 14. super locum illum: *Habet argẽtum venarum suarum principia.* Iob. 28. sic hæreticorum carpit dementiam, qui sermonis elegantia, verbòrumque nitore suam operire conantur ignauiam: *Hæretici sic de eloquij sui nitore superbiunt, vt nulla sacrorum librorum auctoritate solidentur, etc. Sicque fit, vt dum videri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitiæ semina spargant.* Quod Beda, Lyranus, Caietanus, Vgo Card. Titelmannus, multique alij cum ipsis confirmare videntur, dùm verba illa Petri: *Non enim doctas fabulas sequuti.* 1. cap. 1. explanantes

Exod. c. 28.

Malach. c. 2.

2. Paralip. c. 15.

Tostatus.

Ad supplendum paupertati conceptuum styli est adinuenta elegantia.

Iob. c. 28.

Gregorius.

1. Petr. c. 1.

tes Ly. *Non*, super fabulas cadere posse opinantur, vt legi queat, non doctas, seu indoctas fabulas non proposui- mus, &c. quia fabulis, secularibusque literis vti, erudita vanitas (nē inscientiam dicam) & vana eruditio est. Cuius rei longè antè hos inscius minimè sanctissimus Moyses, licèt in omni ægyptiorum sapientia eruditissimus, & apud eosdem eloquentiæ esset incomparabilis, cùm tamen prædicandi gratia diuinorum arcanorum conscius fieri cœpit, incūctāter se ineloquētem, ineruditum, ac blæsum nuncupauit: *Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri, & nudiustertius; & ex quo loquutus es ad seruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ sum*. Exod. 4. quia sterilescit adeò omnis profana sapientia, si cum diuina comparetur, vt inscientię, immò stultitiæ sortiri possit vocabulū. Hinc Origenes hom. 3. in Exod. aliam eruditionem, aliam philosophiam, aliāque sapientiam ab ægyptiaca Moysen concionatorum expostulasse asserit, cùm ait: *Quomodò tardioris linguæ Moyses ex quo Dominum loquētem audiuit? Certè Moyses eruditissimus apud ægyptios extiterat. At cùm mittitur ad prædicandum Pharaoni, & eisdem ægyptijs, aliam à Deo edoctus linguam exercere tenetur. Vndè qui olim incomparabili sapientia, & sublimi sermone vtebatur in ægypto degens, concionaturus posteà aliam desiderat eloquentiam, quæ possit populo salutaris existere*. Sic imparem ipse prædicādi muneri humanam sapientiam dū declarat, viam mihi hanc deducendi cōsequentiam pandit, quòd optimo iure sinè sacerdote doctore tellurus populus dicitur, quia nouissimis hisce temporibus prædicatores quidem futuri erāt multi, docti autem pauci; nam qui ad fabulas tantùm conuertuntur, vel in dicendi solummodò sistunt lepore, indocti sunt dicendi doctores, & docti (vt ità dicam) ignari.

Erudita vanitas dicēdi nitor.

Exod. c. 4.

Origenes.

Impar prædicandi muneri mundana eruditio.

6 Verùm quia dæmonis versutia nostro hoc tempore ferè communitèr Israel ad Philisthijm descēdere video, vt vomeres exacuant suos, seu, vt clariùs dicam, penè concionatores omnes aquæ viuæ sacræ scripturę relicto fonte, ad dissipatas cisternas philosophorum, rethoricorum, ac poetarum, quæ solidæ scientiæ, veræque sapientiæ aquas continere non valent, confugere video, non sinè cordis dolore cum Dauide eis dicere cogor: *Filij hominum vsquequò graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Psal. 4. Si compta oratio, phaleratus sermo, & dicendi nitor, ipsius Tullij sententia in oratione pro Flacco, erudita vanitas est, cur vanitatem diligitis, quæritis, & affectatis? Si poetarū fabulę mēdacia sunt veri colore depicta, cur illas sic sedulò perquiritis, & tàm diligentèr venamini, vt super illud, *Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthiim, vt exacueret vnusquisq. vomerē suum, & ligonem, & securim, & sarculū*. 1. Reg. 13. dicat Carthusianus, *Fideles quamplures ad Philisthinū pergunt, vt sua acuant ferramenta: quia vera & spirituali sapientia derelicta, ad philosophica documenta, ad prudentiam sęculi, immò ad mundanas versutias se conuertunt, atque in talibus suam nutriunt mētem: suntque sapientes, vt faciant mala; obtusi verò, immò cæci in pertinentibus ad salutem?* Quarè nō expergiscimini filij ebrij, qui vanissima peretis vanitatē nil nisi verborum leporem, rerū texturam, & styli elegantiam, elatéq; loquutionis sciētiam attendendo, inflati cæteros despicitis, atq; in cęterorum contēptum, quasi singularitèr apud vos ipsos periti, intumescitis? Quis vos fascinauit non credere veritati, quòd maior est philisthinorū cędes à Samgar retuso vomere facta ea, quam Aod gladio suo limato, & expolito effecit, vt habetur Iudicum 3. nam plures ad Christum simplex reducit prædicatio, quā nitida, phalerataque oratio, dicente Stephano Cantuariensi apud Tilmannum: *Ecce iste Samgar plures occidit vomere, quàm Aod gladio suo limato, & acuto; quia sæpè plus proficit simplex, & rudis prædicatio, quàm exquisita, atque polita*. Quòd rudis omninò non debeat esse oratio, & quòd generosi, subtilesque cōceptus rusticano nō sint proferēdi sermone, fateor quidem, dicēte Seneca epist. 73. *Verba non ieiuna esse, &* ari-

Psalm. 4.

1. Reg. c. 13.

Carthusian.

Ferè communis præsētis tempestatis cōcionatorū est error, relicta scriptura, ad profanorum scriptorum recurrere monumēta.

Stephanus Cantuar.

Sæpè plus proficit simplex, rudisq; prædicatio, quam exposita, phalerataq; oratio.

Seneca.

arida volo, quæ de rebus tàm magnis dicentur: neque enim philosophia ingenio renunciat; tamen in auium oblatione gutturis semper vesiculam proijciendam iniunxit Altissimus: *Vesiculam verò gutturis, & plumas proijciet prope altare.* Leuit. I. quia nunquam non dicendi respuit garrulitatem: *Huius igitur auis nostræ vesicula gutturis proijcienda est, tumor scilicet, qui de eloquentiæ pompa oriri solet, penitùs excludendus*; ait Rodulphus à Tilmanno allatus. Quo prætereà sermone illorum damnabo vanitatem, qui in magnis ambulantes, & super ventorum pennas volantes nulla auditorum habita ratione (qui vt asini ad lyram suæ astant concioni) vt sui potiùs apud imperitum vulgum miraculũ faciãt, quàm illius lactẽt infantiam, ex suggesto cathedram efficiunt: *Quid enim prodest*, ait Augustin., *locutionis integritas, quam non sequitur intellectus audientis, cùm loquendi omninò necessitas nulla sit causa, si quod loquimur, non intelligunt, propter quos, vt intelligant loquimur?* lib. 4. de doct. Christiana c. 9. An non imprudentis, atq; indocti est incongrua loqui, & suprà auditorum captũ disserere? *Doctum dixerim, quem intelligo: ænigmaticè fantem ridiculum vocitaro histrionem.* ait Herodotus. Et ità equidem est; nam si Veritatis ore ille fidelis est censendus, & prudens, qui in tempore, & mensura cibũ præstare non ignorat; *Quis, putas, est fidelis dispẽsator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram?* Luc. 12. *Per mensuram quippè tritici exprimitur modus verbi, nè cùm angusto cordi incapibile aliquid tribuitur, extra fũdatur.* ait Gregorius par. 4. Pastoral. cap. 5. ergo imprudẽtis, inscijque effugere non poterit notam, qui vt se magis ostẽtet, quàm auditoribus prosit, paruulis panem petẽtibus frãgere stomachatur. Quid si huiuscemodi doctores saperent? Quid si intelligerent? Quid si veritatem perciperent istam? Sanè in illorum non laberentur errorem, quos disertè nimis Gilibertus carpit ser. 27. in Cant. cum ait: *Vtinam istud attendant, qui facturi sunt in cõuentu fratrum sermonem. Student magis alta, quàm apta dicere, facientes apud infirmas intelligentias miraculum sui, non ipsorum salutem operantes. Erubescunt humilia, & plana docere, nè sola hæc scisse videantur. Erubescunt vbera habere, nudare mammã, lactare paruulos, quid istud est? Ideò nè consedisti in medio cathedram tenens, vt scientiam iactes, an vt teneram subditorum lactes infantiam? Subtilia texis. artem qui audiunt, mirantur: eloquentiam laudant. Benè quidem, tamen si gratiam sentiunt, si te disputante audientium moueatur affectus, intellectus instruatur, alioquin quid ad præsens negotium peregrina quædam adducere, quæ auscultantes non capiant? Nec tàm debes attendere, quæ te dicere deceant hominem literatũ, quàm quæ debeant audire, quos instruis. Quid enim indè consequuntur si ambulas in magnis, & in mirabilibus, non dico super te, sed super eos qui assident? Noli altum altè sapere, sed condescende humilibus, sublimia loquens, sed in tempore, quid aliud affectare videris, nisi vt tibi soli taceant homines, & dicatur de te, quod dictum est de Saluatore, quia nunquam sic loquutus est homo, sicut hic loquitur? Ascendisti cathedram, vt alios ædifices, non teipsum infles: vt impleas, non vt exinanias teipsum, nisi fortè eo modo, quò se Saluator exinaniuit formã serui accipiens.* Verùm quid per tot diuersa vetustorũ monumenta doctorũ calamũ percurrere sino, vt hanc concionatorum ostendã vanitatem, qui alta potiùs, quàm apta dicere satagunt? rem dicam, veram sanè, risu autem dignissimam: Defũctum religionis cuiusdã Prouincialẽ funebri, sed latina oratione in hac mea vrbe laudibus prosequebatur disertus quidam orator, cuius verborum texturã non minùs, quàm dicendi peritiam audientium admirabatur caterua, supra cunctos autem ei applaudebat vir quidam decẽtèr indutus, qui passim ad me versus cõquiniscendo, superciliaque eleuando admirationis, ac laudis prætendebat signa: quod cùm pluriès effecisset, aliquid apud me esse cæpit, verũ statim eius verba ex errore me extraxere; nam vix cõpleta oratione quid de ea intellexisset,

Leuit. c. I.

Rodulphus.

Sẽper Deo prædicatorũ inuisa garrulitas.

Augustin.

Herodotus.

Indoctorum est, supra auditorũ captũ disserere.

Luc. c. 12.

Gregorius.

Gilibertus.

Illorũ carpitur cõcionatorum vanitas, qui alta potiùs, quã apta dicere student.

ſer, effutire cæpit, dum ad me verſus hæc prorupit in verba: Verè non in alia Hiſpaniarum prouincia, niſi Caſtellæ ortus dignoſcitur concionator iſte; & percontanti mihi (qui probè virum, patriamque eius noſcebam) vndè hiſpanum illum agnoſceret: Et quomodò tàm perfectè hiſpanè concionari potuiſſet, hiſpanus ni eſſet? reſpõdit. Quod ſi in magna, præclaraq; hac accidit vrbe, in villulis quid eueniet, & oppidulis? Si ab honeſto ciue hiſpanus exiſtimabatur, qui latinè diſſeruerat, indus certè habebitur, qui ruſticis, imperitiſq; Platonẽ, & Ariſtotilem, D. Thomã, & Scotũ proponere, atq; explanare conabitur. Huiuſmodi, ni fallor, cõcionatores carpit Auguſt. loc. prox. cit.

Auguſtin.

Quid prodeſt clauis aurea, ſi aperire, quod volumus, non poteſt? Aut quid obeſt lignea, ſi poteſt: quãdò nihil quærimus, niſi patere, quod clauſum eſt? Falluntur igitur, falluntur equidem, qui vt ſuam inſipientiam potiùs, quàm ſapientiam iactent, in viam gentium vadunt, vel, vt clariùs dicam, humanas pro diuinis literas amplectuntur, cùm efficacioribus argumentis, & mirabiliori ad perſuadendum gratia efflorefcant hæ, dicente Auguſtino ibidem:

Solida in ſcriptura dicendi eloquentia.

Sapientèr dicit homo tantò magis, vel minus; quantò in ſcripturis ſanctis magis, minuſuè proficit: quæ cum ſapientia inſeparabilem continent ſolidam eloquentiam. verùm longè magis decipiuntur illi, qui ſimilium ſunt præceptorum auditores, nàm omnium ſtultorum ſtultiſſimus cenſeri meritò poteſt, qui ruſticana fame tabeſcens, Angelorũ cibum omne delectamentum in ſe habentem faſtidit, & inhiãtèr Ægypti cępas, alliaq; appetit, qui inquam ſacræ ſcripturæ relicto pabulo, ad illos currunt concionatores, quorum doctrinam non capiunt, vel illorum commendant eloquia, qui verba precipitant, ac ſi non idipſum coram pedagogis paruuli, & coram inſana aſtantium turba efficerent hiſtriones, vt Iulium Candidum dixiſſe refert Plinius Iunior lib. 5. epiſt. 20. verbis illis:

Plin. Iun.

Iulius Candidus non inueniſtè ſolet dicere aliud eſſe eloquentiam, aliud loquentiam. Nam eloquentia vix vni, aut alteri; immò ſi Marco Antonio credimus, nemini: hæc verò, quam Cãdidus loquentiam appellat, multis, atque etiam impudentiſſimo cuique maximè contingit.

Loquentes multi, eloquentes verò pauci.

Quod poſt ipſum Hieronymum confirmaſſe reperio, cùm hæc ſuo ſcripſit Nepotiano:

Hieronym.

Verba voluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationẽ ſui facere, indoctorũ hominum eſt. Nihil enim tàm facile, quàm vilem plebeculam, & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere, quæ, quidquid non intelligit, plus miratur. Expergiſcimini igitur, expergiſcimini filij ebrij, vt quid concionatores in huiuſmodi errata veſtra cõpellitis inſipientia? An neſcitis, quòd hæc concionatorum vanitas illa eſt iniquitas, qua abundante multorum frigeſcet charitas, iuxtà illud:

Matt. c. 24.

Quoniã abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum? Matt. 24. Et tamen benè hoc expreſſit Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum:

Idem.

Reor in Euangelio Dominum prædicaſſe, quòd in fine mundi, quandò iuxtà prophetam Zachariam ſtultus paſtor eſſe cæperit, ſapientia decreſcente frigeſcet charitas multorum. An vos latet horum malitia (qui ad auditorum beneuolentiam, mundique plauſum captandum aures tantùm demulcere ſtudent) feracem hunc Eccleſiæ agrum ſterileſcere? Et nihilominùs apertiſſimè hoc regius prædixit Vates, cùm ait:

Pſal. 106.

Terram fructiferam in ſalſuginem, à malitia inhabitantium in ea. Pſal. 106. nam ſi per frugiferam hanc terram militans importatur Eccleſia, dicente Carthuſiano:

Carthuſian.

Terram fructiferam, ideſt, Eccleſiam militantem, quæ eſt ciuitas Dei, & domus Chriſti ex fidelibus collecta, atq; conſtructa. Ipſi enim Apoſtoli, ac ſucceſſores, & imitatores eorum ſeminauerũt agros, ideſt, homines in mũdo morantes fœcundauerunt, & impleuerunt verbo Dei, mittendo in corda ipſorũ Euãgelium Saluatoris,

In ſalſuginẽ reddit fructiferam Eccleſiæ terrã concionatorum vanitas.

per malitiam in ſalſuginem illam redigentem, eorum concionatorum erit intelligenda dementia, qui ſacra relicta doctrina ad fabulas cõuertũtur. Vndè Vgo Card.

Vgo Card.

Theologia verſa eſt in ſalſuginem, quia multi theologi non faciunt fructum operum,

rum, quem docet scriptura, sed tantùm aliquid foris prætendunt. An non perspicitis, quòd hi sunt illi ianitores, qui claues habent mortis, & inferni? Et tamen si asserenti Chrysostomo fidem (vt fas est) præstabimus, quòd cæli clauis scriptura sit diuinitùs data (vnde verba explicans illa: *Væ vobis scribæ, & Pharisæi hypocritæ: qui clauditis regnum cælorum antè homines*, Matt. 23. hæc habet: *Regnum cælorum est beatitudo cælestis, ianua autem eius est Scriptura, per quam introitur ad eam. Clauicularij autem sunt sacerdotes, quibus creditum est verbum docendi, & interpretãdi Scripturas*, hom. 44. opec. imperf.) inferni ianitores necessariò illos vocabimus, qui sacrarum scripturarum abiectis clauibus; secularium, atque ethnicorum, quæ stygias pandunt ianuas, assumunt, & adhibẽt. An ignoratis, quòd hic phaleratus dicendi modus, hæc fabularum coaceruatio, & hæc futilis verborum præcipitatio senescentis mundi infirmitas est, & vltima maledictio? Et tamen Zachariç, volumen illud volãs, q vidit: *Vidi, & ecce volumen volans*. cap. 5. postremam esse mundi maledictionem dictum fuit: *Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ*, quia nulla non poterit, non timeri iactura, immò vix postrema non suspicari ruina, cùm à cōcionatorum ore sacra auolant eloquia, & eorum vice profana efflorent. Si hucusque à via veritatis errastis, cōcionatores vestræ detestãdæ appetentiæ deseruire faciendo, vel saltem illos quærendo, qui non planctum mouere, sed verborum lenocinio, ac venustate plausus, risusq; excutere conantũe, in vos nũc saltem eeuersi, illum non elegisse vos pudeat, quem eligendum ethnicus suasit Seneca epist. 72. *Eligamus non eos, qui verba magna velocitate præcipitant: sed eos, qui uitam docent, qui cùm dixerint, quid faciendum sit, nunquam in eo, quod dixerint fugiendum, deprehendantur*, hã pudoris fortè victi supplicio resipiscetis, illãq; imitabimini Algasiã, quę vnà cũ Hedibia, vt verũ inueniret pręceptorẽ, de extremis Galliæ finibus Hieronymũ in Bethlehemitico rure diuersãtẽ, non vt sibi philosophorũ sophismata, vel poetarũ aperiret fabulas, sed vt scripturę sacræ panderet Sacramenta, per Apodemium rogauit, cuius pietatem, fideique ardorẽ epist. 151. ad eandẽ Algasiã præfatus cōmendans Hieronymus, hunc fatur in modũ: *Filius meus Apodemius, longa ad nos ueniens nauigatione, & de Oceani littore, atque ultimis Galliarum finibus, Roma prӕterita, quӕsiuit Bethlehem; ut inueniret in ea cælestem panẽ, detulitque mihi in parua schedula maximas quæstiones, quas à te datas, mihiq; tradendas diceret. Ad quarum lectionẽ intellexi studium reginę Sabæ in te esse completum; quę de finibus terrę uenit audire sapientiam Salomonis. Non quidem ego Salomon: sed tu Regina Saba*. Cuius si studiũ æmulabimini, verum, scilicet, Salomonem si audiendi flagrabitis desiderio, nõ vt vos condemnet, sed vt prædicet, atque extollat, regina hæc in iudicio exurget.

Chrysost.

Regnum cælorum claudit clauis cælorum.

Zachar. c. 5.

Adulterinus prædicandi modus postrema mundi maledictio.

Seneca.

Quorũ magistrorũ auditores esse debeamus, expenditur.

Hieronym.

F I N I S.

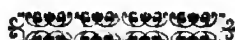
Principio, & Fini, qui dat velle, & perficere Gloria, Laus, & Honor.

IN-

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ,

QVI PECVLIARITER IN HOC OPERE DILVCIDANTVR

P. paginam, § paragraphum, N. numerum ſignificat.

Ex Veteri Teſtamento.

Ex Geneſ.

Issa-

bet instantiam. En quomodò prælatum elucet Sponsæ præconium, dum fide plurima Deo sponsata Centurionis anima donorum, virtutumque gressibus ascendit sanè, sed de monte, non ad mõtem; nam dũ se sub potestate fatetur, *Nec potestatẽ solam protulit, nec priorem*, sed sic duos inter se motus illos, ad locũ nempè, & de loco cõiunxit, vt vna, & eadem dignitatis videretur, & humilitatis mensura.

5 Verùm si contrarios hosce motus ad locum scilicet, & de loco nectere nouerunt serui, quid virtutum Dominum effecisse putabimus? Quæ lingua dicere, quisque capere poterit intellectus, quàm benè, & non ad insipientiam nobis ille, qui quò ascenderet, non habebat, ascensum, quo ad nos, cum descensu copularet, & necteret? At audi amabò supremum illud humilitatis exemplum, quod in discipulorum pedum lotione ostendere non est dedignatus Saluator, scribere volens Ioan. sic ipsum exorsum fuisse reperio: *Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit: surgit à cœna, & ponit vestimenta sua, &c. Deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum*. cap. 13. quæ verba mente quotiès reuoluo, quin totiès clamem, cohibere me nequeo: Quæ potestatis ad humilitatem, dignationis ad summissionem esse potest cõuentio? Quæ inter à Deo exire, & vestes exuere; inter omnia possidere, & seruulorum pedes lauare poterit reperiri connexio, quòd finè primo posterius nequiquam describendum existimat Ioannes? Ast ò mysterium ingens equidem, atque diuinum! quonam efficaciori modo præfatos motus Magistrum copulasse exprimere potuisset discipulus, quàm sublimibus infima connectendo? Nullo prorsùs, vt igitur scientiarum Dominum ad proportionem ascensui (quoad nos inquam) descensum nexisse ostenderet, à præclaris, atque sublimibus humilia exorditur, & inchoat, ac si diceret: sub discipulorum plantis manus in quibus omnium erat sita potestas, cælestis supposuit Magister, vt quonam modo se discipuli demittere debent, addiscant, dũ propterea ipse (ni hallucinor) sic humiliter manus submittit, quia super omnia eas exaltatas videbat. Astipulatur huic meo cogitatui Greg. hom. 40. *Loquuturus de maxima humilitate assumptę humanitatis, priùs commemorat æternitatẽ diuinæ potestatis, vt & ipsum verum Deũ, hominemq; demonstraret: & vt nos illius præcepti admoneret, vt quantò magni sumus, humiliemur in omnibus*. Clariusque post ipsum Vgo Card. *Sciens quia omnia, &c. Per hoc dans exemplum, quòd quantò maior est homo in potestate, quia omnia data sunt ei, & auctoritate, quia à Deo exit, & in sanctitate, quia ad Deum vadit, tantò debet se humiliare*. En quomodo exemplis magis, quàm verbis humilitatis Magister nedum Spõsam ascendere, & descendere simul; sed iuxtà ascensus mensuram descensum etiã docet, & præcipit, dum sub omnibus illas collocat manus, quas super omnia à Patre exaltatas videbat.

Ioan. c. 13.

Gregorius.

Vt exaltationi humilitatis respõderet mensura, sub discipulorũ plantis manus in quibus omniũ erat sita potestas, submittit Saluator.

Vgo Card.

6 Faciat pro modò dictis de Saluatoris humilitate subtilis illa Richardi de S. Vict. obseruatio, quòd ob id nempè in solemni illo triũpho, in quo à communi puerorum, turbarumq; voce Rex proclamatus fuit, & Dominus, nõ super equum, sed super asinam sedere voluit, & pullum; quia iumentorum vilitate ima summis, & infima præclaris nectere intendebat: *Christus cùm appropinquasset Ierosolymis, asinum sibi adduci fecit, & super ipsum sedit. Scimus autem omnes asinum animal esse sordidum, & vile, mansuetum sanè, sed penè præ cæteris contemptibile: humilitatis itaque, vt arbitror, formam gerit, per quam animus sibi ipsi vilescit, & in cõtemptum venit, etc. Quis obsecro non dignè miretur choris præcedentium, & sequentium, & hinc indè psallẽtium asinum interesse, & inter tàm gloriosos, solemnesque apparatus animal tàm sordidũ apparere? Nã nec nouũ, nec mirum de virtutibus gloriari, sed illud magnum, atque mirandum, vnum, eumdemque hominem omnibus alijs mirabilem, sibi soli contemptibilem apparere*. Præfatus Richardus à Tilmãno allatus. Verùm hoc, vt vulgare, cursim transacto, moram aliquam facio in difficultate illa, vndè accidit,

Richard. à S. Victore.

Ima summis copulare exoptans, in solemni palmarũ die super asinam sedet, & pullum.

quòd

quod cùm matri Christus iuge præstaret obsequium, nunquam tamen id aperte, distinctéque describitur, nisi cùm de eius agitur incremento, quod non absque obedientia illi, Iosephoque exhibita describendum censuit Lucas: *Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis, &c. Et Iesus proficiebat sapiētia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.* c. 2. Si, vt dixus ait Bonauentura, ad trigesimum vsq; ætatis suæ annum illis obsequens conuixit, atque obediens, cur tunc precipuè eius exprimitur obseruantia? An fortè quia tunc præsertim, quoad manifestationem dumtaxat, eius ætatis, sapientiæ, & gratiæ describebatur incrementū? Non certè alitèr, nam secus si Euangelista effecisset, ascensum quidem enarrasset, descensum autem nequaquam; vt igitur ascendere, & descendere sic vnum in Christo fuisse ostenderet, vt humiliatio in eo gloriæ videretur esse germana, vnum sine altero haudquaquā describendum existimauit. Sic tem D. attingit Bonauentura: *Loquitur hic Euangelista de priuata Iesu vita in domo parentum: nam hoc solum narrat de Iesu ab anno ætatis duodecimo vsque ad trigesimum, quòd quemadmodum proficiebat corporis statura, viribus, & accessu: ità vberiùs super eo se promeret cælestis sapientia, & reliquæ diuinæ dotes, &c. Si ergo quæres ab Euangelista, quid egerit Iesus totis triginta annis antequam baptismum susciperet: hoc solum respondet, quòd parentibus conuixit subditus illis, & profecerit, vt ætate, ità omni genere exercitiorum, actionumq; virtutis, quibus & Dei, & hominum gratiam sibi conciliauit.* Sanè vides, quòd deiectionis debet eleuatio esse mensura, dum quò egregior apparebat, eò se parentibus subdendo, de grege apparere non dedignabatur Saluator.

Luc c. 2.

D. Bonauēt.

Adeò ascēdēdo descēdebat Saluator, vt vnū, & idē ascēsus, atq; descēsus in eo videretur.

7 *Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes.* verba sunt Isaiæ cap. 2. quæ difficultatem semper mihi ingessere non modicam, fieri nimirū quomodò poterit, quòd ad montem, qui suas radices super montium fundabat cacumina, fluere possent populi, cùm deorsum fluuidæ tendere soleant, non sursum: *Sed quomodò fluent ad montem? Non enim solens sursum vergere fluuida, sed deorsum. Inter medium montium pertransibunt aquæ,* ait Gualfridius à Tilmanno allatus, qui antè me difficultatem inspexit: quam neutiquam se soluisse existimet, qui de Christo Domino, qui supra patriarcharum, & prophetarum montes suam struxit altitudinem, cùm illos sublimitate, & excellētia incōparabilitèr præcelluerit, prophetiam fuisse asserit; nam estò quòd de ipso (vti communitèr sentit expositorum caterua, à qua discrepare nō licet) loquatur propheta, adhuc prima viget difficultas, si præcelsus erat mons, quomodò ad eum fluere debebant populi, non ascendere? Si aurea illa tempestate, de qua hæc prędicuntur se se inuicem ad ascendendum, non ad descendēdum cohortaturi erant populi, vt immediatè ipsemet subdit: *Et ibunt multi, & dicent: Venite et ascendamus ad mōtē Domini, & ad domū Dei Iacob.* ibid. cur ascendendi relicto vocabulo, descēsuras tātū ipse gentes prædicit? *Et fluēt ad eum omnes gentes.* At ò mysterium! O Sacramentum! quia cum altitudine deiectio; cum eleuatione demissio; & cum summa conspicuitate summa in hoc monte, in Christo inquam Domino, futura erat humilitas, mons quidem vocatur; sed vallis non amittit vocabulum, vt sole clariùs etiam cæci perspiciant, quòd non ad sublimia tantùm, verùm ad ima etiam tendere debebat ille, qui ad nostram eruditionem ab ascensu descensus sumpturus erat mensuram. Viuat Gualfridij memoria, qui præallatis immediatè subdit: *Sed mons iste præparatus in vertice moutiū omnibus quoq; vallibus humilior erat. Alioquin quomodo ascendentes Angeli, & descendentes super filium hominis viderentur? Erat quippè mōs præparatus, mons domus Domini in vertice montium, iuxtà illud: Qui de cælo venit, super omnes est; sed nihilominùs oportebat humilitatis Doctorē docendis omnibus humiliorem esse.* Sileat nunc Prisciani sectatorum garrulitas, obmutescat prorsùs grammaticorum

Isaias c. 2.

Gualfrid.

Ibid.

Idem.

Mons simul, & vallis Messias. & quare?

multiloquẽtia, quę motum ad locum cũ motu de loco mordicùs necti posse negat; nam & Sponsæ (vt suprà diximus) ascendere de monte suadetur, & Sponsus sic ascendendo descendit, vt vallis simul, & montis rem sortiatur, & nomen.

8 Huc spectat subtilis illa Chrysologi obseruatio, quòd propterea omnium Dominus in cælis etiam seruis seruire minimè indignatur: *Beati serui illi, quos cùm venerit dominus, inuenerit vigilantes: amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Luc. 12. quia vt in ipsa etiã Patris gloria æquã suæ exaltationi humilitatis ostendat mensuram, cum ascẽsu descẽsum nectere, & copulare studebit. Quarè præfatus clamat Chrysologus serm. 24. *Discumbenti homini Deus astat, & astat in cælestibus: Epulanti seruo seruit Dominus, et seruit accinctus: pueris suis, ministris suis ministerium facit Christus: & facit in Patris iam gloria constitutus.* Quod argumẽtum prosecutus est etiam Vbertinus de Casali deuotissimus nostri seraphici ordinis alumnus super verba illa: *Tu solus peregrinus es in Ierusalem.* Luc. cap. 24. dum hunc fatur in modum: *Attende quanta dignationis fuit, quòd sic in specie peregrini in terras cum ipsis vadit, loquitur, confortat, arguit, inflammat, & scripturas exponit. Nonnè tibi videtur bonus Iesus ad primordia suæ humilitatis rediisse? Attende anima mea misera, & in nullo tuo statu humilitatis tibi præbita virtutem relinque: quia Dei filius Iesus, cuius humilitas est sola dignatio, pietatis noluit actum omittere propter gloriam resurrectionis assumpta.* Quæ si de Christo, & in ipsa Patris gloria constituto dicta intelligis, quàm demissè de te sentire, quamque coram Deo, & hominibus humiliare te debeas, percipere haùd difficilè poteris.

Luc. c. 12.

Chrysolog.

Etiam post resurrectionem iuxta gloriæ magnitudinem humilitatis Christus ostẽdet mẽsuram.

Luc. c. 24.

Vbertinus.

Tunc aperuit illis sensũ vt intelligerẽt Scripturas, & dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die: & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Luc. 24.

§. IV.

Non vulgari sacrarum scripturarum pollere debet notitia, qui concionatoris munus assumit.

1 TEr homines oratores esse debere, teste Laertio lib. 6. Diogenis fuit sẽtẽtia, & ex eo sanè deducta, quia si vulgò infra hominem nuncupari consueuit, qui doctrinæ est expers, supra hominem existimari meritò debet, qui hac se refertum, præditumque ostendit: verùm quia non sat quæuis est oratori doctrina, non semel, sed ter hominem, vel vt ità dicam, ter supra hominem ipsum esse debere solertissimus censuit Philosophus. Cuius rei ignarus neutiquã Themistocles, vt dignè magistri partes obiret, longissimum in literarijs exercitationibus vitæ cõsumpsit curriculum. Vndè de eo Brus. lib. 3. c. 31. *Themistocles expletis centum, & septem annis, in ipso mortis agone dixisse fertur, se omnes ætatis dies literarum honestissimo, ac philosophiæ sacratissimo studio consumpsisse ad hominum vsum: verùm se dolere, quòd tunc egrederetur de vita, quandò ex literarum studio sapere cæpisset.* Et Demosthenes non absq; labore multo, vigilijs magnis, noctibusque quampluribus studiorum causa

Ter homines esse debent concionatores.

Brus.

*au*sa insomnibus ductis se oratoris munus assumpsisse testatus est, dum, vt lib. 4. cap. 31. præfatus narrat Brus. quonam modo orator euasisset, percontatus, quàm breuitèr, tàm solertèr respondit: *Dum plùs olei, quã vini cõsumerem.* Sic (omisso Pythagora, cuius semper disciplina fuit, vt ni seruato antè silentio in litterario ludo per quinquẽnium in audiendo, discipulorũ nullus loqui auderet. Et relictis Dianæ sacerdotibus, quibus tria erãt stata tempora, primũ nempè, in quo sapientiam addiscerẽt, secundũ, in quo eam exercerẽt, & tertium, in quo alios instruerent) recensiti cum alijs multis quali suę tempestatis magistri eruditione præditi esse debuissent, dictis ostenderunt, & factis. At si hęc de pręfatis dicta sunt oratoribus, quid de sacris dicemus? Qua doctrina, qua scientia, & qua sapientia euãgelicos pollere decebit prædicatores? Num illa, qua ad componendum, & diuidendum; distinguendũ, diffiniendum, & concludendum vsi sunt philosophi? Nequaquam certè; nam hanc vt infrugiferam respuit Paulus, cùm nõ in sermonis sublimitate se ad Corinthios venisse testatur: *Et ego, cũ venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis.* 1. cap. 2. in cuius persona Carthusian. art. 2. *Non veni in sublimitate sermonis, idest, non verbis altis, difficilibus, & ornatis; non in altitudine naturalis philosophiæ, non in argumentatione dialecticа verborum decore ornata, quasi per talia principalitèr vellem vos ad credendum inducere, seu fidem probare.* An illam fortè callere debent doctrinam, quæ sermonis culturam, styli elegantiam, dicendi leporẽ, fandi copiam, atq; eloquentiam docet? Nec equidẽ, nã nimis elaboratus, phaleratusq; sermo & vt inutilis à præfato improbatur Paulo loco superiùs allato verbis illis: *Sermo meus, & prædicatio mea, nõ in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis.* quæ directè ad rethoricę fucum vellicãdum dicta autumat D. Thomas, dum ipsa hunc glossat in modũ: *Nõ in persuasibilibus humanæ sapiẽtiæ, idest, per rethoricã, quæ componit ad persuadendum, declarans nõ fuisse suæ intentionis vel rethoricis persuasionibus.* & vt garrulus contemnitur à doctis, dicente Ennodio lib. 3. epist. 24. qui fortè iuuenili quõdam facundia sic lusit: *Electi vtor styli testimonio, qui Doctis supra inscitiam garrulitate displiceo.* et tandèm vt graue, & permolestũ Ethnico Senecę nauseam peperisse reperio, qui epistol. 59. hæc habet: *Si recentiorem quæris Fabianum disertum, & elegantem, orationis etiam ad nostrum fastidium nitidæ.* Quem sequutus videtur Claudianus, qui de sexto Honorij consulatu cecinit:

1. Corinth. cap. 2.

Carthusian.

Quàm concionatorem callere sapiẽtiam deceat, expenditur.

Ibid.

D. Thomas.

Ennodius.

Seneca.

Ethnicis etiam nauseã peperit nimia sermonis cultura.

> *Fucati sermonis opem mens conscia laudis*
> *Abnuit.*

Claudian.

Qua igitur scientia pollere, atq; præstare sapientia debet, qui doctoris, concionatorisq; partes assumit? Scripturarum nè cognitione, sacrique eloquij interpretatione? Non alia certè; nam concionatorum magister Christus Dominus discipulos ad prædicandum missurus, illorum quidem pulsa caligine, illuminauit mentem, rationemque illustrauit; verùm non tàm istuc ad philosophorũ capiendas solertias, vel rethoricorum addiscendos colores, intelligenda instituta, & tenendos fucos; quàm, vt mysteria perciperent, scripturas caperent., & prophetas intelligerent: *Aperuit illis sensum, vt intelligerẽt Scripturas.* Luc. 24. cùm horum maximè in verbi Dei præcone requiratur peritia; præfata Euangelistæ verba in sẽsu morali glossante Lyrano: *Per hoc insinuans, quòd prædicans actu debet priùs habere sufficientem sacræ scripturæ notitiam, antequam ad prædicandum accedat.* Nec miror, nam si iuxtà allati Diogenis sententiam præ scientię, doctrinæque eminentia ter homines profani esse debent oratores, vt quater viri sint verbi Dei præcones, sacræ scripturæ eos callere intelligẽtiã decet; nã cùm hæc scientiarũ, disciplinarumq; omnium fons sit, & origo, sicuti Theodulphus cecinit Episcopus:

Luc. c. 24.

Lyranus.

Longè in sacrarum literarum intelligentia eum præcessisse decet, qui concionatoris partes assumit.

> *Quidquid in ingenuis mundana discitur arte*
> *Artibus hic currit liberiore via.*
> *Quod ratione viget, vel quidquid amatur in illis*
> *Hoc à fonte manat, huius ab amne fluet.*

Theodulph.

Scientiarũ omnium fõs sacra scriptura.

 cæ-

cæteris eos excellere faciet oratoribus. Hæc omnem aliam mellis dulcedinem, meram maris reputare facit salsuginem; vti eius suauitate pastus confessus est Greg. Nanz. oratione de suo in quadrag. silentio, cùm ait: *Scriptura lectio hoc mihi præstitit, vt amaram profanorum librorum, qui anteà fucata pulchritudine animum meum demulcebant, salsuginem expuerem.* Hęc nobis, aliisque vtilissima est; nobis quidem, quia veram suadet philosophiā, ad Rusticum monachum dicente Hieronymo: *Nunquam de manu, & de oculis tuis recedat liber. Discatur psalterium ad verbum. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.* alijs autem, quia vna ipsa peruicaciū emollire valet duritiem, iuxtà illud Anastasii Nicęni quæst. 78. in scripturam: *Quomodò fieri non potest, vt terra non irrigata spicas ferat: ità etiam fieri non potest, vt animus diuinis scripturis non irrigatus, etiam si quispiam mille verba effundat, vllum fructum ostendat.* Quarè hoc boni malum illum Erasmum in epistola dedicatoria ad apologiam Dauid, à D. Ambrosio editā, aliquandò dixisse existimo, quòd absque scripturarum præsidijs, illarumque perfecta notitia concionandi munus assumere debeat nullus: *Nemo loqui potest, nisi qui scripturas omnes penitùs excusserit, imbiberit, concoxerit, tantoque vsu contexerit, vt in naturam abijsse videantur.* Quibus etsi sacrā historiam seorsim minimè nominet, vniuersali saltem scripturæ vocabulo comprehendit; quod quàm verum sit, facilè ex dicendis patebit.

Greg. Nanz.

Scripturæ lectio amaram profanorum librorum lectionem reddit.

Hieronym.

Anastasius Nicęnus.

Erasmus.

2 Verum, perfectumque verbi sui præconē describere volens Saluator patrifamilias, qui de thesauro suo noua profert, & vetusta eum cōparandū cēsuit verbis illis: *Ideò omnis scriba doctus in regno cęlorū, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua, et vetera.* Matt. 13. quibus boni cōcionatoris partes ipsum explicasse haùd dubitaut Patres, & post ipsos Paulus de Palacio, qui hæc super pręfata verba habet: *His explicat conditiones, quas Ecclesia doctor habiturus est.* Et equidē solertèr nimis patrifamilias sacri eloquij assimilatur magister; nam (prætermisso amore, quo veluti paterfamilias erga domesticos fideles prosequi debet) vt ille pro audientium captu sacri verbi pabulum ministrare debet; dicente Gregorio lib. 20. moral. cap. 2. *Debet enim subtilitèr is, qui docet perspicere, nè plus studeat, quàm ab audientibus capitur, prędicare. Debet enim ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descendere, nè dum paruis sublimia loquutur, se magis curet ostendere, quàm auditoribus prodesse.* Et optimo, maximoque iure de thesauro suo noua dicitur proferre, & vetera, quia non philosophorum sophismatibus, nec poetarum figmētis, neque futili dicēdi rethoricorum lepore suæ doctrinæ excrescentibus opibus, subtilia texere, in magnis ambulare, & se inanitèr, dementerque ostentare debet; sed post perfectā, eximiamq; sacrarum scripturarum notitiam, qua suum iam cumulasse oportet thesaurum, vtriusque testamenti, noui inquam, & veteris ad fidelium eruditionem eum proferre decet sententias. Ad vnguem D. Anastasius Nicęnus loco præfato: *Per laboriosam diuinarum scripturarum lectionem sibi recondit thesaurum veteris, & noui testamenti, & ex eo expromit tempore disputationis. Quamobrem quicumque sunt imperiti diuinarum scripturarum, non possunt esse patresfamilias: vt qui neque à se habeant, neque ab alijs accipiant, sed seipsos decipiant, pereuntes fame ignorationis.* Vides quomodò nō profanarum, sed sacrarum literarum gnarum esse oportet, qui concionatoris munus assumit, dum ad fidelium salutem non ex philosophorum monumentis, sed ex nouo, & veteri testamento promere congesta iubetur.

Matt. c. 13.

Paulus de Palacio.

Gregorius.

Anastasius Nicęnus.

Non ex philosophorū, vel poetarū monumētis, sed ex thesauro noui, & veteris testamenti suū debet cōcionator depromere sermonem.

3 Mellea est pro re hac, quā præ manibus habemus, quòd .s. de sacræ scripturæ thesauro noua, & vetera proferre debet, qui concionatoris partes obire exoptat, illa D. Hieronymi obseruatio, quòd non priùs à summo Præceptore gentium est Paulus constitutus magister, quàm electionis vas nuncupatus: *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus.* Act. 9. quia impar concio-

Act. c. 9.

cionandi muneri fuisset, nisi vt vas diuinæ sapiétiæ thesauro superplenum noua protulisset, & vetera. Quod quā doctè, affluenterque effecerit, suæ doctrinæ pluuia, suique eloquij testatur ros, qui agrum hunc Ecclesiæ frugiferum reddidit, atque feracem: *Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? nempè, quia vas legis, & sanctarum scripturarum armarium est.* ait Hieronymus epist. 103. ad Paulinum.

Hieronym.

Non priùs enim ionator Paulus instituitur, quàm vas electionis vocetur, & quare?

4 Faceret pro dicto instituto, quæ nempè de sacræ scripturæ thesauro noua debet diuini eloquij pręcones proferre, & vetera, benedictio illa, qua Nepthali filiū suum felicitauit Iacobus: *Nepthali ceruus emissus, dans eloquia pulchritudinis.* Gen. 49. quia sicuti non incongruè per Nepthali concionator intelligi posset, qui ceruus quidem propter promptitudinem ad discurrendum, & veracitèr emissus dicitur, quia prædicare nisi missus, non audet; sic eloquia dat pulchritudinis, quia non philosophorum, nec rethoricorū eloquia præbet, sed Domini, quæ sunt eloquia casta, argentū igne examinatū, probatum terræ, purgatū septuplum: *Dans eloquia pulchritudinis,* ait Lyranus, *quia prædicare non habes de fabulis fictiuis, sed de sacris scripturis.* Spectarent huc etiam verba illa Eccli. 44. *Homines diuites in virtute, pulchritudinis studium habentes*; nam iuxtà mòx dicti Lyrani sententiam illi diuites in virtute dicuntur, qui nō profanis scientijs, sed sacræ scripturæ ditescunt thesauro. Quod post secularium studiorum laborem optimè expertus Hieronymus in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis suam lamentatur cæcitatem, quòd philosophorum, oratorumque paupertate quandoque ditescere studuisset: *Miser ego lecturus Tullium ieiunabam, & post crebras vigilias Plato sumebatur in manibus. Si quandò in memetipsum conuersus prophetas legere voluissem, sermo horrebat incultus, & quia lumen cæcis oculis non videbam, non oculorum putabam culpam esse, sed solis.* Nec à præfato distaret argumento subtilis illa Gregorij obseruatio, quòd ideò scilicèt vectes, quibus Domini portabatur arca, per circulos aureos,

Genes. c. 49.

Lyranus.

Quisnā prædicator eloquia det pulchritudinis, declaratur.

Eccli. c. 44.

Hieronym.

qui in arcæ latere erant, inducebātur, & nunquam indè extrahebantur, sacra dicente pagina: *Sēper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis.* Exod. 25. quia nunquam à verbi Dei pręconum, per vectes figuratorum, memoria aurei sacrorum eloquiorū circuli euelli debent, si fructum quem ferre exoptant: *Semper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis; quia nimirum necesse est, vt qui ad officium prædicationis incumbunt, à sacræ lectionis studio non recedant.* 3. par. pastoral. cap. 11. Hæc, vt dixi, complurăque alia ad nostrum equidem facerent institutum; tamen quis ille sit sapiens incantator, de quo DD. Psal. 57. *Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapientèr,* maturiùs trutino, nam dum ad aliorum differētiam, quos simplicitèr incantatores appellat, aliquem sapientèr incantare asserit, quòd insipientèr illi hoc efficiant insinuare videtur, aliàs enim otiosè vni, non omnibus incantandi tribueretur solertia, quæ cunctis competeret: si appositè igitur ipsum locutum dicemus, vt dicere omninò tenemur, quis iste erit sapiens incantator, ad cuius sapientiam aliorum peruenire nequit solertia? Num euangelicus prædicator, qui de thesauro suo noua proferendo, & vetera, scelestorū aspides ad fucati sermonis susurrum surdas, innoxias, scelerumque veneno reddit expertes? Nō alitèr quidē, nam vbi rethoricorum sectantes instituta nitido, fucatoque sermone subtilia nectendo, vix audientium demulcent auditum; scripturarum ipse vehemētia religionē laudat, à vitijs reuocat, ad virtutes impellit, affectus subleuat, ac cælesti eos facit æstuare calore, quos peccati perfrigerauit virus. Hinc Genebrardus ad iudaicam increpandam perfidiam (quæ sapientibus, magnisq; prędicatoribus obsistere minimè verecundabatur) præfata Dauidis verba dicta dum autumat, quinā sapientèr incantent, aperit, atque declarat: *Venefici incantantis expertissimi, & exercitatissimi in magnis. Hoc dicit quoniam nolebant audire monitiones salutares prophetarum, in Dei lege excellentium, nulloque modo à proposito re-*

Exod. c. 25.

Gregorius.

A sacræ lectionis studio nō recedat, qui prædicationi incumbit.

Psal. 57.

Genebrard.

Veri verbi Dei præcones sapientèr incantare dicuntur, & quando

reuocari patiebantur. Vides quomodò etsi omnes incantare, loqui, & prædicare, non tamen omnes id sapientèr efficere dicuntur, quia illi solummodò huius artis peritissimi sunt nuncupandi, qui in magnis, hoc est, in lege, & prophetis exercitatissimi sunt, atque doctissimi. Hi sunt illi prudentes (ad imprudentium distinctionem) eloquij mystici, de quibus Ieremias cap. 3. qui non tantùm literali sacræ scripturæ sensu ad suadendum, sed mystico etiam vtuntur, dicente Lyrano: *Prudentem eloquij mystici, idest, doctores magni, qui intelligant legem, & prophetas, non tantùm secundùm sensus literales, sed etiam mysticos.* Isti procul dubio sunt illi, quorum voces dum super populorum aquas resonāt, Deus maiestatis per ipsos intonare videtur. Et horum denique grandis est censenda loquela, quæ diuini amoris accēdit ignem, iuxtà illud: *Ad vocem loquelę grandis exarsit ignis*. Ierem. cap. 11. cùm aliorum, vt admodum parua, suadere nō valeat. Qua de causa Chrysostomus in Psal. 95. *Nō oportet quicquam dicere sinè testibus; nam si quid dicitur absque scriptura, auditorum cogitatio claudicat, nunc annuens, nunc hæsitans, et interdum sermonem, ut friuolum, auersans; interdum vt probabilem recipiens. Verùm vbi è scriptura diuinæ vocis prodit testimonium, et loquentis sermonem, et audientis animum confirmat.*

Lyranus.

Ierem. c. 11.

Chrysost.

Vix suadere aliquid valet, qui scripturis non vtitur.

5 Quàm longè in sacrarum literarum peritia sacerdotem processisse oporteat, optimè docuit ille, qui nūc inter præclariora eius insignia doctrinam collocari iussit, cùm ait: *Pones autem in rationali iudicij Doctrinam, et Veritatem.* Exod. 28. nunc verò ob sapientiæ eminentiam Angelum illum per prophetarum os nuncupari fecit, iuxtà illud Malachiæ 2. *Labia enim sacerdotis custodient scientiā, etc. quia Angelus Domini exercituum est.* his tamen non obstantibus inter pręcipua Iudæ, & Beniamin tribuū excidia ab Azaria Obed filio prophetali oculo præuisa, illud in omnium capite recensitum fuit, quòd absque sacerdote doctore futuræ essent: *Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, et absque sacerdote doctore.* 2. Paralip. cap. 15. quod licèt de sacerdotū officio, ministerio, ac prædicatione, qua captiuitatis tempore carere debebant, interpretentur quàm plurimi, ex quibus vnum adduco Tostatū: *Ponitur absq; sacerdote doctore, quia non habebant docentes aliquos in Babylone; nam non exercebant ibi officium prædicationis sacerdotes, et leuitæ sicut in terra Iudæ;* quia nihilominus non de docente, quod magis actui secundo, siue docendi exercitio congrueret, sed de doctore, quod potiùs actum primum, seu sciētiæ habitum insinuare videtur, est sermo, aliud mihi pro re, de qua agimus decerpendi mysterium docet, illud nempè, quòd etsi omnes sacerdotes, omnes magistri, omnes concionatores sint, ac Dei verbi pręcones; doctores tamen, seu sapientia præditi non omnes sunt, sed illi tantùm, qui penitùs sacras noscentes scripturas de veteris, & noui testamenti thesauro diuitias promūt; nam qui nimis rethoricis fucis inuigilant, stylum elaborāt, & aniles fabulas texunt; qui in oratione comenda, ornanda, atque concinnāda nimis sunt; qui inquā garriēdo magis, quàm docēdo, verba potiùs præcipitando, quàm sapientèr loquēdo non audientium corda pertingere, nec affectus mouere, sed aures tantùm mulcere, ac titillare satagunt, inscientiæ procul dubio conuincuntur; cùm menti ferè desit, quod in facundia redundat, & conceptuum paupertati electo stylo suppleatur multotiès. Meum non est hoc, quod dico, sed Gregorij, qui lib. 18. moral. c. 14. super locum illum: *Habet argētum venarum suarum principia.* Iob. 28. sic hæreticorum carpit dementiam, qui sermonis elegantia, verborumque nitore suam operire conantur ignauiam: *Hæretici sic de eloquij sui nitore superbiunt, vt nulla sacrorum librorum auctoritate solidentur, etc. Sicque fit, vt dum videri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitiæ semina spargant.* Quod Beda, Lyranus, Caietanus, Vgo Card. Titelmannus, multique alij cum ipsis confirmare videntur, dùm verba illa Petri: *Non enim doctas fabulas sequuti.* 1. cap. 1. explanantes

Exod. c. 28.

Malach. c. 2.

2. Paralip. c. 15.

Tostatus.

Ad supplendum paupertati conceptuum styli est adiuuenta elegantia.

Iob. c. 28.

Gregorius.

1. Petr. c. 1.

tes Ly. *Non*, super fabulas eadere posse opinantur, vt legi queat, non doctas, seu indoctas fabulas non proposuimus, &c. quia fabulis, secularibusque literis vti, erudita vanitas (nè inscientiam dicam) & vana eruditio est. Cuius rei longè antè hos inscius minimè sanctissimus Moyses, licèt in omni ægyptiorum sapientia eruditissimus, & apud eosdem eloquentiæ esset incomparabilis, cùm tamen prædicandi gratia diuinorum arcanorum conscius fieri cępit, incůctåtèr se ineloquêtem, ineruditum, ac blæsum nuncupauit: *Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri, & nudiustertius: & ex quo loquutus es ad seruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ sum.* Exod. 4. quia sterilescit adeò omnis profana sapientia, si cum diuina comparetur, vt inscientię, immò stultitiæ sortiri possit vocabulū. Hinc Origenes hom. 3. in Exod. aliam eruditionem, aliam philosophiam, aliāque sapientiam ab ægyptiaca Moysen concionaturum expostulasse asserit, cùm ait: *Quomodò tardioris linguæ Moyses ex quo Dominum loquētem audiuit? Certè Moyses eruditissimus apud ægyptios extiterat: At cùm mittitur ad prædicandum Pharaoni, & eisdem ægyptijs, aliam à Deo edoctus linguam exercere tenetur. Vndè qui olim incomparabili sapientia, & sublimi sermone vtebatur in ægypto degens, concionaturus posteà aliam desiderat eloquentiam, quæ possit populo salutaris existere.* Sic imparem ipse prædicādi muneri humanam sapientiam dū declarat, viam mihi hanc deducendi cōsequentiam pandit, quòd optimo iure sinè sacerdote doctore lessurus populus dicitur, quia nouissimis hisce temporibus prædicatores quidem futuri erāt multi, docti autem pauci; nam qui ad fabulas tantùm conuertuntur, vel in dicendi solummodò sistunt lepore, indocti sunt dicendi doctores, & docti (vt ità dicam) ignari.

Erudita vanitas dicēdi nitor.

Exod. c. 4.

Origenes,

Impar prædicandi muneri mundana eruditio.

6 Verùm quia dæmonis versutia nostro hoc tempore ferè communitèr Israel ad Philisthijm descēdere video, vt vomeres exacuant suos, seu, vt clariùs dicam, penè concionatores omnes aquæ viuæ sacræ scripturę relicto fonte, ad dissipatas cisternas philosophorum, rethoricorum; ac poetarum, quæ solidæ scientiæ, veræque sapientiæ aquas continere non valent, confugere video, non sinè cordis dolore cum Dauide eis dicere cogor: *Filij hominum vsquequò graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Psal. 4. Si compta oratio, phaleratus sermo, & dicendi nitor, ipsius Tullij sententia in oratione pro Flacco, erudita vanitas est, cur vanitatem diligitis, quæritis, & affectatis? Si poetarū fabulę mēdacia sunt veri colore depicta, cur illas sic sedulò perquiritis, & tàm diligentèr venamini, vt super illud, *Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthijm, vt exacueret vnusquisq; vomerē suum, & ligonem, & securim, & sarculū.* 1. Reg. 13. dicat Carthusianus, *Fideles quamplures ad Philisthijm pergunt, vt sua acuant ferramenta: quia vera, & spirituali sapientia derelicta, ad philosophica documenta, ad prudentiam seculi, immò ad mundanas versutias se conuertunt, atque in talibus suam nutriunt mētem: suntque sapientes, vt faciant mala; obtusi verò, immò cæci in pertinentibus ad salutem?* Quarè nō expergiscimini filij ebrij, qui vanissima periti vanitatē nil nisi verborum leporem, rerū texturam, & styli elegantiam, elateq; loquutionis sciētiam attendendo, inflati cæteros despicitis, atq; in cęterorum contēptum, quasi singularitèr apud vos ipsos periti, intumesciris? Quis vos fascinauit non credere veritati, quòd maior est philisthinorū cędes à Samgar retuso vomere facta ex, quam Aod gladio suo limato, & expolito effecit, vt habetur Iudicum 3. nam plures ad Christum simplex reducit prædicatio, quā nitida, phalerataque oratio, dicente Stephano Cantuariense apud Tilmannum: *Ecce iste Samgar plures occidit vomere, quàm Aod gladio suo limato, & acuto; quia sæpè plus proficit simplex, & rudis prædicatio, quàm exquisita, atque polita.* Quòd rudis omninò non debeat esse oratio, & quòd generosi, subtilesque cōceptus rusticano nō sint proferēdi sermone, fateor quidem, dicēte Seneca epist. 73. *Verba non ieiuna esse, &* ari-

Psalm. 4.

1. Reg. c. 13.

Carthusian.

Ferè cōmunis præsētis tempestatis cōcionatorū est error, relicta scriptura, ad profanorum scriptorum recurrere monumēta.

Stephanus Cantuar.

Sæpè plus proficit simplex, rudisq; prædicatio, quàm expolita, phalerataq; oratio.

Seneca.

*arida volo, quæ de rebus tàm magnis di-
centur: neque enim philosophia ingenio
renunciat*; tamen in auium oblatione
gutturis semper vesiculam proijcië-
Leuit.c.1. dam iniunxit Altissimus: *Vesiculam
verò gutturis, & plumas proyciet prope
altare*. Leuit.1. quia nunquam non
Rodulphus. dicendi respuit garrulitatem: *Huius
igitur auis nostra vesicula gutturis proÿ-
cienda est, tumor scilicet, qui de eloquë-
tia pompa oriri solet, penitùs excluden-
dus*; ait Rodulphus à Tilmanno alla-
tus. Quo præterea sermone illorum
damnabo vanitatem, qui in magnis
ambulantes, & super ventorum pen-
nas volantes nulla auditorum habita
ratione (qui vt asini ad lyram suæ
astant concioni) vt sui potiùs apud
imperitum vulgum miraculũ faciãt,
quàm illius lactẽt infantiam, ex sug-
Augustin. gesto cathedram efficiunt: *Quid enim
prodest*, ait Augustin., *locutionis inte-
gritas, quam non sequitur intellectus au-
dientis, cùm loquendi omninò necessitas
nulla sit causa, si quod loquimur, non in-
telligunt, propter quos, vt intelligant lo-
quimur?* lib.4. de doct. Christiana c.
9. An non imprudentis, atq; indocti
est incongrua loqui, & suprà au-
Herodotus. ditorum captũ disserere? *Doctum di-
xerim, quem intelligo: ænigmaticè fan-
tem ridiculum vocitaro histrionem*. ait
Herodotus. Et ità equidem est; nam
si Veritatis ore ille fidelis est censen-
dus, & prudens, qui in tempore, &
mensura cibũ præstare non ignorat:
Luc.c.12. *Quis, putas, est fidelis dispẽsator, & pru-
dens, quem constituit Dominus super fa-
miliam suam, vt des illis in tempore tri-
Gregorius. tici mensuram?* Luc.12. *Per mensuram
quippè tritici exprimitur modus verbi,
nè cùm angusto cordi incapibile aliquid
tribuitur, extra fũdatur*. ait Gregorius
par.4. Pastoral. cap.5. ergo imprudẽ-
tis, inscijque effugere non poterit
notam, qui vt se magis ostẽtet, quàm
auditoribus prosit, paruulis panem
petẽtibus frãgere stomachatur. Quid
si huiuscemodi doctores saperent?
Quid si intelligerent? Quid si verita-
tem perciperent istam? Sanè in illo-
rum non laberentur errorem, quos
diserte nimis Gilibertus carpit ser.
27. in Cant. cùm ait: *Vtinam istud at-
Gilibertus. tendant, qui facturi sunt in cõuentu fra-
trum sermonem. Student magis alta,
quàm apta dicere, facientes apud infir-
mas intelligentias miraculum sui, non ip-
sorum salutem operantes. Erubescunt hu-
milia, & plana docere, nè sola hæc scisse
videantur. Erubescunt vbera habere, nu-
dare mammã, lactare paruulos, quid istud
est? Ideò nè consedisti in medio cathe- Illorũ carpitur cõcionatorum vanitas, qui alta potiùs, quã apta dicere studenc.
dram tenens, vt scientiam lactes, an vt
teneram subditorum lactes infantiam?
Subtilia texis. artem qui audiunt, miran-
tur: eloquentiam laudant. Benè quidem,
tamen si gratiam sentiunt, si te disputan-
te audientium moueatur affectus, intel-
lectus instruatur, alioquin quid ad
præsens negotium peregrina quædam
adducere, quæ auscultantes non capiant?
Nec tàm debes attendere, quæ te
dicere deceant hominem literatũ, quàm
quæ debeant audire, quos instruis. Quid
enim indè consequuntur si ambulas in
magnis, & in mirabilibus, non dico su-
per te, sed super eos qui assident? Noli
altum altè sapere, sed condescende hu-
milibus, subismia loqueni, sed in tempo-
re, quid aliud affectare videris, nisi vt ti-
bi soli taceant homines, & dicatur de
te, quod dictum est de Saluatore, quia
nunquam sic loquutus est homo, sicut hic
loquitur? Ascendisti cathedram, vt alios
ædifices, non teipsum infles: vt impleas,
non vt exinanias teipsum, nisi fortè eo
modo, quò se Saluator exinaniuit formã
serui accipiens.* Verùm quid per tot di-
uersa vetustorũ monumenta doctorũ
calamũ percurrere sino, vt hanc con-
cionatorum ostendã vanitatem, qui
alta potiùs, quàm apta dicere sata-
gunt? rem dicam, veram sanè, risu
autem dignissimam: Defũctum reli-
gionis cuiusdã Prouincialẽ funebri,
sed latina oratione in hac mea vrbe
laudibus prosequebatur disertus qui-
dam orator, cuius verborum texturã
non minùs, quàm dicendi peritiam
audientium admirabatur caterua,
supra cunctos autem ei applaudebat
vir quidam decẽtèr indutus, qui pas-
sim ad me versus cõquiniscendo, su-
perciliaque eleuando admirationis,
ac laudis prætendebat signa: quod
cùm pluriès effecisset, aliquid apud
me esse cæpit, verũ statim eius verba
ex errore me extraxere; nam vix cõ-
pleta oratione quid de ea intellexis-
set,

ſer, effutire cæpit, dum ad me verſus hæc prorupit in verba: Verè non in alia Hiſpaniarum prouincia, niſi Caſtellæ ortus dignoſcitur concionator iſte; & percontanti mihi (qui probè virum, patriamque eius noſcebam) vndè hiſpanum illum agnoſceret: Et quomodò tàm perfectè hiſpanè concionari potuiſſet, hiſpanus ni eſſet, reſpōdit. Quod ſi in magna, præclaraq; hac accidit vrbe, in villulis quid eueniet, & oppidulis? Si ab honeſto ciue hiſpanus exiſtimabatur, qui latinè diſſeruerat, indus certè habebitur, qui ruſticis, imperitiſq; Platonē, & Ariſtotilem, D. Thomā, & Scotū proponere, atq; explanare conabitur. Huiuſmodi, ni fallor, cōcionatores carpit Auguſt. loc. prox. cit.

Auguſtin.

Quid prodeſt clauis aurea, ſi aperire, quod volumus, non poteſt? Aut quid obeſt lignea, ſi poteſt: quādò nihil quærimus, niſi patere, quod clauſum eſt? Falluntur igitur, falluntur equidem, qui vt ſuam inſipientiam potiùs, quàm ſapientiam iactent, in viam gentium vadunt, vel, vt clariùs dicam, humanas pro diuinis literas amplectuntur, cùm efficacioribus argumentis, & mirabiliori ad perſuadendum gratia efflorescant hæ, dicente Auguſtino ibidem: *Sapientèr dicit homo tantò magis, vel minus; quantò in ſcripturis ſanctis magis, minuſuè profecit: quæ cum ſapientia inſeparabilem continent ſolidam eloquentiam.* verùm longè magis decipiuntur illi, qui ſimilium ſunt præceptorum auditores, nàm omnium ſtultorum ſtultiſſimus cenſeri meritò poteſt, qui ruſticana fame tabeſcens, Angelorū cibum omne delectamentum in ſe habentem faſtidit, & inhiātèr Ægypti cępas, alliaq; appetit, qui inquam ſacræ ſcripturæ relicto pabulo, ad illos currunt concionatores, quorum doctrinam non capiunt, vel illorum commendant eloquia, qui verba pręcipitant, ac ſi non idipſum coram pedagogis paruuli, & coram inſana aſtantium turba efficerent hiſtriones, vt Iulium Candidum dixiſſe refert Plinius Iunior lib. 5. epiſt. 20. verbis illis: *Iulius Candidus non inuenuſtè ſolet dicere aliud eſſe eloquentiam, aliud loquentiam. Nam eloquentia vix vni, aut alteri; immò ſi Marco Antonio credimus, nemini: hæc verò, quam Cādidus loquentiam appellat, multis, atque etiam impudentiſſimo cuique maximè contingit.* Quod poſt ipſum Hieronymum confirmaſſe reperio, cùm hæc ſuo ſcripſit Nepotiano: *Verba voluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationē ſui facere, indoctorū hominum eſt. Nihil enim tàm facile, quàm vilem plebeculam, & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere, quæ, quidquid non intelligit, plus miratur.* Expergiſcimini igitur, expergiſcimini filij ebrij, vt quid concionatores in huiuſmodi errata veſtra cōpellitis inſipientia? An neſcitis, quòd hæc concionatorum vanitas illa eſt iniquitas, qua abundante multorum frigeſcet charitas, iuxtà illud: *Quoniā abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum?* Matt. 24. Et tamen benè hoc expreſſit Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum: *Reor in Euangelio Dominum prædicaſſe, quòd in fine mundi, quandò iuxtà prophetam Zachariam ſtultus paſtor eſſe cæperit, ſapientia decreſcente frigeſcet charitas multorum.* An vos latet horum malitia (qui ad auditorum beneuolentiam, mundique plauſum captandum aures tantùm demulcere ſtudent) feracem hunc Eccleſiæ agrum ſterileſcere? Et nihilominùs apertiſſimè hoc regius prædixit Vates, cùm ait: *Terram fructiferam in ſalſuginem, à malitia inhabitantium in ea.* Pſal. 106. nam ſi per frugiferam hanc terram militans importatur Eccleſia, dicente Carthuſiano: *Terram fructiferam, ideſt, Eccleſiam militantem, quæ eſt ciuitas Dei, & domus Chriſti ex fidelibus collecta, atq; conſtructa. Ipſi enim Apoſtoli, ac ſucceſſores, & imitatores eorum ſeminauerūt agros, ideſt, homines in mūdo morantes fęcundauerunt, & impleuerunt verbo Dei, mittendo in corda ipſorū Euāgelium Saluatoris*, per malitiam in ſalſuginem illam redigentem, eorum concionatorum erit intelligenda dementia, qui ſacra relicta doctrina ad fabulas cōuertūtur. Vndè Vgo Card. *Theologia verſa eſt in ſalſuginem, quia multi theologi non faciunt fructum operum,*

Solida in ſcriptura dicendi eloquentia.

Plin. Iun.

Loquentes multi, eloquentes verò pauci.

Hieronym.

Matt. c. 24.

Idem.

Pſal. 106.

Carthuſian.

In ſalſuginē reddit fructiferam Eccleſiæ terrā concionatorum vanitas.

Vgo Card.

rum,

rum, quem docet scriptura, sed tantùm aliquid foris prætendunt. An non perspicitis, quòd hi sunt illi ianitores, qui claues habent mortis, & inferni? Et tamen si asserenti Chrysostomo fidem (vt fas est) præstabimus, quòd cæli clauis scriptura sit diuinitùs data (vnde verba explicans illa: *Væ vobis scribæ, & Pharisæi hypocritæ: qui clauditis regnum cælorum antè homines*, Matt. 23. hæc habet: *Regnum cælorum est beatitudo cælestis, ianua autem eius est Scriptura, per quam introitur ad eam. Clauicularij autem sunt sacerdotes, quibus creditum est verbum docendi, & interpretādi Scripturas*, hom. 44. oper. imperf.) inferni ianitores necessariò illos vocabimus, qui sacrarum scripturarum abiectis clauibus, secularium, atque ethnicorum, quæ stygias pandunt ianuas, assumunt, & adhibēt. An ignoratis, quòd hic phaleratus dicendi modus, hæc fabularum coaceruatio, & hæc futilis verborum præcipitatio senescentis mundi infirmitas est, & vltima maledictio? Et tamen Zachariæ, volumen illud volās, q vidit: *Vidi, & ecce volumen volans*. cap. 5. postremam esse mundi maledictionem dictum fuit: *Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ*, quia nulla non poterit, non timeri iactura, immò vix postrema non suspicari ruina, cùm à côcionatorum ore sacra auolant eloquia, & eorum vice profana efflorent. Si hucusque à via veritatis errastis, côcionatores vestræ detestādæ appetentiæ deseruire faciendo, vel saltem illos quærendo, qui non planctum mouere, sed verborum lenocinio, ac venustate plausus, risusq; excutere conantur, in vos nūc saltem reuersi, illum non elegisse vos pudeat, quem eligendum ethnicus suasit Seneca epist. 72. *Eligamus non eos, qui verba magna uelocitate præcipitant: sed eos, qui uitam docent, qui eùm dixerint, quid faciendum sit, nunquàm in eo, quod dixerint fugiendum, deprehendantur*, nā pudoris fortè victi supplicio resipiscetis, illāq; imitabimini Algasiā, quæ vnà cū Hedibia, vt verū inueniret præceptorē, de extremis Galliæ finibus Hieronymū in Bethlehemitico rure diuersātē, non vt sibi philosophorū sophismata, vel poëtarū aperiret fabulas, sed vt scripturæ sacræ panderet Sacramenta, per Apodemium rogauit, cuius pietatem, fideique ardorē epist. 151. ad eandē Algasiā præfatus cōmendans Hieronymus, hunc fatur in modū: *Filius meus Apodemius, longa ad nos ueniens nauigatione, & de Oceani littore, atque ultimis Galliarum finibus, Roma prætерita, quæsiuit Bethlehem; ut inueniret in ea cælestem panē, detulitque mihi in parua schedula maximas quæstiones, quas à te datas, mihiq; tradendas diceret. Ad quarum lectionē intellexi studium reginæ Saba in te esse completum; quæ de finibus terræ uenit audire sapientiam Salomonis. Non quidem ego Salomon: sed tu Regina Saba*. Cuius si studiū æmulabimini, verum, scilicet, Salomonem si audiendi flagrabitis desiderio, nō vt vos condemnet, sed vt prædicet, atque extollat, regina hæc in iudicio exurget.

Chrysost.

Regnum cælorum claudit cælorum.

Zachar. c. 5.

Adulterinus prædicandi modus postrema mundi maledictio.

Seneca.

Quorū magistrorū auditores esse debeamus, expenditur.

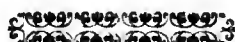
Hieronym.

F I N I S.

Principio, & Fini, qui dat velle, & perficere Gloria, Laus, & Honor.

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ,
QVI PECVLIARITER IN HOC OPERE DILVCIDANTVR

P. paginam, § paragraphum, N.numerum ſignificat.

Ex Veteri Teſtamento.

Ex Geneſ.

Issa-

occi-

Ex Psalmis.

Exi-

ſunt

Cap.

curre-

Auferte

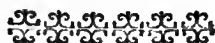

ELEN-

ELENCHVS LOCVPLETISSIMVS RERVM MEMORABILIVM.

QVÆ IN HAC SECVNDA PARTE SPICILEGII EVANGELICI CONTINENTVR.

Ordine alphabetico digestæ.

P. Paginam, §. Paragraphum, N. numerum significat.

Adæ,

/

Am-

Amo-

Bea-

Adeò

De-

Dia-

In

Do-

Fe-

Frater.

Frigiditas.

Fulgur.

G

Galilęa.

Gaudium.Vide,Lætitia, Felicitas.

Ge-

Ho-

q Hyems.

In-

 Io-

In-

po-

Na.

ELENCHVS.

N

Ope-

Ouis

Pax.

Pla-

Ad

Præsepe.

Princeps Vide, Prælatus, Rex.

Prin-

Ref.

Ser-

Tem-

Ve-

Vi-

D. O. M. DECVS, HONOR, ET GLORIA.

ERRATA CORRIGITO.

Primus numerus paginam. secundus verò lineam significat.

3.32.extremæ,extrema.8.106.degentem,degente.9.6.tyramnorum,tyrannorum.13.9.prætio,pretio.15.49.spirituales,spiritualia.17.86.ægestati,egestati.21.44.incæpit,incepit. 27.18. stolidus, stolidius. 32. 7. augumenta, augmenta. 33. 9. vendicant, vindicant. 35. 104. conantur, conatur. 37. 17. magnos, magnas. 39. 24. filiorum,filij.39.109.vultus, vltus.40.37. teneri potius inducbat, teneri potius velle innuebat. 40. 53. desinendam, detinendam.42.100.gladio,gladium. 42.37. approprians, appropians 43.76.nūmuscula,munuscula.44.35.Terreusq; Tereusq; 45.18. infentior, infensior.46.78.aereum,aerearum.94.84.irretitiatus,irretitus. 52.41. amorem, amor. 58.70.scælestus,scelestus.63.8.mainis,marinis.63.95. quonampactò , quonam pacto pluries.65.47.maximè, maximæ. 66.84. verba,super verba.67.52. Canorus, canorus, 67.85.valuerunt,voluerunt.68.26.diendo,dicendo. 70.46.quorumnam,quorumdam. 70.78.confessionem,contritionem. 70.79. valent,valeant.71.71. Regist. Regul.74.37. alia,aliena.77.52.prætiosiorem, pretiosiorem. 79.2. accedendo, ascendendo. 84. 25. desiit,defuit.86.70.adulationis,adulatoris.86.81.heresim,hæresim.97.38. potius contrarijs,potius de contrarijs.102.78.obstersa,abstersa.103.45.inconsiderabiliter,inconsolabilitèr.105.75.prçces,preces.107 41.oblatum,ablatum.108.27.æternum,æternam. 108.98.personari,personare.109.71. tenetur, tentetur.109.26.ferè,seriò.110. 31.clamas,clamans.113.50. puta et, putaret.114. 25.efficeris,afficeris. 114.32. illius, illis. 114.63.reperi,reperiri.118.43.corruscare,coruscare.124.31.vagantur,vagatur.144.19. grani,graui.146.83.vulceribus,vlceribus.152.19.assumptis,assumptos. 224. 56. Ouidius,Horatius.232.101.ille,illæ.252.2.aduerterea, aduerteret. 262.88. fit, sit.271.89. resignantis,resignatis.302.45.stidores,stridores.320.16.dubous,duobus.328.9.arram, arrham.328.50.gehendæ,gehennæ.

